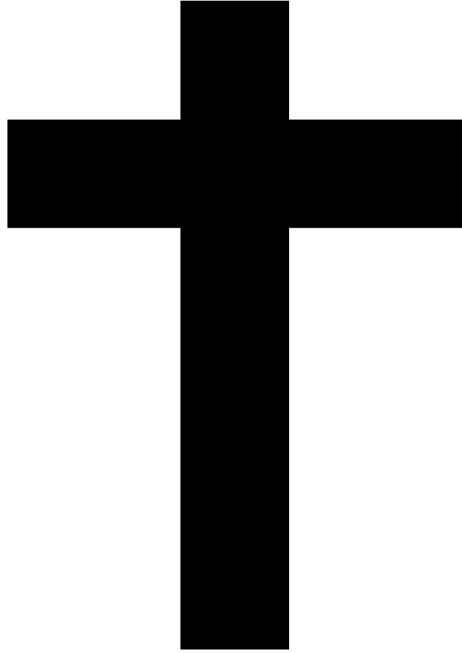

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

ut-Hun New Testament
Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)
All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7

Contents

Matiyos	1
Markus	64
Ruka	102
Yohana	162
Senge-mo	205
Roma-ne	261
1 Korinti-ne	287
2 Korinti-ne	312
Garatiya-ne	327
Apisu-ne	336
Piripi-ne	345
Korosiya-ne	351
1 Tasaronika-ne	358
2 Tasaronika-ne	364
1 Timoti	367
2 Timoti	375
Titus	381
Pirimon	385
Yahuda-ne	387
Yakubu	407
1 Bitrus	414
2 Bitrus	421
1 Yohana	426
2 Yohana	432
3 Yohana	433
Yahudas	434
Ut-Hyangan	436

Takurda-o Matiyos

Rem-se rɔ n-me à:

Baag-o Yešo Kiristi un mat-o un wu ne 1:1—2:23
 Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-12
 Yo'os un Yešo m-ho un meger-to un wu ne 3:13—4:11
 Senge-m Yešo n-me un hun-ne o-Gariri 4:12—18:35
 Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 19:1—20:34
 Ho-ut ta'yoor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 21:1—27:66
 M-inə ut-marimar un m-rwuun ne cas mo un Wan-Koyan 28:1-20

*Baag-o Yešo Kiristi
(Ruka 3:23-38)*

¹ Takurda-o un baag-o Yešo **Kiristi**.^{*} Wu un rwuun un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** un **Ibrahi** ne.

² **Ibrahi** maturu **Ishaku**,
Ishaku maturu **Yakubu**,
Yakubu maturu **Yahuda** un sek-ye ye un wu ne.

³ **Yahuda** ne wu maturu Perez un Zera (inu un ye Tamar).

Perez maturu Hezuron,
 Hezuron maturu Aram,

⁴ Aram maturu Aminadab,
 Aminadab maturu Nashon,
 Nashon maturu Sarmon.

⁵ Sarmon maturu Bo'az (inu un wu Rahab),
 Bo'az maturu Obed (inu un wu Rutu),
 Obed maturu **Jesse**.

⁶ **Jesse** maturu ko-Gwomo **Dawuda**.

Dawuda maturu **Suremanu** (inu un wu ne'a Uriya ro gage wu).

⁷ **Suremanu** maturu Rehebowam,
 Rehebowam maturu Abija,
 Abija maturu Asa,

⁸ Asa maturu Jehoshapat,
 Jehoshapat maturu Jehoram,
 Jehoram maturu Uzziya.

⁹ Uzziya maturu Jotam,
 Jotam maturu Ahaz,

Ahaz maturu Hezekiya,

¹⁰ Hezekiya maturu Manase,
 Manase maturu Amon,
 Amon maturu Josaya.

¹¹ Josaya maturu Jekoniya un hen-ne ye un wu ne, cin ba a un kuus ye m-guw so un dak-o o-**Babira**.[†]

¹² Bo a wotte ye o-**Babira** à,
 Jekoniya maturu Shetiyer,
 Shetiyer maturu Zerubaber,

¹³ Zerubaber maturu Abihudu,

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:11 1:6-11** Hyen komo: 2Gwm 24:14-15; 2Nom 36:10; Irmu 27:20.

Abihudu maturu Eriyakim,
Eriyakim maturu Azor.

¹⁴ Azor maturu Zadok,
Zadok maturu Akim,

Akim maturu Eriwuda,
¹⁵ Eriwuda maturu Ereyazar,
Ereyazar maturu Matana.

Matana ne wu maturu **Yakubu**.

¹⁶ **Yakubu** maturu **Yusuhu** campo **Meri**,

Meri inu Yeso wu a m-zee **Kiristi** à.

¹⁷ Cir-mo un zaman-o **Ibrahi** ha-mo un yo ma ko-Gwomo **Dawuda**, zaman-us op-us nass-se [14]. Zeen-mo un ko-Gwomo **Dawuda** ha-mo un da-o a kuuse **Isra**-ne m-guw o-**Babira** à, zaman-us op-us nass-se [14]. Komo da-o a kuuse ye à, ha-mo un da-o a mate **Kiristi** à, zaman-us op-us nass-se [14] komo.

*A makt Yeso Kiristi
(Ruka 2:1-7)*

¹⁸ Mat-o Yeso **Kiristi** o ka. Da-o **Yusuhu** ro un hoob-o **Meri** inu Yeso ne ut-ge à, cin ba a un gegu ye ut-ge, a 'wossuru wu ro ur-uub ne de un **Kukt-o Shir**.‡

¹⁹ Wan-ryap-de un wu **Yusuhu** kashi un net-wu, wu ro un nome un **karamsa**-o un **Yahuda**-ne o-dorotte. Komo wu con wu 'ye **Meri** m-'e n-me un hun-ne á, wu nomuru us-barag wu ho'ostu wu wukusse ba un nap-o un net.

²⁰ Amba wu ro un ka barag-se, wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru wu ruru wu n-te o-bo, wu zeeru wu, "**Yusuhu** baag-o ko-Gwomo **Dawuda**, taase o hoge gyer-o un dek un **Meri** ne'a ru, remen ka uub-de, de un **Kukt-o Shir** de.

²¹ Wua met wa, woa egu wu ur-jin Yeso. Wata **wan-Gwu** remen wu wu he m-gu un hun-ne be-de un **ba'as-to** un ye.Š"

²² Ka rii-yo un kor kap remen a shooste rii-yo Wan-Koyan rwore à, cin n-ga ne un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** unze,

²³ "Wan-ne'a-wu nape campo á wua nom ur-uub,
wua met wa, wan-campo.

Komo a egu wu ur-jin *Imanuwer*."*

Ka jin-de *Imanuwer* de ro, *Shir ro be-ur gaan un na ne*.

²⁴ Bɔ **Yusuhu** zutute ka rew-mo à, wu nomuru yo wan-tom-wu Wan-Koyan zee wu à. Wu gaaru ne'a un wu **Meri**.

²⁵ Amba wu nap wu ne'a á, se da-o wu messe wa un wu à wan-campo. **Yusuhu** egu wu komo ur-jin Yeso.†

Bor-us yoor

Gas-de un ya-us-nap so ur-horan

¹ Da-o ko-Gwomo **Here** ro ut-gwomo à, a mate Yeso un bo-o o-Betarami, o ro n-me un dak-o o-Judiya à. Bɔ un mat un wu, hun-ne ya-us-nap rwuunuru so ur-horan ye haanuru o-Urusharima.

² Ye cituru hun-ne o-cot, "¿Kene ka wa-wu a mate à ro, wu he m-warag ko-Gwomo no **Yahuda**-ne à? Te nak a makt wu remen te hyanag regen-yo un wu indunte ur-horan, komo te un haan, te kwukte be-de un wu, te ye'et wu m-sek."

‡ **Bor-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Ruka 1:27. § **Bor-o gaan:21 1:21** Hyen komo: Ruka 1:31. * **Bor-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Isha 7:14. † **Bor-o gaan:25 1:25** Hyen komo: Ruka 2:21.

³ Bɔ ko-Gwɔmo **Here** hogutɛ a makt wà-wu he m-rɛ ɔt-gwɔmo à, hur-de un wu naasuru deen, unze wu ken ko-Gwɔmo wua dek kwuur-o un wu. Kaane komo hur-de un koob-ne ye un wu kap naase deen.

⁴ Wu karaksuru kap o un Gwɔmo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa ne**. Ka da-de wu cituru ye be-de **yan-Rwor un Ma-to Shir** zee a met **Kiristi** à.

⁵ Ye shasuru wu, “Un bɔ-o o-Bɛtarami, n-me un dak-o o-Judiya. Tɛ nak remen kaane **wan-Rwor un Ma-to Shir** gene us-hak deen se arge à, **wan-Rwor un Ma-to Shir** zeeg:

⁶ “ ‘Nɔ hun-ne ye o-Bɛtarami un dak-o o-Judiya,
wan-gaan be-ur nɔ a warag caari-wu un ko-Gwɔmo,
Komo wua dorutte hun-ne re **Isra-ne**
bɔ wa-ɔt-gut rɔ m-dorutte un gut-to un wu à.
Remen kaane bɔ-o nɔ a warag
caari-o o-bɔ un dak-o o-Judiya.’* ”

⁷ Bɔ **Here** hoge kaane à, wu agnuru ká ya-us-nap-ye, ye rwuune sɔ ur-horan à. Wu cituru ye wukusse, remen wu nept hond hond da-o ye hyane ká regen-yo à.

⁸ Bɔ ye rurute wu à, wu tomuru ye ha-mɔ o-Bɛtarami, wu zee, “Ha nɔ cekrendu me ma-to un ká wà-wu ceen. Un ra-o nɔ hyente wu à, nɔ muun, nɔ ruru me, remen me un ce re um heet m-kwuktu wu.”

⁹ Komo bɔ ye komte hoge un ma-to un ko-Gwɔmo à, ye argu arag-mɔ un ye. Un cow-yo un ye, ye hyanuru ká regen-yo, yo ye hyane ur-horan à. Zak-o hooru ye deen bɔ ye hyane yo komo à. Ká regen-yo rɔ un co-o un ye, ye rɔ yo m-dore har yo haaru yo esuru o-Bɛtarami be-de wà ro à.

¹⁰ Bɔ ye hyente o-regen à, men-to un ye shiiru o-zak deen.

¹¹ Ka ya-us-nap-ye cowuru o-hur. Ye hyanuru wà un inu un wu ne **Meri**, ye kwukturu un co-o un wu, ye nomuru wu ur-bongon. Ka da-de, ye rwunturu ba-to un ye, to un hwor. Ye ya'uru wu o-zinariya, un to ken saw-to m-shi'igin to ne to, a m-aag “ɔt-**parakanse** à” un m-now ne mɔ a m-aag “o-**mur**” ne à.

¹² Ye warguru un dak-o un ye un cow-o hor-yo, remen Shir ka'aksutu ye m-bo ye jar ye warag be-ur **Here** á.

*Yusuhu ne un Meri somog
ha-mɔ un dak-o o-Masar*

¹³ Bɔ ka ya-us-nap-ye aragsute à, wan-tom-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-te m-bo, **wan-tom-wu Shir** zeeru, “Ine, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, nɔ som ha-mɔ un dak-o o-**Masar**. Nɔ she'et reeno, se um zeeg nɔ jo'on, remen karma-ne **Here** a hoob ka wà-wu, remen ye hoot wu.”

¹⁴ **Yusuhu** inuru wu dekururu ká wà-wu un inu un wu ne ká tet-mɔ, wu nekuru dak-o o-**Masar**.

¹⁵ Wu she'eturu reeno o-**Masar** se da-o **Here** mare à. To ka un kor remen a shoote rii-yo Wan-Koyan rwore à un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to Shir** unze, “Es-mɔ o-**Masar** um agne wà re.”†

*Karma-ne Here hoomte yakar
yan-campo-ne un dak-o o-Bɛtarami*

¹⁶ Bɔ **Yusuhu** un ya-den-o un wu ne aragsute so un dak-o o-**Masar** à, ko-Gwɔmo **Here** napuru unze weer-se ká ya-us-nap-ye nomo wu. Remen kaane wu swooru us-ryaab deen. Wu baksuru da-o ká ya-us-nap-ye rure wu ye hyanag ka regen-yo à. Wu tomuru karma-ne ye hoom yakar yan-campo-ne kap ye rɔ o-Bɛtarami à un riib-se un

* **Bɔr-ɔs yoor:6 2:6** Hyen komo: Mika 5:2. † **Bɔr-ɔs yoor:15 2:15** Hyen komo: Hose 11:1.

o ne, cir-mo ʊn yan-hak-ʊs yoor ha-mo n-dak, hond hond-mo ʊn ka da-o ya-ʊs-nap-ye ruru wu ma-to ʊn ka wa-wu a.

¹⁷ ʊn kaane a shoose rii-yo a rwore ʊn nu-o ʊn ko-**yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** Irmiya, unze,

¹⁸ “A hogute ʊs-'won ʊn bo-o o-Rama, 'won-se ʊn tuk-mo ʊt-men deen.

Rahira ro ʊs-'won remen yakar-ye ʊn wu, Wu kwangute ʊt-kweemse remen yakar-ye ʊn wu mereste.”‡

M-jo'on so ʊn dak-o o-Masar

ha-mo ʊn bo-o o-Nazaret

¹⁹ Bo **Here** mereste a, wan-tom-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-te m-bo o-**Masar**,

²⁰ **wan-tom-wu Shir** zeeru **Yusuhu**: “Ine, o dek ka wa-wu ʊn inu ʊn wu ne, o warag dak-o o-**Isra**, remen n-ga ye ro ʊn hoob-o ʊn wa ye hoot wu a, ye mereste.”

²¹ **Yusuhu** inuru, wu dekeru wa ʊn inu ʊn wu ne, wu warguru dak-o o-**Isra**.

²² Amba bo **Yusuhu** hogute wa **Here**, wata, Arkirayos wu ro ʊn gwomo-to o-Judiya dekste kwuur-o Tato ʊn wu a, wu hoguru o-gyer wu waragte reeno. Amba bo Shir ka'aktu wu ʊn m-bo a, unze wu jar wu he o-Judiya a wu hessuru ha-mo o-Gariri.

²³ Wu she'eturu ʊn bo-o o-Nazaret,§ remen a shooste rii-yo a rwore ʊn nu-o ʊn **yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** a unze, “A eeg wu ko-ya-o-Nazaret.”

Bɔr-ʊs tet

Ko'ot-o Yohana Wa-m-Yo'os

ʊn hun-ne m-ho

(Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ ʊn ka da-o o, **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-ho**, takne senge-mo ʊn wu. Wu ko'ote Ma-to Shir o-dakar o ʊn dak-o o-Judiya.

² Wu ro m-zee, “Yagu no nom **ur-ba'as**, no mun be-de Shir, remen **Gwomo-to Shir*** nomsunte yow yow.”

³ **Yohana** wu **Ishayawan-Rwor ʊn Ma-to Shir** nome ma-to ʊn wu, ʊn hak-se n-jim. **Ishaya** zee,

“Wu ken wu ro ʊn eeg-se ʊn hun-ne o-dakar ye haan ye hoge wu.

Wu ro m-zee, ‘Ja'asu no Yawe o-cow wu haante.

Ja'asu no wu o-cow tete.’ ”†

⁴ Matuku-de **Yohana** cope a, ʊn can-se o-drom a ce o. Wu gak hap-yo o-ka ʊn byon-o ʊn wu. Rii-yo m-re yo ʊn wu yege-'e ye ʊn wuug-mo ʊn so ne.‡

⁵ Hun-ne haanuru rwun-mo ʊn bo-o o-Urusharima ʊn ye o-Judiya ne kap, komo ʊn kap riib-se ʊn Roog-o o-Joda ne. Ye ʊn haan ye hogute **Yohana** o-dakar.

⁶ Ye ro m-rwor ʊn **ba'as-to** ʊn ye, komo **Yohana** ro ye m-**yo'os m-ho** ʊn Roog-o o-Joda.

⁷ Amba bo **Yohana** hyente **Parisa**-ne ʊn **Saduki**-ne deen ye ro m-haan remen wu yo'ostu ye m-ho a, wu zeeru ye, “No m-raab ne untun yakar-ye ʊn herhyat! ¿Wa rure no ne no som swo ur-koob o Shir roa 'ye no a?§

‡ **Bɔr-ʊs yoor:18 2:18** Hyen komo: Irm 31:15. § **Bɔr-ʊs yoor:23 2:23** Hyen komo: Mark 1:24; Ruka 2:39; Yoha 1:45. * **Bɔr-ʊs tet:2 3:2** ʊt-Girik: Gwomo-to n-Ton shir, komo n-ton Mati 3:2; 4:17; 5:3,10,19,20; 7:21; 8:11; 10:7; 11:11-12; 13:11,24,31,33,44,45,47,52; 16:19; 18:1,3,4,23; 19:12,14,23; 20:1; 22:2; 23:13; 25:1. † **Bɔr-ʊs tet:3 3:3**

Hyen komo: Isha 40:3 (ʊt-Girik). ‡ **Bɔr-ʊs tet:4 3:4** Hyen komo: 2Gwm 1:8. § **Bɔr-ʊs tet:7 3:7** Hyen komo: Mati 12:34; 23:33.

⁸ Nɔm nɔ rem-se a hette m-nap unze nɔ yagute nɔm **ur-ba'as** à. Ka da-de, nɔ haan remen um yo'ostu nɔ m-ho.

⁹ Taase nɔ nom us-ses un hoog-m nɔ unze **Ibrahi** wu ro Tato nɔ. Toka toa ruut nɔ á. Me nɔ m-rure, Shir a hoks nome un **Ibrahi** yakar un ka ta'ar-to. (Urege wu conog).*

¹⁰ Shir ru'uste nu-o ur-yar o un piish ut-ma un 'wun-de o-'yo. 'Yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo a jorbe o-ra. Kaane Shir he 'ya un hun-ne ur-koob ye yage nom un rii-yo depe à.†

¹¹ Ka da-de **Yohana** zeeru hun-ne, “Me de m-ho me nɔ m-yo'os, remen a nept nɔ yagute nɔm **ur-ba'as**. Amba wu argu me ut-gos à wu roon un jim un de, ko ka'ante-to un wu me bo'os um us to á. Wu he nɔ m-yo'os un **Kukt-o Shir**, o-ra ne komo.

¹² Wu ro un kok-de un wu ne de m-je, wu a jer hyo-ye un wu. Komo wu karakse hyo-ye ur-bon, wu ru n-me un byo-de un wu, amba wu tuks ka nu-to o-ra o a hoks m-ryomos á.”

*Yohana yo'oste Yeso n-te m-ho
(Mark 1:9-11; Ruka 3:21-22)*

¹³ Un ka da-o Yeso rwuune es-mo o-Gariri, wu haaru un Roog-o o-Joda. Wu un ha remen **Yohana** yo'ostu wu m-ho.

¹⁴ **Yohana** conuru wu m-wen. Wu zeeru Yeso, “Me, wu ro o-hoob o yo'ostu me m-ho à, ¿ya rwò'e o hette m-haan be un de um yo'ostu wo? O jiiшту me. Wo depe o yo'os me m-ho.”

¹⁵ Amba Yeso shasuru wu, “Un ka da-o wo depe o yo'os me m-ho. Kaane ro ur-bon ne remen a shooste myet o un rii-yo Shir cone à.” Bo **Yohana** hogute kaane à wu yo'osuru Yeso m-ho.

¹⁶ Remen kaane **Yohana** yo'osuru Yeso m-ho. Bo Yeso rwunte m-ho à, da-o gaan, Ton-o tikshiru. Yeso hyanuru **Kukt-o Shir** ro m-kergune un sha-mo o-gorop, har o ciruru n-ton un wu.

¹⁷ Ka da-de Shir teprunuru zee-mo n-Ton o-shir, “Wu ka wu ro Wa re, wu me m-con à. Wu me m-hoge reren-mo un wu deen à.‡”

Bor-ɔs nass

*Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot
megerte Yeso*

(Mark 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Ka da-de, **Kukt-o Shir** wooturu Yeso n-me o-dakar remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megertu wu.*

² Yeso nomog o-**swoot** ut-ho kwooz-ut yoor [40] m-tet m-how ne. Remen kaane, mer bopuru wu deen.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu megruru Yeso. Wu zeeru Yeso, “Urege wo **Wa-wu Shir** wu, rwò ka ta'ar-to barme rii-yo m-re!”

⁴ Yeso shasuru, “Gense to ro un takurda-o Shir unze,
“ Un rii-yo m-re o cot

hun-ne hette kum m-hoog á,
se de gom-to rwuune un nu-o Shir à kap.† ”

⁵ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** heete Yeso o-Urusharima bo-o so-o. Wu deturu Yeso reeno n-ton un **Pyo-o Shir** be-de jiište m-pipir à.

* **Bor-ɔs tet:9 3:9** Hyen komo: Yoha 8:33. † **Bor-ɔs tet:10 3:10** Hyen komo: Mati 7:19. ‡ **Bor-ɔs tet:17 3:17** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 12:18; 17:5; Mark 1:11; Ruka 9:35. * **Bor-ɔs nass:1 4:1** Hyen komo: Yahu 2:18; 4:15. † **Bor-ɔs nass:4 4:4** Hyen komo: Kara 8:3.

6 Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Urege wo **Wà-wu Shir** wu, hukse, o hebe n-dak. Gense to ro un takurda-o Shir, unze, “ ‘Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.

Yea goks wo un kom-to un ye,
taase o hebe ut-ta'ar o hoge m-hoog.’‡ ”

7 Yeso zeeru wu, “Gense to ro un takurda-o Shir, unze, ‘Wo meger Yawe Shir ru á!’ §

8 **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dooru Yeso m-heet n-ton un o ken haag-o, o m-pipir deen. Wu kuturu Yeso dak-to un hono o-dak pitip un gwomo-to un to ne, un seps-mo un to ne.

9 Wu dooru Yeso m-zee, “Kap o un to ka man hoks wo to m-ya'as, o nom gwomo-to un to, urege woa kwuktutu me o 'ye me, m-sek.”

10 Yeso zeeru wu, “Arag kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o! Remen gense to ro un takurda-o Shir unze,

“ ‘Nome Yawe Shir ru m-guw,
wu wu cot o he m-kwukte.’* ”

11 Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** arguru, wu yage Yeso. **Yan-tom-ye Shir** haanuru ye nomoru Yeso m-senge.

*Yeso takante rworu un Ma-to Shir
dak-o o-Gariri*

(Mark 1:14-15; Ruka 4:14-15)

12 Da-o Yeso hoge karma-ne ka'ag **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** à, Yeso inuru wu warguru dak-o o-Gariri.†

13 Se da-o wu ha bo-o o-Nazaret à, ka da-de ne, wu yaguru o-Nazaret wu haaru bo-o o-Kapanahum o ro reen o n-riib o un mar-o Gariri ma-de un dak-o o-Zeburun, o-Napari ne.‡

14 Yeso un nom kaane remen a shooste rii-yo **Ishayawan-Rwor** rwore à, o-da deen o arge à unze,

15 “Men tom ne um ruru no hun-ne ye
un dak-o o-Zeburun un dak-o o-Napari ne.

No ye ro yow yow un mar-o Gariri ne à,
un pes-to un Roog-o o-Joda ne,
komo un hun-ne ne ye ro un dak-o o-Gariri à,
be-de ye ro **Yahuda**-ne á ro ur-she'et à.

16 Ka hun-ne ye ro ur-she'et n-me o-comb à,
ye hyen caari-mo m-cecar.

Cecar-mo Shir, untun bo ho-ur ro m-rwuun n-sot à,
Moá rwuun be-de un

ka ye kukt-to un ye merse à.” §

17 Cin ka da-o Yeso cire ko'ot-o Ma-to Shir, wu ro m-zee, “Yagu no nom **ur-ba'as**, no muun be-de Shir, remen da-o Shir he ut-gwomo à nomsunte yow yow.”*

Yeso ak yan-ship un jan nen nass
(Mark 1:16-20; Ruka 5:1-11)

18 Yeso ro m-arag n-riib o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor, Simon wu a m-zee Bitrus à, un hen un wu ne wu a m-zee Andarawus à. Ye ro m-jorbe o-yo n-me o-mar, remen ye ya-m-ship un jan-ye, un baab-to un jan ne.

‡ **Bq̄-ʉs nass:6 4:6** Hyen komo: Bq̄ng 91:11-12. § **Bq̄-ʉs nass:7 4:7** Hyen komo: Kara 6:16. * **Bq̄-ʉs nass:10 4:10** Hyen komo: Kara 6:13. † **Bq̄-ʉs nass:12 4:12** Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bq̄-ʉs nass:13 4:13** Hyen komo: Yoha 2:12. § **Bq̄-ʉs nass:16 4:15-16** Hyen komo: Isha 9:1-2. * **Bq̄-ʉs nass:17 4:17** Hyen komo: Mati 3:2.

¹⁹ Yeso zeerɔ ye, “Dond nɔ me, man muut nɔ yan-neke-m re. Man yoosu nɔ bɔ nɔ he haante ɔn hun-ne be ɔn de à.”

²⁰ Ba ɔn naas o-da, ye yaguru saw-to ɔn ye to ye rotte ɔn ship ɔn jan à, ye doruru Yeso.

²¹ Bɔ Yeso aragte ɔn co à, wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor komo. Ye ro **Yakubu** ɔn hen ɔn wu ne **Yohana** yakar Zebedi. Ye ro ɔn ja'as ɔn yo-o ɔn ship ɔn jan o-hat ɔn tato-o ɔn ye ne, ye shipt jan. Yeso aaguru ye.

²² Da-o gaan, ye yage o-hat kap ɔn tato ɔn ye ne, ye doruru Yeso.

Yeso guug hun-ne deen

(Ruka 6:17-19)

²³ Yeso bopu m-pa'ag myet dak-o o-Gariri, wu ro ɔn-yoos ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-to Shir. Wu ro m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** to ɔn gwomo-to Shir. Komo wu taaste gom-se ɔn hun-ne ɔn ya-ba-m-gugaaz mo o-wur ne.†

²⁴ Remen kaane, ma-to ɔn wu wooru ko o ke dak-o o-Siriya da-o gaan. Ye ma'asuru wu m-hante ɔn ya-us-gom go-us-go, ɔn yan-swɔ ɔn-koob ne, ɔn ye **ya-ut-kot** da'e ut-hi ne à ɔn ya-o-tattara ne, ɔn ryam-ne komo. Wu taasu gom-se ɔn ye myet.

²⁵ Hun-ne ut-moor ne doruru wu es-mo o-Gariri. Ye ken ye rwuun-mo o-Urusharima ɔn dak-o o-Judiya ne. Ye ken ye rwuun-mo ɔn be-de ye m-aag, *Bɔ-ut op à*, har ɔn es-mo ɔn pesto-de ɔn so ɔn horan-de ɔn Roog-o o-Joda.

Ko'ot ɔn Ma-to Shir n-ton ɔn Haag

Bɔr-ɔs taan

(Mati 5—7)

¹ Bɔ Yeso hyente hun-ne morogsute deen à, wu daaru n-ton ɔn Haag, wu she'eturu. Bɔ wu she'ette à, yan-neke-mo ɔn wu haaru be-de ɔn wu.

² Wu ciru ye m-yoose ɔn yo ka:

Ya-o-zak

(Ruka 6:20-23)

³ “Ya-o-zak-ye, ka ye nape ɔn ze koob-ne ye ro,
ye rotte Shir á,

remen gon ye ro be-de ɔn gwomo-to ɔn wu.

⁴ Ya-o-zak-ye, ka ye ro ɔn tuk-mo ut-men m-moka à,
remen Shir a gwu'ursu ye ut-men.*

⁵ Ya-o-zak-ye, ka ye russe ɔn-hi gwergerwer à,
remen Shir a bopsu ye rii-yo ɔn hono o-dak kap.†

⁶ Ya-o-zak-ye, ka ye cone m-nom rii-yo Shir cone à,
remen Shir a coks ye.‡

⁷ Ya-o-zak-ye, ka ye m-hoge 'won-ur or ɔn ye ne à,
remen Shir a hoge 'won-de ɔn ye ɔn cen ye.

⁸ Ya-o-zak-ye, ka ye ro ɔn men-ut pus-to ne à,
remen yea hyen Shir.§

⁹ Ya-o-zak-ye, ka ye ro m-con hun-ne she'et ba ut-ween à,
remen Shir a dek ye yakar-ye ɔn wu.”

¹⁰ Ya-o-zak-ye, ka ye hun-ne reese ɔn-koob à,
remen ye ro m-nom ɔn yo depe à, Shir a ru ye o-zak,

† **Bɔr-ɔs nass:23 4:23** Hyen komo: Mati 9:35; Mark 1:39. * **Bɔr-ɔs taan:4 5:4** Hyen komo: Isha 61:2. † **Bɔr-ɔs taan:5 5:5** Hyen komo: Bɔng 37:11. ‡ **Bɔr-ɔs taan:6 5:6** Hyen komo: Isha 55:1-2. § **Bɔr-ɔs taan:8 5:8** Hyen komo: Bɔng 24:3-4.

remen gon ye Shir cone un gwomo-to un wu.*

11 Ya-o-zak-ye no, da-o hun-ne pyapu no à, ye reesu no ur-koob, komo ye nomo no men-ut jaas-to go-ús-go rem re.†

12 Nom no o-zak remen kaane, remen 'yons-ur gos-de ro no ur-'er n-Ton shir. Kaane hun-ne ye un ye ya-n-ga-ye nome **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga, ye ba'u no à.‡

*Ka ye dore Yeso à ya ye ro
untu m-por m-cecar ne*

(Mark 9:50; Ruka 14:34-35)

13 Komo Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-por be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Amba urege rerem-mo m-por taag, ¿re a he m-nom a muute mo m-rerem ne? Mo waragte hwaa, se a ukse mo, a yawag us-na."§

14 Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-cecar be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Ai, bo-o a ma'e n-ton ur-haag à a hoks o m-wuke á.*

15 Kaane o komo a m-do ur-pitirra a hok de o-shaar á, se de a sek de n-ton ur-deeg remen de ye'et hun-ne ye o-hur m-cecar.†

16 Kaane komo, she'et no cas remen hun-ne hyenet rii-yo no m-nom à, yea bum Tato no wu n-Ton shir."‡

Yoos-ur Yeso n-te o-karamsa

17 Yeso zeeru, "Taase no hyen no zee men haan um sokste **karamsa-o Mosa** un yoos-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Me haan remen um sokste to á, se de remen um shooste to.

18 Nip-o me no m-rure, urege de o-Ton o-dak ne ro kon, yatt ko o-keer ko ya-o-dakka yo he m-sokse n-me un yoos-de o-**karamsa** á. Se a shooste koyan kap.§

19 Remen kaane bo un wu jesse ko o-gaan be-de un ka **karamsa**-ut rek-to to à, wu yoose komo hun-ne ye jetem to. Shir a zee hwaa ka net-wu ro be-de un gwomo-to Shir. Amba kap wu dore to à har wu yoose ye ken ye, a deet wu ur-bektuben n-me un gwomo-to Shir.

20 "Me no m-rure, urege kashi un she'et-ur no de jiish de un **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne á, noa cuw n-me un gwomo-to Shir á ko hiin.

Yeso yooste unze a nom us-ryaab á

(Ruka 12:57-59)

21 "No hogussute a russute hun-ne na ye n-ga, unze, 'Wo jar o ho net á,' gaan-o zee 'bo un wu ho net à, a he'et wu be-de un piishi wu ut-ma.'*

22 Amba me no m-rure, wu ro us-ryaab un or un wu ne à, Shir a nom us-ryaab un wu ne komo a piishe wu ut-ma. Komo bo un wu nome us-ryaab un or un wu ne à, har wu ce'e wu jin-ur yo-de a he'et wu be-de m-piish ut-ma to sek-ye un Shir. Komo wo kute or ru ut-yage har o zee wu ko-raag! To, o bupse o ka cow-yo un den-o o-ra!"

23 Yeso haaru co m-zee, "Urege wo un ma-to m-hwobbe m-yar n-te un **hana**-o ur-**seke** o Shir, o baksuru unze wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de,

24 Wo hwobe yar-m ru o-**hana** á. Ur-takan neke be-de un or ru no hongse un wu ne. Ka da-de o haan o he'edbe yar-m ru be-de Shir."

25 Yeso zeeru komo, "Urege wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de har wu ro wo un ma-to m-heet be-de un m-piish ut-ma, nom hor-m-hor o hongse un wu ne. Nom bo o he m-nom à no ess ut-ma un wu ne cin ba no un wo be-de un m-piish ut-ma.

* **Bqr-ús taan:10 5:10** Hyen komo: 1Bit 3:14. † **Bqr-ús taan:11 5:11** Hyen komo: 1Bit 4:14. ‡ **Bqr-ús taan:12 5:12** Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52. § **Bqr-ús taan:13 5:13** Hyen komo: Mark 9:50; Ruka 14:34-35.

* **Bqr-ús taan:14 5:14** Hyen komo: Yoha 8:12; 9:5. † **Bqr-ús taan:15 5:15** Hyen komo: Mark 4:21; Ruka 8:16; 11:33. ‡ **Bqr-ús taan:16 5:16** Hyen komo: 1Bit 2:12. § **Bqr-ús taan:18 5:18** Hyen komo: Ruka 16:17. * **Bqr-ús taan:21 5:21** Hyen komo: Rwu 20:13; Kara 5:17.

Unya kaane á, wua mossu wo un wan-piish ut-ma ne. Komo ko-ya-m-piish ut-ma wua mossu wo un yan-tom-ye un wu ne ye ke wo.

²⁶ Nip-o me wo m-rure, urege wu nomog kaane, rii-yo a rwuntutu wo kane, se o topk kap bo un rii-yo a wo m-dore à.”

Yeso yooste unze a nom o-ás á

²⁷ Ka da-de Yeso zeeru, “No hogussute ka **karamsa-o**, ‘Taase o hoob ne'a-wu un net á.’†

²⁸ Amba me no m-rure, taase ma net gut ne'a-wu ro ne'a un wu á komo wu cun m-rewe un wu ne n-me un hur-de un wu. Urege net nomog kaane, wu nomog o-ás o ka un wu ne n-me un hur-de un wu.

²⁹ Urege yish un du ro wo m-rwo **ur-ba'as**, hus de o jore. A jiish wo o taage yish-ur gaan be-de un dok-to un wur-o ru otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me den-o o-ra à.‡

³⁰ Komo ka ro, urege kom-o ru o-gaan ro wo m-rwo **ur-ba'as**, kups o o jore. A nom ur-bon wo hokse jore un yo ken rii-yo un hoog-m ru o gwu'ursute Shir ur-hur, otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me un den-o o-ra à.”§

Yeso yooste unze a caas ut-ge á

(Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Yeso zeeru komo, “Wu ken wu zeeg yo ka unze ‘Urege wu ken net-wu ho'oste ne'a un wu, se wu ya'astu wu takurda-o un caas ut-ge.’* ”

³² Amba me no m-rure, net a hoks ho'os un ne'a un wu urege ka ne'a-wu rewete un wu ken campo wu ne. Taase net ho'os ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon. Urege wu ho'oste ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon, wu rwo'og wu o ka nom o-ás urege ka ne'a-wu gaag wu ken campo wu. Komo urege campo gaag ne'a-wu campo un wu ho'ose à, Shir dek o ka ka net-wu nomog o-ás.”†

Yeso yooste a jar a tond á

³³ Yeso haaru co m-zee, “No hogussute o ken **karamsa-o**, o ya-n-ga-ye na gokse à us-hak deen se arge à. O zeeg, ‘Taase no taage m-shoos un rii-yo no surte nu à. Yo depe à shoos rii-yo o zee woa nome Yawe à.’‡

³⁴ Amba rii-yo me no m-rure à yo ro, taase no tond á por por. Taase no tond un jin-de un Ton-o shir á, remen kane Shir ro un gwomo-to un wu. §

³⁵ Taase komo no tond o-dak, remen o ro un kus-o un na-se un wu. Taase komo no tond un jin-de o-Urusharima, remen o-Urusharima bo-o caari-o o un ko-Gwomo Shir.*

³⁶ Taase komo o tond un hi un du á, remen woa hoks m-muut un ko can-o o-gaan yo wakte o-pus yo ko o-rim yo á.

³⁷ Urege o conog m-zee ‘Ee’ zee ‘Ee,’ urege ‘Ay’ o, zee ‘Ay.’ Rii-yo pase kaane à, yo-yo yo. Yo rwuune un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à.”

Ur-yish ur-yish ne

(Ruka 6:29-30)

³⁸ Ka da-de Yeso zeeru, “No hogussute de ka **karamsa-o**, ‘Urege net hogussute wu ken wu m-hoog ur-yish ko o-yin, se a nome wu m-hoog un yish-de un wu ko un yin-yo un wu.’†

† **Bor-ʉs taan:27 5:27** Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18. ‡ **Bor-ʉs taan:29 5:29** Hyen komo: Mati 18:9; Mark 9:47. § **Bor-ʉs taan:30 5:30** Hyen komo: Mati 18:8; Mark 9:43. * **Bor-ʉs taan:31 5:31** Hyen komo: Kara 24:1; Mati 19:7; Mark 10:4. † **Bor-ʉs taan:32 5:32** Hyen komo: Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18; 1Kor 7:10-11. ‡ **Bor-ʉs taan:33 5:33** Hyen komo: Rewi 19:12; Qog 30:2; Kara 23:21. § **Bor-ʉs taan:34 5:34** Hyen komo: Yaku 5:12; Isha 66:1; Mati 23:22. * **Bor-ʉs taan:35 5:35** Hyen komo: Isha 66:1; Bong 48:2. † **Bor-ʉs taan:38 5:38** Hyen komo: Rwuu 21:24; Rewi 24:20; Kara 19:21.

³⁹ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, taase o muutɛ wu ken wu o-yo yo bɔ wu nomo wɔ à. M-sha uregɛ wu ken wu hutu wɔ o-raag, ur-geeg de ur-rɛ, wɔ musɛ á wakse wu ɔ kuse à wu buse.

⁴⁰ A nom wu ken wu zeeg o nomotɛ wu ur-yo-de. Wu zeeru ko-yan-m-piish ut-ma wu rumse wu matuku un du, uregɛ ka net-wu nomog kaane, ya'as wu myet un cop-o ru ne.

⁴¹ Uregɛ wu ken ko-karma-wu rwo'og wɔ ur-hew mer-ur gaan, ut-saw ne neke o dek to har mer-ut yoor.

⁴² Wu konu wɔ gwu à, gu wu. Wu haane komo hoob-o un moog be un du à, wɔ wen wu á.”

*Cɔn yan-yage-ut ru
(Ruka 6:27-28,32-36)*

⁴³ Yeso haaru co m-zee, “No hogussute o-karamsa unze, ‘Cɔn net-wu konu wɔ à,’ † o yage wu yagu wɔ à.

⁴⁴ Amba mɛ nɔ m-rurɛ, cɔn nɔ yan-yage-ut no!§ Ye ro nɔ un reese ur-koob à, nɔ kon Shir 'ye ye o-kwum!

⁴⁵ Nom-mo un kaane, a hante nɔ waktute yakar-ye un Tato nɔ wu n-Ton shir. Wu ro m-rwo ho-de rwuun m-cecas ne n-te un ye ro kashi un hun-ne un ye ro rii-ye o-saa ne à. Komo wu tomon kem n-te un ye ro kashi un hun-ne à, un ye ro rii-ye o-saa ne à.

⁴⁶ Uregɛ ye konu nɔ à, ye nɔ m-cɔn cot, noa kum ur-'yons ɔ ka á. Ko **yan-goks un tar**, un yan-men-ut jaas-to ne, ye ro m-cɔn un ye cone ye à.

⁴⁷ Uregɛ nay-ne nɔ cot nɔ m-gas, ɔya nɔ nome ɔ ka yo nɔ jiište ye ken ye? Ay, ko ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-cɔn un nay-ne ye un ye.

⁴⁸ Remen kaane se nɔ ma'as ba un be-de ut-reeb bɔ Tato nɔ wu n-Ton shir ro ba un be-de ut-reeb à.”*

Bɔr-ʉs cind

Yeso yooste bɔ a he 'ya m-yar à

¹ Yeso haaru co un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, “Da-o nɔ nome rii-yo ur-bon taase nɔ nom un yish-ye un hun-ne remen ye bumut nɔ. Uregɛ nɔ nomog rii-yo ur-bon remen hun-ne bumut nɔ, noa kum ur-'yons be-ur Tato nɔ wu ro n-Ton shir á.*

² “Remen kaane da-o wɔ 'ye m-yar, o guut koob-ne, taase o rurɛ hun-ne bɔ o he yo m-nom à. Uregɛ nɔ m-nom un kaane, nɔ waragte untun ya-o-shepe, ye ro m-nom un kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo us-cow ne remen hun-ne bumut ye. Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, ye kumuste 'yons-de un ye be-de un hun-ne.

³ Amba uregɛ wɔa gu ko-koob, wɔ yage ko wan-yen-du wu nep rii-yo wɔ m-nom á.

⁴ Remen kaane, 'ya m-yar wukusse. Ka da-de, Tato na wu ro m-hyan rii-yo wɔ m-nom wukusse à, wua top wɔ.”

*Yeso yooste bɔ a he kon un Shir à
(Ruka 11:2-4)*

⁵ Yeso zeeru, “Komo uregɛ nɔ ut-ma un Shir ne, nɔ nom bɔ ya-o-shepe ro m-nom á. Ye ro m-cɔn ye ine eso n-mɛ un kuke-to un yoos un Ma-to Shir ye konot, komo ut-bakse ne be-de hun-ne ro m-go'one à remen hun-ne hyenet ye. Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, ye kumuste ɔ ka kom-de un 'yons-de un ye.†

‡ **Bɔr-ʉs taan:43 5:43** Hyen komo: Rewi 19:18. § **Bɔr-ʉs taan:44 5:44** Mo ken gen-mo un do: Ru nɔ ye pyape nɔ à, nɔ kone ye Shir 'ye ye o-kwum. Komo nɔ nome ye yage nɔ à, rii-yo ur-bon. Hongse Ruka 6:27-28. * **Bɔr-ʉs taan:48 5:48** Hyen komo: Rewi 19:2; Kara 18:13. † **Bɔr-ʉs cind:1 6:1** Hyen komo: Mati 23:5. † **Bɔr-ʉs cind:5 6:5** Hyen komo: Ruka 18:10-14.

⁶ Amba da-ɔ o he m-kɔn ɔn Shir rii à, cɔw o-kuke, o tige ish. O kɔn Shir Tato na wɔ a m-hyan á, komo Tato na wɔ rɔ m-hyan ɔn rii-yo a nɔmɛ wukusse ba hun-ne ɔn hyan wɔ á, wɔa top wɔ.”

⁷ Yɛso zɛerɔ, “Urege nɔ ɔn kɔn ɔn Shir rii, taase nɔ ma'as m-bim ba m-nap ɔn rii-yo nɔ m-rwɔr á. Ye nape Shir á, ye rɔ m-kɔn kaane remen ye rɔ ɔs-barag shir-ye ɔn ye cɔnɔg m-hoge ɔn gon ka kɔn-se. Ye rɔ m-hyan yea kum rii-yo ye rɔ ɔs-kɔn à, remen ye cepk ɔt-ma deen da-ɔ ɔs-kɔn.

⁸ Taase nɔ kɔn ɔntun ye da-ɔ nɔ ɔs-kɔn á, remen Shir Tato na nepste rii-yo nɔ o-hoob à, cin ba nɔ ɔn kɔn wɔ.”

⁹ Yɛso zɛerɔ, “Kaane nɔ he m-kɔn:

“Tato na wɔ rɔ n-Tɔn à,

A sekemse jin ɔn du.

¹⁰ Gwɔmo-ɔt ru haan,

A nom rii-yo o cɔne à hono o-dak,

Bɔ a m-nɔm n-Tɔn à.

¹¹ Ya te caane rii-yo m-re yo ɔn ka ho-de.

¹² O soksu te **ba'as**-ɔt te,

bɔ te m-sokse ɔn ye rɔ te m-nɔmɛ ɔt-**ba'as** à.

¹³ Taase o heet te n-me ɔt-meger á,

Amba gu te be-de o-yo yo.[‡]

¹⁴ “Urege nɔ soksoɛ ɔr nɔ ne **ur-ba'as** tɔ ye nɔmɔ nɔ **ur-ba'as** à, Tato nɔ wɔ n-Tɔn shir ma kaane wɔ he nɔ m-sokse.

¹⁵ Amba urege nɔ sokse hun-ne **ur-ba'as** á, kaane Tato nɔ wɔa sokse nɔ tɔ ma nɔ **ba'as-tɔ** á. §”

Yɛso yooste bɔ a he nɔm o-swoot à

¹⁶ Yɛso zɛerɔ, “Da-ɔ nɔ o-**swoot** à, nɔ naas o-co bɔ ya-o-shepe rɔ m-naas ɔn co-se ɔn ye á. Ye rɔ m-naas ɔn co-se ɔn ye remen ye kututɛ hun-ne, ye rɔ o-**swoot**. Nip-o me nɔ m-rure, ye kumuste ɔ ka kom-de ɔn 'yons-de ɔn ye.

¹⁷ Amba da-ɔ wɔ rɔ o-**swoot**, sapt co-o ru, o taam m-nɔw ɔr-hi, bɔ o wete m-nɔm à.

¹⁸ Taase hun-ne nep wɔ o-**swoot**. Nɔm bɔ Tato na wɔ rɔ n-Tɔn à, wɔ a m-hyan á, wɔ wɔ cot nape. Wɔ hyeneste yo wɔ m-nɔm à ba hun-ne ɔn nap. Komo wɔa topo wɔ.”

O-kwum n-Tɔn shir (Ruka 12:33-34)

¹⁹ Yɛso zɛerɔ komo, “Taase nɔ karakse hi ɔn nɔ o-kwum ɔn hono o-dak á. Be-de yege-ren m-shebe ne he ɔ m-naas à kane n-dak. Be-de komo hyow-ne he m-cɔw ye hiw yo nɔ esse à.*

²⁰ Se de nɔ karakse hi ɔn nɔ o-kwum n-Tɔn shir, rii-yo rɔ kashi be-de Shir à. Be-de ren m-shebe ne a hoks ɔ m-naas á, komo hyow-ne a hoks m-cɔw ye hiwit ɔr-hyow á.

²¹ Nom kaane remen be-de kwum-o ru rɔ à, kane hur-ɔr du rɔ.”

Pitirra-de o-wur (Ruka 11:34-36)

²² Yɛso zɛerɔ, “Yish-ye rɔ ɔr-pitirra de o-wur, urege yish ru rɔ kerker, kap ɔn wur-o ru ɔa shi m-cecar ne.

‡ **Bɔr-ɔs cind:13 6:13** Mɔ ken gen-mɔ ɔn dɔ: Remen ɔt-gwɔmo tɔ ma ru tɔ, ɔr-beɛb ne, o-mɔk ne ba m-ta. Amin.

§ **Bɔr-ɔs cind:15 6:14-15** Hyen komo: Mark 11:25. * **Bɔr-ɔs cind:19 6:19** Hyen komo: Yaku 5:2-3.

²³ Amba ɔrege yish ru rɔ kerker á, wɔa hyen ɔr-bon ne á. Ya rɔ ɔntun wu rɔ n-me o-comb à. ɔrege cecar-mɔ depe o nom à mɔ rɔ kon á, ashi n-me o-comb o ka o rɔ.”

²⁴ Yeso zeeru, “Yatt ko-guw-wu he m-hoks un nome un hun-ne yoor m-guw da-o gaan á, kɔ wu cun wan-gaan wu yage wan-gaan, kɔ wu es un wan-gaan wu yo'og wan-gaan, kaane o komo yatt bɔ nɔ he m-nom nɔ cunɔt Shir un hwɔr ne á.”

Sher be-de un Shir

(Ruka 16:13; 12:22-31)

²⁵ Ka da-de Yeso zeeru, “Remen kaane me nɔ m-rure, taase nɔ ryegen bɔ nɔ he nekete m-hoog à, ɔntun rii-yo nɔ he m-re, kɔ yo nɔ he m-swo à, kɔ komo bɔ nɔ he m-nom nɔ kumut rii-yo m-cop un wur-ut nɔ á. ¿Hoog-m mɔ arag rii-yo m-re á? ¿Komo wur-o jiish saw-to nɔ he m-cop á?”

²⁶ Yeso zeeru, “Gwɔt nɔ de yege-no. Ye ɔr-go á, ye rɔ ne m-ce á, ye m-kamas ɔr-byo á. Kap un kaane ne Tato na wu n-Ton wu rɔ ye m-reegte. ¿Shir wu jiish nɔ m-con deen arge bɔ wu cone ye á? Remen kaane Shir a 'ye nɔ rii-yo m-re yo nɔ cone à.

²⁷ ¿Wan wu ne be un nɔ regen-o un wu he hoks m-gu ho-to un mar-mɔ un wu woosune?”

²⁸ Yeso haaru co m-zee, “Nɔ ryegen un saw-to nɔ he m-cop á. Gwɔt nɔ mok-to o-kot bɔ to rɔ m-bo'ose à, to rɔ m-senge kɔ m-ce ut-gund á.

²⁹ Amba kap un kaane ne, me nɔ m-rure kɔ ko-Gwomo **Suremanu** myet un gwomo-to un wu ne, wu nom geger-to wo'e ɔntun kɔ o-gaan be-de un to á.†

³⁰ ¿Urege har Shir rɔ m-nome un gwɔ-se o-kot ut-geger to rɔ kan caane, m-buk a tɔks to à, yagunte nɔ? Nɔ m-sher be-de un wu deen á!

³¹ “Remen kaane taase nɔ ryegen nɔ zee, ‘¿Ya ne te he m-re? ¿Kɔ ya te he m-swo?’ Kɔ komo, ‘¿Ya te he m-cop?’

³² Taase nɔ warag ɔntun ye nape Shir á. Ye rɔ un hoob-o un se ka rem-se. Tato nɔ wu n-Ton wu nepste nɔ un hoob-o un ka rem-se kap.

³³ Amba rii-yo jiishe à ɔr-takan yo ka, hoob nɔ gwomo-to un wu, komo nɔ she'et kashi ɔr-she'et de un wu bɔ wu cone à. Ka da-de, wua 'ye nɔ ka rem-se kap.

³⁴ “Remen un kaane, taase nɔ ryegen remen m-buk. Remen ho-de un buk-de roon un gon con-mɔ un de ne. Regen-o un caane bo'ossutu nɔ remen caane.”

Bɔr-ɔs ta'yoor

Nɔ piishe hun-ne ut-ma á

(Ruka 6:37-38,41-42)

¹ “Nɔ piishe hun-ne ut-ma á, taase a piishi nɔ.

² Nɔ nak bɔ nɔ piishe hun-ne à, kaane Shir he nɔ m-piishe. Urege nɔ me'esute hun-ne ɔr-bon ne, Shir a me'esu nɔ ɔr-bon ne. Amba nɔ me'ese hun-ne ba ɔr-bon kaane Shir he nɔ me'ese ba ɔr-bon.*

³ “¿Ya o rotte gwɔt un ya o-gwo yo rɔ n-me un yish-ɔr ɔr ru à, amba wo hyan cik-o rɔ un de ma ru yish-de?

⁴ ¿Kɔ komo re ne o he m-nom o zeet ɔr ru, ‘Yage um hussutu wo ya gwɔ-yo rɔ n-me un yish un du à,’ wo kaane o-cik ne un de ma ru yish-de?

⁵ Wo ko-ya-o-shepe! Hussusse cik-o rɔ n-me un yish ru à, remen o hyenet cas bɔ o he m-husse un ɔr ru ya o-gwo yo rɔ n-me un yish-de un wu à.”

⁶ Yeso zeeru, “Nɔ ya'as yege-wo rem-se Shir se ba m-kukop á. Urege nɔ nomog kaane, yea waktune ye hogussu nɔ m-hoog. Nɔ jorbe yege-arede saw-to un hwɔr á! Yea yawag ka saw-to ɔs-na se un ye.”

† **Bɔr-ɔs cind:29 6:29** Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

* **Bɔr-ɔs ta'yoor:2 7:2** Hyen komo: Mark 4:24.

Kon nq us-kon, nq hoob, nq ko'ot ish
(Ruka 11:9-13)

⁷ Yeso zeeru, "Sengu nq kon-se Shir rii-yo nq cone à, wua 'ye nq. Sengu nq hoob-o rii-yo nq cone à, Shir a 'ye nq. Sengu nq ko'ot un ish, Shir a tikshi nq.

⁸ Remen kap wu kone à, wua kum be-de Shir. Myet wu hobe be-de Shir à, wua kum. Komo kap wu ko'ote ish à, Shir a tiksú wu.

⁹ "¿Ko, wu ken wu ro kon be-ur nq tat-ne, wu he urege wà un wu konog wu rii-yo m-re, wua ya'as wu ur-ta'ar?

¹⁰ ¿Ko wan-gaan be-ur nq tat-ne urege wà un wu konog wu o-jan, wua ya'as wu o-hwo?

¹¹ Nomog nq yege-yo-ye nq nak bo nq he m-'ya un yakar nq rem-us so-se à. Yagunte Tato nq wu n-Ton shir, ai wua 'ye yan-kon-se un wu rem-us so-se!"

¹² Yeso zeeru, "Myet bo nq cone hun-ne nomo nq à, se nq nomotu ye kaane, remen o ka o ro **karamsa-o Mosa un yoos-de un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne n-ga."†

O-ish rek-o un ish-o caari-ne
(Ruka 13:24)

¹³ Yeso zeeru, "Cow nq un gwomo-to Shir un ish-o rek-o. Remen cow-yo ro m-ha be-de m-mar à un ka ish-o ne ro m-hoob ne. Komo ya-m-dore un ka cow-yo ro deen.

¹⁴ Amba ish-o ro m-ha be-de un hoog à, rek-o o. Cow-yo un o komo ro m-'ya ur-koob de m-dore. Yan-dore-mo un yo komo ye ro deen á."

A m- nap o-'yo un gon mat-de un yo
(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Yeso zeeru, "Nom nq ja be-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ut-bo. Ye ro m-haan be un nq un sha-mo un yege-ca ye ro m-naas á. Amba un hur-de un ye, ya ye ro untun yege-dur, ye ro un hoge un mer deen à.

¹⁶ A m-kum un yakar-ye m-rum un 'yo-yo o-yokor á, ko ne ut-heye un 'yo-yo gog á. Kaane komo ro be-de un hun-ne, un gon she'et-de un ye, de ye ro ur-she'et à, nq he ye m-nap.

¹⁷ Kaane komo ko yo ke kashi-o 'yo-yo yoa met yakar-ye ur-bon, 'yo-yo un ba ur-bon komo yo met yakar-ye ba ur-bon.

¹⁸ Bo 'yo-yo ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ba ur-bon á, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ur-bon á.

¹⁹ Kap 'yo-yo yage mat un yakar-ye ur-bon à, hun-ne a saag yo a jorbe o-ra.‡

²⁰ Remen kaane nq hette m-nap un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ut-bo un bu-yo rem-se ye m-nom à."§

Me wet nq m-nap á
(Ruka 13:25-27)

²¹ Yeso zeeru, "Ba myet-o un hun-ne ye ro me m-zee 'Gos-wu, Gos-wu à,' ye he m-cow un den-o un Gwomo-to o-Shir* á. Se de ye nome rii-yo Tato re wu n-Ton shir cone à.

²² Un ho-de piish ut-ma, hun-ne deen yea zee me, 'Gos-wu! Gos-wu! Te rworog Ma-to Shir un jin un du! Te ruut **ya-ut-kot** un jin un du! Komo, te nom rem-se ut-hyat un jin un du.'

²³ Ka da-de man zee ye, 'Me wet nq m-nap á. Ine nq be un de, nq yan-men-ut jaas-to.'† "

† **Bqr-ús ta'yoor:12 7:12** Hyen komo: Ruka 6:31. ‡ **Bqr-ús ta'yoor:19 7:19** Hyen komo: Mati 3:10; Ruka 3:9. § **Bqr-ús ta'yoor:20 7:20** Hyen komo: Mati 12:33. * **Bqr-ús ta'yoor:21 7:21** ut-Girik: Gwomo-to n-Ton.

† **Bqr-ús ta'yoor:23 7:23** Hyen komo: Bong 6:8.

Hun-ne nen yoor ya-ut-ma to ut-kur
(Ruka 6:47-49)

²⁴ Yeso zeeru, “Remen kaane, wu hoge ka ma-ut re to à, wu nom komo bo um zee à, wua warag untun ko-ya-us-weer wu ma'e hur-o un wu n-te o-ta'ar à.

²⁵ Bo kem caari hyeete à, mar-ut shiiru m-ho. Yo-m indundurū mo tamuru ká hur-o. Amba ká hur-o he á, remen ká net-wu maag o n-ton o-ta'ar.

²⁶ Myet bo un wu hoge ma-ut re à, komo wu yage m-nom bo um zee à. Ya wu ro untun wu ken ko-raag-wu, wu ma'e hur-o un wu n-te m-hyereg à.

²⁷ Bo kem caari hyeete à, mar-ut shiiru m-ho, yo-m indundurū mo tamuru ká hur-o. Komo kap mo un ká hur-o heeru, he-de un diniyo komo!”

Gwomo-ut Yeso

²⁸ Bo Yeso komte rwor un ka rem-se à, morog-de un hun-ne ye hoge wu à, ye bopuru o-nu un cow-yo wu yoosutu ye à un rem-se wu yoose ye ne à.

²⁹ Ye un zee kaane, remen Yeso yoosu ye bo yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ro m-yoos á. Wu yoosutu ye untun net-wu kumne ut-gwomo be-de Shir à.‡

Bɔr-ʊs eer

Yeso taasute net ut-cim
(Mark 1:40-45; 5:12-16)

¹ Bo Yeso kyergunte n-ton ur-haag à, hun-ne deen doruru wu.

² Wu ken ko-cim-wu, haaru be-de un wu, wu kwukturu un co-o un wu. Wu zeeru, “Gos-wu, urege o conog, woa hoks me m-taase un gom re.”

³ Yeso tabburu kom-o un wu, wu ci'uru ká net-wu. Komo Yeso zeeru, “Um conog, gom ru te.” Ba un rem kane, **cim-to** un wu ta'e.

⁴ Ka da-de Yeso zeeru wu, “Wo jar o rure net bo nome á. Amba neke, o kute wan-**Cow un kon-se Shir**, wur-o ru taag. Komo o **seke ur-seke** bo **karamsa-o Mosa** zee à. Nom kaane remen o kutute hun-ne unze **cim-ut** ru taag.”*

Yeso taaste gom-o un wa-wu
un wu ken ko-karma-wu ko-Roma
(Ruka 7:1-10; Yoha 4:43-54)

⁵ Bo Yeso cuwte un bo-o o-Kapanahum à, wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu haanuru be-de un Yeso. Wu konuru wu, wu zee,

⁶ “Gos-wu, me un ko-ya-m-guw ne wan-campo wu piishe á. Wu ro o-hur domb, wu ro m-hoks m-nukte á, wu ro m-swɔ ur-koob deen.”

⁷ Yeso zeeru wu, “Man habe, um taasute wu gom-o un wu.”

⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne shasuru Yeso, “Gos-wu, me bo'os o habe un hur-o re á, amba nom ut-ma temb, gom-o un wan-guw-m re a te.

⁹ Remen me un ce re un kus-o un gwomo-to un ye ken ye um ro, komo me un karma-ne un kus-o re. Me m-zee un wan-gaan, ‘Neke, o nom kaane,’ wu neke. Wu ken komo me m-zee, ‘Haan,’ wu argu m-haan. Um zee ko-guw re, ‘Nom yo ká kaane,’ wu nomuru.”

¹⁰ Bo Yeso hogute kaane à, wu bopuru o-nu. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, “Nip-o me no m-rure, ko n-me un dak-o o-**Isra** me tak m-kum wa-m-sher m-wons ne untun wu ka á.

¹¹ Me no m-rure hun-ne deen ye ro **Yahuda**-ne á yea haan so ur-horan, ur-horim ne rwuun-mo un to ken dak-to. Ye she'ette ye reet o-biki be-ur gaan un **Ibrahi** ne un **Ishaku** ne un **Yakubu** ne un **Gwomo-to Shir**.†‡

‡ **Bɔr-ʊs ta'yoor:29 7:28-29** Hyen komo: Mark 1:22; Ruka 4:32. * **Bɔr-ʊs eer:4 8:4** Hyen komo: Rewi 14:1-32.

† **Bɔr-ʊs eer:11 8:11** Gwomo-to n-Ton o-shir. ‡ **Bɔr-ʊs eer:11 8:11** Hyen komo: Ruka 13:29.

12 Amba Shir a jorbɔ nɔ n-mɛ o-comb nɔ yɛ depetɛ nɔ waktɛ hun-nɛ yɛ ɔn wɔ à, amba nɔ yagɛ. Kanɛ nɔ he ɔs-kan ɔn haw-se ɔn yin-nɛ.”§

13 Ka da-de Yɛso zɛɛrɔ ka caari-wɔ ɔn ko-karma-wɔ ɔn **Roma**-nɛ wɔ, “Neke jo o-hur, gom-o ɔn ko-guw ru a te bɔ o shɛrɛ à.” Ba ɔn rem, wur-o ɔn ko-yan-guw-mɔ ɔn wɔ taarɔ.

Yɛso taasutɛ moon Bitrus nɛ gom
(Mark 1:29-31; Ruka 4:38-39)

14 Bɔ Yɛso cɔwɛ ɔn hur-o Bitrus à, wɔ 'wosurɔ ko-moon Bitrus ne'a wɔ rɔ domb, wur-o dengutɛ wɔ o-ra.

15 Yɛso ci'urɔ kom-o ɔn wɔ, ká gom-o dossurɔ. Wɔ inurɔ wɔ nomorɔ yɛ rii-yo m-rɛ.

Yɛso taastɛ gom-se ɔn hun-nɛ deen
(Mark 1:32-34; Ruka 4:40-41)

16 Bɔ rim-m nomtɛ à, hun-nɛ hanturɔ Yɛso yɛ **ya-ut-kɔt** da'e ɔt-hi à deen. Wɔ ruuturɔ **ya-ut-kɔt** ɔn rwɔr ɔt-ma temb. Wɔ taasurɔ komo ya-ɔs-gom gom-se ɔn yɛ kap.

17 Yɛso ɔn nom tɔ ká káanɛ remen a shoostɛ rwɔr-m **Ishayawan-Rwɔr ɔn Ma-to Shir** ɔnze,

“Wɔ dek swɔ ɔr-koob ɔn na,
wɔ taastɛ gom-ɔs na.”*

Ya-m-zɛɛ yea dore Yɛso
(Ruka 9:57-62)

18 Bɔ Yɛso hyentɛ caari-de ɔn buug-de ɔn hun-nɛ kestɛ wɔ gew à, wɔ zɛɛrɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ, “A pes nɔ de ká jit-de o-mar de rɛno.”

19 Ka da-de wɔ ken **wan-Yoos-de o-karamsa** haanurɔ. Wɔ zɛɛrɔ Yɛso, “Wan-yoos, man dorɔ wɔ myet kɔ ke sɔ o ha'e.”

20 Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Ege-ruug rɔ ɔn wu-to ɔn yɛ nɛ, yegɛ-no komo ɔn be-to ɔn rew-mɔ ɔn yɛ nɛ. Amba mɛ **Wà-wɔ ɔn net†** mett be-de m-rew á.”

21 Wɔ ken wɔ n-mɛ ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ zɛɛrɔ wɔ, “Gos-wɔ, yagɛ ɔm he ɔm jukt tato re tɔ kon da-o wɔ mere. Ka da-de ɔm haanurɔ, ɔm dorurɔ wɔ.”

22 Amba Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Dond mɛ, o yagɛ margan-nɛ yɛ o-kukt, yɛ jukt ɔr ɔn yɛ ɔn margan-nɛ.”

Yɛso kangsutɛ yo-mɔ ɔn kem
(Mark 4:35-41; Ruka 8:22-25)

23 Ka da-de Yɛso cɔwurɔ hat-o m-hɔ, yan-neke-mɔ ɔn wɔ dorurɔ wɔ.

24 Ka da-de yo-mɔ m-'wons indundurɔ o-mar har hɔ-m ro m-daan mɔ rɔ m-cow n-mɛ o-hat, amba Yɛso ro káanɛ, wɔ ro m-rew.

25 Yan-neke-mɔ ɔn wɔ haarɔ, yɛ 'yonsurɔ wɔ. Yɛ zɛɛ, “Gos-wɔ, gu te, hɔ-m a re tɛ!”

26 Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “¿Remen yan nɔ hogutɛ o-gyer kaanɛ? Nott m-shɛr be ɔn de deen á.” Ka da-de wɔ inurɔ, wɔ teprurɔ ká yo-mɔ ɔn ká sa-mɔ nɛ, kap o ɔn ká be-de resurɔ ceen.

27 Ká hun-nɛ bopurɔ o-nu, yɛ zɛɛrɔ hi ɔn de ɔn yɛ, “¿Yan gon net-wɔ nɛ wɔ ka, wɔ rɔ har m-sa m-yo nɛ mɔ rɔ wɔ m-nomɛ o-dorɔtɛ?”

Yɛso dossutɛ hun-nɛ ya-ut-kɔt
(Mark 5:1-20; Ruka 8:26-39)

28 Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ, woɔrɔ ɔn de ká jit-de o-mar o o-Gariri de. Ha-mɔ ɔn dak-o o-Gadarenes. Ka da-de hun-nɛ yoor-yɛ **ya-ut-kɔt** rɔ m-rangɛ à rwuunurɔ

§ **Bɔr-ɔs eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 22:13; 25:30; Ruka 13:28. * **Bɔr-ɔs eer:17 8:17** Hyen komo: Isha 53:4.

† **Bɔr-ɔs eer:20 8:20** “Wà-wɔ ɔn net,” con-de de Yɛso rɔ hi ɔn de ɔn wɔ à.

n-me ɔs-saag, ye kawnuɔrɔ Yeso ne. Ye waktussute rii-ye o-gyer ba m-sok har ma yatt-wu rɔ m-dore ɔn ka cow-yo á.

²⁹ Ye kangsuru Yeso, “**Wà-wu Shir**, ¿ya o cone ɔn te ne **ya-ɔt-kɔt**? ¿Ko wo ɔn haan o ye'et te ɔr-koob cin ba da-o ɔn woɔn o Shir esse à?”

³⁰ ɔn co-o ɔn ye hiin, de ken caari-de ɔn kur-de ɔn yege-arede ro kon, ye ro ɔt-re.

³¹ Ká **ya-ɔt-kɔt** ye konuru Yeso, ye zee, “Wo ruutu te be-de ɔn ka hun-ne yoor-ye, o yage te cuwut ɔn ká kur-de ɔn arede de.”

³² Yeso zeeru ká **ya-ɔt-kɔt** ye, “To, neke no.” Ye ruuru be-de ɔn ká hun-ne yoor-ye, ye cowuru n-me ɔn yege-arede. ɔn gyept-o ɔn yish, kur-de ɔn arede nupuru ɔs-rek ye yirugburu, ye heburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye.

³³ Bɔ yan-gut-de ɔn arede hyente kaane à, ye somuru cow-mo o-bo be-de den-to ɔn ye rɔ à. Ye rururu hun-ne rii-yo kore à. Komo ye rururu hun-ne yo kore ɔn ká hun-ne yoor-ye ne à, ye ro ɔn **ya-ɔt-kɔt** ne à.

³⁴ Myet-mo ɔn hun-ne ye o-bo rwuunuru hyan-o Yeso. Bɔ ye hyente wu à, ye konuru wu, wu ru ɔn dak-o ɔn ye.

Bɔr-ɔs jero

Yeso taaste gom-o ko-ryam

(Mark 2:1-12; Ruka 5:17-26)

¹ Yeso cowuru hat-o m-ho, ɔn yan-neke-mo ɔn wu ne. Ye pasuru Mar-o o-Gariri, ye cowuru o-Kapanahum bo-o ɔn wu.

² Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso ko-ryam. Wu ro domb o-karanga, wu ro m-hoks ɔn nukt ɔn wur-o ɔn wu á. Yeso napuru ká hun-ne ye shereste unze Yeso a hoks taase ɔn wu ká gom-o. Yeso zeeru ká ko-ryam-wu, “Wan-yen de, wo jar o-regen á, a sokste **ba'as**-ɔt ru!”

³ Bɔ ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye hoge kaane à, ye zeeru or ɔn ye ne, “Ka net-wu rɔ ɔt-ma sa o zee wu rɔ Shir.”

⁴ Amba Yeso nepste barag-se rɔ ɔn hur-de ɔn ye à. Wu zeeru ye, “¿Remen yan o notte ɔn barag-ɔs yo-se ɔn hur-ɔt no kaane?”

⁵ ¿Ya jiishe kupse, ɔm zee, ‘ɔm sokste **ba'as**-ɔt ru,’ ko a zee, ‘Ine o hewwe ɔr-hew?’

⁶ Man kutu no unze, me **Wà-wu ɔn net** rɔ ɔt-gwomo ne to ɔn soks ɔt-**ba'as** ɔn hono o-dak.” Ka da-de, Yeso zeeru ko-ryam, “Ine eso, o mos karanga-o ru, o ji o-hur.”

⁷ Ká net-wu inuru pee, komo wu ji'uru ɔn hur-o ɔn wu.

⁸ Bɔ morog-de ɔn hun-ne hyente kaane à, ye hoguru o-gyer. Ye bomuru Shir, wu ya'e net gon ka gwomo-to à.

Yeso ak Matiyos

(Mark 2:13-17; Ruka 5:27-32)

⁹ Bɔ Yeso reete co ɔr-hew à, wu hyanu wu ken ko-**yan-goks ɔn tar** wu. Jin-de ɔn wu Matiyos. Wu ro tara be-de ɔn goks ɔn tar. Yeso zeeru wu, “Dond me, o warag wan-neke-m re.” Matiyos inuru, wu doruru Yeso.

¹⁰ Bɔ ho-ur warge so m-rim à, Yeso reeru rii-yo m-re ɔn hur-o Matiyos. Yan-goks ɔn tar ɔn **ya-ur-ba'as** ne deen, ye she'eturu be-ur gaan ɔn Yeso ne ɔn yan-neke-mo ɔn wu ne. Ye reeru be-ur gaan ɔn Yeso ne.

¹¹ Bɔ **Parisa**-ne hyente kaane à, ye zeeru **yan-neke-m Yeso**. “Udepe ko-yan-yoos-ur no re rii-yo m-re ɔn **yan-goks ɔn tar** ne, ɔn **ya-ur-ba'as** ne á.”*

¹² Bɔ Yeso hogute to ka à, wu zeeru, “Yan-ba-ɔs-gom rɔ ɔn hoob-o ko-ya-ɔs-baat á, se de ya-ɔs-gom ye rɔ m-hoob ɔn ko-ya-ɔs-baat.

* **Bɔr-ɔs jero:11 9:10-11** Hyen komo: Ruka 15:1-2.

13 Neke nɔ ceke rii-yo Shir cone à, da-o wu zee, 'Um cone hun-ne hoge 'won-ur or re un ye ne, ba ye **seke** me ut-gut á.† " Yeso zeeru, "Me un haan remen kashi un hun-ne á, amba remen ya-ut-**ba'as** o um haante."

O-cot be-de un nom o-swoot
(Mark 2:18-22; Ruka 5:33-39)

14 A kane yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haanuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu "Te un **Parisa**-ne ne ro un nom o-**swoot**, zya rwo'e yan-neke-m ru rotte m-nom o-**swoot** á?"

15 Yeso shasuru ye, "Nay-ne ye un ko-ya-ut-ge ro o-zak ne da-o ko-ya-ut-ge ro be-ur gaan un ye ne à. Amba ujime hun-ne a dek ko-ya-ut-ge a yagu ye m-zar. U kore kaane ka da-o ye he tuk-mo ut-men ye nom o-**swoot**."

16 Komo Yeso zeeru, "Hun-ne ro m-nom un dap-de un ur-matuku ur-ut un gund-ur pu-de á. Urege ye nomog, gund-ur pu-de a swutme de yiish ur-ut arge-mo n-ga.

17 "Komo, yatt net-wu ro m-duus ke-m pu-mo n-me un tur-o o-ka o-ut á. Remen ka tur-o o-ka o-ut oa buuge remen 'wons-mo un ka ke-mo, ka ke-mo moa ukse komo tur-o o-ka buugse. Ke-m pu-mo, hun-ne ro mo duus n-me un tur-o o-ka o-pu o un kaane, hun-ne yea taage ko gaan n-me o-tur o-ka ko m-ke á."

Wa Jaros un
ne'a-wu hyo-m mo m-du ne à
(Mark 5:21-43; Ruka 8:40-56)

18 Yeso ro ye m-rure ut-ma kane, se wu ken un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** haaru be-ur Yeso wu kwukturu un co-o un wu. Wu zeeru, "Wa re wan-ne'a marag m-moka m-moka, amba wo haabe hur-o re, wo ci wu un kom-ut ru, woa hoks wu m-'yons, wua ine ba un gom."

19 Yeso inuru un yan-neke-mo un wu ne, ye doruru tato-o un ka wa-wu.

20 Ye ro m-neke wu ken ne'a wu, ko-yan-gom donduru Yeso n-jim. Wu nomog hak-ɔs op ɔs-voor hyo-m ro m-du. Wu woonuru un jim-de un wu, wu ci'uru riib-yo un matuku-ur Yeso.

21 Wu un nom kaane remen wu zee n-me un hur-de un wu, "Urege um ci'ig matuku-de un wu cot gom re a te."

22 Bo Yeso byandute à, wu hyanu ka net-wu. Wu zeeru, "Wo ryegen á wa re o, Shir taaste gom ru remen o shereg wua taas o." Gom-o un wu taaru kane.

23 Bo Yeso tuwte hur-o un ka wan-co-wu un **Yahuda**-ne wu à, wu hyanuru ya-m-huru ur-ku un morog-de un hun-ne ne ye ro un dum-to m-mar. Buug-de hun-ne ro o-zaaz.

24 Ka da-de wu zeeru ye, "Ine nɔ kane! Ka wan-ne'a-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte." Amba ka hun-ne ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Ye sher be-de un wu á, remen ye nese ka wa-wu mereste.

25 Yan-den-o un ka wa-wu ruuturu ye n-do. Yeso cowuru un kuke-o un ka wa-wu. Yeso shipuru kom-o un ka wan-ne'a-wu, wan-ne'a inuru!

26 Ka hun-ne ye taknuru rwor un ma-to ka wan-ne'a-wu, wu Yeso 'yonse m-mar à, har ka ma-to semuru kap n-me un ka dak-o.

Po-ne voor kumug o-hyan

27 Bo Yeso peste un co hiin à, po-ne voor doruru wu ɔs-eeg, "Wa ko-Gwomo **Dawuda** hoge 'won-ur te!"

28 Bo Yeso cuwte un o ken hur-o à ka po-ne ye voor haaru be-de un wu. Wu zeeru ye, "zNo shereg m-'wons ne man hoks taas un gom no?"

Ye zeeru wu, "Eba, Gos-wu o."

† **Bɔr-ɔs jero:13 9:13** Hyen komo: Mati 12:7; Hose 6:6.

²⁹ Ka da-o, Yeso ci'uru yish-ye un ye. Wu zee, "Remen sher-m no, man taas gom no."

³⁰ Yish-ye un ye upsuru. Ka da-o Yeso ka'agu ye m-sok ne wu zee, "No rure net yo nome a."

³¹ Amba ye ruuru, ye zeeru m-rwor un ma-to un wu ko kene un ka dak-o.

Yeso taaste gom-o ut-'kato

³² Bo ye zette ru-mo ka a, hun-ne hanturu Yeso wu ken campo-wu. **Ko-ya-ut-kot** wenege wu tep.

³³ Yeso ruuturu ko-**ya-ut-kot**, ka wu ro un hoks m-teper a, ka da-o wu ciruru tep. Morog-de un hun-ne bopuru nu-se un ye. Ye zeeru, "Te wet m-hyan un yo ken rii-yo untun kaane n-me un dak-o **Isra**-ne a."

³⁴ Amba **Parisa**-ne zeeru, "Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**."‡

Yeso hogute 'won-de un hun-ne

³⁵ Bon kane, Yeso doruru myet o ut-bo un ye ro n-me o-kot ne a. Wu ro ur-yoos un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro un ko'ote un hun-ne **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Wu ro komo m-taase un hun-ne us-gom un ko o ke gon gom-o un koob-de un gugaaz-mo o-wur mo ne. §

³⁶ Bo wu hyente hun-ne morogsute deen a, wu hoguru 'won-de un ye, remen ye un swo ur-koob. Komo wan-gwu ro kon a, untun yege-ca ye ro ba un ko-ya-ur-gut a.*

³⁷ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Hun-ne deen conog ye haan be un de, amba ya-ur-ben ro kon deen a. Ya ye ro untun kat-o caari-o woose m-ce a, amba ya-m-ce ro kon deen a. Ye he m-ce ye jonte o-hur a.

³⁸ Remen kaane, kon no ko-ya-o-kat-wu tomon ya-m-ce ye ceete wu m-ce."†

Bɔr-ɔs op

Yeso dak yan-neke-mo un wu (Mark 3:13-19; Ruka 6:12-16)

¹ Yeso daaguru yan-neke-mo un wu op un yoor [12]. Wu ya'uru ye beeb-de un ruut un **ya-ut-kot** be-de un hun-ne. Komo ye taase hun-ne ko o ke gon gom-o.

² Jin-to un ka yan-Tom-ye to ka op yoor [12]. Ye Yeso aage yan-neke-mo un wu a.

Ur-takan Simon (wu a m-zee Bitrus a),
un heno un wu ne Andarawus.

Yakubu (wa Zebedi),
un hen un wu ne **Yohana**,

³ Pirip,
un Bataromi ne.

Tomas,
un Matiyos (**wan-goks un tar**),

Yakubu (wa Arupayes),
un Taddiyus ne,

⁴ Simon (ko-ya-o-**Kan'ana**),

Komo un Yahudas Iskariyoti ne (wu ya'ase Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu a).

Yeso tomuru ka op un yoor-ye [12] (Mark 6:7-13; Ruka 9:1-6)

‡ **Bɔr-ɔs jero:34 9:34** Hyen komo: Mati 10:25; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. § **Bɔr-ɔs jero:35 9:35** Hyen komo: Mati 4:23; Mark 1:39; Ruka 4:44. * **Bɔr-ɔs jero:36 9:36** Hyen komo: Qog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mark 6:34. † **Bɔr-ɔs jero:38 9:38** Hyen komo: Ruka 10:2.

⁵ Da-ɔ Yeso tomɛ ká hun-nɛ ɔp ɔn yoor-yɛ à [12], wu ruru yɛ yo ka, wu zeeru yɛ, “Nɔ jar nɔ he be-de ɔn hun-nɛ yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á, komo nɔ jar nɔ cuw tɔ ken bɔ-tɔ o-**Samariya** tɔ á.

⁶ Sɛ dɛ nɔ he be-de ɔn hun-nɛ yɛ o-**Isra** yɛ rɔ ɔntun ca-yɛ ege à.

⁷ Ha nɔ ruru yɛ ka ma-tɔ unze, ‘Da-o rɔ yow yow, da-ɔ Shir he nom ɔt-gwomo* à.’

⁸ Nɔ taas ya-ɔs-gom gom-se ɔn yɛ. Nɔ 'yons yɛ mare à. Nɔ taas **cim**-nɛ **cim**-tɔ ɔn yɛ. Nɔ ruute hun-nɛ **ya-ɔt-kot**. Yar-mɔ nɔ kumɛ, komo yar-mɔ nɔ he m-'ya.

⁹ “Nɔ jar nɔ dek hwɔr hap-o nɔ

¹⁰ kɔ ba-ɔ ɔr-hew á. Nɔ jar nɔ dek matuku-ɔt yoor á, kɔ ɔt-ka'ante. Nɔ dek kɔ-yo ɔr-hew á. Remen nɔ he de m-taage ɔn kɔ rii gaan be-de ɔn ka rem-se à. Nɔ yan-senge-m re yɛ. Ka hun-nɛ yɛ nɔ gu'e à yɛ he nɔ m-'ya ɔn yo nɔ o-hoob à.”†

¹¹ Yeso zeeru, “Kɔ ɔ ke bɔ-o, kɔ o-den ɔ nɔ cowɛ à, hoob nɔ kashi ɔn net-wu he nɔ m-barke ɔn hur-ɔ ɔn wu à. She'et nɔ ɔn hur-ɔ ɔn wu har sɛ da-ɔ nɔ he m-arag à.

¹² Nɔ cuwɛ o-hur, kono nɔ yɛ gwugwu-mɔ ɔr-hur.

¹³ Urege ká den-ɔ shaks nɔ, kono nɔ yɛ Shir 'ye yɛ she'et-de m-gwugwu. Amba urege yɛ shas nɔ á, Shir a 'ye ká den-ɔ gwugwu-mɔ ɔr-hur á.

¹⁴ Myet bɔ-o yagu nɔ m-barke à, kɔ komo wu yage hoge ɔn ma-ɔt nɔ à, kukɔ nɔ ká hu-mɔ dape ɔn na-ɔs nɔ à, ɔn co-ɔ ɔn yɛ, nɔ ru ɔn ká hur-ɔ kɔ ká bɔ-o.‡

¹⁵ Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, da-ɔ Shir he piishe ɔn hun-nɛ kap ɔt-ma à, Shir a jiish m-hoge ɔn 'won-de ɔn hun-nɛ yɛ o-**Sodom** ɔn yɛ o-**Gomora** nɛ arge hun-nɛ yɛ ɔn ká bɔ-o.”§*

*Swɔog-tɔ ɔt-Ma ɔn
koob-de roone ɔn co à*

(Mark 13:9-13; Ruka 12:11-12; 21:12-19)

¹⁶ Yeso haaru co ɔn nome ɔn yan-Tom-yɛ ɔn wu ɔt-ma. Wu zee, “Mɛ nɔ m-tom be-de ɔn yan-men-ɔt jaas-tɔ ɔntun yege-ca n-mɛ yege-dur. Remen kaane nom nɔ ɔs-weer ɔntun yege-hwɔ, komo nɔ nom yan-ba-ɔt-naas ɔntun yege-gorop.†

¹⁷ Nom nɔ ja ɔn hun-nɛ nɛ, remen yɛa heet nɔ be-de ɔn gwomo-nɛ, komo yɛ nomo nɔ ɔs-sorog ɔn kuke-tɔ ɔn yoos ɔn Ma-tɔ Shir ɔn pyo-se ɔn yɛ nɛ se piish ɔt-ma.

¹⁸ Rem re komo, yɛa heet nɔ be-de ɔn Gwamna-nɛ ɔn gwomo-nɛ nɛ, komo nɔ kɔ'otu yɛ ma-ɔt re. Nɔ rure **Yahuda**-nɛ ɔn yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á.

¹⁹ Da-ɔ yɛ heetu nɔ, be-de ɔt-gwomo nɔ jar nɔ ryegen n-tɛ ɔn gom-de nɔ he m-cep á, kɔ bɔ nɔ he m-cep á. Remen Shir a 'ye nɔ gom-tɔ nɔ he m-cep à, ɔn ká da-ɔ.

²⁰ Remen nɔ yɛ rɔ ɔt-ma á, Kukɔ-o Tato nɔ Shir ɔ he ɔt-ma be-ɔr nɔ. ɔ he nɔ m-rure ɔn yo wu cone nɔ zee à.”‡

²¹ Yeso haaru co m-zee, “Net-wu shere be ɔn de á wu ya'as heno ɔn wu, wu shere be ɔn de à, yan-yage-tɔ ɔn wu ho wu. Tat-nɛ a ya'as yakar-yɛ ɔn yɛ, yɛ shere be ɔn de à. Yakar komo yɛa ya'as tat-nɛ ɔn yɛ nɛ, yɛ shere be ɔn de à har yɛ ru a hoom tat-nɛ ɔn yɛ.§

²² Hun-nɛ kɔ kenɛ a yagu nɔ remen nɔ yan-neke-m re yɛ. Amba bɔ ɔn yɛ joose har ha-mɔ ɔr-kom à Shir a gu yɛ.*

²³ Urege yɛ rɔ nɔ m-'ya ɔr-koob ɔn ɔ ken bɔ-o, som nɔ ha-mɔ ɔn bɔ-o co. Remen nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, rii-yo nɔ komot m-dore ɔn bɔ-tɔ o-**Isra** war war, mɛ **Wà-wu ɔn net** he muun.”

* **Bɔr-ɔs op:7 10:7** Gwɔt-ɔ n-Tɔn shir. † **Bɔr-ɔs op:10 10:10** Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. ‡ **Bɔr-ɔs op:14 10:14** Hyen komo: Seng 13:51. § **Bɔr-ɔs op:15 10:7-15** Hyen komo: Ruka 10:4-12. * **Bɔr-ɔs op:15 10:15** Hyen komo: Mati 11:24; Taka 19:24-28. † **Bɔr-ɔs op:16 10:16** Hyen komo: Ruka 10:3. ‡ **Bɔr-ɔs op:20 10:17-20** Hyen komo: Mark 13:9-11; Ruka 12:11-12; 21:12-15. § **Bɔr-ɔs op:21 10:21** Hyen komo: Mark 13:12; Ruka 21:16.

* **Bɔr-ɔs op:22 10:22** Hyen komo: Mati 24:9; Mark 13:13; Ruka 21:17; Mati 24:13; Mark 13:13.

24 Yeso zɛerɔ, “Yatt wa-m-yoos wɔ jiiſhe wan-yooſe ɔn wɔ á, kɔ komo ko-guw-wu jiiſhe wan-hur-ɔ ɔn wɔ á.†

25 Depete wɔ a m-yooſe à, wɔ warag untɔn wɔ rɔ wɔ ɔr-yoos à, komo ko-guw untɔn wɔ wɔ rɔ m-nome m-guw à. Urege ye ak me ko-Gwomo-wu ɔn **ya-ut-kot**‡, arge kaane ma ye eeg nɔ jin-to arge to ka à. Rwo nɔ o-saktɔ hun-ne a nomo nɔ bo ye nomo me à. Me rɔ gos-wu nɔ.”§

Wɔ a he m-hoge gyer-ɔ ɔn wɔ à
(Ruka 12:2-7)

26 Ka da-de Yeso zɛerɔ, “Nɔ hoge gyer-ɔ ɔn ka hun-ne ye á, remen kap rii-yo rɔ hokkuse m-moka à, hun-ne a neps yo.*

27 Komo rii-yo ɔm rurɔ nɔ ba hun-ne ɔn hoge á, ɔm conog nɔ rure kowan ka rii-yo kɔ kene.

28 “Nɔ hoge gyer-ɔ ɔn hun-ne á. Ye hoks ho ɔn wur-o nɔ, amba ye hoks ho ɔn hog-m nɔ á. Se de nɔ hoge gyer-ɔ Shir remen wɔ he m-hoks m-ho o-wur kap m-hog ne wɔ jorbe ɔn den-ɔ o-ra.

29 Nɔa hoks m-ɔ ɔn cokro yoor nera o-gaan. Yatt kɔ o-gaan yo he m-mar ba ɔn nap-ɔ ɔn Tato nɔ n-Tɔn shir á.

30 Ay, can-se ɔn hi-ut nɔ ma ogse se rɔ be-de Shir.

31 Remen kaane, nɔ hoge o-gyer á. Ai, be-de Shir ko wɔ ke be-ɔr nɔ jiiſhte kur-de ɔn cokro.”

M-sher be-de ɔn Kiristi
(Ruka 12:8-9)

32 Yeso zɛerɔ, “Myet bo ɔn wɔ rure ye ken hun-ne ye ɔnze wɔ shereg be ɔn de à, me ɔn cere man rure Shir Tato re wɔ rɔ n-Tɔn à, ɔnze ka net-wu, wɔ ma re wɔ.

33 Amba bo ɔn wɔ nome she-mɔ ɔn nap-ɔs re be-de ɔn hun-ne à, me ɔn cere, man nom she-mɔ ɔn nap-se ɔn wɔ be-ɔr Tato re wɔ rɔ n-Tɔn à.”†

Me haante m-gwugwu á se de m-dum
(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

34 Yeso haarɔ co m-zee, “Nɔ ma'as m-gwot nɔ zee me ɔn haan ɔm hantutɛ hun-ne she'et-de m-gwugwu ɔn hono o-dak á. Me ɔn haan remen ɔm hantutɛ she'et-de m-gwugwu á, se de ut-jongse.

35 “Me ɔn haan remen hun-ne ye shere be ɔn de á.

“Ye warag yan-yage-to ɔn yan-den-to
ye shere be ɔn de à.

Untɔn kaane:

o-Tato m-dum ɔn wà ɔn wɔ ne,
wan-ne'a komo ɔn inu ɔn wɔ ne,
Inu o-den komo ɔn 'ew-wu ɔn wɔ ne.

36 Net a hyen ɔnze yan-yage-to ɔn wɔ,
ye rwuun ɔn den-ɔ ɔn wɔ.† ”

37 Yeso zɛerɔ, “Myet wɔ jiiſhe m-con ɔn tato ɔn wɔ kɔ inu ɔn wɔ arge me à, wɔ bo'os wɔ warag wan-neke-m re á. Komo wɔ jiiſhe m-con ɔn wà ɔn wɔ wan-campo kɔ wan-ne'a arge me à, wɔ bo'os m-warag wan-neke-m re á.

38 Myet komo bo ɔn wɔ a hoks dek ɔn koob-de he m-kor remen dor re á, wɔ boos wɔ warag wan-neke-m re á.§

† **Bɔr-ɔs op:24 10:24** Hyen komo: Ruka 6:40; Yoha 13:16; 15:20. ‡ **Bɔr-ɔs op:25 10:25** ɔt-Girik: Beruzabur.

§ **Bɔr-ɔs op:25 10:25** Hyen komo: Mati 9:34; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15. * **Bɔr-ɔs op:26 10:26** Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. † **Bɔr-ɔs op:33 10:33** Hyen komo: 2Tim 2:12. ‡ **Bɔr-ɔs op:36 10:35-36** Hyen komo:

Mika 7:6. § **Bɔr-ɔs op:38 10:38** Hyen komo: Mati 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

39 Bɔn wu cone rur ɔn hoog-mo ɔn wu à, be-de m-zee wu ba ko-yan-dor re wu á, wua taage ɔn mo. Amba bo ɔn wu jore hoog-mo ɔn wu rem re à, wua kum hoog-o ba m-ta.”*

Senge-mo ɔn kum ɔr-yons

(Mark 9:41)

40 Yeso haaru co m-zee, “Myet bo ɔn wu gokse no à, wu gokstu me, komo myet bo ɔn wu goksɔ me à, wu gokste Shir wu tomnu me à.†

41 Myet bo ɔn wu gokse **wan-Rwor ɔn Ma-to Shir** remen wu **wan-Rwor ɔn Ma-to Shir** wu à, wua kum 'yons-de ɔn **wan-Rwor ɔn Ma-to Shir**. Komo myet bo ɔn wu gokse kashi ɔn net remen wu ro kashi ɔn net à, wua kum 'yons-de ɔn kashi ɔn net.

42 Komo myet bo ɔn wu ya'e wan-gaan be-de ɔn ka hun-ne ye à, ko ibitte-ur gaande ɔn ho-mo m-gwuwu remen wan-neke-m re wu, nip-o me no m-rure, wua kum 'yons-de ɔn wu be-de Shir.”

Bor-ɔs op o-gaan

1 Bo Yeso komte rure ɔn yan-neke-mo ɔn wu op ɔn yoor [12] ka ma-to à, ka da-de, wu inuru kane wu haaru to ken bo-to ɔn dak-o o-Gariri. Wu yoosute hun-ne komo wu ko'oturu ye Ma-to Shir.

Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os

ɔn hun-ne m-ho

(Ruka 7:18-35)

2 Ka da-o **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-ho** ro ke'o, wu hoguru rem-se **Kiristi** ro m-nom à. Wu tomuru yan-neke-mo ɔn wu be-ur Yeso ye cituru wu.

3 “¿Wo wu ka wu a zee wu roone, ko te sher yish ɔn hor wu?”

4 Yeso shasuru ye, “Warag no rure **Yohana** rii-yo me m-nom à, yo no hyane komo ɔn yo no hoge ne à:

5 Po-ne ro m-kum o-hyan m-moka. Ryam-ne ro ur-hew, **cim**-ne ro ɔn kum m-porge, 'kato-ne ro m-hoge ut-ma, a m-'yons ɔn ye mare à, komo a m-ko'ote ɔn koob ne **Ma-to m-Rerem**.*

6 Shir a 'ye bo ɔn ye yage m-warag us-ajima ne à rem re o-kwum.”

7 Da-o yan-tom **Yohana** ro m-warag à, Yeso ciruru nome ɔn morog-de ɔn hun-ne ma-ut **Yohana**, wu zee, “¿Ya no ha m-gwot o-kot? ¿Yan gon net-wu no hwɔ o-sakto no hyen? ¿No ɔn ha gwot ɔn net-wu rotte jaab-o ut-men á, untun gwɔ-se m-seeb se yo-m mo m-nakt?

8 Ai, urege no ha m-gwot ɔn net-wu rotte jaab-o ut-men á, ¿to yan gon net-wu no ha m-gwot? ¿No ɔn zee noa hyen net-wu cope matuku-to ur-bon? Ay, hun-ne ye ɔn hur-o ɔn ko-Gwomo, ye ro m-cop ɔn matuku-to ur-bon ba ye ro o-kot á.

9 ¿Remen yan o no heete no hyenet **Yohana** o-kot? ¿No ɔn hwɔ o-sakto no hyen **wan-rwor ɔn Ma-to Shir**? Ee, kaane o me no m-rure har wu jiište **wan-rwor ɔn Ma-to Shir** à.

10 **Yohana** wu Ma-to Shir cepe ma-to ɔn wu, be-de Shir zee Wa ɔn wu,

“ ‘Man tom wan-tom re wu be wo co.

Wu he wo ja'ase o-cow rii-yo o woot.’† ”

11 Yeso zeeru, “Nip-o me no m-rure, **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-ho** jiište bon net-wu take m-she'et ɔn hono o-dak à ut-gos. Amba myet ɔn kaane ne, wu ro rek-wu war war ɔn gwomo-to Shir à, wu jiište wu.

* **Bor-ɔs op:39 10:39** Hyen komo: Mati 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33; Yoha 12:25. † **Bor-ɔs op:40 10:40**

Hyen komo: Ruka 10:16; Yoha 13:20; Mark 9:37; Ruka 9:48. * **Bor-ɔs op o-gaan:5 11:5** Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bor-ɔs op o-gaan:10 11:10** Hyen komo: Mara 3:1.

12 Cin ɔn da-ɔ **Yohana** Wa-m-**Yo'os ɔn hun-ne m-ho** takne senge-mo ɔn wu à har caane, **Gwomo-to Shir** ro m-bose n-me m-'wons. Amba hun-ne ye ro zang à, ye conog to m-rumus ur-beeb.

13 Yan-rwor ɔn Ma-to Shir kap o-**karamsa** ne rworog cin ba da-ɔ ɔn woon mosse ɔn gwomo-to Shir ne, har da-ɔ **Yohana** Wa-m-**Yo'os ɔn hun-ne m-ho**.‡

14 Komo urege ma-to ɔn ye no he m-dek, **Yohana** wu a nome ma-to ɔn wu ɔn zee **Ereja** he m-muun.§

15 Yage wan-to-to m-hoge, wu hogute yo me m-rwor à.”

16 Komo Yeso zeeru, “Man ruru no rii-yo no ro à, hun-ne ye m-moka. Ya no ro untun yakar-ye ro tara tara be-de ut-baab à, ye ro ɔn eeg-se ɔn yan-se'er-mo ɔn ye,

17 ye ro m-zee:

“ Te bu'utu no dum-to ut-ge,

no yage m-hew us-hew!

Te huug sep-o m-mar,

no yage m-'won us-'won!’

18 Me ɔn zee kaane remen bo **Yohana** haane à, wu ro ɔn nom o-**swoot** deen, wu ro m-swɔ ɔn ho-mo o-anab á. Remen kaane no zeeru, ‘Wu ro ɔn ko-**ya-ut-kot** ne!’

19 Amba da-ɔ me, **Wa-wu ɔn net**, me m-re m-swɔ ne. Ye zeeru me, ‘Gwot no wu, ko-yan-moor-to m-re m-swɔ ne. Ko-nay-wu ɔn **yan-goks ɔn tar ɔn ya-ur-ba'as** ne!’ Da-ɔ hun-ne ye nome us-barag ɔn ka rem-se te m-nom à, yea nep weer-us te.”

Bɔ-to yage goks ɔn Ma-to Shir à

(Ruka 10:13-15)

20 Ka da-de Yeso ciruru hurgun hun-ne ye ɔn ka bo-to to wu nomte moor-to ut-hyat à, ut-gaag ba m-sok. Yeso ɔn nom kaane remen ka hun-ne ye yage nom **ur-ba'as** á.

21 “Shir a 'ye no ur-koob hun-ne ye o-Korazin! Kaane komo Shir a 'ye no ur-koob hun-ne ye ɔn bo-o o-Besayada! Remen ka rii-yo ut-hyat yo a nome be ɔn no à. A ro nomge yo ɔn bo-to o-Taya o-Sidon ne, ye roa waktune be-de Shir. Komo ye cup gund-to ɔn naasu-mo ut-men, ye aas m-cow ɔn wur-to ɔn ye cin o-da ne.*

22 Amba me no m-rure, ɔn ho-de ɔn piish ut-ma a jiish m-hoge ɔn 'won-de ɔn hun-ne ye o-Taya ɔn ye o-Sidon ne arge no.

23 “No komo hun-ne ye ɔn bo-o o-Kapanahum, taase no hyen no zee Shir a sekemsu no wu deet no n-Ton shir. Ayye, suge-de ɔn kaane Shir a jorbu no ɔn kuub-o o-ra! Rem-se ut-hyat se um nome be ɔn no à, me ro nomge se o-**Sodom**, atte zeeg o ro kon kan har caane.†

24 Amba me no m-rure ɔn ho-de ɔn piishe ɔn hun-ne ut-ma, a jiish m-hoge ɔn 'won-de ɔn hun-ne ye o-**Sodom** arge no. Remen no hyenestu me m-nom ɔn rem-se ut-hyat, amba no waktune be-de Shir á.”‡

Haan no be ɔn de

remen no kumut ur-wuwe

(Ruka 10:21-22)

25 ɔn ka da-ɔ Yeso zee Shir, “Um bomog wo, o-Tato, Wan-Koyan wu n-Ton shir o-dak ne. Um bomog wo remen o wukute ya-us-weer ɔn ya-us-nap ne. Nap ɔn ka hyat-to komo o argu m-rure ɔn ka ye shere be ɔn du à untun yan-yakar.

26 Kaane nomo wo Tato re o, remen kaane nomu wo m-sok.”

27 Bo Yeso komte us-kon be-de Shir à, ka da-de wu nomuru hun-ne ut-ma. “Tato re, Shir ya'ag me nap-se ɔn koyan. Komo yatt-wu nape Wa á se o-Tato o nape wu. Komo

‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:13 11:12-13** Hyen komo: Ruka 16:16. § **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:14 11:14** Hyen komo: Mara 4:5; Mati 17:10-13; Mark 9:11-13. * **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:21 11:21** Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; ZeKa 9:2-4. † **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Isha 14:13-15; Taka 19:24-28. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Mati 10:15; Ruka 10:12.

yatt-wu nape Shir o-Tato á se Wà, komo bo un ka hun-ne ye, ye me **Wà-wu Shir** cone wu kute ye o-Tato à, komo ye nept bo Shir ro à. §

²⁸ “Haan no be un de, myet no ye ro m-swò ur-koob à, komo no m-senge un saw-to us-nu ne un hi-ut no, man 'ye no ur-wuwe.

²⁹ Goks no ma-ut re, komo no yoos be un de, remen me ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu, wu rotte m-nu á komo noa kum ur-wuwe un hur-ur no.*

³⁰ Remen ma-ut re rott rem á, komo saw-ut re to rott us-nu á.”

Bor-us op us-voor

*O-cot mosse un Ho-de ur-Wuwe
de un Yahuda-ne*

(Mark 2:23-28; Ruka 6:1-5)

¹ Un ka da-o, Yeso un yan-neke-mo un wu ne ro un pa un kat-to un hyo, un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne. Yan-neke-mo un wu ro un hoge un mer, ye zeeru horom un hyo, ye ro m-ti.*

² Bo **Parisa**-ne hyente ye m-nom kaane à, ye zeeru Yeso, “Gwot, yan-neke-m ru ye ro m-nom un rii-yo **karamsa**-o wene a nom un **Ho-de ur-Wuwe** à!”

³ Yeso zeeru ye, “Baks no yo no karante à, rii-yo **Dawuda** nome da-o wu un or un wu ne ro un hoge un mer á.

⁴ Wu cowog un Depi-o un Shir† wu reeru ga-de a m-pa à, de depe wu, ko or un wu ne ye re de á, se de yan-Cow un kon-se Shir cot. §

⁵ Komo baks no yo no karante n-me un **karamsa**-o **Mosa** à, yo yan-Cow un **kon-se Shir** ro m-nom un **Ho-de ur-Wuwe** un **Pyo-o Shir** à. Be-de un **seke ut-seke** un Depi-o un Shir, ye ro m-jet o-**karamsa** o un **Ho-de ur-Wuwe**, o wene hun-ne m-senge un **Ho-de ur-Wuwe** à. Amba Shir zee ye nomog **ur-ba'as** á.*

⁶ Me no m-rure, wu arge **Pyo-o Shir** à, ro kane.

⁷ Amba no nap rii-yo ka Ma-to Shir to ro m-rwor á, unze, ‘Um jiište con un hun-ne hoge 'won-ur or ru ye ne, otte ye **seke** me **ur-seke** à.’† No ro nakke yo ka, no roa zee yan-neke-m re nomog **ur-ba'as** á. ‡

⁸ Yan-neke-m re nom **ur-ba'as** á. Remen me **Wà-wu un net**, komo Shir ya'ag me ur-beeb um deeg yo ur-bon un yo ba ur-bon ne un **Ho-de ur-Wuwe**.”

Ko-yan-kom-o margan

(Mark 3:1-6; Ruka 6:6-11)

⁹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne yaguru ka riib-o kat-o. Ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un ka be-de.

¹⁰ Wu ken net-wu ro kon kane ko-yan-kom-o margan. Wu ro m-hoks m-nukt un ka kom-o á. **Parisa**-ne ro un hoob-o un bo ye he Yeso m-ceed à. Ye cituru wu ka cot-o, “¿**Karamsa**-o un **Yahuda**-ne ya'ag a taase net gom un **Ho-de ur-Wuwe**?” Ye un cit ka cot-o remen ye bupt wu **ur-ba'as**.

¹¹ Ka da-de Yeso cituru ye. Wu zee, “A zee wu ken wu be-ur no ro o-ca ne o-gaan cot. Yo porumburu n-me o-kuub un **Ho-de ur-Wuwe**. ¿Ya wan ka ca-yo he m-nom? §

¹² Wua hus yo! Ai, net jiište o-ca deen! Remen kaane, **karamsa**-o o wen nom un rii so-yo un **Ho-de ur-Wuwe** á.”

§ **Bor-us op o-gaan:27 11:27** Hyen komo: Yoha 3:35; 1:18; 10:15. * **Bor-us op o-gaan:29 11:29** Hyen komo: Irimi 6:16. * **Bor-us op us-voor:1 12:1** Hyen komo: Kara 23:25. † **Bor-us op us-voor:4 12:4** ut-Girik: hur-o Shir.

‡ **Bor-us op us-voor:4 12:3-4** Hyen komo: 1Sam 21:1-6. § **Bor-us op us-voor:4 12:4** Hyen komo: Rewi 24:9. * **Bor-us op us-voor:5 12:5** Hyen komo: Oog 28:9-10. † **Bor-us op us-voor:7 12:7** Hyen komo: Hose 6:6.

‡ **Bor-us op us-voor:7 12:7** Hyen komo: Mati 9:13. § **Bor-us op us-voor:11 12:11** Hyen komo: Ruka 14:5.

13 Ka da-de Yeso zeeru ká net-wu, “Tapan kom-o ru o-margan.” Wu tapnuru kom-o un wu. Un gyept-o un yish, o warguru untun or un o kom-o.

14 Amba **Parisa**-ne ruuru, ye tooru ut-hun, bo ye he m-nom ye hoot Yeso à.

Shoos-de un rwor un ma-ut Ishaya

15 Bo Yeso nepte yo **Parisa**-ne ro o-hoob à kaane o à, wu argu m-yage un ká be-de. Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasɔ ye gom-se un ye kap.

16 Komo wu ka'agu ye taase ye rure ye ken hun-ne ye ma-to un wu á.

17 A un nom to ka remen a shoosté rii-yo a rwore un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** à unze,

18 “Shir zeeg ko-yan-guw-m re wu ka, wu um daage à, wu me m-con à.

Komo hur un de ro gwugwu un wu ne.

Man shoos wu un Kukt-o re, komo wua ko'ot unze Shir a piishe myet hun-ne ye un hono o-dak ut-ma bo depe à.

19 Ma-ut a sunu wu un net ne á, ko cep un ma-to ur-beeb á. A hoge cor-o un wu o-zang á.

20 Ko-guw re wan-gwu, wua hoge ur-'won.

Wua buse kang-o ro un he de m-jesse á,

Wua gu hun-ne ye ro un hoks un gu un hi un de un ye á.

Wua he co un hoge ur-'won

har da-o rii-yo ur-bon re co-o un yo ba ur-bon à,

se de wu ru nip-o reet ur-ho.

21 Hun-ne ye un hono o-dak un ye ro **Yahuda**-ne á, yea ru ur-hur un jin-de un wu.”*

Yeso un Beruzabur ne

(Mark 3:20-30; Ruka 11:14-23)

22 Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso wu ken ko-'katɔ wu ko-po, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Komo Yeso taasɔ gom-se un wu kap, un ruut un **ya-ut-kot** har ká net-wu tepruru, komo wu hyanuru.

23 Hun-ne kap ye bopuru nu-se un ye, remen rii-yo Yeso nome à. Ye zeeru hi un de un ye, “¿Ashi, wu ka wu ka ro wà **Dawuda**† à?”

24 Amba bo **Parisa**-ne hogute rii-yo nome à un rii-yo hun-ne ro m-zee ne kane à, ye zeeru hi un de un ye, “Ay, yo rwo'e ka net-wu rotte un ruut un **ya-ut-kot** à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kotBeruzabur**, wu ya'e wu beeb-de m-nom káane.”‡

25 Bo Yeso nepste rii-yo ye ro us-barag à, wu zeeru ye, “Myet bo-o hun-ne ye un o purge be-ut yoor à, ye ro m-dum un hi un de un ye à, ká bo-o, o saburse hi un de un o. Komo hur-o hun-ne ye un o ro ut-ween à, ká hur-o, o gos á.

26 Komo cow-o gaan-yo, urege **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**, a nom o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro hi un du un wu m-dum. ¿To re ne gwomo-to un wu he m-nom to gost?

27 ¿Urege un beeb-ur **Beruzabur** me m-ruut un **ya-ut-kot**, to, yan-neke-m no ne un beeb-ur wan ye ro ye m-ruute? ¿Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**? Ay! Remen kaane, yan-neke-m no ye he no piishe un to ka ma-to.

28 Amba **Kukt-o Shir** o ya'u me beeb-de un ruut un **ya-ut-kot**, ashi, yo ka kututu no unze beeb-de Shir de ut-gwomo haante be un no.

* **Bor-ɔs op ɔs-voor:21 12:21** Hyen komo: Isha 42:1-4 (ut-Girik). † **Bor-ɔs op ɔs-voor:23 12:23** Ye ro us-barag Yeso wu ro Kiristi Mesaya. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-voor:24 12:24** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

29 Kɔ a zee komo cɔw-o gaan-yo m-cow ɔn hur-o ɔn net-wu ɔr-beeb a rumusté saw-to ɔn wu. Se a ke'esté ká ko-beeb-wu tokon, ka da-o a hoks m-rumus ɔn saw-to ɔn ká ko-beeb-wu. Ʋm jiište **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** ɔr-beeb, o rwo'e mette ɔn ruute ɔn hun-ne **ya-ɔt-kot**.

30 “Bɔn net-wu rɔ be ɔn de á, **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** wu rɔ m-dore. Bɔn wu yagu me gu ɔn hante ɔn hun-ne be-de Shir à, yan-se ɔn ye wu rotte. §

31 “Remen kaane me nɔ m-rure, Shir a hoks sokse ɔn hun-ne ko-yan-gon **ba'as-de** ye nome hun-ne à, ɔn ma-to ɔn yo'og-o Shir ne. Amba Shir a sokse hun-ne ye nome ma-to o-yo'og mosse ɔn **Kukt-o Shir** ne á.

32 Bɔn wu pyapu me à, me **Wà-wu ɔn net** Shir a soks **ba'as-de** ɔn wu. Amba myet wu pyape **Kukt-o Shir** à, Shir a soksu wu **ba'as-to** ɔn wu á, m-moka har kɔ ya nomot.”*

*O-yo ɔn mat-de ɔn yo ne
(Ruka 6:43-45)*

33 Yeso haaru co m-zee, “Yo-yo ɔr-bon yo rɔ ɔn mat ɔn yakar-ye ɔr-bon. Amba 'Yo-yo ba ɔr-bon komo yo maturu yakar-ye ba ɔr-bon. O-yo de, ɔn gon yakar-ye ɔn yo atte yo m-nap. †

34 Nɔ yege-hwo yo-ye, remen nɔ rɔ yo-ye, nɔ hoks cep ɔn ma-ɔt so-to á. Ai, rii-yo rɔ n-me ɔr-hur à yo rɔ m-rwuun o-nu. ‡

35 Kashi ɔn net rɔ m-rwunte ɔn rii-yo ɔr-bon. Net yo-wu komo wu rɔ m-rwunte rii yo-yo.

36 Me nɔ m-rure, kap hon ɔn ma-to o-hwaa to hun-ne rɔ m-nom à, se Shir rwo'og ye ogom-de ɔn to ɔn ho-de ɔn piish ɔt-ma.

37 Ʋn gon ma-ɔt ru Shir hette wo piishe ɔt-ma, urege o rworog rii-yo ɔr-bon, Shir a zee wo kashi ɔn net. Amba urege o rworog ma-ɔt yo-to, Shir a zee wo **ko-ya-ur-ba'as**.”

*Ya-o-zaman rɔ ɔn hoob-o o-napa
(Mark 8:11-12; Ruka 11:29-32)*

38 Ye ken ye n-me ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ɔn **Parisa**-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, te conog o nom yo ken rii-yo o-made yo, yo kutu te unze Shir tomnu wo.” §

39 Yeso shasuru ye, “Yan-men-ɔt jaas-to ɔn yan-ba-m-sheer ne, ye rɔ m-con a nomo ye o-made remen ye nept be-de Shir ɔn rwuune. Amba man nomo nɔ o ken made-o á, se de o ma **Yunanawan-Rwor ɔn Ma-to Shir**.*

40 **Yunana** nomog ho-ɔt tet, tet-m tet, n-me ɔn kut-o ɔn caari-o o-jan. Káane me **Wà-wu ɔn net** a he me m-jok ho-ɔt tet, m-tet, m-how ne n-dak. †

41 “Ʋn ho-de ɔn piish ɔt-ma, hun-ne ye o-**Neneba** yea ine be-ur gaan ɔn hun-ne ye ɔn ká zaman-yo ne. Hun-ne ye o-**Neneba** yea zee hun-ne ye ɔn ka zaman-yo, ye nom rii-yo ɔr-bon á. Remen hun-ne ye o-**Neneba** waktunte be-de Shir ye yage **ur-ba'as** da-o **Yunana** ruru ye Ma-to Shir à. Wu jiište **Yunana** à wu ka káne, amba da-o nɔ hoge ma-ɔt re à, nɔ yage nom **ur-ba'as** á. ‡

42 Ʋn ho-de ɔn piish ɔt-ma, ko-Gwomo-wu o-Sheba ne'a, wu ine be-ur gaan ɔn hun-ne ye ɔn ka zaman-yo ne, wu kutute ye, unze ye nomog rii-yo ba m-sok. Remen wu indunte ɔr-hew ne, remen wu hogute wu dore yoos-de ɔs-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Wu jiište ne **Suremanu** à wu ka káne m-moka, amba nɔ hoge wu á.” §

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:30 12:30** Hyen komo: Mark 9:40. * **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:32 12:32** Hyen komo: Ruka 12:10.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:33 12:33** Hyen komo: Mati 7:20; Ruka 6:44. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:34 12:34** Hyen komo: Mati 3:7; 23:33; Ruka 3:7; Mati 15:18; Ruka 6:45. § **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:38 12:38** Hyen komo: Mati 16:1; Mark 8:11; Ruka 11:16.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:39 12:39** Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. † **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:40 12:40** Hyen komo: Yuna 1:17. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:41 12:41** Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:42 12:42** Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

Muun-mo un ko-ya-ut-kot
(Ruka 11:24-26)

⁴³ Yeso haaru co m-zee, "A ruute ko-**ya-ut-kot** un wur-o un net. Yo ro m-ma'as ut-tuw un be-to ba m-ho. Yo ro un hoob-o un be-de ur-wuwe. Amba urege yo kum á,
⁴⁴ ka ko-**ya-ut-kot** yo ro m-zee, 'Man warag un hur-o re o n-ga be-de um rwuune à, um she'et kane.' Da-o yo muune yo 'wos rii ro kon á, komo yo hyanuru a wishishute, a jamasse o-hur cas, amba net ro n-me á.

⁴⁵ Ka da-o yo haaru yo banduru **ya-ut-kot** nen ta'voor, ye jiishe yo m-zwom à. Kap ka **ya-ut-kot** ye, yea cuw, ye she'et kane be-de un ka net-wu. Ur-kom, she'et-de un ka net-wu dea jiish de n-ga m-yo. Kaaane ma he m-wakte un hun-ne ye un ka zaman-yo ne yan-men-ut jaas-to."

Inu Yeso ne un hen-ne Yeso ne
(Mark 3:31-35; Ruka 8:19-21)

⁴⁶ Yeso ro ut-ma un hun-ne ne ye ro be-de un wu à, inu-o Yeso un hen-ne ye un wu ne woonuru. Ye ro eso n-do. Ye conog ut-ma un wu ne.

⁴⁷ Wu ken wu zeeru Yeso, "Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-do, ye conog ut-ma un wo ne."*

⁴⁸ Yeso zeeru ka wu ruru wu à, "¿Wan wu ne ro untun inu re? ¿Komo wan-ne ye, ro untun hen-ne re?"

⁴⁹ Wu kuturu ye yan-neke-mo un wu un kom-o un wu. Wu zeeru, "Ye ka ye ro untun inu re un hen-ne re ne.

⁵⁰ Remen kap o un wu nome rii-yo Tato re wu ro n-Ton shir cone à, wu ro heno re, wan-campō kō wan-ne'a kō komo inu re."

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

Sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go
(Mark 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Un ka ho-de, Yeso ruuru cin o-hur, wu haaru, wu she'eturu un riib-o o-mar.

² Buug-de un hun-ne deen karguru, ye katu wu gew, har wu kum be-de m-she'et wu yoosutu ye á. Remen kaane wu cowuru hat-o m-ho wu she'eturu, buug-de un hun-ne ut-moor ne komo ye esuru n-riib o o-mar.*

³ Ka da-de wu yoosuru ye us-rem deen un sha-mo ut-ma, untun kaaane,
"Wu ken ko-ya-o-tom wu haag o-kat remen wu goot ur-go.

⁴ Bō wu rotte ur-go à, ye ken go'-ye 'henuru n-riib un cow. Yege-no haaru, ye corguru ye.

⁵ Ye ken ye komo ye henuru un be-de m-ta'ar be-de ba m-hu deen. Ye argu m-pot hor-m-hor remen hu-mo un ka be-de ro deen á.

⁶ Bō ho-ur dakante noonho à, ye argu m-rya har ye hwo'uru, remen ye rott us-geer deen á.

⁷ Ye ken ye komo ye 'henuru n-me un yokor. Yege-yokor indundurū, ye wenuru ye m-bō'ose.

⁸ Ye ken ye komo ye 'henuru un be-de ur-bon. Ye bosuru, ye rwo'uru yish o-zungu [100], ye ken ye kwooz-ut tet [60], ye ken ye ur-kwooz un op [30].

⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

Rii-yo a cone un ka sha-mo ut-ma
mo un ko-ya-ur-go wu à
(Mark 4:10-12; Ruka 8:9-10)

* **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:47 12:47** N-me un mo ken gen-mo n-ga mo, mo rott ci kwooz-ut voor ɔs-ta'voor [47] á.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:2 13:2** Hyen komo: Ruka 5:1-3.

10 Yan-neke-m Yeso haanuru, ye zeeru wu, “¿Remen yan o wotte ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma?”

11 Yeso shasuru ye, “Shir dak no, no ye shere be-de un wu à, remen no hoksté m-nap un yo ka. Ye shere be-de un wu á, yea hoks m-nap mosse un gwomo-to Shir ne á.

12 Amba kap bon ye ro m-raag ut-to un yoos un de à, Shir a do ye us-nap, komo yea kum us-nap deen. Amba ka ye yage m-raag ut-to un yoos un de á, ko ka ya-o-nap yo yette ne à, Shir a rumus yo be-de un ye.†

13 Rii-yo rwo'e mettu ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma à yo ro,
 “ ‘Remen ko ye hyen rii-yo me m-nom à,
 yea hoks m-nap bo yo ro á.

Ko ye hoge ma-ut re,
 yea hoks m-nap un yo me m-con á.’ ”

14 Ma-to **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** gene yoa kor ye à, yo korog ye. Yo ka yo Shir rure **Ishaya** wu rure **Yahuda**-ne!

“ ‘Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
 amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
 amba no hoks m-nap un yo um cone á.’ ”

15 Ka da-o Shir zeeru **Ishaya** mosse un hun-ne ye o-**Isra**-ne,

“ ‘Me un zee kaane,
 remen hur-de un ka hun-ne ye de ro m-hwogon ne,
 Ye ro ut-to ne, amba ye ro m-nap un yo ye hoge á.

Komo ye bitishshute yish-ye un ye,
 remen ye con ye nep yo ro o-nip á.

A ro zeege ye yagute m-con m-nap un yo ro o-nip á,
 ye roa nep yo me m-nom à.

Ye hogussute cas yo me m-rwor à,
 ye neps yo um cone à.
 Amba ye con ye nom kaane á.

Har ye waktunte be un de
 um sokste ye **ba'as-de** un ye á.‡ ”

16 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, Yo yo Shir zee **Ishaya**, “Shir ya'ag no o-kwum, yish no hyanag rem-se ut-hyat se me m-nom à. Shir ya'ag no o-kwum komo cin da no m-hoge un yo me m-rwor à.

17 Nip-o me no m-rure, **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga un kashi un hun-ne ne deen, ye mare cin n-ga à ro conog ye hyen rii-yo no hyane me m-nom à, amba ye hyan á. Komo ye hoge rii-yo no hoge à, amba ye hoge á.”§

*Yeso rworog bo
 ka sha-mo ut-ma mo ro à
 (Mark 4:13-20; Ruka 8:11-15)*

18 Yeso haaru co ut-ma wu zee, “To, ka sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go wu mo ka.

19 Ka go'-ye he'ene n-riib un cow à, ye ro ka ye hoge ma-to un **Gwomo-to Shir** à amba ye nap to atte ma-to un to á. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu rwooru to-to ke ye un rii-yo ye hoge à.

20 Ye he'ene un be-de m-ta'aru ne à, ye ro ye hoge Ma-to Shir à ye argu m-goks o-zak o-zak.

† **Bor-ɔs op ɔs-tet:12 13:12** Hyen komo: Mati 25:29; Mark 4:25; Ruka 8:18; 19:26. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-tet:15 13:14-15** Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). § **Bor-ɔs op ɔs-tet:17 13:16-17** Hyen komo: Ruka 10:23-24.

21 Amba ye ɛssu to ya o-da hiin remen ye gɔks ka ma-to ɔr-beɛb ne á. Da-ɔ swo ɔr-koɔb ko ɔs-cenene woɔnɛ remen ká Ma-to Shir to, to ye gɔkse à ye argu m-warag jim.

22 Ye he'ene ɔn be-de ɔn yokor komo à, ye a hongse ɔn hun-ne ne ye hoge Ma-to Shir à, amba barag-se ɔn hono o-dak ɔn con-to o-kwum ne wenuru ká ma-to m-bo'ose, har to wakturu hwaa remen con-to o-kwum. Remen kaane yea hoks m-sher be-de ɔn Ma-to Shir á. Ma-to Shir to rwunte o ka rii kashi be-de ɔn ká ye ka ye á.

23 Ye he'ene ɔn be-de ɔr-bon komo à, ye a hongse ɔn hun-ne ye hoge Ma-to Shir à komo ye bup to. Ya ye ro untun ka pot-yo rwute yish o-zungu [100] à. Yo ken komo kwooz-ut tet [60] Yo ken komo ɔr-kwooz ɔn op [30].”

Yege-kwa n-me ɔn hyo

24 Ka da-de Yeso dooru m-rure ɔn ka hun-ne ye mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zeeru, “A hoks m-hongse ɔn gwomo-to Shir ɔn net ne wu go'e go'-ye ɔr-bon ɔn kat-o ɔn wu à.

25 Amba da-ɔ hun-ne rewesse kap à, ko-wan-yage-to ɔn wu haaru, wu gooru yege-kwa ɔn ká kat-o ɔn hyo o, wu argu ut-ma ɔn wu.

26 Bo go'-ur potonte à, ye bosuru ye rwunturu yish, ka da-de yege-kwa potnuru ɔn ce ye.

27 “Guw-ne ye ɔn ko-ya-o-kat haanuru. Ye zeeru ko-ya-o-kat, ‘Ai, go'-ye ɔr-bon te go'e ɔn kat-o ru bo o zee à. To, ɔre nome yege-kwa rwunte ɔn ká be-de?’

28 “Ko-ya-o-kat zeeru ye, ‘Wan-yage-ut re wu nome to ka.’

“Guw-ne cituru wu, ‘ɔO conog te mu'ug ka kwa-ye?’

29 “Amba ko-ya-o-kat zeeru, ‘Ay, taase be-de m-mu'ug ɔn kwa no he no mu'ug ɔn hyo-ne.

30 Yage myet-mo ɔn ye bo'osute be-ur gaan har da-ɔ m-ce. Ka da-de man rure ya-m-ce, ye be m-mu'ug ɔn ká kwa-ye, ye karakse, ye geger, a tukste, amba a kamas yege-hyo a ru ɔn byo ɔn de.’ ”

Sha-mo ut-ma mo ɔn ya'ane-yo o-mosta

(Mark 4:30-32; Ruka 13:18-21)

31-32 Yeso dooru ye m-rure ɔn mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** untun ya'ane-yo **mosta** to ro yo jiishe ɔs-rek n-me ɔn go kap à yo wu ken net-wu deke, wu gooru ɔn kat-o ɔn wu à. Yo jiishe ɔs-rek be-de ɔn or ɔn yo ne. Amba da-ɔ yo bo'ose à, yo jiishuru kap o ɔn gugooɔ o-kat, yo wakturu caari-yo o'-yo, har ma yege-no ceeru ut-kur ɔn jet-se ɔn yo.”

Sha-mo ut-ma mo m-yist (Ruka 13:20-21)

33 Yeso dooru ye m-rure ɔn mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun m-**yist**. Wu ken ne'a-wu dek m-**yist**, wu wuugse ɔn hyo-mo ɔn hyo-ne me'es ut-tet, amba kap ka hyo-mo kutuksuru m-**yist** ne.”

Yeso muurute sha-mo ut-ma (Mark 4:33-34)

34 Yeso yoosute buug-de ɔn hun-ne kap ká rem-se ɔn sha-mo ut-ma. Wu ya yoosu ye rii á se mosse ɔn sha-mo ut-ma ne.

35 Ka to ro remen Shir shooste rii-yo **Ishayawan-Rwɔr ɔn Ma-to Shir** rwore à unze,

“Man nome hun-ne ut-ma ɔn sha-mo ut-ma,
rii-yo hun-ne ro nakke n-ga á,

cin ɔn takan-de ɔn hono o-dak man ru ye nep yo.”*

*Yeso rwuntute ye cas yo
ká sha-mo ɔt-ma mo ɔn
kwa-ye n-me ɔn hyo ro à*

³⁶ Ka da-de Yeso yaguru buug-de ɔn hun-ne, wu cowuru o-hur, be-de wu ro ɔr-she'et à. Yan-neke-mo ɔn wu, komo ye haanuru be-de ɔn wu, ye zeeru wu, “Ruru te rii-yo ká sha-mo ɔt-ma mo ɔn ká kwa-ye o-kat cone te nep à.”

³⁷ Yeso zeeru, “Wu go'e go'-ye ɔr-bon à me **Wà-wu ɔn net**.

³⁸ Ká kat-o komo o ro hono o-dak be-de hun-ne ro m-she'et m-moka à. Go'-ye ɔr-bon komo ye ro yakar-ye ɔt-gwomo to Shir, ká kwa-ye komo yakar-ye ɔn **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** ye.

³⁹ Komo wa-ɔt-yage-wu go'e ká kwa-ye à, **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** wu. Da-o m-ce ne, ta-de ɔn hono o-dak de. Ká ya-m-ce ye komo ye ro **yan-tom-ye Shir**.

⁴⁰ “Ká guw-ne ye a mu'ug ka kwa-ye a do ye o-ra. Káane he m-nom ɔn ho-de ɔn ta-de ɔn hono o-dak.

⁴¹ Me, **Wà-wu ɔn net**, man tomon **yan-tom-ye Shir** ɔn hono o-dak. Komo yea hurum be-de ɔn **Gwomo-to Shir**, ko yo ke rii-yo ro m-hante m'e **ur-ba'as** ne à, ɔn ko wu ke kowa m-nom ɔn rii yo-yo wu ne.

⁴² **Yan-tom-ye Shir** a jorbe yan-men-ɔt jaas-to ɔn kuub-o o-ra. Káane ye he ɔs-kan, ye ro ɔn haw-se ɔn yin-ye ɔn ye.

⁴³ Ka da-o o ka kashi ɔn hun-ne ye Shir gokse à he ɔs-myakt untun ɔr-ho, n-me ɔn ɔt-gwomo to ɔn Tato. Yage ko-yan-tó-tò m-hoge, wu hogute.”

Kwum-o ro wukuse à

⁴⁴ Yeso haaru co ɔr-yoos wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun o-kwum o a wuke n-me o-kat à, bo wu ken wu hyente o à, wu jamsu m-wuke, remen caari-o o-zak. Wu haaru wu baburu kap o ɔn rii-yo wu rotte à, wu ooru ká kat-o.”

Ta'ar-de ɔn hwor

⁴⁵ “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun wa-ɔt-baab m-o ne wu ro ɔn hoob-o ɔn ta'ar-to ɔn hwor wu o à.

⁴⁶ Bo wu hyente ta'ar-de ɔn hwor deen à, wu argu m-ha wu baburu kap rii-yo wu rotte à. Wu morogsu hwor, wu ooru de.”

Yo-o ɔn ship ɔn jan

⁴⁷ Yeso haaru co ɔr-yoos wu zeeru, “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun yo-o ɔn ship ɔn jan. Bo hun-ne jorbe o n-me m-sa à, o shipnuru yege-jan go-ɔs-go.

⁴⁸ Bo o shiiste ɔn jan à, yan-ceed naknuru o n-riib m-sa ɔn jan ne. Ka da-de ye she'eturu, ye degruru jan-ye ɔr-bon, ye duusuru o-koor, ye uksuru ye rotte ɔr-bon á.

⁴⁹ Káane he m-nom ɔn ta-de ɔn hono o-dak. **Yan-tom-ye Shir** a haan ye deger, ye hurum hun-ne yo-ye n-me ɔn so-ye.

⁵⁰ Komo **yan-tom-ye Shir** yea jorbe ka hun-ne yo'e ye n-me ɔn ra-o m-reeten, káane ka hun-ne ye he ɔs-kan ɔn haw-se ɔn yin-ne.”

Kwum-o pu-o o-ut ne

⁵¹ Yeso cituru yan-neke-mo ɔn wu, “¿No nepste to ka kap?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Ee, te nepste.”

⁵² Wu zeeru ye, “Ko wu ke **wan-Yoos-de o-karamsa** wu, wu a yoose ma-to gwomo-to Shir à. Ya wu ro untun net-wu ro ɔn byo-de ɔr-ess ne à o-hur. Wu a gassan rii-yo ɔr-bon ut ko pu-yo.”

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-tet:35 13:35** Hyen komo: Bɔng 78:2.

*A yagute Yeso ut-yage
un bɔ-o o-Nazaret*

(Mark 6:1-6; Ruka 4:16-30)

⁵³ Bɔ Yeso komte rwor un ká sha-mo ut-ma mo à, wu argu yage un ka be-de.

⁵⁴ Bɔ jime à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru o-Nazaret bɔ-o un wu. Wu ciru yoose un hun-ne ye un **Yahuda**-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ye bopuru ɔs-nu un bɔ wu yoose ye à un rii-yo wu nome ne à. Ye cituru hi un de un ye, “¿Ke ne ka net-wu kume ka weer-se kaane, komo kene wu kume gwomo-to un nom o-made?”

⁵⁵ ¿Wu wu ka ro wà-wu un ká ko-wan-shaab-wu? ¿Inu un wu wu ka a m-zee **Meri**? ¿Hen-ne un wu komo **Yakubu, Yusuhu**,† Simɔn ne, Yahudas ne?

⁵⁶ ¿Komo hen-ne ye un wu yan-ne'a-ne kap be-ur gaan-o ka a ro un ye ne á? Remen kaane a nepse wu net caari-wu á. ¿Amba re ne ka net-wu hokste m-nom un ka rem-se ut-hyat se ne?”

⁵⁷ Ye hoguru ryaab-se un wu, ye yanuru wu.

Amba Yeso zeeru ye, “Ai, ko wu ke wu ro m-ya un ko-wan-rwor un **Ma-to Shir** ut-gos amba husse hun-ne ye un bɔ-o un wu, un ye un hur-o un wu ne.”‡

⁵⁸ Komo Yeso nom rii-yo ut-hyat deen reeno á, remen koob-de m-sher mo un ye be-de un wu.

Bɔr-ɔs op ɔs-nass

*Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho*

(Mark 6:14-29; Ruka 9:7-9)

¹ Un ka da-o, ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoge rii-yo ut-hyat to Yeso ro m-nom à.

² Wu zeeru yan nome un wu m-senge, “Ai, ka net-wu a nom **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**. Ko de nomte wu mereste à, wu muunte un hoog ne! O hante wu rotte un ka gwomo-to ne to un nom un rem-se ut-hyat.”

³ Remen **Here** n-ga rwoog a bup komo a ke'e **Yohana**, wu rwoog a ke'e wu o-kuke o m-ke'et remen **Here** gaag Herodiya, ne'a wu un or re un wu, Pirip.

⁴ Komo n-ga ma **Yohana** russute **Here** unze udepe wu she'et un Herodiya ne á, remen jet un **karamsa-o Shir o. Here** swooru ɔs-ryaab un **Yohana** ne. Wu rwo'uru karma-ne ye un wu, ye ship **Yohana**, ye ke wu.*†

⁵ **Here** ro conog ma wu ho **Yohana**, amba wu ro m-hoge gyer-o un hun-ne, remen ye dekse **Yohana ko-yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

⁶ To, bɔ ho-de a mette **Here** riginte à, **Here** banuru biki-o m-re. Wan-ne'a Herodiya hewuru wu ɔs-hew un her-o un ye haane o-biki à. **Here** nomuru o-zak deen.

⁷ Remen kaane wu sworuru o-nu mosse un tond ne unze, wua 'ye ka wan-ne'a-wu kap o un rii-yo wu kone à.

⁸ Inu un wu kwemsuru wu mosse un yo wu he m-kon ne à. Ká wan-ne'a-wu zeeru, “Ya'as me hi-ur **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** m-moka n-me o-kok.”

⁹ Ko-Gwomo ryegnuru, bɔ wu kone wu yo ka à. Amba remen wu zeste wu, komo wu suruste o-nu, un co-o un hamat-ne ye un wu unze wua 'ye wu kap yo wu kone à. Wu rwo'uru karma-ne ya'as wu yo wu kone à.

¹⁰ Ye haaru ha-mo un kur-o m-ke'et, ye kupsuru **Yohana** ur-hi.

¹¹ Ye hwooru ká hi-de n-me o-kok. Ye ya'suru ká wan-ne'a-wu, wu heeturu inu un wu.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:55 13:55** To ken gen-to a geneg *Jonis*, har m-moka komo to ken to a geneg *Yohana*. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:57 13:57** Hyen komo: *Yoha* 4:44. * **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:4 14:3-4** Hyen komo: *Ruka* 3:19-20. † **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:4 14:4** Hyen komo: *Rewi* 18:16; 20:21.

¹² Yan-neke-m **Yohana** hoguru, ye haaru un kur-o m-ke'et, ye dekuru u-de un wu, ye jokuru. Ye haaru be-ur Yeso, ye ruru wu yo kore **Yohana** à.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-ɔs taan [5,000]*

(Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

¹³ Bɔ Yeso hogute **Yohana** mereste à, wu inuru wu cowuru hat-o m-ho. Wu pasuru de ken be-de de rotte net á, remen wu she'ette un hon-de un wu. Amba bɔ buug-de un hun-ne hogute kaane à, ye argu m-rwuun un bo-to un ye. Ye doruru wu us-na us-na.

¹⁴ Bɔ Yeso rwuunte n-me o-hat à, wu hyanuru hun-ne donte wu deen. Wu hoguru 'won-de un ye, komo wu taasuru ya-us-gom gom-se un ye.

¹⁵ Bɔ rim-m nomte à, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye zeeru wu, "Kà be-de ha de rott net á, komo rim-m nomoste. Zee kà hun-ne ye warag n-me o-bo remen ye oote hi un de un ye rii-yo m-re."

¹⁶ Yeso zeeru ye, "Ay, se ye aragte á, 'ya no ye rii-yo m-re."

¹⁷ Ye shasuru, ye zeeru, "Tea hoks ye m-coks á, tett rii kane á se ut-burodi ut-taan un jan ne yoor."

¹⁸ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Hante me no to."

¹⁹ Wu zeeru hun-ne she'et n-te ut-po. Ka da-de Yeso dekuru kà burodi-ut taan-to un kà jan yoor-ye ne. Wu dassuru hi-de un wu n-ton shir. Wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru ut-burodi un kà jan-ye ne. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu, yan-neke-mo un wu komo ye ya'asuru buug-de un hun-ne.

²⁰ Kà burodi-to hundunduru, ko wu ke net-wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kuse à kap, har to shiiru kor-ut op ut-yoor [12].

²¹ Hun-ne ye re to à ye wooste campo-ne dugu-ɔs taan [5,000] husse ne'a-ne un yakar-ne ye re to à.

*Yeso hewete ur-hew n-ton m-ho
(Mark 6:45-52; Yoha 6:15-21)*

²² Ye m-kom un re un rii-yo m-re, Yeso rwo'uru yan-neke-mo un wu, ye cuw hat-o m-ho ye waragte reeno ur-jit. Remen ye be'et wu m-wo Mar-o Gariri. Wu ne wu esuru un kà be-de remen wu 'yonste hun-ne.

²³ Bɔ hun-ne aragsute à, wu daaru n-ton o-haag un hon-de un wu remen wu konot Shir. Har rim-m nomuru m-sok ne wu ro reeno un hon-de un wu cot.

²⁴ Un hohond-mo un kà da-o hat-o yan-neke-mo un wu tuwte à ro n-tete o o-mar, jok-ye m-ho ro o us-tam, komo yo-m ro o m-tute.

²⁵ Kwom-us tet-se m-tet, ye hyanuru Yeso wu ka wu ro m-neke n-ton o-mar wu ro m-kawbe un yan-neke-mo un wu.

²⁶ Amba bɔ yan-neke-mo un wu hyente wu ro ur-hew n-ton m-sa à, ye hoguru o-gyer. Ye zeeru, "Ko-marimar-wu!" Ye 'yonsuru us-cor rem o-gyer!

²⁷ Un gyept-o un yish, Yeso tepsuru ye, wu zeeru, "No zo'oge á! Me wu, no hoge o-gyer á!"

²⁸ Bitrus shasuru wu, wu zee, "Gos-wu, urege wo wu, zee me um habe be un du un yawag m-ho."

²⁹ Yeso zeeru, "Haan ge."

Ka da-de Bitrus ruuru o-hat, wu ciriru ur-hew m-yawag m-ho, wu ro m-neke be-ur Yeso.

³⁰ Amba bɔ Bitrus hyente m-yo m-'wons ne à, wu hoguru o-gyer. Wu ciriru m-yi. Wu argu m-kan, wu zee, "Gos-wu, gu me!"

³¹ Un gyept-o un yish, Yeso tabburu kom-o un wu, wu shipuru Bitrus. Yeso zeeru Bitrus, "Wott m-sheer deen á, ¿remen yan o o ryegente?"

³² Ka da-de bɔ Yeso un Bitrus ne cuwte o-hat à, yo-m resuru ceen.

³³ Ka da-de ye ka **yan-neke-m Yeso** ye ro n-me o-hat à, ye nomoru Yeso ur-bongon. Kap mo un ye zeeru Yeso, "Nip-o, wo **Wà-wu Shir** wu."

Yeso taasute ya-ɔs-gom

gom-se un ye un bɔ-o o-Genesaret

(Mark 6:53-56)

³⁴ Ka da-de ye pasuru de ka jit-de m-sa de, ye kergunduru un dak-o o-Genesaret.

³⁵ Bɔ hun-ne ye un ká bɔ-o nepte Yeso haante à, ye tomuru a rure ko wu ke net-wu, wu ro un ká dak-o à, unze Yeso haante. Ye hante wu ya-ɔs-gom kap.

³⁶ Ye konuru Yeso ye ci ko riib-yo un matuku-de un wu. Wu ya'uru ye o-cow, ye nom káane. Myet-mo un ye ci'e à gom-se un ye taaru.

Bɔr-ɔs op ɔs-taan

Jor-se un ye ro co-o o-dak à

(Mark 7:1-13)

¹ A kané **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne haanuru be-ur Yeso zee-mo o-Urusharima. Ye zeeru,

² "¿Remen yan o ne yan-neke-m ru rotte m-jetem un jor-se un mong-ne? Te un zee kaane remen ye ro m-sapt ut-kom ye reet rii-yo m-re bɔ a oos á."

³ Yeso shasuru ye, "Nɔ ne, ¿remen yan o nɔ rotte m-jet un **karamsa**-o Shir remen jor-ɔs nɔ?"

⁴ Ai, Shir zeste, 'Hyan tato ru ut-gos ne un inu ru ne,'* komo, 'Myet wu pyape tato un wu ko inu un wu à, o-nip a ho wu.'†

⁵ Amba nɔ ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu ko inu un ne un yo ne à, amba wua zee, 'Kap rii-yo nɔ roa kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à,' waragte o ka, ba se o ya'aste tat-ne ru ne ut-gos á.

⁶ Remen jor-ɔs nɔ, nɔ muste Ma-to Shir hwaa.

⁷ Nɔ ya-o-shepe! Hond hond o **Ishaya** nome ma-ut nɔ bɔ wu zee à,

⁸ " 'Ká hun-ne ye ro me m-'ya m-sek un nu-se un ye cot, Amba hur-de un ye nomoste ur-hew un me ne.

⁹ Guw-mo un ye mo ye ro me m-nome à, mo o-hwaa mo, ye sugute **karamsa**-o Shir un yoos-de un ye.'‡ "

Rem-se ro un saburse un net be-de Shir à

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Yeso aaguru buug-de un hun-ne, wu zeeru ye, "Raks nɔ, nɔ hoge m-sok ne.

¹¹ Ba rii-yo ro m-cow un nu-o un net à, yo ro wu m-rwo wu waktute **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á, se rii-yo ro m-rwuun un nu-o un wu à, un yo wu ro m-nom ne à."

¹² Yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, ye cituru, "¿Ko o nepste unze **Parisa**-ne hogute ryaab-ɔs ru remen ká ma-to o zee?"

¹³ Yeso shasuru, "Myet go-de ro ba Tato re wu n-Ton shir wu go de á, a mu'ug de.

¹⁴ Yagu ye temb. Po-ne yan-nak un or un ye po-ne. Urege ko-po ro m-nak un or un wu ko-po, ai, kap mo un ye yea he'ebe n-me o-kuub."§

¹⁵ Ka da-de, Bitrus zeeru, "Yeso, rwuntu te cas yo ká sha-mo ut-ma mo cone te nep à."

¹⁶ Yeso zeeru wu, "¿Ashi, har m-moka nɔ nap á?"

* **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:4 15:4** Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:4 15:4** Hyen komo: Rwuu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:9 15:9** Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). § **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:14 15:14** Hyen komo: Ruka 6:39.

17 Mɛ m-zɛɛ kap o ʉn rii-yo nɛt rɛ à, ʉr-takan yoa cʉw ʉn nu-o ʉn wʉ, ká da-de nɛ yoa cʉw ʉn mɛn-to ʉn wʉ, komo ʉr-kom yoa ru ʉn wʉr-o ʉn wʉ.

18 Amba rii yɔ-yo rɔ m-rwʉʉn o-nu à be-de ʉr-hur yo rɔ m-rwʉʉn. Komo yo rɔ m-naas ʉn nɛt-wʉ rwʉntɛ yo à.*

19 Mɛ ʉn zɛɛ kaanɛ remen cin ʉr-hur barag-ʉs yɔ-se rɔ m-rwʉʉn. Se rɔ, ho-m ʉn hun-nɛ, o-ás nɛ, m-naasɛ nɛ, ʉr-hyow nɛ, ʉn shesɛ ʉt-bɔ nɛ, ʉn naas ʉn jin-ʉt ɔr ru nɛ.

20 Se ká rem-se rɔ nɛt m-rwɔ m-waktɛ **ko-ya-ʉr-ba'as** be-de Shir. Rɛ ʉn rii ba ʉn sapt ʉt-kom a ru nɛt m-waktɛ **ko-ya-ʉr-ba'as** be-de Shir á.”

*Shɛr-mɔ ʉn wʉ ken
ne'a-wʉ be-ʉr Yɛso
(Mark 7:24-30)*

21 Yɛso ruuru o-Gariri wʉ nekuru raag-o ʉn dak-to o-Taya o-Sidon nɛ,

22 Wʉ ken ne'a wʉ ko-ya-o-**Kan'ana**, wʉ rɔ ʉr-she'et kánɛ à haanu be-ʉr Yɛso. Wʉ 'yonsʉ ʉs-cɔr wʉ rɔ ʉs-kan, wʉ zɛɛru, “Gos-wʉ, wà **Dawuda**, hogɛ 'wɔn ʉn de! Remen wà re wan-ne'a rɔ ʉn ko-**ya-ʉt-kot** nɛ, wʉ rɔ wʉ ʉn ya-ʉr-koɔb.”

23 Amba Yɛso shas wʉ kɔ ʉr-gom á. Ka da-de yan-neke-mɔ ʉn wʉ konuru wʉ, ye zɛɛru, “Yan wʉ! Zee wʉ arag. Remen wʉ rɔ na m-dɔrɛ ʉn kaas ʉt-tó o-zaaz!”

24 Ka da-de Yɛso zɛɛru ká ne'a-wʉ, “Shir ʉn tɔmɔn mɛ remen hun-nɛ yɛ o-**Isra** ca-yɛ Shir yɛ ege à cot.”

25 Amba ká ne'a-wʉ haaru wʉ kwʉkturu ʉn co-o ʉn wʉ. Wʉ konuru komo, “Gos-wʉ, gu mɛ!”

26 Yɛso zɛɛru ká ne'a-wʉ, “A nom ʉr-bon a dɛk rii-yo m-rɛ yo ʉn yakar a ya'as yege-wɔ á.”

27 Ká ne'a-wʉ shasuru, “Eba, Gos-wʉ o, amba yege-wɔ rɔ m-rekem ʉn yo ken rii-yo m-rɛ yo rɔ m-hɛ'en ʉn kɔk-to ya-o-hur rotte m-rɛ à.”

28 Yɛso zɛɛru, “Ne'a shɛr-m ru rɔ dɛɛn! A nomotu yo wɔ o-dish à.” ʉn gyept-o ʉn yish, ko-**ya-ʉt-kot** ruuru ʉn wà ʉn wʉ.

Yɛso taastɛ gom-se ʉn hun-nɛ dɛɛn

29 Bɔn kánɛ, Yɛso dɔruru sɔ n-riib Mar-o o-Gariri. Ka da-de wʉ daaru ʉr-dɔr, wʉ she'eturu.

30 Hun-nɛ haanuru be-de ʉn wʉ dɛɛn. Yɛ neknute ʉn ryam-nɛ nɛ, ʉn pɔ-nɛ nɛ, ʉn **cim**-nɛ nɛ, ʉn 'kato-nɛ nɛ, ʉn yɛ ken ya-ʉs-gom yɛ nɛ dɛɛn, yɛ essuru yɛ ʉn co Yɛso. Wʉ taasuru yɛ gom-se ʉn yɛ kap.

31 Har hun-nɛ hyen o-made bɔ yɛ hyanɛ 'kato-nɛ tɛpɛrtɛ à, ya-ʉt-**cim** komo yɛ m-sɛngɛ, ryam-nɛ ʉr-hew, pɔ-nɛ komo yɛ rɔ o-hyan. Kap mɔ ʉn yɛ, yɛ nomuru Shir o o-**Isra** ʉr-bɔngɔn.

*Yɛso reegtute hun-nɛ dugu-ʉs nass [4,000]
(Mark 8:1-10)*

32 A kanɛ Yɛso aaguru yan-neke-mɔ ʉn wʉ, wʉ zɛɛru, “Mɛ m-hogɛ 'wɔn-de ʉn ká hun-nɛ yɛ. Caanɛ ho-ʉt tet-to ka yɛ be-ʉr gaan ʉn mɛ nɛ, komo yɛ rott rii-yo m-rɛ á. Man 'yons yɛ m-mɛr á, taase yɛ bonse ʉn cɔw.”

33 Yan-neke-mɔ ʉn wʉ zɛɛru wʉ, “De ká be-de rotte nɛt á, ¿ke a he kum ʉn ga-to a hette reegte ʉn de ká caari-de ʉn buug-de ʉn hun-nɛ de?”

34 Yɛso cituru, “¿Burɔdi-ʉt re nɔ rotte?”

Yɛ zɛɛru, “Ta'oor-to ʉn yan jan rɛk-yɛ nɛ hiin.”

35 Yɛso zɛɛru buug-de ʉn hun-nɛ yɛ she'etɛ n-dak.

* **Bɔr-ʉs op ʉs-taan:18 15:18** Hyen komo: Mati 12:34.

³⁶ Wɔ dekurɔ ká burɔdi-tɔ ta'voor-tɔ ɔn ká jan-ye ne. Wɔ bomuru Shir, wɔ wɔnguru tɔ. Wɔ ya'asuru yan-neke-mɔ ɔn wɔ. Komo yan-neke-mɔ ɔn wɔ wɔnguru buug-de ɔn hun-ne.

³⁷ Kɔ wɔ ke wɔ reeg wɔ ciig. Yan-neke-mɔ ɔn wɔ karaksuru tɔ kwange à, koor-ut ta'voor ut-caari.

³⁸ Ye re tɔ komo à, dugu-ɔs nass [4,000] ye rɔ, husse ne'a-ne ɔn yakar-ne.

³⁹ Ka da-de Yeso 'yonsuru buug-de ɔn hun-ne ye ji o-hur. Wɔ cowuru hat-o m-ho wɔ arguru dak-o o-Magadan.

Bɔr-ɔs op ɔs-cind

Hoob-o o-napa

(Mark 8:11-13; Ruka 12:54-56)

¹ **Parisa**-ne ɔn **Saduki**-ne haarɔ be-ur Yeso remen ye megerté wɔ, ye konuru wɔ kutu ye yo ken rii-yo ut-hyat yo n-Tɔn shir, yo he m-wakte o-napa à unze Shir wɔ tomne wɔ.*

² Wɔ shasuru ye, wɔ zee, “Urege rim-m nomog, nɔ hyene Tɔn-o shir nomog zá, nɔ m-zee, ‘Ee, ho-de ɔn buk dea rwuun kar kar.’

³ N-sot komo, nɔ hyene Tɔn-o nomog zá, nɔ m-zee, ‘Caane a hye kem.’ Nɔ m-hoks m-nap bɔ Tɔn-o rɔ ur-hew à, amba nɔ hoks o-napa yo Shir rɔ m-nom ɔn ka da-o á.†

⁴ Hun-ne ye ɔn ka da-o yo-o o rɔ ɔn gyer-o Shir á. Ye conog ye hyen o-napa amba yatt napa-o a he ye m-kute á, se o ma **Yunanawan-Rwor ɔn Ma-to Shir**.” Ka da-de Yeso arguru, wɔ yage ye káne.‡

Yist-mɔ ɔn Parisa-ne ɔn Saduki-ne

(Mark 8:14-21)

⁵ Bɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ woote yo ka riib-yo reeno à, ye baksuru unze ye boprunte ut-burodi.

⁶ Yeso zeeru ye, “Tu nɔ yish nɔ nep ha, komo nɔ nom ja ɔn ká **yist**-mɔ ɔn **Parisa**-ne mɔ ne ɔn mɔ ɔn **Saduki**-ne.”§

⁷ Ye ciri ut-ma ɔn hi ɔn de ɔn ye ɔn hi ɔn de ɔn ye. Ye rɔ m-zee, “¿Kɔ remen ka burɔdi-tɔ a boprunde à o wɔ zette káne?”

⁸ Yeso nepse yo ye rɔ ɔs-barag à, wɔ zeeru, “Nɔ yan-she-m rek-mɔ! ¿Remen yan o notte m-zee nɔtt ut-burodi á?”

⁹ ¿Har m-moka non go nap? ¿To-ut ke'essute nɔ bɔ ɔm reegte hun-ne dugu-ɔs taan [5,000] ɔn burɔdi-ut taan ne? ¿Komo koor-ut re nɔ karakse tɔ kuse?*

¹⁰ ¿Nɔ baks hun-ne dugu-ɔs nass [4,000] ye ɔm reegte ɔn burɔdi-ut ta'voor? ¿Koor-ut re nɔ karakse tɔ kuse?†

¹¹ ¿Re nome nɔ yagute m-nap unze me ɔn ma-to ut-burodi á? ɔm zee nɔ komo, ‘Nom nɔ ja ɔn **yist**-mɔ ɔn **Parisa**-ne ɔn **Saduki**-ne ne.’ ”

¹² Ka da-o yan-neke-mɔ ɔn wɔ nape unze **yist**-mɔ a m-rwo ut-burodi à mɔ mɔ á, amba wɔ ɔn con ye nom ja ɔn yoos-de ɔn **Parisa**-ne ɔn **Saduki**-ne de o-shepe.

Bitrus ruruŋe Yeso unze

Yeso wɔ rɔ Kiristi

(Mark 8:27-30; Ruka 9:18-21)

* **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:1 16:1** Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:3 16:2-3** Mɔ ken gen-mɔ deen ka gom-tɔ rɔ kon n-me cir-mɔ ɔn 16:2-3 be-de a gene wɔ shasuru à. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:4 16:4** Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. § **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:6 16:6** Hyen komo: Ruka 12:1. * **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:9 16:9** Hyen komo: Mati 14:17-21. † **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:10 16:10** Hyen komo: Mati 15:34-38.

13 Tò, bò Yèsò haantɛ dak-ò o-Kaseriya ò o-Pirip à, wu cituru yan-neke-mò ɔn wu. Wu zɛeru, “¿Wan wu hun-ne rò m-zee **Wà-wu ɔn net**‡ rò?”

14 Yɛ zɛeru, “Yɛ ken yɛ rò m-zee **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-ne m-hò**, yɛ ken yɛ komo **Ereja**, yɛ ken komo Irmiya, kò komo wan-gaan n-mɛ ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** n-ga.”§

15 Ka da-de wu cituru yɛ, “¿Amba nò ɔn ya, wan wu nɛ ɔm rò ɔn hyan-o nò?”

16 Simɔn Bitrus shasuru, “Wò wu, **Kiristi**,* **Wà-wu Shir** wan-hoog.”†

17 Yèsò shasuru, wu zee, “Simɔn wà **Yohana**, wò ko-ya-o-kwum-wu! Remen Tato re wu rò n-Ton shir à, wu kutu wò tò ka, ba net á.

18 M-mòka ɔm zɛeg wò ɔnze wò rò Bitrus,‡ komo n-ton ɔn ka ta'ar-ò§ ɔm he man yan-dor re, komo mò ken mar-mò* rott ut-gwomo be-de ɔn yɛ á.

19 Man ya'as wò rii-se ɔn tiks ɔn gwomo-tò Shir. Koyan o caase kanɛ ɔn hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo koyan o gage kanɛ ɔn hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.”†

20 Wu nakuru yan-neke-mò ɔn wu ut-tò m-sòk nɛ, yɛ rure net ɔnze wu rò **Kiristi** á.

*Yèsò rworog gon mar-mò wu he'e à
(Mark 8:31—9:1; Ruka 9:22-27)*

21 Cin ɔn ká da-ò, Yèsò cire m-kute ɔn yan-neke-mò ɔn wu ɔnze, sɛ wu haag bò-ò o-Urusharima. Komo wu ruru yɛ yo he wu m-kor reno à. Wu suut ur-koob go-ɔs-go be-de ɔn yɛ rò sɛk-yɛ, ɔn Gwomo-ne yɛ ɔn kon-se Shir, ɔn ya-ur-yoos-de **karamsa-ò Mosa** nɛ. Komo a ho wu, ɔn hò-ur atette-de komo a 'yons wu.

22 Bitrus nakuru wu n-riib, wu ciruru wu ut-kangse. Wu rò m-zee, “Gos-wu, Shir yɛ peste! Tò ka a nome be ɔn du á.”

23 Amba Yèsò wakturu be-ur Bitrus. Wu zɛeru, “Wonge ɔn mɛ nɛ, wò **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ut-kot!** Wò ko-yan-rwò ur-pukse wu be ɔn de. Remen wò ɔs-barag untun net, yanze untun Shir bò Shir rò ɔs-barag á.”

24 Ka da-de Yèsò zɛeru yan-neke-mò ɔn wu, “Myet wu cone wu doru mɛ à, be-ur nò, sɛ wu she'eg hi ɔn de ɔn wu, wu sew **kan-ò** ɔn wu, wu doru mɛ.‡

25 Remen wu cone wuke ɔn hoog-mò ɔn wu à, wua taage ɔn mò. Amba kap bon wu taage ɔn hoog-mò ɔn wu rem re à, wua kum mò.§

26 ¿Yan yo nɛ net he m-kum urege wu kumug kwum-ò ɔn hono o-dak kap, amba wu taaguru ɔn hoog-mò ɔn wu? Kò nɛ, ¿ya net he m-ya'as be-de ɔn shas-ò ɔn hoog-mò ɔn wu?

27 Remen mɛ **Wà-wu ɔn net**, man haan ɔn seps-m Tato re nɛ ɔn yan-tom-yɛ ɔn wu nɛ, man piishe kò wu ke net-wu ut-ma mosse ɔn rii-yo wu nome nɛ à.*

28 Nip-ò mɛ nò m-rure, yɛ ken yɛ rò kon eso eso kanɛ yea mer á, har sɛ yɛ hyanag haan-mò ɔn **Wà-wu ɔn net** n-mɛ ɔn gwomo-ut Tato ɔn wu.”

‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:13 16:13** “Wà-wu ɔn net” con-de de Yèsò ro ɔn 'ya ɔn hi ɔn de ɔn wu à. § **Bor-ɔs op ɔs-cind:14 16:14** Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bor-ɔs op ɔs-cind:16 16:16** Kò: Wu Shir daagne à Wan-Gwu (gom-de Yahuda-ne) ɔn Wu Shir daagne à (gom-de ut-Girik) kap mò ɔn tò, tò rò “Wu Shir daagne à.” † **Bor-ɔs op ɔs-cind:16 16:16** Hyen komo: Yoha 6:68-69. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:18 16:18** ut-Girik: Ka jin-de ɔnze Bitrus ur-ta'ar de ka. § **Bor-ɔs op ɔs-cind:18 16:18** ut-Girik: ta'ar-o caari. * **Bor-ɔs op ɔs-cind:18 16:18** ut-Girik: komo ish-se de o-ra. † **Bor-ɔs op ɔs-cind:19 16:19** Hyen komo: Mati 18:18; Yoha 20:23. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:24 16:24** Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bor-ɔs op ɔs-cind:25 16:25** Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. * **Bor-ɔs op ɔs-cind:27 16:27** Hyen komo: Mati 25:31; Bong 62:12; Roma 2:6.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor

Yeso barmute

(Mark 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Bɔ a rewete ho-ut cind à, Yeso dekuru Bitrus ne, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne, wu daaru o-haag un ye ne un hon-de un ye.

² Ye ro o-gwot wur-o Yeso barmuru, co-o un wu nomuru m-cucas untun ur-ho, matuku-to wu cope à to warguru ut-pus to pyar.

³ Un gyept-o un yish, **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye n-ga, **Mosa** ne un **Ereja** rwunuru, ye ro ut-orum un Yeso ne.

⁴ Bitrus zeeru Yeso, "Gos-wu, nomog ur-bon o tette kane à! Urege o conog, man tond depi-ut tet kane, ur-gaan rem ru, ur-gaan rem **Mosawan-Rwor un Ma-to Shir**, ur-gaan komo rem **Erejan-Rwor un Ma-to Shir**."

⁵ Wu ro m-rwor ut-ma kaane ke'ente-o m-cucas hokuru ye. Ye hoguru cor n-me un ka ke'ente-o o m-zee, "Wu ka wu ro Wa re, wu me m-con à, me m-hoge rerem-mo un wu deen. Raks no ma-to un wu!"*†

⁶ Bɔ yan-neke-mo un wu hogute kaane à, gyer-o hooru ye deen, har ye heeru n-dak.

⁷ Yeso woonuru, wu ci'uru ye. Wu zee, "Ine no, no hoge o-gyer á."

⁸ Bɔ ye daste ut-hi à, ye hyan net á se Yeso un hon-de un wu cot.

⁹ Bɔ ye ro m-kerkunde un ka Haag-o à, Yeso naku ye ut-to. Wu zee, "No rure net rii-yo no hyane á, se **Wa-wu un net** inute ut-marimar."

¹⁰ Yan-neke-mo un wu cituru wu. Ye zee, "To, zremen yan o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze, se **Erejan-Rwor un Ma-to Shir** he'esente ka da-de **Kiristi** haante?"‡

¹¹ Yeso shasuru, wu zee, "Nip-o, **Ereja** roon, komo wua ja'as koyan.

¹² Amba me no m-rure, **Ereja** be'este wu he'esente, ye nap un wu ne á, har ma ye nomotu wu rii-yo ye hyane m-sok à. Kaane komo **Wa-wu un net** he swo ur-koob un kom-to un ye."§

¹³ Bɔ Yeso zette kaane à, yan-neke-mo un wu napuru unze wu ro ye un nome un ma-ut **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho.

Yeso taasute wa gom-o un ko-ya-ut-kot

(Mark 9:14-29)

¹⁴ Bɔ ye woote un 'wun-de o-haag à, hun-ne deen ro ye ur'er. Wu ken net-wu haanuru be-ur Yeso, wu kwukturu un co-o un wu.

¹⁵ Wu zeeru, "Gos-wu, hoge 'won-ur wa re wan-campo, wu ro o-tattura ne. Komo wu ro un swo ur-koob deen. Wu m-bor m-hebe o-ra, m-ho ne.

¹⁶ Um heete wu be-de yan-neke-m ru, amba ye hoks wu m-taase un gom á."

¹⁷ Yeso shasuru, "No hun-ne ye m-moka, yan-koob-de m-sheer o-nip, ya-ur-cikt, zhar ha-mo un ho-ut re o um he m-she'et un no ne? zHar ha-mo un ho-ut re o um he m-joose un no ne? Hantu me no ka wa-wu."

¹⁸ Yeso hurguru ko-**ya-ut-kot** ut-gaag. Ka ko-**ya-ut-kot**-wu ruuru, wu yage wa cas. A kane gom-o un wa taaru.

¹⁹ Da-o net rokne be-ur Yeso á, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye cituru wu, "zRemen yan o te hokste ruut un ka ko-**ya-ut-kot**-wu á?"

* **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:5 17:1-5** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:5 17:5** Hyen komo: Taka 22:2; Bɔng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22; Kara 18:15. ‡ **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:10 17:10** Hyen komo: Mara 4:5. § **Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:12 17:12** Hyen komo: Mati 11:14.

²⁰ Yeso zeeru ye, “Remen sher-m nɔ rɔ deen á. Nip-o me nɔ m-rure, urege sher-m nɔ woog gos-to un go'-yo o-mosta yo jiishe us-rek be-de un go kap à, noa rees m-zee ka Haag-o ine zee-mo un kane ha-mo un reeno, komo oa ine. Yatt rii-yo he nɔ m-kwange á.”*†

*Yeso doog nom ut-ma
mosse un mar-mo un wu ne
(Mark 9:30-32; Ruka 9:43b-45)*

²² De ken ho-de bo ye waragte un dak-o o-Gariri à, Yeso zeeru ye, “A ya'as **Wà-wu un net** un kom-to un hun-ne.

²³ Komo yea ho wu, un ho-ur atette-de komo a 'yons wu.” Yan-neke-mo un wu bopu o-regen deen.

Top un tar un Pyo-o Shir

²⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru bo-o o-Kapanahum. Yan-goks un tar remen **Pyo-o Shir** haaru be-ur Bitrus, ye zeeru wu, “¿Wan-yoos-ur nɔ rɔ un top un tar-o un **Pyo-o Shir**?”‡

²⁵ Bitrus shasuru, “Wu rɔ m-top ge.” Bitrus cowuru o-hur remen wu rurute Yeso ka ma-to. Cin ba wu un rure Yeso, Yeso cituru wu, “Bitrus ¿Ya o hyane mosse un ka cot-o ne? ¿Be-ur wan-ne o gwomo-ne rɔ m-goks un hwor-ye un tar o, be-de un yakar-ye un ye o, ko be-de un hamat-ne ye ye shipe à?”

²⁶ Bitrus shasuru, “Be-de un hamat-ne.”

Yeso zeeru, “Ya-o-dak rɔ m-top o ka á!

²⁷ Kap un kaane ne, taase ka hun-ne hoge shoob-ur na, hebe o-mar o jorbe o-kwembe, o hek nu-o un jan-yo o shipe ur-takan à. Woa 'wos o-azorpa yo he m-bo'os à, o dek yo o top tar ru un o ma re ne.”

Bor-ɔs ɔp ɔs-eer

¿Wa jiishe ut-gos?

(Mark 9:33-37; Ruka 9:46-48)

¹ Un ka da-o **yan-neke-m Yeso** haaru be-ur Yeso, ye cituru wu, “¿Be un te, wa jiishe ut-gos kap n-me un gwomo-to Shir?”*

² Yeso agnuru wu ken wa rek-wu wu, wu essu wu n-tete de un ye.

³ Ka da-de wu zeeru, “Nip-o me nɔ m-rure, se nɔ ja'aste barag-ɔs nɔ komo nɔ warag untun yakar rek-ye, noa kum m-cow un gwomo-to Shir á,†

⁴ Remen kaane myet bon wu muute hi un de un wu ba nu-mo ur-hi untun ka wa rek-wu wu à, wu jiishe ut-gos un gwomo-to Shir.

⁵ “Komo myet bon wu gokse wa rek-wu untun wu ka rem re à, me wu gokse.

Rem-se rɔ un rwo ur-pukse à

(Mark 9:42-48; Ruka 17:1-2)

⁶ “Komo bon wu rwo'e wan-gaan n-me un ka yakar-ye shere o-nip be un de à, nom **ur-ba'as** à, a jiish wu m-rerem a gege wu ta'ar-de ur-na ur-geks, komo a jorbe wu n-me m-sa mo ur-duw.

⁷ “Rii-yo ur-won yo ka wu rwo'e ye ken ye nom **ur-ba'as** à. Rii-yo un rwo **ur-ba'as** rɔ kon, amba rii-yo ur-won yo be-de un ka wu rwo'e ka **ba'as-de** à.

* **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20 17:20** Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz o-gaan 21Ay, gon ye ka rɔ m-ru á, se ɔs-kon mosse o-swoot ne. Hongse: Mark 9:29. † **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:20 17:20** Hyen komo: Mati 21:21; Mark 11:23; 1Kor 13:2. ‡ **Bor-ɔs ɔp ɔs-ta'yoor:24 17:24** Hyen komo: Rwuu 30:13; 38:26. * **Bor-ɔs ɔp ɔs-eer:1 18:1** Hyen komo: Ruka 22:24. † **Bor-ɔs ɔp ɔs-eer:3 18:3** Hyen komo: Mark 10:15; Ruka 18:17.

⁸ Ûrege kom-o ru, kò na-o ru rò wò ùn rwo **ur-ba'as**, kups o jore. A jiish wò o cùw hoog-o ba m-ta ùn na-o gaan kò kom-o gaan, otte a jorbe wò n-me o-ra o rò m-ryomse á, ùn kom-ut ru ne ut-voor kò na-ús ru us-voor.‡

⁹ Ûrege komo yish ùn du rò wò m-rwo m-nom **ur-ba'as**, hus de o jore. A jiish wò o cùw hoog-o ba m-ta ùn yish-ur gaan ne, otte a jorbe wò n-me den-o o-ra ùn yish ru ne voor.§

Sha-mò ut-ma mò ùn ca-yo ege à
(Ruka 15:3-7)

¹⁰ “Nap nò ha, taase nò yo'og kò wan-gaan n-me ùn ká yakar-ye, remen me nò m-rure, **yan-tom-ye Shir** ye ùn ye rò be-de Shir Tato re wù rò n-Ton à.*

¹² “¿Re ne nò m-hyan o, ùrege wa-ut-gut rò ùn ca-ne o-zungu [100], gaan-o eguru be-de ùn ye, ya wù he m-nom? Wua rees m-yage ùn ye ká kwooz-ut nass ùn op ùn jero [99] n-ton o-haag ye rò ut-re. Wù heeste hoob-o ùn ká gaan-yo ege à.

¹³ Komo wù hyande yo, nip-o me nò m-rure, zak-o wù rò m-nom à, o aragte o ùn ká kwooz-ut nass to ùn op ùn jero [99].

¹⁴ Káane o, Tato re wù rò n-Ton shir à, wù con kò wan-gaan be-de ùn ká yakar-ye ege á.”

Ûrege or ru nomog wò ur-ba'as
(Ruka 17:3)

¹⁵ “Ûrege or ru ko-yan-dor nomote wò **ur-ba'as**, neke o ruru wù ùn hon nò. Ûrege wù hogute ma-ut ru, komo wù konog wò o doog wù o ka m-munte ùn cow.†

¹⁶ Amba ùrege wù hogu wò á, o do m-ha be-de ùn wù ùn net ne wan-gaan kò nen voor, remen kap yo o zee à, a 'wos to o-nip ùn nu-se ùn ya-ús-tor nen voor kò tet.‡

¹⁷ Ûrege wù yagutu ye m-hoge har m-moka, o rure hun-ne **yan-dor Yeso**. Ûrege komo har wù yagute m-hoge ùn hun-ne **yan-dor Yeso**, muut wù untun wù nape Shir á, kò ko-**yan-goks un tar** wù nape Shir á.

¹⁸ “Nip-o me nò m-rure, komo kò yo ke rii-yo o caase kané ùn hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo kò yo ke rii-yo o gage kané ùn hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.§

¹⁹ “Man do nò m-rure ùn yo ka, ùrege hun-ne nen voor be ùn nò ùn hono o-dak ye mossute ut-hi ye kon yo ken rii-yo, Tato re wù n-Ton wua nomo ye yo.

²⁰ Remen kap be-de hun-ne voor kò tet karge n-me ùn jin ùn de à, me be-ur gaan ùn ye ne.”

Sha-mò ut-ma mò ùn
ko-guw-wù rò ùn ho'os ut-ma á

²¹ A kané Bitrus woonuru, wù zeeru Yeso, “¿Gos-wu, re hon o or re he me nom **ur-ba'as** um ho'os ká ma-to? ¿So ta'voor o?”

²² Yeso zeeru wù, “Me zee wò o-ta'voor á, amba o-ta'voor har so kwooz-ut tet ùn op [490].*†

²³ “Remen kaane, a hongse gwomo-to Shir ùn wù ken ko-Gwomo-wù ne. Wù cone oog ùn kwum-o ùn wù, o rò ùn kom-to ùn guw-ne ye ùn wù à.

²⁴ Bò ká ko-Gwomo-wù cirte ur-oog à, a hanturu wù ken net-wu, wù, wù rò m-dore ur-moog à de ka net-wu a hoks m-top á har ta-de ùn hoog-mò ùn wù.‡

‡ **Bqr-ús op us-eer:8 18:8** Hyen komo: Mati 5:30. § **Bqr-ús op us-eer:9 18:9** Hyen komo: Mati 5:29. * **Bqr-ús op us-eer:10 18:10** Mò ken gen-mò ùn do ci-o op o-gaan 11Komo Wà-wu ùn net ùn haan remen gwu-o ye ege à. Hongse Ruka 19:10. † **Bqr-ús op us-eer:15 18:15** Hyen komo: Ruka 17:3. ‡ **Bqr-ús op us-eer:16 18:16** Hyen komo: Kara 19:15. § **Bqr-ús op us-eer:18 18:18** Hyen komo: Mati 16:19; Yoha 20:23. * **Bqr-ús op us-eer:22 18:21-22** Hyen komo: Ruka 17:3-4. † **Bqr-ús op us-eer:22 18:22** Hyen komo: Taka 4:24. ‡ **Bqr-ús op us-eer:24 18:24** ut-Girik: *dugu-ús op [10,000] tarents* [kiroguram-ye 340,000 azurpa].

²⁵ Bɔ kwangute wu m-top à, ko-Gwomo rwo'uru a beeb wu un ne'a un wu ne un yakar-ne kap un rii-yo wu rotte ne à, remen a topt ká hwor-ye.

²⁶ “Ká ko-guw-wu kwukturu un co-o un wu, wu ma'asu ɔs-kon wu ro m-zee, ‘Nomo me, man tops wo kap.’

²⁷ Ko-Gwomo hoguru 'won-de un ká ko-guw-wu, wu ho'osuru wu. Ko-Gwomo yaksuru wu, wu yaguru ma-to un ká moog-de.

²⁸ “Amba ká ko-guw-wu bɔ un ru-mo un wu, wu oosuru or ru un wu ko-guw, wu wu ro m-dore ɔr-moog hiin à, § wu reeru wu ɔs-cɔr. Wu zee, ‘Top me rii-yo me wo m-dore à!’

²⁹ “Or ru un wu un ko-guw kwukturu, wu konuru wu. Wu zee, ‘Nomo me, man tops wo.’

³⁰ Amba ká ko-guw-wu yage, har wu haaru, komo wu cwturu wu un kur-o m-ke'et, se da-o wu tope ká moog-de à.

³¹ “Bɔ or re un wu un guw-ne hoge rii-yo nome à, ye hoge m-rerem á. Ye ruru ko-Gwomo myet bɔ nome à.

³² Ko-Gwomo agburu ká ko-guw-wu. Wu zeeru wu, ‘Wo ko-guw, wan-men-ut jaas-to, um yaksutu wo kap moog-de o deku me à. Me un yaksu wo de remen o konog me.

³³ Ashi, ¿nom ɔr-bon o hoge 'won-ur or ru bɔ um hoge 'won un du á?’

³⁴ Ko-Gwomo swooru ɔs-ryaab deen. Wu rwo'uru a 'ye wu ɔr-koob har se wu tok kap o un ká moog-de.

³⁵ “Káane komo Tato re wu n-Ton shir he m-nome un ko wu ke be un no wu yage ho'os un **ba'as**-ur or re un wu hur-ur gaan à.”

Bɔr-ɔs op ɔs-jero

Yoos-ur Yeso de un caas ɔt-ge
(Mark 10:1-12; Ruka 16:18)

¹ Bɔ Yeso komte rwor un se ká rem-se à, wu yagu dak-o o-Gariri. Wu cowuru so un dak-o o-Judiya, komo wu pasuru so un horan-de un Roog-o o-Joda à.

² Hun-ne ɔt-moor ne doruru wu, wu taasuru hun-ne ya-ɔs-gom reeno.

³ Káne, ye ken **Parisa**-ne ye haane be-de un wu remen ye cept wu, un ká cot-o, “¿N-me un **karamsa**-o na, o ya'ag net cow wu ho'oste ne'a un wu remen ko yo ke rii-yo?”

⁴ Yeso shasuru ye, “¿Ashi, no karante Ma-to Shir á? Ka wu nomu ye cin ɔr-takan à, ‘Wu un nom ye campo un ne'a ne.’* ”

⁵ Wu zeeru komo, ‘Remen kaane, net a yage tato un wu un inu un wu ne, wu momse ne'a un wu o-wur. Ye komo yoor, yea warag gaan.’†

⁶ Har kane co yea warag hun-ne yoor á, se de wan-gaan. Remen kaane, rii-yo Shir gage à, taase net us yo á.”

⁷ Ye zeeru wu, “To, ¿remen yan o **Mosawan-Rwor un Ma-to Shir** nomte o-**karamsa** a ya'as takurda-o un caas ɔt-ge, komo a ho'os ne'a?”‡

⁸ Yeso zeeru ye, “Remen cikt-ur no, o rwo'e **Mosa** yagute no ho'os ne'a no ne, amba cin ɔr-takan káane o Shir cone á.

⁹ Me no komo m-rure, myet bɔ un campo wu ho'ose ne'a un wu à, un yatte be-de o-ás a bope ká ne'a-wu á, komo wu ge hor-wu, wu nomog o-ás o ka.”§

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-eer:28 18:28** ɔt-Girik: Wu wu ro m-dore denari zungu-o gaan. O-denari ro hond hond un rii ko-ya-ur-gawus ro m-kum à ho-ur gaan. * **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:4 19:4** Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. † **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:5 19:5** Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:7 19:7** Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31.

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:9 19:9** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

10 Yan-neke-m Yeso zeeru wu, “Urege kaane o to ro, net un ne'a un wu ne, ashi ma jiishte o ka net she'et ba ut-ge.”

11 Amba wu zeeru ye, “Ba hon un net o he m-hoks m-dek un ka ma-to á se de ye Shir ya'e ur-beeb à.

12 Ye ken ye ro kon ye a mate ye she'et ba ut-ge à, remen yett m-campo á. Ye ken ye ro kon ye hun-ne musse kaane à, ba m-campo. Ye ken ye ro kon komo ye esse yea ge ut-ge á, remen con-to un **Gwomo-to Shir**. Myet wu he m-hoks m-dek un ka ma-to à wu dek.”

*Yeso huute yakar nu-o ur-bon
(Mark 10:13-16; Ruka 18:15-17)*

13 Ka da-o hun-ne hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu cit ye un kom-to un wu komo wu konote ye us-kon. Amba yan-neke-mo un wu hururu ka ye hante ka yakar-ye à ut-gaag.

14 Amba Yeso zeeru ye, “Yagu no yakar rek-ye haante be un de. No wen ye á. Remen gwomo-to Shir to ma un ye to.”

15 Wu **seke** ye kom-to un wu ur-hi, wu huute ye nu-o ur-bon. Ka da-o wu arguru.

*Ko-ya-o-kwum
(Mark 10:17-31; Ruka 18:18-30)*

16 A kane wu ken wu haaru be-ur Yeso un ka cot-o ne, “Wa-ur-Yoos, ¿yan rii-yo ne um he m-nom so-yo um kumut hog-mo ba m-ta à?”

17 Yeso zeeru wu, “¿Remen yan o wottu me un cot-se un rii-yo ro so-yo à? Ai, so-wu ro kon á se Shir cot. Amba remen um shest wo cot-o ru, urege o conog o kum hog-o ba m-ta, se o gyereg rii-yo ka **karamsa-o** zee à.”

18 Ka net-wu zeeru Yeso, “¿To ke **karamsa-to**?”

Yeso shasuru, “Wo ho net á, wo hoob ne'a-wu un net á, Wo hiw ur-hyow á. Wo nom tor-se ut-bo á.*

19 Hyan tato ru un inu ru ne ut-gos ne. Komo o cun wan-bor-ɔs ru bo o cone hi un du à.”†

20 Ka net-wu zeeru Yeso, “Ai, um dorussute to ka myet, ¿ya kusu me?”

21 Yeso zeeru wu, “Urege o conog o warag kashi un net hond hond, neke o beeb hono un rii-yo wotte à kap, o ya'as koob-ne hwor, wo kum ur-'yons n-Ton shir. Ka da-o o haan, o doru me.”

22 Bo ka net-wu hogute kaane à, wu argu m-arag un tuk-mo ut-men, remen wu ro o-kwum ne deen.

23 Ka da-de, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Nip-o me no m-rure, ba un ka yish-ye hun-ne he kum un ko-ya-o-kwum-wu he m-cow un gwomo-to Shir n-Ton à.

24 Man do no m-rure. A jiish m-sok dorom-yo cuw un ish-o o-ber, otte ko-ya-o-kwum cuw un gwomo-to Shir à.”

25 Bo yan-neke-mo un wu hogute kaane à, ye bopuru o-nu. Ye zeeru, “Urege kaa o, ¿wan wu un ya he kum un gwu?”

26 Amba Yeso gwoturu ye, wu zeeru, “Be-de un hun-ne, toa nome á. Amba be-de Shir ko yo ke rii-yo yo m-nome yo.”

27 Ka da-de Bitrus zeeru wu, “Te yagute koyan remen te dorutu wo. To, ¿ya te he m-kum?”

28 Yeso shasuru, “Nip-o me no m-rure, un ka da-o roone à, da-o **Wà-wu un net** he m-she'et un gwomo-to un wu to ut-gos à, no ye doru me à, no ye komo he m-she'et

* **Bor-ɔs op ɔs-jero:18 19:18** Hyen komo: Rwu 20:13-16; Kara 5:17-20. † **Bor-ɔs op ɔs-jero:19 19:19** Hyen komo: Rwu 20:12; Kara 5:16; Rewi 19:18.

un deeg-to un gwomo-ut op ut-yoor [12]. No ye he piishe un baag-ut op ut-yoor [12] to un **Isra**-ne ut-ma.‡

²⁹ Komo kap o un wu yagne ut-hur ko hen-ne ye un wu, ko sek-ye un wu, ko o-tato, ko o-inu, ko yakar, ko ut-kat, remen jin un de, wua kum rii-yo arge kaane à ut-be o-zungu [100], komo wu kum hoog-mo ba m-ta.

³⁰ Amba deen be-de un ye a m-hyan gos-ye m-moka à yea warag rek-ye. Ka ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.‡*

Bɔr ɔr-kwooz

Ya-m-senge un kat-o us-anab

¹ “**Gwomo-to Shir** untun wu ken ko-ya-o-kat-wu to ro wu ru'e n-sot n-sot à, remen wu hobonté ya-ur-guwus un kat-o un wu.

² Bɔ ye hongute hwor-ye a m-top un ya-ur-guwus un taas ur-ho à, * wu heeturu ye un kat-o un wu.

³ “Hohond-mo un kwom-us jero se n-sot, wu ro m-arag be-de un ya-ut-baab, wu hyanuru ye ken ye ro un she'et-de o-hwaa temb n-riib be-de ut-baab.

⁴ Wu zeeru ye, ‘No, neke no un kat-o re, man top no rii-yo depe à.’ Ye nekuru un kat-o un wu.

⁵ Bɔ wu dotte m-ru ho-ur ro ur-hi à, komo un hohond-mo un kwom-us tet, wu dekuru ye ken ya-ur-guwus ye.

⁶ “Har m-moka hohond-mo un kwom-us taan se m-rim, wu dooru m-ru wu hyanu ye ken ye ro eso eso ye rott yo m-nom á. Wu cituru ye, ‘¿Remen yan o notte un she'et-de o-hwaa taas ur-ho?’

⁷ “Ye shasuru wu, ‘Remen yatt-wu ya'asu te rii-yo m-nom á.’

“Ká ko-ya-o-kat-wu zeeru ye, ‘Neke no un kat-o re, noa 'wos ye ken ye no mosse m-senge un ye ne.’

⁸ “Bɔ rim-m nomte à, ko-ya-o-kat zeeru wan-co be-de un guw-ne ye un wu, ‘Ha o gwoton ya-m-senge o-kat. Agbe ye o top ye, shi'in un ya-ur-buste ha-mo un ya-ur-takan.’†

⁹ “Da-o a tope ka ye haane hohond-mo un kwom-us taan à, ko wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à.

¹⁰ To, da-o ka ye ba'e m-neke o-kat à, shogbe ye gokste top-o un ye à, ye ro o-gwot ye zee a top ye arge or un ye ne. Amba ko wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à.

¹¹ Bɔ ye gokste top-o un ye à, ye ma'asuru ko-ya-o-kat us-hwuhwumug.

¹² Ye zeeru, ‘Ye woone ur-buste à senge-mo un kwom-o gaan ye nome, amba o tok ye hond hond un te ne, te ye taase ur-ho m-senge m-swɔ n-noonho à.’

¹³ “Wu shasuru wan-gaan be-de un ye, wu zeeru, ‘Wan-yen de, ai, me re ra-o ru á. ¿A hongse, um zee man top wo rii-yo a m-top un taas ur-ho á?’

¹⁴ Goks rii-yo ro yo ma ru à o arag. Un nom me m-sok um top ye buste m-woon à hond hond un rii-yo um topu wo ne à.

¹⁵ ¿Mett o ur-beeb um nomot yo um cone un hwor re á? ¿Ko wo m-hoge ur-shoob o remen me kashi un net-wu?’

‡ **Bɔr-us op us-jero:28 19:28** Hyen komo: Mati 25:31; Ruka 22:30. § **Bɔr-us op us-jero:30 19:30** ut-Girik: Amba hun-ne deen ye ro ur-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan. * **Bɔr-us**

op us-jero:30 19:30 Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. * **Bɔr ɔr-kwooz:2 20:2** ut-Girik: o-denari, top-o un a tope un ko-ya-ur-guwus un taase ur-ho, untun n-me 20:9-10,13. † **Bɔr ɔr-kwooz:8 20:8** Hyen komo: Rewi 19:13; Kara 24:15.

16 “Káané ɔ heye be-de ɔn ye a m-hyan ye rɔ gos-ye m-mɔka à, yea warag rek-ye. Kané komo ye a m-hyan rek-ye m-mɔka à, yea warag gos-ye.” ‡§

*Yeso doog nom ɔt-ma mɔsse
ɔn mar-mɔ ɔn wu ne
(Mark 10:32-34; Ruka 18:31-34)*

17 Bɔ Yeso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu ne ro m-neke o-Urusharima à, Yeso hessuru n-riib n-cow ɔn ye ne ɔn hon-de ɔn ye, wu ruru ye yo he m-kɔr ɔn wu ne à wukusse.

18 “A wo nɔ o-Urusharima. A ya'as **Wà-wu ɔn net** ɔn kom-to ɔn Gwomo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Yea piish wu ɔt-ma, remen a hoot wu.

19 Ka da-ɔ yea ya'as wu ɔn kom-to ɔn **Roma**-ne. Ye nomo wu ɔr-ar, ye nomo wu ɔs-sɔrɔg, komo ye kem wu. Amba ɔn ho-ɔr atette-de a 'yons wu.”

*Yoos-ɔr Yeso mɔsse ɔn nome
ɔn ye ken ye ne m-guw
(Mark 10:35-45)*

20 Ka da-ɔ, inu yakar Zebedi haanuru be-ɔr Yeso ɔn yakar-ye ɔn wu ne, **Yakubu** ɔn **Yohana** ne. Wu kwukturu ɔn co-ɔ ɔn wu, wu konuru Yeso yo ken rii-yo.

21 Yeso zeeru wu, “¿Ya o cone?”

Wu zeeru wu, “Rwɔ kà yakar re yoor-ye m-she'et, wan-gaan ɔn re ɔn du, wan-gaan ɔn kwanta ɔn du, n-me ɔn gwomo-ɔt ru.”

22 Amba Yeso zeeru ye, “Nɔ nap rii-yo nɔ ɔs-kɔn á! ¿Noa hoksusse m-swɔ ibitte-de ɔr-kɔɔb de ɔm he m-swɔ?”

Ye zeeru wu, “Tea hoks.”

23 Wu zeeru ye, “M-sɔk ne, noa su ibitte ɔn de. Amba she'et-de ɔn re ɔn de ko kwanta ɔn de me wu rɔ wan-gwomo-to m-'ya á. Tato re wu n-Tɔn shir, wu zongse ka be-to, remen ká ye wu daage à.”

24 Bɔ **yan-neke-m Yeso** ye kuse nen ɔp à hogute yo **Yakubu** ɔn **Yohana** kɔn ne à, ryaab-ɔs reeru ye remen ká nen yoor-ye.

25 Amba Yeso agnuru ye be-ɔr gaan myet. Wu zeeru, “Nɔ nak unze ka ye ɔt-gwomo to ɔn ye ro **Yahuda** ne á, ye rɔ ɔn hoge m-rerem mɔ ɔn kute ɔn hun-ne ye ɔn ye ɔr-beeb. Komo ye rɔ gos-ye gos-ye ɔn ye à, ye rɔ ɔn hoge m-rerem ye kutute ye rɔ ɔn kus-ɔ ɔn ye à ɔt-gwomo.

26 ɔ depe kaane be ɔn nɔ á. Bɔn wu cone wu warag gos-wu be ɔn nɔ à se wu nomote ɔr ɔn wu ne m-guw.*

27 Komo bɔ ɔn wu cone wu warag co be ɔn nɔ à, se wu waragte ko-guw nɔ.†

28 Kɔ me ma, **Wà-wu ɔn net** me haan remen a nomotu me m-guw á, se de remen ɔm nomote ye ken ye m-guw. Komo ɔm ya'aste hoog-m re remen ɔm rurut hun-ne deen.”

*Pɔ-ne yoor kumug o-hyan
(Mark 10:46-52; Ruka 18:35-43)*

29 Bɔ Yeso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu ne inute ye yage bo-ɔ o-Jeriko à, hun-ne deen doruru wu n-jim.

30 Ye 'wossuru ye ken pɔ-ne ye yoor, ye ro tara tara n-riib n-cow. Bɔ ye hogute Yeso ro m-arag ɔn ká cow-yo à, ye damu ɔs-cɔr. Ye zeeru, “Gos-wu, Wà **Dawuda!** Hoge 'won ɔn te!”

31 Hun-ne kangsuru ye, ye res temb. Ye dooru m-dak ɔs-cɔr. Ye zee, “Gos-wu, Wà **Dawuda!** Hoge 'won ɔn te!”

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz:16 20:16** ɔt-Girik: Amba hun-ne deen ye rɔ ɔr-takan à, yea warag ya-ɔr-buste, ya-ɔr-buste, komo yea warag ya-ɔr-takan. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz:16 20:16** Hyen komo: Mati 19:30; Mark 10:31; Ruka 13:30. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz:26 20:25-26** Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz:27 20:26-27** Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

³² Yeso argu m-es un cow, wu zeeru, “¿Ya no cone um nomo no?”

³³ Ye zeeru wu, “Gos-wu, te conog te kum hyan-o o-bo.”

³⁴ Yeso hoguru 'won-de un ye. Wu ci'uru yish-ye un ye. Ba un rem, ye ciru m-hyan! Ye doruru wu.

Bɔr ɔr-kwooz o-gaan

Yeso cowog bo-o o-Urusharima

(Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Bɔ Yeso un yan-neke-mo un wu ne woote bo-o o-Bapaji à, o ro yow yow o-Urusharima ne à, be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, Yeso tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor.

² Wu zeeru ye, “Cow no ka bo-o ro un co no à. Un ra-o no tuwte à, noa hyen yo ken janka-yo ke'o, un wa un yo ne n-riib. No ussundu ye, no hantu me.

³ Wu ken wu citu no yo no m-nom à, zee no wu, ‘Gos-wu wu conu ye.’ Wu ya'asundu no ye ba un naas o-da.”

⁴ To ka a un nom to remen a shoosté rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwore à unze,

⁵ “Zee no hun-ne ye o-Urusharima,*†

Ko-Gwomo no wu ka roone be un no,

Ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu,

Wu ro n-ton o-janka, wu ro n-ton wa-yo o-janka.”‡

⁶ Ka yan-neke-mo un wu ye yoor haaru, ye nomuru bo Yeso zee ye nom à.

⁷ Ye hanturu o-janka un wa un yo ne. Ye neksuru matuku-to un ye n-ton un wa-yo o-janka. Wu daaru yo, wu she'eturu.

⁸ Hun-ne ut-moor ne neksuru matuku-to un ye n-dak n-cow. Ye ken ye komo ye jetmunuru wa-to us-'yo ye neksuru n-cow.

⁹ Hun-ne ye ro un co-o un wu à un ye ro m-dore un jim-de un wu ne à. Ye damu us-cor, ye zee,

“Bongon-ur§ kumute be-ur Wa **Dawuda!**

Ko-ya-o-kwum-wu, wu ro m-haan

un beeb-de un Yawe à!

Bongon-ur kumute be-de Shir n-Ton!”*

¹⁰ Bɔ Yeso cuwte o-Urusharima à, hun-ne ma'asuru us-cot, ye ro m-zee, “¿Wan wu ne wu ka?”

¹¹ Se hun-ne ye ro m-dore un Yeso à, ye zeeru, “Ai, wu ka wu ro **wan-rwor un Ma-to Shir**, Yeso wu o-Nazaret o un dak-o o-Gariri.”

Yeso weneg m-kukop un Pyo-o Shir

(Mark 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹² Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**, wu hyanuru myet ya-m-o un ya-ut-baab ne n-me. Wu wagarsuru deeg-to un yan-shas-o un hwor, un deeg-to un yan-baab-to un tantabara-ne.

¹³ Wu zeeru ye, “Gense to ro, ‘A eeg hur-o re hur-o us-kon,† amba no muute o be-de un wuke-de un hyow-ne.”

¹⁴ Po-ne un ryan-ne ne haanuru be-de un wu un **Pyo-o Shir**, wu taasuru gom-se un ye.

* **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5 21:5** ut-Girik: Sihiyona. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5 21:5** Hyen komo: Isha 62:11.

‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:5 21:5** Hyen komo: Zeka 9:9. § **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:9 21:9** ut-Girik: Hosanna! =

Gu na! * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:9 21:9** Hyen komo: Bong 118:25-26. † **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:13 21:13** Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11.

15 Amba bɔ Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne hyente rem-se o-made se wu nome à, har yakar rɔ ɔn dak ɔs-cɔr n-me ɔn **Pyo-o Shir** ye rɔ m-zee, “Bɔngɔn-ur‡ depete be-ur Wà **Dawuda**,” yan-co swooru ɔs-ryaab.

16 Ye zeeru Yeso, “¿Wɔ m-hoge ɔn rii-yo ká yakar-ye rɔ m-zee?”

Yeso shasuru, wu zee, “Eba, ashi, ¿nɔ wet m-karante n-me ɔn Ma-tɔ Shir á? Tɔ zee, “ ‘Wɔ wu yoose yakar ɔn yan-yaar-ne ye nomo wɔ ɔr-bɔngɔn.’ S ”

17 Bɔn káne, wu yaguru ye, wu ruuru ɔn ká bɔ-o, wu arguru o-Betanya, wu rewuru reeno.

Yeso huute 'yo-yo

o-rum o-nu yo-o

(Mark 11:12-14,20-24)

18 Bɔ ish geste à, n-sot Yeso rɔ m-warag o-Urusharima mer zeeru wu.

19 Bɔ wu hyente yo ken 'yo-yo o-rum yo n-riib n-cow à, wu haaru ɔn ká 'yo-yo. Amba wu kum rii á se ɔt-wa. Wu zeeru ká 'yo-yo, “Wɔa do mat ɔn yakar á har o nomot re!” A káne ká rum-yo hwɔ'uru kaw.

20 Bɔ yan-neke-mɔ ɔn wu hyente káne à, ye bɔpu o-nu. Ye zeeru, “¿Re nome ká rum-yo hu'ute káne ba ɔn rem?”

21 Yeso shasuru, wu zee, “Nip-o me nɔ m-rure, urege nɔ m-sher ne, komo nɔ zap á, kɔ hiin, nɔa hoks m-nom arge rii-yo ɔn nome ká rum-yo à. Nɔa zee ka haag-o ‘Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.’ Oa nomo nɔ o-dorotte.*

22 Urege nɔ shereg o-nip kɔ ya nɔ kɔne Shir, nɔa kum yo.”

A ɔn boog-tɔ ɔn gwɔmo-ɔt Yeso

(Mark 11:27-33; Ruka 20:1-8)

23 Bɔ Yeso cuwte ɔn **Pyo-o Shir** à, wu rɔ ɔr-yoos, Gwɔmo-ne ye ɔn kɔn-se Shir ɔn sek-ye ne be-de ɔn hun-ne ye haanuru be-de ɔn wu. Ye zeeru, “¿Un tɔ ke gwɔmo-tɔ o wotte ɔn nom ɔn ká rem-se? ¿Komo wa ya'u wɔ ká gwɔmo-tɔ?”

24 Yeso shasuru, wu zee, “Me ɔn cere, man cit nɔ o ken cot-o. Urege nɔ shaks me, man ruru nɔ gwɔmo-tɔ mette ɔn nom ɔn ká rem-se à.

25 ¿Kene **Yohana** kume gwɔmo-tɔ ɔn yo'os-de ɔn hun-ne m-hɔ de wu nome à? ¿Shir o ya'e wu kɔ net?”

Ma-ɔt sunuru ye, ye rɔ m-zee, “A zee nɔ be-de Shir o, wu zee na, “Tɔ, ¿remen yan o a sherte ɔn wu á?”

26 Amba a zee nɔ, ‘Be-de ɔn net o,’ A o-gyer ɔn ka buug-de ɔn hun-ne de, remen kɔwan dekse **Yohana ko-yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir** wu.”

27 Ye shasuru Yeso, ye zeeru, “Te nap á.”

Yeso zeeru ye, “Me ɔn cere man ruru nɔ kɔ ɔn tɔ ke gwɔmo-tɔ mette m-nom ɔn ká rem-se á.

Sha-mɔ ɔt-ma mɔ ɔn

ko-wan yakar yoor yan-campo-ne

28 “Tɔ, ruru me nɔ yo nɔ hyane ɔn tɔ ka ma-tɔ ne à. Wu ken net-wu ro ɔn yakar-ne yoor yan-campo-ne. Wu haaru be-de ɔn wu rɔ sek-wu à, wu zeeru, ‘Wà re, caane neke, o nom m-senge o-kat o ɔs-anab.’

29 “Ká wà-wu shasuru, ‘Ay, man he á.’ Amba da-o hor-o, wu ja'asuru ɔs-barag, wu haaru.

30 “Tato-o haaru be-de ɔn ayoore-ye wu, wu ruru wu rii-yo wu rure wu ɔr-takan à. Wà shasuru, wu zee, ‘Tɔ, man hees, Tato re o.’ Amba wu ha á.

‡ **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:15 21:15** ɔt-Girik: Hosanna! = Gu na! § **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:16 21:16** Hyen komo: Bɔng 8:2 (ɔt-Girik). * **Bɔr ɔr-kwooz o-gaan:21 21:21** Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

31 “Kap yoor-mo ɔn ye, ɔwan wu ne nome tato ɔn wu o-dorotte?”

Ye zeeru, “Wa ɔr-takan.”

Yeso zeeru ye, “Nip-o me no m-rure, **yan-goks ɔn tar** ɔn ya-o-ás ne, yea be'es no cow ɔn gwomo-to Shir.

32 Me ɔn zee kaane remen **Yohana** Wa-m-**Yo'os ɔn hun-ne m-ho** haante wu kutute no cow-yo ɔn hoog, amba no bop ma-to ɔn wu á. Amba **yan-goks ɔn tar** ɔn ya-o-ás, ye bok ma-to ɔn wu o-nip. Komo da-o no hyane ka rii-yo ro m-kor à no waktune no ho'os **ba'as**-ut no, no bup wu o-nip á.†

*Sha-mo ɔt-ma mo ɔn yan-tom-ye
gokse 'er-de ɔn kat-o ɔs-anab à
(Mark 12:1-12; Ruka 20:9-19)*

33 “Hogu no, mo ken sha-mo ɔt-ma mo komo. Wu ken net-wu ro kon wu go'e kat-o ɔs-anab à. Wu rigimshiru o ɔr-san, wu booru kuub-o m-pot ɔn ho-mo ɔn yakar-ye ɔn anab n-me. Komo wu maaru kuke-o m-pipir remen ya-ur-'er. Wu ya'asuru ye ken yan-tom-ye moog-o ɔn ka kat-o, ka da-de, wu haaru o ken dak-o.‡

34 Bo da-o m-ce woonte à, wu tomnuru guw-ne ye ɔn wu. Ye he be-de ɔn ye wu muuge o-kat à, remen ye goksuntu wu o ma ɔn wu nu-o, o ɔn kwum-o o-kat.

35 “Amba ye moge o-kat à shipi guw-ne, ye kaktu wan-gaan ɔr-bu'ug, ye hooru wan-gaan, ye kaktu wan-gaan ɔs-jor.

36 Wu dooru m-tom ɔn guw-ne hor-ye arge ye ɔr-takan. Yan-moog-o o-kat nomuru ye bo ye nome ye ɔr-takan à.

37 Har ɔr-kom, ko-ya-o-kat tomuru wa ɔn wu ha-mo ɔn be-de ɔn ye. Wu zee, ‘Yea 'ye wa re m-sek.’

38 “Amba bo yan-moog o-kat hyanbute wa-wu ɔn ko-ya-o-kat à, ye zeeru hi ɔn de ɔn ye, ‘Ehee! Ai, ko-yan-goks ɔn cim-yo o-kat wu ka. A ho no wu, kat-o warag o ma na!’

39 Ye argu wu m-ship, ye jorbu wu ɔn jit-de san-de o-kat. Ye hooru wu.”

40 Yeso cituru ye, “To, ka ko-ya-o-kat-wu muune, ɔya wu he m-nom ɔn ka yan-moog-ye ne?”

41 Ye zeeru wu, “Ai, cip wua hoom ye, wu ya'as hor-ye moog-o ɔn ka kat-o, ye he wu senge m-ya'as ɔn o ma ɔn wu nu-o, o ɔn kwum-o o-kat ko o ke hak-o.”

42 Yeso cituru ye, “Ashi, ɔno wet m-karante ɔn gen-mo ɔn Ma-to Shir á?

“ ‘Ta'ar-de ya-ɔt-ma ginme à,
de waragte ta'ar-de jiishe ɔr-bon myet be-de ɔt-ma à.
Mo ka nom-m Yawe mo,
rii-yo ɔt-hyat yo ne
ɔn yish na.Š’

43 “Rii-yo me no m-rure à yo ro a rumus gwomo-to Shir ɔn kom-ut no, a ya'as ye a hette kum ɔn rii-yo ɔr-bon à.

44 Bon net-wu pukse ɔn ka ta'ar-de à, dea jetem wu. Komo ka ta'ar-de a rugum reew wu de he'ebe be-de ɔn wu à.”*†

45 Bo Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn **Parisa**-ne hogute ka sha-mo ɔt-ma mo Yeso rwoe à, ye napuru unze ye wu rotte ɔt-ma. Ye ro ka yan-moog-o o-kat ye.

46 Ye conuru wu m-ship, amba ye ro ɔn gyer-o ɔn hun-ne remen hun-ne dekstu Yeso ko-**yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** wu.

† **Bor ɔr-kwooz o-gaan:32 21:32** Hyen komo: Ruka 3:12; 7:29-30. ‡ **Bor ɔr-kwooz o-gaan:33 21:33** Hyen komo: Isha 5:1-2. § **Bor ɔr-kwooz o-gaan:42 21:42** Hyen komo: Bong 118:22-23. * **Bor ɔr-kwooz o-gaan:44 21:44** Mo ken gen-mo deen mo n-ga rott ka ci-yo á. † **Bor ɔr-kwooz o-gaan:44 21:44** Hyen komo: Ruka 20:18.

Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor

Sha-mɔ ɔt-ma mɔ ɔn biki-ɔ ɔr-ge

(Ruka 14:15-24)

¹ Yeso dooru ye m-nome ɔt-ma ɔn sha-mɔ ɔt-ma. Wu zeeru,

² “A hoks m-hongse ɔn gwomo-to Shir ɔn wu ken Ko-Gwomo-wu ne, wu nome wa ɔn wu biki-ɔ ɔt-ge a.

³ Hun-ne deen a bande o-biki. Da-o a kome zonge-to o-biki a, wu tomuru guw-ne ye ɔn wu ye rure ko wu ke da-o nomoste. Amba hun-ne ye a bande a ye haan a.

⁴ “Wu dooru m-tom ɔn guw-ne hor-ye. Wu zee, ‘Ruru no hun-ne ye a bane a unze, ‘Me ka um zongsute rii-yo m-re, a peneste na-ye m-sem ye a ya'e ɔt-zan a. Myet a komoste zonge un koyan. Haan no biki-ɔ ɔr-ge ma na!’”

⁵ “Amba ye wu bane o-biki a ye was a. Ye arguru to ma ɔn ye. Wu ken wu neku so ɔn kat-o ɔn wu. Wu ken wu neku baab-to ɔn wu.

⁶ Ye ken ye komo ye shipi ka guw-ne ye, ye yo'ogu ye, ye kaktu ye ur-bu'ug, har ye hooru ye.

⁷ “Ko-Gwomo swooru us-ryaab deen. Wu tomuru karma-ne ye ɔn wu. Ye hoomu wu ka ye ho guw-ne ye ɔn wu a, har ye tuks bo-o ɔn ye kap.

⁸ “Ka da-de, wu zeeru guw-ne ye ɔn wu hor-ye, ‘A komoste zonge-to o-biki, amba hamat-ne ye um bane a ye depe a.

⁹ Remen kaane, doru no cow us-cow, no band kap ye no hyane a ye haan o-biki.’

¹⁰ Ka guw-ne ye doruru cow us-cow. Ye kamsunduru kap o ɔn ye, ye kume a, kashi ɔn hun-ne ɔn rii-ye o-saa ne, har be-de o-biki shiiru ɔn hamat-ne.

¹¹ “Amba bo Ko-Gwomo cowonte, remen wu hyenet hamat-ne a, wu hanyuru wu ken net-wu, wu cop matuku-de guw-ne ye ɔn wu yase hamat-ne ye cup be-de ɔn ka biki-ɔ ɔt-ge o a.

¹² Wu zeeru ka net-wu, ‘Wan-yen de, ¿re nome o cowonte kane ba wo ɔn copon matuku-de o-biki?’ Amba ka net-wu taage ɔn ma-to m-cep.

¹³ Ko-Gwomo zeeru yan-guw-mo ɔn wu, ‘Gaag no kom-to ɔn wu ɔn na-se ɔn wu ne. No jorbe wu n-do n-me o-comb, remen kane hun-ne he us-kan ɔn haw-se ɔn yin-ne.’*

¹⁴ “Ai, a bante hun-ne deen, amba ye a daage a hiin ye ro.”

O-cot mosse ɔn top-o

ɔn tar-ne o ma ko-Gwomo Sisar

(Mark 12:13-17; Ruka 20:20-26)

¹⁵ A kane **Parisa**-ne haaru, ye tooru ɔt-hun bo ye he Yeso m-cep ɔn ma-to wu he m-rwor a.

¹⁶ Ye tomuru yan-neke-mo ɔn ye, mosse ɔn ye ken hun-ne Ko-Gwomo **Here** ye ne. Ye cit wu ka cot-o, “Wa-ur-Yoos, te nepste wo ko-ya-o-nip-wu. Wo komo m-yoos ɔn Ma-to Shir o-nip ne ko ya he m-kor. Wo m-ginim ɔn ko wu ke a, remen hun-ne kap gaan-ye be ɔn du.

¹⁷ To, ruru te rii-yo depe a kane: ¿Hond hond o te top **Sisar** caari-wu ɔn ko-Gwomo-wu ɔn **Roma**-ne hwor-ye ɔn tar? ¿Ko te top a?”

¹⁸ Amba remen Yeso nepste rew-ur yo-de de ɔn ye, wu zeeru, “No ya-o-shepe! ¿Wan wu no m-cep ɔn cot-us no?”

¹⁹ Kutu no me hwor-ye atte a.” Ye hanturu wu hwor-yo o-kwom.

²⁰ Wu zeeru ye, “¿Ka hwoto-o ɔn ka jin-de ne to ma wan to?”

²¹ Ye shasuru ye zee, “To ma ko-Gwomo **Sisar** to.”

Yeso zeeru ye, “To, se no ya'as ko-Gwomo **Sisar** rii-yo ro yo ma Sisar a, komo no ya'as Shir rii-yo ro yo Shir a.”

* **Bɔr-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:13 22:13** Hyen komo: Mati 8:12; 25:30; Ruka 13:28.

22 Bɔ ye hogute shas-o ɔn wu à, ye bopuru o-nu. Ye yaguru wu, ye arguru.

O-cot n-te ɔn ine-mo ɔn margan-ne

(Mark 12:18-27; Ruka 20:27-40)

23 ɔn ká ho-de, ye ken **Saduki**-ne ye haanuru be-ur Yeso. (**Saduki**-ne ye ro m-zee a m-ine a mere á). Ye cituru wu ká cot-o.†

24 Ye zeeru, “Wa-ur-Yoos, **Mosa** zee, ‘Urege net marag ba wu ɔn mat yakar, heno ɔn wu ge ká ko-gwor-wu, remen wu metute ká wu mare à wà, wu he dek ɔn cim-yo ɔn wu à.’‡

25 To, be ɔn te wu ken net-wu makt yan-campo-ne nen ta'voor. Wu ro sek-wu a gaaru ut-ge, wu maruru ba wu ɔn mat. Ayoore-wu gaaru ká ko-gwor-wu.

26 Káane dooru m-kor be-de ɔn ayoore-wu ba wu ɔn mat yakar. Atette-wu gaaru ká ne'a-wu, har wooru ɔn ata'yoore-wu.

27 Ur-kom, ká ne'a-wu maruru.

28 To, ruru te ɔn ine-mo ɔn margan-ne, ¿ne'a wan wu ne wu he m-warag be-de ɔn ye? Remen myet-mo ɔn ye, ta'voor-ye geestu wu!”

29 Yeso shasuru ye, wu zee, “Yo suu no à yo ro no nap Ma-to Shir á. Komo no nap beeb-de Shir á.

30 Da-o margan-ne he m-ine à, yea ge ut-ge á. Se de yea wakte untun **yan-tom-ye Shir** n-Ton.

31 “Komo mosse ɔn ine-mo ɔn margan-ne, ¿no karante rii-yo Shir ruru no á? Cin da-o **Ibrahi**, **Ishaku**, ɔn **Yakubu** ne mare à Shir zee,

32 ‘Me ro Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.’§ Remen kaane, wu wu ro Shir o ɔn ya-m-hoog, ba o ɔn margan-ne á.”

33 Bɔ hun-ne hogute káane à, ye hyanuru hyat-to ɔn yoos-de ɔn wu.

Karamsa-o jiishe m-wons à

(Mark 12:28-34; Ruka 10:25-28)

34 Bɔ **Parisa**-ne hogute **Saduki**-ne kum to m-cep be-de ɔn shas-o ɔn wu á, ye morguru. Ye cit wu o ma ɔn ye cot-o.

35 Wu ken wan-napse o-**karamsa** wu be-de ɔn ye cituru Yeso o-cot remen wu cept Yeso. Wu zeeru,

36 “Wa-ur-Yoos, ¿o ke **karamsa**-o jiishe m-wons be-de ɔn **karamsa**-ut **Mosa**?”

37 Yeso shasuru, wu zee, “Con Yawe Shir ru ɔn kap o ɔn hur ɔn du, ɔn kap o ɔn hoog ru ne, ɔn kap o ɔn nap-ɔs ru ne.*

38 O ka o ro **karamsa**-o ur-takan, komo o ro o-gos o be-de ɔn to ká.

39 Ayoore-o untun o ur-takan o ro, ‘Con yan-bor-ɔs ru bo o cone hi ɔn du à.’†

40 Myet yoos-ur **Mosa** ɔn to ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ne, n-me ɔn to ká **karamsa**-ut yoor-to rwuune.‡

O-cot n-te ɔn Kiristi

(Mark 12:35-37; Ruka 20:41-44)

41 Bɔ **Parisa**-ne kargute be-ur Yeso à, Yeso cituru ye o-cot.

42 Wu zeeru, “¿Yan yo ne ro barag-ɔs no mosse ɔn **Kiristi** ne? ¿Wà wan wu ne?”

Ye zeeru wu, “Wà **Dawuda**.”

43 Yeso zeeru ye, “To, ¿re nome **Dawuda** ɔn beeb-de o-Kukt, wu rotte wu m-zee ‘Gos-wu’? Remen **Dawuda** zee,

44 “ ‘Yawe zee Gos-wu wu ma re,

† **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:23 22:23** Hyen komo: Seng 23:8. ‡ **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:24 22:24** Hyen komo: Kara 25:5-6. § **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:32 22:32** Hyen komo: Rwu 3:6. * **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:37 22:37** Hyen komo: Kara 6:5. † **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:39 22:39** Hyen komo: Rewi 19:18. ‡ **Bor-ɔs kwɔɔz ɔs-yoor:40 22:35-40** Hyen komo: Ruka 10:25-28.

“She'et ʉn ka be-de ʉt-gwɔmo de,
har ʉm ru'ʉt yan-yage-ʉt ru waragte

rii-yo o he m-yawag ʉn na-ʉs ru à.” ’§

⁴⁵ ʉ Urege **Dawuda** rɔ m-zee ʉn **Kiristi**, ‘Gos-wʉ re,’ to, re nɔme **Kiristi** waragte wà ʉn wʉ?”

⁴⁶ Yatt-wʉ hoksʉ wʉ m-shas á. Bɔ ʉn ká hɔ-de yatt-wʉ kume jaab remen wʉ cit wʉ o ken cot-o á.

Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet

Yeso pyaag wuke-de ʉn

yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-ne

(Mark 12:38-40; Ruka 11:37-52; 20:45-47)

¹ Bɔ hun-ne mɔrgute deen mosse ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne à, Yeso zee ru ye,

² “**Yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-ne**, ye a ya'ase beeb-de ʉn yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa**.

³ Remen kaane nɔm nɔ kap o ʉn rii-yo ye rɔ m-yoos à, amba nɔ nɔm bɔ ye rɔ m-nɔm á. Remen ye rɔ m-nɔm ʉn rii-yo ye rɔ yoos á.

⁴ Ye rɔ m-zee ʉn hun-ne ye nɔm rem-se arge beeb-de ʉn ye à, remen Shir wʉ hogute rerem-mɔ ye. Amba ye ne, ye m-nɔm kɔ hiin rem-se rɔ ʉn hante hun-ne ye waragte kashi be-de Shir á.

⁵ “Ye m-nɔm ʉn senge-mɔ ʉn ye remen hun-ne hyenet. Ye m-gaag caari caari-to ʉn ci-se ʉn Ma-to Shir sa o zee ʉt-dupo ʉn zwɔn-to ʉn ye, riib-se ʉn matuku-to ʉn ye rɔ ʉs-geeza ne har se rɔ ʉn huk o-dak. Ye rɔ m-kute ʉn hun-ne a zeet ye rɔ yow yow ʉn Shir ne.*

⁶ Ye jiishte m-con a ya'as ye be-de ʉr-she'et de ʉn gos-ye be-de o-biki, komo ʉn be-to ʉr-she'et ne ʉt-soto ʉn kuke-to ʉn yoos ʉn Ma-to Shir.

⁷ Komo ye conog hun-ne sengu ye m-gas be-de ʉt-baab komo hun-ne sengu ye m-zee, ‘Ya-ʉs-Nap.’

⁸ “Amba nɔ, taase a zee nɔ ‘Wa-ʉs-Nap,’ remen wan-yoos-ʉr nɔ wan-gaan wʉ. Nɔ was ma-to ʉt-comos á, remen myet nɔ hen-ne ye ʉn wʉ ne ye, campo-ne ʉn ne'a-ne ne.

⁹ Taase nɔ zee net ‘o-Tato’ ʉn hono o-dak remen Tato o-gaan o rɔ be ʉn nɔ wʉ rɔ n-me n-Tɔn shir.

¹⁰ Taase komo a eeg wɔ ‘Wa-ʉr-Yoos,’ remen wan-gaan wʉ rɔ Wa-ʉr-Yoos, wʉ rɔ, **Kiristi**.

¹¹ Wʉ rɔ caari be ʉn nɔ à, se wʉ nomotu nɔ m-guw.†

¹² Kap wʉ hwɔ hi ʉn de ʉn wʉ be-ʉr kashi à, Shir a mus wʉ hwaa. Amba kap wʉ musse hi ʉn de ʉn wʉ hwaa à, Shir a ‘ye wʉ m-sek.”‡

Yeso sabarsute ya-o-shepe

(Mark 12; Ruka 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Amba nɔ rii-yo ʉr-wɔn yo, nɔ **yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Nɔ sanag hun-ne ish-o m-cow ʉn gwɔmo-to Shir. Nɔ ʉn hi ʉn nɔ komo nɔ cow á.§

§ **Bɔr-ʉs kwɔɔz ʉs-ʉoor:44 22:44** Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:5 23:5** Hyen komo: Mati 6:1; Kara 6:8; Qog 15:38. † **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:11 23:11** Hyen komo: Mati 20:26-27; Mark 9:35; 10:43-44; Ruka 22:26. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:12 23:12** Hyen komo: Ruka 14:11; 18:14. § **Bɔr ʉr-kwɔɔz ʉs-tet:13 23:13**

Mɔ ken gen-mɔ ʉn dɔ ci-o ¹⁴*Yan-gɔn tuk-mɔ ʉt-men mɔ rɔ nɔ ʉr-wase, nɔ yan-Yoos-de o-karamsa ʉn Parisa-ne. Ya-o-shepe! Nɔ ine kon-se Shir, nɔ ma'asʉ kon m-seeb ne n-me ʉn hun-ne sa o zee nɔ inu ʉn hun-ne ye nɔ rɔ. Nɔ ka ne re ʉn ra-o ʉn ye taage ye mate ye à, n-me ʉn koob-de ʉn ye. Remen kaane, nɔa sʉ koob-de ʉn ba m-rerem.* Hongse: Mark 12:40 ʉn Ruka 20:47 ne.

15 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ **yan-Yoos-de o-karamsa** Ƴn **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Remen nɔ m-pas m-sa, nɔ m-wɔ dak-tɔ Ƴr-hew remen hoob-o Ƴn net wan-gaan remen nɔ muut wu dɔrute jor nɔ **Yahuda**-ne. Urege nɔ kumunte, nɔ haaru nɔ muutu wu har wu jiish nɔ m-yo.

16 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ, nɔ ye rɔ Ƴn take Ƴn hun-ne co à, nokka ne pɔ-ne! Nɔ m-zee, ‘Myet bɔ Ƴn wu tɔnde Ƴn **Pyo-o Shir** à, rem rɔ kɔn á, amba kap bɔ Ƴn wu tɔnde o-zinariya yo Ƴn **Pyo-o Shir** à, se wu nomog ká rii-yo wu tɔnte à.’

17 Ya nɔ rɔ untun pɔ-ne Ƴn raag-ne ne Ƴn hyan-o Shir. ¿Yo ke yo jiishe Ƴt-gos: zinariya yo, kɔ **Pyo-o Shir** o rɔ m-herekse o-zinariya à?

18 Nɔ komo m-zee, ‘Kap bɔ Ƴn wu tɔnde o-**hana** à, regen-o rɔ kɔn á, amba kap bɔ Ƴn wu tɔnde Ƴn yar-mɔ a sake n-te o-**hana** à, se wu nomog ká rii-yo wu tɔnte à.’

19 Nɔ pɔ-ne! ¿Yo ke yo jiishe Ƴt-gos? ¿Sake-de, kɔ **hana**-o Ƴr-sake o rɔ m-herekse Ƴr-sake à?

20 Remen kaane kap bɔ Ƴn wu tɔnde Ƴn **hana**-o Ƴr-**seke** à, wu tɔnte Ƴn ka rii-yo rɔ Ƴn o à.

21 Kap komo bɔ Ƴn wu tɔnde Ƴn **Pyo-o Shir** à, wu tɔnte Ƴn o, komo Ƴn Shir ne wu rɔ tara n-me Ƴn o à.

22 Kap komo bɔ Ƴn wu tɔnde n-Tɔn shir à, wu tɔnte Ƴn kwuur-o Shir, komo Ƴn Shir ne wu rɔ tara Ƴn ká kwuur-o à.*

23 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ, **yan-Yoos-de o-karamsa** Ƴn **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nɔ m-hus o-gaan be-de Ƴn op be-de Ƴn saw-tɔ Ƴn ceta Ƴs-wa ne. Amba nɔ yagute rem-se jiishe Ƴr-bon n-me o-**karamsa** à, se rɔ: Ƴr-'wɔn, m-sher, Ƴn men-Ƴt pus-tɔ ne. Hus nɔ kap, ka yo depe nɔ nom à, ba nɔ Ƴn yage o-ges.†

24 Nɔ pɔ-ne yan-taku Ƴn co! Nɔ m-hus Ƴn rii-yo Ƴn hoog-o rek-yo n-me m-hɔ, amba nɔ core o-dorom!”

25 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ, **yan-Yoos-de o-karamsa** Ƴn **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Nɔ m-so'os jim-de Ƴr-ibitte Ƴn de Ƴr-kok ne, amba me-Ƴr rɔ Ƴn hu ne, o-suub ne deen Ƴn koob-de Ƴn garmse Ƴn hi Ƴn nɔ ne.

26 Nɔ **Parisa**-ne pɔ-ne! Takan nɔ so'os n-me de Ƴr-ibitte Ƴr-kok ne, remen jim-de Ƴn tɔ nomot m-cecas.

27 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ, **yan-Yoos-de o-karamsa** Ƴn **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Ya nɔ rɔ untun saag-se hun-ne suke o-jojo à, se Ƴn bon-de m-hyan n-do, amba n-me se caar-tɔ Ƴn margan-ne, m-kukop ne go-Ƴs-go.‡

28 Nɔ m-senge a zeet nɔ rɔ kashi Ƴn hun-ne Ƴn hyan-o Ƴn yish, amba men-Ƴt nɔ, ya tɔ rɔ shiishe o-shepe Ƴn senge-m yo-mɔ ne.”

*Yeso nomog boog-tɔ Ƴn go
Ƴn koob-de a he ye m-ya à
(Ruka 11:47-51)*

29 “Rii-yo Ƴr-'wɔn yo nɔ **yan-Yoos-de o-karamsa** Ƴn **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Men zee kaane remen nɔ nak m-hin Ƴn saag-se Ƴr-bon se Ƴn **yan-Rwor Ƴn Ma-tɔ Shir**, komo nɔ nome saag-se Ƴn kashi Ƴn hun-ne Ƴt-duk ka ye ya-n-ga-ye nɔ ho à.

30 Nɔ m-zee, ‘Te ro konte Ƴn da-o mong-ne te, te roa gu ye hoom Ƴn **yan-Rwor Ƴn Ma-tɔ Shir** á.’

31 Ƴn rwor-mɔ Ƴn káane, nɔ zeeg o ka nɔ rɔ yakar Ƴn ye hoome **yan-Rwor Ƴn Ma-tɔ Shir** à.

32 Tɔ, ha nɔ co nɔ shoos men-Ƴt jaas-tɔ tɔ tat nɔ ne shi'ne à!

* **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-tet:22 23:22** Hyen komo: Isha 66:1; Mati 5:34. † **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-tet:23 23:23** Hyen komo: Rewi 27:30. ‡ **Bɔr Ƴr-kwooz Ƴs-tet:27 23:27** Hyen komo: Seng 23:3.

³³ Nɔ yege-hwɔ! Nɔ yakar-ye ʊn herhyat! ʒRe nɔ he m-nɔm nɔ possute piish ʊt-ma tɔ ʊn den-o o-ra?§

³⁴ “Remen kaane, me nɔ m-tɔmne ʊn **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir**, ʊn ya-ʊs-weer ne, ʊn yan-Yoos-de ʊn Ma-tɔ Shir ne. Nɔa ho ye ken ye, nɔ kem ye ken ye, komo nɔ nome ye ken ye ʊs-sorog ʊn kuke-ʊt nɔ tɔ ʊn yoos ʊn Ma-tɔ Shir. Nɔ ye m-dore bo-ʊt-bo komo nɔ ye ʊn ya-ʊr-koob.

³⁵ Remen kaane, nɔa sʊ ʊr-koob remen nɔ hoog kap kashi ʊn hun-ne. Cin ʊn hyó-m **Eber** net so-wʊ. Har ha-mɔ ʊn mɔ ma Zakaraya wà Barakiya, wʊ nɔ ho'e ʊn tete-o ʊn **Pyo-o Shir** ʊn **hana-o ʊr-seke** à.*

³⁶ Nip-o me nɔ m-rure, myet piish ʊt-ma tɔ a morogse à, ʊs-hak deen se arge à, a sek tɔ ʊn hi-de ʊn yan ka da-o.

*Yeso ryegente deen moose
ʊn ya-o-ʊrusharima ne
(Ruka 13:34-35)*

³⁷ “Ayya ya-o-ʊrusharima, ya-o-ʊrusharima! Bo-o hoome **yan-Rwɔr ʊn Ma-tɔ Shir**, nɔ jir ye Shir tɔmnu nɔ à ʊt-ta'ar! ʊm ro conog deen ʊm kamas nɔ bo kiit-o rɔ m-kamas ʊn yakar-ye ʊn yo n-me ʊn kukun-tɔ ʊn yo à, amba nɔ yagute.

³⁸ Nɔ ka m-moka a yaksutu nɔ hur-o† nɔ ba ʊn net!‡

³⁹ Remen me nɔ m-rure, nɔa do me m-hyan komo á, se ho-de nɔ he m-zee, ‘Ko-ya-o-kwum-wʊ, wʊ roone ʊn beeb-ʊr Yawe à!’ ”§

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass

*Yeso rworog bo Pyo-o Shir
he m-wurme à
(Mark 13:1-2; Ruka 12:5-6)*

¹ Bo Yeso ruute ʊn **Pyo-o Shir** à, wʊ rɔ ʊr-hew. Yan-neke-mɔ ʊn wʊ kuturu wʊ mumag-o ʊs-pyo.

² Wʊ rurʊ ye, wʊ zee, “Gwɔt nɔ kà mumag-tɔ. Nip-o me nɔ m-rure, ta'ar-ʊr rɔ kon kɔ ʊr-gaan de a he m-yage n-ton ʊn or ʊn de á. Myet a wurumsʊ tɔ.”

*Takan-de ʊn swɔ ʊr-koob
(Mark 13:3-13; Ruka 21:7-19)*

³ Yeso rɔ tara n-te ʊn **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mɔ ʊn wʊ haanuru be-de ʊn wʊ, ʊn hon-de ʊn ye. Ye cituru, “ʒRurʊ te, ho-de kà rii-yo he m-kor à, Komo o ken napa-o rɔ kon o he te m-kute mun-m ru komo ʊn ta-de ʊn hono o-dak ne?”

⁴ Yeso shasuru ye, “War nɔ ha, taase wʊ ken wʊ raks nɔ.

⁵ Men zee kaane remen hun-ne deen yea haan ʊn jin ʊn de. Yea zee, ‘Me wʊ rɔ **Kiristi.**’ Har yea raks hun-ne ʊt-moor ne.

⁶ Nɔa hoge ma-tɔ ʊr-gun, ʊn hoge hoge tɔ ʊn tɔ ne. Nɔ hoge o-gyer á, remen se kaane nomog, amba kom-ʊr rɔ woon tɔ kon á.

⁷ ʊt-dak ʊr-gun ʊt-dak ne, ʊt-gwomo ʊt-gwomo ne toa nom teper-se ʊr-gun ʊn hi ʊn de ʊn tɔ. A nom komo mer ʊn nukte-mɔ o-dak ne ʊt-be n-hon n-hon.

⁸ Amba tɔ ka kap takan-de ʊn re ʊr-koob de temb de he m-kor à.

⁹ “Ka da-de yea ship nɔ, a 'ye nɔ ʊr-koob, ye ho nɔ. Komo, hono o-dak kap a yagu nɔ remen nɔ me m-dore.*

§ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:33 23:33** Hyen komo: Mati 3:7; 12:34; Ruka 3:7. * **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:35 23:35** Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. † **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:38 23:38** Hur-o = Pyo-o Shir. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:38 23:38** Hyen komo: Irimi 22:5. § **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:39 23:39** Hyen komo: Bɔng 118:26. * **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass:9 24:9** Hyen komo: Mati 10:22.

10 Ka da-ɔ hun-ne deen a tuku me jim, komo ye raks or un ye ne, ye yage or un ye ne.

11 Yan-rwor un Ma-to Shir ye ut-bo komo yea indune deen, yea egusse hun-ne deen.

12 Remen moor-to un men-ut jaas-to, was-mo ye ken ye ro m-was un or un ye ne à moa heeb.

13 Amba bo un wu joose har ha-mo ur-kom à, wua posse.†

14 Komo hun-ne ye Shir a ko'ot kà **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir to a rur to hono o-dak, remen a hogute to dak-ut-dak, ka da-ɔ kom-de woonte.”

Swɔ ɔr-koob ɔr-yo-de

(Mark 13:14-23; Ruka 21:20-24)

15 “Da-o roon da-ɔ nɔ he m-hyan un rii-yo m-rwuk yo ko-yan-Rwor un Ma-to Shir Daneya rwore à, yo ro eso un be-de **Pyo-o Shir**‡§ (Yage ko-ya-m-karante nept.)

16 To, ye ro n-me o-Judiya à, yea som ha-mo ut-haag.

17 Net-wu ro n-do o-hur à taase wu warag o-hur wu dekenete rii-yo ro wu n-me o-hur à.

18 Wu ro o-kat à taase wu jo'on dek un cop-o un wu.*

19 Ka da-ɔ rii-yo ur-'won yo ne'a-ne ya-ut-uub, un ye ro un yakar rek-ye ne à!

20 Nom nɔ ɔs-kon taase rek-ɔs nɔ kor nɔ da-ɔ o-gos ko un **Ho-de ɔr-Wuwe** de un **Yahuda**-ne [ho-de o-Sati].

21 Kon nɔ remen un ka da-ɔ, a nom swɔ ɔr-koob de a wete m-nom á cin un takan-de un hono o-dak har haan-mo m-moka, a do ne m-nom gon-de á.†

22 O-nip, se de a hebe ká ho-to m-swɔ ɔr-koob to un ba kaane à, yatt ko-yan-hoog wu he m-ru á, amba remen ka ye a daage à, a heeb ka ho-to.

23 “Un ka da-ɔ, ko wu ken wu zee nɔ, ‘Gwot, **Kiristi** wu ka káne!’ Ko, ‘Wu ka reeno!’ Taase nɔ dek to.

24 Men zee kaane remen yan **Kiristi** ye ut-bo, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ye ut-bo yea rusune. Ye nom caari-o o-napa un rem-se un hyan ut-hyat ne, remen ye rukt hun-ne, har un ye Shir daage ne à urege a nome.

25 Baks nɔ unze um nekste to-ut nɔ cin un ga'ane.

26 “Remen kaane, wu ken wu zee nɔ, ‘Gwot **Kiristi** Wu ka reeno o-kot!’ Taase nɔ rwuun nɔ hyenet. Ko ne, ‘Gwot wu ro reeno n-me o-kuke wukusse,’ taase nɔ goks to!

27 Men zee kaane remen bo myakt-o ro m-myaktune zee-mo ur-horan ha-mo ur-horim à, káne muun-mo un **Wà-wu un net** he m-nom.‡

28 Be-de u-ur ro à, ay, káne sakra ro m-morge.”§

Muun-mo un Wà-wu un net

(Mark 13:24-27; Ruka 21:25-28)

29 “Da-ɔ ka ho-to un re ɔr-koob to he m-ta à,

“ ‘Da-o gaan ho-ur a nom o-comb,
o-reng komo yoa nom o-mok á.

Yege-regen a hyemene zee-mo n-Ton shir,

komo Shir a nukt rem-ɔs beeb se ro un n-Ton Shir à.’*

30 Ur-kom ka da-ɔ, napa-o m-muun mo un **Wà-wu un net** he m-rwuun cas un kus-o n-Ton shir. Myet hun-ne ye un hono o-dak à komo yea nom tuk-mo ut-men rem o-gyer. Yea hyen **Wà-wu un net** roon n-ton ut-ke'ente ut-gwomo ne m-seps ne deen.†

† **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:13 24:13** Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:15 24:15** ɔt-Girik: be-de ba m-kukop. § **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:15 24:15** Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. * **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:18 24:17-18** Hyen komo: Ruka 17:31. † **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:21 24:21** Hyen komo: Dane 12:1; Hyan 7:14. ‡ **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:27 24:26-27** Hyen komo: Ruka 17:23-24. § **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:28 24:28** Hyen komo: Ruka 17:37. * **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:29 24:29** Hyen komo: Isha 13:10; 34:4; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12-13; Izik 32:7; Isha 34:4. † **Bor ɔr-kwooz ɔs-nass:30 24:30** Hyen komo: Dane 7:13; Zeka 12:10-14; Hyan 1:7.

31 Wɔa tɔm yan-tɔm-ye ɔn wɔ, ye hur o-kar ɔ o-zaaz deen, komo ye karagse ye a daage à zeen-mɔ ɔr-hɔran, ɔr-hɔrim ne, o-baar ne, o-ye'er ne, zee-mɔ ɔn ɔ ka wur-ɔ ɔn hɔno o-dak ɔ ha-mɔ ɔn ɔ ka reeno."

Ur-yoos n-te ɔn 'yo-yo o-rum
(Mark 13:28-31; Ruka 21:29-33)

32 "Yoos nɔ yo ken rii-yo n-te ɔn 'yo-yo o-rum. Urege jet-se ɔn yo cirig m-zoose, se rɔ m-tupne ɔn wá-ut pu-tɔ, nɔ nak gos-o nomog yow yow ɔ ka.

33 Káane komo, urege nɔ hyanag kap ká rem-se ɔm ruru nɔ à, rɔ m-kɔr, nɔa nep unze da-o nomog yow yow, wɔ rɔ n-riib ɔn ish.

34 Nip-ɔ me nɔ m-rure, hun-ne ye ɔn ka zaman-yo yea mer á, se kap ɔ ɔn ká rem-se nomog.

35 O-tɔn o-dak ne tɔa tees, amba ma-ut re tɔa te á kɔ hiin.

Yatt-wɔ nape ho-de Kiristi he m-haan á
(Mark 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-35)

36 "Amba yatt-wɔ nape ɔr-hɔ, kɔ ɔn kwom-ɔs re ká rii-yo he m-kɔr á, kɔ **yan-tɔm-ye Shir** ye rɔ n-Tɔn à, kɔ Wà,‡ se de o-Tato cot.

37 "Bɔ a nome ɔn da-o **Nuhu**§ à, káane muun-m re, me **Wà-wɔ ɔn net** he m-nɔm.

38 Untun ka da-ɔ rii-yo ho-mɔ reet hɔno o-dak, hun-ne ro ɔn hoge ɔn rerem-mɔ ut-biki ut-ge ne, m-re, m-swɔ ne, campo-ne rɔ ut-ge, a m-ya ɔn yan-ne'a-ne ut-ge, har ha-mɔ ɔn ho-de **Nuhu** cɔwe o-hat à!*

39 Hun-ne nap rii-yo he m-kɔr á, har ho-m haante mɔ reet ye. Kaane ɔ muun-m re **Wà-wɔ ɔn net** he m-nɔm.

40 ɔn ka da-ɔ, hun-ne yoor yea ma'as o-kat, Shir a dek wan-gaan, wɔa yage wan-gaan.

41 Ne'a-ne yoor a ma'as ɔr-na be-ɔr gaan, Shir a dek wan-gaan, wɔa yage wan-gaan.

42 "Remen kaane she'et nɔ zongse, remen nɔ nap ho-de Gos-wɔ wɔ ma nɔ he m-muun á.

43 Amba nap nɔ yo ka, urege ko-ya-o-hur-wɔ nepse da-ɔ ko-hyow he m-haan m-tet à, wɔa rewe á. Komo wɔ roa yage a cuwut wɔ o-hur á.

44 Remen kaane nɔ ma se nɔ she'et zongse, kɔ ɔ ke da-ɔ. Remen da-ɔ nɔ esse o-saktɔ á, ka da-ɔ **Wà-wɔ ɔn net** he m-haan."†

Ko-guw kashi kɔ wɔ o-hwaa
(Ruka 12:41-48)

45 "¿Wan wɔ ne rɔ ko-guw kashi, wa-ɔs-weer? Wɔ rɔ ká guw-wɔ wɔ ko-yan ɔn hur-ɔ ɔn wɔ rwo'e wɔ gutu wɔ hur-ɔ ɔn wɔ à, komo wɔ 'ye ɔr re ɔn wɔ guw-ne rii-yo m-re yo ɔn ye ɔn da-ɔ depe à.

46 Ko-ya-o-hur muune wɔ 'wɔs ká ko-guw-wɔ nomog rii-yo depe à, ko-ya-o-hur a hoge rerem-mɔ ɔn wɔ.

47 Nip-ɔ me nɔ m-rure, ká ko-ya-o-hur-wɔ a ru ká ko-guw-wɔ, wɔ gutu wɔ saw-tɔ ɔn wɔ kap.

48 Amba urege ká ko-guw-wɔ ko-yan-men-ut jaas-tɔ wɔ, komo wɔa zee hi ɔn de ɔn wɔ, 'Ko-yan-hur-o re a jo'on ɔn ga'ane á.'

49 Ka da-ɔ, wɔ ciru bu ɔn ye ká guw-ne ye. Komo wɔ rɔ ut-biki, wɔ rɔ m-re, wɔ rɔ m-swɔ, ɔn yan-susuur-ne.

50 Wɔ nome káane, ko-yan-hur-ɔ ɔn wɔ a jo'on ɔn ho-de wɔ huute o-saktɔ á, komo da-ɔ wɔ nape á.

‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:36 24:36** Mɔ ken gen-mɔ mɔ rott kɔ Wà. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:37 24:37** Hyen komo: Taka 6:5-8. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:38 24:38** Hyen komo: Taka 7:6-24. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-nass:44 24:43-44** Hyen komo: Ruka 12:39-40.

⁵¹ Ko-ya-o-hur a bu wu dum-mo pase ɔr-be à, komo wu reesu wu ɔr-koob be-ɔr gaan un ya-o-shepe ne. Káne ye he ɔs-kan un haw-se un yin-ne.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan

Sha-mo ɔt-ma mo yan-ne'a-ne op

¹ “A hongse **Gwomo-to Shir** untun yan-ne'a-ne op, ye deke pitirra-to un ye. Ye nekurɔ, ye gontutɛ ko-ya-ɔr-ge à.*

² Nen taan be-de un ye raag-ne ye, nen taan komo ya-ɔs-weer ye.

³ Ká raag-ne ye dekurɔ pitirra-to un ye à, amba ye dek m-now remen m-do á.

⁴ Ya-ɔs-weeru ne, ye dekste m-now remen m-do.

⁵ Bɔ ko-ya-ɔr-ge nome it-mo un woon à, myet-mo un ye hebɔ m-rew.

⁶ “Da-o tet-m purge m-sok ne à, ye hoguru eeg a m-zee, ‘Hogu no, ko-ya-ɔt-ge wu ká! Rwuun no, no gontu wu!’

⁷ “Ká yan-ne'a-ne ye kap inuru, ye ja'asuru pitirra-to un ye.

⁸ Ká raag-ne ye konuru ya-ɔs-weer, ‘Hakur no ya te no now-m no hiin, remen pitirra-ɔt te ro m-mar.’

⁹ “Amba ká ya-ɔs-weer ye zeeru ye, ‘Ay, moa bo'os te un no ne á. Jiishte no he be-de un ya-m-baab, no oon mo ma no.’

¹⁰ “Amba bɔ ye neketɛ, ye oontɛ m-now à, rii-yo ye muunte ko-ya-ɔr-ge wosontɛ. Ye ro zongse à, ye cowuru be-de ɔr-ge un wu ne, komo a tigurɔ ish.

¹¹ Da-o hor-o, ye ká yan-ne'a-ne ye munuru, ye essuru n-do. Ye zeeru, ‘Gos-wu! Gos-wu! Tikshi te ish!’

¹² “Amba wu shasuru ye, ‘Nip-o me no m-rure, me nap no á!†

¹³ “Remen kaane, se no she'et zongse, remen no nap ɔr-ho ko o-da á, o um he m-mun á.

Ma-to un guw-ne tet

(Ruka 19:11-27)

¹⁴ “Komo a hongse **Gwomo-to Shir** untun net-wu he m-neke ɔr-hew à. Wu agnuru yan-guw-mo un wu. Wu wonguru ye hwor, ye sengetɛ m-o m-baab ne, har wu muunte.

¹⁵ Wu ya'asuru wan-gaan ba-ɔt‡ taan-to un azurpa, wan-gaan komo ba-ɔt yoor, wu ken wu ba-o gaan, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. Ka da-o, wu nekurɔ hew-de un wu.

¹⁶ “Ká wu gokse ba-ɔt taan à, wu es m-se'er á. Wu haaru, wu senguru m-o m-baab ne un ká hwor-ye, har wu swooru ho-mo un ba-ɔt taan.

¹⁷ Káne komo, wu gokse ba-ɔt yoor à, wu swooru ho-mo un ba-ɔt yoor.

¹⁸ Amba ká wu gokse ba-o gaan à, wu haaru, wu hinnuru ɔr-kuub n-dak. Wu wukuru hwor-ye un ko-yan-hur-o un wu, taase a ci.

¹⁹ “O-da deen, ko-yan-hur-o un ká guw-ne ye jo'onuru hew-de un wu. Wu agnuru ká guw-ne ye un wu ye, remen ye ogmutɛ wu rii-yo ye nome un hwor-ye un wu à.

²⁰ Ká ko-guw-wu gokse ba-ɔt taan à, zeeru ko-yan-o-hur, ‘O ya'astu me ba-ɔt taan. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ɔt taan.’

²¹ “Ko-yan-o-hur hoguru o-zak, wu zeeru, ‘Nomog ɔr-bon, ko-yan-kashi m-guw o, net so-wu! O nomog o-shir un rii rek-yo. Man ya'as wo gwomo-to arge to ká à. Haan, o nom o-zak be-ɔr gaan un me ne.’

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:1 25:1** Hyen komo: Ruka 12:35. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:12 25:11-12** Hyen komo: Ruka 13:25. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:15 25:15** ɔt-Girik: *tarents*, o-tarent hond o o ro un pamb kwooz un tet un op un taan [75] ko kiroguram-ɔt kwooz o-gaan un op ɔt-nass [34].

22 “Ká wɔ gokse ba-ɔt yoor à, wɔ haanɔrɔ komo wɔ taknɔrɔ co. Wɔ zeeɔrɔ, ‘Ko-yan-o-hur, o ya'astɔ mɛ ba-ɔt yoor. Mɛ ka komo ɔm swɔɔg hɔ-mɔ ɔn ba-ɔt yoor.’

23 “Ko-yan-hur-ɔ ɔn wɔ zeeɔrɔ wɔ, ‘Nɔmog ɔr-bon, inin ko-gɔw, kashi ɔn net! O nɔmog o-shir ɔn rii rek-yo, man ya'as wɔ gwɔmo-tɔ arge tɔ ká à. Haan, o nom o-zak be-ɔr gaan ɔn mɛ ne.’

24 “Ka da-de ká ko-gɔw-wɔ gokse ba-o gaan à wɔ ma wɔ wɔɔnɔrɔ. Wɔ zeeɔrɔ, ‘Ko-ya-o-hur, ɔm nepste wɔ ko-ya-ɔs-hwɔmɔg wɔ, wɔ m-ce ɔn be-de wɔ gɔ'e á. Wɔ komo ko-yan-con-mɔ ɔn re-mɔ o-tara wɔ.

25 O rwo'e, ɔm hogute o-gyer, taase ɔm eggusse hwɔr ru. ɔm argɔ m-neke, ɔm hin ɔr-kuub, ɔm wukurɔ hwɔr ru. Gɔks rii-ye ru.

26 “Ko-ya-o-hur ɔn wɔ shasɔrɔ, ‘Wɔ ko-yan-men-ɔt jaas-tɔ komo ko-gɔw-wɔ m-zar! ¿Ashi, o nepste mɛ ko-ya-ɔs-hwɔmɔg wɔ, mɛ m-ce be-de mɛ gɔ'e á, komo ko-yan-con-mɔ ɔn re-mɔ o-tara wɔ?

27 Ay, ro jiište o essɔ mɛ hwɔr re o-benki be-de ɔm roa jo'on ɔm gɔks rii-ye re har ɔm sɔ m-hɔ à!

28 “ ‘Rumus nɔ ká hwɔr-ye be-de ɔn wɔ, nɔ ya'as wan-ba-ɔt ɔp.

29 Ká ye nɔmɛ senge-mɔ ɔr-bon ɔn rii-yo a yase ye à, ye a he m-do'e, har ye kum deen. Amba ká ye rɔ m-nom o-shir á, kɔ ka ya-o-hiin-yo ye rotte à se a busute yo m-rumus.‡

30 Jorbɔ nɔ ka ko-gɔw-wɔ o-hwaa wɔ ɔn comb-o rim-ɔ. Káne wɔ he ɔs-kan ɔn haw-se ɔn yin-ne.’*†

Piish-de ɔt-ma de ɔr-kɔm

31 “Da-ɔ **Wà-wɔ ɔn net** he m-haan n-mɛ ɔn seps-mɔ ɔn wɔ à ɔn **yan-tɔm-ye Shir** ne kap, ka da-ɔ wɔ he m-she'et ɔn kwɔɔr-ɔ ɔn seps-mɔ ɔt-gwɔmo.‡

32 Shir a karakse kap hun-ne ye ɔn hono o-dak ɔn her-ɔ ɔn wɔ. Wɔa koos ye n-hon n-hon, bɔ yan-gwɔt ɔt-gɔt rɔ ɔn koos ɔn ca ɔn gwɔɔr ne à.

33 Wɔa rɔ yege-ca sɔ ɔn re-de ɔn wɔ, yege-gwɔɔr ne ɔn kwanta-de ɔn wɔ.

34 “Ka da-ɔ ko-Gwɔmo he m-zee ye rɔ ɔn re-de ɔn wɔ à, ‘Haan nɔ, nɔ ye kume o-kwɔm be-ɔr Tato re à! Gɔks nɔ cim-yo ɔt-gwɔmo yo Shir essɔ nɔ cin ɔn takan-de ɔn hono o-dak à.

35 Men zee kaane remen bɔ ɔm hoge mer à, nɔ ya'ag mɛ rii-yo m-re. ɔm hogute **swɔɔt**-ɔ m-hɔ, nɔ ya'ag mɛ m-hɔ ɔm sɔ. Mɛ ko-hamat, nɔ gɔks mɛ ɔn hur-ɔt nɔ.

36 Mett ɔr-matuku á, nɔ ya'ag mɛ ɔr-matuku. Mɛ ɔn gom, nɔ waste ɔn mɛ ne. Mɛ ke'o, nɔ habɔ mɛ ɔr-gas.’

37 “Ka da-de ká ye nɔmɛ rii-yo Shir cone à he wɔ m-shas, ye zee, ‘Gos-wɔ, ¿hɔ-de ɔn ya te hyanɔ wɔ ɔn hoge ɔn mer te ye'et wɔ rii-yo m-re? ¿Kɔ da-ɔ o hoge **swɔɔt**-ɔ m-hɔ, te ye'et wɔ m-hɔ o sɔute?

38 ¿Komo hɔ-de ɔn yan ɔ te hyanɔ wɔ ko-hamat, te gɔks wɔ? Kɔ ¿hɔ-de o ro ɔr-kor, te ye'et wɔ ɔr-matuku?

39 ¿Komo hɔ-de ɔn yan ɔ te hyanɔ wɔ ɔn gom kɔ ke'o te waste ɔn wɔ ne?’

40 “Ko-Gwɔmo a shes ye, wɔ zee, ‘Nip-ɔ mɛ nɔ m-rure, bɔ nɔ nɔmɛ wan-gaan n-mɛ ɔn ye ká hen-ne re ne, ye jiište ɔs-rek à, mɛ nɔ nome.’

41 “Ka da-ɔ ko-Gwɔmo he m-zee ɔn yan-kwanta-de ɔn wɔ, ‘Wongɔ nɔ ɔn mɛ ne, nɔ ye Shir hu'e o-nu à. Cow nɔ ra-ɔ a m-ryomse á har ya nomot re ne, ɔ Shir esse **ko-Gwɔmo-wɔ ɔn ya-ɔt-kɔt** ɔn yan-tɔm-ye ɔn wɔ ne à.

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:29 25:29** Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:30 25:14-30** Hyen komo: Ruka 19:11-27. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:30 25:30** Hyen komo: Mati 8:12; 22:13; Ruka 13:28. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-taan:31 25:31** Hyen komo: Mati 16:27; 19:28.

⁴² Remen bɔ ɔm hɔgɛ mɛr à, nɔ 'ya mɛ rii-yo m-rɛ á. ɔm hɔgɛ **swoot**-o m-hɔ, nɔ 'ya mɛ m-hɔ ɔm sɔ á.

⁴³ ɔm haan ɔr-hamat, nɔ gɔks mɛ á. Mɛ ɔr-kor, nɔ 'ya mɛ ɔr-matuku á. ɔm gomog gom, komo mɛ ke'o nɔ was ɔn mɛ nɛ á.'

⁴⁴ "Ka da-o yɛ ma yɛa shes, yɛ zee, 'Gos-wɔ, ɔhɔ-de ɔn yan o tɛ hyanɔ wɔ ɔn hɔgɛ ɔn mɛr, kɔ ɔn **swoot**-o m-hɔ, kɔ wɔ ɔr-hamat, kɔ wɔ ɔr-kor, kɔ wɔ ɔn gom, kɔ wɔ ke'o, tɛ yagɛ m-was ɔn wɔ nɛ?'

⁴⁵ "Ka da-o wɔa shes yɛ, 'Nip-o mɛ nɔ m-rɛrɛ, bɔ nɔ yagɛ nome wan-gaan be-de ɔn yɛ ká yɛ rɔ mɛ rɛk-yɛ à, ay, mɛ nɔ yagɛ m-nome.'

⁴⁶ "Yɛ ká yɛa cɔw rɛ ɔr-koob de ɔn ba m-ta. Amba kashi ɔn hun-nɛ nɛ yɛa cɔw hɔog-o ba m-ta."§

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind

Gos-yɛ toog ɔt-hun yɛ hoot Yɛso

(Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o Yɛso komɛ rwɔr ɔn kà rem-se kap à, wɔ zɛerɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ,

² "Nɔ nepse **Biki-o m-Pas** kuks hɔ-ɔt yoor a cirit, komo mɛ **Wà-wɔ ɔn net** yɛa ya'as mɛ yɛa kem mɛ o-kan."*

³ ɔn ká da-o, Gwomo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir ɔn sɛk-yɛ nɛ rɔ ɔr-morog ɔn hur-o ɔn ko-Gwomo-wɔ ɔn kɔn-se Shir, jin-de ɔn wɔ Kepas.

⁴ Yɛ toorɔ ɔt-hun, yɛ shipt Yɛso wukusse, yɛ hoot wɔ.

⁵ Amba yɛ zɛerɔ, "Ba da-o ɔn **Biki-o m-Pas** á, taase hun-nɛ inɛ yɔkɔkɔ."

Wɔ ken ne'a wɔ hokmɔtɛ Yɛso

nɔw-mɔ m-shi'igin o-Betanya

(Mark 14:3-9; Ruka 7:37-38; Yoha 12:1-8)

⁶ Ka da-o Yɛso ro ɔn bɔ-o o-Betanya ɔn hur-o Simɔn, wɔ ro ko-**cim** n-ga à.

⁷ Da-o ɔn rɛ ɔn ga-tɔ m-rim, wɔ ken ne'a-wɔ haanɔrɔ be-ɔr Yɛso ɔr-batta nɛ de ɔn nɔw-mɔ m-shi'igin mɔ ɔn hwɔr deen. Da-o wɔ ro ɔn rɛ ɔn rii-yo m-rɛ à, wɔ duusurɔ Yɛso ká nɔw-mɔ ɔr-hi.†

⁸ Amba bɔ yan-neke-mɔ ɔn wɔ hyente káane à, ryaab-ɔs rɛerɔ yɛ. Yɛ zɛerɔ ɔr ɔn yɛ nɛ, "Ay, tɔ ká naas-mɔ ɔn hwɔr mɔ.

⁹ Wɔ ro bakke ká nɔw-mɔ a roa kumus hwɔr deen, a wongutɛ koob-nɛ."

¹⁰ Amba remen Yɛso nepste yo yɛ rɔ m-rwɔr à, wɔ zɛerɔ yɛ, "ɔRemen yan o nɔ suute ká ne'a-wɔ, remen wɔ nomotɔ mɛ rii-yo depe?"

¹¹ Koob-nɛ rɔ be ɔn nɔ ɔr-hɔ bi,‡ amba mɛ, man do m-she'et be-ɔr nɔ deen á.

¹² Ká ne'a-wɔ duusutɔ mɛ ká nɔw-mɔ wɔ jamaste wur-o re remen duk.

¹³ Nip-o mɛ nɔ m-rɛrɛ, myet be-de a he ka kɔ'ot-o ɔn **Ma-tɔ m-Rerem** à, hɔno o-dak kap, a bɔp m-rwɔr rii-yo ká ne'a-wɔ nome à remen a bakstɛ ɔn wɔ nɛ."

Yahudas ɛks wɔa ya'as Yɛso

(Mark 14:10-11; Ruka 22:3-6)

¹⁴ Wan-gaan be-de ɔn ɔp ɔn yoor [12], jin-de ɔn wɔ Yahudas Iskariyoti, wɔ haaru be-de ɔn Gwomo-nɛ yɛ ɔn kɔn-se Shir.

¹⁵ Wɔ citurɔ yɛ, "ɔYa nɔ he mɛ m-ya'as, mɛ bɔbsɔ nɔ Yɛso?" Yɛ ya'surɔ wɔ hwɔr-yɛ o-azorpa ɔr-kwooz ɔn ɔp [30].§

¹⁶ Cin ɔn ka da-o, wɔ cire hoob-o ɔn cɔw-yo wɔ hette ya'as ɔn Yɛso à.

§ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-taan:46 25:46** Hyen komo: Dane 12:2. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:2 26:2** Hyen komo: Rwɔ 12:1-27. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:7 26:7** Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:11 26:11** Hyen komo: Kara 15:11. § **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-cind:15 26:15** Hyen komo: Zɛka 11:12.

*Yeso reeg rii-yo m-re yo
un Biki-o m-Pas be-ur gaan
un yan-neke-mo un wu ne*

(Mark 14:12-21; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

17 Un ho-de un shi-mo **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, yan-neke-mo un Yeso haanu be-de un wu. Ye cituru wu, “¿Kene o cone te ja'asu wo o reet **Biki-o m-Pas?**”

18 Wu zeeru, “Neke no n-me o-bo noa hyen wu ken net-wu. No rure wu, ‘Wa-ur-Yoos zee, “Da-o un re nomoste yow yow, komo man re **Biki-o m-Pas** un hur-o ru un yan-neke-m re ne.” ’ ”

19 Yan-neke-mo un wu nomuru bo Yeso zee ye a. Ye argu komo m-nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** kane.

20 Bo rim-m nomte a, Yeso she'eturu remen wu reet rii-yo m-re un yan-neke-mo un wu ne op un yoor [12].

21 Ye ro be-de m-re Yeso zeeru ye, “Nip-o me no m-rure, wan-gaan be un no wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re.”

22 Un naasu-mo ur-hur deen, ye ciru cot-se un wu n-gaan n-gaan. Ye ma'asuru m-zee, “Gos-wu, ¿Ba un me ne o rotte a, me wu?”

23 Wu shasuru, “Wan-gaan be-ur no, wu ro m-re un rii-yo m-re kok-ur gaan un me ne a m-moka, wu he me m-ya'as.*

24 Me un zee kaane, remen me **Wa-wu un net** se um marag bo Ma-to Shir zee cin n-ga a. Amba rii-yo ur-won yo ka wu he ya'as un ‘Wa-wu un net a!’ Roa jiish ka net-wu ma a ro yagutu wu m-mat.”

25 Yahudas ka wu he wu m-baab a, wu ma wu cituru, “¿Wa-us-Nap, ba un me ne o rotte a, me wu?”

Yeso zeeru wu, “Wo ma o rworog un nu-o ru.”

*Rɛ un rii-yo m-re
remen baks un Gos-wu*

(Mark 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

26 Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso mossuru ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Wu yotruru ka burodi-de, wu ya'suru yan-neke-mo un wu. Wu ro m-zee, “Goks no, no re, o ka wur-o re o.”

27 Wu mossuru ibitte-de un ho-mo un mat-de us-'yo. Wu nomuru Shir ur-bongon, wu argu ye m-ya'as. Wu ro m-zee, “Swɔ no myet-m no.

28 Mo ka hyo-m re mo,† mo he shoos un swɔ o-nu o Shir un hun-ne ye un wu ne a. A wuus-mo remen ur-**seke** de un soks un **ba'as-to** un hun-ne deen.‡

29 Wer no ma-ut re, man do swɔ un ka ho-mo un mat-de us-'yo mo komo a, se de ka ho-de um he swɔ un mo ken pu-mo mo be-ur gaan un no ne un gwomo-ut Tato re a.”

30 Ka da-de ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir, ye ruuru. Ye nekuru **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

Bitrus a nom she-mo un nap un Yeso

(Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

31 Yeso zeeru ye, “Myet noa somos no yagu me un ka tet-mo, remen Ma-to Shir zee, “ ‘Man wos Wa-ur-gut,

kur-de un ca komo yea cakre.’§

* **Bor ur-kwooz ɔs-cind:23 26:23** Hyen komo: Bɔng 41:9. † **Bor ur-kwooz ɔs-cind:28 26:28** Hyen komo: Rwu 24:8. ‡ **Bor ur-kwooz ɔs-cind:28 26:28** Hyen komo: Irimi 31:31-34. § **Bor ur-kwooz ɔs-cind:31 26:31** Hyen komo: Zeka 13:7.

32 Amba ne me ine ut-marimar, man be'es no m-wɔ o-Gariri, man 'gone un no ne kane."*

33 Bitrus zeeru, "Ko ye som kap remen rii-yo he wɔ m-kɔr à, me man som á ko hiin."

34 Yeso zeeru wu, "Nip-o me wɔ m-rure un ka tet-mɔ, rii-yo keeg-yo o-kiit kenet, wɔa nomos she-mɔ un nap-us re har o-tet."

35 Bitrus zeeru wu, "Ko a ho me, man nom she-mɔ un nap-us ru á." Káne ma kap o un yan-neke-mɔ un wu zee.

Yeso nomog ɔs-kɔn o-Gesemani

(Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46)

36 Ka da-o Yeso un yan-neke-mɔ un wu ne haaru de ken be-de a m-zee o-Gesemani† à. Wu zeeru yan-neke-mɔ un wu, "She'et no kane, man neke reeno, um nomot ɔs-kɔn."

37 Wu dekuru Bitrus ne un yakar Zebedi ne yoor, ye ro **Yakubu** un **Yohana**. Wu ciruru tuk-mɔ ut-men o-regen ne deen.

38 Wu ruru ye komo, "Tuk-mɔ ut-men mɔ ro un hur un de à, mɔ wooste mɔ ho me. She'et no kane, zongse be-ur gaan un me ne."

39 Wu nekuru co hiin, wu argu m-kwumɔs un hi-de un wu n-dak. Wu nomuru ɔs-kɔn, wu zee, "Tato re! Urege a nome, dossu me ka ibitte-de un swɔ ur-koob de. Myet un kaane ne, ba yo um cone un hur un de à, yo yo a he m-nom á, se de yo o cone à."

40 Wu muunuru be-de un yan-neke-mɔ un wu, wu 'wɔs ye m-rew. Wu zeeru Bitrus, "Ashi! ¿Noa hoks ur-'er ko ya o-da hiin un me ne á?"

41 She'et no zongse komo no nom ɔs-kɔn un ba káne á noa he'ebe n-te ut-meger. Kukt-o dekste m-sok ne, amba wur-o rott m-'wɔns á."

42 Wu dooru m-warag o-ayoore-o. Wu konuru, "Tato re! Urege ka swɔ ur-koob de a dosse á se um swɔog de, nom yo o cone à."

43 Wu dooru m-muun be-de un ye. Wu 'wɔs ye m-rew, remen yish-ye un ye shiiste m-rew.

44 Wu dooru ye m-yage, wu haaru. Wu nomuru ɔs-kɔn o-atette-o. Wu ro m-rwor un ma-to wu rwore n-ga à.

45 Ka da-de, wu muunuru be-de un yan-neke-mɔ un wu. Wu zeeru ye, "¿Har m-moka rew-mɔ notte no ur-wuwe? To, da-o nomog, o a hette ya'as un **Wà-wu un net** un kom-to un ya-ut-**ba'as** à.

46 Ine no, a neke no. Wan-ya'as un me woosunte."

Ye shipk Yeso

(Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

47 Rii-yo wu tigite o-nu, Yahudas, wan-gaan n-me un ka op un yoor-ye [12], wɔonuru mosse un morog-de un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-kom, ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye ro sek-ye ne à, ye tomontu ye.

48 Wan-baab-to un wu, Yahudas regussute wu kussute ye o-napa. Wu zee, "Wu um he m-hamat à, wu wu ship no wu."

49 Yahudas haaru be-ur Yeso, wu zeeru wu, "Ur-gas, wa-ɔs-Nap o!" Yahudas hamturu wu.

50 Yeso zeeru wu, "Wan-yen de, nom rii-yo hantu wɔ à."

Ye ka hun-ne ye wɔonuru, ye shipuru Yeso, ye bopuru wu.

* **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:32 26:32** Hyen komo: Mati 28:16. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:36 26:36** De ro be-de a un pot un yakar-ye un 'yo-se o-zetun à.

51 Ʋn hyan-o Ʋn káané, wan-gaan be-de Ʋn ye rɔ be-ur gaan Ʋn Yeso ne à, wu mu'usuru magay-o Ʋn wu, wu kupsuru ko-guw-wu Ʋn ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir o-to.

52 Yeso zeeru, “Muut magay-o ru, o nak kap wu deke o-magay à, magay-o he wu m-ho.

53 ¿No m-hyan sa o zee mett ɔr-beeb ɔm hopt gwu be-ur Tato re, komo da-o gaan wu tomnu me **yan-tom-ye Shir**, ye arge buug-de Ʋn karma-ne dugu-ɔs ɔp Ʋn dugu-ɔs yoor [12,000] á?

54 To, ¿re o ka a he a shoos rii-yo Gen-mo Ʋn Ma-to Shir rwore à, Ʋnze nip-o se ká rii-yo nomog?”

55 Ka da-o Yeso zeeru ka hun-ne ye, “No Ʋn rwuun ɔt-magay ne, ɔt-ko ne no shipt me sa o zee me ko-ya-ur-kwup wu. Koyanda me ɔr-yoos Ʋn **Pyo-o Shir**, ¿ya hante ne no shipte me á?‡

56 Amba myet a Ʋn nom to ka remen a shoosté rii-yo rɔ Ʋn n-me Ʋn takurda-o Ʋn **yan-Rwor Ʋn Ma-to Shir** n-ga à.” Bɔ m-hoge káané kap o Ʋn yan-neke-mo Ʋn wu ye yagu wu, ye somuru.

Yeso be-de Ʋn yan-piish ɔt-ma

(Mark 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

57 Ye shipe Yeso à, ye heeturu wu be-ur Kepas, ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir, be-de **yan-Yoos-de o-karamsa** Ʋn sek-ye ne, ye rege ye morogsute à.

58 Amba Bitrus doruru ye jim-m-jim ɔr-hew ne, har Ʋn 'woog-o Ʋn hur-o Ʋn ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir. Wu cowuru, wu she'eturu Ʋn guw-ne ne, remen wu hyenet bo a he m-buse Ʋn Yeso ne à.

59 To, n-me Ʋn Gwomo-ne ye Ʋn kon-se Shir Ʋn **Morog-de Ʋn Sek-ye** de ne, kap ye hooburu taab-de ɔt-bo to ye he nome Ʋn Yeso remen ye kumut cow-yo Ʋn ho-de Ʋn wu à.

60 Ko de nomte ye kum hun-ne deen ye esse yea ce ɔt-bo à, amba ye kum rii-yo m-rwor á. Ʋr-kom ye ken hun-ne yoor-ye rwuunuru.

61 Ye zeeru, “Wu ka net-wu zeeg Ʋnze wua hoks m-kaps Ʋn **Pyo-o Shir**, komo wu jaas-o m-ma n-me Ʋn ho-ɔt tet.”§

62 Ka da-de, ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir inuru, wu zeeru, “¿Wott o ken shas-o Ʋn rii-yo ye zee mosse Ʋn wo ne á? ¿Ya o he m-zee Ʋn hi Ʋn du?”

63 Amba Yeso shas á. Ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir zeeru wu, “Tond Ʋn jin-de Shir wan-hoog, urege wo rɔ **Kiristi, Wà-wu Shir**.”

64 Yeso zeeru wu, “Ee, káané o hond hond bo o rwore à. Komo kané co noa hyen me **Wà-wu Ʋn net** rɔ ɔr-she'et tara Ʋn kom-o ɔr-re de Ʋn Shir be-de ɔt-gwomo,* wu roon komo n-me ɔt-ke'ente to Ʋn kus-o n-Ton shir.†”

65 Ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir yooguru matuku-to Ʋn wu remen tuk-mo ɔt-men. Wu zeeru, “¿De ke taab-de de Ʋn ya a o-hoob? No hogute wu nomote Shir o-yo'og.

66 ¿Re no hyane?”

Ye shasuru, ye zee, “Wu wooste a ho wu!”‡

67 Ye copsu wu m-ta o-co, ye wosuru wu. Ye ken ye komo ye hwoogu wu ɔt-raag.§

68 Ye rɔ m-zee, “Nomo te ɔt-hyat, urege wo **Kiristi** wu! Rwor wu huw wo o-raag à!”

Bitrus nomog she-mo Ʋn nap Ʋn Yeso

(Mark 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:55 26:55** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:61 26:61** Hyen komo: Yoha 2:19. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:64 26:64** Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:64 26:64** Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:66 26:65-66** Hyen komo: Rewi 24:16. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-cind:67 26:67** Hyen komo: Isha 50:6.

⁶⁹ Ka da-o, Bitrus rɔ tara n-me ɔn 'woog-o o-hur, wu ken wan-ne'a-wu wu rɔ m-senge ɔn ká hur-o à, wu haaru be-de ɔn wu, wu zeeru wu, "Wo ma, ay, wo m-dore ɔn Yeso ká net-wu o-Gariri wu."

⁷⁰ Amba Bitrus nomuru m-she be-de ɔn ye kap. Wu rɔ m-zee, "Me, me nap ma-to wotte á!"

⁷¹ Ujime bo wu rwuunte ish-o m-pyo à, wu ken wan-ne'a-wu ro m-senge ɔn ká hur-o komo à hyanuru wu. Wu zeeru ka ye ro eso eso ɔn ká be-de à, "Ká net-wu rɔ ɔn dore ɔn Yeso ko-ya-o-Nazaret!"

⁷² Komo Bitrus dooru nom m-she, har ɔs-tond. Wu rɔ m-zee, "Me nap ma ká net-wu á."

⁷³ Jimuru hiin, ka ye ro eso eso ɔn ká be-de à, ye haaru be-ur Bitrus. Ye zeeru, "Ma-to m-she rɔ kon á. Wo ma wan-gaan wu be-de ɔn ye. Bo wo ut-ma à, ma-ut ru pyaag wo bo ya-o-Gariri rɔ m-cep à."

⁷⁴ Bitrus tondu ru be-de ɔn ye, "Me nap ká net-wu á!" Ba m-naas o-da, keeg-yo kiit-o kanuru.

⁷⁵ Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à unze, "Rii-yo keeg-yo kiit-yo kyenet, wo nomos she-mo ɔn nap-ɔs re o-tet." Bitrus ruuru n-do wu 'wonuru ɔs-'won deen.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor

A heete Yeso be-ur Biratus

(Mark 15:1; Ruka 23:1-2; Yoha 18:28-32)

¹ Cin n-sot n-sot, myet o ɔn Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn sek-ye ne morguru komo ye tooru ut-hun ye hoot Yeso.

² Ye ka'uru wu, ye arguru ɔn wu ne, ye heeturu wu be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu ɔn ka dak-o.

Mar-m Yahudas

(Seng 1:18-19)

³ Da-o Yahudas wu babe wu à hyente a jetute Yeso mar-m hwoog-mo à, men-to ɔn wu naasuru. Wu muunuru be-de ɔn Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir, ɔn sek-ye ne, wu muutu ye hwor-ye o-azorpa ɔr-kwooz ɔn op [30].

⁴ Wu zeeru, "Um nomog **ur-ba'as**, remen um ya'aste ko-yan-ba-**ur-ba'as** a ho."

Amba ye zeeru, "¿Ya daa te? Ut-ma ru to ká."

⁵ Wu jorburu ká hwor-ye o-azorpa ye n-me **Pyo-o Shir**. Wu ruuru, wu haaru wu soruru cor-o ɔn wu o-hu n-ton o-ce.

⁶ Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ye kuusu ká hwor-ye, ye zeeru, "Udepe a ru ká hwor-ye ɔn be-de ɔr-ess de ɔn **Pyo-o Shir** á, remen ká hwor-ye ye ɔn ho-de ɔn net ye."

⁷ Ye tooru ut-hun ye ooru de ken be-de ɔn ká hwor-ye. A de m-zee *Be-de ɔn ko-yan-mà-to ut-tur*. Ye muutu ká be-de, be-de ɔn jok ɔn hamat-ne ye mere.

⁸ Har ca, o rwo'e atte m-aag ɔn ká be-de, *Pup-o m-Hyó*.*

⁹ ɔn kaane a shooste rii-yo **wan-Rwor ɔn Ma-to Shir** Irmiya rwore à unze, "Ye dek ká hwor-ye o-azorpa ye ɔr-kwooz ɔn op [30], hwor-ye a oote wu ɔn con-mo ɔn hun-ne ye o-**Isra** à.

¹⁰ Ye ooru be-de ɔn ko-yan-mà-to ut-tur ɔn ká hwor-ye, bo Yawe zee à."†

Biratus cikt Yeso ɔs-cot

(Mark 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoha 18:33-38)

* **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:8 27:3-8** Hyen komo: Seng 1:18-19. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:10 27:9-10** Hyen komo: Zeka 11:12-13; Irmu 19:1-13; Irmu 32:6-9.

11 Ka da-de, Yeso rɔ eso ɔn her-o **Biratus** ko-Gwamna-wu ɔn **Roma**-ne. Ko-Gwamna cituru wu, wu zee, “¿Wo wu rɔ ko-Gwomo-wu ɔn **Yahuda**-ne?”

Yeso zeeru wu, “O rwoɔrog hond hond.”

12 Amba bɔ Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn ye rɔ sek-ye ne pyapu wu à, wu zee ye rii á.

13 **Biratus** zeeru wu, “¿Wo hoge moor-to ɔt-ma to ye rɔ wo m-sakke á?”

14 Amba Yeso shas wu kɔ gom-ɔr gaan á, har ko-Gwamna bup o-nu.

Hun-ne zeeɔ a ho Yeso

(Mark 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

15 To, ɔn da-o ɔn **Biki-o m-Pas**, ko-Gwamna weste ɔn hosune ɔn net **ko-ya-ur-ba'as**-wu a ka'e wan-gaan wu ye cone à.

16 Kà hak-o, wu ken net-wu ro kon wu ye nape ko-yan-koob-de ɔn hoge ɔt-ma ke'o, jin-de ɔn wu Barabas.

17 Da-o **Yahuda**-ne moɔge ká sot-de ɔn co-o hur-o **Biratus** à, Biratus cituru ye, “¿Wan wu nɔ cone ɔm hosu nɔ? ¿Barabas wu kɔ Yeso wu a zee **Kiristi** à?”

18 (**Biratus** nepste remen ɔr-shoob o sek-ye ye ɔn **Yahuda**-ne shipte Yeso.)

19 Ka da-de, **Biratus** ro tara be-de wu ro piish ɔt-ma à, ne'a ɔn wu tomnuru a zee wu, “Yage ma-to ɔn kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu temb, remen kà tet-mo ɔm swoog ɔr-koob deen, bo-o ɔn wu reeg me.”

20 Amba Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn sek-ye ne swowuru hun-ne ye zee a ho'os Barabas, a ho Yeso.

21 Ko-Gwamna dooru ye m-cit, “¿Wan wu ne be-de ɔn kà yoor-ye nɔ cone ɔm hoosu nɔ?”

Ye zeeru, “Barabas!”

22 **Biratus** cituru ye, “¿To, re ɔm he m-nom ɔn Yeso ne wu a zee **Kiristi** à?”

Kap ye zeeru, “A kem wu!”

23 **Biratus** zeeru, “¿Remen yanɛ? ¿Yan rii-yo wu nome?”

Amba hun-ne dooru 'yons ɔs-cɔr, ye m-zee, “A kem wu!”

24 **Biratus** hyanuru yatt-yo wu he hoks m-nom á, komo hun-ne ro ɔn ma-to ye 'yonste hun-ne ɔr-hur. Wu tomuru a ibinu wu m-ho. Wu sapturu kom-to ɔn wu ɔn her-o ɔn hun-ne. Wu rɔ m-zee, “Me de, ho-m re rɔ n-me ɔn re ɔn ra-o ɔn hyó-mo ɔn kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu á. To kà ma-ɔt nɔ to.”‡

25 Hun-ne kap ye shasuru ye zee, “Ra-o ɔn hyó-mo ɔn wu o she'et ɔn gek-ɔt te, ɔn yakar te ne!”

26 Ka da-o **Biratus** ho'osuru ye Barabas. Wu rwo'uru karma-ne ye nomse Yeso ɔs-sorog, wu ya'asu ye Yeso, ye kemet wu.

Karma-ne nomote Yeso ɔr-ar

(Mark 15:16-20; Yoha 19:2-3)

27 Karma-ne ye ɔn ko-Gwamna heeturu Yeso n-me ɔn hur-o ɔn ko-Gwamna. Ye karaksuru karma-ne ye kusse à be-de ɔn wu,

28 Ye pormuru wu saw-to ɔn wu. Ye cupuru wu o ken cop-o jaas-o o ɔn gond-to ɔn gwomo-ne.

29 Ye nomuru gond-o ɔn yokor-ye m-seeb, ye sawsu wu ɔr-hi. Ye boburu wu o-ko ɔn kom-o ɔr-re. Ká da-de ye kwuktururu ɔn her-o ɔn wu, ye rɔ wu ɔn nome ɔr-ar. Ye m-zee, “Caari caari-ne, ko-Gwomo-wu ɔn **Yahuda**-ne!”

30 Ye copsuru wu m-ta. Ye goksuru ká ko-yo, ye wosuru wu ɔn yo ɔr-hi.

31 Bɔ ye komoste wu nome ɔr-ar à, ye possuru wu ka cop-o jaas-o o, ye cupuru wu matuku-to ɔn wu. Komo ka da-de ye ruuru ɔn wu ne remen ye kemet wu.

‡ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:24 27:24** Hyen komo: Kara 21:6-9.

*Karma-ne kamag Yeso n-te o-kan**(Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)*

³² Ye ro m-neke n-cow, karma-ne gonturu wu ken net-wu bo-o o-Kireni wu, jin-de un wu Simon. Ye gaktu wu saw un ka **kan**-o Yeso o.

³³ Ye ruuru de ken be-de a m-zee o-Gorogota à, (de ro, *Be-de un caar-o ur-hi*).

³⁴ Ka da-de, karma-ne ya'asuru Yeso m-modi mosse un yo ken rii-yo ur-gaag yo ne remen wu suut, amba bo wu rekte à wu yagu m-swo. §

³⁵ Bo ye kentu wu à, karma-ne nomuru o-gwambe remen gund-to un wu. Ye wonguru matuku-to un wu.*

³⁶ Ka da-de, ye she'eturu 'er-de un wu.

³⁷ Hohond-mo un hi-de un wu, a kamuru ko'ot-o un ma-to un **ba'as-de** un wu. Unze, "Wu ka wu ro Yeso ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne."

³⁸ Komo ye kamuru ye ken ya-ur-kwup ye nen yoor be-ur gaan un wu ne. Wan-gaan un re-de un wu, wan-gaan ur-kwanta.

³⁹ Hun-ne ye ro m-arag à, ye bopu reeb-to un wu. Ye ro un rekt ut-hi ur-ar. †

⁴⁰ Ye ro m-zee, "Wo wu he m-wurum un **Pyo-o Shir**, komo o me o un ho-ut tet. ¿Wo hoks? Gu hi un du, o kergune a gut! Urege wo **Wà-wu Shir** wu, kergune un ka **kan-o** a gut!" ‡

⁴¹ Káane komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne un ye ken sek-ye ne ye sengu wu nome ur-ar. Ye m-zee,

⁴² "Wu guug ye ken ye, amba wu hoks hi un de un wu m-gu á! ¿Wu ro ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne, wu wu? Yage wu kergunte n-ton un ka **kan-o**, ka da-o te he m-sheer un ma-to un wu o-nip.

⁴³ Wu shereg be-de Shir, komo wu zee, 'Me wà-wu Shir wu.' " Yage Shir wu guut wu m-moka! Urege Shir ro m-hoge rerem-mo un wu. §

⁴⁴ Káane ma ka ya-ur-kwup ye a kentu ye be-ur gaan à, ye nomuru wu hun-ut jaas-to.

*Mar-m Yeso**(Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)*

⁴⁵ Cin ho-ur ro ur-hi, comb-o hokkuru o-dak myet, har ha-mo un so un kwom-us tet-se m-rim.

⁴⁶ So un kwom-us tet, Yeso dakuru cor deen. Wu zee, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" Wata "Kwo Shir re, kwo Shir re, ¿remen yan o o jorutu me?"*

⁴⁷ Ye ken ye be-de un ye ro kane eso eso à, bo ye hogute káane à, ye zeeru, "Ka net-wu ro un eeg-us **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir**."

⁴⁸ Ba m-rem wan-gaan wu un ye argu o-rek, wu haaru wu deknú ur-poog. Wu musuru de n-me un ho-mo o-zambo, wu tuuru o-ko. Wu tebburu Yeso wu suut. †

⁴⁹ Amba ye ken ye zeeru, "Yagu no wu a gut, urege **Ereja** a haan wu guut wu à."

⁵⁰ Yeso dooru dak us-cor deen, ka da-o wu ho'osu hoog-o un wu.

⁵¹ Un ka da-o, ka gund-o ro n-me un **Pyo-o Shir** à yishuru be-ut yoor, cin n-ton haan-mo n-dak. Dak-o nukuru, ta'ar-ut bu'uguru. ‡

⁵² Saag-us teksuru, hun-ne so-ye deen ye mare à ye inuru un hoog ne. Ye zurmunduru un saag-se un ye.

§ **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:34 27:34** Hyen komo: Bɔng 69:21. * **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:35 27:35** Hyen komo: Bɔng 22:18. † **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:39 27:39** Hyen komo: Bɔng 22:7; 109:25. ‡ **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:40 27:40** Hyen komo: Mati 26:61; Yoha 2:19. § **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:43 27:43** Hyen komo: Bɔng 22:8. * **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:46 27:46** Hyen komo: Bɔng 22:1. † **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:48 27:48** Hyen komo: Bɔng 69:21. ‡ **Bor ɔr-kwɔɔz ɔs-ta'yoor:51 27:51** Hyen komo: Rwu 26:31-33.

⁵³ Rii Yeso inete ɔt-marimar, ye yaguru ɔs-saag, ye cowuru o-Urusharima,§ hun-ne deen hyanuru ye.

⁵⁴ Un ka da-o, caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu un ye ken karma-ne ye ro un 'er-ur Yeso à. Bɔ ye hyente nukte-mo o-dak komo un rii-yo kore ne à, ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru, “O-nip, wu ka **Wà-wu Shir** wu!”

⁵⁵ Ye ken ne'a-ne ye ro kon komo deen ye donde Yeso cin o-Gariri, ye nomote wu m-senge. Ye esnuru ɔr-hew ne un gwot-o un rii-yo ro m-kor à.

⁵⁶ N-me un ye, **Meri** ro kon wu a m-aag *Magudarin* à, un **Meri** ne (inu **Yakubu** ne un **Yusuhu**), komo un ne'a Zebedi (inu **Yakubu** un **Yohana**).*

Duk Yeso

(Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁵⁷ Da-o rim-m nome à, wu ken ko-ya-o-kwum-wu, net-wu bo-o o-Aramatiya, jin-de un wu **Yusuhu**, wu haanuru. Wu ma ko-**yan-dor Yeso** wu.

⁵⁸ Wu haaru be-ur **Biratus**. Wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. Biratus zeeru a ya'as wu.

⁵⁹ **Yusuhu** dekuru u-ur Yeso, wu yereru un gund-o ɔr-bon.

⁶⁰ Wu he'edburu de n-me un saag pu-o o ma un wu, o hun-ne ro hinge wu un wur-o ɔt-ta'ar à. Wu birikuru caari-o o-ta'ar. Wu hokuru ish-o un saag, wu arguru.

⁶¹ **Meri** Magudarin, un **Meri** wan-gaan ne ye ro kane tara un her-o un saag.

Yan'er-de un saag

⁶² Gas-o un ish, ho-de un zonge-to un **Biki-o m-Pas**, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne haaru, ye hyenet **Biratus**.

⁶³ Ye zeeru wu, “Hog ru gos deen! Te bakste rii-yo ka wan-raks un hun-ne wu zee cin da-o wu ro un hog ne à, unze so un ta-de un ho-ur atette-de, wua ine ɔt-marimar.†

⁶⁴ Remen kaane, rwo a 'er ka saag-o m-sok ne. Nom no kaane har ha-mo un ho-ut tet, taase yan-neke-mo un wu neke ye shes u-de un wu, ka da-de ye zeet hun-ne wu un ine ɔt-marimar. Kaane kore rwuk-mo ɔr-kom moa jiish mo ɔr-takan m-yo.”

⁶⁵ **Biratus** zeeru ye, “Daag no karma-ne, no neke no 'er wu bo no he m-hoks à.”

⁶⁶ Ye haaru, ye dapuru gen-mo ɔt-gwomo un ta'ar-de un saag. Ye rwo'uru komo karma-ne ye 'er ka saag-o.

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-eer

Ine-m Yeso ɔt-marimar

(Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ **Ho-de ɔr-Wuwe** de un **Yahuda**-ne aragte o ka, un ho-de o-Rahadi n-sot n-sot, **Meri** wu o-Magudarin un **Meri** wan-gaan ne, ye haaru, ye gut o-saag.

² Ba un naas o-da, dak-o nukuru, remen wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu kergunte zeen-mo n-Ton shir. Wu birikuru ta'ar-o a tigute o-saag à, wu she'eturu un o.

³ Co-o un wu ro ɔs-myakt, matuku-to un wu komo ɔt-pus to puu untun ɔt-gwere.

⁴ Ya-ur-'er de un saag hoguru o-gyer deen. Wur-to un ye ro ɔs-zap. Bɔ ye hyane wu à, ye heeru n-dak untun margan-ne.

⁵ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** zeeru ne'a-ne, “No hoge o-gyer á, um nepste Yeso no o-hoob wu a kame à.

⁶ Wu ro kon kane á! Wu inite be-de un margan-ne bo wu rwoe a kor à. Haan no gut be-de wur-o un wu ro'e à.

§ **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:53 27:53** ɔt-Girik: Bɔ-o ba m-Kukop. * **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:56 27:55-56** Hyen komo: Ruka 8:2-3. † **Bɔr ɔr-kwooz ɔs-ta'yoor:63 27:63** Hyen komo: Mati 16:21; 17:23; 20:19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

⁷ M-moka neke nɔ hɔr-m-hɔr, nɔ rure yan-neke-mo ɔn wu ɔnze, wu inute ɔt-marimar. Wu rɔ co nɔ ha-mo o-Gariri, reɛnɔ nɔ he wu m-hyan. Rii-yo ɔm haanu nɔ m-rure à, yo ka.”

⁸ Kà ne'a-ne ye yaguru ká saag-o hɔr-m-hɔr. Ye rɔ gyer-o o-gyer, mosse o-zak ne deen. Ye rɔ ɔs-rek remen ye heet ye rurute **yan-neke-m Yeso** yo **wan-tom-wu Shir** zee à.

⁹ Komo bɔ ye rɔ m-neke à, Yeso ɔn hi ɔn de ɔn wu go'onuru ɔn ye ne. Wu zeeru ye, “Gwugwu-mo ɔr-hur be ɔn nɔ!” Ye hyoknuru yow yow ɔn wu ne. Ye hamturu na-se ɔn wu. Ye kwukturu ɔn co-o ɔn wu, ye ya'aru wu m-sek.

¹⁰ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Nɔ hɔge o-gyer á! Ha nɔ rure ɔr re ne. Ye neke dak-o o-Gariri, reɛnɔ ye he me m-hyan.”

Ma-to ɔn yan'-er-de ɔn saag

¹¹ Bɔ ká ne'a-ne ye rɔ ɔr-hew cow-mo o-bɔ à, ye ken ye be-de ɔn ká yan'-er-de ɔn saag, ye cowuru o-bɔ be-de ɔn Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir. Ye ruru ye kap o ɔn rii-yo nɔme à.

¹² Da-o Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn sek-ye morge à, ye tooru ɔt-hun. Ye ya'asuru karma-ne hwor deen.

¹³ Ye zeeru karma-ne, “Zee nɔ, ‘Yan-neke-m Yeso, ye ha'e m-tet, ye hiwe wur-o ɔn wu da-o te ro m-rew à.’

¹⁴ Urege ká ma-to woog ɔn to-to ɔn ko-Gwamna, tea nomo wu ɔt-ma. Nɔa cuw swo ɔr-koob á.”

¹⁵ Karma-ne argu goks ɔn hwor. Ye rworuru bɔ a zee ye rur à. Kà ma-to ɔn karma-ne to woru bɔ-to ɔn **Yahuda**-ne kap. Har caane, **Yahuda**-ne rɔ to m-rwor.

Senge-mo Yeso yakse

yan-neke-mo ɔn wu à

(Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁶ Ká **yan-neke-m Yeso** ye op o-gaan ye argu ha-mo o-Gariri. Ye haaru ɔn haag-o Yeso zee ye he à.*

¹⁷ Da-o ye hyane Yeso à, ye kwukturu ɔn rwun-se ɔn ye, ye ya'aru wu m-sek, amba ye ken ye, ye dek ɔnze Yeso wu á.

¹⁸ Yeso haaru yow yow. Wu ruru yan-neke-mo ɔn wu, “o-Tato ya'astu me kap o ɔn gwomo-to o-Tɔn shir, o-dak ne.

¹⁹ Remen kaane, neke nɔ, nɔ muut hun-ne ye ɔn hono o-dak kap yan-neke-m re. Nɔ yo'os ye m-ho ɔn jin-de o-Tato, ɔn de ɔn Wà ne, ɔn de ɔn **Kukt-o Shir** ne.†

²⁰ Nɔ yoose yan-dor pu'e, ye nom o-dorotte o ɔn ma-ut re ɔn kap o ɔn rii-yo ɔm rwɔ'u nɔ à. Nap nɔ yo ka. Me be-ur gaan ɔn nɔ ne ɔr-ho bi har ɔn ta-de hono o-dak.”

* **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-eer:16 28:16** Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-eer:19 28:19** Hyen komo: Seng 1:8.

Takurda-o Markus

Rem-se rɔ n-mɛ à:

Takan-dɛ ɔn Ma-tɔ m-Rerem 1:1-13

Senge-m Yeso n-mɛ ɔn hun-nɛ yɛ o-Gariri 1:14—9:50

Cir-mɔ o-Gariri ha-mɔ o-Urusharima 10:1-52

Hɔ-ɔt ta'yoor-tɔ ɔr-kɔm yow yow o-Urusharima nɛ 11:1—15:47

Inɛ-m Yeso ɔt-marimar 16:1-8

Rwɔɔn-mɔ ɔn Wan-Koyan cas ɔn da-mɔ ɔn wɔ n-tɔn nɛ ɔn inɛ-mɔ ɔn nɛ ɔt-marimar 16:9-20

Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-nɛ m-hɔ

(Mati 3:1-12; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ ka, tɔ ma Yeso **Kiristi**,* **Wà-wɔ Shir**. Hogu nɔ bɔ ka **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Shir tɔ taknɛ à.

² Cin n-ga nɛ wɔ ken nɛt-wɔ, **wan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir**, jin-de ɔn wɔ **Ishaya**. Wɔ gene rii-yo Shir zɛɛ yo he m-kɔr ɔn co à. Wɔ zɛɛg, "Gwɔt Shir a tomon wan-tom o ɔn wɔ be-de ɔn hun-nɛ.

Wɔa tomsunɛ wan-tom, wɔ zongsutɛ hun-nɛ remen haan-mɔ ɔn **Wà-wɔ Shir**."†

³ "Hun-nɛ a hogɛ cor-o ɔn ka wan-tom-wɔ o-kot.

Wɔ rɔ yɛ m-zɛɛ, 'Yawe nɔ roon.

Ja'asɔ nɔ wɔ hur-ur nɔ.

Nɔ zongɛ remen haan-mɔ ɔn wɔ.' "‡

⁴ Ka bɔ-o taknɛ hond hond bɔ **Ishaya** gene à. Ka nɛt-wɔ a m-zɛɛ **Yohana Wa-m-Yo'os ɔn hun-nɛ m-hɔ**, hun-nɛ hoguru cor-o ɔn wɔ o-kot. Wɔ rɔ yɛ m-zɛɛ, "Es nɔ a yo'os nɔ n-mɛ m-hɔ. Yɛ esɛ a yo'oste yɛ n-mɛ m-hɔ à, yɛ kututɛ yɛ ho'oste **ba'as-tɔ** ɔn yɛ o ka tɔ yɛ nome Shir à. Yɛ muunte be-de ɔn wɔ. Wɔa soks **ba'as-tɔ** ɔn yɛ."

⁵ Yan-dak-o o-Judiya yɛ ma'asuru m-rwɔɔn deen be-de ɔn wɔ, kap ɔn yan-dak-o o-Urusharima nɛ. Yɛ rɔ m-rwor ɔn **ba'as-tɔ** ɔn yɛ. Wɔ rɔ yɛ m-yo'os n-mɛ ɔn Roog-o o-Joda.

⁶ **Yohana** rɔ ɔn cop-o o-gund nɛ, o ɔn can-se o-dorom. Wɔ rɔ ɔn hap-yo o-ka nɛ ɔn byon gego. Rii-yo m-rɛ yo ɔn wɔ, yege-'e yɛ ɔn sɔ nɛ yɛ o-kot.§

⁷ Wɔ rɔ yɛ m-rurɛ ɔn Ma-tɔ Shir. Wɔ rɔ m-zɛɛ, "Wɔ ken wɔ roon ɔn jim ɔn de wɔ jiishe mɛ à. Mɛ bo'os us ɔn ka'ante-tɔ ɔn wɔ á.

⁸ Mɛ ɔn hi ɔn de, m-hɔ mɔ mɛ nɔ m-yo'os, amba wɔ nɛ, ɔn **Kukt-o Shir** wɔ he nɔ m-yo'os."

A yo'oste Yeso n-tɛ m-hɔ

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ **Yohana** rɔ ɔn yo'os ɔn hun-nɛ. Yeso rwɔɔnuru bɔ-o o-Nazaret ɔn dak-o o-Gariri. **Yohana** yo'osuru wɔ ɔn Roog-o o-Joda.

¹⁰ Yeso rɔ m-rwɔɔn n-mɛ m-hɔ, ba ɔn naas o-da, wɔ hyanuru a m-tiks ɔt-ke'ente n-Tɔn o shir. **Kukt-o Shir** rɔ m-kergene untun sha-mɔ o-gorop, o ciruru be-de ɔn wɔ.

¹¹ A hoguru cor n-Tɔn o Shir. O rɔ m-zɛɛ, "Wɔ rɔ Wà re, wɔ mɛ m-con à. Mɛ o-zak ɔn wɔ nɛ deen."*

* **Bɔr-o gaan:1 1:1** Wɔ Shir daagne à. † **Bɔr-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bɔr-o gaan:3 1:3** Hyen komo: Isha 40:3 (ɔt-Girik). § **Bɔr-o gaan:6 1:6** Hyen komo: 2Gwm 1:8. * **Bɔr-o gaan:11 1:11** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 9:7; Ruka 3:22.

*Wa-ut-raks megerte Yeso**(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)*

¹² Un ra-o **Kukt-o Shir** cirute be-ur Yeso à. **Kukt-o Shir** kuturu wu, wu ru o-kot.

¹³ Wu ma'asuru kané ut-ho kwooz-ut yoor [40]. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro wu ut-meger ko wua nom **ur-ba'as** be-de Shir à. Yeso ro be-de nem ro à, **yan-tom-ye Shir** ye ro wu m-gu.

*Yeso cirig daag**un yan-neke-mo un wu**(Mati 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁴ De ken ho-de, a tuwturu **Yohana** un kur-o m-ke'et. Bo a tuwte wu un kur-o m-ke'et à, a rewuru ut-ho hiin ka da-de, Yeso cowuru n-me un dak-o o-Gariri. Wu doruru ka dak-o, wu ro un rure un hun-ne **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹⁵ Wu ro m-zee, "Ho-de un ko-Gwomo Shir wosonte, de wu hette m-rwuun un gwomo-to un wu ne à. Ho'os no **ba'as**-ut no, no muun, no kon wu. No dek **Ma-to m-Rerem** to Shir to a no m-rure à."†

¹⁶ De ken ho-de, wu ro un dore un riib-o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken yan-ship un jan-ye nen yoor. Jin-to un ye Simon un Andarawus heno un wu. Ye ro un neks ut-yo n-me o-mar.

¹⁷ Yeso zeeru ye, "Dond no me, man muut no yan-neke-m re remen no hantute hun-ne ye dorute cow-yo Shir."

¹⁸ Bo Simon ne hogute ma-to un wu à, ye ho'osuru yo-to un ye hor-m-hor. Ye arguru wu m-dore.

¹⁹ Bo ye dorute wu à, ye arguru un co hiin. Wu dooru m-hyan un ye ken yan-ship un jan-ye. Jin-to un ye **Yakubu** un **Yohana**, yakar Zebedi. Ye ro n-me o-hat. Ye ro un ja'as-de ut-yo.

²⁰ Bo Yeso hyente ye à, wu zeeru ye haan ye dore wu. Ba un naas o-da, ye yaguru tat un ye (Zebedi) n-me o-hat mosse un ya-ur-guwus ne. Ye arguru wu m-dore.

*Yeso ruutte ko-ya-ut-kot**(Ruka 4:31-37)*

²¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne cowuru bo-o o-Kapanahum. Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, Yeso cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu yoosuru ye kané.

²² Ye bopuru o-nu un yoos-de un wu, remen wu yoosute ye untun ko-gwomo. De nom untun de un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** á. De ma un ye, yoos-de rott m-'wons á.‡

²³ Ye kané un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu ro kon wu **ko-ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ba un naas o-da wu sherguru us-kan.

²⁴ Wu zeeru, "¿Ya mosse te un wo ne, wo Yeso ko-ya-o-Nazaret? ¿Wo un haan te o m-sabarse? Te nepste wo, **Wo ro ko-wan-ba-m-kukop wu Shir!**"

²⁵ Bo ka net-wu zette kaane à, Yeso hurguru **ko-ya-ut-kot** ut-gaag. Wu zeeru wu, "Res no, no ru un hi-de un wu!"

²⁶ Bo ka **ko-ya-ut-kot**-wu hogute ma-ut Yeso à, wu soru ka net-wu n-dak. Ka net-wu taknuru us-zap. Ka da-de ne, wu sherguru us-kan, **ko-ya-ut-kot** ruuru un hi-de un wu.

²⁷ Kap o un hun-ne ye ro kané à, ye hyanuru hyat-to takne à. Ye ma'asuru un cot-se un hi un de un ye. Ye zee, "¿A'a, yan yo ne kaane? Yoos-de un wu ro un hon. Ma-to un wu ro m-'wons ne, har **ya-ut-kot** ro un m-nom o-dorotte un ma-to un wu ne."

²⁸ Bo un kaane, Yeso ruuru ur-jin hor-m-hor un kap hon un dak-o o-Gariri.

† **Bor-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Mati 3:2. ‡ **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Mati 7:28-29.

Yeso taasute ko-moon Simon gom
(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

²⁹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne, mosse un **Yakubu** un **Yohana** ne rwuunuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo wu rwunte à, wu cowuru un den-o Simon ne un Andarawus.

³⁰ Ko-moon Simon ro domb. Wur-o dengute wu o-ra. Bo Yeso tuwte ka hur-o à, ba m-naas o-da, ye ruru wu ma-to un wur-o un wu.

³¹ Bo Yeso hogute à, Yeso hyogburu be-de un wu. Yeso bopuru wu o-kom. Yeso 'yonsuru wu. Gom arguru m-ta, har wu regturu Yeso ne un or un wu ne ne.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen
(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

³² Bo ho-ur hebute à, hun-ne ma'asuru Yeso un deke un ya-us-gom, kap un ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi ne à.

³³ Ya-o-bo morguru un ish ye hyenet.

³⁴ Wu taasuru ya-us-gom deen ko wu ke un gon gom-o un wu ne. Wu ruuturu **ya-ut-kot** deen. Wu yage **ya-ut-kot** ye teperte á, remen ye nepste wu ro **Wà-wu Shir**.

Yeso rworog Ma-to Shir un dak-o o-Gariri
(Ruka 4:42-44)

³⁵ Un **kan-o** o-kiit, cin ba ish-o un gas. Yeso inuru. Wu cowuru o-kot be-de ba un net. Kane Yeso kone Shir.

³⁶ Bo wu ruute kane à, Simon ne un or un wu ne ye rwuunuru Yeso o-hoob.

³⁷ Bo ye hyente wu à, ye zeeru wu, "Kowan wu ro wo o-hoob."

³⁸ Wu zeeru ye, "A cuw no un bo-to ro o-co à, um rurut Ma-to Shir kane tomso. O rwo'e um haante."

³⁹ Yeso komuru dore un hon un dak-o o-Gariri kap, wu ro un ko'ot un Ma-to Shir un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ruuturu **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne. §

Yeso taasute ko-cim, cim-to un wu
(Mati 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ De ken ho-de, wu ken ko-**cim**-wu haanuru us-kon be-ur Yeso. Wu kwukturu un her-o Yeso. Wu zeeru Yeso, "Urege o conog, woa hoks me m-taase un gom re."

⁴¹ Yeso hoguru 'won-de un wu, Yeso tabburu o-kom, wu ci'uru ka ko-**cim**-wu, Yeso zeeru wu, "Um conog, ka **cim**-to te."

⁴² Yeso ro ut-ma, **cim**-ut taaru ka net-wu ba un naas o-da. Wur-o un wu warguru por por.

⁴³ Yeso nakuru wu ut-to, ka da-de Yeso yagu wu aragte.

⁴⁴ Yeso zeeru wu, "Wo jar o rur rii-yo kore á. Amba neke o kute wan-**Cow un kon-se Shir** hi un du bo a taasu wo ut-**cim** à. O **sekeseke**-to **Mosa** zee à. Ka bo-o hun-ne he m-nap unze a taasutu wo ut-**cim**."*

⁴⁵ Amba ka net-wu ruuru, wu taknu rwor un ka ma-to ko kene. Wu ma'asuru m-rure un hun-ne rii-yo nome à. Bo a taase wu **cim**-to un wu à, har Yeso wu do hoks m-cow o-bo a hyenet wu á. Amba wu she'etunuru reeno o-kot. Hun-ne ye un ko kene ye ma'asuru m-ha be-de un wu.

Bor-us yoor

Yeso yonste ko-ryam
(Mati 9:1-8; Ruka 5:17-26)

§ **Bor-o gaan:39 1:39** Hyen komo: Mati 4:23; 9:35. * **Bor-o gaan:44 1:44** Hyen komo: Rewi 14:1-32.

¹ Bq ho-ut doote à, Yeso muunuru komo bo-o o-Kapanahum. Hun-ne hoguru wu muunte o-hur.

² Bq ye hogute à, ye morguru deen be-de wu comse à. A un kum be-de un hwo o-na á, remen moor-to un hun-ne. N-me n-do ne hun-ne shiiste. Wu ro ye m-rure un Ma-to Shir.

³ Ye ken ye dooru m-nekne un ko-ryam ne. Nen nass-ye deke wu n-te o-kerem.

⁴ Amba remen moor-to un hun-ne, ye kum be-de m-cow ye woot be-ur Yeso á. Bo ye hyente kaane à, ye daaru n-ton ur-doob, ye pyaarur ur-hek n-ton be-de Yeso ro à. Bo ye pyeete ur-hek à, ye tuwturu ko-ryam n-me o-kerem ne o wu rotte domb à.

⁵ Bq Yeso hyente rii-yo ye nome à, wu napuru unze ye shereg un wu. Wu zeeru ko-ryam, "Nay re, um sokste **ba'as**-ut ru."

⁶ To, ye ken yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ye ro kane tara. Bo ye hogute ma-to Yeso zee ko-ryam à, ye zeeru un hur-de un ye,

⁷ "¿Ya hante ka net-wu zeet kaane? Wu yo'ogte Shir. Wan wu bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye se Shir un hon-de un wu."

⁸ Ba un naas o-da, Yeso napuru barag-se un ye kap un kut-o un wu. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte us-barag kaane un hur un no?"

⁹ ¿Ya jiishe, a zee ko-ryam 'A soksutu wo **ba'as**-ut ru,' ko a zee wu, 'Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo?'"

¹⁰ Yeso dooru ye m-zee, "To, yage um kutu no, no nept unze me **Wa-wu un net** ro m-wons ne, me bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye."

¹¹ Bq wu zette kaane à, wu zeeru ko-ryam, "Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo."

¹² Ka net-wu inuru ge, wu mossuru kerem-o un wu. Wu ruuru un yish-ye un hun-ne har ye bopuru nu. Ye sekemsuru Shir ur-bongon ur-bongon. Ye zeeru, "Wuuu, te wet m-hyan kaane á."

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ De ken ho-de, Yeso dooru m-ru n-riib o o-mar. Hun-ne ma'asuru m-morge be-de un wu. Wu zeeru ye m-yoose.

¹⁴ Bq wu komte ye m-yoose à, wu inuru wu arguru un co. Wu hyanuru wu ken net-wu jin-de un wu **Rewi** (wa Arupayes). Wu ro tara m-senge un kuke-o atte un goks un hwor-ye un tar à. Yeso zeeru wu, "Dond me." Wu inuru, wu doruru Yeso.

¹⁵ Ka da-de, komo Yeso haanuru un hur-o **Rewi** un yan-neke-mo un wu ne. Ye ro un re un rii-yo m-re un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne. Gon ka hun-ne ye, ye ro un dore un Yeso ut-moor ne.

¹⁶ Yan-Yoos-de un **karamsa**-o **MosaParisa**-ne, ye hyanuru wu ro m-re un rii-yo m-re be-ur gaan un ya-ut-**ba'as** ne un yan-goks un hwor-ye un tar ne. Ye cituru yan-neke-mo un wu. Ye zeeru, "¿Remen yan o ne wu rotte un re un rii-yo m-re mosse un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne?"

¹⁷ Bq Yeso hogute kaane à, wu zeeru ye, "Ye ro ba un gom à ye un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. Me un haan remen kashi un hun-ne á. Me un haan remen ya-ut-**ba'as**."

Ma-to o-swoot

(Mati 9:14-17; Ruka 5:33-39)

¹⁸ De ken ho-de, yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ye ro o-swoot. **Parisa**-ne ye ro m-nom kaane tomso. Ye ken hun-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye cituru wu, "¿Re nome yan-neke-m **Yohana** un yan-neke-mo un **Parisa**-ne rotte m-nom o-swoot remen Shir, amba ye ma ru ro m-nom á?"

¹⁹ Yeso shasuru ye un sha-mo ut-ma, wu zeeru, "To, ¿a nome kaane? ¿Wa-ur-ge un nay-ne ye un wu ne ye yage re un rii-yo m-re mosse un wu ne? Ay, a nome kaane á."

²⁰ Sɛ dɛ hɔ-de a he m-dɛk ʊn ka wa-ʊr-ge-wʊ à, ka hɔ-de ɔ yɛ he m-yage ʊn rɛ ʊn rii-yo m-rɛ.”

²¹ Yɛso zɛɛrʊ, “Magund-ʊr ut a de m-dap be-de ʊn gund-o pʊ-ɔ á. ¿A mɔsɛ ʊr-ut ʊr-pʊ-de nɛ? Pʊ-de-ʊr a yiish ʊr-ut kyaar, har arag-mɔ n-ga.

²² Komo yatt-wʊ he wʊʊs m-kɛ m-pʊ mɔ ʊn tur-ɔ o-ka o-ut á, remen mɔ pʊ'e mɔa caat tur-ɔ o-ka. Ka kɛ-mɔ ukɛ, komo ka tur-ɔ o-ka ɔ naasɛ. Remen kaanɛ, a duus kɛ-m pʊ-mɔ ʊn tur-ɔ o-ka o-pʊ ɔ.”

Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ

(Mati 12:1-8; Ruka 6:1-5)

²³ De ken hɔ-de nɛ, **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ**, Yɛso ro m-arag ʊn cɔw n-tɛtɛ ɔ ʊn kat-ɔ ʊn hyo. Yɛ rɔ ʊr-hew, yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ yɛ taknʊ m-jɛt ʊn rɔp-to ʊn hyo.*

²⁴ **Parisa**-nɛ hyanurʊ. Bɔ yɛ hyɛntɛ à, yɛ zɛɛrʊ Yɛso, “A'a, ¿rɛ nomɛ nɔttɛ m-jɛt ʊn rɔp-to ʊn hyo **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ**? ¿Hɔ-de **Mosa** zɛttɛ a nom m-sɛngɛ ʊn de á?”

²⁵ Yɛso zɛɛrʊ yɛ, “¿Nɔ wɛt m-karantɛ rii-yo **Dawuda** nomɛ á? ¿Da-ɔ wʊ hogɛ mɛr à, wʊ ʊn ɔr ʊn wʊ nɛ à? Baks nɔ.

²⁶ Da-ɔ Abiyata ro'e ko-Gwɔmo-wʊ ʊn kɔn-se Shir à, **Dawuda** ro m-nekɛ ʊn ɔr ʊn wʊ nɛ nɛ. Wʊ cɔwʊrʊ Depi-ɔ Shir.† Wʊ 'wɔssurʊ ga-to a ɛsɛ remen Shir à, tɔ ʊdepe nɛt rɛ á sɛ yan-**Cɔw ʊn kɔn-se Shir**, **Dawuda** rɛɛrʊ tɔ har wʊ ya'urʊ ɔr ʊn wʊ nɛ.”‡§

²⁷ Ka da-de, Yɛso zɛɛrʊ yɛ, “Shir nomɔg Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ, wʊ nom de remen a waragte gʊw-nɛ yɛ ʊn de á. Wʊ nomɔg ka hɔ-de, remen wʊ guut na.

²⁸ Tomso nɛ, **Wà-wʊ ʊn nɛt**, wʊ rɔ ko-gwɔmo-wʊ bɔ'osɛ daag ʊn rii-yo a he m-nɔm ʊn ka **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ** de à.”

Bɔr-ʊs tet

Wan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Ruka 6:6-11)

¹ De ken hɔ-de, **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ**, Yɛso doorʊ m-cɔw ʊn **kukɛ-ɔ ʊn yoos ʊn Ma-to Shir**. Wʊ hyanurʊ wʊ ken nɛt-wʊ kanɛ wan-kom-o margan.

² Tɔ, yɛ ken hun-nɛ yɛ ro kanɛ yɛ cɔnɔg yɛ shipk Yɛso **ʊr-ba'as**. Yɛ ma'asurʊ Yɛso ʊn tuwɛ ʊn yish kɔ wʊa taasʊ wʊ ka gɔm-ɔ o-kom à. Yɛ dɛk ʊnze Yɛso dosɛ wʊ ka gɔm-ɔ **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ**, yɛ ship Yɛso ɔ ká be-de **ʊr-ba'as**. Yɛ kumug ɔ ka cɔw-yo yɛ hɛttɛ wʊ m-heet be-de ʊn piish ʊt-ma à.

³ Yɛso zɛɛrʊ wan-kom-o margan, “Hyoknɛ o inɛ gɛ ʊn co-ɔ ʊn kɔwan.”

⁴ Ka da-de nɛ, wʊ citurʊ hun-nɛ, “¿Ya **karamsa-o Mosa** zɛɛ a he m-nɔm **Hɔ-de ʊr-Wʊwɛ**? ¿A nom rii yɔ-yo, kɔ o-sɔ-yo? ¿A gu nɛt a dootɛ wʊ ʊt-hɔ, kɔ dɛ a ho wʊ?” Yɛ resurʊ tɛk.

⁵ Wʊ gwɔturʊ yɛ gwɔt-ɔ ʊs-ryaab. Mɛn-ʊt naasʊtɛ wʊ remen cikɛt-de ʊn yɛ. Ka da-de, wʊ zɛɛrʊ ka nɛt-wʊ, “Neks kom-o ru.” Wʊ neksurʊ kom-ɔ ʊn wʊ. Gɔm taarʊ.

⁶ Ba ʊn naas o-da **Parisa**-nɛ ruurʊ, yɛ gamurʊ ʊt-hi ʊn hun-nɛ ko-Gwɔmo **Here** nɛ yɛ wʊ rɔttɛ ʊt-tʊw à. Yɛ hoɔburʊ o-cɔw yɛ hoot Yɛso.

Hun-nɛ mɔrgʊtɛ n-riib o-mar

⁷⁻⁸ Yɛso inurʊ mɔsɛ ʊn yan-nekɛ-mɔ ʊn wʊ nɛ. Yɛ haarʊ n-riib ɔ o-mar. Mɔɔr-to ʊn hun-nɛ dɛɛn ʊn dak-ɔ o-Gariri yɛ dɔrurʊ wʊ, har yan-dak-ɔ o-Judiya, ʊn yan-bɔ-ɔ o-Urusharima nɛ, dak-ɔ o-Idumiya, ʊn hun-nɛ nɛ yɛ ʊn jit-de ʊn Roog-ɔ o-Joda, raag-ɔ o-Taya o-Sidon nɛ. Hɔno o-dak yɛ haanurʊ be-de ʊn wʊ. Yɛ hogʊsʊtɛ kap rem-se wʊ rɔ m-nɔm à.

* **Bɔr-ʊs yoor:23 2:23** Hyɛn komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʊs yoor:26 2:26** ʊt-Girik: Hur-o Shir. ‡ **Bɔr-ʊs yoor:26 2:26** Hyɛn komo: Rewi 24:9. § **Bɔr-ʊs yoor:26 2:25-26** Hyɛn komo: 1Sam 21:1-6.

⁹ Bɔ ye mɔrgʉtɛ à, Yeso zɛerʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ ye ɛssʉ wʉ hat-o rɛk-o, taase mɔɔr-tɔ ʉn hun-nɛ megʉmɛ wʉ.

¹⁰ Wʉ be'esʉtɛ wʉ taasʉtɛ ya-ʉs-gom deen gom-se ʉn ye, har kap ya-ʉs-gom ye ro m-mɔnd be-de ʉn wʉ ye ci'it wʉ.*

¹¹ Da-o ye **ya-ʉt-kɔt** da'e ʉr-hi à, hyane Yeso à, ye kwʉktʉrʉ ʉn co-o ʉn wʉ. Ye zɛerʉ ʉs-kan, "Wɔ wʉ **Wà-wʉ Shir**."

¹² Wʉ kangsurʉ ye, ye yage wʉ m-rwʉunte kaane.

Yan-neke-m Yeso nen op ʉn yoor

(Mati 10:1-4; Ruka 6:12-16)

¹³ Yeso daagurʉ ye ken yan-neke-mɔ ʉn wʉ ye, ye neke, ye deet o-haag ʉn wʉ nɛ, yan-neke-mɔ ʉn wʉ argʉ m-ha.

¹⁴⁻¹⁵ Wʉ daagurʉ nen op ʉn yoor, wʉ egurʉ ye ʉr-jin yan-Tɔm ye ʉn wʉ. Ye ma'aste m-neke ʉn wʉ nɛ, ye kɔtʉtɛ hun-nɛ Ma-tɔ Shir, ye kumut 'wɔns-mɔ ʉn ruut ʉn **ya-ʉt-kɔt** ʉn hi-tɔ ʉn hun-nɛ.

¹⁶⁻¹⁹ Jin-tɔ ʉn ye tɔ ka, nen op ʉn yoor-ye wʉ daage à:

Simɔn (wʉ Yeso ru'e ʉr-jin Bitrus à),

Yakubu (wà Zɛbedi),

ʉn heno ʉn wʉ **Yohana** (ye wʉ ru'e ʉr-jin yakar Buwanajis à, yakar-ye ʉt-dàkàr),

tomso

Andarawus, ʉn

Pirip,

Bataromi, ʉn

Matiyos,

Tomas,

Yakubu (wà Arupayes), ʉn

Taddiyus, ʉn

Simɔn (ya o-**Kan'ana**), tomso

Yahudas Iskariyoti wʉ (wʉ ya'ase Yeso ʉn kom-tɔ ʉn ya-ʉt-yage à).

Yeso ʉn Beruzabur

(ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt nɛ)

(Mati 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ka da-de, Yeso cɔwʉrʉ o ken hur-o, komo mɔɔr-tɔ ʉn hun-nɛ doorʉ m-go'one be-de ʉn wʉ, har wʉ kum da-o ʉn rɛ ʉn rii-yo m-rɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ nɛ á.

²¹ Da-o ɔr ʉn wʉ nɛ hogɛ kaane à, ye ruurʉ ye bupt wʉ. Ye ʉn nɔm kaane remen ye ken hun-nɛ ye rɔ m-zɛɛ, "Wʉ rɔ kʉs kʉs."

²² Yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ye kergene bɔ-o o-Urusharima à, ye zɛerʉ, "**Ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** daag wʉ ʉr-hi. ʉn beeb-de ʉn **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt**† o wʉ rotte ʉn ruut ʉn ya-ʉt-kɔt."‡

²³ Bɔ Yeso hogʉtɛ ma-tɔ ʉn ye à, wʉ agnʉrʉ ye be-de ʉn wʉ. Ka da-de nɛ, wʉ citurʉ ye. Wʉ zɛerʉ, "¿Re o nɛ **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** he ruut ʉn hi ʉn de ʉn wʉ?" Bɔ wʉ citte ye kaane à, wʉ taknʉ ye m-yoose ʉn sha-mɔ ʉt-ma.

²⁴ Wʉ zɛerʉ, "ʉrege hun-nɛ ye ʉn o ken dak-o wongʉtɛ ye rɔ ʉr-gun kur-ʉt ʉt-kur ʉn hi ʉn de ʉn ye, cakru-mɔ ka dak-o hette.

²⁵ Kaane o, hun-nɛ ye ʉn o ken hur-o, ye wonge kur-ʉt ʉt-kur. Ye ma'asurʉ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn ye, caage-mɔ ka, ka hur-o hette.

²⁶ Gwɔmo-tɔ ʉn **ko-Gwɔmo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt** komo, tɔ wonge kur-ʉt ʉt-kur, tɔ rɔ m-dum, jesse-mɔ, tɔ he'e.

* **Bɔr-ʉs tet:10 3:9-10** Hyen komo: Mark 4:1; Ruka 5:1-3. † **Bɔr-ʉs tet:22 3:22** ʉt-Girik: Beruzabur. ‡ **Bɔr-ʉs tet:22 3:22** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

²⁷ Yatt-wu he m-cow un hur-o un ko-beeb-wu kuuste saw-to un wu á, se wu shipste wu ur-takan. Wu geks ka da-de ne, wu cakarsute hur-o un wu.

²⁸ Nip-o me no m-rure, Shir a sokse hun-ne kap **ba'as-to** ye nome wu à, o-yo'og ne o ye nome wu à,

²⁹ amba wu yo'oge **Kukt-o Shir** à, a sokse ka net-wu **ba'as-de** un wu á. Ka **ba'as-de** dea she'et be-de un wu ko o ke da-o."§

³⁰ Yeso un rwor kaane, remen ye zeeg, "**Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** daag wu ur-hi."

*Inu Yeso un hen-ne Yeso ne
(Mati 12:46-50; Ruka 8:19-21)*

³¹⁻³² Hun-ne ut-moor ne ro tara tara. Yeso ro n-tete o un ye. Wu ro ye ut-ma, inu un wu woonuru un hen-ne ye un wu ne. Ye esuru n-do. Ye tomuru wu rwuun wu nom ut-ma un ye ne. Wu ken wu zeeru wu, "Inu ru wu ka un hen-ne ru ne n-do. Ye ro un hoob-o ru."

³³ Wu shasuru ye, wu zeeru, "¿Wan wu ne ro inu re un hen-ne re ne?"

³⁴ Wu guturu hun-ne ye hwo wu n-tete o un ye à. Wu zeeru, "Inu re wu ka un hen-ne re ne.

³⁵ Wu nome rii-yo Shir cone à, campo, ko ne'a, wu ro heno re, wu ro komo inu re."

Bɔr-ɥs nass

*Wan-kap un go
(Mati 13:1-9; Ruka 8:4-8)*

¹ Yeso inuru eso, wu ruuru n-riib o o-mar, komo wu taknu yoose un hun-ne. Ye morguru deen be-de un wu. Bo ye morgu deen à, wu cowuru o-hat wu she'eturu n-me un o n-te o-mar. Hun-ne ro o-zang n-riib o o-mar.*

² Wu yoosuru ye us-rem ut-moor ne un sha-mo ut-ma.

³ Wu zeeru, "Raks no, no hogute ma-to um he no m-rure à. Wu ken net-wu ruug o-pup kap un go.

⁴ Wu ro un kap un go, ye ken go-ye he'enuru n-riib n-cow. Yege-no haanuru, ye coroguru ye.

⁵ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-ta'ar be-de un ba m-hu deen. Ba un naas o-da, ye poturu remen dak-o rott ur-duw kané á.

⁶ Da-o ho-ur dakne à, ye kakuru, remen geer-se un ye cow n-dak á.

⁷ Ye ken go-ye he'enuru be-de yokor-us ro à. Ye poturu, ye bo'osuru. Yokor-us tupuru, se megumsuru ye, ye hoge m-sok har ye dukt ur-bon ne á.

⁸ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-wuur. Ye poturu. Ye bo'osuru ur-bon ne. Ye dukuru. Ye nomuru ya'ane. Ye ken ye ur-kwooz un op [30]. Ye ken ye kwooz-ut tet [60] ko kwooz-ut taan [100]."

⁹ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

*Rii-yo hante riig-mo un
sha-mo ut-ma à*

(Mati 13:10-17; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Da-o hor-o, Yeso ro un hon-de un wu. Ka op un yoor-ye, yan-neke-mo un wu, un ye ken ye ne, ye haaru be-de un wu ye hwooru wu n-tete. Ye cituru wu yo ka sha-mo ut-ma to ro à.

¹¹ Wu zeeru ye, "No ye ya'ase Shir hur-ur no à, no ye Shir ya'e no nept ma-to un gwomo-to un wu. Ye ya'ase Shir hur-de un ye á, ye a m-yoose un sha-mo ut-ma.

¹² Remen a shooste Ma-to Shir:

“ Yea hyen yo me m-nom à
 amba yea hoks m-nap un yo me m-nom á.
 Yea hoge yo me m-zee à, amba yea nep á;
 taasü ye waktune be-de Shir a soksute ye ut-**ba'as.**’ ”†

*Bo ma-to un ka wan-kap un go wu ro à
 (Mati 13:18-23; Ruka 8:11-15)*

13 Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Urege no nap ka sha-mo ut-ma to á, noa nep o ka sha-mo ut-ma to kusse á.

14 Ka wan-kap un go wu, Ma-to Shir to wu ro m-kap.

15 Ye ka go-ye ye he'ene n-riib un cow à, no corogsuru ye, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye a rure Ma-to Shir à. Ye hogusse, ba un naas o-da, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** woonuru, wu deksuru to.

16 Kaane o tomso, ka go-ye, ye a kape n-te ut-ta'ar à, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye hoge Ma-to Shir à. Ba un naas o-da, ye goksuru to o-zak o-zak.

17 Amba ye ess to ur-hur á. Bo ye she'ette hiin à, ye ho'osuru to. Yo ka un kor remen koob-ur bok ye, komo hun-ne suutu ye us-cenene unze ye gokste Ma-to Shir, ye hoks gaag ut-men á.

18 Ka go-ye, he'ene n-te un yokor à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à.

19 Amba hoob-o un rii-yo un hono o-dak yo rwo'uru ye un co. A ro ye m-raks un gop-de un hoob-o o-kwum. Komo un gop-de un se ken rem-se, se naasuru Ma-to Shir un hur-de un ye. Remen kaane, se wenuru m-duk.

20 Ka go-ye, ye a go'e be-de ut-wuur à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à, har to she'eturu un hur-de un ye, to nomuru ur-bon be-de un ye. Un hur-de un wu ken wu, ya wu ro untun ka go-yo yo ro m-kum un ya'ane ur-kwooz un op [30] à. Un hur-de un wu ken wu komo yo ro m-kum kwooz-ut tet [60]. Un hur-de un wu ken wu, yo ro m-kum kwooz-ut taan [100].”

*Sha-mo un ma-to ur-pitirra
 (Ruka 8:16-18)*

21 Ka da-de, Yeso cituru ye, “¿A un daps ur-pitirra remen a hokte de o-shaar? ¿Ko un kus-o o-kwuur? Ay, amba remen a sekt de n-ton be-de a he m-hyan à.‡

22 Bo un rii-yo ro wukusse à, rwuun-mo yo he'e cas cas.§

23 Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.”

24 Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, “Baks no yo no hoge à ur-bon ne. Kok-de o mesute wu ken wu à de a hette wo m-me'esse, har a doo wo.*

25 Ko-wan-rii, wu a m-do'e. Wu rotte ne á, ko ya o-rii-yo yo wu rotte hiin à, a rumus yo, a yage wu ut-kom m-zar.”†

Sha-mo un ma-to un go-ye potne à

26 Yeso dooru ye un rure ut-ma. Wu zeeru, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun ko-ya-tom wu kape go un kat-o un wu à.

27 A rewuru ut-ho, go poturu, ye bo'osuru, wu nap bo takne á.

28 O-dak un hi un de un o, o ro m-ya rii-yo m-re. Poton-mo ro ur-takan. Ye pote, ye dukuru. Ujime ye nomuru ya'ane.

29 Da-o kat-o nense, wu tomuru ya-m-ce un kunt-de m-ce ne remen kat-o wooste m-ce.”‡

† **Bqr-qs nass:12 4:12** Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). ‡ **Bqr-qs nass:21 4:21** Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bqr-qs nass:22 4:22** Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bqr-qs nass:24 4:24** Hyen komo: Mati 7:2; Ruka 6:38. † **Bqr-qs nass:25 4:25** Hyen komo: Mati 13:12; 25:29; Ruka 19:26. ‡ **Bqr-qs nass:29 4:29** Hyen komo: Jowe 3:13.

*Sha-mo ɔn ma-to
ɔn ya'ane-yo o-mosta*

(Mati 13:31-32,34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yeso zeeru ye, “¿Un yaane um hette m-hongse **Gwomo-to Shir**? ¿Ya un ma-to ne um hette m-rwunte un sha-mo un to?”

³¹ Gwomo-to un wu to ro untun ya'ane-yo o-mosta yo a go'e n-dak à. Ko de nomte yo jiishte ya'ane kap us-rek à.

³² Yo jiishuru kap o un gugooq-o, a go'e n-me o-wak à. Yo nomuru caari-se us-jet, har no ro m-cire un se ye ce ut-kur.”

³³ Un sha-mo ut-ma deen gon to ka, Yeso rure ye Ma-to Shir hond hond bo ye he hoks m-nap à.

³⁴ Wu ruru ye rii á, se de un sha-mo ut-ma ne. Amba pakse o, wu ro un rwunte un yan-neke-mo un wu koyan.

Yeso reste m-yo m-ho ne

(Mati 8:23-27; Ruka 8:22-25)

³⁵ Ka da-de ne m-rim, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Haan a pes no jit-de o-mar.”

³⁶ Yan-neke-mo un wu ye yagnuru hun-ne, ut-moor ne ye cowuru o-hat be-de Yeso ro à. Ye nekuru. To ken hat-to ro kon tomso ne ut-rek-to.

³⁷ Ye ro m-neke, caari-mo m-yo taknuru. Ho-m ro m-tam o-hat. Mo ro m-he'ebe n-me har mo un he de m-shoos o-hat.

³⁸ Yeso ro m-rew n-me o-hat so ur-tur un jim. Hi-de un wu ro russe un rii-o atte un rus ur-hi à. Ye yonsuru wu. Ye zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, ashi! ¿Wo was á? Te ka he m-sabarse!”

³⁹ Ka da-de, wu inuru m-rew, wu hururu m-yo ut-gaag. Wu zeeru o-mar, “Res temb.” Yo-m resuru tek. Mar-o resuru temb.

⁴⁰ Wu zeeru ye, “¿Yan yo hante notte un hoge o-gyer? ¿Har m-moka no sher be-de Shir á?”

⁴¹ Ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru hi un de un ye, “Wuuu, ¿Ya un gon net-wu kaane wu yo-m ro wu o-dorotte m-ho ne?”

Bɔr-ɔs taan

Taas un gom-o un

wu ya-ut-kot da'e ur-hi à

(Mati 8:28-34; Ruka 8:26-39)

¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru de ka jit-de o-mar de, un dak-o o-Garasa.

² Da-o Yeso ru'e o-hat à, ba un naas o-da, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Wu rwunuru be-de us-saag, wu go'onute un Yeso ne.

³ Wu ro m-ma'as m-she'et un pak-to ut-ta'ar be-de a m-jok ut-u à. Wu ro m-gege á ko ut-kwom.

⁴ Ko a gegurse na-se un wu ut-kom ne ut-kwom ut-kwom, wu jetemse to war war. Yatt-wu ro wu m-hoks m-gaag á.

⁵ Ko de ke da-de, m-tet m-how ne, wu ro n-te un saag-se un pak-to ut-ta'ar, n-ton ut-haag. Wu ma'asuru us-kan kane. Wu ro m-monomse un hi un de un wu ut-ta'ar ut-ta'ar.

⁶ Da-o wu hyambe Yeso à, wu kawuru Yeso o-rek. Wu woburu. Wu kwukuru un co Yeso.

⁷ Wu sherguru us-kan. Wu zeeru, “Yeso, **Wà-wu Shir**, n-ton, ¿ya da wo un me ne? Hakkure, um mossute wo un Shir ne, wo 'ya me ur-koob á!”

⁸ Wu un zee yo ka remen Yeso zeste ko-**ya-ut-kot**, “Ru no un hi-de un ka net-wu.”

⁹ Bo ka net-wu konte Yeso à, Yeso cituru wu. Yeso zeeru wu, “¿Jin un du ro waane?”

Wu shasuru Yeso, “ ‘Timb,’ me wu un hon-de á, te deen.”

¹⁰ Wu konuru Yeso komo wu zeeru, “Yeso hakkure, taasú o yen te un ka be-de.”

¹¹ Un ka be-de ne, caari-o un kur-o un arede ro ut-re n-ton ur-haag.

¹² Ya-ut-kot konuru Yeso. Ye zeeru, “Yeso tuwut te be-de un arede yage te cuwut ye.”

¹³ Yeso ya'uru ye o-cow. Ya-ut-kot ruuru be-de un ka net-wu, ye cowuru un hi-to un arede. Kur-o un arede dugu-qs yoor [2,000]. Arede yirigburu o-mar. Bo ye yirigbute à, ye duuzburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye kap.

¹⁴ Bo yan-gut-de un arede hyente rii-yo nome à, ye somuru qs-rek, ha-mo un bo-o ro yow yow à. Ye runduru ya-o-bo un riib-se un o ne ka ma-to. Hun-ne rwuunuru, ye hyenet rii-yo kore à.

¹⁵ Ye haanuru be-ur Yeso, ye hyanuru wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à. Wu ro tara un gund-o un wu ne hokke un weer-se un wu ne. Ye hoguru o-gyer. Ye hyanag ut-hyat.

¹⁶ Komo ye hyane rii-yo kore ka net-wu ya-ut-kot da'e ur-hi à, un ka arede-ye ne un yish-ye un ye à, ye ruru hun-ne ye rwuune so o-bo à rii-yo kore à.

¹⁷ Ye taknu kon-qs Yeso wu yaksu ye dak-o un ye.

¹⁸ Yeso ro m-cow o-hat wu yagute ka dak-o o ka. Ka net-wu ne wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à konuru Yeso 'ye wu o-cow wu dorute wu.

¹⁹ Amba Yeso dek ma-to un wu á. Yeso zeeru, “Ji o-hur be-ur yan-yen-du du. O rure ye rem-se Wan-Koyan nomu wo à, un bo wu hyane 'won un du à.”

²⁰ Ka net-wu arguru m-neke. Wu taknu rwor un ka ma-to un ka dak-o o a m-zee *Bo-ut Op* à. Wu ro m-rwor un ka rem-se ut-moor ne se Yeso nomu wu à. Hun-ne kap ye bopuru qs-nu remen ye hogute rii-yo ut-hyat.

Yeso taasute nen yoor gom-se un ye

(Mati 9:18-26; Ruka 8:40-56)

²¹ Komo Yeso cowuru o-hat wu dooru m-pas un jit-de o-mar. Bo wu woobute à, hun-ne deen morguru be-de un wu n-riib o-mar.

²² Wu ken net-wu haanuru, jin-de un wu Jaros. Wan-gaan be-de un yan-co ye un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Bo wu hyente Yeso à, wu kwukturu un co-o un wu.

²³ Wu gapursuru Yeso, wu zeeru, “Yeso, me ka haane be un du. Wa re wan-ne'a-wu ro un kom-to Shir. Um conog o he, o ci wu un kom-ut ru ko ka gom-o ro m-ta à, wu nom hoog.”

²⁴ Yeso arguru wu m-dore. Ye arguru m-neke. Hun-ne deen doruru Yeso. Ye ro wu m-megemse.

²⁵ Wu ken ne'a-wu ro kon wu gom bope à, hak-qs op qs-yoor [12] hyo-m ro m-du un wur-o un wu.

²⁶ Wu swoog ur-koob deen un kom-to un ya-qs-ba'at ut-moor ne. Bo un rem-se wu rotte un kom-to un wu à, kap o un se se teeste un hoob-o qs-baat remen gom-o un wu teet. Gom ro wu m-muun n-hwuk n-hwuk.

²⁷ Wu hogusute Yeso ro un taas qs-gom. Wu pa'anuru so un jim-de un wu n-me un moor-to un hun-ne wu ci'it gund-o Yeso.

²⁸ Wu zeeru un hur-de un wu, “Ko bo un gund-o Yeso o de um ci'e, o bo'osute gom re teet.”

²⁹ Bo wu ci'ite gund-o Yeso à, hyo-mo un wu arguru m-ka ba un rem. Wu hoguru un wur-o un wu gom taag.

³⁰ Ba un naas o-da, Yeso napuru Shir ruutte se ken myot-se un wur-o un wu, wu napuru unze wu ken ci'ig wu. Wu byanduru n-me un moor-to un hun-ne wu nept wu ci'e wu à. Wu zeeru, “¿Wan wu ne ci'e me o-gund?”

³¹ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gwot ka moor-to un hun-ne to. ¿Wa nep net-wu ci'e gund-o ru?”

³² Ka da-de, wu gutruru remen wu hyenet wu nome kaane à.

³³ Ne'a tomso, bo wu nepte rii-yo takne un wu ne à, wu haanuru gyer-o-gyer. Wu ro us-zap. Wu kwuktururu un co Yeso, wu ruru wu bo un rii-yo takne à.

³⁴ Yeso zeeru wu, "Wà re, wan-ne'a bo o sherte un me ne à, gom ru taag. Ji o-hur, hur-ur gaan. Qa do m-muun á."

³⁵ Wu ro ut-ma, ye ken ye rwuunuru un hur-o un wan-co-wu un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Ye zeeru ka wan-co-wu, "¿Yan yo wotte un rangse un Wa-ur-Yoos? Wà ru wan-ne'a mereste."

³⁶ Ko de ye zette kaane, unze wà wan-ne'a mereste à, Yeso was un to ne á. Wu zeeru wan-co, "Yage o-gyer. Sher hur-ur gaan cot."

³⁷ Bo Yeso rurutu wu kaane à, ye arguru m-neke un ka net-wu ne, amba Yeso dek hun-ne á, se Bitrus, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne.

³⁸ Bo ye wote un hur-o Jaros à (wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à), Yeso 'wossuru hun-ne kanee deen. Ye ro us-'won.

³⁹ Bo wu tuwte à, wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte us-'won? Ay, wan-ne'a-wu mar á. Rew-mo wu rotte."

⁴⁰ Ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Wu ruuturu bo un ye ro kanee kap à n-do. Wu dekuru bo un tato-o un wan-ne'a un inu un wan-ne'a ne un ye ka nen tet ye ne ye wu rotte m-neke un ye ne à. Ye cowuru be-de ur-u.

⁴¹ Yeso bopuru kom-o un ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru wan-ne'a, "Tarita kumi!" (Wata, "Wan-ne'a, um zeeg, ine ge!")

⁴² Ba un naas o-da, wan-ne'a inuru ge. Wu yawguru un na-se un wu. Hak-se un ka wan-ne'a-wu op us-voor [12]. Kowan bopu o-nu. Rem-se ut-hyat se ka ye hyane.

⁴³ Yeso kangsuru ye. Wu zeeru, "No jar no rure net á, amba 'ya no wan-ne'a rii-yo m-re."

Bɔr-ʊs cind

A yagute Yeso ut-yage un bo-o un wu

(Mati 13:53-58; Ruka 4:16-30)

¹ Yeso inuru un ka bo-o, wu warguru un bo-o un wu o-Nazaret. Yan-neke-mo un wu nekuru un wu ne.

² Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, wu taknu yoose un hun-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Hun-ne morguru deen. Bo ye hogute wu à, ye bopuru us-nu. Ye zeeru, "Ka net-wu ne, ¿ke ne o wu kume ka nap-se kaane? Gwot gon caari-to ut-hyat to wu ro m-nom à!

³ Ashi, ¿wu wu ka wan-shaab? ¿Wà **Meri**, sek-wu **Yakubu** ne un Yosi ne, Yahudas ne, Simon ne? Hen-ne ye un wu ne, yan-ne'a-ne ye ro kon kanee be un na." Ka da-de ne, ye kuturu Yeso ut-yage.

⁴ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Ko kene a m-bom un wan-rwor un Ma-to Shir, amba yan-bo-o un wu, be-de a mate wu à, ko wu ro un rwor un Ma-to Shir, ye ro m-was un to ne har ye bupt to á."*

⁵ Yeso wu hoks nom ut-hyat kanee á, se de ya-us-gom hiin ye wu ci'e un kom-to un wu à, gom-us taaru ye.

⁶ Wu bopuru nu. Wu hyanag hyat-to un yan-bo-o un wu remen koob-de un m-sheer be-de un wu. Wu dorguru ut-bo to ro o-zang à. Wu masuru un yoose un hun-ne Ma-to Shir.

Yeso tomog nen op un voor

(Mati 10:5-15; Ruka 9:1-6)

* **Bɔr-ʊs cind:4 6:4** Hyen komo: Yoha 4:44.

7 Wʊ agnuru yan-neke-mo un wʊ nen op un yoor [12] be-ur gaan. Wʊ taknu tom-se un ye yoor yoor, ye yoose hun-ne Ma-to Shir. Wʊ ya'uru ye 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** ye da'e un hi-to un hun-ne à.

8 Wʊ nakuru ye ut-to, wʊ zeeru ye, "No ine m-neke, no jar no dek rii á, se ko-yo m-neke, no he m-dek. No dek rii-yo m-re á. No dek ba-o ur-ess á. No dek hwor á.

9 No ine m-neke, no tup ut-ka'ante. No dek cop-ut yoor á se to ro un wur-ut no à cot."

10 Wʊ dooru ye m-rure ut-ma. Wʊ zeeru, "No kume hur-o no comsute à, she'et no kané har no ruut un ka bo-o.

11 No wo'e be-de a yage no m-goks à, ko m-raag un ma-ut no ne à. Da-o no ine m-arag un ka be-de, kukt no hu-mo un na-ʊs no. No hyste kom-ut no o ka ho-de Shir he ye piishe ut-ma à."†‡

12 Bo wʊ komte ye m-rure un ka ma-to à, ye ruuru, ye ruru hun-ne. Ye ro m-zee, "Ho'os no **ba'as-ut** no, no muun, no kon Shir. Wʊa soks **ba'as-ut** no."

13 Ye ruuturu **ya-ut-kot** deen ye da'e hi-to un hun-ne à. Bo ye 'woste ya-ʊs-gom deen à, ye duusuru ye m-now. Ye konuru Shir. Gom-ʊs taaru ye. §

*Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho*

(Mati 14:1-12; Ruka 9:7-9)

14 Yeso ruug ur-jin ko kene har ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoguru ma-to un wʊ. Hun-ne kap ye ma'asuru ʊs-barag. Ye ro m-zee, "¿Wan wʊ ne ro un nom un ka hyat-to kaane?" Ye ken ye zeeru "**Yohana** wʊ. Wʊ ro'e un m-yo'os un hun-ne n-te m-ho à. Wʊ wʊ Shir 'yonse be-de m-margan ne. Wʊ wʊ a ya'ase ka beeb-de."

15 Ye ken ye zeeru, "Ay, **Ereja** wʊ."

Ye ken ye zeeru, "Ay, wan-rwor un Ma-to Shir wʊ untun ka ye haane n-ga à."*

16 Bo **Here** hogute ma-ut Yeso à, wʊ zeeru, "**Yohana** wʊ um rwo'e a kups hi-de un wʊ à, wʊ ine un hoog ne!"

17 **Here** un zee kaane remen se ken hak-se n-ga ne, wʊ un hi un de un wʊ, wʊ rwo'og a ship **Yohana**. A rwo'uru wʊ un kuke-o m-ke'et. Wʊ un nom kaane remen wʊ gaag ne'a hen un wʊ, Herodiya cin ba campo un wʊ un mar. Jin-ur campo un wʊ ro Pirip.

18 **Here** un nom kaane remen **Yohana** ma'aste wʊ m-rure unze, udepe wʊ ge ne'a hen un wʊ á.†

19 Ne'a suuru **Yohana** ʊs-ryaab har wʊ conog wʊ ho wʊ. Amba Herodiya kum ur-be á.

20 Ko-Gwomo **Here** ro un gyer-o **Yohana**. Wʊ nak wʊ kashi un net-wʊ, wan-ba-m-kukop. Remen kaane, wʊ essuru wʊ be-de rii a ci wʊ á. Wʊ ro m-zo'ore deen da-o **Yohana** ro ut-ma un wʊ ne. Amba kap un kaane ne, wʊ ro un hoge un rerem-mo un ma-to un wʊ.

21 Amba de ken ho-de, Herodiya kumuru caari-de ur-ho. Ka ho-de, ko-Gwomo **Here** ro un baks un ho-de a mate wʊ à. Wʊ nomuru o-biki. Wʊ banuru gwomo-ne ye un wʊ, un sek-ye ne ye un karma-ne un sek-ye ne ye un dak-o o-Gariri.

22 Bo ye morgute un biki-o un wʊ à, wa Herodiya wan-ne'a, wʊ cowuru be-de un ye. Wʊ hewuru ʊs-hew. Zak-o reeru ka ya-o-biki ye deen, kap un ko-Gwomo **Here** ne. Ko-Gwomo hakuru o-nu, wʊ zeeru ka wan-ne'a-wʊ "Kay, kon me rii-yo o cone à, kap man ya'as wo yo."

† **Bor-ʊs cind:11 6:8-11** Hyen komo: Ruka 10:4-11. ‡ **Bor-ʊs cind:11 6:11** Hyen komo: Seng 13:51. § **Bor-ʊs cind:13 6:13** Hyen komo: Yaku 5:14. * **Bor-ʊs cind:15 6:14-15** Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19.

† **Bor-ʊs cind:18 6:17-18** Hyen komo: Ruka 3:19-20.

²³ Wʉ tɔndurʉ ka wan-ne'a-wʉ. Wʉ zɛerʉ, “Koyan yo o kɔnɛ be ʉn de, har purʉg-de ʉn gwɔmo-ʉt re, man hoks wɔ m-ya'as.”

²⁴ Bɔ wan-ne'a hogʉtɛ kaanɛ à, wʉ ruuru, wʉ haarʉ be-ʉr inu ʉn wʉ. Wʉ zɛerʉ wʉ, “Hogɛ ma-tɔ ko-Gwɔmo zee à, wʉ zee koyan yo ʉm kɔnɛ wʉ, wʉa ya'as mɛ. ¿Yan yo nɛ ʉm he wʉ m-kɔn?”

Inu ʉn wʉ zɛerʉ wʉ, “Ha o kon wʉ hi-ʉr **Yohana** Wa-m-**Yo'os ʉn hun-nɛ m-ho.**”

²⁵ Tɔ, wʉ muunurʉ, hɔr-m-hɔr be-de ʉn ko-Gwɔmo. Wʉ konurʉ wʉ, wʉ zɛerʉ, “Hi-ʉr **Yohana** Wa-m-**Yo'os** de ʉm cɔnɛ o huʉ mɛ m-mɔka n-mɛ o-kɔk.”

²⁶ Bɔ ko-Gwɔmo hogʉtɛ kaanɛ à, men-ʉt naasurʉ wʉ deen remen wʉ regusʉtɛ wʉ tɔndsʉtɛ be-de ʉn ya-o-biki. Wʉ cɔn wʉ yagɛ shoos ʉn ma-tɔ ʉn wʉ á.

²⁷ Remen kaanɛ, ba ʉn naas o-da, wʉ tɔmurʉ ko-karma. Wʉ zɛerʉ, “Ha o kupsʉnʉ mɛ hi-ʉr **Yohana.**” Wʉ argurʉ m-nekɛ be-de **Yohana** ro ke'o à, wʉ kupsurʉ hi-de ʉn wʉ.

²⁸ Wʉ neknurʉ ʉn de nɛ n-mɛ o-kɔk. Wʉ ya'asurʉ ka wan-ne'a-wʉ. Wan-ne'a ya'asurʉ inu ʉn wʉ.

²⁹ Da-ɔ yan-nekɛ-m **Yohana** hogɛ bɔ a nɔmɛ à, yɛ haarʉ, yɛ dɛkurʉ u-de ʉn wʉ, yɛ jɔkurʉ.

*Yɛso reegtɛtɛ hun-nɛ
dugu-ʉs taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

³⁰ Yan-Tɔm Yɛso, yɛ wʉ tɔmɛ yɛ rur Ma-tɔ Shir à, yɛ muunurʉ, yɛ mɔrgurʉ be-ʉr Yɛso. Yɛ rurʉ wʉ kap rii-yo yɛ nɔmɛ à ʉn rii-yo yɛ yoos nɛ à.

³¹ Tɔ, yɛ ro wʉ m-rurɛ, hun-nɛ dorɔ yɛ, yɛ ma'asurʉ m-haan be-de ʉn wʉ yɛ hogʉtɛ ma-ʉt Yɛso. Yɛ ka rɔ m-nekɛ, yɛ ka ro m-arag, har Yɛso kum da-ɔ ʉn rɛ ʉn rii-yo m-rɛ á. Wʉ zɛerʉ yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ, “Haan nɔ, a paks nɔ, a wʉwɛ nɔ hiin.”

³² Yɛ cɔwurʉ o-hat, yɛ ro m-nekɛ be-de ʉn ba ʉn nɛt ʉn hɔn-de ʉn yɛ.

³³ Ashi, hun-nɛ deen hyanag nekɛ-mɔ ʉn yɛ. Yɛ nepstɛ ʉn yɛ nɛ. Yɛ rwuunurʉ ʉn kɔ ɔ ke bɔ-ɔ. Yɛ argurʉ teerʉ ʉs-rek. Yɛ rɔ ʉn dɔrɛ n-riib ɔ o-mar. Yɛ ba'urʉ Yɛso nɛ m-wɔ rɛɛnɔ be-de yɛ he'e à.

³⁴ Yɛso woburʉ. Bɔ wʉ rwuuntɛ o-hat à, wʉ 'wɔssurʉ hun-nɛ ʉt-mɔɔr nɛ deen yɛ be'estɛ wʉ m-wɔ. Tɔ, wʉ hyanurʉ yɛ. Yɛ ka ʉntʉn yege-ca. Yɛ rotte ko-ya-ʉr-gʉt á. Wʉ hogurʉ 'wɔn-de ʉn yɛ. Wʉ taknʉ yoose ʉn yɛ se ken rem-se deen.‡

³⁵ Tɔ, da-ɔ wʉ ro yɛ m-yoose à, yan-nekɛ-mɔ ʉn wʉ hyanurʉ hɔ-ʉr teestɛ. Yɛ haarʉ be-ʉr Yɛso. Yɛ zɛerʉ, “Hɔ-ʉr teestɛ. Hur-ʉt rɔ kɔn kanɛ yow yow á.

³⁶ Sɛ o 'yons yɛ kaanɛ yɛ tʉwʉt yan-bɔ-ʉt kat-nɛ tɔ rɔ kanɛ à, yɛ oonʉtɛ hi ʉn de ʉn yɛ rii-yo m-rɛ.”

³⁷ Amba Yɛso hakurʉ o-nu, wʉ zɛerʉ yɛ, “Ya nɔ yɛ rii-yo m-rɛ ʉn hi ʉn nɔ.”

Yɛ zɛerʉ Yɛso, “Hɔn ʉn ka mɔɔr-tɔ ʉn hun-nɛ tɔ, ¿ke nɛ ɔ tɛ he kum ʉn hwɔr-yɛ tɛ hette yɛ m-coks à? ¿Wa ya'e tɛ ka rii-yo kaanɛ? Sɛ de tɛ nɔmɛ guwʉs-de ʉt-hɔ zungu-ʉs yoor tɛ hokstʉ yɛ m-reegtɛ.”

³⁸ Yɛso citurʉ yɛ, “¿Burɔdi-ʉt re tɔ rɔ nɔ? Ha nɔ nɔ gwɔtɔn.”

Bɔ yɛ heetɛ m-gwɔt à yɛ muunurʉ. Yɛ zɛerʉ wʉ, “Burɔdi-ʉt taan ʉn jan nɛ yoor tɛ hyane.”

³⁹ Bɔ wʉ hogʉtɛ shas-ɔ ʉn yɛ à, wʉ zɛerʉ hun-nɛ kap, “She'et nɔ be-de ʉn gwɔ-ʉt yar-tɔ kur-ʉt ʉt-kur.”

⁴⁰ Yɛ nɛ yɛ she'eturʉ kur-ʉt ʉt-kur. Tɔ ken kur-tɔ nɛ zungu-o gaan [100], tɔ ken kur-tɔ kwoz-ʉt yoor ʉn ɔp [50].

‡ **Bɔr-ʉs cind:34 6:34** Hyen komo: Qɔg 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mati 9:36.

⁴¹ Bɔ ye she'ette à, Yeso jaksuru yish-ye un wu n-Ton o shir, wu nomuru Shir ur-bongon. Bɔ wu komte Shir nome ur-bongon à, ka da-de ne, wu bosuru ka burodi-to bos-ut ut-bos. Ka bos-to wu bosre à, wu wonguru yan-neke-mo un wu un ka jan-ye ne yoor. Ye heeturu ka hun-ne ye kap.

⁴² Hon un moor-to un ye kap ye reeru to, ye ciig har to kus,

⁴³ har ye kamsuru to kusse à koor-ut op ut-yoor [12].

⁴⁴ Be-de un ka ye re à campo-ne dugu-us taan [5,000].

Yeso nomog ur-hew n-ton m-ho

(Mati 14:22-33; Yoha 6:15-21)

⁴⁵ Bɔ Yeso komte reegte un hun-ne à, ba un naas o-da, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye tuw o-hat ye neke, ye pes o-mar, ye wo un o ken bo-o o a m-zee o-Besayada. Wu komo wu 'yonsute ka hun-ne ye.

⁴⁶ Bɔ wu 'yonste hun-ne à, wu daaru ur-haag remen wu konot Shir.

⁴⁷ Bɔ tet-m woonte à, yan-neke-mo un wu ro o-hat n-tete o o-mar. Yeso ne wu ro kané o-zang un hon-de un wu.

⁴⁸ Wu hyamburu yan-neke-mo un wu ro dum-o m-nak o-hat. Hat-o yagute m-neke remen yo-m ro o m-munte us-ajima ne. Ka da-de ne, cin ba ho-ur ro un rwuun, wu kawuru ye. Wu ro m-yawag n-ton m-ho us-na us-na. Wu woot be-de un ye.

⁴⁹ Amba bo ye hyambute wu roon à, wu ro m-yawguné n-ton m-ho mo o-mar, ye nomuru us-barag. Ye zeeru, “¿Ko ko-marimar-wu?” Ye taknuru us-kan se o-gyer.

⁵⁰ Ko wu ke, bo wu hyambute Yeso à, wu zapuru us-zap. Yeso tepsburu ye hor-m-hor. Wu zeeru ye, “Ho'os no hur un no. Yage no o-gyer. Me wu.”

⁵¹ Ka da-de, wu woburu be-de un ye. Wu cowuru o-hat. Yo-m resuru tomso ne. Ye ne ye bopuru us-nu deen.

⁵² Ko de wu reegtute hun-ne un yish-ye un ye à, ye ungo nap beeb-ur Yeso á. Hur-de un ye hoks m-nap á.

Yeso taasute ya-us-gom

gom-se un ye un dak-o o-Genesaret

(Mati 14:34-36)

⁵³ Ye pasuru ur-jit, ye wooru un dak-o o-Genesaret. Ye gaguru o-hat un riib-o o-mar.

⁵⁴ Bɔ ye rwunte à, ba un naas o-da, hun-ne napuru unze Yeso wu.

⁵⁵ Ye doruru ut-bo, hun-ne masuru wu m-hante ya-us-gom us-rek us-rek n-te un kerem-to un ye. Ko o ke dak-o ye hoge Yeso ro, ye heeturu ye.

⁵⁶ Kap be-de wu cowe à, un bo-ut rek-to ko bo-ut caari, un riib ne, ye russuru ya-us-gom be-de ut-baab. Ye konuru Yeso wu yage ye ci ko riib-o un cop-o un wu. Bɔ un ya-us-gom ye ci'e o à, gom-us taaru ye.

Bɔr-ɔs ta'yoor

Dore un jor-se un ya-n-ga-ye

un rem-se un ye ne

(Mati 15:1-9)

¹ De ken ho-de, **Parisa**-ne morguru be-ur Yeso mosse un ye ken ye ne yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye woonuru rwuun-mo o-Urusharima remen ye hyenet Yeso.

² Ye hyanuru ye ken **yan-neke-m Yeso** ye. Ye ro un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye, ba ye un sapt, bo **Parisa**-ne zee ye ye sapt à.

³ **Yahuda**-ne, yagunte de **Parisa**-ne, ye ro un dore un rem-se ya-n-ga-ye yoose ye à. Ye ro m-re un rii á, se ye saptussute ut-kom ur-bon ne bo ye 'wosse tat un ye ne ro m-nom n-ga à.

4 Tomso ne ye ro un re un rii-yo m-re be-de ut-baab á, se ye saptussute. Ka da-de ne yette un re un rii-yo m-re yo un be-de ut-baab. Se ken jor-se ro kon deen se tat un ye ne zee ye dore à. Se yette m-so'os ut-kok, ut-tur ne, rii-yo ye duuste rii un to.

5 Remen kaane, **Parisa**-ne un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Ya hante yan-neke-m ru ye rotte un dore un jor-se ya-n-ga-ye á? Ye rotte un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye.”

6 Yeso shasuru ye, “Ee, **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu rworog ma-ut no hond hond, no ya-o-shepe! Hoge no rii-yo wu gene à. Wu geneg unze, Shir zeeg,
“ ‘Ka hun-ne ye ro me ur-bongon bo o-nu,
amba ye ya'as me hur-de un ye á.

7 Bongon-de ye ro me m-nome à, hwaa o.

Remen, ye ro un yoos un **karamsa**-o un hun-ne
sa o zee **karamsa**-to Shir.’* ”

8 Yeso dooru ye m-zee, “Kaane o no m-nom. No m-yage un **karamsa**-o Shir, notte un dore un jor-ʉs tat no ne.”

9 Yeso dooru m-do, wu zeeru ye, “¿Weer-ʉs no se ka? No m-muut un **karamsa**-o Shir hwaa remen no dorute jor-ʉs tat no ne!

10 Bu-o gaan, **Mosa** zeste, ‘Ya tato ru un inu ru ne ut-gos. Wu pyape tat un wu à, ko inu un wu, a ho wu.’†

11 Amba no ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu ko inu un wu un yo à, amba wua zee, ‘Kap rii-yo no roa kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à.’

12 Un yoos-de un kaane, notte un hante un cow-se un yage un gu un tat no ne ye ro ur-koob à.

13 Ka bo no m-muut un Ma-to Shir hwaa. Notte un dore un jor-se un ya-n-ga-ye. Notte un yoose un yakar no. Sha-mo un ma-ut gaan-mo ka um nomu no. Se ken rem-se ro kon ut-moor ne se no m-nom à.”

*Rii-yo ro un naas un net à
(Mati 15:10-20)*

14 Bo Yeso komte rure un **Parisa**-ne kaane à, komo wu agnuru moor-to un hun-ne ye ro kane ʉs-riib à. Wu zeeru ye, “Raks no ut-to, kap-m no, no nep ma-to um he no m-rure à.

15 Rii-yo net ro m-re un nu-o un wu à, yo ro wu m-naas á, se de yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas.”‡

17 Bo Yeso nomte ut-ma kaane à, wu yaguru moor-to un hun-ne, wu cowuru o-hur. Ka da-de ne, yan-neke-mo un wu cituru wu, “¿Re o, ka sha-mo ut-ma to ro?”

18 Yeso zeeru ye, “¿Har un no ne, no nap á? Rii-yo net ro m-re à, yo ro wu m-naas á.

19 Me un zee kaane remen ur-hur o, yo cowe á, ut-men o, yo cowe. Rii-yo cowe ut-men à, a ruut yo o-kot.” (Yeso un ruru ye ka ma-to wu kututu ye unze ko yo ke rii-yo yo ro un bon-de m-re ne.)

20 Wu dooru m-zee, “Rii-yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas.

21 Me un zee yo ka remen un hur-de un net o, barag-ʉs yo-se ro m-rwuun: rii-yo m'e, ur-hyow ne, un ho-de un net ne,

22 o-ás, ur-gop ne, un men-ut jaas-to ne, ut-raks ne, ur-she'et ne untun guub-o o-gwoor, ur-shoob ne, un reeb-to un hun-ne ne, un nu-mo ur-hi ne, un m-raag ne.

23 Ka rem-ʉs yo-se se kap, un hur-de un net o, se ro m-rwuun. Se se ro net m-naas.”

* **Bɔr-ʉs ta'yoor:7 7:7** Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). † **Bɔr-ʉs ta'yoor:10 7:10** Hyen komo: Rwu 20:12; Kara 5:16; Rwu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:15 7:15** Mo ken gen-mo un do ci-o 16Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.

*Ne'a-wu ro ko-Yahuda á shere be-ur Yeso
(Mati 15:21-28)*

²⁴ Yeso yaguru o-Gariri, wu cowuru un o ken dak-o ur-hew ne, dak-o un o ken bo-o o a m-zee o-Taya à. Wu comsuru un o ken hur-o. Wu conu ne hun-ne nep á. Amba hun-ne ro un 'er-de un wu ko yea hyen wu à.

²⁵ Wu ken ne'a-wu hoguru Yeso haante. Ka ne'a-wu wu ro un wan-ne'a ne rek-wu, **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Wu haanuru be-ur Yeso hor-m-hor. Wu kwukturu un co-o un wu.

²⁶ Ka ne'a-wu tomso, ko-ya-o-**Yahuda** wu á, ko-ya un dak-o o-SiriyaŞ wu. Wu konuru Yeso ruute wa un wu ko-**ya-ut-kot** ye da'e wu ur-hi à.

²⁷ Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A yage yakar cikste tokon. Rii-yo m-re yo un yakar, yo depe a ya'as yege-wo á."

²⁸ Ne'a shasuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, ka bo o, amba ko yege-wo, ye ro un re un rii-yo m-re yo he'ene yakar à."

²⁹ Bo ne'a zette Yeso kaane à, Yeso shasuru wu. Yeso zeeru, "Bo o shestu me kaane à, ji o-hur, ko-**ya-ut-kot** ruug un hi-ur wa ru wan-ne'a."

³⁰ Ne'a arguru jo. Wu wobe, wu 'wos wa ro domb n-ton un rii-o ur-rut. Ko-**ya-ut-kot** ruuste un hi-de un wa.

Yeso rwo'og ko-ka'ato m-hoge

³¹ Yeso ro m-ru un dak-o un riib-o un bo-o o-Taya, wu doruru so o-Sidon wu heet Mar-o o-Gariri. Ka da-de ne, wu hessunuru un dak-o a m-zee dak-o un *Bo-ut Op*.

³² Bo wu woonte kanè à, ye ken ye hanturu Yeso wu ken ko-ka'ato-wu. Wu ro tomso ut-re'em ne. Ye konuru Yeso **seke** wu o-kom, ko ka gom-o m-ta à.

³³ Yeso yagnuru morog-de un hun-ne. Wu paksuru un ka net-wu ne. Wu zupuru wu ut-to un jow-ye un wu. Wu copsuru o-jow m-ta. Wu ci'uru rem-de un wu un ka jow-yo.

³⁴ Wu dassuru ur-hi n-Ton o shir. Wu shikuru deen. Wu zeeru wu, "Ephaphatha" unze, "To-ut ru tikse."

³⁵ Bo m-zee un kaane to-ut tiksuru. Rem-ur ho'osuru. Wu tepruru ur-bon ne.

³⁶ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye unze ye jar ye rure net á. Amba bo Yeso ka'agte ye à, ye ne komo ye dooru m-rwor.

³⁷ Ye hoge ka ma-to un to-to un ye à, ye bopuru us-nu remen ye hyanag rii-yo ut-hyat. Ye zeeru, "Wu nak nom un ko yo ke rii-yo ur-bon ne har wu rwo'og ka'ato-ne un bebe-ne m-hoge, ye teper."

Bor-ʊs eer

*Yeso reegtute hun-ne dugu-ʊs nass [4,000]
(Mati 15:32-39)*

¹ Un ka ho-to ne, hun-ne dooru m-morge deen be-ur Yeso. Ye kus un rii-yo m-re ne komo á. Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye,

² "Kay, um hogute 'won-de un ka hun-ne ye, ye rewe be un na ho-ut tet à, rii-yo m-re yo kus á.

³ Me 'yonse ye ne, ye ji m-moka m-mer m-mer, mer a bu ye un cow. Yea wo o-hur á, remen ye ken ye rwunte ur-hew ne."

⁴ Yan-neke-m Yeso shasuru wu, ye zeeru, "¿Ke ne o ne a he hoks m-kum ut-burodi kanè o-kot to he coks un ka hun-ne ye à?"

⁵ Yeso cituru ye, wu zeeru, "¿Burodi-ut re to no rotte?"

Ye zeeru wu, "Burodi-ut ta'yoor-to te rotte."

⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru hun-ne, she'et n-dak. Bɔ ye she'ete à, wu dekuru ka burodi-ut ta'voor-to, wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru to, wu ya'asuru yan-neke-mo un wu ye heete moor-to un hun-ne. Ye heeturu ye.

⁷ Ye ro un jan rek-ye ne hiin. Da-o wu nomse Shir ur-bongon remen ye à, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye wonge hun-ne ka jan-ye tomso. Ye heeturu ye.

⁸ Kowan wu reeru, wu ciig. Bɔ ye cikste à, yan-neke-mo un wu kamsuru bos-to kuse à. To shoosuru koor-ut ta'voor.

⁹ Hun-ne ne ye wooste dugu-ʉs nass [4,000]. Bɔ ye komte m-re à, Yeso 'yonsuru ye.

¹⁰ Ba un naas o-da, ka da-de ne, wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne, ye haaru un dak-o o-Darmanuta.

Hoob-o un hyan un hyat-ut Yeso
(Mati 12:38-42; 16:1-4)

¹¹ Bɔ **Parisa**-ne hogute Yeso woonte à, ye haaru be-de un wu. Ye taknu wu ʉs-cot. Ye ro un hoob-o wu nom to ken hyat-to, to ye hette m-zee wu rwunte n-Ton shir à. Ye ro wu m-taks.*

¹² Bɔ wu hogute ma-to un ye à, wu shikuru un hur-de un wu deen. Wu zeeru, “¿Ya-m-moka ye, ya un yo notte o-hoob o un hyan un hyat-to Shir? Nip-o me no m-rure, mo ken senge-mo ut-hyat mo ro kon mo a he m-kute ya-m-moka ye á.”†

¹³ Bɔ wu rurutu ye kaane à, wu inuru. Wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru un de ka jit-de.

Yist-mo un Parisa-ne
(Mati 16:5-12)

¹⁴ To-ut ka'ag **yan-neke-m Yeso** m-neke ut-burodi ne. Se ur-gaan un hon-de un de de ye rotte n-me o-hat.

¹⁵ Ye ro un pas o-mar, Yeso nakuru ye ut-to, wu zeeru, “Baks no, no nom cen un **yist**-mo un **Parisa**-ne un **yist**-m ko-Gwomo **Here** ne.”‡

¹⁶ Ye nomuru ut-ma un hi un de un ye, ye zeeru, “Wu un rwor kaane remen att ut-burodi á.”

¹⁷ Yeso napuru bɔ un rii-yo ye nome ut-ma à. Wu zeeru, “¿Remen ya notte un ma-to un koob-de ut-burodi? ¿No nap ma-to um rottu no á? A'a, ¿har m-moka no un koob-de m-nap ne?”

¹⁸ ‘No un yish ne ye o-hyan, ¿Amba no m-hyan á? No ut-to ne to m-hoge, ¿Amba no m-hoge á?’§

¹⁹ No baks á! Da-o um bosre hun-ne dugu-ʉs taan [5,000] burodi-ut taan à, ka bos-to kuse no à, ¿koor-ut re to no shoose un to?”

Ye zeeru, “Koor-ut op-ut voor-to.”

²⁰ Wu zeeru, “Burodi-ut ta'voor ne to um bosre hun-ne dugu-ʉs nass [4,000], ka bos-to kuse no à, ¿koor-ut re to no shoose un to?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Koor-ut ta'voor-to.”

²¹ Wu zeeru ye, “¿Har m-moka, no nap á?”

Yeso upsute ko-po yish

²² Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye haaru un de ken bo-de de a m-zee o-Besayada à. Bɔ ye woote à, hun-ne hanturu Yeso, wu ken ko-po-wu. Ye konuru wu unze wu ci yish-ye un wu ko yea upse à.

* **Bɔr-ʉs eer:11 8:11** Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bɔr-ʉs eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. ‡ **Bɔr-ʉs eer:15 8:15** Hyen komo: Ruka 12:1. § **Bɔr-ʉs eer:18 8:18** Hyen komo: Irimi 5:21; Izik 12:2; Mark 4:12.

23 Wɔ bɔpuru wɔ o-kom, wɔ ruuturu wɔ n-riib o-bɔ. Bɔ wɔ ruute wɔ à, wɔ copsuru yish-ye ʉn wɔ m-ta. Wɔ ci'uru ye ʉn kom-tɔ ʉn wɔ. Ka da-de ne, wɔ cituru ko-pɔ. Wɔ zeeru wɔ, “¿O hokstɛ hyan ʉn yo ken rii-yo?”

24 Ko-pɔ dassuru ʉr-hi remen wɔ hyenet. Wɔ zeeru, “Mɛ de m-hyan ʉn hun-ne buu, ʉntun ʉs-'yo o mɛ ye m-hyan. Ye rɔ m-neke.”

25 Komo Yeso dooru ci ʉn yish-ye ʉn wɔ. Ká da-de, yish-ye ʉn wɔ upsuru. Wɔ hyanuru koyan cas cas.

26 Ka da-de ne, Yeso zeeru wɔ, “Neke jo ʉn hur-o ru. Wɔ warag o-Besayada á.”

*Bitrus nak Yeso wɔ rɔ Wan-Gwu
(Mati 16:13-20; Ruka 9:18-21)*

27 Yeso inuru kanɛ ʉn yan-neke-mɔ ʉn wɔ ne. Wɔ cowuru ʉn bɔ-tɔ ʉn dak-o ʉn riib-o ʉn bɔ-o o-Kaseriya o-Pirip. Ye rɔ m-neke ʉn cow, Yeso cituru ye. Wɔ zeeru, “¿Wan wɔ ne hun-ne rɔ m-zee ʉm rɔ?”

28 Ye shasuru wɔ, “Ye ken ye, ye rɔ m-zee **Yohana** wɔ Wa-m-Yo'os ʉn hun-ne m-hɔ. Wɔ a 'yonse be-de m-mar. Ye ken ye ne, ye zeeru **Ereja** wɔ. Ye ken ye zeeru wan-gaan be-de ʉn ya-n-ga-ye, **yan-Rwor ʉn Ma-tɔ Shir.**”*

29 Yeso cituru ye, “Nɔ ne, ¿Wan wɔ ne eb nɔ rɔ m-zee ʉm rɔ?”

Bitrus shasuru Yeso, wɔ zeeru, “Wɔ wɔ rɔ **Kiristi, Wan-Gwu** wɔ Shir tomne à.”†

30 Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye, wɔ zeeru, “Nɔ jar nɔ rur á.”

*Yeso rworog ʉnze mar-mɔ wɔ he'e
(Mati 16:21-28; Ruka 9:22-27)*

31 Bɔ wɔ ka'agte ye ʉnze ye rwor ʉnze wɔ rɔ **Wà-wu ʉn net** á, ka da-de ne, wɔ taknu ye m-yoose de ken yoos-de. Wɔ zeeru, “Gakte-mɔ mɛ **Wà-wu ʉn net** ʉm su ʉr-koob. Sek-ye ye ʉn **Yahuda**-ne ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir, ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ne, yea 'yarag mɛ har yea ho mɛ. Ye ho mɛ, ho-ʉt tet tɔ ʉm he m-nom ʉn saag ʉm inute ʉn hoog ne.”

32 Yeso rworuru ka ma-tɔ cas cas. Wɔ wuke tɔ ken tɔ á. Sɛ Bitrus nakuru wɔ pakse, wɔ taknu Yeso m-kangse.

33 Bɔ Bitrus kangse wɔ à, Yeso byanduru ʉs-ajima ne. Wɔ gwoturu ye ka yan-neke-mɔ ʉn wɔ ye, ka da-de ne, wɔ kangsuru Bitrus. Wɔ zeeru, “Nom ja ʉn mɛ ne, **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kɔt.** Barag-ʉs ru se Shir se á, se ma-hun se.”

34 Ka da-de, Yeso agnuru buug-de ʉn hun-ne ye wɔon yow yow be-de ʉn yan-neke-mɔ ʉn wɔ. Komo wɔ zeeru ye, “Urege wɔ ken wɔ conog wɔ warag wan-neke-m re, sɛ wɔ she'eg hi ʉn de ʉn wɔ komo sɛ wɔ zongute wɔ sew **kan-o** ʉn wɔ, wɔ doru mɛ.‡

35 Remen bɔ ʉn wɔ cone gu ʉn hoog-o ʉn wɔ à wɔa taage ʉn o, amba nɔ ye ya'ase hoog nɔ rem re à, komo remen **Ma-tɔ m-Rerem** noa kum hoog-mɔ ba m-ta.§

36 ¿Ya net kume ne, wɔ kume hono o-dak amba wɔ taage ʉn hoog-mɔ ʉn wɔ?

37 ¿Ya net he ya'as ʉn Shir remen wɔ oot hoog-o ʉn wɔ?

38 Urege wɔ ken wɔ rɔ m-hoge ʉn 'e-m re ʉn yo mɛ m-yoos ne à, ʉn ka da-o, o hun-ne rɔ m-sheer be-de Shir á, amba sɛ men-ʉt jaas-tɔ, ka da-de, mɛ **Wà-wu ʉn net** a hoge 'e-mɔ ʉn wɔ, mɛ muune ʉn dak. Man muun ʉn seps-mɔ o-Tato ne mosse ʉn mɔ ʉn **yan-tɔm-ye Shir** ne ye ba m-kukop.”

* **Bɔr-ʉs eer:28 8:28** Hyen komo: Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. † **Bɔr-ʉs eer:29 8:29** Hyen komo: Yoha 6:68-69.

‡ **Bɔr-ʉs eer:34 8:34** Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bɔr-ʉs eer:35 8:35** Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

Bor-ús jero

¹ Yeso dooru ye ut-ma, wu zeeru, “Hoge no! Nip-o me no m-rure, ye ken ye be un no ye morge kane à, rii-yo ye meret yea hyen gwomo-to Shir rwuunte un beeb-de un to ne.”

Yeso barmute

(Mati 17:1-13; Ruka 9:28-36)

² Bo rewute ho-ut cind à, Yeso dekuru Bitrus, **Yakubu**, un **Yohana** ne. Ye doruru wu har n-ton o-haag. Kane un hon-de un ye. Kaane wu barme un yish-ye un ye.

³ Cop-to un wu warguru ut-pus to puu. To ma'asuru kyarkyar. Yatt wan hoks un so'os ut-gund to un wu kane bo cop-to un wu nome o-mok á.

⁴ Ye hyanuru **Ereja** un **Mosa** ye merse à, ye rwuunte be-ur Yeso. Ye ro un tep un Yeso ne.

⁵ Bitrus zeeru Yeso, “Wa-us-Nap, bo a kane à, nong ur-bon te nomu no depi-ut tet: wo ur-gaan, **Mosa** ur-gaan, **Ereja** ur-gaan.”

⁶ Bitrus un zee kaane remen wu un ye ka yoor-ye ne **yan-neke-m Yeso**, gyer-o reeg ye deen har ye hoks m-nap un yo m-zee á.

⁷ Ye ro kane, o ken ke'ente-o kawuru, o hokkuru ur-ho. Ye hoguru cor n-Ton shir. O zee, “Wà re wu ka wu um cone à. Raks no ut-to, no hoge wu.”*†

⁸ Bo un gyp-o un yish, ye gwoturu, ye 'wos Yeso un hon-de un wu mosse un ye ne. Ye hyan ye ka á.

⁹ Ye ro m-kergene n-ton o-haag, wu ka'aguru ye. Wu zeeru ye, “No jar no rure net rii-yo no hyane á. Se me **Wà-wu un net**, da-o me ine be-de un margan-ne, ka da-de ne, no he rwor un rii-yo no hyane à.”

¹⁰ Ye doruru ma-to un wu, amba ye ma'asuru us-acitne un hi un de un ye, ye zeeru, “Se da-o wu ‘ine be-de un margan-ne’ ¿Re o no hyane ka ma-to?”

¹¹ Ka da-de ne, ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Remen yan o yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** zette se **Ereja** wu merse à, se wu musunte, ka da-de ne, Shir tomonte **KiristiWan-Gwu?**”‡

¹²⁻¹³ Yeso shasuru ye, wu zeeru, “Nip-o, a geneg be-de un Ma-to Shir unze se **Ereja** heesunte wu ja'asse koyan, ka da-de ne, **Kiristi** haanuru. Ro gense tomso unze hun-ne a nomu wu kap rii-yo ye cone à. Ka net-wu a tane un jin-ur **Ereja** à, wu be'este ne wu heesunte. Bo un rii-yo a gene unze a nomu wu yo à, to, bo un haan-mo un wu a nomuru wu yo. **Wà-wu un net**, wu Shir he m-tomon un jim-ur **Ereja** à, a geneste unze wua su ur-koob deen be-de un hun-ne, yea yo'og wu.”

Yeso ruute ko-ya-ut-kot

un hi-de un wà

(Mati 17:14-20; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet, bo ye kergente o-haag à, ye muunuru. Ye 'wossuru hun-ne deen hwoog ka ye ye yage à n-tete. Ma-ut sunuru yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un ye ne.

¹⁵ Bo moor-to un ka hun-ne ye hyambute Yeso à, ye bopuru us-nu. Ye somnuru us-rek us-rek. Ye gassuru wu.

¹⁶ Wu cituru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “¿Yan gon ma-to sunu no un ka hun-ne ye ne?”

¹⁷⁻¹⁸ Se wu ken net-wu n-me un ka moor-to un hun-ne ye wu shasuru. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, me ka hante wà re wan-campo wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ye weneg wu tep. Myet da-o ye daanu wu, wu ma'asuru m-hye n-dak, nu-o un wu ma'asuru

* **Bor-ús jero:7 9:2-7** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bor-ús jero:7 9:7** Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22. ‡ **Bor-ús jero:11 9:11** Hyen komo: Mara 4:5; Mati 11:14.

un ru ut-kop. Wu ma'asuru un ti un yin, wu hu'usuru gaw. Um heette wu be-de un yan-neke-m ru ye ruut ka ko-**ya-ut-kot**-wu. Ye hoks á."

¹⁹ Yeso zeeru ka hun-ne ye kap. "No ya-m-moka, yan-koob-de m-sheer be un de! ¿Se da un ke o um he m-ma'as un no ne? ¿Um dungunte un no ne, har no bupt ma-ut re? No de, hantu me no wa."

²⁰ Ka da-de, ye hanturu wu wa, wan-campo. Bo ko-**ya-ut-kot** hyente Yeso à, wu 'yonsuru o-zungo un hi-de un wa. Wur-o un wa arguru us-zap. Wu hyeeru n-dak. Wu ma'asuru ut-byorke. Nu-o un wu ro un ru ut-kop.

²¹ Yeso cituru tato-o un wu, Yeso zeeru, "¿Da un ke o ne ka rem-se kumu wu?"

Tato-o shasuru, "Cin wu ro rek-wu."

²² Koyanda se wu ma'aste wu m-jorbe n-me o-ra, m-ho ne remen wu hoot wu. Urege woa hoks, o hoge 'won un te, o gu te."

²³ Yeso zeeru, "¿'Urege woa hoks'? Ko yo ke rii-yo yo m-nome yo be-de wu shere be un de à."

²⁴ Un ra o, wu hogute kaane à, wu 'yonsuru cor-o un wu. Wu zeeru, "Um dek Ma-to Shir. Amba me bo'os á. Gu me bo hur-ur un de a wonge be-ut yoor á."

²⁵ Yeso hyanuru hun-ne deen ye ro m-mond be-de un wu. Wu hururu ka ko-**ya-ut-kot**-wu ut-gaag. Yeso zeeru, "Ka ko-**ya-ut-kot**-wu, wu wene wa wan-campo tep m-hoge ne à, ru be-de un ka wa-wu. Wo jar do wu m-da á."

²⁶ Bo wu hogute kaane à, wu dooru wu m-da us-kan us-kan. Wur-o un wa arguru us-zap deen. Ka da-de, ko-**ya-ut-kot** ruuru. Wa warguru untun ko-margan. Ye ka ye ro kane à, ye zeeru, "Ay, wa mereste. Wu kus un hoog ne á."

²⁷ Yeso tabburu o-kom. Wu bopuru wa. Yeso 'yonsuru wu. Wa esuru ge.

²⁸ Bo Yeso tuwte o-hur à, yan-neke-mo un wu cituru wu pakse. Ye zeeru, "To, ¿re o nome te hokste ruut un ka ko-**ya-ut-kot**-wu á, o ruutte wu?"

²⁹ Wu shasuru ye, "Gon ka rem-se se ro m-ru á, se mosse un kon-se un Shir ne."

Yeso doog m-rwor unze

mar-mo wu he'e

(Mati 17:22-23; Ruka 9:43b-45)

³⁰ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ruuru kane. Ye argunduru dak-o o-Gariri. Yeso ne wu con net nep á.

³¹ Wu ro un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "**Wa-wu un net**, a ya'as wu un kom-to un yan-yage-to un wu. Yea ho wu. Ye ho wu, wu taase ho-ut tet, wu inuru un hoog ne."

³² Yan-neke-m Yeso ye nap ka ma-to á. Ye cit wu ne á. Ye ro o-gyer ye cit wu.

Cow-yo un kum ut-gos

(Mati 18:1-5; Ruka 9:46-48)

³³ Ye woonuru un bo-o o-Kapanahum. Ye cowuru o-hur. Bo ye tuwte o-hur à, Yeso cituru ye ka ye ro be-de un wu à. Wu zeeru, "¿Ya nome ma-ut sunutu no un cow?"

³⁴ Ye resuru tek remen ka ma-to ye rotte un cow à, unze ko wan wu ro sek-wu be-de un ye. §

³⁵ Wu she'eturu. Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor. Ye hyoknuru. Wu zeeru ye, "Kowan wu cone wu warag sek-wu, se wu muutte hi un de un wu untun rek-wu, wu nome ko wu ke net-wu m-guw."*

³⁶ Ka da-de ne, Yeso deknuru wa rek-wu, wu essuru wu n-tete o un ye. Wu gamturu wu. Yeso zeeru ye,

§ **Bor-us jero:34 9:34** Hyen komo: Ruka 22:24. * **Bor-us jero:35 9:35** Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

³⁷ “Kap wu gokse wà rek-wu untun wu ka rem re à, me wu gokse. Wu gokse me à, me wu gokse un hon-de á. Wu tomne me à, wu wu gokse.”†

Net-wu yage na á wu ma na wu
(Ruka 9:49-50)

³⁸ **Yohana** zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te hyanag wu ken wu ro un ruute un hun-ne ko-**ya-ut-kot**, wu ro un tan un jin un du. Te wenuru wu remen wu ro mosse un na ne á.”

³⁹ Yeso zeeru, “No wen wu á. Yatt-wu he nom ut-hyat un beeb un de, ka da-de ne, wu tenet me komo un jin-ur yo-de á.

⁴⁰ Ay, kap wu yage na á, wu ma na wu.‡

⁴¹ Nip-o me no m-rure, wu ya'e no ho-mo m-swò à, remen no ye ma **Kiristi** ye à, wua sabre be-de Shir á.”§

A yage ut-ba'as
(Mati 18:6-9; Ruka 17:1-2)

⁴² Yeso dooru ye ut-ma. Wu zeeru, “Ka yakar-ye, ya-m-sheer un me, wu rwo'e wangaan be-de un ye, m-ba'ase un cow-yo Shir à, jiište a gegu wu ta'ar-o ur-na un gekse-de un wu, a jorbe wu n-me m-sa.

⁴³⁻⁴⁴ Urege kom-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o o jore. Jiište o kum hoog-o un ba m-ta kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra kom-ut yoor à, ra-o ba m-ryomse.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Urege ne na-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o. O mun be-de un kum un hoog-o ba m-ta na-o gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra na-us yoor à, be-de ra-o ba m-ryomse.

⁴⁷ Tomso urege yish un du ro wo m-hante **ur-ba'as**, hus de. Jiište o tuw be-de un gwomo-to Shir yish-ur gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra yish yoor à, ra-o ba m-ryomse.†

⁴⁸ Be-de, ‘Zwo ro m-mar à, komo ra-o ro m-ryomse á.’‡

⁴⁹ O-ra o, a he so'os un hur-de un kowan bo a m-ja'as un rii n-te m-por à.

⁵⁰ “Por-m ro ur-bon ne, amba mo taage m-rerem, un yan a hette mo m-ja'as mo nomot m-rerem? Warag no untun m-por, no she'et ba ut-ween un or no ne.”§

Bɔr-ʉs op

Ne'a-wu un gormo, wu ro ne'a
(Mati 19:1-12; Ruka 16:18)

¹ Yeso inuru un ka dak-o, wu cowuru un dak-o o-Judiya, ka da-de wu passuru Roog-o o-Joda. Komo moor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu. Wu dooru ye m-yoose bo wu wete m-nom à.

² Ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-de un wu remen ye takste wu, ko wua ba'ase be-de Shir à. Ye cituru wu, “¿Depete campo wu ho'os ne'a un wu?”

³ Yeso shasuru ye, “¿Ya **Mosa** zee no?”

⁴ Ye zeeru, “**Mosa** ya'ag te o-cow a gen takurda-o un caas ut-ge, a ho'os ne'a.”*

⁵ Yeso zeeru ye, “Cikt un no de rwo'e wu genetu no ka **karamsa-o**.

⁶ Cin da-o Shir nome koyan à, ‘Wu nomog hun-ne campo un ne'a ne.’†

⁷ Cin da wu nomte na kaane à, ‘Campo a yage tato un wu un inu un wu ne remen wu she'ette un ne'a un wu ne.

† **Bɔr-ʉs jero:37 9:37** Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. ‡ **Bɔr-ʉs jero:40 9:40** Hyen komo: Mati 12:30; Ruka 11:23. § **Bɔr-ʉs jero:41 9:41** Hyen komo: Mati 10:42. * **Bɔr-ʉs jero:43-44 9:43-44** Hyen komo: Mati 5:30. † **Bɔr-ʉs jero:47 9:47** Hyen komo: Mati 5:29. ‡ **Bɔr-ʉs jero:48 9:48** Hyen komo: Isha 66:24. § **Bɔr-ʉs jero:50 9:50** Hyen komo: Mati 5:13; Ruka 14:34-35. * **Bɔr-ʉs op:4 10:4** Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31. † **Bɔr-ʉs op:6 10:6** Hyen komo: Taka 1:27; 5:2.

⁸ Ye, yoor-ye waragte ʉntʉn wan-gaan'‡ campo ʉn ne'a ʉn wʉ ne, yanze ʉn hɔn ʉn hɔn á. Ye'a ma'as hun-ne gaan.

⁹ Ge-to Shir gekse à, taasʉ net, wʉ caas tɔ á."

¹⁰ Bɔ Yeso komte ʉt-ma ʉn **Parisa**-ne ne à, wʉ ji'irʉ o-hur ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ ne. Bɔ ye woote o-hur à, komo ye doorʉ wʉ m-cit ʉn ka ma-tɔ.

¹¹ Wʉ zeeru ye, "Kowan wʉ ho'ose ne'a ʉn wʉ, wʉ gaaru ne'a hɔr-wʉ, ás-o wʉ rotte ʉn ka ne'a-wʉ ne, remen ne'a ʉn wʉ wʉ á.

¹² Tomso ne ne'a-wʉ ho'ose campo ʉn wʉ à, wʉ gaaru campo hɔr-wʉ, ás-o wʉ rotte ʉn ka campo-wʉ ne, remen campo ʉn wʉ wʉ á."§

Yeso huute yakar nu-o ʉr-bon

(Mati 19:13-15; Ruka 18:15-17)

¹³ Ye ken ye hanturu Yeso yakar rek-ye remen wʉ ci'it ye. Yan-neke-mɔ ʉn wʉ kangsuru ye.

¹⁴ Bɔ Yeso hyente à, ryaab-ʉs reeru wʉ. Wʉ zeeru yan-neke-mɔ ʉn wʉ, "Yage nɔ yakar rek-ye ye haante be ʉn de. Nɔ wen ye á. Me ʉn zee kaane remen **Gwomo-to Shir** tɔ rɔ be-de ʉn ka ye rɔ ʉntʉn yakar rek-ye à.

¹⁵ Nip-o me nɔ m-rure, wʉ yage ya'as ʉn gwomo-to Shir hur-de ʉn wʉ bɔ wà rek-wʉ rɔ m-ya'as à, wʉ á tuw ʉn tɔ á."*

¹⁶ Bɔ Yeso komte ye m-rure kaane à, wʉ gamturu ka yakar-ye. Wʉ huuru ye nu-o ʉr-bon.

Ma-tɔ ʉn wa-o-kwum

(Mati 19:16-30; Ruka 18:18-30)

¹⁷ Bɔ Yeso huute yakar nu-o ʉr-bon à, wʉ inuru, wʉ rwuunuru ʉn cow. Wʉ ken net-wʉ hyamburu wʉ. Wʉ teeruru o-rek. Wʉ kwukturu ʉn co Yeso, wʉ cituru Yeso. Wʉ zeeru, "Wa-ʉr-Yoos, wan-men-ʉt pus-tɔ, ¿re ʉm he m-nɔm ʉm kumut hoog-o ba m-ta?"

¹⁸ Yeso cituru wʉ eb ʉn wʉ, wʉ zeeru, "¿Remen ya ʉn o o zettu me wan-men-ʉt pus-tɔ? Wan-men-ʉt pus-tɔ rɔ kɔn á, se Shir ʉn hɔn-de ʉn wʉ.

¹⁹ O nepse rii-yo Shir zee à: 'Wɔ hɔ net á. Wɔ hoob ne'a-wʉ ʉn net á, ne'a ne wʉ hoob campo wʉ ʉn net á. Wɔ hiw ʉr-hyow á. Wɔ nɔm swɔ-se ʉt-bɔ á. Wɔ re ra-o or ru á, 'ya tato ru ʉt-gos ʉn inu ru ne.'† "

²⁰ Ka net-wʉ zeeru, "Wa-ʉr-Yoos, ʉm dorute tɔ ka kap cin da-o ʉm ro'e wà à."

²¹ Yeso gwotururu ka net-wʉ, ka net-wʉ napuru ʉnze Yeso waste ʉn wʉ ne. Yeso zeeru wʉ, "Amba rii gaan yo o taage. Neke o beeb rii-yo o rotte à, o ya'as koob-ne ye rotte rii á ka hwɔr-ye. Wɔa kum ʉr-'yons n-Tɔn shir. Ka da-de ne, o muun, o doru me."

²² Bɔ wʉ hogute kaane à, wʉ hoge m-rerem á kɔ hiin. Wʉ nekururu men-ʉt rɔ m-tuk remen wʉ wa-o-kwum-wʉ deen.

²³ Yeso gutruru yan-neke-mɔ ʉn wʉ. Wʉ zeeru ye, "Rem rɔ kɔn ko-ya-o-kwum-wʉ tuwut be-de ʉn gwomo-to Shir."

²⁴ Yan-neke-mɔ ʉn wʉ hyanuru hyat-tɔ ʉn ka ma-tɔ. Komo Yeso dooru ye m-zee, "ʉm hyanag cow ʉn gwomo-to Shir rɔ ʉn rem ne.

²⁵ Jiishte a zee dorom-yo cuw ʉn ish-o o-ber, otte a zee wa-o-kwum-wʉ cuw be-de ʉn gwomo-to Shir à."

²⁶ Ye bopuru ʉs-nu deen. Ye zeeru wʉ, "ʉrege ka o, ¿wa he kum ʉn gwu?"

²⁷ Yeso gwotururu ye. Wʉ zeeru, "Be-de ʉn hun-ne a nome á. Amba be-de Shir, yatt-yo kwange Shir á."

‡ **Bor-ʉs op:8 10:7-8** Hyen komo: Taka 2:24. § **Bor-ʉs op:12 10:12** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

* **Bor-ʉs op:15 10:15** Hyen komo: Mati 18:3. † **Bor-ʉs op:19 10:19** Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

28 Bitrus taknu wu m-zee, “Gwot, te ka jore ko yo ke rii-yo, te dorute wo.”

29-30 Yeso zeeru, “Nip-o me no m-rure, net-wu yage hur-o un wu à, ko or un wu ne, ko inu un wu, ko tato un wu, ko yakar, ko ut-kat, rem re, tomso remen **Ma-to m-Rerem** to Shir, wua kum gon ka rem-se har o-zungu un ka da-o m-moka. Ka o ne tomso o-nip wua kum ut-hur un or un wu ne ne un inu un wu ne ne un yakar ne ut-kat ne. Amba wua kum se mosse o-range ne. Da-o roone ne à, wua kum hoog-o ba m-ta.

31 Hun-ne deen ye ro caari-ne à, yea waragse rek-ye. Rek-ye komo warag caari-ne.”‡

Yeso ja'aste m-rwor unze

mar-mo wu he'e

(Mati 20:17-19; Ruka 18:31-34)

32 Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ro m-ha un bo-o o-Urusharima. Yeso ro o-co, un cow ye ro wu m-dore bi. Ye hyanag hyat-to un neke-mo un wu o-Urusharima. Ye ken ye ne ye roone un jim à, gyer-o reeru ye. Wu dooru koos un ka op un yoor-ye komo. Wu taknu ye m-rure un rii-yo he wu m-kum à.

33 Wu zeeru hogu no, “A ka m-ha o-Urusharima. Me **Wà-wu un net**, wu ken net-wu a ya'as me un kom-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne. Ye ya'aste me un kom-to un hamat-ne ye rumse ut-gwomo à, yea piishe me ma-to woq m-mar à, ye ho me.

34 Yea nomo me ur-ar, ye copsu me m-ta, ye bu me us-sorog, ye ho me. A nome ho-ut tet, man ine un hoog ne.”

Kon-ɔs yakar Zebedi

(Mati 20:20-28)

35 Yakar Zebedi, **Yakubu** ne, un **Yohana**, ye hyoknuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te conog o nomu te ur-ho.”

36 Wu zeeru ye, “¿Ya no cone um nomu no?”

37 Ye shasuru, “Te conog, a sagbe wo ut-gwomo, un ho-de un seps-m ru, o dek te, wan-gaan she'et un kom-o ru o ur-re, wan-gaan she'et un kom-o ur-kwanta.”

38 Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, “No nap rii-yo no kone á. ¿Noa hoks swo ur-koob bo um he de m-swo?”§

39 Ye zeeru yea hoks. Yeso zeeru, “Noa su ur-koob, bo me de m-swo à. A yo'os no bo a he me m-yo'os à.

40 Amba she'et-de un re un de ko kwanta un de me wu ro wan-gwomo-to m-ya á. Shir wu zonge ka be-to, remen ka ye wu daage à.”

41 Bo ye ka nen op-ye hogute yo **Yakubu** ne un **Yohana** kone à, ryaab-us reeru ye.

42 Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, “No nak ye a nese un gwomo-to un to ken dak-to ne à, ye ro un kute un hun-ne ur-beeb.

43 Amba no, a nom kaane un no ne á. Kap wu cone wu nom ut-gos be un no à, se wu waragte ko-guw no.*

44 Net-wu cone tomso wu nom ko-Gwomo no à, wua nome ko wu ke net-wu m-guw.†

45 Me un zee yo ka remen, me **Wà-wu un net**, me un haan remen a nomutu me m-guw á. Me un haan um nomute hun-ne m-guw, tomso um ya'as hoog re remen um rurut hun-ne deen.”

Bartimawus ko-po

(Mati 20:29-34; Ruka 18:35-43)

‡ **Bor-ɔs op:31 10:31** Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. § **Bor-ɔs op:38 10:38** Hyen komo: Ruka 12:50.

* **Bor-ɔs op:43 10:42-43** Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bor-ɔs op:44 10:43-44** Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

46 Yeso ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne ye cowuru ʊn bo-o o-Jeriko. Ye ro m-ru o-Jeriko ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne mosse ʊn moor-to ʊn hun-ne ne. Wu ken ko-po-wu, wa ʊs-kon, a wu m-zee Bartimawus (wà Timawus) wu ro tara n-riib ʊn cow.

47 Bo wu hogute Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu à, wu taknu 'yons ʊs-cor. Wu zeeru, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won ʊn de, o gu me!"

48 Ye ken ye deen ye kangsuru wu, ye zeeru wu, "Res temb!"

Amba wu dooru 'yons ʊs-cor deen. Wu zeeru, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won ʊn de, o gu me!"

49 Bo Yeso hoge wu à, wu esuru. Wu zeeru hun-ne, "Agan no wu."

Ye agnuru ko-po. Ye zeeru wu, "Ho'os hur ʊn du sak. Wu ro wo ʊs-eeg."

50 Bo wu hogute Yeso agbute wu à, wu joruru gund-o ʊn wu, wu inuru kagat, wu nekeru be-ur Yeso.

51 Yeso zeeru wu, "¿Ya o cone ʊm nomu wo?"

Ka ko-po-wu zeeru, "Wan-yoos ʊn de, ʊm conog o-hyan."

52 Yeso zeeru wu, "Ka o. Ine o neke neke-m ru. Sher-m ru upsutu wo yish ru." Ba ʊn naas o-da, wu hyanuru cas cas. Wu doruru Yeso ʊn cow. Ye arguru m-neke.

Bor-ʊs op o-gaan

Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

1 Yeso ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne, ye hyoknuru yow yow o-Urusharima ne be-de ʊn **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun**. ʊn co hiin to ken bo-to ʊt-rek-to ro kane: o-gaan o-Bapaji, o-gaan o-Betanya. Ka da-de ne, Yeso tomuru yan-neke-mo ʊn wu nen yoor.

2 Wu zeeru ye, "Wobe no ʊn ka bo-de ro o-co à, no tuw be-de ʊn ye. Da-o no tuwe, no 'wos wa-yo o-janka yo a cete m-da á. Yo ro gego. No ussundu me yo, no hantu me.

3 Kowa citu no, '¿Ya notte m-us ʊn ka janka-yo?' No zee, 'Gos-wu te, wu zee wu conog yo. Wu muuntusse yo m-moka m-moka.' "

4 Ka da-de ne, ye arguru m-neke. Bo ye 'woste yo à, ye ussunuru yo.

5 Da-o ye ro yo m-us à, ka hun-ne ye ro kane ge à, ye cituru, "¿Remen ya no usste ka wa-yo o-janka yo?"

6 Yan-neke-m Yeso ruru ye bo Yeso zee ye à. Hun-ne zeeru ye, "To, aragbu no." Ye arguru.

7 Ye hanturu Yeso ka janka-yo. Ye ussuru gund-to ʊn ye. Ye neksuru n-ton o-janka. Ka da-de ne, Yeso daaru.

8 Hun-ne deen ye neksuru gund-to ʊn ye ʊn cow. Ye ken ye ne ye kaaru ʊt-wa n-riib o-cow. Ye zeeru m-neks ʊn cow.

9 ʊn ye ro o-co à, ʊn ye ro ʊn jim ne à, kap ye ma'asuru ʊs-guuda zak-o-zak. Ye m-zee,

"A bomog Shir!"*

"A bum no ka wu haane ʊn beeb-ur Yawe à.

A bum no wu!"†

10 "Shir 'ye o-kwum be-de ʊn haan-mo ʊn gwomo-ut **Dawuda** tat na."

"A bum no Shir n-Ton!"

11 Yeso cowuru o-Urusharima. Bo wu woonte à, wu cowuru ʊn **Pyo-o Shir** o ro ʊn ka bo-o à. Ka da-de ne, wu guturu ko yo ke rii-yo. Wu hyanuru ho-ur teeste, wu

* **Bor-ʊs op o-gaan:9 11:9** ʊt-Girik: Hosanna! = Gu na! † **Bor-ʊs op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Bong 118:25-26.

ruuru o-Urusharima, wu nekuru o-Betanya mosse un yan-neke-mo un wu ne op un nen yoor.

*Ma-to o-rum
(Mati 21:18-19)*

¹² Ish gasuru, ye ruuru o-Betanya. Ye ro m-muun o-Urusharima, Yeso hoguru mer.

¹³ Wu gut, wu 'wos rum-yo ka ut-wa ne. Wu hessuru, wu haaru yo m-gwot ko yo makt a. Bo wu woobute be-de un yo a, wu 'wos rii a, se ut-wa remen da-o un mat-de ut-rum o un go nom a.

¹⁴ Yeso zeeru ka rum-yo, "Woa do m-mat ut-rum har hun-ne reet to a." Yan-neke-mo un wu ye hoguru bo wu zee yo a.

*Yeso ruute yan-naas un Pyo-o Shir
(Mati 21:12-17; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)*

¹⁵ Yeso woonuru o-Urusharima. Wu woon, wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Bo wu tuwte un **Pyo-o Shir** a, wu 'wossuru ya-ut-baab ye ka un ya-m-o ne. Wu taknu yanse un ye us-sorog us-sorog. Wu wagarsuru saw-to ut-sak un yan-shas-o un hwor ne un deeg-to un ya-ut-baab to un tantabara ne.

¹⁶ Hun-ne ye ro m-ma'as m-caatune un **Pyo-o Shir** us-saw ne a, wu zeeru ye, "No do m-caatune a."

¹⁷ Ka da-de ne, wu yoosuru hun-ne, wu zeeru ye, "A geneg to ka ma-to be-de un Ma-to Shir. Shir zeeg,

" 'Hur-o re o warag hur-o us-kon

be-de un baag-o un hun-ne kap ye he me us-kon a.'‡

No muutte o ne hur-o un hyow-ne."

¹⁸ Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, da-o ye hoge kaane a, ye hooburu o-cow yo ye hette ho un Yeso a. Ye ro hyan un gyer-o un wu, remen hun-ne hyanag ut-hyat un yoos-de un wu.

*Yoos-de o-rum
(Mati 21:20-22)*

¹⁹ Bo ho-ur hebuta a, Yeso ruuru o-Urusharima mosse un yan-neke-mo un wu ne.

²⁰ Ish gasuru, ye ro m-argune. Ye hyamburu ka rum-yo. Yo hu'uste gaw un geer-se un yo ne.

²¹ Ka da-de ne, Bitrus baksuru bo Yeso zee ka rum-yo a. Wu zeeru Yeso, "Wa-us-Nap, gwot! Ka rum-yo o hu nu a, ai, yo hu'uste gaw, kap us-geer ne."

²² Yeso shasuru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "Sher no be-de Shir.

²³ Nip-o me no m-rure, net-wu deke Ma-to Shir hur-ur gaan a wua zee ka haag-o 'Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.' Noa hyenes ma-to un wu toa bup o-nip to wu zee a. Amba wu shere ur-hur a, yatt-yo he m-nome a. §

²⁴ Remen kaane, me no m-rure, koyan no kone be-de Shir, dek no unze no regusute no goksusute yo. Ka da-de ne, noa hyen a ya'aste no ka rii-yo no kone a.

²⁵ Da-o no ro un kon-se Shir, urege wu ken ro kon wu no m-hyan ryaab-se un wu a, no soksu wu **ba'as-to** un wu, remen Tato no wu ro n-Ton shir a, wu soksutu no ba'as-ut no."*†

*Cow-yo Yeso rotte un nom
un ka hyat-to a
(Mati 21:23-27; Ruka 20:1-8)*

‡ **Bor-ʊs ɔp o-gaan:17 11:17** Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11. § **Bor-ʊs ɔp o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2. * **Bor-ʊs ɔp o-gaan:25 11:25** Mo ken gen-mo un do ci-o 26Amba, no sokse wu ne ba'as-to un wu a, Tato no wu ro n-Ton shir a wua soksu no ba'as-ut no a. Hyan: Mati 6:15. † **Bor-ʊs ɔp o-gaan:25 11:25** Hyen komo: Mati 6:14-15.

²⁷ Ye muunuru o-Urusharima komo, Yeso ma'asuru ut-tuw n-me un **Pyo-o Shir**. Ye ken ye haanuru be-de un wu. Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ro kon be-de un ye un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

²⁸ Ye cituru wu, ye zeeru, "¿Wan wu ne ya'e wo 'wons-mo wotte un nom un gon ka rem-se?"

²⁹ Yeso waksuru ye, wu zeeru, "Me eb re, yage um m-cit no o-cot. Shas no me. No shesu me, man ruru no wu ya'e me 'wons-mo un nom un ka rem-se a."

³⁰ ¿Wan wu ne ya'e **Yohana** ut-gwomo to un yo'os un hun-ne m-ho: Shir ko hun-ne?"

³¹ Bo ye hogute cot-o un wu a, ma-ut sunuru ye un hi un de un ye. Ye zeeru, "A zee 'Shir, wu un n-Ton shir tomne **Yohana**,' wua zee na, '¿Ya hante no dekte ma-ut **Yohana** a?"

³² ¿Amba a hoks m-zee, 'Hun-ne ye tomne **Yohana**?' A hoks m-zee kaane a." Ye un hoge un gyer-o un hun-ne, remen ye nepste **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

³³ Remen kaane, ye waksuru Yeso, ye zeeru, "Te nap a."

Yeso ne wu zeeru ye, "To, cin da no nepte wu tomne **Yohana** a, me eb re, man ruru no wu ya'e me 'wons-mo um nomte ka rem-se a."

Bor-us op us-voor

*Sha-mo ut-ma to un
wa-o-kat un ya-tom-ne*

(Mati 21:33-46; Ruka 20:9-19)

¹ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose un sha-mo ut-ma. Wu zeeru ye, "Wu ken net-wu go'e kat-o un anab. Wu rigimsuru o un gagan. Wu hinuru o-kuub remen wu pot ho-mo un anab. Wu nomuru sak-o m-pipir remen ur'er. Bo wu komse a, wu ya'asuru ya-tom ka kat-o. Ka da-de ne, wu arguru m-neke o ken dak-o.*

² Da-o anab nense a, wa-o-kat tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, wu deknw wu kwukwur-de un wu.

³ Bo ka ko-guw-wu woone be-de un ya-tom a, ye shipuru wu. Ye bu'uru wu, ye yanuru wu. Wu arguru m-ji ut-kom m-zar.

⁴ Ka da-de, wa-o-kat dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu un hon. Ka ko-guw-wu a do m-tom a, ye ceruru wu ur-hi. Ye reesuru wu ur-koqb.

⁵ Wa-o-kat dooru m-tom un wu ken wu. Amba ka wu a do m-tom a, ye hooru wu. Kaane o, ye nome ye ken ye deen. Ye bu'uru ye ken ye, ye homuru ye ken ye.

⁶ "M-moka ne wa-o-kat taagute wan-tom, se wa un wu un hon-de un wu, wu wu cone a. Wu zeeru un hur-de un wu, 'Kay, ka ya-tom-ye yea hyen 'e-m wa re.' Ka da-de ne, wu tomuru wa un wu.

⁷ "Amba ka ya-tom-ye zeeru un hi un de un ye, 'Wa-wu un wa-o-kat-wu ka. Haan no a ho no wu remen cim-yo un wu waragte yo ma na.'

⁸ Ye shipu wu. Ye hooru wu. Ye jorburu u-de un wu pesto-de o-gagan."

⁹ Bo Yeso komte ye m-rure un ka ma-to a, wu cituru ye. Wu zeeru, "To, ¿ya ne wa-o-kat he m-nom? Se wu haante wu ho-m ka ya-tom-ye, wu ya'as ye ken ye ka kat-o." Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru,

¹⁰ "No karantute be-de un Ma-to Shir unze,

" 'Ta'ar-de ya-ut-ma jore a,
a muste de kashi ur-ta'ar de ut-ma.

¹¹ Mo ka senge-mo un Yawe mo.

Be un na ne rii-yo ut-hyat yo.† "

* **Bor-us op us-voor:1 12:1** Hyen komo: Isha 5:1-2. † **Bor-us op us-voor:11 12:10-11** Hyen komo: Bong 118:22-23.

12 Bɔ Yeso rɔrɔtɛ yɛ kaanɛ à, sɛk-yɛ be-de ɔn **Yahuda**-nɛ yɛ napurɔ ɔnze yɛ wɔ tanɛ be-de ɔn ka sha-mɔ ɔt-ma tɔ. Remen kaanɛ, yɛ hobortɛ o-cɔw yɛ shipt wɔ. Amba bɔ yɛ hyentɛ hun-nɛ ɔt-mɔɔr nɛ à, gɔy-ɔ rɛɛrɔ yɛ. Yɛ ɛs wɔ m-ship á. Yɛ yagurɔ wɔ. Yɛ argurɔ arag-mɔ ɔn yɛ.

Cot-ɔ ɔn top ɔn tar

(Mati 22:15-22; Ruka 20:20-26)

13 Ka da-de nɛ, yɛ tomurɔ wɔ yɛ ken hun-nɛ yɛ. Yɛ ro ɔn hoob-ɔ ɔr-taab remen yɛ shipt wɔ, be-de ɔn ma-tɔ ɔn wɔ. **Parisa**-nɛ ro kon ɔn hun-nɛ ko-Gwɔmo **Here** nɛ.

14 Bɔ yɛ woobɔtɛ à, yɛ zɛɛrɔ wɔ, “Wa-ur-Yoos, tɛ nepstɛ wɔ wa-o-nip-wɔ o rɔ. Wɔ ɔn koos ɔn nɛt á. Be ɔn du nɛ yatt-wɔ jiiſhɛ wɔ ken á. Wɔ ɔn yoose ɔn hun-nɛ cɔw-yo Shir o-nip nɛ.” Bɔ yɛ nomtɛ ɔt-ma kaanɛ à, yɛ citurɔ wɔ. Yɛ zɛɛrɔ, “¿Hond hond ɔ tɛ top ko-Gwɔmo **Sisar** hwɔr-yɛ ɔn tar? ¿Tɛ top, kɔ tɛ top á?”

15 Yeso nɛ, bɔ wɔ neptɛ shepɛ-ɔ ɔn yɛ à, wɔ citurɔ yɛ. Wɔ zɛɛrɔ, “¿Ya ɔn yo nɛ nottɛ mɛ m-cɛɛb? Hantɔ nɔ mɛ hwɔr† ɔm gut.”

16 Yɛ hanturɔ wɔ hwɔr. Wɔ zɛɛrɔ yɛ, “¿Hotɔ-o wan ɔ nɛ ɔn jin-ɔr wan nɛ nɔ hyanɛ kánɛ?”

Yɛ waksurɔ wɔ. Yɛ zɛɛrɔ, “Ai, hotɔ-o ko-Gwɔmo **Sisar** ɔ. Jin-de ɔn wɔ de tɛ hyanɛ kánɛ.”

17 Bɔ yɛ waksutɛ wɔ kaanɛ à, Yeso zɛɛrɔ yɛ, “Ya'as nɔ ko-Gwɔmo **Sisar** rii-yo rɔ yo ma Sisar à. Komo nɔ ya'as Shir rii-yo rɔ yo Shir à.” Bɔ ka hun-nɛ yɛ hogutɛ káanɛ à, yɛ hyanurɔ hyat-tɔ ɔn wɔ deɛn.

Ma-tɔ ɔn inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ

(Mati 22:23-33; Ruka 20:27-40)

18 Yɛ ken hun-nɛ yɛ ro kon tomso. A yɛ m-zɛɛ **Saduki**-nɛ. (Yɛ rɔ m-zɛɛ margan-nɛ yɛa inɛ be-de m-mar á.) Yɛ haanurɔ be-ɔr Yeso. Yɛ citurɔ wɔ.‡

19 Yɛ zɛɛrɔ wɔ, “Wa-ur-Yoos ɔ, tɛ o-cot nɛ tɛ cit wɔ. **Mosa** genɔtɔ tɛ ka **karamsa**-ɔ ɔnze sɛk-wɔ mere, ba yɛ ɔn mat ɔn ne'a ɔn wɔ, depetɛ heno ɔn wɔ ge ka ne'a-wɔ, wɔ metutɛ sɛk-wɔ yakar.*

20 ɔ ken den-ɔ, a makt yan-campɔ-nɛ nɛn ta'ɔoor. Mat-de co gaarɔ ne'a. Yɛ ro woog kum ɔn yakar á, campɔ marurɔ.

21 Heno ɔn wɔ sugurɔ ka ne'a-wɔ. Tomso nɛ, yɛ kum yakar á, ka heno-ɔ doorɔ m-mar. Wɔ dɔnde wɔ à, ká bɔ-se nɛ tomso nɛ, ka heno-ɔ doorɔ m-mar ba ɔn yakar.

22 Har ka nɛn ta'ɔoor-yɛ, kap mɔ ɔn yɛ, yɛ ga'e ka ne'a-wɔ à, yɛ merumsurɔ. Be-de ɔn yɛ yatt-wɔ kumɛ yakar á. Komo ká ne'a-wɔ yɛ ga'e à, wɔ doorɔ m-mar.

23 Tɔ, hɔ-de m-inɛ mɔ ɔn margan-nɛ, be-de ɔn ka nɛn ta'ɔoor-yɛ, ¿wan wɔ nɛ wan ka ne'a gaan wɔ remen kap mɔ ɔn yɛ, yɛ geestɛ wɔ?”

24 Yeso waksurɔ yɛ, wɔ zɛɛrɔ, “Nɔ nap Ma-tɔ Shir á. Nɔ napɔ nɛ beɛb-de Shir á.

25 Hɔ-de m-inɛ mɔ ɔn margan-nɛ a ɔn ga ɔt-ge á. Hun-nɛ a warag ɔntɔn **yan-tom-ye Shir** n-Tɔn shir.

26 Urege nɛ noa cit mɛ ma-tɔ ɔn inɛ-mɔ ɔn margan-nɛ, ¿Nɔ wɛt m-karantɛ takurda-ɔ **Mosa** genɛ á? Wɔ rurɔ na ɔnze wɔ hogutɛ cɔr-ɔ Shir n-tɛ yokor-o yar-yo. Shir zɛɛg wɔ, ‘Mɛ Shir **Ibrahi** wɔ ɔm rɔ. Komo wɔ ma **Ishaku** wɔ ɔm rɔ, kap ɔn **Yakubu** nɛ.’†

27 Wɔ ba Shir ɔ ɔn hun-nɛ margan-nɛ á, amba Shir ɔ ɔn yan-hoog. Nɔ ba'asutɛ deɛn.”

Karamsa-tɔ jiiſhɛ m-'wɔns à

(Mati 22:34-40; Ruka 10:25-28)

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:15 12:15** ɔt-Girik: denari. § **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:18 12:18** Hyen komo: Sɛng 23:8. * **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:19 12:19** Hyen komo: Kara 25:5. † **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:26 12:26** Hyen komo: Rwɔɔ 3:6.

28 Wɔ ken wan-Yoos-de ɔn **karamsa-o Mosa** wɔ hyoknuru be-de ɔn ye. Wɔ hoguru ma-ɔt sunute **Saduki**-ne. Bɔ wɔ hogute Yeso shaks ye ɔr-bon ne à, wɔ cituru Yeso. Wɔ zeeru, “¿O ke **karamsa-o** jiiſhe m-'wons?”

29 Yeso zeeru wɔ, “**Karamsa-o** jiiſhe m-'wons à, o ka: ‘Hoge nɔ hun-ne ye ɔn dak-o o-**Isra!** Yawe Shir na. Gwomo-ɔt rɔ kon á, se Yawe ɔn hon-de ɔn Wɔ.

30 Was Yawe Shir ru. Was ɔn wɔ ne ɔn hur-ɔr ɔn du ne kap, ɔn kap o ɔn hoog ru ne, ɔn kap nap-ɔs ru ne, komo ɔn 'wons-m ru ne.’‡

31 Hoge nɔ **karamsa-o** ayoore-o tomso ne, ‘Se nɔ was ɔr nɔ ne m-sok ne bɔ nɔ wasse hi ɔn nɔ à.’§ Yatt **karamsa-to** jiiſhe tɔ ka yoor-to m-'wons á.”

32 Bɔ ka wan-Yoos-de ɔn **karamsa-o Mosa** wɔ, hogute shas-o Yeso à, wɔ zeeru, “Ka o, Wa-ɔr-Yoos, o rworog o-nip. Shir o rɔ ko-Gwomo na. Gwomo-ɔt rɔ kon á, se Shir ɔn hon-de ɔn o.*

33 Depete net was wɔ kap ɔn hur-ɔr gaan, ɔn nap-se ɔn wɔ ne kap komo ɔn 'wons-mo ɔn wɔ ne kap, komo wɔ was ɔn yan-bɔr-se ɔn wɔ ne bɔ wɔ rɔ m-was ɔn hi ɔn de ɔn wɔ à. O aragte kap yar-mo wɔ ya'ase Shir à ɔn rem-se a tukse ne be-de ɔr-**seke** à.”†

34 Yeso napuru ka net-wɔ shaks wɔ ɔs-nap ne. Wɔ zeeru wɔ, “Kuks wɔ hiin o tuwɔt be-de ɔn gwomo-to Shir.” Bɔ Yeso rurutu wɔ kaane à, yatt-wɔ kume jaab-o ɔt-men wɔ cit wɔ yo ken rii-yo á.‡

Wan-Gwu

(Mati 22:41-46; Ruka 20:41-44)

35 Bɔ Yeso ro ɔr-yoos ɔn **Pyo-o Shir** à, wɔ cituru o-cot, “¿Re o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze **Kiristi**, wà **Dawuda** wɔ?”

36 **Kukt-o Shir** rwɔ'og **Dawuda** m-zeɛ:

“Yawe zeeg Wan-Koyan re:

“She'et kàne sɔ ɔn kom-o ɔn re ɔn de
se ɔm rwɔ'og yan-yage-ɔt ru
ɔn kus-o ɔn na-o ru.” ’§

37 **Dawuda** ɔn hi ɔn de ɔn wɔ ak wɔ, ‘Wan-Koyan,’ urege ka o, ¿Re o **Wan-Gwu** he m-warag wà **Dawuda?**”

Hun-ne deen hogute wɔ zak-o-zak.

Ya-ɔr-yoos-de o-karamsa

(Mati 23:1-36; Ruka 20:45-47)

38 Bɔ wɔ yoose ye à, wɔ zeeru, “Nom nɔ ja ɔn yan-Yoos-de ɔn **karamsa-o Mosa** ne, yan-con-to ɔt-tuw ɔn carri-to ɔt-cop ne, ɔn con-to ɔn gas-de m-seeb ne be-de ɔt-baab.

39 Ye he ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-to Shir, ko o-biki, ye rɔ ɔn ma'as ɔn hoob-o ɔn deeg-to ɔr-bon remen ye she'ette she'et-de m-nu.

40 Myet ɔn kaane ye rɔ ɔn kuus ɔn saw-to ɔn gwɔr-ne. Ye rɔ m-she'et deen ɔn kon-se Shir remen a zeet ye yan-dore ɔn Shir ye hur-ɔr gaan. Ye, a he ya-ɔr-koob de jiiſhe à.”

Yar-mo ɔn ko-gwor

(Ruka 21:1-4)

41 Bɔ Yeso she'ete yow yow be-de a ɔn he'edbe m-yar à, wɔ ma'asu m-gwɔt ɔn hun-ne deen bɔ ye m-he'edbe ɔn hwɔr à. Ya-o-kwum he'edburu hwɔr deen.

42 Ka da-de, wɔ ken ko-koob-wɔ ko-gwor haanuru wɔ he'edburu nera ɔt-yoor.

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:30 12:29-30** Hyen komo: Kara 6:4-5. § **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:31 12:31** Hyen komo: Rewi 19:18. * **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:32 12:32** Hyen komo: Kara 4:35. † **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:33 12:33** Hyen komo: Hose 6:6. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:34 12:28-34** Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:36 12:36** Hyen komo: Bɔng 110:1.

⁴³ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu be-ur gaan. Wu zeeru ye, “Me no m-rure o-nip, ka ko-gwor-wu ko-koob he'edbutu yo jiishe a n-me un be-de a he'edbe m-yar, arge kowan.

⁴⁴ Um zeeg yo ka remen ye ken ye he'edbutu hiin be-de un yo ro ye deen a be-de un kwum-o un ye. Amba wu, myet un koob-de un wu ne wu he'edbutu myet yo ro wu a. Wu ya'aste kap yo wu rotte a.”

Bor-ʊs op ʊs-tet

A wuks Pyo-o Shir

(Mati 24:1-2; Ruka 21:5-6)

¹ Yeso ro m-rwuun un **Pyo-o Shir**, be-de un yan-neke-mo un wu, wan-gaan cituru wu. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, gwot gon ka ta'ar-to, un ka caari-to ut-ma to ne.”

² Yeso zeeru, “¿No hyanag ka caari-to ut-ma to? Kap ka ta'ar-to ro kane a, a wugurse to. Yatt ta'ar-de a he m-yage n-ton un or un de a.”

Ur-koob ʊs-cenene ne

(Mati 24:3-14; Ruka 21:7-19)

³ Bo jimite a, Yeso ro tara un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, ka haag-o ro un gwotbe un **Pyo-o Shir** a. Se ye ken ye be-de un yan-neke-mo un wu, (Bitrus wu, **Yakubu** wu, un **Yohana** ne, un Andarawus ne), ye cituru wu pakse.

⁴ Ye zeeru, “Te conog o ruru te zo ke da-o ne a he m-nom un se ka rem-se? ¿Yo ke rii-yo ne he te m-kute da-o ka rem-se he m-kor a?”

⁵ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose. Wu zeeru, “Muut no ut-hi, taasu net ees no a.”

⁶ Hun-ne deen yea haan be un no, ye dek jin un de. Ko wu ke wu ro m-zee wu ro **Kiristi**. Yea ees hun-ne deen.

⁷ Tomso, no hoge a un ma-to ur-gun, to ken to yow yow, to ken to ur-hyew ne, no jar no hoge o-gyer a. Se ka rem-se takante, amba a un go hyan ta-de un hono o-dak a.

⁸ Ka da-de ne, hun-ne a heete hun-ne ur-gun. Gwomo-ut a heete ut-gwomo ur-gun. Dak-o a nukte to ken be-to un hon un hon. Mer a reese hun-ne ur-koob. Ka rem-se kap, takan-de un re ur-koob de ka, bo hoog-mo o-mat ro m-takan a har arguru kaane.

⁹ “Remen no yan-neke-m re ye, ‘She'et no zongse!’ Hun-ne a eeg no be-de un yan-piish ut-ma. Yea bu no m-dum n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Hun-ne a eeg no be-de un gwamna-ne un gwomo-ne ne. Yea nom yo ka remen no yan-neke-m re ye. Amba kap un kaane ne, noa kum o-cow remen no rurutu ye **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹⁰ Rii-yo ka rem-se takante, a rure baag-to un hun-ne kap **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹¹ Da-o a he no m-ship a, a heete no be-de un yan-piish ut-ma. Rii-yo no nekute no jar no ryegen un rii-yo no he m-rwor a. Un ka da-o, kap rii-yo Shir ya'e no a, yo no he m-rwor remen no ye ro tep un hi un no a. **Kukt-o Shir** o ro tep be un no.*

¹² “Un ka da-o ne, sek-wu wua ya'as heno un wu a hoot wu. O-tato tomso ne oa ya'as wa un o. Yakar yea ine eso ye rur rii-yo tat-ne ye un ye un in-ne ye un ye ne nome a yo un ba ur-bon har yea ru a ho ye.

¹³ Ko wu ke net-wu wua yage no remen no yan-neke-m re ye. Amba kap wu hokse m-gaag un men-to un wu har ta-de un hoog-o un wu a, wua posse ra-o Shir.†

A su ur-koob deen

(Mati 24:15-28; Ruka 21:20-24)

* **Bor-ʊs op ʊs-tet:11 13:9-11** Hyen komo: Mati 10:17-20; Ruka 12:11-12. † **Bor-ʊs op ʊs-tet:13 13:13** Hyen komo: Mati 10:22.

14 “Wu karunte ka ma-to à, yage wu nep to. ‘Noa hyen a shereg yo ken rii-yo Shir yage à, be-de udepe a sher yo á.’ Yoa naas **Pyo-o Shir**. No hun-ne ye ro un dak-o o-Judiya à, no hyene ka rii-yo, no som be-de ut-haag.‡

15 Wu ro tara n-ton ur-doob de o-kuke o un wu à, wu kergene á taase wu cuw n-me o-kuke, remen wu dekonte to ken saw-to to ro n-me á.

16 Wu ro o-kat à, wu jar wu warag dek ur-matuku o-hur á.§

17 Un ka ho-to, ne'a-ne yan-yakar-ye ro un su ur-de à, un ya-ut-uub ne yea su ur-koob.

18 No kon Shir taase ka rem-se woön no da-o o-gos.

19 Remen gon ka su ur-koob de, un ka ho-to a jiish cin da-o Shir nome hono o-dak à. Komo a do de m-nom n-co á har da-o ba m-ta.

20 Amba Wan-Koyan hak ka ho-to un su ur-koob to. A ro zeege remen kaane á, yatt net-wu roa kus á. Remen con-to un ka ye Shir daage à, o rwo'e wu hept ka su ur-koob o.

21 Un ka da-o, net zee no, ‘**Kiristi**, wu ka kane,’ ko wu ken net-wu zee no, ‘Wu ka reenó,’ no jar no dek ma-to un wu á.

22 Yan-rwor un ma-to Shir ye ut-bo yea ine, wu ken a zee, ‘Me ro **Kiristi**,’ har yea kute no caari-to ut-hyat un se ken rem-se us-myot se ne se no cete m-hyan á. Ye ro m-nom un ka rem-se remen ye eeste ye Shir daage à, o rwo'e ye hokste.

23 Amba ma'as no zongse. Un russtsein no ma-to un ka rem-se ba se un takan.”

Muun-m Yeso Wan-Gwu

(Mati 24:29-31; Ruka 21:25-28)

24 “Da-o a komse swo ur-koob, un ka ho-to,
“ ‘ho-ur a nom o-comb.

O-reng komo yoa do nom o-mok á.*

25 Regen a ma'as m-he'emende n-dak.

Bon rem-se Shir hwoone n-kus o Shir à,
se à nuktusse.†

26 “Ka da-de ne, hun-ne deen yea hyen me **Wà-wu un net**, me m-neke ne n-me ut-ke'ente ut-gos ne un caari-mo m-cecas ne mo ur-bon.‡

27 Ka da-de ne, man tomon **yan-tom-ye Shir**, ye kargunse ka ye wu daage à, ya-ur-horim un ya-ur-horan ne un yan-so-o-baar ne o-ye'er ne, yan ko kene ye Shir daage à, **yan-tom-ye Shir** a kargunse ye.

Ma-to o-rum

(Mati 24:32-35; Ruka 21:29-33)

28 “M-moka, yoos no yo ken yo be-de o-rum. Da-o no hyene jet-se un yo cirig m-tupne, nap no unze gos-o nomoste yow yow.

29 Remen kaane da-o no hyene ka rem-se ro m-takan, no nak o ka unze da-o woosunte yow yow.

30 Nip-o me no m-rure, ka zaman-yo yoa te á se ka rem-se kap se nomoste.

31 Ton-o shir, o-dak ne toa tees, amba ma-ut re toa te á.

She'et zongse

(Mati 24:36-44)

32 “Amba da-o ka rem-se he m-takan à, ka ho-de yatt-wu he m-nap á. Ko **yan-tom-ye Shir** n-ton shir, ye nep da-o ka rem-se he m-takan á. Ko Wà un hi un de un wu, wu nap á. Se o-Tato un wu un hon-de un wu. Wu nape da-o se he m-takan à.§

‡ **Bor-ʊs op ʊs-tet:14 13:14** Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. § **Bor-ʊs op ʊs-tet:16 13:15-16** Hyen komo: Ruka 17:31. * **Bor-ʊs op ʊs-tet:24 13:24** Hyen komo: Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12; Izik 32:7.

† **Bor-ʊs op ʊs-tet:25 13:25** Hyen komo: Isha 34:4; Hyan 6:13; Jowe 2:10; Isha 13:10. ‡ **Bor-ʊs op ʊs-tet:26 13:26** Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7. § **Bor-ʊs op ʊs-tet:32 13:32** Hyen komo: Ruka 12:36-38.

³³ Cin da nɔ nepte da-o ka rem-se he m-takan á, ma'as nɔ zongse, yish hooge!

³⁴ Sha-mo ʊt-ma mo ka. Haan-mo ʊn **Wà-wu ʊn net**, a nom ʊntun wa-o-hur wu ine rur ʊr-hyew à. Wu wongsuru ya-m-senge, ko wu ke ʊn senge-mo ʊn wu ne. Wu dekuru wu ken wan-gaan wu, wu zeeru wu ere wu o-hur, wu ma'as yish hooge.*

³⁵ “Ma'as nɔ yish hooge remen nɔ nap da-o wa-o-hur he m-jo'on á. ¿Ko m-rim mo wu he m-jo'on, ko da-o purge, ko kiit ro ʊs-kan, ko n-sot?”

³⁶ Taase wu woɔn nɔ ba o-sakto, nɔ m-rew.

³⁷ Ma-to me nɔ m-rure à, me ʊn rure ko wu ke, wu ma'as zongse.”

Bor-ʊs op ʊs-nass

Yan-co gamag ʊr-hi de ʊn yage-ʊt Yeso

(Mati 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Kuks ho-ʊt yoor **Yahuda**-ne nomot biki-to ye ro m-nom à **Biki-o m-Pas ʊn Biki-o ʊt-Burodi to ba m-Yist** ne. Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn yan-Yoos-de ʊn **karamsa-o Mosa** ne ye hooburu cow-yo ʊn ship ʊn Yeso ʊr-hyow ba hun-ne ye ʊn nap, ye hoot wu.*

² Amba ye zeeru, “A ship wu ho-de o-biki á, taase hun-ne 'yons o-zaaz.”

A duusute Yeso nom-mo m-shi'igin

ʊn bo-o o-Betanya

(Mati 26:6-13; Yoha 12:1-8)

³ Yeso ro bo-o o-Betanya ʊn hur-o Simon ko-**cim**. Wu ro ʊn re ʊn rii-yo m-re, wu ken ne'a-wu cownuru ʊn ʊr-batta ne de ʊn now-mo m-shi'igin† mo ʊn hwor deen. Wu bu'uguru nu-de ʊn ka tur-de. Wu duusuru Yeso mo ʊr-hi.‡

⁴ Bo wu duusute wu mo à, ye ken ye, ye ro kane à, ye swooru ʊs-ryaab. Ye zeeru or ʊn ye ne, “¿Ya hante atte m-naas m-now kaane?”

⁵ Now-mo woose net nom senge-mo ʊt-ho zungu-ʊs tet [300] wu kumut ka hwor-ye. Depete a beeb mo a yaas koob-ne ka hwor-ye.” Ye kangsuru wu.

⁶ Bo Yeso hogute ma-to ʊn ye à, wu zeeru ye, “Yage nɔ wu. ¿Remen yan o notte wu m-rangse? Wu nomutu me rii-yo ʊr-bon.

⁷ Ko o ke da-o nɔ mosse ʊn koob-ne ne. Da-o nɔ cone à, ka da-o, nɔ he ye m-'ya m-yar. Amba me, nɔ mosse ʊn me ne ho-ur bi á.§

⁸ Wu nomog rii-yo wu hokse m-nom à. Wu duusute wur-o re now-mo m-shi'igin remen zonge-to ʊn duk re.

⁹ Nip-o me nɔ m-rure, kap be-de a he rwor ʊn **Ma-to m-Rerem** à, hono o-dak kap rii-yo ka ne'a-wu nome à, a ma'as yo m-rwor remen a bakste ʊn wu ne.”

Yahudas ya'aste Yeso

(Mati 26:14-16; Ruka 22:3-6)

¹⁰ Da-o Yeso ʊn yan-neke-mo ʊn wu ne ro m-nom **Biki-o m-Pas** à, Yahudas Iskariyoti, wan-gaan be-de ʊn ka op ʊn yoor-ye, haaru be-de ʊn Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir remen ye hongute bo wu he ye bobse ʊn Yeso à.

¹¹ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru o-zak. Ye essuru ʊt-ma ʊn wu ne yea ya'as wu hwor. Wu ne wu zeeru hoob-o o-cow wu ya'aste Yeso ʊn kom-to ʊn ye.

Yeso reeg Biki-o m-Pas ʊn

yan-neke-mo ʊn wu ne

(Mati 26:17-25; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

* **Bor-ʊs op ʊs-tet:34 13:34** Hyen komo: Ruka 12:36-38. * **Bor-ʊs op ʊs-nass:1 14:1** Hyen komo: Rwu 12:1-27.

† **Bor-ʊs op ʊs-nass:3 14:3** now-mo m-shi'igin ʊt-Girik: nardi. ‡ **Bor-ʊs op ʊs-nass:3 14:3** Hyen komo: Ruka 7:37-38. § **Bor-ʊs op ʊs-nass:7 14:7** Hyen komo: Kara 15:11.

12 A woɔn da-ɔ un ho-de ɔr-takan de **Biki-ɔ ɔt-Burodi to ba m-Yist**, ho-de un m-penem un ca remen baks un ho-de ye rwounte o-Masar à. Yan-neke-mo un wu ye zeeru wu. “¿Ke ne ɔ o cone te he te nomo wo rii-yo m-re yo **Biki-ɔ m-Pas**?”

13 Wu tomuru nen yoor be-de un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, “Cow no o-bo. Da-ɔ no cowe, no go'one un wu ken campo-wu ne. Wu ro un tur-de m-ho ne ɔr-hi. No dore wu.

14 Hur-ɔ wu cuwe, no cuw no zee wa-o-hur, ‘Wa-ɔr-yoos-wu zee, “¿ke ne ɔ wu he m-comse ne wu reet **Biki-ɔ m-Pas** un yan-neke-mo un wu ne?” ’

15 Wu kute no caari-ɔ o-kuke ɔ a ma'e n-ton un ɔr un ɔ o-kuke à. ɔ ro zongse ɔs-saw ne n-me. Kaane ɔ, no he na m-nome rii-yo o-biki.”

16 Yan-neke-m Yeso ruuru. Ye cowuru o-bo. Ye 'wossuru bo Yeso ruru ye à. Ye nomuru wu rii-yo m-re yo **Biki-ɔ m-Pas** kane.

17 Bo ho-ɔr hebutu à, Yeso wooru mosse un ka op un nen yoor-ye ne.

18 Ye ro m-re un rii-yo m-re, Yeso zeeru ye, “Nip-ɔ me no m-rure. Wu ken wangan-wu be un no, wu ya'as me un kom-to un yan-yage-ɔt re, wu te m-re te un wu ne à.”*

19 Men-ɔt naasuru ye, ye taknuru ɔs-cot un gaan un gaan. Ko wu ke wu zeeru, “¿Me wu ɔ?”

20 Wu zeeru ye, “Wan-gaan be un no, no nen op un yoor, wu tette m-re kok-ɔr gaan à.

21 Wu dooru ye m-zee, remen me **Wà-wu un net**, man meres bo a gene be-de un Ma-to Shir à. Amba ka net-wu he me m-ya'as à, wu su ɔr-koob, ɔtte a ro makt wu un hono o-dak á, roa jiish wu.”

*Yeso kutute yan-neke-mo un wu
cow-yo un baks un mar-mo un wu*

(Mati 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

22 Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso dekururu ɔr-burodi, wu bomuru Shir. Ka da-de ne, wu bosruru, wu wonguru ye. Wu zeeru ye, “Hombe no, wur-o re ɔ.”

23 Wu deknuru ya o-kok un ho-mo un yakar-ye un 'yo-yo o-anab ne. Bo wu nomte ɔr-bongon be-de Shir à, wu ya'asuru kap mo un ye. Ye swooru.

24 Wu zeeru, “Hyo-m re mo mo un shoos un swor o-nu ɔ Shir suru no à, mo a he m-dusune remen hun-ne deen à.†

25 Nip-ɔ me no m-rure man do swo un ho-mo o-anab á, se ka ho-de um he m-swo m-pu mo à, be-de un **Gwomo-to Shir** à.”

26 Bo wu komte ye m-rure kaane à, ye huru Sep-ɔ ɔr-Bongon de Shir. Ye ruuru, ye haaru un **Haag-ɔ un 'yo-se o-Zetun**.

Bitrus a nom she-mo un nap-m Yeso

(Mati 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

27 Yeso zeeru ye, “Kap-m no noa som me. Me un zee yo ka remen a geneste be-de un Ma-to Shir unze:

“ ‘A ho wa-ɔr-gut de un ca,
ɔs-ɔr ca he m-caage.’‡

28 Amba da-ɔ a 'yonsu me un hoog ne, man be no m-wo un dak-ɔ o-Gariri.”§

29 Bitrus zeeru, “Ko ye som wo kap, me kam man som wo á.”

30 Yeso zeeru wu, “Nip-ɔ me wo m-rure, Bitrus, ko un ka tet-mo mo roone à, rii-o keeg-yo o-kiit kenet so-o yoor, wo nom she-mo un nap-ɔs re so o-tet.”

* **Bor-ɔs op ɔs-nass:18 14:18** Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor-ɔs op ɔs-nass:24 14:24** Hyen komo: Rwo 24:8; Irm 31:31-34. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-nass:27 14:27** Hyen komo: Zeka 13:7. § **Bor-ɔs op ɔs-nass:28 14:28** Hyen komo: Mati 28:16.

³¹ Bitrus shasurú m-'wons ne. Wú zeerú, “Kò a roa ho me mosse un wò ne, man nom she-mò un nap-m ru á.” Kap mò un ye ka ye zee.

Yeso konog Shir

un Haag-o un 'yo-se o-Zetun

(Mati 26:36-46; Ruka 22:39-46)

³² Yeso ne un yan-neke-mò un wú ne, bò ye heete un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, ye woorú de ken tuk-de de a m-zee o-Gesemani à. Yeso zeerú ye, “She'et nò kàne, um konoste Shir.”

³³ Wú dekurú Bitrus un **Yakubu** un **Yohana** ne, wú taknú swor ur-koob deen. Wú ro us-barag, men-ut naasute wú deen.

³⁴ Wú zeerú ye, “Men-ut naasute me deen. Wò hyene, o zee mett hoog á. Wasu nò me kàne, nò she'et zongse.”

³⁵ Wú argurú co hiin. Bò wú arge o-co à, wú kwukturú n-dak, wú konurú Shir. Wú zeerú, “¿Kò nomutu wò o dossu me ka swò ur-koob de?”

³⁶ Wú doorú m-zee, “Abba,* Tato re, kò yo ke rii-yo yo rò m-nome be un du. Um conog o dossu me ka swò ur-koob de. Amba yanze barag-us re se o he m-dore á, se barag-us ru.”

³⁷ Bò wú muunte be-de ye ro à, wú 'wossurú ye rò m-rew. Wú zeerú Bitrus, “¿Simón, rew-mò nò rotte? Ashi, ¿noa hoks m-she'et zongse kò hiin á?”

³⁸ She'et nò zongse, yish hooge, nò ma'as un kon-se Shir, taase nò he'ebe **ur-ba'as** da-de a megre nò. Me un zee yo ka remen kukt-o tunuste o nom rii-yo depe à, amba wur-o rott m-'wons á.”

³⁹ Ka da-de, Yeso doorú m-warag komo wú yage ye. Wú konurú Shir. Wú doorú m-rwor bò wú ro rworge à.

⁴⁰ Har m-mòka komo, wú doorú m-muun. Wú 'wossurú ye ro m-rew. Rew-m bupste ye deen. Bò ye zutute à, ye taagurú ma-to ye he wú m-shas à.

⁴¹ Wú doorú m-warag remen wú konot Shir. Bò wú do m-muun, o atette-o à, wú zeerú, “¿Har m-mòka wuwe-de nò rotte m-rew ne? Bò'osute kaane, da-o wooste. Gwot me **Wà-wu un net**, a ya'astu me un kom-to un ya-ut-**ba'as**.

⁴² Ine nò, a kew nò wú! Gwot! Ká net-wu ya'asu me à, wú ka yow yow.”

Yahuda-ne shik Yeso

(Mati 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴³ A kane, rii-yo wú bitute nu, Yahudas, wan-gaan be-de un ka op un yoor-ye, wú woosunte un moor-to un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, un sek-ye ye un **Yahuda-ne**, ye tomnu ye.

⁴⁴ Wú he wú m-ya'as à, wú be'este wú gemeste ur-hi un ye ne unze, “Wú um he m-hamat à wú wú ship nò wú, nò neke un wú ne, nò 'er wú ur-bon ne.”

⁴⁵ Bò un woon-m Yahudas wú haarú be-ur Yeso, wú zeerú, “Wa-us-Nap.” Yahudas hamturú wú.

⁴⁶ Ye hwooru ut-kom, ye shipurú wú.

⁴⁷ Se wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yeso** ye wú ro eso kane à, wú muusurú magay-o un wú. Wú ceturú ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wú kupsurú wú o-to.

⁴⁸ Yeso zeerú ye, “¿Nò un rwuun ut-magay ne ut-ko ne, nò shipt me untun ko-hyow?”

⁴⁹ Kò de ke ho-de me mosse un nò ne un **Pyo-o Shir**, me nò m-yoose. Nò ship me á. Amba se a nomutu me bò a gene be-de un Ma-to Shir à.”†

⁵⁰ Ka da-de ne, yan-neke-mò un wú kap ye yagurú wú. Ye argurú m-som.

* **Bor-ús op ús-nass:36 14:36** ut-Arameki: Abba. † **Bor-ús op ús-nass:49 14:49** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

51 Se wu ken wan-campo wu, wu cop rii á se o-gund un hon-de un o, wu doruru Yeso. Bo wu dorute Yeso à, ye shipuru wu.

52 Ye rumsuru gund-o un wu. Wu somuru bo Shir mate wu à.

A heete Yeso be-de un piish ut-ma

(Mati 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

53 Ye nekuru un Yeso ne be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Kap Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne ye mɔrguru be-ur Yeso.

54 Bitrus ne wu donduru wu m-pupa ne har un 'woog-o un hur-o ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu she'eturu be-de un guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu ro un hwo'ot o-ra mosse un ye ne.

55 A kané Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Morog-de un Sek-ye** ne, yan-ya-ut-ma, kap ye hooburu rii-yo a hette m-zee Yeso nomog **ur-ba'as** à remen ye hoot wu, amba ye kum á.

56 Ye ken ye deen ye sakkuru wu ut-ma ut-bo amba ma-to un ye to haan ut-gaan á.

57 A kané komo ye ken campo-ne ye inuru eso, ye dooru wu ce'e ut-bo:

58 Ye zeeru. "Te hogute wu zeeg wua hees **Pyo-o Shir** o hun-ne ma'e à, rii-yo ho-ut tet nomot wu me'es o hor-o, yanze ne ma-to un ko-hun á."‡

59 Kap un kaane ne, ma-to un ye to haan ut-gaan á.

60 Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu inuru n-tete o un ye. Wu cituru Yeso. Wu zeeru, "¿Wo un to ken ma-to ne to o he m-shas, be-de un ma-to ka hun-ne ye ro m-rwor mosse un wo ne?"

61 Amba Yeso ro temb o un wu. Wu shas ut-ma á. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu dooru wu m-cit komo. Wu zeeru, "Ashi, ¿wo wu, **Kiristi**, Wà-wu un wa-o-kwum-wu Shir tomnu te?"

62 Yeso zeeru, "Me wu. § Nɔa hyen me komo, me **Wà-wu un net**, me tara un kom-o ur-re o Shir Wa-ur-Beeb.* Nɔa hyen komo me m-rwuun n-me ut-ke'ente n-Ton shir."†

63 Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir swooru us-ryaab deen. Wu yishuru gund-o un wu. Wu zeeru, "¿To ke ma-to a cone m-hoge komo?"

64 No hogute de yo'og-o wu yo'oge Shir à! ¿Re no hyan?"

Ye zeeru, "Wu wooste m-ho!"‡

65 Ye ken ye taknu wu m-copse m-ta. Ye hokuru wu yish, ye wosuru wu ur-dembe. Ye zeeru, "Ruru te wu wosu wo m-moka à!" Guw-ne komo ye ma'asuru wu un hwooge ut-raag.

Bitrus nomog she-mo un nap un Yeso

(Mati 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

66 Ye ka ro un kuke-o a ma'e n-ton un or un o o-kuke à. Ye ro un piishe un Yeso ut-ma. Bitrus ro o-'woog n-dak. Wu ken wan-ne'a-wu ne, ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir,

67 wu hyanuru Bitrus ro un hwo'ot o-ra. Wan-ne'a gwoturu Bitrus, wan-ne'a zeeru, "Wo mosse un Yeso ne ka wa-o-Nazaret-wu."

68 Amba Bitrus nomuru m-she. Wu zeeru, "Me nap yo wo rwor á." Wu arguru m-rwuun un 'woog-o un pyo. Keeg-o o-kiit kanuru.

69 Ka wan-ne'a-wu komo dooru gwot un Bitrus. Wu taknu rure un ye ro eso eso kané à, "Wu ka, **wan-neke-m Yeso** wu."

70 Amba Bitrus dooru m-nom m-she komo.

‡ **Bor-ʊs op ʊs-nass:58 14:58** Hyen komo: Yoha 2:19. § **Bor-ʊs op ʊs-nass:62 14:62** Hyen komo: Rwu 3:14.

* **Bor-ʊs op ʊs-nass:62 14:62** Hyen komo: Bɔng 110:1. † **Bor-ʊs op ʊs-nass:62 14:62** Hyen komo: Dane 7:13.

‡ **Bor-ʊs op ʊs-nass:64 14:64** Hyen komo: Rewi 24:16.

Bò doote hiin à, ye ro kanë eso eso à, ye zeeru Bitrus, “Nip-o, wò **wan-neke-m Yeso** wu remen wa-o-Gariri o ro.”

⁷¹ Wù taknu us-tond. Wù zeeru, “Me nap ka net-wu wu notte un ma-to un wu á.”

⁷² Un ra-o wu komte m-rwor à, un gyept-o un yish, keeg-o o-kiit kanuru ayoore-o. Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à. Unze “rii-o keeg-o o-kiit kenet so-o yoor, woa nom she-mo un nap-us re so o-tet.” Bò wu bakste ka ma-to à, wu heburu us-'won.

Bor-us op us-taan

A heette Yeso be-ur Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Bò ish geste à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, bò un yan-ya-ut-ma, ye gamuru ur-hi, ye nekuru un Yeso ne, ye ya'asuru **Biratus** wu. **Roma**-ne sagbute Biratus Ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

² **Biratus** cituru Yeso, “¿Wò wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

Yeso zeeru wu, “Ee, o rworog hond hond.”

³ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ma'asuru wu un sakke ut-**ba'as** deen.

⁴ **Biratus** dooru wu m-cit komo. Wù zeeru, “¿Wott o ken shas-o o he m-shas á? ¿Hoge moor-to ut-**ba'as** to ye seku wò à?”

⁵ Yeso do m-shas á, har **Biratus** bopuru o-nu.

Hun-ne zeeg a kem Yeso n-te o-kan

(Mati 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

⁶ To, da-de un ka biki-o, **Biratus** weste m-ho'sunde un wa-**ur-ba'as**-wu a ka'e à, wan-gaan wu hun-ne kone à.

⁷ Wù ken wu ro kon wu a m-zee Barabas à. Wù ro ke'o à, mosse un ye ken yan-koob-de o-dorotte ye ne à, ye ho'e net be-de m-dum à.

⁸ Hun-ne ut-moor ne hyoknuru, ye taknuru us-kon be-ur **Biratus**, ye ro m-zee wu nomu ye rii-yo wu wete m-nom à.

⁹ **Biratus** cituru, “Wata, ¿no un con o um hosu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

¹⁰ Wù un cit ye kaane remen wu nepste unze shoob-de rwo'e Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ya'aste wu.

¹¹ Amba Gwomo-ne ye un kon-se Shir sho'ogsuru hun-ne ut-moor ne remen **Biratus** ho'osuntu ye Barabas.

¹² **Biratus** dooru ye m-zee komo, “¿Ya um he m-nomu ne un ka wu no zee wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

¹³ Ye 'yonsuru us-cor komo, ye zeeru, “Kam wu n-te o-**kan**.”

¹⁴ **Biratus** zeeru, “¿Remen yan o ne? ¿Yan rii-yo ne wu nome?”

Ye dooru 'yonsu us-cor, ye zeeru, “Kam wu de n-te o-**kan**.”

¹⁵ **Biratus** ne, bò wu cone nome un moor-to un hun-ne bò ye cone à, wu ho'osuru ye Barabas. Wù rwo'uru a bu Yeso us-bukkun. Da-o a komse wu m-dum us-bukkun à, wu ya'asuru karma-ne, ye kemet wu n-te o-**kan**.

Karma-ne nomote Yeso ur-ar

(Mati 27:27-31; Yoha 19:2-3)

¹⁶ Karma-ne heeturu Yeso un 'woog-o un pyo-o **Biratus**. Ye morogsuru kap ye kuse un kur-de un ye à.

¹⁷ Ye cupuru wu cop-o un ho-m jaas-mo o ut-gwomo. Ye ceeru o-gond o un yokor, ye cupuru Yeso ur-hi.

¹⁸ Ka da-de ne, ye taknu wu ur-gas de ur-ar. Ye zeeru, “Ko-Gwomo, hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.”

19 Ye kɔ'oturu wu ʊr-hi o-kɔ o-kɔ, ye cɔpsuru wu m-ta. Ka da-de, ye kwukturu n-co o ʊn wu ʊnze dɔrɔtte-o ka ye wu m-nome.

20 Da-o ye komse wu m-nome ʊr-ar à, ye possuru wu ka cɔp-o ʊn ho-m jaas-mo o, ye muuturu wu o ma ʊn wu cɔp-o, ye ruuturu wu n-dɔ remen ye kemet wu n-te o-kan.

A kamag Yeso n-te o-kan

(Mati 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)

21 Bɔ ye ro wu m-ruut à, ye go'onuru ʊn wu ken wu ne. A ro wu m-zee Simɔn wa-o-Kireni, tato Arekanda ne ʊn Rupus. Wu ro m-jo'on so o-kat. Ye gakturu wu, wu dek ka **kan-o** ye hette kam ʊn Yeso à.*

22 Ye ruuturu Yeso de ken be-de, a de m-zee o-Gorogota, (wata, be-de ʊn caar-o ʊr-hi).

23 Bɔ ye woote wu kanè à, ye tebburu wu m-modi mosse ʊs-baat ne se a m-zee o-**mur** à. Ka baat-se ro m-haab m-hoog, amba wu swɔ á

24 Ka da-de ne, ye kamuru wu o-**kan**. Bɔ ye kemte wu à, ye wonguru hi ʊn de ʊn ye cɔp-to ʊn wu. Ye ro ʊn nom o-gwambe remen ye hyenet rii-yo kowan he m-kum à.†

25 Kwom-ʊs jero se n-sot, ye kame wu n-te o-**kan**.

26 Wu a kame o-**kan** à, ye ro ʊn gen ʊn **ba'as-de** ʊn wu a sakuru n-ton ʊn hi-de ʊn wu. Ba'as-ʊr Yeso de ka, "Ko-Gwomo-wu ʊn **Yahuda-ne**."

27 Ye kamuru wu ʊn yan-kwup-de ʊn hun-ne ne nen yoor n-te ʊt-kan, wan-gaan ʊn kom-o Yeso o ʊr-re, wan-gaan ʊn kom-o ʊr-kwanta.‡

29 Ya-m-arag ʊn cow ye zee ru wu m-rure ʊn ma-ʊt jaas-to. Ye ma'asuru wu m-pakte ʊr-hi, ye ʊn zeebe, "Huun! Wo wu zee wo hees **Pyo-o Shir**, o warag o do m-ma ho-ʊt tet à,*

30 kergene o-**kan**, o gu hi ʊn du!"

31 Kaane tomso Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn yan-Yoos-de ʊn **karamsa-o Mosa** ne ye ma'asuru wu ʊn nome ʊr-ar ʊn hi ʊn de ʊn ye. Ye zee ru, "Wu guug ye ken ye, wu hoks gun hi ʊn de ʊn wu á.

32 ʊrege wu ro **Kiristi**, ko-Gwomo-wu ʊn **Isra-ne** wu, kergene o-**kan** m-moka a hyenet a dekt!" Ka ye a kame ne mosse ʊn wu ne à, ye ma'asuru wu ʊt-reeb.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

33 Ho-ʊr ro ʊr-hi hond hond, comb-o swoonuru hono o-dak kap har kwom-ʊs tet-se m-rim.

34 Kwom-ʊs tettu ne Yeso 'yonsuru ʊs-cɔr 'wons-m-'wons, wu zee ru ʊn rem-de ʊn wu, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" ʊnze, "Shir re, Shir re, ¿remen yan o ne o jorutu me?"†

35 Ye ken ye ro kanè eso eso. Bɔ ye hogute kan-ʊs Yeso à, ye nap yo wu ro m-zee á, ye zee ru, "Hogu no, wu ro ʊn eeg-ʊs **Ereja**."

36 Wan-gaan be-de ʊn ye wu somnuru o-rek, wu shoosuru o-poog ʊn ho-mo o-anab-mo o-zambo. Wu sakuru n-te o-kɔ, wu tebburu Yeso wu su. Wu zee ru, "Yage a hyenet kɔ **Ereja** a haan wu kerguntute wu à."‡

37 Ka da-de ne, Yeso 'yonsuru ʊs-cɔr 'wons-m-'wons. Hoog-o ʊn wu arguru m-neke.

* **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:21 15:21** Hyen komo: Roma 16:13. † **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:24 15:24** Hyen komo: Bɔng 22:18.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:27 15:27** Mo ken gen-mo ʊn do ci-o kwooz ʊn eer 28Bɔ ye kemte ye kaane à, ye shooste Ma-to Shir to wu rwo'e wu ken wu gen to à, "Ye mosute wu ʊn ya-ʊt-ba'as ne." Remen ye muste wu ʊnze wa-ʊt-ba'as-wu wu ro. Hyen: Ruka 22:37. § **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:27 15:27** Hyen komo: Isha 53:12. * **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:29 15:29** Hyen komo: Bɔng 22:7; 109:25; Mark 14:58; Yoha 2:19. † **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:34 15:34** Hyen komo: Bɔng 22:1.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:36 15:36** Hyen komo: Bɔng 69:21.

³⁸ Bɔ Yeso merte à, gund-o a sente ish-o ʊn “Be-de ʊn Shir de jiishe ba m-kukop à” ʊn **Pyo-o Shir** ʊn bɔ-o o-Urusharima, o yishuru zee-mo n-ton har n-dak. §

³⁹ Wan-co-wu ʊn karma-ne o-zungu wu ro kane eso, wu hyanuru mar-m Yeso. Wu zeeru, “Nip-o, ka net-wu **Wa-wu Shir** wu.”

⁴⁰ Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso, ye ro m-segbe rii-yo nome à. Be-de ʊn ye **Meri** ro kon wa-o-Magudarin, Sarome wu, **Meri** inu **Yakubu** rek-wu ʊn Yosi.

⁴¹ Da-o Yeso ro ʊn dak-o o-Gariri à, Ka ne'a-ne ye, ye ro wu m-dore. Ye ro wu m-reegte. Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso ne deen ye shie wu o-Urusharima à.*

A jok u-ur Yeso

(Mati 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁴² Kap yo ka yo ʊn kor ho-de ur-Jaw. Ho-de ʊn zonge-to ʊn **Ho-de ur-Wuwe** de ʊn **Yahuda**-ne.

⁴³ **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya haante ho-de Yeso mare à m-rim. Kashi ʊn net-wu be-de ʊn sek-ye yan-ya-ut-ma. Wu ro ur'er Shir rwuunte ʊn gwomo-to ʊn wu ne. **Yusuhu** nomuru jaab-o ut-men, wu cowuru be-ur **Biratus**. Wu konuru Biratus ya'as wu u-ur Yeso.

⁴⁴ **Biratus** wu dek unze Yeso mereste á. Wu agnuru wan-co-wu ʊn karma-ne o-zungu, wu cituru wu ko Yeso mereste à.

⁴⁵ Da-o wan-co-wu ʊn karma-ne o-zungu rure **Biratus** unze Yeso she'esute m-mar ne à, wu ya'asuru **Yusuhu** ur-u.

⁴⁶ Ka da-de ne, **Yusuhu** haaru, wu onuru gund-o pus-o o ur-bon. Wu kergunturu Yeso. Wu hokuru wu ʊn o. Wu dekuru wu, wu russuru wu ʊn o ken saag-o o a ro hinge n-te o-ta'ar à. Wu yirigturu caari-o o-ta'ar, wu zwopuru ish-o ʊn saag ʊn o.

⁴⁷ **Meri** wa-o-Magudarin ʊn **Meri** inu Yosi ye gwotururu be-de **Yusuhu** russu wu à.

Bɔr-ʊs op ʊs-cind

Ine-m Yeso be-de ʊn margan-ne

(Mati 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ Bɔ ho-ur hebute à, **Ho-de ur-Wuwe**, **Meri** Magudarin, ʊn Sarome ne, ʊn **Meri** (inu **Yakubu**) ne, ye haaru, ye onuru now-mo m-shi'igin ye duusute u-ur Yeso.

² Ish gasuru n-sot n-sot, ho-de o-Rahadi, ho-ur ro m-dakan ye haanuru ʊn saag.

³ Ye ro m-neke ut-orom ut-orom. Ye cituru hi ʊn de ʊn ye, “¿Wa he na m-yirikte ʊn ka ta'ar-o ʊn ish-o ʊn saag?”

⁴ Bɔ ye woote à, ye gwodburu, ye 'wossuru a yirigsute o-ta'ar.

⁵ Ye cowuru ʊn saag. Bɔ ye tuwte ʊn saag à, ye 'wossuru ko-beeb tara so ʊn kom-o a re ʊn cop-o o-gund ne o pus-o, o m-seeb. Ye zapuru us-zap.

⁶ Amba **wan-tom-wu Shir** zeeru ye, “No hoge o-gyer á. No ʊn hoob-o Yeso wa-o-Nazaret-wu a kame o-kan à. Ai, wu ro kon á. Wu inute be-de m-margan ne ʊn hoog ne. Gwot no, be-de ka de a rustu wu à.

⁷ Neke no, no rure yan-neke-mo ʊn wu kap ʊn Bitrus ne. No zee, ‘Yeso a be no m-wɔ ʊn dak-o o-Gariri. Reeno o no he wu m-hyan bɔ wu rure no à.’ ”*

⁸ Ka ne'a-ne ye ruuru us-rek us-rek be-de ʊn saag gyer-o-gyer. Ye ma'asuru us-zap. Ye tepse net ʊn cow á.

[To ken takurda-to ʊn n-ga to rott Mark 16:9-20 á.]

Meri hyanag Yeso ʊn hoog ne

(Mati 28:9-10; Yoha 20:11-18)

§ **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:38 15:38** Hyen komo: Rwuu 26:31-33. * **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:41 15:40-41** Hyen komo: Ruka 8:2-3. * **Bɔr-ʊs op ʊs-cind:7 16:7** Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28.

⁹ Da-o Yeso ine un hoog ne à, ho-de o-Rahadi, un co un co wu rwunturu hi un de un wu be-ur **Meri** wa-o-Magudarin. Wu wu Yeso ruute **ya-ut-kot** nen ta'voor un hi-de un wu.

¹⁰ Ka ne'a-wu haaru be-de un **yan-neke-m Yeso**. Wu 'wossuru hur-de un ye naasute. Ye ro ɔs-'won. Wu ruru ye rii-yo takne à.

¹¹ Da-o ye hoge Yeso inute un hoog ne à, har **Meri** hyeneste wu, ye dek ma-to un wu unze wu hyanag wu á.

Yan-neke-m Yeso hyanag

Yeso un hoog ne

(Ruka 24:13-35)

¹² Bɔ a jimite à, Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un yan-neke-mo un wu nen voor da-o ye ro m-ha o-kot à. Amba wu baramsute, sa o zee wu ken net-wu.

¹³ Ye warguru, ye ruru ye kuse be-de un yan-neke-mo un wu à, amba ka ye kuse à ye dek ma-to un ye unze ye hyanag Yeso á.

¹⁴ Da-o hor-o, yan-neke-mo un wu ro un re un rii-yo m-re, nen op o-gaan. Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un ye. Wu nakuru ye ut-to remen koob-de un sher-mo un ye un cikt-de un ye ne. Ye bop ma-to un ye hyanag wu inute un hoog ne á.

Yeso ya'aste yan-neke-mo

un wu m-senge

(Mati 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁵ Yeso zeeru ye, "Neke no hono o-dak kap, no ko'ot **Ma-to m-Rerem** to Shir be-de un ko wu ke net-wu.†

¹⁶ Bɔ un wu shere un ka **Ma-to m-Rerem** to à, komo a yo'os wu m-ho, Shir a sokse wu **ba'as-to** un wu. Amba wu shere un ka **Ma-to m-Rerem** to á a piishe wu ut-ma untun wa-ur-ba'as a 'ye wu ur-koob.

¹⁷ Ka ye shere un Ma-ut re to m-Rerem à, yea nom rem-se ut-hyat. Har un beeb un de, yea ruut **ya-ut-kot**. Yea teper un rem-to ye yoose á.

¹⁸ Ko ye ship hwo un kom-to un ye, ko ye su pere ba m-nap, yea mer á. Ye **seke** ya-ɔs-gom kom-to un ye, ka gom-se a te."

Shir dek Yeso n-Ton shir

(Ruka 24:50-53; Seng 1:9-11)

¹⁹ Da-o Yeso Wan-Koyan na komse rure un yan-neke-mo un wu ka ma-to à, Shir dekururu wu n-Ton shir. Wu she'etururu un kom-o a re-o Shir.‡

²⁰ Ye ne yan-neke-mo un wu, ye ruuru ko kene ye ro m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir. Yeso Wan-Koyan na wu ro ye m-gu. Wu ro m-do'e un ma-to un ye m-'wons ut-hyat ne to ye ro m-nom à.

† **Bor-ɔs op ɔs-cind:15 16:15** Hyen komo: Seng 1:8. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:19 16:19** Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Ruka

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

O-mat ut-yakar ne to ma Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un to ma Yeso ne 1:5—2:52

Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-20

Yo'os un Yeso m-ho ut-meger ne 3:21—4:13

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 4:14—9:50

Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 9:51—19:27

Ho-ut ta'voor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 19:28—23:56

Rwuun-mo un Wan-Koyan cas, un da-mo un wu ne n-ton un ine-mo un wu ne ut-marimar 24:1-53

Ur-gas

¹⁻⁴ Wu ma re, ko-Gwomo Tiyaporus, o nepste un zee reeno n-ga, Shir zee wu tomon Wa-m-Rur. Hun-ne deen nomog m-senge ye geneg rii-yo Shir zee à, yo shiig o-nip. Ye geneg yo a ruru na à un nu-o un ye hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka ye rwore ka ma-to à. Remen kaane um byaragte ur-bon ne, ka ma-to ne ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dond m-dond rem ru. Men nom kaane, remen o nept nip-o un ko yo ke rii-yo a yoosu wo à.

A rworog mat-o Yohana

(Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho)

⁵ Da-o **Here** ro ut-gwomo to un dak-o o-Judiya à, wan-**Cow un kon-se Shir** ro kon, jin-de un wu Zakaraya, wu baag-o un wu mosse un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à wu a m-zee, Abija. Jin-ur ne'a un wu Erisabatu, wu ma baag-o un wu mossute un yan-**Cow un kon-se Shir** ne.*

⁶ Shir hyanag she'et-de un ye ro ur-bon ne, ye ro komo m-nom un rii-yo Wan-Koyan zee à, ba ut-reeb.

⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, ko wan-gaan, wu komo un campo un wu ne Zakaraya ye mongsuite.

⁸ De ken ho-de Zakaraya ro un senge-mo un wu mo un yan-**Cow un kon-se Shir** n-me un **Pyo-o Shir**, wu ro m-dek un da-o un wu o un guw-mo Shir.

⁹ An dagan wu ur-barag bo yan-**Cow un kon-se Shir** wete m-nom à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de un Pyo-o un Wan-Koyan. Wu cowuru un **Pyo-o Shir**,

¹⁰ hun-ne ye morge n-do à, ye konuru Shir da-o rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un wu, eso un **Pyo-o Shir**, so un kom-o ur-re be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹² Da-o Zakaraya hyane wu à, hur-ur do'uru wu,

¹³ amba **wan-tom-wu Shir** zee ru wu, "Zakaraya, wo hoge o-gyer á! Remen Shir hogute kon-us ru, komo ne'a ru Erisabatu wua metu wo wà. Woa ege wu ur-jin 'Yohana.'

¹⁴ Woa nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu!

¹⁵ Wua warag caari-wu un net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu su m-ke á, ko yo ken u untun mo á. **Kukt-o Shir** a garamse wu, cin ba inu un wu mat wu,†

¹⁶ komo wua munte hun-ne ye o-**Isra** deen be-de un ko-Gwomo Shir wu un ye.

* **Bqr-o gaan:5 1:5** Hyen komo: 1Nom 24:10. † **Bqr-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Qog 6:3.

17 Wua tek co-o un Wan-Koyan, o-kukt, m-'wons ne untun **wan-Rwor un Ma-to ShirEreja**. Tat-ne a hoge 'won-de un yakar, ye she'et be-ur gaan, komo wua munte yan-koob-de o-dorotte, un ye ege ne à o-cow, wua zongse hun-ne remen Gos-wu roon.”‡

18 Zakaraya zeeru **wan-tom-wu Shir**, “¿Re ne um he m-nom um nept nip-o? Um mongsute, ne'a re komo ko-mong-wu.”

19 Ko **wan-tom-wu Shir** shasuru, “Me Gebure wu, wu ro m-es un be-de Shir à. Shir tomne me, um ruru wo **Ma-to m-Rerem**.§

20 Amba wo goks tom re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen wo goks á, woa hoks m-teper á, woa she'et ba m-teper har ho-de ma-ut re rwunte o-nip à.”

21 Ka da-o, hun-ne ro Zakaraya ur-'er. Ye ro us-barag yo rwo'e wu she'etunte n-me un **Pyo-o Shir** à.

22 Da-o wu rwune n-do à, wu hoks ye m-tepse á, ye napuru unze wu hyante ut-hyangan un **Pyo-o Shir**. Wu hoks m-teper á, amba wu kuturu ye ut-kom ut-kom.

23 Bo da-o un wu o un guw-mo Shir un **Pyo-o Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur.

24 Bo a nomte ya o-da hiin à, ne'a un wu Erisabatu kumuru ur-uub wu wukuru o-hur, har reng-us taan.

25 Wu zeeru, “M-moka de ka ur-ho, Wan-Koyan guug me. Wu dossute me m-'e be-de un hun-ne!”

A rwrog mat-o Yeso

26 Da-o Erisabatu ro ur-uub ne reng-us cind à, Shir tomnuru wan-tom-wu un wu jin-de un wu Gebure un o ken bo-o n-me o-Gariri jin-de un o, o-Nazaret.

27 A tomunte wu be-de un wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campo á, wu **Yusuhu** ro ur-ryap à. **Yusuhu** co un jit-ur ko-Gwomo **Dawuda** wu rwune. Jin-de un ka wan-ne'a-wu **Meri**.*

28 Ko **wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu. Wu gassuru **Meri**, “Wan-Koyan ro un wo ne, komo wu ya'ag wo ur-ho!”

29 Hur-ur **Meri** do'uru wu bo wu hoge ma-to un ko-**wan-tom-wu Shir** à, wu zeeru, un hur-de un wu, “¿Ya un gon gas-de ne de ka?”

30 Ko **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, “**Meri**, wo hoge o-gyer á! Shir ya'ag wo ur-ho!

31 Gwotbe woa nom ur-uub, o met wa, komo woa ege wu ur-jin **Yeso**.†

32 Wua nom ut-gos, a eeg wu, wa-wu un Shir n-Ton. Wan-Koyan Shir a sagbe wu ut-gwomo, bo **Dawuda** ro à,

33 wua nom gwomo-to un jit-o **Yakubu** ba m-ta, gwomo-to un wu toa te á!”‡

34 **Meri** zeeru ko-**wan-tom-wu Shir**, “Me wan-ne'a-wu, me nap campo á. ¿Re ne o ka rii-yo he m-nome?”

35 **Wan-tom-wu Shir** shasuru wu, “**Kukt-o Shir** a haan be un du, un 'wons-mo Shir ne n-Ton, remen kaane woa nom ur-uub. Ka wa-wu, wu o he m-mat à, wut **ur-ba'as** á, remen kaane a eeg wu wa-wu un Shir.

36 Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zeeg wua met yakar á, amba wu ka m-moka ur-uub ne reng-us cind, ko-mong-wu komo.

37 Yatt rii-yo Shir a hoks m-nom á.”§

38 **Meri** zeeru, “Me ko-guw-wu Wan-Koyan wu um ro, Shir zee kaane bo o zee à.” Ka da-de **wan-tom-wu Shir** arguru.

Meri heete Erisabatu ut-tuw

‡ **Bqr-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Mara 4:5-6. § **Bqr-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Dane 8:16; 9:21. * **Bqr-o gaan:27 1:27** Hyen komo: Mati 1:18. † **Bqr-o gaan:31 1:31** Hyen komo: Mati 1:21. ‡ **Bqr-o gaan:33 1:32-33** Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7. § **Bqr-o gaan:37 1:37** Hyen komo: Taka 18:14.

39 Bọ rewete ụt-họ hiin à, **Meri** zonguru hór-m-hór wụ heet ọ ken bọ-ọ ụn dor-to ụn dak-ọ o-Judiya.

40 Wụ cowuru hur-o Zakaraya, wụ gassuru Erisabatu.

41 Bọ Erisabatu hogute gas-ur **Meri** à, wan-yaar-wụ rọ ụn men-to ụn wụ à nukturu. **Kukt-o Shir** gamsuru Erisabatu.

42 Wụ 'yonsuru us-cor wụ zeeru, “O jiishte ne'a-ne kap o-kwum, komo ko-ya-o-kwum-wụ ka wà-wụ o he m-mat à!

43 ¿Remen yan ọ ụm hette kum ụn ka rii caari-yo, inu ụn Gos-wụ heenute me ut-tuw?

44 Da-ọ ụm hoge gas ụn du à, wan-yaar-wụ rọ n-me ụn men-ut re à nukturu o-zak.

45 Ko-ya-o-kwum-wụ, wụ gokse rii-yo Wan-Koyan zee wua nom à!”

Sep-o Meri ọ ur-bongon

46 **Meri** zeeru,

“Hur ụn de rọ m-bom ụn Wan-Koyan.

47 Hoog-m re nomog o-zak remen Shir **Wan-Gwu** re,

48 Remen wụ bakste ụn me ne rek-wu,
be-de ụn yan-guw-mo ụn wu!

M-moka hun-ne kap ye eeg me ko-ya-o-kwum,*

49 remen rii-yo ur-bon yo wụ jiishe m-'wons nomo me à.

Jin-de ụn wu rọ ba m-kukop.

50 O-caara ha-mo o-caara,

Shir kutute ye ur-'won, ụn ye ya'e wu m-sek ne à.

51 Wụ nekste kom-ọ ụn wu, ọ ur-beeb,

wu cakar-se ya-ur-hwu myet ụn nap-se ụn ye ne.

52 Wụ doste caari-ye ụn gwomo-ne

ụn comos-to ụn ye,

wu jaksuru ye rọ rek-ye à.†

53 Wụ cokste yan-mer ụn rii-yo ur-bon,

wu yanuru yan-rii kom-ut-kom.

54 Wụ este ma-to ụn wu to wu nome ụn ya-n-ga-ye ne à,

wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mo

ụn wu ya-o-**Isra**.

55 Wụ kutute **Ibrahi** ur-'won

ụn yan-jit-ọ ụn wu ne ba m-ta!”‡§

56 **Meri** she'ete untun reng-us tet ụn Erisabatu ne, ka da-de wu ji'uru o-hur.

Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os

un hun-ne m-ho

57 Bọ da-o woone ọ Erisabatu hette mat ụn wà ụn wu à, wu maturu wan-campo.

58 Yan-bor-se ụn wu, ụn or ru ụn wu ne hoguru rii-yo ur-bon, yo Wan-Koyan nome wu à, ye guuru wu o-zak.

59 Bọ ka wà-wu wooste ho-ut eer à, ye heeturu wu a koot wu, komo ye egetu wu ur-jin Zakaraya, de ma tato ụn wu.*

60 Amba inu ụn wu zeeru, “Ay! Jin-de a he wu m-aag à **Yohana** wu.”

61 Ye zeeru wu, “Nott ka jin-de ụn baag-o no á!”

62 Ka da-ọ ye tepsuru tato ụn wu ut-kom, ye cituru wu ko de ke jin-de wu cone a ege ka wà-wu.

* **Bqr-o gaan:48 1:48** Hyen komo: 1Sam 1:11. † **Bqr-o gaan:52 1:52** Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19. ‡ **Bqr-o gaan:55 1:46-55** Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bqr-o gaan:55 1:55** Hyen komo: Taka 17:7. * **Bqr-o gaan:59 1:59** Hyen komo: Rewi 12:3.

⁶³ Zakaraya nomuru ɔt-ma un ye ne ɔt-kom ye hante wu rii-yo m-gen, wu genuru, “Jin-de un wu **Yohana**.” Ye bopuru o-nu!

⁶⁴ Un ka da-o Zakaraya hoksuru m-teper, wu ciruru bongon-de Shir.

⁶⁵ Yan-bɔr-se un wu kap hoguru o-gyer, komo ka ma-to pa'uru kap dor-to un dak-o o-Judiya.

⁶⁶ Ko wu ke wu hoge to à, wu cekruru wu cituru, “¿Ya ne ka wà-wu he m-warag? Remen te hyanag cas beeb-de un Wan-Koyan ro un wu ne.”

*Zakaraya rworog
rii-yo he m-haan co à*

⁶⁷ **Kukt-o Shir** gamsute Zakaraya tato **Yohana** wu rworog tom-o Shir.

⁶⁸ “A bum no Gos-wu, Shir wu un ya-o-**Isra**!

Wu haante wu rurut hun-ne ye un wu,

⁶⁹ Wu kumutu na caari-wu un ko-yan-Gwu,
ko-yan-jit-o un wan-guw-mo un wu **Dawuda**.

⁷⁰ Wu essutu na ut-ma be-de un yan-rwor un ma-to
un wu yan-ba-m-kukop-mo ur-hur n-ga n-ga,

⁷¹ remen wu guut na un kom-to un yan-yage-ut na,
be-de un 'wons-mo un kap ye conu na á.

⁷² Wu hogute 'won-de un ya-n-ga-ye na
komo wu bakste swor o-nu o ba m-kukop o un wu.

⁷³⁻⁷⁴ Wu tonte wua gu tato na **Ibrahi**.

Wua gu na un kom-to un yan-yage-ut na,
remen a nomote wu m-guw ba o-gyer,

⁷⁵ remen kashi ur-she'et ba m-kukop,
komo ba **ur-ba'as** be-de un wu,
komo kashi ur-she'et un be-de Shir
har ta-de un hog-m na.”

⁷⁶ “Wo, wa re a eeg wo wan-Rwor
un Ma-to Shir n-Ton.

Woa tek co, o ja'asute Gos-wu cow-yo un wu,†

⁷⁷ o rurute hun-ne ye un wu,
wua gu ye be-de un soks un **ba'as-de** un ye.

⁷⁸ Shir na ro ur-'won ne.
Wua ru ho-de rwuun na ur-bon ne

⁷⁹ dea rwuun karara n-ton un ye
she'ete un comb-o m-mar à,
wua 'er na-us na un bu-yo un gwugwu-mo ur-hur.”‡

⁸⁰ Ka wà-wu bo'osute, komo ur-beeb de un **Kukt-o Shir** ne. Wu she'ete un dak-o o-dakar, har se da-o wu rwuune cas be-de un hun-ne ye o-**Isra**.

Bor-ɔs yoor

*Mat-o Yeso
(Mati 1:18-25)*

¹ Da-o ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ne ye ro un dak-to **Roma** à.

² Da-o un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-o o-Siriya.

³ Ko wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-o un wu.

† **Bor-o gaan:76 1:76** Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bor-o gaan:79 1:79** Hyen komo: Isha 9:2.

⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-o o-Nazaret n-me un dak-o o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-o o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kane, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuune.

⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne.

⁶ Bo ye ro'e o-Betarami à, da-o o-mat woonuru wu.

⁷ Wu maturu wa-wu co-o un wu, wan-campo. Wu hokkuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-o m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tom-ye Shir ne

⁸ Ya-ut-gut ro kon so un ka dak-o, ye ro un 'er-de un kur-to un ye m-tet.

⁹ Ko-wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un ye, seps-mo Shir daknuru un ye. Ye hoguru o-gyer deen.

¹⁰ Amba ko-**wan-tom-wu Shir** zeeru ye, “No hoge o-gyer á! Um hantute no **Ma-to m-Rerem**, to he m-hante caari-o o-zak o ur-hur be-de un hun-ne kap à.

¹¹ De ka ho-de n-me un bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** no, **Kiristi**,* Gos-wu.

¹² Komo napa-o ka no, no hyen wan-yaar hokkusse ut-magund domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à.”

¹³ Un gyept-o un yish, buug-de un yan-tom-ye un Shir n-Ton rwuunuru, un ko-**wan-tom-wu Shir** ne, ye ro un hu'e un Shir sep-to ur-bongon:

¹⁴ “Sekemse-mo Shir n-Ton,
m-gwugwu mo ur-hur un ko wu ke be-de
un ka ye Shir ro o-zak un ye ne à!”

¹⁵ Da-o **yan-tom-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-ton be-de Shir à, ya-ut-gut zeeru hi un de un ye, “A neke no o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na à.”

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye 'wossuru **Meri** un **Yusuhu**, ye hyanuru wan-yaar domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à.

¹⁷ Bo ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne un **Yusuhu**, yo ko-**yan-tom-ye Shir** ruru ye, mosse un ka wa-wu ne à.

¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu.

¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru us-barag remen to.

²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de un gut-to un ye, ye ro Shir ur-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-**wan-tom-wu Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ur-jin

²¹ Bo ho-ut eer arge à, da-o a he wu m-ko à, a eguru wu ur-jin Yeso ka jin-de ko-**wan-tom-wu Shir** ege wu ba a un nom uub-de un wu á.†

A heete Yeso un Pyo-o Shir

²² Bo da-o wointe o **Yusuhu** ne un **Meri** hette m-nom un rii-yo Shir zee a nom da-o un **karamsa**-o **Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de un Wan-Koyan.

²³ Bo a gene un **karamsa**-o un Wan-Koyan à, “Ko wu ke wa-wu co wu, wan-campo wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe.”‡

²⁴ Ye haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, ko yan-tantabara yoor, bo **karamsa**-o un Wan-Koyan zee a nom à.§

* **Bqr-qs yoor:11 2:11** Wu Shir daagne à. † **Bqr-qs yoor:21 2:21** Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31. ‡ **Bqr-qs yoor:23 2:23** Hyen komo: Rwu 13:2-12. § **Bqr-qs yoor:24 2:22-24** Hyen komo: Rewi 12:6-8.

25 Ün ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de ün wu Simon wu ro ur-she'et o-Urusharima. Ko-wan-gyer-o Shir wu kashi ün net komo, wu ro ün 'er-de ün wan-m-gwu'urse ur-hur de ya-o-**Isra**. Wu ro ün **Kukt-o Shir** ne.

26 Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wua mer á, se wu hyanag Gos-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à.

27 Bõ **Kukt-o Shir** kute wu à, Simon cowuru ün **Pyo-o Shir**. Da-o ya-o-mat hante Yeso n-me ün **Pyo-o Shir** ye nomote wu bõ **karamsa-o Shir** zee à.

28 Simon dekurü ka wà-wu ün kom-to ün wu, wu bomuru Shir:

29 “M-mõka, ko-Gwomo Wan-Koyan,

o shooste ma-ut ru,

wõa hoks m-yage ün ko-guw ru meret gwugwu.

30 Remen yish re hyanag gwu ru.

31 Wu o tomne hun-ne kap ye gut à.

32 Ya wu ro untun cecas-mõ o-ra,

mõ he rwo ün ko wu ke m-haan be-de Shir à,

komo wu hantute m-seps be-de ün hun-ne ru ya-o-**Isra**.”*

33 O-tato, o-inu ne, ye ün ka wà-wu bopuru o-nu ün rii-yo Simon zee remen ka wà-wu à.

34 Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zeeru **Meri**, inu-o ün ka wà-wu, “Ka wà-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-**Isra**. Wua es o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ut-yage à.

35 Remen kaane wua rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, untun magayo m-rye, tõa caat hur ün du.”

36-37 Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor ün Ma-to Shir**, ko-gwor-wu ün ne'a jin-de ün wu Ana, wà Panure ün so ün baag-o Asher. Hak-ús ta'yoor bõ ün ge-to ün wu, campo ün wu maruru, m-mõka wu ro ko-gwor us-hak kwooz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu ro ün guw-mõ Shir, o-**swoot** ün kon-se Shir ne.

38 Ün ka da-o, wu woonuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to ün ka wà-wu be-de ün kap ye ro ur-'er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

39 Bõ **Meri** ne ün **Yusuhu**, komoste m-nom kap bõ ün rii-yo **karamsa-o ün Wan-Koyan** zee à, ye muunuru bõ-o ün ye o-Nazaret n-me o-Gariri.†

40 Ka wà-wu bosuru wu nomuru m'-wons, wu dooru us-nap, komo kwum-o Shir ro ün hi-de ün wu.

Ka wà-wu Yeso n-me ün Pyo-o Shir

41 Kõ õ ke hak-o, ye mate Yeso à ro m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.‡

42 Bõ Yeso wooste hak-ús op ün hak-ús yoor à [12], ye dooru m-ha ün ka biki-o bõ ye wete à.

43 Da-o a komse o-biki à, ye bopuru cow-yo m-jo'on o-hur, amba ka wà-wu Yeso esnuru o-Urusharima. Ye mate wu à, ye nap á.

44 Ye ro m-zee kõ wu ro n-me ün hun-ne, ye hewte taas ur-hõ, ka da-de ye taknuru hoob-o ün wu be-de ün yan-baag-o ün ye ün nay ün ye ne ne.

45 Ye hyan wu á, ka da-o ye muunuru o-Urusharima hoob-o ün wu.

46 Hõ-ur atette-de ye 'wossu wu n-me ün **Pyo-o Shir**, wu ro tara be-de ün yan-yoose ün **Yahuda**-ne, wu ro m-hoge ün yo ye ro m-rwor à, wu ro ye m-cit komo.

47 Kap ye hoge wu à, ye bopuru o-nu, remen gon shas-o wu ro ye m-shas à, õ us-nap.

* **Bqr-ús yoor:32 2:32** Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10. † **Bqr-ús yoor:39 2:39** Hyen komo: Mati 2:23.

‡ **Bqr-ús yoor:41 2:41** Hyen komo: Rwuu 12:1-27; Kara 16:1-8.

⁴⁸ Ye mate wu à, ye hyanu to ut-hyangan da-o ye hyane wu à, inu un wu zeeru wu, “Wà re, ¿remen yan o o nomtu te kaane? Men-ut nassute tato ru un me ne, te pu'ug un hoob-o ru.”

⁴⁹ Wu shasuru ye, “¿Remen yan o no rotte me o-hoob? ¿No nap unze depete um ma'as n-me un hur-o Tato re á?”

⁵⁰ Amba ye nap gon ka shas-o á.

⁵¹ Wu nomuru ye o-dorotte, wu warguru un ye ne o-Nazaret. Inu un wu essuru kap ka rii-yo un hur-de un wu.

⁵² Yeso bo'ossuru o-wur us-weer ne, wu reeg ur-ho be-de Shir un hun-ne ne. §

Bqr-ús tet

*Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho
rworog Ma-to Shir*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

¹ Hak-us op us-taan [15] un gwomo-ut ko-Gwomo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to un dak-o o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno un wu Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya un o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene.

² Komo Annas, un Kepas ne, ye ro Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Un ka da-o, **Yohana** wa Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wu ro'e o-dakar à.

³ Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-o o-roog o-Joda kap, wu ro m-rure un hun-ne Ma-to Shir, “Yagu no **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir, no haan, a yo'os no m-ho, Shir a soks **ba'as-ur** no.”

⁴ Gense to ro un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**:

“Wu ken wu ro us-eeg o-dakar.

‘Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wu he m-dore à!

⁵ Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

⁶ Bo un mat-o un hun-ne kap ye hyen gwu-o Shir! * ”

⁷ Buug-de un hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana** wu yo'os ye m-ho. Bo wu zee ye à, “No yege-herhyat! ¿Wa ruru no, no som swo ur-koob de Shir ro no un ma-to m-hante à? †

⁸ Nom no rii-yo ur-bon, yo a hette m-hyan no yagute ka **ba'as-de** no ro m-nom à, no waktune be-de un Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. No zee hi un no **Ibrahi** wu ro ko-yan-ga-ye no. Me no m-rure, Shir a hoks ka ta'ar-to m-muut un hun-ne ye rwuune so un baag-o **Ibrahi** à! ‡

⁹ Yar-ur ro ut-kom a kupste ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo n-dak a jorbe yo o-ra.” §

¹⁰ Ka hun-ne ye cituru wu, “¿Ya ne te he o ka m-nom?”

¹¹ Wu shasuru ye, “Wu ro ut-matuku ne ut-yoor à, wu 'ye wu rotte á ur-gaan, wu ro un rii-yo m-re ne à, wu wong yo.”

¹² Yan-goks un tar haanuru a yo'oste ye m-ho, ye cituru wu, “Wa-ur-Yoos, ¿ya ne te he m-nom?” *

§ **Bqr-ús yoor:52 2:52** Hyen komo: 1Sam 2:26; Swoo 3:4. * **Bqr-ús tet:6 3:6** Hyen komo: Isha 40:3-5 (ut-Girik).

† **Bqr-ús tet:7 3:7** Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. ‡ **Bqr-ús tet:8 3:8** Hyen komo: Yoha 8:33. § **Bqr-ús tet:9**

3:9 Hyen komo: Mati 7:19. * **Bqr-ús tet:12 3:12** Hyen komo: Ruka 7:29.

13 Wụ zēerū yē, “Bọ a zēē nọ gọks à, kaanē nọ he m-gọks nọ dọ rii á.”

14 Karma-nē citurū wụ, “Tē nē komo, ɔya nē tē he m-nọm?”

Wụ zēerū yē, “Nọ rumus hun-nē hwor m-'wons á, nọ ce'e net ut-ma á. Ēs nọ be-de un hwor-yē o-rēng yē a nọ m-top à.”

15 Hun-nē nọmūrū o-dish, yē taknūrū ụs-barag kọ **Yohana** wụ rọ **Kiristi**.

16 **Yohana** zēerū yē kap, “Um yo'ostū nọ m-họ, amba wụ ken wụ roon wụ jiishe me à. Mē bo'os ma um usse wụ ut-ka'ante á. Wua yo'os nọ un **Kukt-o Shir** o-ra nē.

17 Wụ rọ un kọk-de un wụ nē de m-jēr, wụ bu'ut hyo-yē un wụ kap, wụ ru'ut yē un byo-de un wụ, amba wua tuks ka gwop-mọ ut-nu nē o-ra, o ba m-ryomsē.”

18 Ụs-cow deen, se **Yohana** rurtē ka **Ma-to m-Rerem** tọ be-de un hun-nē à, wụ rọ yē m-zēē yē yage cow-se un ba ur-bon.

19 Amba **Yohana** rurutē **Here** [Atipas] ko-Gwamna ut-ma m-'wons nē remen wụ gaag Herodiya, ne'a heno un wụ, komo wụ nọmọg rii-yo ba ur-bon deen.

20 Ka da-o komo **Here** doorū m-nọm un rii-yo ba ur-bon yo jiishe à, remen wụ ka'ag **Yohana**.†

A yo'ostē Yeso m-họ

(Mati 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Bọ a komtē yo'os un hun-nē m-họ à, wụ ma Yeso a yo'osurū wụ. Da-o wụ rọ un kọn-se Shir à, Tọn-o shir upsurū.

22 **Kukt-o Shir** haanūrū be-ur Yeso untun o-tantabara. A hogurū o-cor n-Ton shir, “Wọ rọ wà re. Mē gwugwū un wọ nē um conog wọ.”‡

Ya-n-ga-yē Yeso

(Mati 1:1-17)

23 Da-o Yeso taknē senge-mọ un wụ à, wụ rọ untun hak-ur kwooz ụs-op [30]. Wụ wà-wū, remen kaanē hun-nē cekrurū yē zēerū wà **Yusuhu**, wà Heri.

24 Wà Matta wụ ma **Rewi**,

wà Meruci,

wụ ma Jannay,

wà **Yusuhu**.

25 Wà Mattayas,

wụ ma Ēmos,

wà Nahum,

wụ ma Esuri,

wà Naggay.

26 Wà Maat,

wụ ma Mattayas,

wà Semen,

wụ ma Joseci,

wà Joda.

27 Wà Jo'anan,

wụ ma Resa,

wà Zerubaber,

wụ ma Shetiyer,

wà Neri.

28 Wà Meruci,

wụ ma Addi,

wà Kosam,

wụ ma Ermadam,

wà Er.

† **Bqr-qs tet:20 3:19-20** Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18. ‡ **Bqr-qs tet:22 3:22** Hyen komo: Taka 22:2; Bọng 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

29 Wà Josuwa,
 wu ma Eriyazer,
 wà Jorim,
 wu ma Matta,
 wà **Rewi**.
 30 Wà Simon,
 wu ma **Yahuda**,
 wà **Yusuhu**,
 wu ma Jonan,
 wà Eriyakim.
 31 Wà Mereya,
 wu ma Menna,
 wà Mattaha,
 wu ma Natan,
 wà **Dawuda**.
 32 Wà **Jesse**,
 wu ma Obed,
 wà Bo'az,
 wu ma Sarumon,
 wà Nashon.
 33 Wà Aminadab,
 wu ma Adumin,
 wà Aruni,
 wu ma Hezuron,
 wà Perez,
 wu ma **Yahuda**.
 34 Wà **Yakubu**,
 wu ma **Ishaku**,
 wà **Ibrahi**,
 wu ma Tera,
 wà Nahor.
 35 Wà Serug,
 wu ma Riw,
 wà Pure,
 wu ma Eber,
 wà Shera.
 36 Wà Kayinan,
 wu ma Arupazad,
 wà Shem,
 wu ma **Nuhu**,
 wà Ramek.
 37 Wà Metusera,
 wu ma Enok,
 wà Jaret,
 wu ma Mahararer,
 wà Kenan.
 38 Wà Enosh,
 wu ma Shitu,
 wà **Adamu**,
 Adamu wà-wu Shir.

Bor-qs nass

A megerte Yeso
(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Yeso waktunte sọ o-roog o-Joda shiishe cengceng un **Kukt-o Shir**, o tekeru wu co o heeturu wu o-dakar.

² Kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megre Yeso ho-ut kwooz-ut yoor [40]. Kap ka ho-to Yeso wu re rii a, remen kaane wu ro un hoge un mer da-o wu taase o-**swoot** a.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Urege wo wa-wu Shir wu, rwọ ka ta'ar-de barme rii-yo m-re."

⁴ Amba Yeso shasuru, "Ma-to Shir zeeg, 'Net a nom hoog remen ut-ga un hon-de un to a.'* "

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Yeso gwomo-to o-dak pitip.

⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Man ya'as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya'astu me to kap, komo man hoks m-ya'as un wu um cone m-ya'as a.

⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege wo kwuku me, o 'ye me m-sek."

⁸ Yeso shasuru, "Ma-to Shir zeeg, 'Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!'+ "

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekuru Yeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Yeso un be-de jiishe m-pipir a, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Yeso, "Urege wo wa-wu Shir wu hukse n-dak,

¹⁰ remen Ma-to Shir zeeg, 'Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.'

¹¹ To zeeg komo, 'Yea goks wo un kom-to un ye bo ko na-o ru oa hoge m-hoog be-de ut-ta'ar a.'‡ "

¹² Amba Yeso shaks, wu zee, "Ma-to Shir zeeg, 'Wo meger Yawe Shir ru a.'§ "

¹³ Bo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komte meger-ut Yeso un ko yo ke cow-yo a, wu yaguru wu se o ken da-o.

Yeso takante

senge-mo un wu o-Gariri

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo 'wons-mo un **Kukt-o Shir** ro be-de un wu. Ma-to un wu wooru ko kene so un ka dak-o.

¹⁵ Wu yooste n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo ko wu ke bomog wu.

A yagute Yeso ut-yage o-Nazaret

(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶ Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a 'yonse wu a, bo **Ho-de ur-Wuwe** woone a, wu haaru bo wu wete m-ha un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** a. Wu inuru eso wu karantute Ma-to Shir.

¹⁷ Komo a tebburu wu takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu upsuru, wu hyanuru be-de a gene:

¹⁸ "Kukt-o un Yawe ro un hi un de,

remen wu dagante me

um hantute koob-ne ka **Ma-to m-Rerem** to.

Wu tomunte me um ko'ot a us ka ye a gage a,

komo un ups un yish-ye un po-ne ne.

Um guut ye a mo'e a,

¹⁹ a ko'ot da-o woonte,

o Yawe hette m-gu un hun-ne ye un wu a."*

* **Bqr-qs nass:4 4:4** Hyen komo: Kara 8:3. † **Bqr-qs nass:8 4:8** Hyen komo: Kara 6:13. ‡ **Bqr-qs nass:11 4:10-11** Hyen komo: Bong 91:11-12. § **Bqr-qs nass:12 4:12** Hyen komo: Kara 6:16. * **Bqr-qs nass:19 4:19** Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik).

²⁰ Yeso tigurū ka takurda-o, wu tebburū wu rō kanē à, wu she'eturū tara. Kap ka hun-nē ye, ro n-me **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à tuuru wu yish,

²¹ ka da-de wu zee ye, “Ka be-de un Ma-to Shir to shiig caane, bō nō hōge a karantute à.”

²² Kap ye hogute rerem-mo un wu, ye bopuru o-nu un gon ka gom-to wu rwore à. Ye zeeru, “¿Wà **Yusuhu** wu kaa?”

²³ Wu zeeru ye, “Um nak noa ruru me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-us-baat ‘yons hi un du,’ komo nō ruru me um nom kaane un bō-o re ka rii-to nō hōge um nomog o-Kapanahum à.”

²⁴ Yeso dooru m-zee, “Me nō m-rure o-nip, a cet m-goks un ko-yan-rwor un Ma-to Shir un bō-o un wu á.†

²⁵ “Nip-o gwor-nē nomog deen un dak-o o-**Isra** un da-o **Ereja**, da-o a nome hak-us tet ur-purug ba un kem à, komo a nomog mer un ka dak-o kap.‡

²⁶ Shir tom **Ereja** kō kenē un dak-o o-**Isra** á, amba se be-de un wu ken ko-gwor-wu un ne'a wu, ba ko-**Isra** á, wu rō o-Zaraha un sō un dak-o o-Sidon.§

²⁷ Hun-nē deen rō un swō ur-koob un gom-o ut-**cim** n-dak o-**Isra** da-o **Ereshawan-Rwor un Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta'e un wur-o un wu á, se **Na'aman** ko-ya-o Siriya.”*

²⁸ Da-o hun-nē ye rō un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** hōge kaane à, ryaab-us hooru ye.

²⁹ Ye inuru eso, ye nakuru Yeso ye ruuturu wu jim-de o-bō, ye deturu wu n-ton ur-dor de a meete bō-o un ye à. Ye rō un ma-to ye jorbute wu o-bung.

³⁰ Amba wu cowuru un tete-o un hun-nē wu arguru arag-mo un wu.

Campo wu rō un wa-ut-kot ne à

(Mark 1:21-28)

³¹ Ka da-de ne Yeso haaru o-Kapanahum, o ken bō-o un dak-o o-Gariri, kanē wu rō m-yoose un hun-nē un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, kō de ke **Hō-de ur-Wuwe** de.

³² Ye bopuru nu-se un ye remen bō wu yoose ye à, wu rworog ut-ma gwomo-ut gwomo.†

³³ N-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu rō kanē wu rō un wa-ut-kot ne un hi-de un wu à, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru,

³⁴ “A'a! Yeso wu o-Nazaret, ¿ya ne o cone un te ne? ¿Wo un haan o saburse te? Um nepsē wō, ko wan wu: Wō wu ba m-kukop, wu Shir tomne à!”

³⁵ Yeso hururu ka wa-ut-kot wu ut-gaag, “Res temb, komo ru be-de un ka net-wu!” Ka wa-ut-kot wu soru ka net-wu n-dak, hun-nē rō gut, wu ruuru be-de un wu, wu hogusse wu m-hoog á.

³⁶ Ka hun-nē ye bopuru o-nu, ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon ma-to ne to ka? Ut-gwomo ur-beeb ne ka net-wu zee ka **ya-ut-kot** ye ru, komo ye ruuru!”

³⁷ Komo ma-ut Yeso wooru kō kenē un ka raag-o.

Yeso taaste gom-se un hun-nē deen

(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Yeso ruuru be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu haaru hur-o Simon. Wur-o mo'on Simon ne ne'a dengute o-ra deen ye tepsuru Yeso ye konuru wu taas gom-o un wu.

³⁹ Yeso haaru wu esuru un riib-o kwuur-o un ka ne'a-wu, wu rwo'uru ka gom-o m-ru un wur-o un ka ne'a-wu. Ka gom-o ruuru, ka ne'a-wu inuru kagat. Wu jeguru ye rii-yo m-re.

† **Bqr-qs nass:24 4:24** Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bqr-qs nass:25 4:25** Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bqr-qs nass:26 4:26** Hyen komo: 1Gwm 17:8-16. * **Bqr-qs nass:27 4:27** Hyen komo: 2Gwm 5:1-14. † **Bqr-qs nass:32 4:32** Hyen komo: Mati 7:28-29.

⁴⁰ Da-ɔ rim-m nɔmɛ à, kap yɛ rɔ ɔn hun-nɛ nɛ ɔs-gɔm nɛ à, hanturu yɛ be-ur Yɛso, wu sakuru kom-to ɔn wu n-ton ɔn kɔ wu ke, ka gɔm-se taaru.

⁴¹ Ya-ut-kot ruuru be-de ɔn hun-nɛ deen yɛ rɔ ɔn yɛ nɛ à, yɛ rɔ ɔn 'yons ɔs-cɔr, "Wɔ **Wà-wu Shir** wu!"

Yɛso huru yɛ ɔt-gaag, yɛ tɛpɛr á, remen yɛ nepse Shir daagne wu.

*Yɛso rworog Ma-to Shir n-mɛ
ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-to Shir
(Mark 1:35-39)*

⁴² Bɔ ish geste à, Yɛso yaguru o-bɔ wu haaru de ken be-de ba ɔn hun-nɛ de, ɔn hon-de ɔn wu. Hun-nɛ taknuru hoob-o ɔn wu, bɔ yɛ hyente wu à, yɛ cɔn wu arag, wu yage yɛ á.

⁴³ Amba wu zeeru yɛ, "Sɛ ɔm rworog **Ma-to m-Rerem** to ɔn gwomo-to Shir ɔn to ken bɔ-to komo, remen yo Shir tomnu mɛ ɔm nɔm yo ka."

⁴⁴ Ka da-de wu rworuru Ma-to Shir n-mɛ ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-to Shir hono dak-o o-Judiya.

Bɔr-ɔs taan

*Yɛso ak yan-neke-mɔ
ɔn wu yɛ ɔr-takan
(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)*

¹ De ken ho-de Yɛso rɔ eso jit-de Mar-o o-Gariri* ka da-o hun-nɛ moruru wu, remen yɛ hogute Ma-to Shir.

² Wu hyanuru hat ɔt-yoor, to a ruute o-dor à, yan-ship ɔn jan yagute to yɛ rɔ m-so'os ɔt-yo.

³ Yɛso daaru hat-o gaan, o ma Simɔn wu zeeru wu tudbe o hiin n-mɛ m-sa. Yɛso she'eturu n-mɛ o-hat wu yoosuru ka buug-de ɔn hun-nɛ de.†

⁴ Bɔ wu komte ɔt-ma à, wu zeeru Simɔn, "Tudbe ka hat-o so ɔr-duw, wɔ ɔn hun-nɛ ru nɛ, nɔ he'edbe o-yo, nɔ shipt jan."

⁵ Simɔn shasuru, "Gos-wu, tɛ sengute m-tet kap, tɛ ship rii á. Amba bɔ o zette kaane, man he'edbe o-yo."‡

⁶ Yɛ he'edburu o-yo yɛ shipuru jan deen har yo-o rɔ ma-to m-yishe.§

⁷ Yɛ agnuru ɔr ɔn yɛ ya-ɔt-yo, yɛ rɔ ɔn o ken hat-o à, yɛ haan yɛ gu yɛ. Yɛ shoosuru ka hat-to ɔt-yoor ɔn jan, har to rɔ ma-to m-yi.

⁸ Da-o Simɔn Bitrus hyane kaane à, wu kwukturu ɔn rwun-se ɔn wu be-ur Yɛso, wu zeeru, "Gos-wu, arag be ɔn de! Mɛ **ko-ya-ur-ba'as-wu!**"

⁹ Wu ɔn ɔr ɔn wu nɛ, yɛ bopuru o-nu remen yɛ shipk jan deen.

¹⁰ Kaane nɔmɛ Bitrus ɔn ɔr ɔn wu nɛ nɛ ya-ɔt-yo, **Yakubu** ɔn **Yohana** (yakar Zɛbedi). Yɛso zeeru Simɔn, "Wɔ hoge o-gyer á, m-moka wɔa warag wan-hante ɔn hun-nɛ be-de Shir, bɔ wɔ ɔn ship ɔn jan à."

¹¹ Yɛ ruuturu ka hat-to ɔr-dor, yɛ yaguru ko yo ke rii-yo, yɛ doruru Yɛso.

*Yɛso taaste gom-o ɔn wu ken net-wu
(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)*

¹² Bɔ Yɛso ro ɔn o ken bɔ-o à, wu ken net-wu ro ɔn swɔ ɔr-koob ɔn gom-o ɔt-cim. Bɔ wu hyente Yɛso à, wu soru hi ɔn de ɔn wu n-dak wu konuru Yɛso, wu zeeru, "Gos-wu, wɔ cune, wɔa taas gom re."

* **Bɔr-ɔs taan:1 5:1** ɔt-Girik: Sa-mɔ o-Genesaret. † **Bɔr-ɔs taan:3 5:1-3** Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1. ‡ **Bɔr-ɔs taan:5 5:5** Hyen komo: Yoha 21:3. § **Bɔr-ɔs taan:6 5:6** Hyen komo: Yoha 21:6.

13 Yeso tapuru kom-o un wu, wu ci'uru wu. "Um conog. Warag por por!" Da-o gaan, ka gom-o ta wu.

14 Yeso nakuru wu ut-to, "Wo rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de un wan-**Cow un kon-se Shir**, wu byarag wo, remen ko wu ke nept gom-o ru taag, o **seke** yar-mo **Mosa** zee a **seke** à."*

15 Amba myet un kaane, ma-ut Yeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-ne haante deen ye hogute wu, komo wu taaste gom-se un ye.

16 Amba Yeso ro m-ha de ken be-de ba hun-ne de, un hon-de un wu, wu konot Shir kane.

Yeso 'yonste ko-ryam

(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 De ken ho-de Yeso ro ur-yoos, **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro tara tara ye rwuune kap bo-to n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya ne, o-Urusharima ne à. 'Wons-mo Wan-Koyan ro mosse un wu ne remen Yeso taaste ya-us-gom, gom-se un ye.

18 Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro à, ye este wu un co-o un wu.

19 Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso á, remen hun-ne nomog ut-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso.

20 Bo Yeso hyente ye bok ma-to un wu o-nip à, wu zeeru ka ko-ryam-wu, "Wan-yen de, a sokste **ba'as** un du."

21 Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne, ye zeeru hi un de un ye, "Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks **ba'as-to** un hun-ne!"

22 Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, "¿Remen yan o no cekerte kaane?"

23 ¿Jiishte a zee ba ur-koob, 'Shir sokste **ba'as** un du,' ko um zee, 'Ine o neke ur-hew'?

24 Man kutu no unze, **Wa-wu un net** ro ut-gwomo ne n-dak wu sokste **ur-ba'as**." Wu zeeru ko-ryam, "Me wo m-zee, ine eso, mos karanga-o ru, o neke jo!"

25 Un gyept-o un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb à, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir.

26 Ye hyanuru ut-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, "Yan gon hyat-to a hyané caane!"

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Bo un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-**yan-goks un tar** jin-de un wu **Rewi**, wu ro tara be-de un kuke-o un senge-mo un wu, Yeso zeeru wu, "Dond me."

28 **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

29 Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki un hur-o un wu rem Yeso, **yan-goks un tar** ro deen ye haane à, un ye ken hun-ne ye ne komo.

30 **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan à, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** us-cenene. Ye cituru, "¿Remen yan o notte m-re m-swo ne mosse un **yan-goks un tar** ne, komo un **ya-ur-ba'as** ne?"†

31 Yeso shasuru ye, "Hun-ne ye ro ba us-gom á, ye ro un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom.

32 Me haan remen kashi un hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir."

* **Bqr-qs taan:14 5:14** Hyen komo: Rewi 14:1-32. † **Bqr-qs taan:30 5:30** Hyen komo: Ruka 15:1-2.

*Cot-o swoot**(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)*

³³ Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, “Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-**swoot** ko o ke da-o ye ro un kon-se Shir komo. Ya-m-neke un **Parisa**-ne ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swō ne.”

³⁴ Yeso shasuru, “¿Noa hoksusse m-wen un ya-o-biki o ut-ge m-re m-swō ne, da-o wa-ut-ge ro un ye ne? Noa hoks á!

³⁵ Amba ho-ur roon de a hette m-dek un wa-ut-ge à be-de un ye, ka da-o ye he m-nom o-**swoot**.”

³⁶ Yeso dooru ye m-rure ka ma-to us-weer to: “Yatt-wu he m-yiish matuku-ur pu-de remen wu dept matuku ur-ut á. Wu nome kaane wu yiishte o ka matuku-ur pu-de, komo ka dap-de a nom ur-bon be-de un matuku ur-ut á.

³⁷ Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase.

³⁸ Remen kaane, a wuus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o!

³⁹ Wu suuse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mo komo á, wua zee, ‘Ka ut-mo jiishe.’”

Bor-ús cind*Cot-o un Ho-de ur-Wuwe**(Mati 12:1-18; Mark 2:23-28)*

¹ Yeso ro m-neke un n-me un kat-to un hyo **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne. Yan-neke-mo un wu taknuru m-horom un hyo, ye pirmuru ut-kom to un ye, ye ro m-ti.*

² Ye ken **Parisa**-ne cituru, “¿Remen yan no rotte m-nom yo **karamsa**-o zee no nom **Ho-de ur-Wuwe** á?”

³ Yeso shasuru ye, “No karante yo **Dawuda** nome da-o wu, un hun-ne ye un wu ne hoge mer à.

⁴ Wu cowog n-me un depi-o un kon-se Shir, wu dekuru ga-de wan-**Cow un kon-se Shirseke** Shir à, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye un wu. Komo pas-mo o-**karamsa** mo wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow un kon-se Shir** wu he m-re un ka ga-de.”†‡

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, “Me **Wà-wu un net** ro Gos-wu wu un **Ho-de ur-Wuwe**.”

*Ko-yan-kom-o margan**(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)*

⁶ Un de ken **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Yeso cowuru **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu ro kané wu kom-o ur-re mare à.

⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne ne conuru o-teber a zeet Yeso nomog **ur-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet urege wua taas gom **Ho-de ur-Wuwe**.

⁸ Amba Yeso napuru barag-se un ye, wu zeeru ka net-wu, “Ine eso o haan kané co.” Ka net-wu indundurú kané.

⁹ Ka da-de Yeso zeeru ye, “Um cit no: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ur-Wuwe**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hoog-mo un net ko a ho?”

¹⁰ Wu gwoturú ye kap, ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Neks kom-o ru.” Wu nomuru bo Yeso zee wu à, gom-o un kom-o un wu taaru.

¹¹ Ryaab-ús hooru ye, ye taknu barag-se un rii-yo ye he Yeso m-nom à.

*Yeso dak yan-tom-ye un wu op un yoor**(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)*

* **Bor-ús cind:1 6:1** Hyen komo: Kara 23:25. † **Bor-ús cind:4 6:3-4** Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bor-ús cind:4 6:4** Hyen komo: Rewi 24:9.

¹² Ka da-o Yeso daarū ur-dor wū konot, wū konūru Shir m-tet ur-bir.

¹³ Da-o ho-ur rwūne à, wū agnuru yan-neke-mo un wū be-de un wū, wū daaguru op un yoor [12] be-de un ye, wū eguru ye ur-jin, **Yan-tom**.

¹⁴ Simon (wū Yeso ege Bitrus à), un hen-ne un wū ne Andarawus, **Yakubu**, un **Yohana**, Pirip un Bataromi,

¹⁵ Matiyos, un Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), un Simon (wū a ro m-aag *Wan-ya'as ur-hi*),

¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), un Yahudas Iskariyoti (wū babe Yeso un kom-to un yan-yage-to un wū à).

Yeso yooste, komo wū taas gom

(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-o Yeso kergene n-ton ur-dor un yan-tom-ye un wū ne à, wū esuru eso un be-de ro cangam à, un yan-neke-mo un wū ne deen. Hun-ne deen ye rwūne hono dak-o o-Judiya à, o-Urusharima ne, un hebe-mo o-Taya, o-Sidon ne bo-to un riib-o m-sa.

¹⁸ Ye haante ye hogute wū, komo remen wū taaste gom-se un ye komo, ka ye **ya-ut-kot** suwe à, ye ma ye haante Yeso taaste gom-se un ye.

¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wū, remen 'wons-mo un taas un gom ro be-de un wū. Komo gom-se un ye taag kap.

O-zak un naasu-mo ut-men ne

(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwotururu yan-neke-mo un wū, wū zeeru,
"Shir ya'ag no o-kwum no ye ro koob-ne m-moka à,
remen gwomo-to Shir to ma no to!

²¹ Shir ya'ag no o-kwum no
ye ro m-hoge m-mer m-moka à,
remen Shir a coks no!

Shir ya'ag no o-kwum, no ro us-'won m-moka à,
remen noa nemes!

²² Shir ya'ag no o-kwum da-o hun-ne yage no à,
ye con no á, ya pyapar no,
ye zee no un men-ut jaas-to ne,
kap rem re **Wà-wu un net!**§

²³ "Nom no men-ut pus-to da-o no hyene kaane, no hew hew-se o-zak, remen Shir essutu no caari-de ur-'yons n-ton. Nom no o-dish ya nomo no kaane, remen kaane ya-n-ga-ye nome yan-rwor un Ma-to Shir.*

²⁴ "No ya-o-kwum m-moka no warag rii-yo ur-'won,
remen no kumuste m-moka, yo hog-m no cone à!

²⁵ Rii-yo ur-'won yo, no ye cigse m-moka à,
remen noa hoge mer!

Noa warag rii-yo ur-'won, no ya-ut-nemes m-moka,
noa nom tuk-mo ut-men har no 'un.

²⁶ Noa warag rii-yo ur-'won da-o hun-ne kap bom no à,
ya-n-ga-ye, ye un ye bomog yan-rwor un Ma-to Shir
ka bongon-de cow ye ut-men á.

Con ya-ut-yage

(Mati 5:38-48; 7:12)

27 “Amba me nɔ m-rure, nɔ ye hoge me à, cɔn nɔ yan-yage-ut nɔ, nɔ nome ye rii-yo ur-bon.

28 Ye pyapu nɔ à, nɔ kɔne ye Shir 'ye ye o-kwum, komo nɔ kɔne ye nomo nɔ men-ut jaas-to à rii-yo ur-bon.

29 Wu ken wu kene wɔ o-raag, wakse wu o kuse à wu buse, urege wu ken wu dek wɔ ur-matuku, ya'as wu cop-o ru.

30 Wu konu wɔ rii à, 'ya wu, komo wu rumsu wɔ rii à, wɔ zee wu muuntu wɔ á.

31 Bɔ o cone hun-ne nomo wɔ à, nomo ye kaane.†

32 “Urege ye conu wɔ à, ye wɔ m-con, wɔa kum o ka ur-'yons be-de Shir á. Kɔ **ya-ur-ba'as**-ye rɔ m-con un ye conu ye à!

33 Urege ye nomo wɔ rii-yo ur-bon à, ye o he m-nome rii-yo ur-bon, wɔa kum o ka ur-'yons á be-de Shir, ¿remen yan o o hette m-goks ur-'yons? Kɔ **ya-ur-ba'as**-ye rɔ m-nom kaane!

34 Urege komo o muugute ye o hyane ye he wɔ m-hoks m-tope à, ¿wɔa kum ur-'yons be-de Shir? Kɔ **ya-ur-ba'as**-ye rɔ m-muge **ya-ur-ba'as**, remen a muuntute ye!

35 Amba cɔn nɔ ye yagu nɔ à, nɔ nome ye rii-yo ur-bon, ya'as nɔ moog, nɔ dish a topo nɔ á. Urege nɔ nomog kaane nɔa kum 'yons-ur caari, be-de Shir komo nɔa warag yakar-ye un Shir wu jiishe à. Nom nɔ kaane remen Shir rɔ m-'ya un yan-nu-o o-kiit un yan-men-ut jaas-to ne.

36 Hogu nɔ ur-'won bɔ tato nɔ rɔ ur-'won ne à.

Nɔ piishe hun-ne ut-ma á

(Mati 7:1-5)

37 “Nɔ piishe hun-ne ut-ma á, komo Shir a piishu nɔ ut-ma á. Nɔ naas hun-ne á, komo Shir a naas nɔ á. Soks nɔ **ba'as-de** un hun-ne, komo Shir a soks **ba'as-ur** nɔ.

38 Ya nɔ hun-ne, komo Shir a 'ye nɔ. Remen kaane nɔa goks, me'es ut-shishe, Shir a dusu nɔ gwu caari hyo'ogse un kom-ut nɔ bɔ nɔa hoks m-goks á. Bɔ o me'esse hun-ne à, kaane Shir he wɔ m-me'esse.”

39 Yeso ruru ye ka ma-to us-weer to: “Ko-po rɔ m-neke un ko-po o-ko á, ye nome kaane yea hebe n-me o-kuub kap.‡

40 Wu a m-yoose à, wu jiish wu rɔ wu m-yoose á, amba a komse wu m-yoose wu warag untun wu yoose wu à. §

41 “¿Remen yan o wotte m-gwot un ya o-gwo yo rɔ un yish-ur or ru à, amba wɔ gwot cik-o o-ce o rɔ n-me un yish un du á?

42 ¿Ya o hette m-zee un or ru, 'Hakkure, heno re, yage um hussutu wɔ ya o-gwo yo rɔ wɔ ur-yish à,' wɔ hoks m-hyan un cik-o rɔ un yish ru á? Nɔ ya-o-shepe! Takan nɔ m-hus un cik-o rɔ un yish nɔ à, ka da-de nɔ he m-hyan ur-bon ne ya o-gwo yo rɔ un yish or ru à o hussuru wu.

O-'yo un mat-de un yo ne

(Mati 7:16-20; 12:33-35)

43 “'Yo, yo ur-bon rɔ m-mat un yakar-ye ur-bon, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-ye ba ur-bon.

44 Kɔ wu ke net-wu nak kɔ yo ke 'yo-yo remen gon yakar-ye un yo. Wɔa ke ut-rum be-de o-yokor á, komo wɔa ke m-bugur be-de o-tuntun á.*

45 Kashi un net rɔ m-rwunte kashi un rii un hur-de un wu, net yo-wu, komo rɔ m-rwunte rii 'yo-yo un hur-de un wu, remen nu-o rɔ m-rwor un rii-yo rɔ ur-hur à.†

† **Bqr-qs cind:31 6:31** Hyen komo: Mati 7:12. ‡ **Bqr-qs cind:39 6:39** Hyen komo: Mati 15:14. § **Bqr-qs cind:40 6:40** Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20. * **Bqr-qs cind:44 6:44** Hyen komo: Mati 12:33.

† **Bqr-qs cind:45 6:45** Hyen komo: Mati 12:34.

Ko-ya-ɔs-weer un ko-raag ne
(Mati 7:24-27)

⁴⁶ “¿Remen yan ɔ nɔ rɔtte me m-aag, ‘Gos-wu, Gos-wu,’ amba nɔ m-nom yo un zee nɔ á?”

⁴⁷ Kɔ wu ke wu haane be un de à, komo wu hɔge ma-ut re wu dore to, man kutu nɔ bɔ wu rɔ à.

⁴⁸ Ya wu rɔ untun wu ken net-wu, wu ine ut-ma to o-hur à, wu kumu ur-dor, wu maaru ma-to un wu kane. Roog-o hanturu m-ho, mo tamuru ka hur-o amba ɔ nukte á, remen wu maag ɔ n-ton ur-dor.

⁴⁹ Amba wu hɔge ma-ut re à, wu joruru to, ya wu rɔ untun net-wu ma'e hur-o un wu o-wak à, da-o ho-m taame ka hur-o à, ɔ heeg un gyept-o un yish, komo ɔ rugumsute kap.”

Bɔr-ɔs ta'yoor

Yeso ta'aste gom-o un ko-ya-m-guw
mo un caari-wu un net ko-Roma
(Mati 8:5-13)

¹ Bɔ Yeso komoste m-rure un ka hun-ne ye ka rii-yo à, wu haaru o-Kapanahum.

² Ko-caari-wu un net ko-Roma, rɔ un ko-guw ne kane, wu hur-de un wu rɔ be-de un wu à, ka ko-guw-wu, wu keese á, wu rɔ ma-to m-mar.

³ Bɔ ka caari-wu un net-wu hɔge ma-ut Yeso à, wu tomuru ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne, ye kon Yeso wu haan wu taas gom-o un ko-yan-guw-mo un wu.

⁴ Ye haaru be-ur Yeso ye suru wu us-kon, “Ka net-wu woog, o gu wu,

⁵ remen wu conog hun-ne na komo wu un hi un de un wu, wu meete na **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**.”

⁶ Ka da-de Yeso haaru un ye ne. Hew-ur rɔ kus a woot un hur-o un ka caari-wu un net-wu á, wu tomuru a rure Yeso, “Gos-wu, wo rangse hi un du á, remen me bo'os o haan un hur-o re á.

⁷ Komo me dek um bo'oste um habe be un du un hi un de á. Wo de nom ut-ma temb, komo gom-o un ko-guw re ɔa te.

⁸ Me ma, net-wu, wu a sagbe ut-gwomo n-ton un caari-ye un hun-ne à, untun wo, komo me un karma-ne be un de. Me m-zee wan-gaan, ‘Neke!’ Komo wu neke. Me zee wan-gaan ‘Haan!’ Wu haan komo, me m-zee un ko-guw re, ‘Nom yo ka!’ Komo wu nom yo.”

⁹ Yeso bopuru o-nu bɔ wu hɔge kaane à, wu wakturu us-ajima ne wu zeeru ka buug-de un hun-ne ye rɔ wu m-dore à. “Me nɔ m-rure, me ro kumug wu deke ma-ut re kaane untun ka net-wu á, kɔ un dak-o o-Isra.”

¹⁰ Yan-tom warguru un hur-o un ka caari-wu un net-wu, ye 'wossuru ka ko-guw-wu ba un gom.

Yeso yonste wa-wu un ko-gwor

¹¹ Bɔ doote à, Yeso haaru ɔ ken bɔ-o, a ɔ m-zee o-Neen, yan-neke-mo un wu shite wu un hun-ne ne ut-moor ne.

¹² Bɔ un woon-mo un wu un ish o-bɔ, yan-duk rɔ m-rwuun ur-u ne. Ka wu mare à, wa-wu un wu ken ko-gwor-wu ne'a, wu rɔ wu cot wan-gaan, komo hun-ne deen rɔ un wu ne.

¹³ Da-o Gos-wu hyane wu à, wu hoguru 'won-de un wu, Yeso zeeru wu, “Wo 'won á!”

¹⁴ Wu nekuru wu ci'uru ka rii-o ye sawante ur-u à, ye essuru. Yeso zeeru, “Wan-campo, um zeeg wo ine!”

¹⁵ Ka wu mare à, inuru tara, wu tepruru, Yeso muuturu wu be-ur inu un wu.

16 Kap mō un ye hoguru o-gyer, ye bomuru Shir. Ye zeeru, “Ko-caari-wu un **wan-Rwor un Ma-to Shir** haante be-ur na! Shir haante wu guut hun-ne ye un wu.”

17 Ma-ut Yeso ruuru hono dak-o o-Judiya us-riib ne.

*Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mati 11:2-19)*

18 Da-o yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** rure wu kap rii-yo ye hyane à, wu aaguru nen yoor be-de un ye.

19 Wu tomuru ye be-ur Yeso remen ye cit wu: “¿Wō wu **Yohana** zee wu roone, ko te waase wu ken wu?”

20 Bō ye woonte be-ur Yeso à, ye zeeru, “**Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** tomontu te, te cit urege ¿wō wu, wu zee wu roon, ko ne te waase wu ken wu?”

21 Un ka da-o, Yeso taaste gom-se un hun-ne deen, un ye rō un gom-se un **ya-ut-kot** ne à, komo po-ne kumug o-hyan.

22 Wu shasuru yan-tom **Yohana**, “Warag nō, nō rure **Yohana** yo nō hyane, un yo nō hoge ne à: Po-ne hyanag, ryam-ne kumug us-na, **cim**-ne waragte por por, 'kato-ne rō m-hoge, margan-ne inute, komo koob-ne hogute ka **Ma-to m-Rerem** to.*

23 Ya-o-kwum-ye, ye esse ur-hur be un de à.”

24 Bō yan-tom **Yohana** aragsute à, Yeso taknuru ma-to un wu be-de un ka buug-de un hun-ne de. “Bō nō ruwe be-ur **Yohana** be-de o-dákár à, ¿ya nō ro zeege nō hyen? ¿M-yó, m-nakt ut-po ye?

25 ¿Ya nō ruwe m-hyane? Nō un ru kanē remen nō hyenet net-wu cope saw-to ur-bon à. Ye cope saw-to ur-bon à ye rō un pyo-o ut-gwomo!

26 Nō ruug remen nō hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba nō hyanag yo arge **wan-Rwor un Ma-to Shir** à.

27 **Yohana** wu Ma-to Shir zee, ‘Shir zee, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wō o-cow.’†

28 Me nō m-rure, **Yohana** jiište ko wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu rō rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**.”

29 Hun-ne kap hogute wu, un **yan-goks un tar**-ne. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-ho.

30 Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-**karamsa** ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-ho á.‡

31 Yeso senguru m-zee, “M-moka un ¿yan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? ¿Untun yan ye rō?

32 Ya ye rō untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

“Te bu'utu nō dum-to ur-ge,

amba nō hew á!

Te hutu nō sep-to m-mar,

amba nō 'wōn á!’

33 **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante, wu nomog o-**swoot**, komo wu swō m-ke á, remen kaane nō zee, ‘Ya-ut-kot daag wu ur-hi.’

34 **Wā-wu un net** haante, wu reeg, wu su, nō zee, ‘Gwot nō ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swō ne, ko-nay-wu un **yan-goks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.’

35 Da-o hun-ne gokse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o.”

Yeso un hur-o Simōn ko-Parisa

* **Bqr-qs ta'yoor:22 7:22** Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bqr-qs ta'yoor:27 7:27** Hyen komo: Mara 3:1.

‡ **Bqr-qs ta'yoor:30 7:29-30** Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12.

³⁶ Ko-**Parisa** banag Yeso re ɔn ga-to m-rim, Yeso haaru ɔn hur-o ɔn wu, wu she'eturu wu reet ut-ga.

³⁷ Kanɛ ɔn ka bo-o wu ken ne'a-wu ro kon wu ro ɔn she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso ro m-re ɔn rii-yo m-re ɔn hur-o ɔn ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de ɔn now-mo m-shi'igin mo ɔn hwor deen.

³⁸ Wu esuru ɔn jim-ur Yeso, ɔn na-se ɔn wu, us-'won wu ro m-muse ɔn na-us Yeso ɔn yish-mo ɔn wu. Ka da-de wu peguru na-us Yeso ɔn hi-se ɔn wu, wu hamturu na-us Yeso, wu hokmoru ka now-mo ɔn na-us Yeso. §

³⁹ Bo ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeru hi ɔn de ɔn wu, "Urege de ka net-wu **wan-rwor ɔn Ma-to Shir** wu, wua nep ko-yan-gon ne'a-wu ro wu m-ci, wua nep gon she'et-de ɔn ka ne'a-wu de **ur-ba'as!**"

⁴⁰ Yeso rwunturu ut-ma wu zeeru wu, "Simon, me ɔn rii ne um ruru wo."
Wu zeeru, "Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me."

⁴¹ Yeso zeeru, "Nen yoor mok hwor be-de ɔn wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-us taan [500] se ɔn hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor ɔn op [50]."

⁴² Kap mo ɔn ye yatt-wu hokse m-top á, remen kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mo ɔn ye, ¿wan wu ne he m-jiish m-con ɔn ka wu muuge ye hwor?"

⁴³ Simon shasuru, "Man zee ka wu jiishe m-moog à."

Yeso zeeru, "O shaks hond hond."

⁴⁴ Wu wakturu be-de ɔn ka ne'a-wu, wu zeeru Simon, "¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me ɔn hur-o ru, wo 'ya me m-ho remen um so'oste na-us re á, amba ka ne'a-wu so'oste na-us re ɔn yish-mo ɔn wu, wu peguru se ɔn hi-se ɔn wu."

⁴⁵ Wo hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu, wu yage hamat ɔn na-us re á, da-o um cowne har m-moka.

⁴⁶ Wo es m-now remen hi ɔn de á, amba wu duusute na-us re m-now mo m-shi'igin.

⁴⁷ Me wo m-rure unze, ka con-mo, mo wu kutu me à, kutute unze Shir sokste **ba'as-de** ɔn wu kap. Amba wu cone hiin à, Shir a soks **ba'as-de** ɔn wu hiin."

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A sokste **ba'as-ut** ru."

⁴⁹ Ka ye ro tara kanɛ à, taknuru m-zee, "¿Wan wu ne wu ro, wu sokste **ur-ba'as?**"

⁵⁰ Amba Yeso zeeru ka ne'a-wu, "Shir guug wo remen o shereg be ɔn de, arag ɔn gwugwu-mo ur-hur."

Bɔr-ɔs eer

Ne'a-ne ye shiye Yeso à

¹ Bo da-o doote à, Yeso doruru to ken bo-ut caari-to, ut-rek-to ne, wu ro m-rwor ɔn **Ma-to m-Rerem** to ɔn gwomo-to Shir. Yan-neke-mo ɔn wu op ɔn yoor [12] ro ɔn wu ne.

² Ye ken ne'a-ne ye, ye Yeso ruute **ya-ut-kot** à, ɔn se ken gom-se ne à, doruru wu. **Meri** (wu a m-aag *Magudarin*), wu a ruute **ya-ut-kot** ta'voor à.

³ Jonana wu campo ɔn wu Cuza caari-wu ɔn net be-de ɔn piish ut-ma be-ur **Here**, komo Susana, ɔn ye ken ne'a-ne ye ne deen. Ye yasuru rii-yo ye rotte à, remen a guut Yeso ɔn yan-neke-mo ɔn wu ne.*

Sha-mo ut-ma to ɔn wa-ur-go

(Mati 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hun-ne masuru m-haan be-ur Yeso bo-ut-bo, komo bo hun-ne morge deen à, Yeso rworuru ka sha-mo ut-ma mo:

⁵ "O ken da-o wu ken net-wu ruug kapu ɔn pot. Bo wu kepte go ɔn pot o-kat à, ye ken ye henuru ɔn cow, a yawguru ye kanɛ, yege-no reeru ye kap."

§ **Bɔr-ɔs ta'voor:38 7:37-38** Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3; Yoha 12:3.
Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49.

* **Bɔr-ɔs eer:3 8:3** Hyen komo:

⁶ Ye ken ye henuru ut-ta'ar, bo ye pote à, ye hwo'uru remen ka be-de rott o-wus á.

⁷ Ye ken go-ye henuru be-de un yokor, ye bosuru amba ut-po un ka yokor-ye ne hooru ye.

⁸ Ye ken go-ye henuru un dak-o ur-bon. Ye bosuru ye rwunturu pot, ko yo ke yish o-zungu [100]."

Yeso komuru m-zee, "Hogu no, urege no ro ut-to ne!"

*Yo hante ka sha-mo ut-ma mo à
(Mati 13:10-17; Mark 4:10-12)*

⁹ Yan-neke-mo un wu cituru wu, "¿Ya o conu te m-rure ne un ka sha-mo ut-ma mo?"

¹⁰ Wu shasuru, "Rii-yo a wuke be-de un gwomo-to Shir à, yo ro un kom-ut no, amba be-de un ye ken ye se a mossute un sha-mo ut-ma ne remen yea gut, amba yea hyen á, komo yea hoge amba yea nep á.†

*Yeso rurute ye rii-yo ka sha-mo ut-ma
to un wa-ur-go to zee à
(Mati 13:18-23; Mark 4:13-20)*

¹¹ "Ka sha-mo ut-ma to mo ka: Ka go-ye Ma-to Shir to.

¹² Ka go-ye hene un cow à, ye ro ye hoge à, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haag wu deks yo ye hoge à un hur-de un ye, remen wu wenet ye be-de m-goks un ma-to un gwu.

¹³ Ka go-ye hene ut-ta'ar à, ye ro ye hoge ut-ma à, ye goksuru gwerger. Amba to cow ye ut-men á, ya o-da hiin ye gokse, amba da-o meger-ut woone à, ye hosuru.

¹⁴ Ka ye hene be-de un yokor à, ye ro ye hoge à, komo ye goks, amba yaane ye un ye nen á, remen con-to un rii un tuk-mo ut-men ne, con-to un hwor, un con-to un hoge m-rerem ne.

¹⁵ Ka ye hene un dak-o ur-bon à, ye ro ye hoge ut-ma à, komo ye essuru to un hur-de o-dorotte komo ye senguru m-nom un rii-yo Shir con ne à.

*Ur-pitirra hokke o-kok
(Mark 4:21-25)*

¹⁶ "Hun-ne ro m-do ur-pitirra ye hokkuru de o-kok á. Ko un kus-o o-kwuur á. Ye de m-dor n-ton remen ya-m-cowon ye hyenet.‡

¹⁷ "Bo un yo no wuke à, Shir a rwunte yo cas, komo bo un yo no hokke à, Shir a hyen yo wu rwunte yo cas.§

¹⁸ "Nom no ceen, bo no ro m-hoge à, remen ye ro un rii ne à, ye a he m-do'e, amba ye rotte rii á, Shir a rumus ka yo ye hyane ye ro un yo ne à."*

*Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne
(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)*

¹⁹ Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne haante be-de un wu, amba ye hoks wu m-dore á remen hun-ne nomog deen.

²⁰ Wu ken wu zeeru Yeso, "Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-do komo ye conog wo m-hyan."

²¹ Yeso zeeru ye kap, "Inu re un hen-ne re ne ye ro, ka ye hoge Ma-to Shir à, ye nom bo ka ma-to zee à."

*Yeso reste m-ho
(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)*

† **Bqr-ús eer:10 8:10** Hyen komo: Isha 6:9 (ut-Girik). ‡ **Bqr-ús eer:16 8:16** Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33.

§ **Bqr-ús eer:17 8:17** Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bqr-ús eer:18 8:18** Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

²² De ken hō-de Yeso daarū o-hat, un yan-neke-mō un wū ne. Komo wū zeerū ye, “A pes nō de ka jit-de un caari-o o-mar de.” Ye taknūru m-ru.

²³ Bō ye rō m-neke à, Yeso 'hebu m-rew. Ye rō kanē caari-mō m-yo hunduru n-ton o-mar, komo hō-m taknūru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar un yish.

²⁴ Yan-neke-m Yeso haarū be-de un wū, ye 'yonsuru wū, ye rō m-zee, “Gos-wū, Gos-wū! A ma-tō m-mar!”

Yeso inuru, wū hurū m-yo ut-gaag, m-hō ne mō resuru temb.

²⁵ Ka da-de wū zeerū yan-neke-mō un wū, “¿Remen yan o nō sherté un me á?”

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeerū hi un de un ye, “¿Yan gon net-wū ne wū ka? M-yo, m-hō ne mō rō wū o-dorotte.”

Yeso ruutute

wū ken net-wū ya-ut-kot

(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Yeso un yan-neke-mō un wū ne pasuru riib-o dak-o o-Garasa, o rō pesto-de Mar-o o-Gariri à.

²⁷ Bō Yeso yawagte o-riib à, wū gonturu wū ken net-wū, ko-ya-o-Gedara, wū rō un **ya-ut-kot** ne à. Ka net-wū nomog us-hak deen wū rō m-neke ur-kor komo wū rō m-she'et o-hur á, se be-de un saag-se un margan-ne wū rō m-she'et.

²⁸ Bō wū hyente Yeso à, wū 'yonsuru us-cor wū kanuru, wū soru hi un de un wū n-dak un na-us Yeso komo wū nomuru o-zaaz, “Yeso, Wà-wū un Shir n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wō, wō 'ya me ur-koob á!”

²⁹ Wū zeeg kaane remen Yeso zeeg **ya-ut-kot** ye ru un hi-de un wū. Ye swoog wū m-sō n-dak, komo hun-ne un wū ka'ag wū ba m-ru, ye ka'ag wū ut-kom us-na ne, wū kesemse. Ka **ya-ut-kot** ye ro wū m-ruut o-kot remen ye zungsute wū.

³⁰ Yeso cituru wū, “¿Waane jin un du?”

“Jin un de ‘Timb.’ ” Wū un shas kaane remen **ya-ut-kot** rō deen un hi-de un wū.

³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, “Wō 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw á.”

³² Caari-o un kur-o un arede rō kanē yow yow, ye rō ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wū yaguru ye.

³³ Ye ruuru be-de un ka net-wū, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar hō-m reeru ye kap.

³⁴ Bō yan arede hyane yo nome à, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bō ut-kat ne.

³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome à, komo bō ye wo'onte be-ur Yeso à, ye hyanu ka net-wū, wū **ya-ut-kot** ru'e be-de un wū à, wū rō tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupsē komo wū rō ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mō un ye.

³⁶ Ye hyane yo nome à, ye ruru hun-ne bō Yeso taase gom un wū à.

³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wū arag sō wū he'e à, remen ye hogute o-gyer. Yeso daarū o-hat wū rō ma-tō m-arag.

³⁸ Ka net-wū a ruute **ya-ut-kot** be-de un wū à, konuru Yeso, “Yage um dorute wō.”

Amba Yeso zeeru,

³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wō à.”

Ka net-wū doruru hono o-bō, wū rō ye m-rure yo Yeso nome wū à.

Wà Jaros wan-ne'a,

un wū ken ne'a-wū ne

wū ci'e gund-o Yeso à

(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Da-o Yeso muune de ka jit-de o-mar de à, hun-ne barkute wū, remen ye rō wū ur-'er.

41 Wɔ ken nɛt-wɔ wɔɔnuru, jin-de ɔn wɔ Jaros, nɛt wan-co ɔn **kuke-o ɔn yoos ɔn Ma-to Shir**, o rɔ kanɛ à. Wɔ soru hi ɔn de ɔn wɔ n-dak ɔn na-ɔs Yeso wɔ konuru Yeso remen wɔ heet ɔn hur-o ɔn wɔ.

42 Remen wà ɔn wɔ wan-ne'a, wɔ rɔ wɔ wan-gaan à, hak-se ɔn wɔ untun op ɔs-voor [12] wɔ rɔ ma-to m-mar.

Yeso rɔ m-neke, hun-ne rɔ wɔ m-moor deen kɔ o ke raag-o.

43 N-me ɔn ye wɔ ken ne'a-wɔ ro kon wɔ swɔ ɔr-koob hyó-mɔ wɔ m-ru à har hak-ɔs op ɔs-voor [12], wɔ hoog kap yo wɔ rotte à ɔn hoob-o ko-ya-ɔs-baat, amba yatt-wɔ hokse taas ɔn gom-o ɔn wɔ á.

44 Wɔ cowuru ɔn buug-de ɔn hun-ne n-jim Yeso, komo wɔ ci'uru riib-o ɔn gund-o Yeso, ka hyó-mɔ ro wɔ m-ru à mɔ ka'uru.

45 Yeso cituru, “¿Wan wɔ ne ci me?”

Kɔ wɔ ke she'uru, Bitrus zeeru, “Gos-wɔ, hun-ne rɔ ɔn riib-ɔs ru kap ye rɔ wo m-megemse.”

46 Amba Yeso zeeru, “Wɔ ken wɔ ci'ig me, ɔn nak remen 'wɔns-m ruug be ɔn de.”

47 Ka ne'a-wɔ napuru Yeso nepste, wɔ rwuunuru ɔs-zap, wɔ heeru ɔn na-ɔs Yeso. ɔn hyan-o ɔn kɔ wɔ ke, wɔ ruru Yeso yo rwo'e wɔ ci'it Yeso à, komo wɔ ruru Yeso bɔ gom-o ɔn wɔ ta hwew à.

48 Yeso zeeru wɔ, “Wà re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be ɔn de. Arag gwugwu.”

49 Yeso rɔ m-zee ɔn kaane, ko-yan-tom rɔ m-wɔon so ɔn hur-o ɔn wan-co ɔn **kuke-o ɔn yoos ɔn Ma-to Shir**. Wɔ ruru Jaros, “Wà ru wan-ne'a mereste, wɔ su'e Wa-ur-Yoos á.”

50 Amba Yeso hoguru wɔ zeeru Jaros, “Wɔ hoge o-gyer á, wɔ de sher be ɔn de, komo wà ru wɔ warag ba ɔn gom.”

51 Bɔ Yeso wɔone ɔn ka hur-o à, wɔ zeeru kɔ wɔ ke wɔ es n-dɔ, se Bitrus, **Yohana** ɔn **Yakubu**, se komo tato ɔn wà, o-inu ne.

52 Kɔ wɔ ke rɔ ɔs-'wɔn remen ka wà-wɔ. Yeso zeeru, “Nɔ 'wɔn á, ka wà-wɔ, wɔ mar á, rew-mɔ wɔ rotte!”

53 Ye nemsuru wɔ kap, remen ye nepse wɔ mereste.

54 Amba Yeso bopuru kom-o ɔn ka wà-wɔ, wɔ zeeru, “Inɛ, wà re!”

55 Hoog-mɔ ɔn ka wà-wɔ muunuru, wɔ inuru kagat. Yeso zeeru ye, “Ya nɔ wɔ rii-yo m-re.”

56 In-ne ye ɔn wɔ bopuru o-nu, amba Yeso zeeru ye, “Nɔ rure nɛt yo nɔme á.”

Bɔr-ɔs jero

*Yeso tomog yan-neke-mɔ ɔn wɔ
op ɔn yoor [12]*

(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 Yeso agnuru yan-neke-mɔ ɔn wɔ op ɔn yoor [12] be-ur gaan, wɔ ya'uru ye ɔr-beeb, ɔt-gwomo ne, to ɔn ruut ɔn **ya-ut-kot**, komo ɔn taas ɔs-gom ne.

2 Ka da-de wɔ tomuru ye, ye rur ma-to ɔn gwomo-to Shir komo ye taas ɔs-gom.

3 Wɔ zeeru ye, “Nɔ dek rii remen ka hew-de á, o-kɔ, kɔ o-ba, rii-yo m-re, kɔ hwɔr, kɔ matuku-de arge ɔr-gaan á.

4 She'et nɔ be-de a barku nɔ à, har nɔ ruut ɔn ka bɔ-o.

5 Be-de hun-ne barku nɔ á, ru nɔ ɔn ka bɔ-o, komo nɔ soks hu-mɔ ɔn na-ɔs nɔ, ye nept nɔ huste hi ɔn nɔ.”*†

6 Yan-neke-mɔ ɔn wɔ ruuru ye doruru ɔt-bɔ, ye rɔ m-rwor ɔn ka **Ma-to m-Rerem** to komo ɔn taas ɔn gom-se ɔn hun-ne kɔ kene.

* **Bɔr-ɔs jero:5 9:3-5** Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bɔr-ɔs jero:5 9:5** Hyen komo: Seng 13:51.

*Here zo'orsute**(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)*

⁷ Da-o **Here** [Atipas], ko-gwamna-wu o-Gariri, hōge kap rii-yo takan à, wu zo'oruru, remen ye ken hun-ne ye ro m-zee **Yohana** [Wa-m-Yo'os un hun-ne n-me m-ho] inute ut-marimar.

⁸ Ye ken ye ro m-zee, **Ereja** muune, komo ye ken ye zee **wan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga muute un hoog ne.‡

⁹ **Here** zeeru, “Um kupste hi-ur **Yohana**, amba ¿wan wu ne wu ka net-wu, wu ro m-nom un gon se ka rem-se?” Komo wu ro m-senge wu hyenet Yeso.

*Yeso cokste hun-ne**dugu-qs taan [5,000]**(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)*

¹⁰ Yan-Tom Yeso muunuru komo ye ruru Yeso kap rii-yo ye nome à. Wu dekururu ye, komo ye ruuru un hi un de un ye, ye cowuru o ken bo-o jin-de un o o-Besayada.

¹¹ Da-o buug-de un hun-ne hōge kaane à, ye doruru wu. Wu barkuru ye, wu ruru ye ma-to un gwomo-to Shir, wu taasuru gom-se un ye cone gom-se un ye te à.

¹² Da-de ho-ur ro ma-to m-hebe à, yan-neke-mo un wu nen op un yoor [12] haaru be-de un wu ye zeeru, “Zee ka hun-ne ye warag remen ye tuwut ut-hur, ut-kat ne un riib kane remen ye kumut rii-yo m-re un be-de m-rew ne, remen kane rii-yo m-re un be-de m-rew ne ro kon á.”

¹³ Amba Yeso zeeru ye, “Ya no ye rii-yo ye he m-re à.”

Ye shasuru, “Kap yo te rotte à shon-to ut-ga ut-taan to un jan ne yoor, ¿wo un con o te he te one hon un ka buug-de un hun-ne de rii-yo m-re?”

¹⁴ (Campo-ne wooste dugu-qs taan [5,000] kane.)

Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Zee no ye she'et buug-ut-buug, hun-ne kwooz-ut yoor un op [50] ko de ke buug-de.”

¹⁵ Bo yan-neke-mo un wu komte m-nom kaane à,

¹⁶ Yeso dekururu ka burodi-ut taan-to un ka jan-ye ne yoor, wu gwotururu n-Ton un shir, wu bomuru Shir, wu yeksuru ka ga-to bos-ut-bos un jan ne. Wu yasuru yan-neke-mo un wu, ye wonge hun-ne.

¹⁷ Kap mo un ye, ye reeru, ye ciig, komo yan-neke-mo un wu morogsuru to kwange à koor-ut op ut-yoor [12].

*Bitrus rworog**ko-wa un wu Yeso ro à**(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)*

¹⁸ De ken ho-de Yeso ro un kon-se Shir un hon-de un wu, yan-neke-mo un wu haaru be-de un wu. Yeso cituru ye. “¿Wan wu ne ka buug-de un hun-ne de zee um ro?”

¹⁹ Ye shasuru, “Ye ken ne zee **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho. Amba ye ken ye zee **Ereja** wu, komo ye ken ye zee wan-gaan be-de un yan-rwor un Ma-to Shir n-ga wu muune un hoog.”§

²⁰ Wu cituru ye, “No ne ¿wa un wu no zee um ro?”*

Bitrus shasuru, “Wo wu, **Kiristi.**”

²¹ Ka da-de Yeso nakuru ye ut-to, “No rure ko-wan-gaan ka rii-yo á.”

*Yeso rworog swo ur-koob**un mar-mo un wu ne**(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)*

‡ **Bqr-qs jero:8 9:7-8** Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. § **Bqr-qs jero:19 9:19** Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bqr-qs jero:20 9:20** Hyen komo: Yoha 6:68-69.

22 Wụ zēerụ yē komo, “Mē **Wà-wụ ụn net** a sụ ụr-koob deen, komo sēk-yē, ụn Gwomo-nē yē ụn kōn-se Shir, komo ụn **yan-Yoos-de o-karamsa** nē, yēa kutu mē ụt-yagē. Yēa ho mē, amba mē nōmē hō-ut tet, man inē ụn hoog nē komo.”

23 Wụ zēerụ yē kap, “Bō ụn wụ cone m-neke ụn mē nē à, sē wụ, she'eg hi ụn de ụn wụ, wụ dek **kan-o** ụn wụ kō de ke hō-de, wụ doru mē.†

24 Bō ụn wụ cone wuke ụn hoog-mō ụn wụ à, mōa ege wụ, amba bō ụn wụ hoog-mō ụn wụ ege rem re à, wua kum mō.‡

25 ¿Yaane net kume, urege wụ kumug saw-to ụn hōno o-dak kap, amba wụ kum hoog-mō ụn wụ á? Wụ kum rii á.

26 Urege hun-nē rō m-hoge 'e-m re ụn yoos ụn de nē, kaane **Wà-wụ ụn net** he m-hoge 'e-mō ụn yē da-o wụ he m-muun ụn sēkemse-mō ụn wụ nē, ụn mō ụn tato ụn wụ nē, ụn mō ụn yan-tom-se Shir nē à.

27 Nip-o, yē ken yē be-ur nō kanē, yēa mer á, se yē hyanag gwomo-to Shir.”

Yeso barmute

(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Untun hō-ut ta'oor bō m-zēē kaane, Yeso dekurū Bitrus, **Yohana** ụn **Yakubu** nē yē nekerū ụn wụ nē n-ton ụr-dor yē konot Shir.

29 Bō wụ rō ụs-kōn à, co-o ụn wụ barmurū ụn hōn, komo saw-to ụn wụ wargurū ụt-pus to pyar.

30 Ụn gyept-o ụn yish, hun-nē yoor rwuunuru, yē rō ụt-ma ụn wụ nē. Ka hun-nē yē **Mosa** wụ ụn **Ereja**.

31 Yē rwuunē ụn sēkemse-mō n-ton nē, komo yē nomurū ụt-ma ụn Yeso nē. Hi-de ụn ma-to ụn yē de ka, bō Yeso he m-shoos ụn Ma-to Shir wụ meret o-Urusharima à.

32 Bitrus ụn or ụn wụ nē, yē rō ụn mar-mō m-rew, amba bō yē zute à, yē hyanuru mok-o Yeso ụn ka hun-nē yē nē nen yoor. Yē rō eso ụn Yeso nē.

33 Bō ka hun-nē yē aragte yē yage Yeso à, Bitrus zēerū wụ, “Gos-wụ, nomog ụr-bon bō te rō kanē à! Tea nom depi-ut tet, ụr-gaan rem ru, ụr-gaan de ma **Mosa**, ụr-gaan komo, de ma **Ereja**.” (Wụ nap yo wụ rō m-zēē á.)

34 Bō wụ rō m-senge mō tep à, ke'ente-ur rwuunuru de hokkurū yē de nomurū yē m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hogurū o-gyer bō ka ke'ente-de hokke yē à.

35 Cor-o rwuunuru ụn ka ke'ente-de o rō m-zēē, “Wụ ka, wụ rō wà re, wụ um daage à, hōgū nō ma-to ụn wụ!”§*

36 Bō ka cor-o reste à, yē hyanuru Yeso ụn hōn-de ụn wụ. Yan-neke-mō ụn wụ kamurū o-nu, yē rure ko-wan-gaan yo yē hyanē ka da-o á.

Yeso taaste gom-mō ụn wa-ut-kot

(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)

37 Bō ish geste à, Yeso ụn yan-neke-mō ụn wụ nē nen tet kergunuru n-ton ụn ka dor-de, caari-de ụn buug-de ụn hun-nē wooru be-ur Yeso.

38 Ụn ka buug-de, wụ ken net-wụ 'yonsuru ụs-cor, “Wa-ur-Yoos! Um konog wō, gu wà re, wụ rō mē wan-campō ụn hōn-de ụn wụ!

39 Ko-**ya-ut-kot** bok wụ, wụ 'yonste ụs-cor wụ soru wụ pak, kop-ut rō m-rwuun o-nu, yē rō wụ m-rangse kaane, yē wụ m-yage wụ aragte á!

40 Um konog yan-neke-m ru remen yē ruute ka wa-ut-kot wụ, amba yē hoks á.”

41 Yeso shasuru, “Re nōmē nē nō gokste o-nip á, nō **ya-ur-ba'as**! ¿Har yan da-o um he m-hakkure ụn nō nē?” Ka da-de wụ zēerū ka net-wụ, “Hante wà ru kanē.”

† **Bor-ús jero:23 9:23** Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. ‡ **Bor-ús jero:24 9:24** Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. § **Bor-ús jero:35 9:28-35** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bor-ús jero:35 9:35** Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴² Bɔ ka wà-wu ro m-nekne à, ka wa-ut-kot wu kapsuru wu n-dak kak. Yeso huru wa-ut-kot ut-gaag. Wu taasuru gom-o un ka wà-wu, wu tebburu ka tato-o.

⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, ut-gos, un 'wons-mo Shir ne.

Yeso doog rwor-m ma-to

un mar-mo un wu

(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)

Da-o hun-ne ro un barag-se un kap rii-yo Yeso ro m-nom à, wu zee yan-neke-mo un wu,

⁴⁴ “To-ut to ka no rii-yo um he no m-rure á! A ya'as **Wà-wu un net** be-de un gwomo-to un hun-ne.”

⁴⁵ Amba yan-neke-mo un wu ye nap yo wu ro ye m-rure á. A rwunte to cas bo ye he m-nap á, komo ye cit wu ko yan yo á, remen ye ro m-hoge o-gyer.

¿Wa jiishe ut-gossu ne?

(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Ma-ut sunute **yan-neke-m Yeso** ye conog ye nep wu jiishe ut-gos à, be-de un ye.†

⁴⁷ Yeso napuru yo ye ro m-ceker à, wu deknuru wà rek-wu, wu essuru wu n-riib o un wu.

⁴⁸ Wu zeeru ye, “Ko wu ke barke ka wà-wu un jin un de, wu barkutu me, komo wu barku me à, wu barkute wu tomne me à. Remen kaane wu ro rek-wu be-ur no à, wu ro gos-wu kap.”‡

Bɔ un wu barku no à, wu ma no wu

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ **Yohana** cepuru ut-ma, “Gos-wu, te hyanag wu ken net-wu, wu ro m-ruut un **ya-ut-kot** un jin un du, te zeeru wu yage, remen be-ur na wu ro á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu un or un wu ne, “No do wu m-wen á, remen ko wu ke wu yagu no á wu ma no wu.”

Ya-o-Samariya yagute goks un Yeso

⁵¹ Bɔ da-o woote yow yow o Shir hette Yeso m-dek n-ton à, wu zongsuru hur-de un wu, wu bopuru cow-yo o-Urusharima.

⁵² Wu tomuru yan-tom-ye un wu un co, n-me bo-o o-**Samariya** remen ye este ko yo ke rii-yo hond hond rem Yeso.

⁵³ Amba ka hun-ne ye reeno ye goks wu á, remen ye nepse wu bupse cow-yo o-Urusharima.

⁵⁴ Da-o yan-neke-mo un wu **Yakubu** un **Yohana** hyane kaane à, ye zeeru, “Gos-wu, zo conog te agan o-ra n-ton o saburse ye?”§

⁵⁵ Yeso wakturu wu kangsuru ye.

⁵⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne haaru de ken bo-de.

Wan-dore-m Yeso

(Mati 8:19-22)

⁵⁷ Bɔ ye aragte arag-mo un ye à, wu ken net-wu zeeru Yeso, “Man dore wo ko ke so o ha'e.”

⁵⁸ Yeso zeeru wu, “Kondo ro ut-wu ne, yege-no ro ut-kur ne, amba **Wà-wu un net** rott be-de wu he m-rus un hi-de un wu á.”

⁵⁹ Wu zeeru wu ken net-wu, “Dond me.”

Amba ka net-wu zeeru, “Gos-wu, yage um ji'iste ur-takan remen um jukt tato re, da-o wu mere.”

† **Bor-ɔs jero:46 9:46** Hyen komo: Ruka 22:24. ‡ **Bor-ɔs jero:48 9:48** Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. § **Bor-ɔs jero:54 9:54** Hyen komo: 2Gwm 1:9-16.

⁶⁰ Yeso shasuru wu, “Yage margan-ne jukt u-de un ye. Wò ha, o ko'ot gwomo-to Shir.”

⁶¹ Wu ken wu zeeru, “Gos-wu, man dore wo, amba se um kamasute hur-o re.”*

⁶² Yeso zeeru wu, “Ko wu ke wu bope kerem-de un na à, ka da-de wu masuru m-wakte us-ajima ne, hwaa-o wu ro be-de un gwomo-to Shir.”

Bqr-ús op

Yeso tomog hun-ne

kwooz-ut tet un op un yoor [72]

¹ Bò un kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72]. Wu tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o un wu ye tuw ko o ke bo-o, un kap be-de wu ro ma-to m-ha ne un hi un de un wu à.

² Wu zeeru ye, “Ce-m ro deen, amba ya-m-ce hiin. Kon no wa-o-kat-wu doon ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mo un wu mo.*

³ Neke no! Me no m-tom untun ca be-de un yege-dur.†

⁴ No dek hwor á, ko o-ba, ko no dek ka'ante-to arge na-o o-gaan á. No es no gaste net un cow á.

⁵ “Da-o no ine m-cow un o ken hur-o, takan no m-zee, ‘Shir 'ye ka hur-o m-gwugwu.’

⁶ Urege ye barkutu no, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur deen. Amba urege ye barku no á, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur á.

⁷ She'et no un hur-o un ye barku no à, no re no su yo ye ya'u no à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mo un ye. No pa ut-hur á.‡

⁸ “Da-o no tuwe n-me o-bo, komo a barku no, re no yo a hantu no à.

⁹ Taas no ye, gom-se un ye se ye rotte à un ka bo-o. No zee ka hun-ne ye, ‘**Gwomo-to Shir** haante yow yow be-ur no.’

¹⁰ Amba da-o no tuwe n-me o-bo komo a barku no á, ru no un riib us-cow no zee,

¹¹ ‘Ko hu-mo un bo-o no mo dapute us-na à, te sokste mo un hi un no. Amba noa baks gwomo-to Shir haante yow yow un no ne!’§*

¹² Me no m-rure, ho-de un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de bo-o o-**Sodom** wu yage ka bo-o 'yaru no à!†

Bq-to 'yare o-nip à

(Mati 11:20-24)

¹³ “Rii-yo ur-'won yo no ya-o-Korazin! Rii-yo ur-'won yo no komo ya-o-Besayada! Urege hyat-to a nome be-ur no à, a nomog to o-Taya o-Sidon ne, hun-ne ye un kane otte she'ete, n-dak ye tup gund-to un naasu-mo ut-men, ye aase hi un de un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.‡

¹⁴ Noa su ur-koob arge o-Taya o-Sidon ne, ho-de un piish ut-ma.

¹⁵ Komo rem ru, o-Kapanahum! ¿Wò un con jaks un hi un du n-Ton un shir? Shir a jorbu wo un kuub-o o-ra!”§

¹⁶ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Kap wu hogu no à, wu hogute me, komo wu 'yare no à, wu 'yarag me, kaane komo wu 'yare me à, wu 'yarag wu tomne me à.”*

* **Bqr-ús jero:61 9:61** Hyen komo: 1Gwm 19:20. * **Bqr-ús op:2 10:2** Hyen komo: Mati 9:37-38. † **Bqr-ús**

op:3 10:3 Hyen komo: Mati 10:16. ‡ **Bqr-ús op:7 10:7** Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18. § **Bqr-ús op:11**

10:4-11 Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11; Ruka 9:3-5. * **Bqr-ús op:11 10:10-11** Hyen komo: Seng 13:51.

† **Bqr-ús op:12 10:12** Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24; 10:15. ‡ **Bqr-ús op:13 10:13** Hyen komo: Isha

23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zeke 9:2-4. § **Bqr-ús op:15 10:15** Hyen komo: Isha 14:13-15.

* **Bqr-ús op:16 10:16** Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20.

*Ka hun-ne ye kwooz-ut tet
un op un yoor [72] muunte*

¹⁷ Ka hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72] campo-ne muunte o-zak ne deen. Ye zeeru, "Gos-wu, ko **ya-ut-kot** ye nomutute o-dorotte un jin un du!"

¹⁸ Yeso shasuru ye, "Um hyanag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt.

¹⁹ Hogu no! Um ya'ag no ut-gwomo, no yawag hwo, un tot-ne, no saburse 'wons-mo un wa-ut-yage, komo yea ci no á.†

²⁰ Amba no nom o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu no o-dorotte á, nom no o-zak remen Shir geneg jin-ut no be-de wu n-ton."

*Yeso nomog o-zak
(Mati 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Un ka da-o **Kukt-o Shir** sho'oste Yeso o-zak, wu zeeru, "Tato re, Wan-Koyan n-Ton un dak ne, um bomog wo remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wuke ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Ee, tato re, kaane o cone o nom.

²² "Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wu nape yo ka wa-wu ro á, se tato un wu, komo yatt-wu nape yo ka tato-o ro á, se ka wa-wu, se komo ye ka wa-wu daage wu rurute ye à."‡

²³ Ka da-de Yeso wakturu be-de un yan-neke-mo un wu un riib un hon-de un ye wu zeeru ye, "No reeg ur-ho no hyenet rii-yo no hyane à!

²⁴ Me no m-rure, yan-rwor un Ma-to Shir deen un gwomo-ne ro conog ye hyen yo no hyane à, amba ye hoks á, komo ye ro conog ye hoge yo no hoge à, amba ye hoge á."

*Sha-mo ut-ma to un
ko-Samariya wan-hur-de ur-bon*

²⁵ Wan-napse o-**karamsa** haante remen wu ce'ept Yeso. Wu zee, "Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

²⁶ Yeso shasuru wu, "¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakse o?"

²⁷ Ka net-wu shasuru, "Con Yawe Shir ru un hur un du myet, un hoog-m ru ne kap, un 'wons-m ru ne kap, un weer-us ru ne kap, o cun wan-bor-o ru bo o cone hi un du à."§

²⁸ Yeso shasu wu, "O shaks hond hond, nom kaane, woa kum hoog-o ba m-ta."*

²⁹ Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wu conog wu muut hi un de un wu ba **ur-ba'as**, remen kaane wu cituru Yeso, "¿Wa ne ro ko-wan-bor-o re?"

³⁰ Yeso shasuru wu, "Wu ken net-wu ro m-neke rwuun-mo o-Urusharima wu ro m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwup kupuru wu, ye dekuru kap yo wu rotte à, ye buuguru wu, ye yagu wu ma-to m-mar.

³¹ Haanuru wu ken wan-**Cow un kon-se Shir**, wu ro m-dore un ka cow-yo, amba bo wu hyente ka net-wu à, wu pa'uru un riib.

³² Un ka cow-yo komo wu ken wu ko-**Rewi** donte yo wu arguru, wu gwoturu ka net-wu, ka da-de wu arguru arag-mo un wu o ka riib-o.

³³ Amba ko-**Samariya**-wu ro ur-hew un ka cow-yo à, woonuru be-de un ka net-wu, bo wu hyente wu à, hur-de un wu hoguru 'won-de un ka net-wu.

³⁴ Wu haaru be-de un wu, wu sosuru wu ka nat-to, wu rwo'uru now-mo us-baat, wu yereru ut-magund, ka da-de wu deturu ka net-wu n-ton o-janka yo un wu, komo wu heeturu wu be-de un o ken hur-o, kane a gwote wu.†

† **Bqr-qs op:19 10:19** Hyen komo: Bong 91:13.
op:27 10:27 Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18.
10:33-34 Hyen komo: 2Nom 28:15.

‡ **Bqr-qs op:22 10:22** Hyen komo: Yoha 3:35; 10:15. § **Bqr-qs op:28 10:28** Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bqr-qs op:34**

³⁵ Bɔ ish geste à, wu rwunturu hwɔr-ye jir-ut yoor-to ɔr-guwus, wu yasuru wa-ur-gut. Wu ruru wa-ur-gut, 'Gwɔt wu ɔr-bon ne, da-o me muune un ka cow-yo, man top wɔ yo o ho'e be-de un wu à.' "

³⁶ Yeso cituru, "Un hyan-o ru, be-de un ka hun-ne tet ye, ɔwa nome untun ko-yan-bɔr o-hur be-de un ka net-wu ya-ur-kwup buuge à?"

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasuru, "Ka wu nome yo kute hun-ne wu hogute 'won-de un wu à."

Yeso zeeru, "Wɔ neke, o nom kaane."

Yeso heete Marta ne un Meri ut-tuw

³⁸ Bɔ Yeso un yan-neke-mo un wu ne aragte arag-mo un ye à, wu haaru de ken bo-de wu ken ne'a-wu jin-de un wu Marta, barkuru Yeso un hur-o un wu.

³⁹ Wu ro o-heno ne, jin-de un wu **Meri**, wu she'ete un na-ɔs Yeso wu ro m-hoge yo Yeso ro ɔr-yoos à.‡

⁴⁰ Marta hoge rerem-mo un kaane á, remen senge-mo ro un co-o un wu à, wu haanuru wu zeeru, "Gos-wu, ɔwo hyan heno re yaksutu me m-senge un hon-de à? Zee wu haan wu gu me!"

⁴¹ Gos-wu shasuru wu, "Marta, Marta! Hur un du rut á, o zorute remen rii deen,

⁴² amba gaan-yo cot, jiiše ɔr-bon. **Meri** dak kashi un rii. Komo a rumus wu yo á."

Bɔr-ɔs op o-gaan

Yeso yooste bo a he kon-se un Shir à

(Mati 6:9-13; 7:7-11)

¹ De ken ho-de Yeso ro un kon-se un Shir un de ken be-de. Bɔ wu komte à, wan-gaan be-de un yan-neke-mo un wu zeeru wu, "Gos-wu, yoosu te bo te he kon un Shir à, bo **Yohana** yoose yan-neke-mo un wu à."

² Yeso zeeru ye, "Da-o no ro un kon-se un Shir à, zee no kaane:

"Tato te, te konog hun-ne sekemse jin un du.

O yage gwomo-ut ru haante be un te.

³ Ya te rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de, yo te o-hoob à.

⁴ Soksu te **ba'as** un te,

remen te sokste **ba'as-de** un ko wu ke wu

nomu te **ur-ba'as** à.

Komo wo yage te te heet be-de ut-meger á.' "

⁵ Komo Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "A zee wan-gaan be-ur no haag hur-o nay un wu m-tet da-o purge, wu zee, 'Nay, muugu me shon-ut tet-to ut-ga.

⁶ Wu ken nay re wu, wu rwuune ɔr-hew à, wu woonte un hur-o re, amba met rii-yo m-re yo um he wu m-'ya á!'

⁷ A zee komo nay ru shasunte n-me o-hur, 'Wɔ su me á! Um tegussute ish, komo me domb un yakar re ne. Man hoks m-ine um ye'et wɔ rii á.'

⁸ Me no m-rure, urege ma wu ine remen wu ya'aste wo ka shon-to ut-ga to remen wo nay un wu á, wu ine wu ya'aste wo kap rii-yo o cone à, remen wo hoge 'e-mo un 'yons un wu o sengute wu m-cit á.

⁹ "Remen kaane um zeeg no: Kon no, Shir a 'ye no, hoob no, noa kum, ko'ot no ish, Shir a tikshe no.

¹⁰ Remen kap ye kone à, Shir a 'ye ye, komo ye hoobe à, yea kum, komo wu ko'ote ish à, Shir a tikshe wu.

¹¹ Hugu no, no tat-ne, da-o wa ru kone o-jan, ɔwoa 'ye wu o-hwo?

¹² Komo da-o wa ru kone ɔr-ge, ɔwoa 'ye wu o-tot? Ay!

‡ **Bɔr-ɔs op:39 10:38-39** Hyen komo: Yoha 11:1.

13 Nɔ yan-mɛn-ʉt jaas-tɔ, nɔ nak 'ya ʉn yakar nɔ rii-yo ʉr-bon. ¿Re he m-nɔm ʉn ne, tato nɔ n-tɔn rɔtɛ a 'ye ye kɔnɛ wʉ Kʉkt-o ʉn wʉ á? Eba, wʉa 'ye ye!"

*Yɛso ʉn ko-Gwɔmo-wʉ
ʉn ya-ʉt-kɔt nɛ "Berʉzabur"*

(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)

14 Wʉ ken nɛt-wʉ ro m-hoks m-teper á, remen **ya-ʉt-kɔt** daag wʉ ʉr-hi. Yɛso ruuturu ka **ya-ʉt-kɔt** ye, ka da-o ka nɛt-wʉ hoksuru m-teper.

15 Amba ye ken hun-nɛ ye zeeru, "**Berʉzabur** wʉ, **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt**, wʉ ya'e wʉ ʉr-beeb de ʉn ruut ʉn ye."*

16 Komo ye ken ye ɔnɔg ye ceeb Yɛso. Remen kaanɛ ye cituru, wʉ kute ye ʉt-hyat ye nept Shir ya'e wʉ.†

17 Amba Yɛso napuru yo ye rɔ ʉs-barag à, wʉ zeeru ye, "Kɔ o ke dak-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o kwʉkur ʉr-kwʉkur ye ma'astɛ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn ye ka dak-o a she'et deen á. Hur-o wɔngɛ hi ʉn de ʉn o à, o he de m-es á.

18 ʉrege gwɔmo-tɔ ʉn **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** wɔngute, tɔ rɔ m-dum ʉn hi ʉn de ʉn tɔ, ¿re he m-nɔm tɔ she'ette? Nɔ zɛɛg ʉm ruute **ya-ʉt-kɔt** remen **Berʉzabur** ya'ag mɛ ʉr-beeb de m-nɔm kaanɛ.

19 ʉrege kaanɛ o mɛ ye m-ruut, re nɛ ¿yan-dɔrɛ-m nɔ rɔ ye m-ruute nɛ? Yan-dɔrɛ-m nɔ yɛa hyen nɔ ba'asute nɔ hond hond á!

20 Ai ka rii-yo ʉm nome ʉn beeb-de Shir o rwo'e ʉm ruute **ya-ʉt-kɔt**, kaanɛ, komo a kutute nɔ o ka gwɔmo-tɔ Shir rɔ be-ʉr nɔ.

21 "Da-o ko-beeb ro ʉn 'er-de ʉn hur-o ʉn wʉ ʉn por-tɔ ʉn wʉ ne, wʉa gu hur-o ʉn wʉ ʉn saw-tɔ ʉn wʉ nɛ.

22 Amba da-o wʉ jiishe wʉ m-'wɔns hebe wʉ à, wʉa hoks wʉ, wʉa rumus wʉ saw-tɔ ʉn wʉ tɔ ʉr-gʉn kap tɔ wʉ sekte hur-de ʉn wʉ à. Wʉ wɔngɛ ye ken ye saw-tɔ ʉn wʉ.

23 "Kɔ wʉ ke wʉ rɔ ʉn hon ʉn mɛ nɛ à, ko-yan-yage-ʉt re wʉ, kɔ wʉ ke wʉ yage mɛ m-gu m-mɔrɔgse à, cakarse-mɔ wʉ rɔtɛ.‡

Muun-mɔ ʉn ya-ʉt-kɔt

(Mati 12:43-45)

24 "Da-o wa-ʉt-kɔt ru be-de ʉn nɛt, wʉ rɔ m-dɔrɛ ʉn dak-ʉt 'hwo'og-tɔ ʉn hoob-o ʉn be-de m-cɔw wʉ wʉwute. ʉrege wʉ kum á, wʉ rɔ m-zɛɛ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, 'Man warag ʉn hur-o re.'

25 Wʉ warge wʉ 'wosse ka hur-o cas cas ʉr-bon nɛ.

26 Ka da-de wʉ haaru wʉ banduru ye ken ye nen ta'voor-ye jiishe wʉ m-zɔm à, ye haaru ye she'eturu kanɛ. Da-o ye komse kap à, gɔm-o ʉn ka nɛt-wʉ m-mɔka oa jiish o n-ga."

Zak-o nip

27 Bɔ Yɛso komte m-zɛɛ kaanɛ à, wʉ ken ne'a-wʉ teprunuru n-mɛ ʉn buug-de ʉn hun-nɛ, wʉ zeeru Yɛso, "Ko-wa-o-kwum-wʉ, ka ne'a-wʉ mate wʉ gut wɔ à."

28 Amba Yɛso shasuru, "Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-tɔ Shir ye dɔrɛ tɔ à!"

Cot-o ʉt-hyat

(Mati 12:38-42)

29 Bɔ hun-nɛ mɔrge be-ʉr Yɛso à, wʉ senguru m-zɛɛ, "Hun-nɛ ye m-mɔka rɔ ʉn mɛn-ʉt jaas-tɔ nɛ! Ye rɔ m-cit a kute ye ʉt-hyat, amba kɔ o-gaan man kute ye á se hyat-ʉt **Yunana**.§

* **Bɔr-ʉs op o-gaan:15 11:15** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:16 11:16** Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11. ‡ **Bɔr-ʉs op o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Mark 9:40. § **Bɔr-ʉs op o-gaan:29 11:29** Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12.

³⁰ **Yunana** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye o-**Neneba**, kaane komo **Wà-wu ɔn net** napa-ɔ be-de ɔn hun-ne ye m-mɔka.*

³¹ Ho-de m-piish ɔt-ma, gwomo-de o-Sheba [ne'a] wɔa ine eso wɔ kute ye **ba'as-de** ɔn ye, remen wɔ neknute rwuun-mo ɔn dak-o ɔn wɔ, wɔ hogute yoos-de ɔs-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Me no m-rure, wɔ ken wɔ ro kon wɔ jiishe **Suremanu** à.†

³² Ho-de ɔn piish ɔt-ma hun-ne ye o-**Neneba** yea ine ye cit no, remen ye yagute nom **ur-ba'as** da-o ye hoge **Yunana** ro m-rwor ɔn Ma-to Shir à, me no m-rure komo, wɔ ken wɔ ro kon kanɛ wɔ jiishe **Yunana** à!‡

Cecas-mo o-wur

(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he do ɔr-pitirra wɔ wukurɔ de á, ko wɔ hokkurɔ de o-shaar á, amba wɔa sek de n-ton remen hun-ne hyenet m-cecas bo ye ro m-cowon n-me à.§

³⁴ Ya yish no ro untun ɔr-pitirra, ɔn wur-o no. Urege yish no ro kerker, wur-o no kap ɔa nom kyarkyar, amba yish no ro ɔr-bon ne á, wur-o no kap ɔa ma'as n-me o-comb.

³⁵ Ceker no ɔr-bon ne, yo no deke nip-o à, nip-o jip bo-to á.

³⁶ Kang-o o-gaan, urege no conog no nep Shir, wɔa rurɔ no kap yo ro o-nip à. Urege ko raag-o gaan no 'yar yo ro o-nip á, ɔa nom sa o zee no ro ɔr-she'et be-de ɔr-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne

ɔn yan-m-yoos o-karamsa ne

(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bo Yeso komte ɔt-ma à, ko-**Parisa** banuru wɔ re ɔn rii-yo m-re. Wɔ cowuru n-me wɔ she'eturu tara wɔ reet.

³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-o wɔ hyane Yeso wɔ sapt ɔt-kom á.

³⁹ Kaane Gos-wu zee wɔ, “M-moka no **Parisa**-ne no ro m-so'os jim-de ɔr-ibitte ɔt-kok ne, amba me-ur no ro cip ɔn hu ne.

⁴⁰ Raag-ne! Shir, wɔ nome ɔr-do à, wɔ nome ɔr-me!

⁴¹ Amba ya'as no koob-ne yo ro n-me ɔr-ibitte ɔt-kok ne à, Shir a so'osu no ko yo ke rii-yo.

⁴² “Tu no yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ur no, no m-ya'as ɔn Shir o-gaan be-de ɔn op ɔn ko yo ke rii-yo no m-kum da-o m-ce ko yo ro deen á. ɔn hwor ne, ɔn to ken saw-to ne, amba no m-nom o-nip á, komo no con Shir á. Yoos no kap, no jore ko o-gaan á.*

⁴³ “Tu no yish **Parisa**-ne, remen rii-yo gyer-yo no, no conog be-to ɔr-she'et to a esse ɔn hon à, n-me ɔn kuke-to ɔn yoos ɔn Ma-to Shir, no cun hun-ne ye kwukt n-dak ye gas no be-de ɔt-baab m-o ne.

⁴⁴ Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no! Ya no ro untun saag-se ba o-napa, se hun-ne ro m-yawag ba ye ɔn nap á.”

⁴⁵ Wan-gaan be-de ɔn yan-Napse o-**karamsa** zeeru wɔ, “Wa-ur-Yoos, da-o o zee kaane à, o ci'ig te ɔr-hur!”

⁴⁶ Yeso shasuru, “No ma tu no yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napse o-**karamsa**! No sawsute hun-ne ɔt-saw ɔn hi-to ɔn ye, to ro ba m-rerem mo m-saw á, amba no ɔn hi ɔn no, no hoks m-neks o-jow no guut ye m-saw ɔn ka saw-to á.

⁴⁷ Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no, no ja'aste saag-se ɔn yan-rwor ɔn Ma-to Shir, ka yan-rwor ɔn Ma-to Shir ye ya-n-ga-ye no ho à.

* **Bor-ɔs ɔp o-gaan:30 11:30** Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bor-ɔs ɔp o-gaan:31 11:31** Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12. ‡ **Bor-ɔs ɔp o-gaan:32 11:32** Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bor-ɔs ɔp o-gaan:33 11:33** Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16. * **Bor-ɔs ɔp o-gaan:42 11:42** Hyen komo: Rewi 27:30.

⁴⁸ Nō ma un hi un nō, nō gokstē yo ya-n-ga-yē nō nē nōmē à, yē hoog yan-rwōr un Ma-to Shir, nō komo nō maag saag-se un yē ut-raks.

⁴⁹ Remen kaanē, weer-se Shir zēeg, 'Man tomō yē yan-rwōr un Ma-to Shir un yan-tōm nē, yēa ho yē ken yē, komo yē ke yē ken yē.'

⁵⁰ Shir a 'yē hun-nē yē un ka da-o ur-koob remen yē hoog yan-rwōr un Ma-to Shir kap, cin da-o a nōmē hōno o-dak à.

⁵¹ Da-o **Keen** hō'e **Eber** à ha-mō un, da-o hun-nē hō'e Zakaraya, (wū a hō'e un tētē-o o-hana un be-de ba m-kukop nē n-mē un **Pyo-o Shir**). Eē, mē nō m-rurē, hun-nē yē m-mōka a sū ur-koob remen yē kap!†

⁵² "Tu nō yish remen rii-yo gyer-yo be-ur nō yan-Napšē o-karamsa! Nō wukute rii-yo m-tiksh un ish-o un hur-o us-nap. Nō cōw á, nō wēneg komo yē cōnē m-cōw à."

⁵³ Da-o Yēso yagē ka be-de à, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-nē taknūrū ya'as un Yēso **ur-ba'as** ba m-rerem. Yē citurū wū us-cot deen remen

⁵⁴ yē cept wū, yē bupt wū m-zēē un rii-yo **ur-ba'as**.

B̄or-ūs op us-yoor

Kangse-de o-shepe

(Mati 10:26-27)

¹ Bō hun-nē deen morgutē à, har yē ken yē rō m-yawag un yē ken, ur-takan Yēso zēerū yan-neke-mō un wū, "Tu nō **Parisa**-nē yish remen nō hyenet shepe-o un yē. Yē wēkt m-zēē un rii komo yē nomūrū yo ken yo un hōn.*

² Bō un yo a hōkke à, Shir a upsusšē yo, komo kap yo a wukē à, Shir a rwūunte yo.†

³ Remen kaanē, bō un yo nō rwōrē o-comb à, a hōgē yo un nōn-hō cangam, komo bō un yo nō nōmē pegesšē us-har n-mē o-kukē tigūshe, a kō'ot yo n-ton ur-dōob de o-kuke.

Wū nō he m-gyer à

(Mati 10:28-31)

⁴ "Mē nō m-rurē, nay re nē, nō hōgē gyer-o un yē he m-hō o-wūr á, amba yēa hoks m-nōm yo arge kaanē á.

⁵ Man kutu nō wū nō he m-gyer à: Gyer nō Shir, wū he m-hō à, wū hō'e komo wū rō ut-gwōmo nē wū jorbūtē un den-o o-ra. Dek nō ma-ut re, wū wū nō he m-gyer!

⁶ "Gorop taan yēa rwūunte hwōr deen á. Kap un kaanē nē, ko o-gaan yo ka Shir ut-to á.

⁷ Kō hi-se un hi-ut nō ogšē sē rō kap. Remen kaanē nō hōgē o-gyer á, nō jiishte gorop deen un hyan-o Shir.

Yē ken yē gokstē Yēso

yē ken yē 'yarag wū

(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Mē nō m-rurē, bō un yē rwūunē cas yē zee yē ma re yē rō à, **Wà-wū un net** wua nōmē yē kaanē un co-o un Shir un yan-tōm-yē un wū nē.

⁹ Amba ka yē rwūunē cas yē zee yē 'yarag mē à, **Wà-wū un net** wua 'yer yē un co-o un Shir un yan-tōm-yē un wū nē.

¹⁰ "Bō un wū zee gom-de ut-yagē tō un **Wà-wū un net**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** un wū. Amba ka yē zee ma-to o-yo'og un **Kukt-o Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** un yē á.‡

† **B̄or-ūs op o-gaan:51 11:51** Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. * **B̄or-ūs op us-yoor:1 12:1** Hyen komo: Mati 16:6; Mark 8:15. † **B̄or-ūs op us-yoor:2 12:2** Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. ‡ **B̄or-ūs op us-yoor:10 12:10** Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29.

11 “Da-ò ye heetu nò ùn kuke-tò ùn yoos ùn Ma-tò Shir remen ye megertu nò ko be-de ùn ya-o-dak ùn gwomo-ne, hur-ur nò wurge á, ùn yo nò he m-shas á, ko m-zee á.

12 Hur ùn nò wurge á, remen **Kukt-o Shir** ùn ka da-ò oa yoosu nò gò ùn yo nò he m-zee à.”§

*Sha-mò út-ma tò ùn
ko-ya-o-kwum ko-raag*

13 Wù ken net-wù ùn buug-de ùn hun-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, rure sek-wù re te wong saw-tò tato te yaksu te à.”

14 Yeso shasuru wù, “Wan-yen de, ¿woa ya'u me m-piish út-ma ko um wong nò út-saw nen voor?”

15 Wù dooru ye m-zee kap mò ùn ye, “Gwot nò, nò 'er hi ùn nò, ùn kò yo ke còw-yo o-suub yo. Shir nom hoog-mò ùn net, remen wù morogsute út-saw á, ko-yan-kwum-o ùn wù.”

16 Ka da-de Yeso ruru ye ka sha-mò út-ma mò: “A nomog wù ken net-wù ko-ya-o-kwum-wù rò o-kat ne à, o nomog ur-bon.

17 Wù taknuru us-ceker ùn hi ùn de ùn wù, ‘Mett be-de ùn es ùn hyo re á. ¿Re ne o ka um he m-nom?”

18 Yo um he m-nom à yo ka: Man bu'ug byo-ut re um meet út-caari, be-de um he rwò ùn hyo re ùn tò ken saw-tò o-kat tò ne à.

19 Ka da-de man zee hi ùn de, o reeg ur-hò! O kumug kap rii-yo ur-bon yo o cone à, har hak-se nomot deen. Dek m-hoog ceen, re o su, o hoge rerem-m ru.’

20 “Amba Shir zeeru wù, ‘Wò ko-raag! Ùn ka tet-mò um conog hoog-m ru, ¿wa ùn wù ne he m-dek kap ka saw-tò o morogse hi ùn du à?’ ”

21 Yeso busuru m-zee, “Kaane tò rò ùn ye morogse út-saw remen hi ùn de ùn ye à, amba yan-rii ye á be-de Shir remen ye nom rii-yo Shir cone á.”

*Bop Shir
(Mati 6:25-34)*

22 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mò ùn wù, “Ùn kaane, me nò m-rure, nò naas ut-men remen rii-yo m-re yo nò cone nò kumut hoog, ko gund-tò m-cop o-wur á.

23 Hoog-m jiište rii-yo m-re, komo wur-o aragte ur-matuku.

24 Gwot nò yege-kanwo, ye m-gò á, ye ne m-ce á, ye rott út-byo á. Shir rò ye m-reegte! Nò aragte kawon deen!

25 Yatt-wù he hoks ùn dowe hi ùn de ùn wù o-da hiin remen rii-yo suwe wù à.

26 Ko nò suwe hi ùn nò móa gu nò rii kò hiin be-de ùn rii-yo jiište yo nò cone á untun út-ga ùn saw-tò m-cop ne.

27 Gwot nò bò út-darag út-mok ne rò ùn m-bò'ose o-kot à. Tò rò m-gwòw á, ko to ce'e hi ùn de ùn tò út-matuku. Amba me nò m-rure, ko ko-Gwomo **Suremanu** kap ùn kwum-o ùn wù ne, wù cop saw-tò ur-bon untun o-gaan yo ùn ka mok-tò út-darag tò á.*

28 Urege Shir rò m-tupe ùn gwò-se o-kot út-matuku gwò-se rò caane à, m-buk se rò kon á, se tukse. Nò aragte se, ¿remen yan o wù hette nò m-wen ùn rii-yo m-cope? Nò sher be-de Shir deen á!

29 “Nò zo'ore ùn rii-yo nò he m-re m-swò ne á.

30 (Ye ye nape Shir á, hono o-dak rò m-rangse ùn hi ùn de ùn ye remen ka saw-tò.) Tato nò nepse nò conog ka saw-tò remen nò kumut hoog.

31 Hoob nò gwomo-tò ùn Shir, komo wua kumu nò ka saw-tò.

§ **Bqr-ús op ús-voor:12 12:11-12** Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

* **Bqr-ús op ús-voor:27 12:27** Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

O-kwum n-Ton
(Mati 6:19-21)

³² “Nò hogē o-gyer á, nò kur-de un ca re, amba myet un kaane ne nò hogē o-gyer á. Tato nò rō o-zak, wu ye'et nò gwomo-to un wu.

³³ Baab nò kap yo nò rotte à, nò ya'as koob-ne hwor un ka cow-yo nò a kum o-kwum n-Ton be-de Shir. Nomo nò hi un nò be-de ur-ess de ba m-ta, komo nò es kwum-o nò n-ton, be-de o a heeb á, remen yatt ko-hyow-wu he m-ci á, komo ren a hoks o m-naas á.

³⁴ Remen be-de kwum-o ru rō à, káne hur un du rō.

She'et nò zongse

³⁵ “She'et nò zongse remen rii-yo he m-haan à zongse remen nò nomot,†

³⁶ untun guw-ne ye rō 'er-de un wan-hur-o un ye wu muunte be-de un biki-o ut-ge à. Da-o wu muune wu ko'ote ish, ya tikshe wu ish hor-m-hor.‡

³⁷ Ya-o-zak-ye ka guw-ne ye wan-hur-o un ye 'wosse ye rō ur-'er ba m-rew, ye rō zongse da-o wu muune à! Nip-o me nò m-rure, wua pos matuku-de ut-ge, wua zee ye she'et tara, wu hantu ye ut-ga.

³⁸ Ya-o-zak-ye urege wu 'woste ye zongse, komo da-o purge wu he m-muun ko arge káne!

³⁹ Komo nò nep urege wa-o-hur nese da-o ko-hyow he m-haan à wua yage ko-hyow-wu cowonte n-me o-hur á.

⁴⁰ Komo nò ma'as zongse, remen **Wà-wu un net** a haan da-o nò hwō wua haan á.”§

Ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor
un wa-m-jore ne
(Mati 24:45-51)

⁴¹ Bitrus zeeru, “Gos-wu, ¿ka sha-mō ut-ma mō rem te o, ko de remen kō wu ke?”

⁴² Gos-wu shasuru, “¿Wa ne rō, ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor us-weer ne? Wu rō wu wan-hur-o un wu rwō'e gut-de o-hur à, komo wu ya'ag ye ka guw-ne ye rii-yo m-re yo un ye da-o depe à.

⁴³ Da-o wa-o-hur muune, wu 'osse ka ko-guw-wu rō m-nom kaane, zak-o a hō ka ko-guw-wu!

⁴⁴ Káne me nò m-rure, wan-hur-o un wu a ru wu gwot un saw-to un wu kap.

⁴⁵ Amba urege ka ko-guw-wu zegg hi un de un wu, wan-hur-o un wua she'et un de deen. Komo urege wu takante bu un or un wu guw-ne, kap campo-ne un ne'a-ne ne, komo wu rees, wu suus har mō ho wu,

⁴⁶ da-o wan-hur-o un wu muune de ken hō-de da-o ka ko-guw-wu rwō ye o-da á, komo ba wu un nap. Wan-hur-o un wu a reese wu ur-koob deen, mosse un ka ye yage dor Yeso à.

⁴⁷ “Ko-guw-wu nese rii-yo wan-hur-o un wu cone wu nom à, amba wu zonge wu nomot yo á, wua su ur-koob un caari-se us-sorog ne.

⁴⁸ Amba ko-guw-wu nape rii-yo wan-hur-o un wu cone á, kap un kaane ne wu nomog rii-yo wō, a bu'ut wu à, a bu wu amba deen á. Shir conog deen be-de un wu Shir ya'ase deen à. Shir conog timb komo be-de un wu Shir ya'ase timb à.

Yeso rwō'og m-wonge
(Mati 10:34-36)

† **Bqr-ús op ús-voor:35 12:35** Hyen komo: Mati 25:1-13. ‡ **Bqr-ús op ús-voor:36 12:36** Hyen komo: Mark 13:34-36. § **Bqr-ús op ús-voor:40 12:39-40** Hyen komo: Mati 24:43-44.

49 “Mɛ ʊn haan remen ʊm ja'asutɛ Shir o-cow, yo wʊ hette m-reese ʊn **ya-ʊr-ba'as** ʊr-koob à. Komo ʊm conog ma a zee, wʊ ciristɛ piish ʊn ma-to ʊn yɛ ʊn reese ʊn yɛ ʊr-koob nɛ.

50 Amba ʊr-takan, sɛ ʊm swoog ʊr-koob har m-mar. ʊm ru'usse ʊr-hi se ʊm komog.*

51 ¿Zee-m nɔ mɛ ʊn haan o remen dak-o nomot gwugwʊ? Ay, ba gwugwʊ á, amba m-wonge.

52 Takan-mɔ m-moka hur-o ʊn hun-nɛ nɛn taan oa wonge, tet ʊs-ryaab, ʊn yoor nɛ komo yoor ʊs-ryaab, ʊn tet nɛ.

53 Tat-nɛ ʊs-ryaab ʊn yakar-nɛ, komo yakar ʊs-ryaab ʊn tato ʊn yɛ nɛ. In-nɛ ʊs-ryaab ʊn yakar-yɛ ʊn yɛ nɛ yan-ne'a-nɛ, komo yakar yan-ne'a-nɛ ʊs-ryaab ʊn in-nɛ ʊn yɛ nɛ. Inu ʊn wà ʊs-ryaab ʊn ne'a-wʊ ʊn wà nɛ, ne'a-wʊ ʊn wà ʊs-ryaab ʊn inu ʊn campɔ ʊn wʊ nɛ.”†

Nap o-da

(Mati 16:2-3)

54 Yeso zeerʊ hun-nɛ, “Da-o nɔ hyenɛ ke'entɛ-o rɔ m-rwʊʊn sɔ ʊr-horan, nɔ m-zee kem a he, komo o rɔ m-hɛ.

55 Komo da-o nɔ hyenɛ yo-mɔ m-rwʊʊn sɔ ʊr-horim, nɔ m-zee hund a nɔm, komo o rɔ m-nɔm.

56 Ya-o-shepe! Nɔ m-hoks ʊn gwɔt o-dak ʊn ton-o shir nɛ, komo nɔ rur rii-yo he m-nɔm à. Amba nɔ hoks m-nap ʊn rii-yo mɛ m-nɔm á, remen nɔ zeeɔ nɔ nak Shir amba o-nip nɔ nap wʊ á.

Hongse nɔ ʊn wan-shoos ʊn du nɛ

(Mati 5:25-26)

57 “¿Remen yan o nɔ rotte a piishɛ hi ʊn nɔ rii-yo ʊr-bon yo nɔ he m-nɔm á?

58 ʊreɔ yɛ ken yɛ he'ette wɔ be-de ʊn ko-Gwomo, senge nɔ hongse ka ma-to ʊn yɛ nɛ ba nɔ ʊn wɔ be-de ʊn ko-Gwomo. ʊreɔ nɔ nɔm káanɛ á, yɛa nek wɔ har be-de ʊn ko-Gwomo, wʊa bɔpsɛ yan-saw-to ʊt-gwomo wɔ, komo yɛa ke wɔ.

59 Wɔa she'et káanɛ, mɛ nɔ m-rurɛ sɛ o komog m-top ʊn rii-yo yɛ rɛ wɔ à.”

Bɔr-ʊs op ʊs-tet

Nɔa mer nɔ yage nɔm ʊr-ba'as á

1 ʊn ka da-o yɛ ken hun-nɛ yɛ rɔ káanɛ, yɛ rurʊ Yeso ma-to ya-o-Gariri-yɛ Panti **Biratus** ho'e da-o yɛ haante Shir ʊt-seke à.

2 Yeso shasurʊ yɛ, “¿Remen Panti **Biratus** hoog ka ya-o-Gariri-yɛ kaanɛ, nɔ ʊn zee o yɛ jiishte yɛ ken ya-o-Gariri-yɛ nɔm **ʊr-ba'as** se?

3 Ayyo, kɔ hiin! Komo mɛ nɔ m-rurɛ, 'yar nɔ **ʊr-ba'as**, nɔ muʊn be-de Shir m-ba kaanɛ á nɔa mer bɔ yɛ marɛ à.

4 Baks nɔ ya-o-Sirom op ʊn eer [18] yɛ kuke-o m-pipir home à. ¿Nɔ ʊn zee **ba'as-de** ʊn yɛ jiishte de ʊn yɛ ken ʊn hun-nɛ yɛ o-Urusharima à?

5 Ayyo, kɔ hiin! Komo mɛ nɔ m-rurɛ, 'yar nɔ **ʊr-ba'as**, nɔ muʊn be-de Shir ʊn ba kaanɛ á nɔa mer bɔ yɛ marɛ à.”

Sha-mɔ ʊn ma-to o-rum yo mate á

6 Yeso rurʊ yɛ ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ: “Wʊ ken net-wʊ ro o-rum nɛ ʊn kat-o ʊn wʊ. Wʊ haarʊ hoob-o ʊt-rum be-de ʊn yo, amba wʊ kum kɔ ʊr-gaan á.

7 Wʊ zeerʊ wan-gut-de o-kat, 'Gwɔt, hak-ʊs tet mɛ m-haan kanɛ hoob-o ʊt-rum be-de ʊn ka rum-yo, komo mɛ kum kɔ ʊr-gaan á. Kups yo ʊr-'wʊn! ¿Remen yan o yo hette m-hoge rerem-mɔ o-dak?’

* **Bɔr-ʊs op ʊs-ʊoor:50 12:50** Hyen komo: Mark 10:38. † **Bɔr-ʊs op ʊs-ʊoor:53 12:53** Hyen komo: Mika 7:6.

⁸ Amba wan-gʉt-de o-kat shasurʉ, ‘Gos-wʉ, yage yo temb, hak-o gaan a gʉt, man hiin riib-se ʉn yo, ʉm ru'e yo ʉt-wʉʉr.

⁹ ʉrege yo makt hak-ye roone à, nomog ʉr-bon deen, ʉrege ne yo mat á, ka da-o woa hoks yo m-kups.’ ”

Yeso 'yonste ne'a-wʉ

gom haw-se à Ho-de ʉr-Wʉwe

¹⁰ **Ho-de ʉr-Wʉwe**, Yeso ro ʉr-yoos ʉn **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**.

¹¹ Wʉ ken ne'a-wʉ ro kane ʉn wa-ʉt-kot ne, wʉ reese wʉ ʉr-koob à. Har hak-ʉs op ʉs-eer [18] wʉ ro haw-se, wʉ m-hoks m-inē tete á.

¹² Bɔ Yeso hyente wʉ à, wʉ agnʉrʉ wʉ, “Ne'a, gom ru ho'oste wo!”

¹³ Yeso sakurʉ kom-to ʉn wʉ n-ton ʉn ka ne'a-wʉ, wʉ inʉrʉ tete, wʉ bomurʉ Shir.

¹⁴ Wʉ ken wan-co-wʉ ʉn **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, nomurʉ ʉs-ryaab ʉnze Yeso taaste gom **Ho-de ʉr-Wʉwe**. Wʉ nomurʉ ʉt-ma wʉ zeeru hun-ne, “Ho-ʉt cind-to ro to m-senge, haan no ʉn ka ho-ʉt cind-to a taaste gom-ʉs no, ba **Ho-de ʉr-Wʉwe** á!”*

¹⁵ Gos-wʉ shasurʉ wʉ, “No ya-o-shepe! Ko wʉ ke a morogse na-ye ʉn wʉ, ko janka-ye ʉn wʉ, komo wʉ ruut ye n-do wʉ ye'et ye m-ho **Ho-de ʉr-Wʉwe**.

¹⁶ M-moka kane **ba'as-de** á, a taase gom-o ʉn ka ne'a-wʉ **Ho-de ʉr-Wʉwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wʉ, komo **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot** ru'ute wʉ gom har hak-ʉs op ʉs-eer [18]. Komo wʉ jiishte ʉt-gʉt be-de Shir.”

¹⁷ Shas-o ʉn wʉ ya'ag yan-yage-to ʉn wʉ m'e, amba hun-ne ye ro kane à nomurʉ o-zak remen ka hyat-to wʉ nome à.

Sha-mo ʉt-ma to ʉn ya'ane yo mosta

(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Yeso citurʉ, “¿Re ne gwomo-to Shir ro? ¿ʉn ya ne ʉm he to m-hongse?”

¹⁹ Kaane to ro. Wʉ ken net-wʉ dek go-yo **mosta** wʉ gooru ʉn kat-o ʉn wʉ. Yo poturʉ yo wargurʉ o-'yo, komo yege-no ceeru ʉt-kur ʉn jet-se ʉn yo.”

Sha-mo ʉt-ma to m-yist

(Mati 13:33)

²⁰ Yeso citurʉ komo, “¿ʉn ya ne ʉm he m-hongse ʉn gwomo-to Shir?”

²¹ Kaane to ro. Ne'a dek m-**yist** wʉ wʉgsurʉ mo be-de ʉn me'es kwooz-ʉt yoor [40] to m-hyò se da-o mo kutukse kap à.”

Ya o-ish o-rek yo

(Mati 7:13-14,21-23)

²² Yeso dorurʉ ʉt-bo ʉn riib-o ʉt-bo ne, wʉ ro m-yoose ʉn hun-ne, wʉ ro m-shogbe de o-ʉrusharima.

²³ Wʉ ken wʉ citurʉ wʉ, “Gos-wʉ, ¿hun-ne hiin o Shir he m-gu?”

Yeso shasurʉ ye,

²⁴ “Nom no m-senge no cʉw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cʉwʉt amba yea hoks á.

²⁵ Wa-o-hur a inē wʉ tigute ish, ka da-de no es n-do ʉn ko'ot ʉn ish no m-zee, ‘teksu te ish.’ Wʉa shes no, ‘Me nap no á!’

²⁶ Ka da-de no shes, ‘Te reeg, te su ʉn wo ne, o yooste ʉn bo-o te!’

²⁷ Amba wʉa zee komo, ‘Me nap no á. Inē no be ʉn de. Kap no yan-men-ʉt jaas-to!’†

* **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:14 13:14** Hyen komo: Rwuʉ 20:9-10; Kara 5:13-14. † **Bɔr-ʉs op ʉs-tet:27 13:27** Hyen komo: Bɔng 6:8.

28 Kane nɔ he ʊs-kan nɔ ti-m yin da-ɔ nɔ he **Ibrahi** m-hyan à ʊn **Ishaku, Yakubu** ʊn kap **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir** nɛ n-mɛ ʊn gwɔmo-to Shir, amba Shir a 'ye nɔ ish-o m-cɔw á!‡

29 Hun-nɛ a haan rwɔun-mɔ ʊr-hɔran ʊr-hɔrim nɛ, sɔ o-ye'er ʊn sɔ o-baar nɛ, yɛa she'et be-de ʊn biki-ɔ ʊn gwɔmo-to Shir.§

30 Nɔa hyen, ka yɛ hun-nɛ 'yare à, Shir a gɔks yɛ, komo ka yɛ hun-nɛ gɔkse à, Shir a 'yarag yɛ.*

Yɛso cɔnog o-Urusharima
(Mati 23:37-39)

31 ʊn ka da-ɔ hond hond yɛ ken **Parisa**-nɛ yɛ haanuru be-ʊr Yɛso, yɛ zɛeru wɔ, “O cɔnɛ, o yage, wɔa ru m-mɔka kane o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] cɔnog wɔ m-hɔ.”

32 Yɛso shasuru yɛ, “Ha nɔ rure **Here** ká wɔ-yo o-tuk-yo, ‘Mɛ ʊn yan-se ʊn **ya-ʊt-kot** komo mɛ ʊn ta'as ʊs-gom caane ʊn buk nɛ, hɔ-ʊr atette-de man kom senge-m re.’

33 Kap ʊn kaane nɛ, man bɔp o-cɔw caane, m-buk, n-yishɔ nɛ, ʊn nɔm ʊr-bon hun-nɛ ho **wan-rwɔr ʊn Ma-to Shir** de ken be-de á sɛ o-Urusharima.

34 “Ya-o-Urusharima,
ya-o-Urusharima!

O hɔg **yan-Rwɔr ʊn Ma-to Shir**, o hɔg yɛ Shir tɔmnu wɔ à! Sɔɔ re ɔ ʊm ro cɔngɛ sak ʊn kom-ʊt re n-ton ʊn hun-nɛ ru, bɔ kiit-o rɔ m-hɔk ʊn yakar-yɛ ʊn yo ʊn kɔkɔn-to ʊn yo à, amba nɔ yagu mɛ m-nomot á.

35 Remen kaane Shir a 'yer pyo-o ʊn kɔn-se ʊn Shir ru. Mɛ nɔ m-rure, nɔa hyen mɛ á, sɛ da-o wɔontɛ ɔ nɔ hette m-zee, ‘Shir huɔ wɔ ʊt-kom, wɔ haane ʊn beɛb-ʊr Yawe à.’†”

Bɔr-ʊs op ʊs-nass

Yɛso 'yonste wan-gom

1 De ken **Hɔ-de ʊr-Wuwe** de, Yɛso haag wɔ reet rii-yo m-re ʊn hur-o ʊn wɔ ken caari-wɔ wɔ ʊn **Parisa**-nɛ, hun-nɛ rɔ Yɛso m-gwɔt mɛkse.

2 Wɔ ken net-wɔ, wɔ na-se ʊn wɔ, ʊt-kom nɛ ro huse à, haanuru be-ʊr Yɛso.

3 Yɛso cituru yan-Napse o-**karamsa** ʊn **Parisa**-nɛ nɛ, “¿**Karamsa**-o na zɛeg a taas gom **Hɔ-de ʊr-Wuwe** kɔ ɔ zɛɛ á?”

4 Amba yɛ zɛɛ rii á. Yɛso dekurɔ ka net-wɔ, wɔ taasuru gom-o ʊn wɔ, komo Yɛso zɛeru wɔ arag.

5 Ka da-de wɔ zɛeru yɛ, “Urege ʊn be-ʊr nɔ, wà, kɔ o-na yo ʊn wan-gaan hebutɛ ʊr-dù **Hɔ-de ʊr-Wuwe**, ¿nɔa hussune yo ʊn **Hɔ-de ʊr-Wuwe** ba ʊn naas o-da á?”*

6 Amba yɛ hoks wɔ m-shas ʊn ka cot-ɔ á.

M-yar ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi nɛ

7 Yɛso werɛg bɔ yɛ ken hamat-nɛ yɛ rɔ m-daag ʊn be-to jiishe ʊr-bon à, wɔ ruru yɛ ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ:

8 “Wɔ ken wɔ bene nɔ gwonge-ɔ ʊt-ge, nɔ she'et ʊn be-to jiishe ʊr-bon á. A nom a banag wɔ jiishe nɔ ʊt-gos à.

9 Komo wa-ʊr-ben, wɔ banɔ nɔ à, wɔa haan wɔ zee wɔ, ‘Inɛ, o 'ye wɔ ká be-de.’ Ka da-de wɔa hɔgɛ m-'e komo o warag m-she'et ʊn de ken be-de n-dak.

‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:28 13:28** Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. § **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:29 13:28-29** Hyen komo: Mati 8:11-12. * **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:30 13:30** Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:35 13:35** Hyen komo: Bɔng 118:26. * **Bɔr-ʊs op ʊs-nass:5 14:5** Hyen komo: Mati 12:11.

10 Amba a bene nɔ, ha nɔ, nɔ she'et pakse, remen wu banu nɔ à wua haan be un du wu zee, 'Daan n-ton nay yo, un be-de jiishe à.' Woa re ur-ho un hyan-o ye a bane à.†

11 Remen kaane, cow-o o-gaan yo un wu deete hi un de un wu n-ton ne à, Shir a kergunte wu n-dak. Komo wu esse hi un de un wu n-dak à, Shir a deet wu n-ton."‡

12 Ka da-de, Yeso zeeru wa-o-biki, "Wo band nay ru á, komo wo band hen-ne ru á ko baag-o ru á, komo wo band ya-o-kwum ko yan-bor-se un hur-o ru á, remen yea topo wo yo o nome ye à.

13 Amba da-o wo ine o-biki, ban koob-ne, un ryam-ne ne un po-ne ne.

14 Komo Shir a huu wo ut-kom, remen yea hoks wo m-tope á. Shir a huu wo be-de un hun-ne kashi-ye mare à, ho-de ye he m-ine à."

Sha-mo ut-ma to un caari-o o-biki
(Mati 22:1-10)

15 Bɔ wan-gaan be-de un ka hun-ne ye ro tara, remen ye reet rii-yo m-re hogute kaane à, wu zeeru Yeso, "Ya-o-zak-ye ka ye he m-she'et tara be-de un biki-o un gwomo-to Shir à!"

16 Yeso zeeru wu, "A nomog wu ken net-wu, wu nome caari-o o-biki à, o wu bente hun-ne deen à.

17 Bɔ da-o o-biki woonte à, wu tomuru guw-ne ye un wu, ye rure hamat-ne ye un wu, 'Rwuun nɔ, ko wu ke zongsute!'

18 Amba ye taknuru hoob-o us-cow kap, gaan un gaan. Wu takne à zeeru ko-guw, 'Um oog o-kat, komo um conog m-ha um gwoton o, hakkure zee wu hoge kon-us re!'

19 Wu ken wu zeeru, 'Um oog na op ye ut-kerem, um conog m-ha um megerte ye, hakkure zee wu hoge kon-us re.'

20 Wu ken wu zeeru, 'Um komog o ka biki-o ut-ge, remen kaane man hoks m-habe á.'

21 "Ka ko-guw-wu warguru wu ruru wan-hur-o un wu. Wan-hur-o un wu swooru us-ryaab. Wu zeeru ko-guw, 'M-moka ru, o dore us-cow us-bu ne se o-bo, o band koob-ne, ryam-ne, un po-ne ne.'

22 Bɔ jimute à, ko-guw zeeru, 'Gos-wu, um hogute ma-ut ru, um nomog komo bo o zee à, amba be-ur kusse remen ye ken ye.'

23 Wa-o-hur zeeru ko-guw, 'Ru un cow-se o-bo, us-bu ne, o zee hun-ne cowon n-me remen hur-o re shiit.'

24 Me nɔ m-rure ko-wan-gaan be-de un ye um ro bange à, wua rek rii-yo m-re yo m-nome á."

Dor Yeso ro us-nu ne
(Mati 10:37-38)

25 De ken ho-de bo buug-de un hun-ne deen ro un dore un Yeso à, wu wakturu wu zeeru ye,

26 "Yatt-wu he warag wan-neke-m re ye á, se wu conog me arge tato un wu, un inu un wu ne, ne'a un wu, un yakar ne, hen-ne un sek-ye ne, un hoog-mo un wu ne komo.Š

27 Ka ye 'yare dek un **kan**-o un ye, ye dond me á, yan-neke-m re ye á.*

28 "Urege wu ken wu be-ur nɔ conog ut-mà, wu she'et tara wu neps yo wu he m-ho be-de un ka mà-to à, wu gut urege wu ro un hwor ne ye wu hette kom un ka mà-to à.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:10 14:8-10** Hyen komo: Swoo 25:6-7. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:11 14:11** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 18:14. § **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:26 14:26** Hyen komo: Mati 10:37. * **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:27 14:27** Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

29 ʊrege wʊ rɔtt á, wʊa hoks kɔm ʊn ka mà-tɔ, tɔ wʊ takne á, komo kap bɔn ye hyane bɔ wʊ takne à yeà nemes wʊ.

30 Yeà zee, 'Wʊ ka net-wʊ takante ʊt-mà amba wʊ hoks m-kɔm á!'

31 "ʊrege ko-gwɔmo ruug ʊn hun-ne ne dugu-ʊs op [10,000], ye dumut ʊn wʊ ken ko-gwɔmo-wʊ ne, wʊ heene wʊ m-dum à ʊn hun-ne ne dugu ʊr-kwɔɔz, [20,000] wʊa she'et ʊr-takan wʊ ceke, ʊrege wʊ rɔ m-'wɔns ne wʊ dumut ʊn wʊ ka ko-gwɔmo-wʊ ne.

32 ʊrege wʊ rɔtt á, wʊa tom yan-tɔm-ye ʊn wʊ be-de ʊn wʊ ka ko-gwɔmo-wʊ, wʊ kɔn wʊ ye she'et ba ʊt-ween cin ba ye ʊn 'gone.

33 ʊn ka bu-yo o-gaan, kɔ wan-gaan be-ʊr nɔ wʊa hoks me m-dɔre á, se wʊ ya'aste kap bɔ ʊn rii-yo wʊ rɔtte à."

Pɔr-mɔ o-hwaa
(*Mati 5:13; Mark 9:50*)

34 "Pɔr-mɔ ʊr-bon ne, amba ʊrege rere-mɔ ʊn mɔ teeste, cɔw rɔ kɔn, yo a hette mɔ m-muut m-pɔr komo á.

35 Mɔ kus ʊr-bon ne o-dak á, kɔ be-de ʊt-wʊur, a mɔ m-uks. Hogu nɔ, ʊrege nɔ rɔ ʊt-tɔ ne."

Bɔr-ʊs op ʊs-taan

Ca-yo ege à
(*Mati 18:12-14*)

1 De ken hɔ-de **yan-gɔks ʊn tar**, ʊn ye ken **ya-ʊr-ba'as** ne, ye haante, ye hogutɛ ma-ʊt Yeso.

2 **Parisa**-ne ʊn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne taknuru ʊs-cenene, "Ka net-wʊ gɔkste **ya-ʊr-ba'as**, komo wʊ re ʊn ye ne!"*

3 Kane Yeso ruru ye ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ:

4 "Wʊ ken wʊ ro ʊn ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wʊ. ¿Ya ne wʊ he m-nɔm? Wʊa yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ʊt-re, wʊ heet hoob-o ʊn ka gaan-yo se wʊ hyante yo.

5 Da-ɔ wʊ hyande yo, wʊa nɔm o-zak har wʊ sagbune yo ʊt-gar, wʊ jonte yo o-hur.

6 Wʊa deken yo o-hur. Ka da-de wʊ agan nay-ne ʊn yan-bɔr-se ʊn hur-ɔ ʊn wʊ ne, wʊ zee ye, 'Me o-zak ne, ʊm hyante ca-yo ege me à. Gu nɔ me o-zak!'

7 Me nɔ m-rure, gon kaane, Shir a nɔm o-zak ɔ jiishe ɔ kàà n-tɔn, remen wan-gaan wa-**ʊr-ba'as**-wʊ waktune be-de Shir à, har zak-ɔ jiishe ɔ ʊn hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye rɔ be-de Shir à.

Hwɔr-yo ege à

8 "Kɔ komo, ne'a-wʊ ro ʊn hwɔr ne, ye a nɔme o-kwɔm à op, gaan-o eguru wʊ. ¿Ya ne wʊ he m-nɔm? Wʊa su ʊr-pitirra, wʊ wishe hur-ɔ ʊn wʊ kap, wʊ gut kɔ de ke ko'so-de se wʊ hyanag yo.

9 Da-ɔ wʊ hyene yo, wʊa agan nay ʊn wʊ ne, ʊn yan-bɔr-se ʊn hur-ɔ ʊn wʊ ne be-ʊr gaan, wʊa zee ye, 'Me o-zak ne deen, ʊm hyanag ka hwɔr-yo, yo ege me à. Gu nɔ me o-zak!'

10 Kang-o gaan kane, me nɔ m-rure, **yan-tɔm-ye Shir** rɔ m-nɔm o-zak remen wan-gaan-wʊ waktune wʊ dɔre Shir à."

Wà-wʊ ege à

11 Yeso dooru m-zee, "Wʊ ken net-wʊ rɔ ʊn yakar ne yoor, yan-campo-ne.

* **Bɔr-ʊs op ʊs-taan:2 15:1-2** Hyen komo: Ruka 5:29-30.

12 Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, 'Ya'as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ut ru m-moka.' Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ut yoor.

13 Ut-ho hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ur-hew ne, kané wu saburse hwor-ye un wu, un she'et-de ba ur-bon.

14 Wu hooru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer 'henuru un ka dak-o, komo wu rott rii á.

15 Wu haaru ur-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wa-wu be-de un yege-arede wu ye'et ye rii-yo m-re.

16 Ka wa-wu conuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya'e wu rii-yo m-re á.

17 Ur-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, 'Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kané un mar-mo un mer!

18 Man ine m-warag be-ur tato re, um zee, "Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, um nomo wo **ur-ba'as**.

19 Me bo'os o do me m-aag wa ru á, dek me untun wan-gaan be-de un guw-ne ru."

20 Wu inuru kané wu bopuru o-cow wu ro m-warag be-ur tato un wu.

"Cin wu ro ur-hew ne o-hur ne, da-o tato un wu hyambe wu à, wu hoguru ur-'won un hur-de un wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wa un wu, wu paturu wu.

21 Ka wa-wu zeeru, 'Tato re, um nomote Shir **ur-ba'as**, un wo ne. Me bo'os o do me m-aag wa ru á!'

22 Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye un wu. Wu zeeru, 'Hor-m-hor! Hantu no gund-to jiishe ur-bon à no tupe wu. Tupu no wu o-kwot un jow-yo un wu, komo no tupe wu ut-ka'ante un na-se un wu.

23 Ka da-de no gut marikki-yo m-sem, no pen yo, a nom no biki-o o-zak!

24 Remen ka wa re wu ro marag, amba m-moka wu ro un hoog ne. Wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' Remen kaane komo ye taknuru o-biki.

25 "Un ka da-o Wa-wu ro sek-wu à ro o-kat. Wu ro m-jo'on o-hur, bo wu woonte yow yow o-hur ne à, wu hoguru ut-dum us-sep ne.

26 Wu agnuru ko-guw wan-gaan wu cituru wu, '¿Ya a m-nom?'

27 Ka ko-guw-wu shasuru wu, 'Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sem, remen wu muunte o-hur kerker.'

28 "Ka sek-wu wu swooru us-ryaab, wua tuw ka hur-o á. Tato un wu rwuunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur.

29 Amba wu shasuru tato un wu, 'Gwot, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor um nomot o-biki un nay re ne á.

30 Amba ka wa ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de un ne'a-ne ye hwaa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sem remen wu!'

31 Ka tato-o shasuru wu, 'Wa re, wo kané ko o ke da-o un me ne, komo kap yo ma re yo ma ru yo.

32 Amba depete a nom o-zak o-biki ne, remen heno ru ro marag, amba m-moka wu ro un hoog ne, wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' "

Bor-*us op us-cind*

Weer-se un wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeerū yan-neke-mō un wū, “A nomog wū ken net-wū ko-ya-o-kwum, wū ro un ko-guw ne wan-bebe un wū ut-saw. Wū ken wū rurute ka ko-ya-o-kwum-wū unze wan-bebe un wū ut-saw ro wū un saburse un hwor.

² Remen kaane wū agnuru wan-bebe un wū ut-saw. Wū zeerū wū, ‘Um hogute wo me m-saburse un hwor. Remen kaane kamsundu me saw-ut re, um wongsute wo un baab-to un saw-ut re ne.’

³ Ka ko-guw-wū zeerū hi un de un wū, ‘A wongse me un senge-m re ne. ¿Ya ne um he nom? Mett m-'wons mō tom á, komo me m-hoge m-'e mō us-kon.

⁴ M-moka um nak yo um he nom à! Remen da-o senge-m re te'e, man kum nay-ne, ye he me m-barke ye gu me un hur-to un ye à.’

⁵ “Wū agnuru hun-ne kap ye ka wan-hur-o un wū ro m-dore ut-moog à. Wū cituru wū ur-takan. ‘¿Re ho o a wo m-dore ur-moog?’

⁶ Wū shasuru, ‘Tur-to m-now o-zungu [100].’ Wan-baab-to ut-saw zeerū wū, ‘Takurda-o ut-moog o ka, she'et, o gen kwooz-ut yoor un op [50] hor-m-hor.’

⁷ Wū dooru m-cit un wū ken wū, ‘Wo komo ¿re ho o a wo m-dore?’ Wū shasuru, ‘Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].’ Wan-baab-to ut-saw zeerū wū, ‘Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-us eer [800].’

⁸ “Remen kaane bo ka ma-to rwuune à, ka wa-o-kwum, wū bomog wan-bebe un wū ut-saw us-weer bo wū nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-ne ye dore Shir á, ye ro us-weer ne be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-ne ye jiište ka ye dore Shir à, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir hette m-nom o-zak un ye ne à.”

⁹ Yeso dooru m-zee komo, “Remen kaane me no m-rure, gu no or un no un rii-yo no rotte un ka dak-o à, remen Shir barkutu no n-me un hur-o un wū, da-o yo teese à.

¹⁰ Bo un wū nome o-nip un rii hiin à, wua nom o-nip un rii caari, komo bo un wū wuke o-nip un rii rek-yo à, wua wuke o-nip un rii caari.

¹¹ Urege, no hoks m-nom o-nip un rii-yo no kume un ka dak-o á, Shir a bopsu no kashi un rii n-Ton á.

¹² Komo urege no hoks m-nom o-nip un rii-yo Shir bopsu no un ka dak-o á, wua bopsu no rii n-Ton á.

¹³ “Ko-guw wan-gaan wua hoks nome un nen yoor m-guw á. Go un ka ko-guw wua yage wan-gaan, wū cun wan-gaan, ko wū nome wan-gaan o-dorotte wū yage wan-gaan. Remen kaane noa hoks m-nome un Shir m-guw no nome hwor komo á.”*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bo **Parisa**-ne hogute kaane à, ye haguru Yeso remen ye ro un con-to un hwor ne.

¹⁵ Yeso zeerū ye, “No conog hun-ne zee no un men-ut pus-to ne, amba Shir nepse no yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-ne bope kom-ut yoor à, be-de un Shir rii-yo á.

¹⁶ “**Karamsa-o Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ro gwomo-to un kumu un hoog rem na un **Yahuda**-ne har da-o **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**. Bo un da-o **Yohana**, me un yan-neke-m re ne rworog, **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Komo hun-ne deen sengute ye gokste to.†

¹⁷ Amba jiište busbus a porogse o-dak o-Ton ne, da a zee a jorote gom-de jiiše us-rek à, de un **karamsa-o Shir**.‡

* **Bqr-ús op ús-cind:13 16:13** Hyen komo: Mati 6:24. † **Bqr-ús op ús-cind:16 16:16** Hyen komo: Mati 11:12-13.

‡ **Bqr-ús op ús-cind:17 16:17** Hyen komo: Mati 5:18.

18 “Kɔ wu ke campo wu, ho'ose ne'a un wu, wu gaaru wu ken ne'a-wu, wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun, komo kɔ wu ke campo-wu ga'e ka ne'a-wu a ho'ose à, wu ma wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun. §

Ko-ya-o-kwum un Razarus ne

19 “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu cope ut-gund to ro pukpuk à to un hwor deen, wu ro m-hoge rerem-mo hoog-mo un wu kɔ de ke ho-de.

20 Wu ken ko-koob-wu ro komo kane, a wu m-zee Razarus. Wur-o un wu kap nat-to, a wu m-hante un ish-o hur-o un ka wa-o-kwum-wu,

21 remen wu reet ga-to ro m-he'en un ka ko-ya-o-kwum-wu n-dak à, da-o wu ro m-re à. Yege-wɔ masuru m-haan ye ro m-rekem un nat-to un wu.

22 “Ka ko-koob-wu maruru, **yan-tom-ye Shir** dekuru wu ye heeturu wu n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Ton un Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wu maruru, hun-ne jokuru wu.

23 Komo n-me o-kuub o-ra, wu ro un swo ur-koob, wu dassuru ur-hi wu hyamburu **Ibrahi** ur-hew ne, un Razarus ne un riib-o un wu.

24 Wu aaguru, ‘Tato re **Ibrahi**, hoge 'won un de, o tomon Razarus wu ru jow-yo un wu m-ho, wu haan, wu gwu'urse rem un de, remen me m-swo ur-koob n-me o-ra!’

25 “Amba **Ibrahi** zeeru, ‘Baks, wa re o, da-o un hoog-m ru o hogute m-rerem, Razarus komo swoog ur-koob. Amba m-moka wu ro m-hoge rerem-mo un wu kane, wo ne, wo un swo ur-koob.

26 Kane komo, caari-o o-kuub ro kon un tete na, remen ye cone m-pas be be-ur no yea hoks á, kane komo, yatt-wu he hoks m-passan be-de no ro wu haante be-de te ro á.’

27 Ka ko-ya-o-kwum-wu zeeru, ‘Um konog wo, tato re **Ibrahi**, tom Razarus un hur-o tato re.

28 Me un hen-ne ne taan campo-ne. Wu he wu nek ye ut-to remen me con ye ma ye haan un ka be-de un swo ur-koob de á.’

29 “Amba **Ibrahi** shasuru, ‘**Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ro kon ye he nak un hen-ne ru ut-to à. Depete hen-ne ru hoge ma-to un ye.’

30 Ka ko-ya-o-kwum-wu shasuru, ‘To ka bo'os á, tato re **Ibrahi**! Amba urege wu ken wu inite be-de un margan-ne wu he be-de un ye, ka da-de yea yage nom **ur-ba'as**.’

31 Amba **Ibrahi** zeeru wu, ‘Urege ye hoge **Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne á, yea hoge á kɔ wu ken wu ine be-de un margan-ne.’ ”

Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor

Ur-ba'as

(Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

1 Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Meger-ut ro kon to he hante **ur-ba'as** à, amba Shir a tuks ka wu hante ka meger-to à!

2 A jiish wu ur-bon a gege wu ta'ar-de ur-na un gek-de un wu a jorbe wu n-me m-sa, da a zee wu rwo'e wan-gaan be-de un ka yakar-ye nom **ur-ba'as**.

3 Remen kaane gwot no yo no m-nom à!

“Urege or ru wan-dor nomote wo **ur-ba'as**, ruru wu, urege wu yagute do un nom **ur-ba'as** o nome wu ur-ho.*

4 Urege wu nomote wo **ur-ba'as** ho-ur gaan o-ta'yoor, komo kɔ o ke da-o wu haan wu zee wo, ‘Man do á,’ nome wu ur-ho.”

Ess ut-ma

5 Yan-Tom Yeso zeeru Gos-wu, “Do te m-'wons remen te este ma-ut ru.”

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:18 16:18** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:3 17:3** Hyen komo: Mati 18:15.

⁶ Yeso shasuru, “Urege no ro un ess ut-ma ne untun go-yo jiiše us-rek à untun go-yo **mosta**, noa hoks m-zee un ka 'yo-yo, 'Muuse us-geer ne o sher hi un du n-me m-sa!’ Komo yo a nomo no o-dorotte.

Senge-mo un ko-guw

⁷ “A zee wu ken wu be-ur no ro un ko-guw ne, wu ro wu ut-kerem à, ko gwot un ca. Da-o wu muune so o-kat, woa zee wu re ga-to un wu hor-m-hor á.

⁸ Ko hiin! Woa zee wu ma, ‘Rishnu me ga un de, o wasu me, um reet, um suus, me komse woa hoks m-re un yo ma ru rii-yo m-re yo!’

⁹ ¿Udepe a bum ko-guw remen wu nomog o-dorotte á, depete a bum wu?

¹⁰ Kang-o gaan un no ne, da-o no nome yo Shir zee no, no nom à, zee no, ‘Te guw-ne ye temb, te un nom senge-m te.’ ”

Yeso taaste gom-se un nen op ya-ut-cim

¹¹ Bo Yeso bupte cow-yo o-Urusharima à, wu doruru un te riib-se un dak-o o-**Samariya** un dak-o o-Gariri ne.

¹² Wu ro m-cow un yo ken ya-o-bo yo, wu gonturu hun-ne op ye ro un swo ur-koob un gom-o ut-**cim**. Ye esuru ur-hew ne.

¹³ Ye 'yonsuru us-cor, “Yeso! Gos-wu! Hoge 'won un te!”

¹⁴ Yeso hyanuru ye, wu zeeru ye, “Ha no be-ur ko-wan-**Cow un kon-se Shir** wu byarag no.”†

Ye ro m-neke un cow gom-se un ye taaru.

¹⁵ Bo wan-gaan hyente gom-o un wu taag à, wu muunuru un bongon-de Shir un cor caari.

¹⁶ Wu soru hi un de un wu n-dak be-de un na-us Yeso, wu bomuru wu. Ka net-wu ko-**Samariya**-wu.

¹⁷ Yeso zeeru, “Nen op ye ka um taase gom-se un ye à, ¿kene ka jero-ye ro?”

¹⁸ ¿Remen yan o bo un ka ko-hamat-wu un hon-de un wu muune wu bumut Shir?”

¹⁹ Yeso zeeru wu, “Ine eso, o arag remen o shereg hur un du be-de Shir, Shir taaste gom-o ru.”

Haan-mo ut-gwomo

(Mati 24:23-28,37-41)

²⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye cituru Yeso da-o gwomo-to Shir he m-haan à. Yeso shasuru: “**Gwomo-to Shir** a haan bo a he to m-hyan á.

²¹ Yatt-wu he m-zee, ‘Gwot, to ka kane!’ Ko, ‘To ka reeno!’ Remen gwomo-to Shir ro be-de no ro à.”

²² Ka da-de wu zeeru yan-neke-mo un wu, “Da-o roon da-o no he m-con no hyen ho-ur gaan be-de un ho-to un Wa-wu un net à, amba noa hyen de á.

²³ Ye ken hun-ne ye he no m-zee, ‘**Wa-wu un net**, Wu ka reeno!’ Ko, ‘Wu ka kane!’ Amba no ru m-gwot á.

²⁴ Me no m-rure untun us-myakt n-ton komo m-cecar ne, kaane muun-mo un **Wa-wu un net**, he m-nom un ho-de un wu.

²⁵ Amba ur-takan **Wa-wu un net** wua su ur-koob deen hun-ne ye un ka da-o, yea 'yarag wu.

²⁶ Bo hun-ne nome da-o **Nuhu** à kaane ye he m-nom da-o re **Wa-wu un net** he m-muun à.‡

²⁷ Ko wu ke m-re m-swo ne, campo-ne un ne'a-ne ne un senge-mo ut-ge, har un ka ho-de **Nuhu** tuwte o-hat à, komo ho-m haanuru mo reeru ye kap.§

† **Bqr-ús op ús-ta'yoor:14 17:14** Hyen komo: Rewi 14:1-32. ‡ **Bqr-ús op ús-ta'yoor:26 17:26** Hyen komo: Taka 6:5-8. § **Bqr-ús op ús-ta'yoor:27 17:27** Hyen komo: Taka 7:6-24.

28 Oa nɔm ʉntʉn da-ɔ wʉ ken net-wʉ jin-de ʉn wʉ Rot. Ko wʉ ke ʉn senge-mɔ m-re m-swɔ ne, ʉt-baab, m-ɔ ne, ʉr-go, ʉt-ma ne.

29 Ho-de **Rot** rwʉʉne bɔ-ɔ o-**Sodom** à, Shir hentʉte o-ra ʉn kak-tɔ o-ra ne ʉntʉn kem n-Tɔn ʉn shir ɔ hoɔrʉ ye kap.*

30 Kaane he m-nɔm ho-de ʉn mʉʉn-mɔ ʉn **Wà-wʉ ʉn net** wʉa 'wɔs hun-ne ba m-zɔnge.

31 "ʉn ka ho-de wʉ rɔ n-tɔn ʉr-doɔb de ʉn kuke-ɔ ʉn wʉ à, wʉ kergʉne á, wʉ cʉw hur-ɔ ʉn wʉ á, wʉ dekonte yo ken rii-yo á, remen Shir a sabʉrse ka ye cone ruut ʉn saw-tɔ ʉn ye à, kaane komo bɔ ʉn wʉ rɔ o-kat à, wʉa warag o-hur á.†

32 Baks nɔ ne'a **Rot** wʉ naaste o-da komo wʉ wakte ʉs-ajima ne remen saw-tɔ ʉn wʉ, Shir sabʉrsʉte wʉ.‡

33 Bɔ ʉn wʉ cone wuke ʉn hoog-mɔ ʉn wʉ à, wʉ yage me m-dore moa ege wʉ, komo bɔ ʉn wʉ hoog-mɔ ʉn wʉ ege rem re à, wʉa kum mɔ.§

34 ʉn ka tet-mɔ, me nɔ m-rʉre, hun-ne yoor m-rew be-ʉr gaan: Shir a dek wan-gaan, wʉ yage wan-gaan n-jim.

35 Ne'a-ne yoor ʉr-na be-ʉr gaan, Shir a dek wan-gaan, wʉ yage wan-gaan n-jim.**

37 Yan-neke-mɔ ʉn wʉ citurʉ wʉ, "Gos-wʉ, ¿kene ka rii-yo he m-kor?"

Yeso shasurʉ, "Be-de u-ʉr rɔ à, kanɛ sakra he m-morge."

Bɔr-ʉs ɔp ʉs-eer

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn ko-gwor ʉn wan-piish ʉt-ma ne

1 Yeso rurʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ sha-mɔ ʉt-ma wʉ yoosʉtʉ ye bɔ ye he m-senge ʉn kon-se Shir ba m-kar á.

2 "ʉn ɔ ken bɔ-ɔ a nɔmog wʉ ken wan-piish ʉt-ma wʉ, wʉ rɔ ʉn hoge gyer-o Shir á, wʉ komo m-hyan hi-de ʉn net ʉs-shi ne á.

3 Wʉ ken ko-gwor-wʉ ne'a, ro kanɛ ʉn ka bɔ-ɔ wʉ ma'ase m-ha be-de ʉn wʉ à ʉn hoob-ɔ ʉn a ya'as wʉ yo rɔ yo ma ʉn wʉ à, wʉ rɔ m-zee, 'Gu me be-de ʉn wan-ryaab-ʉs re.'

4 O-da deen, wan-piish ʉt-ma yage ʉn was, amba ʉr-kom wʉ zeeru hi ʉn de ʉn wʉ, 'Metʉ gyer-o Shir á, me komo m-hyan hi-de ʉn net ʉs-shi ne á,

5 amba remen ka ko-gwor-wʉ sʉtʉ me, man gut remen wʉ kumut yo rɔ yo ma ʉn wʉ à. ʉrege me nɔm kaane á, wʉa ma'as m-haan har wʉ bɔ me.' "

6 Yeso zeeru, "Hogu nɔ yo ka wan-piish ʉt-ma wʉ zee à, wʉ rotte gyer-o Shir á.

7 Wʉ hokste nome ʉn ká ko-gwor-wʉ kaane, remen wʉ suute wʉ, kaane Shir a hoks nome ʉn hun-ne ye wʉ daage à rii-yo ʉr-bon, ʉrege ye konog wʉ, wʉa gu ye hor-m-hor.

8 Me nɔ m-rʉre, Shir a piish ma-tɔ ʉn ye hor-m-hor bɔ ye he hoge m-rerem à. Amba **Wà-wʉ ʉn net** ¿wʉa 'wɔs hun-ne gokste Ma-tɔ Shir da-ɔ wʉ he m-mʉʉn ne?"

Sha-mɔ ʉt-ma tɔ ʉn ko-Parisa ʉn wan-goks ʉn tar ne

9 Yeso doog hun-ne m-rʉre ka sha-mɔ ʉt-ma mɔ, ye nepse she'et-de ʉn ye, kashi de á, komo ye rɔ ʉn muut ʉn ye ken ye n-dak.

10 "Da-ɔ gaan hun-ne yoor haag ʉn **Pyo-ɔ Shir** ye konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wʉ, wʉ ka komo **wan-goks ʉn tar**.

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:29 17:28-29** Hyen komo: Taka 18:20—19:25. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:31 17:31** Hyen komo: Mati 24:17-18; Mark 13:15-16. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:32 17:32** Hyen komo: Taka 19:26. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:33 17:33** Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:35 17:35** Mɔ ken gen-mɔ ʉn dɔ ci-o 36Hun-ne yoor a ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yage wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

11 **Ko-Parisa** esuru un hon wu konuru, 'Shir, um bomog wo remen me ko-hyow á, me ko-wan-men-ut jaas-to wu á, me un rwor ut-bo á, me un hoob-o un ne'a-ne untun ye ken ye á. Um bomog wo remen me untun ka ko-**wan-goks un tar** wu reeno á.

12 Un ho-ut ta'voor me un nom o-**swoot** ho-ut voor, me kume rii-yo wo op à, me wo m-ya'as o-gaan.'

13 "Amba ko-**yan-goks un tar** esuru ur-hew ne komo wu jaks co-o un wu n-Ton á, amba wu wosuru be-de un wu. Wu zeeru, 'Shir, hoge 'won un de, me ko-wa-**ur-ba'as!**' "

14 Yeso zeeru ye, "Me no m-rure, ko-**yan-goks un tar**, waragte o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wu warag o-hur hond hond á. Remen kap ye jakse hi un de un ye n-ton à, Shir à hente ye n-dak, komo kap bo un ye hente hi un de un ye dak dak à, Shir a jaks ye n-ton."*

Yeso huute yakar nu-o ur-bon

(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Ye ken hun-ne ye hanturu yakar-ye un ye be-ur Yeso remen wu huute ye nu-o ur-bon. Yan-neke-m Yeso tepruru ye bo ye nome kaane à,

16 Amba Yeso agnuru ka yakar-ye be-de un wu komo wu zeeru, "Yagu no yakar rek-ye haante be un de, no wen ye á, remen gwomo-to Shir ro be-de gon ye.

17 Baks no de ka! Kap bo un wu goksé gwomo-to Shir untun wa á, wua tuw un den-o Shir á."

Ko-ya-o-kwum

(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 Net caari-wu un **Yahuda**-ne cituru Yeso, "Wa-ur-Yoos, wo kashi-wu, ¿ya ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

19 Yeso cituru wu, "¿Remen yan o o zeete me 'kashi'? Yatt-wu ro kashi á se Shir cot.

20 O nepse ka **karamsa**-o: 'Wo con ne'a-wu un net á, wo ho net á, wo hiw rii á, wo ce'e net ut-ma á, hyan tato ru un inu ru ne ut-gos ne.'† "

21 Ka net-wu shasuru, "Cin me rek-wu um nomosse dorotte-o un o kap."

22 Bo Yeso hoge kaane à, wu zeeru wu, "Yo ken yo ro kon yo kuse o nom à: Baab rii-yo o rotte à kap, o ya'as koob-ne ka hwor-ye, komo woa kum rii-yo ur-bon n-Ton, ka da-o, o haan, o dore me."

23 Amba da-o ka net-wu hoge kaane à, wu hoge m-rerem ko hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wu deen.

24 Yeso hyanuru wu hoge m-rerem á, wu zeeru, "Ko-ya-o-kwum a tuw den-o un gwomo-to Shir un yish pus-ye á!

25 Otte ko-ya-o-kwum-wu tuw den-o un gwomo-to Shir à, jishte ba un rem dorom-yo tuw un ish-o o-ber."

26 Hun-ne ye hoge wu à cituru, "¿Wan wu un ya Shir he m-gu?"

27 Yeso shasuru, "Rii-yo hun-ne a hoks m-nom á, Shir a hoks yo m-nom."

28 Ka da-de Bitrus zeeru, "Gwot! Te yagnute den-ut te, te dorutu wo."

29 Yeso zeeru ye, "Ee, komo um esutu no, ko wu ke wu yage hur-o un wu, ko ne'a, ko hen-ne, ko ye mate wu à, ko yakar remen con-to un den-o ut-gwomo to Shir,

30 wua kum deen un ka hak-se, komo wua kum hoog-o ba m-ta un hak-se roone à."

*Yeso rworog ma-to un mar-mo
un wu so o-tet komo*

(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)

* **Bqr-us op us-eer:14 18:14** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bqr-us op us-eer:20 18:20** Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

³¹ Yeso dekurʊ yan-neke-mo ʊn wʊ op ʊn yoor n-riib, wʊ zeeru ye, “Hogu no! A he no o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rworʊ ʊn Ma-to Shir gene ʊn **Wà-wʊ ʊn net** he m-shi à.

³² Wʊ a he'ebe ʊn kom-to ʊn ye ro **Isra-ne** á, yea pyapar wʊ, ye copse wʊ m-ta komo.

³³ Yea nome wʊ ʊs-sorog, ye ho wʊ amba ho-ur atette-de, wʊa ine ʊn hoog ne.”

³⁴ Amba yan-neke-mo ʊn wʊ ye nap ko o-gaan yo wʊ ro m-zee á, remen a wukute ye ma-to wʊ ro m-rwor à, komo ye nap rii-yo Yeso ro m-rwor á.

Yeso upste yish-ye ʊn ko-po

(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ Yeso ro yow yow o-Jeriko ne, wʊ ken ko-po-wʊ ro tara n-riib ʊn cow, wʊ ro ʊs-kon.

³⁶ Da-o wʊ hoge hun-ne ro m-arag à, wʊ cituru, “¿Yan yo ne?”

³⁷ Ye ruru wʊ, “Yeso ko-ya-o-Nazaret ro m-arag.”

³⁸ Wʊ 'yonsuru ʊs-cor, “Yeso! Baag-o **Dawuda!** Hoge 'won ʊn de!”

³⁹ Hun-ne ye ro co à, kangsuru wʊ ye zeeru wʊ res temb. Amba wʊ 'yonsuru ʊs-cor deen, “Baag-o **Dawuda** hoge 'won ʊn de.”

⁴⁰ Ka da-o Yeso esuru wʊ zeeru, “Hantu no ka ko-po-wʊ be ʊn de.” Bo wʊ wo'onte yow yow à, Yeso cituru wʊ,

⁴¹ “¿Ya ne o cone ʊm nomo wo?”

Wʊ shasuru, “Gos-wʊ, ʊm conog m-hyen.”

⁴² Yeso zeeru wʊ, “Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wo m-hyan.”

⁴³ ʊn gyept-o ʊn yish, wʊ hyanuru cas kane, wʊ doruru Yeso, wʊ ro ʊn nome ʊn Shir ur-bongon. Da-o buug-de ʊn hun-ne hyane kaane à, ye bomuru Shir kap mo ʊn ye.

Bor-ʊs op ʊs-jero

Yeso ʊn Zakka

¹ Yeso cowuru o-Jeriko wʊ ro m-arag.

² Ko-Gwomo-wʊ ʊn **yan-goks ʊn tar** jin-de ʊn wʊ Zakka, ko-ya-o-kwum-wʊ.

³ Wʊ conog wʊ hyen ko wan wʊ ne Yeso. Amba wʊ hoks hyan ʊn Yeso á, remen hun-ne nomog deen, komo wutt m-seeb á ko hiin.

⁴ Wʊ arguru o-rek ʊn co-o ʊn hun-ne wʊ daaru o-dirimi wʊ hyenet Yeso, wʊ ro m-arag ka so à.

⁵ Bo Yeso woote ʊn ka be-de à, wʊ dassuru ur-hi n-ton wʊ zeeru Zakka, “Kergune hor-m-hor, remen ʊn hur-o ru ʊm he m-she'et caane.”

⁶ Zakka kergunuru hor-m-hor wʊ barkuru Yeso zak-o-zak.

⁷ Kap hun-ne ye hyane kaane à, taknuru ʊs-cenene, “Ka net-wʊ Haag ur-hamat ʊn hur-o ʊn **ko-ya-ur-ba'as!**”

⁸ Zakka inuru eso wʊ zeeru Yeso, “Hoge, man ya'as koob-ne ur-purug de ʊn rii re, urege komo ʊm rumuste rii-yo ʊn wʊ ken wʊ, man tope wʊ ka rii-yo so o-nass.”

⁹ Yeso zeeru wʊ, “Ka hur-o kumug gwu caane, remen ka net-wʊ gokste Ma-to Shir untun **Ibrahi**.

¹⁰ **Wà-wʊ ʊn net** haante wʊ hobt, komo wʊ guut ye ege à.”*

Sha-mo ut-ma to ʊn hwor ʊn guw-ne op ne

(Mati 25:14-30)

* **Bor-ʊs op ʊs-jero:10 19:10** Hyen komo: Mati 18:10.

11 Bɔ hun-ne rɔ m-hogɛ ɔn tɔ ka à, Yeso dooru ye m-rure sha-mo ɔt-ma. ɔn ka da-de, wu ro yow yow o-Urusharima ne, komo ye rɔ m-zee ɔnze gwomo-to Shir rɔ ma-to m-rwuɔn.

12 Wu zeeɔ, “Wu ken net caari-wu, rɔ m-ha ɔn o ken bo-o ɔr-hew ne, a sagbute wu ɔt-gwomo, a komse wu muɔnuru o-hur.

13 Bɔ wu ine m-neke à, wu agnuru guw-ne ye ɔn wu nen op komo wu yasuru ko wu ke hwɔr. Wu ruru ye, ‘Sengu no, no gut yo no he m-hoks m-kum da-o me neke.’

14 Amba hun-ne ye ɔn wu yagute wu, ye tomuru n-jim de ɔn wu ɔnze, ‘Te con ka net-wu reete ɔt-gwomo á.’

15 “Komo haanuru a sagburu ka net-wu ɔt-gwomo wu muɔnuru. Bɔ m-jo'on, wu zeeɔ guw-ne ye ɔn wu ye rwuɔn, remen wu nept yo ye kume à.

16 Wu ɔr-takan haanuru wu zeeɔ, ‘Gos-wu, um kumug so o-op n-ton ɔn ka ye o yasɔ me à.’

17 Wu zeeɔ, ‘Keregen, wo ko-guw kashi-wu! O nomog m-senge ɔn rii hiin, man sagbe wo ɔt-gwomo tɔ ɔn bo-ɔt op.’

18 Ko-guw ayoore-wu, haanuru wu zeeɔ, ‘Gos-wu, um kumug so o-taan n-ton ɔn ka ye o yasɔ me à.’

19 Wu zeeɔ wu, ‘Komo woa nom gwomo-to ɔn bo-ɔt taan.’

20 “Komo wu ken ko-guw-wu haanuru wu zeeɔ, ‘Gos-wu, hwɔr ru ye ka, me ɔn wuke ye ɔr-magund.

21 Me wo o-gyer, remen wo rii-yo o-gyer yo. Wo m-dek be-de wo esse á, komo wo m-ce be-de wo go ye á.’

22 Wu zeeɔ wu, ‘Wo ko-guw-wu o-hwaa! Man dek gom-ɔt ru, m-sabursute wo! O nepste me rii-yo o-gyer yo, me m-dek be-de me esse á, komo me m-ce be-de me go á.

23 ¿Remen yan o wo heete hwɔr re o-benki á, be-de um roa goksune m-sakne da-o um muɔne á?’

24 “Ka da-de wu zeeɔ ka ye ro eso kane à, ‘Rumus no ka hwɔr-ye be-de ɔn wu, no ya'as ka ko-guw-wu rɔ ɔn op ne à.’

25 Amba ye zeeɔ wu, ‘Gos-wu, ay, wu rɔ ɔn op ne!’

26 Wu shasuru, ‘Me no m-rure, kap ka ye rɔ ɔn rii ne à, Shir a do ye, amba ka ye rotte rii á, ka yo ye rotte hiin à, Shir a rumus ye yo.†

27 M-moka, ka yan-yage-ɔt re ye, ka ye cone a sagbe me ɔt-gwomo á, hantu no ye kane, ho no ye ɔn hyan-o re!‡ ”

*Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso
(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)*

28 Bɔ Yeso komte ka ma-to à, wu takuru co wu rɔ m-ha o-Urusharima yan-neke-mo ɔn wu rɔ wu m-dorbe n-jim.

29 Bɔ wu woonte yow yow o-Bapaji ne o-Betanya ne à, ɔn 'wu-de o-haag o hun-ne m-zee, **Haag-o ɔn 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mo ɔn wu nen yoor

30 ɔn ka ma-to ne: “Ha no ɔn ka bo-de rɔ ɔn co no à. Da-o no m-cow à, noa hyen wa-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu no yo, no hante kane.

31 Urege wu ken wu cikt no, ‘¿Remen yan o no rotte yo m-us?’ Zee no wu, ‘Gos-wu conog yo.’ ”

32 Ye doruru o-cow, ye 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru ye à.

33 Bɔ ye rɔ m-us ɔn ka wa-yo o-janka yo à, wan-yo zeeɔ ye, “¿Remen yan o no rotte yo m-us?”

34 Ye shasuru, “Gos-wu conog yo.”

† **Bɔr-us op us-jero:26 19:26** Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bɔr-us op us-jero:27 19:11-27** Hyen komo: Mati 25:14-30.

35 Ye dekurɔ ka wà-yo o-janka yo ye heeturɔ Yeso. Ka da-de, ye sakurɔ gund-to ɔn ye ɔn cin-o ɔn ka janka-yo, ye deturɔ Yeso n-ton.

36 Bɔ wɔ da n-ton à, hun-ne neksurɔ gund-to ɔn ye ɔn cow.

37 Bɔ wɔ woonte yow yow o-Urusharima ne à, be-de ka cow-yo dore ɔn 'wɔn-de ɔn **Haag-o ɔn 'yo-se o-Zetun** à, buug-de ɔn hun-ne yan-neke-mo ɔn wɔ taknurɔ bongon-de Shir ɔn 'yons ɔs-cɔr remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à.

38 Ye 'yonsurɔ ɔs-cɔr, ye zeeru,
"Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wɔ haane
ɔn beeb-de ɔn Yawe à,
m-gwugwɔ n-ton kane
m-sekemse be-de Shir!"§

39 Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kane tepsurɔ Yeso. "Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res temb!"

40 Yeso shasurɔ, "Me no m-rure, urege ye reks temb, ta'ar-ut toa takan tep."

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

41 Bɔ Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bɔ wɔ hyente o à, wɔ 'wonurɔ ɔn tuk-mo ut-men remen o, ɔn hun-ne ne ye ro n-me à.

42 Wɔ ro m-zee, "Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de ɔn gwugwɔ-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me á!

43 Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á.

44 Yea ho no ɔn yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton ɔn yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wɔ guut no á!"

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

45 Ka da-de Yeso haarɔ n-me ɔn **Pyo-o Shir**. Wɔ taknurɔ yan-se ɔn ya-m-o ɔn ya-ut-baab ne.

46 Wɔ ro ye m-zee, "A geneg ɔn Ma-to Shir, 'Hur-o re be-de ɔs-kon de'* amba no muute o be-de ɔn hyow-ne!†

47 Ko de ke ho-de Yeso yooste ɔn **Pyo-o Shir**. Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, ɔn sek-ye ne conurɔ ye ho wɔ.‡

48 Amba ye hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap ro wɔ m-hoge, ye con ye **ba'as** ur-gom á.

Bɔr ɔr-kwooz

Wa ya'e Yeso gwomo-to wɔ rotte

ɔn nom ɔn ka hyat-to à

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 De ken ho-de, Yeso ro ɔn **Pyo-o Shir**, wɔ ro m-yoose ɔn hun-ne, komo wɔ ro ɔn rwor ɔn ka Ma-to Shir to, **Ma-to m-Rerem**, Gwomo-ne ye ɔn kon-se Shir ɔn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, mosse ɔn sek-ye ne, haanurɔ. Ye zeeru wɔ,

2 "Ruru te, ¿kene o o kume gwomo-to ɔn nom ɔn ka rii-yo wo m-nom à? ¿Wa ya'e wo ka 'wons-mo?"

3 Yeso shasurɔ ye, "M-moka yage um cit no o ken cot-o:

4 Ruru no me, ¿wa ɔn wɔ ne tomne **Yohana** Wan-Yo'os ɔn hun-ne n-me m-ho, 'hun-ne' ye, ko, 'Shir'?"

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:38 19:38** Hyen komo: Bong 118:26. * **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:46 19:46** Hyen komo: Isha 56:7.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:46 19:46** Hyen komo: Irimi 7:11. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:47 19:47** Hyen komo: Ruka 21:37.

⁵ Ma-ut sunuru ye, “¿Ya ne a he m-zee? A ze'e, ‘Shir,’ wua zee, ‘¿Remen yan o un ya no gokste **Yohana?**’

⁶ Komo a ze'e, ‘Hun-ne’ ye, kap ka buug-de un hun-ne dea ho na, remen ye dekse **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.”

⁷ Ka da-de ye shasuru, “Te nap be-de o rwuune á.”

⁸ Komo Yeso zeeru ye, “Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte un nom kaane á.”

Sha-mo ut-ma to un ko-ya-o-kat un ya-tom-ne

(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.*

¹⁰ Bo da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii.

¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m'e, wu muunuru ba un rii.

¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu.

¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, ‘¿Ya ne um he m-nom? Yage um tomot wa re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!’

¹⁴ Amba bo ka ya-tom-ye hyambuete wu à, ye zeeru hi un de un ye, ‘Wa-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!’

¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hooru wu.”

Yeso cituru ye, “¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom?

¹⁶ Wua haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o.”

Bo hun-ne hoge kaane à, ye zeeru, “Shir wen gon ka rii-yo!”

¹⁷ Yeso gwoturu ye, wu cituru, “¿Ya ne ka Ma-to Shir to ro m-zee? ‘Ka pam-yo ya-ut-ma yage à, yo jiiشته ye ka m-'wons kap.†

¹⁸ Kap bon wu 'hebe un ka pam-yo à wua cagme, urege komo ka pam-yo he'ente n-ton un net, yo à rugumse wu.”

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne conuru ye ship Yeso kane remen ye nepse wu rworog ka sha-mo ut-ma mo remen ye, amba ye ro o-gyer o un hun-ne.

²⁰ Ye ro un hoob-o o-cow remen ye zeet Yeso rworog gom-de **ur-ba'as**. Ye zwopuru ye ken ye o-nu, ye barag m-zee kashi un hun-ne ye ro. Komo ye tomuru ka hun-ne-ye ceeb Yeso us-cot, remen ye bobsute wu, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu o-dak.

²¹ Ya-m-seger un Yeso zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te nepse kap yo o zee, un yo o yoose ne à, hond hond o. Te nepse wo un gwot un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir cone un hun-ne ne à.

²² Ruru te, ¿depete te top tar-o un ko-Gwomo **Sisar**, gwomo-to o-dak o-**Roma**, ko te top á?”

²³ Amba Yeso hyanuru weer-se un ye, wu zeeru ye,

²⁴ “Kutu no me ka hwor-yo a nome o-kwom à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan ne ro kane?”

Ye shasuru, “O ma **Sisar**, ko-Gwomo-wu o-**Roma**.”

* **Bqr ur-kwooz:9 20:9** Hyen komo: Isha 5:1. † **Bqr ur-kwooz:17 20:17** Hyen komo: Bong 118:22.

²⁵ Yešo zeeru, “Remen kaane, ya'as nọ ko-Gwomo **Sisar** yo rọ yo ma un wu à, nọ ya'as Shir yo rọ yo un Shir à.”

²⁶ Ka hun-ne ye hoks Yešo m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye rọ un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne
(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yešo. Ye cit wu,‡

²⁸ “Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. ‘Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.’§

²⁹ A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu rọ sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar.

³⁰ Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu,

³¹ Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wà á.

³² Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru.

³³ M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu rọ? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu.”

³⁴ Yešo shasuru ye, “Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge.

³⁵ Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m-'yons ut-marimar à, remen ye shereg un wu, ye he de m-ga ut-ge, un ká da-o á.

³⁶ Yea warag untun **yan-tom-ye Shir**, yea mer á. Ye rọ yakar-ye Shir, remen ye inute ut-marimar.

³⁷ Komo **Mosa** rworog cas cas, margan-ne a ine un hoog ne. Un ka ma-to wu gene bo Shir nome ut-ma un wu ne à, un ka be-de un tuk-mo ur-ran-de. Wu geneg unze Wan-Koyan, ak hi un de un wu, wu rọ ‘Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.’*

³⁸ Wu rọ Shir o un margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog, remen be-de un wu kap yan-hoog ye.”

³⁹ Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye zeeru, “Wa-ur-Yoos o, ka shas-o rọ ur-bon ne!”

⁴⁰ Bo un kaane, yatt-wu hokse Yešo m-cit komo á.

Kiristi wà Dawuda wu
(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Yešo zeeru ye, “¿Re ne ne ye zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o?

⁴² **Dawuda** un hi un de un wu zee un takurda-o un Sep-to ur-Bongon,
“ Yawe zee Gos-wu re:

“She'et un ka be-de ut-gwomo de,

⁴³ Har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo
o he m-yawag un na-us ru à!” †

⁴⁴ **Dawuda** ak wu ‘Gos-wu,’ komo ¿re o, wu hette m-warag ‘wà un wu’?”

Yešo zee nom nọ ja
un yan-Yoos-de o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bo hun-ne kap hogute wu à, Yešo zeeru yan-neke-mo un wu,

⁴⁶ “Nom nọ ja un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye rọ m-con ye ma'as m-neke un cop-to ur-bon ne, komo ye conog a gas ye, a hyen ye ut-gos ne be-de m-o m-baab ne.

‡ **Bqr ur-kwooz:27 20:27** Hyen komo: Seng 23:8. § **Bqr ur-kwooz:28 20:28** Hyen komo: Kara 25:5. * **Bqr ur-kwooz:37 20:37** Hyen komo: Rwuu 3:6. † **Bqr ur-kwooz:43 20:42-43** Hyen komo: Bong 110:1.

Ye rō m-daag be-de ur-she'et de ur-bon un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, un be-de jiiše ur-bon ne à da-o ut-biki.

⁴⁷ Ye rō m-cow un hur-to un gwor-ne ye rumus ye saw-to un ye, ka da-de komo ye barguru naas o-da deen un kon-se Shir! Koob-de Shir he ye m-'ya à dea jiišh de un kō wu ke!”

Bor ur-kwooz o-gaan

Yar-mo un ko-gwor
(Mark 12:41-44)

¹ Yeso riguru wu hyanuru hun-ne yan-rii rō un hwobe un yar-mo un ye un be-de ur-ess n-me un **Pyo-o Shir**.

² Komo wu hyanuru wu ken ko-koob-wu un ko-gwor-wu ne'a jorbute nera yoor.

³ Wu zeeru, “Me no m-rure, ka ko-gwor-wu jiište kō wu ke m-yar,

⁴ remen ye ka gasunte ye yagne yo kuse à, amba wu, ko-koob untun wu, ya'aste kap yo rō wu à.”

Yeso rworog a wuks den-o Shir
(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Ye ken ye **yan-neke-m Yeso** rō un ma-to un **Pyo-o Shir**, o rō ur-bon de o-gwot ne un ka ta'ar-to a meete o à un yar-mo a ya'e Shir ne à. Yeso zeeru,

⁶ “Kap ka yo no hyane à, da-o roon a yage ur-ta'ar n-ton un de ken de á, a wuksusse ko de ke.”

Swo ur-koob
(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Ye cituru wu, “Wa-ur-Yoos, ¿ya un da-o a he m-nom kaane? Komo ¿ya un gon napa-o te he m-hyan, te nept ka da-o woonte?”

⁸ Yeso zeeru, “She'et no zongse, no yage kō wu ke raks no á. Hun-ne deen a haan un jin un de. Yea haan, ye zee, ‘Me rō wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-o rō yow yow!’ Amba no dore ye á.

⁹ No hoge o-gyer á, da-o no hoge ma-to ur-gun, m-barme ne, se a nomog gon to ur-takan, amba yan zee kom-ur rō yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ut-gwomo ut-gwomo ne komo kaane.

¹¹ Dak-o a nukte o ho hun-ne, mer, us-gom ne kō kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-Ton un shir.

¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship no a reesu no ur-koob, a heet no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir be-de un piish ut-ma, a ke no. A heet no be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen no me m-dore.

¹³ Kane no he m-kum o-da no rurutu ye ma-ut re to ur-bon.

¹⁴ Zongu no ba da-o un woon, no was bo no he hi un no m-ruut á, urege ye ce'utu no ut-ma.

¹⁵ Remen man 'ye no ut-gom, us-weer ne, bo yan-yage-ut no a hoks no un wakse un yo no zee á.*

¹⁶ A heet cetente-us no be-de un ye mate no à, hen-ne no un baag-o no ne, un nay no ne ne, komo yea ho ye ken ye be-ur no.

¹⁷ Kō wu ke wua yagu no rem re.

¹⁸ Amba kō o-hi o-gaan un hi un no yoa he'en á.

¹⁹ No shere be-de Shir noa kum hoog-o ba m-ta.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:15 21:14-15** Hyen komo: Ruka 12:11-12.

Yeso zeeḡ a saburḡe o-Urusharima
(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ “Da-o nɔ hyenḡ ya-ʉr-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de nɔa nep da-o rɔ yow yow a sabursute o.

²¹ Ka da-de ka ye rɔ un dak-o o-Judiya ye som ut-haag, ka ye rɔ n-me o-bo à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-do à, ye warag n-me o-bo á.

²² Remen ka ho-to, ‘Ho-to un swɔ ʉr-koob to,’ remen a sho’oste o-nip yo Ma-to Shir zee à.†

²³ Rii-yo ʉr-’won yo ne’a-ne ya-ut-uub un ka da-o, un ye rɔ un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba’as-de** un ye.

²⁴ A ho ye ken ye be-de ʉr-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à.”

Muun-m Yeso
(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

²⁵ Yeso aragturu m-zee, “A hyen saw-to ut-hyat n-ton ʉr-ho, o-reng un regen-ne. Ut-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hoge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.‡

²⁶ Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak à, Shir a nukt myet bo un rii-yo rɔ ut-gwomo ne n-Ton un shir à.

²⁷ Ka da-de **Wà-wu un net** a muun, untun o-ke’ente m-’wons ne deen, komo o-mok ne.§

²⁸ Da-o nɔ hyenḡ ka rii-yo cirig m-nom, ine nɔ eso nɔ sher ʉr-beeb ne nɔ jaks hi-ut nɔ n-Ton, nɔ gut Shir remen wu rɔ ma-to un gu un nɔ.”

Yoos nɔ be-de ’yo-yo o-rum
(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

²⁹ Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ut-ma: “Ceker nɔ ’yo-yo o-rum un se ken ’yo-se ne.

³⁰ Da-o nɔ hyenḡ se cirig m-tupe, nɔ nak sho-o nomog yow yow.

³¹ Kang-o gaan, da-o nɔ hyenḡ ka rii-yo rɔ m-nom, nɔ nep unze gwomo-to Shir ro ma-to m-won.

³² “Me nɔ m-rure o-nip, hun-ne ye rɔ un hoog ne m-moka à yea wo m-mar kap á, se ka yo um zee mosse o-bo o o-Urusharima ne à shiig.

³³ O-Ton o-dak ne a tees, amba ma-ut re a te á.

Depete a wer

³⁴ “Wer nɔ! Nɔ shoos hi un nɔ ut-biki á, m-swɔ ne komo un ceker-se un hoog ne á. Me un zee kaane remen ka ho-de a ’wos nɔ ba nɔ un nap

³⁵ untun ceeb. Remen de a haan hono o-dak kap de ’wos ko wu ke wu rɔ un hoog ne n-dak à.

³⁶ Zongu nɔ, komo nɔ kon ko de ke ho-de, remen nɔ kumut beeb-de m-ru un kap yo he m-haan à, komo nɔ est un co-o un **Wà-wu un net.**”

³⁷ Ko de ke ho-de Yeso rɔ m-yoos un **Pyo-o Shir**, ko mo ke rim-mo wu ro m-ha **Haag-o un ’yo-se o-Zetun** taasɔ m-tet wu ro un kon-se Shir.*

³⁸ Ko de ke ho-de n-sot hun-ne kap rɔ m-ha un **Pyo-o Shir**, remen ye hogute wu.

† **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:22 21:22** Hyen komo: Hose 9:7. ‡ **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:25 21:25** Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:27 21:27** Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

* **Bɔr ʉr-kwɔɔz o-gaan:37 21:37** Hyen komo: Ruka 19:47.

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor

A gamag ʊr-hi a yagute Yeso

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o rɔ yow yow ɔ ʊn **Biki-o ʊt-Burodi to ba m-Yist** ɔ hun-ne m-aag **Biki-o m-Pas** à.*

² Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne rɔ ʊn gyer-o ʊn hun-ne, remen kaane ye cowuru hoob-o ʊn bu-se ye hette ho ʊn Yeso ba hun-ne ʊn nap à.

Yahudas eks wua beeb Yeso

(Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ **Ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kot** cowuru ʊn hur-ur Yahudas, wu a m-zee Iskariyoti à, wan-gaan be-de **yan-neke-m Yeso** op ʊn yoor [12].

⁴ Yahudas haaru, wu nomuru ʊt-ma ʊn Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn caari-ne ne yan-'er-de ʊn **Pyo-o Shir** bo wu he ye m-bopse ʊn Yeso à.

⁵ Zak-o hooru ye, ye zeeru yea top wu hwor.

⁶ Yahudas esuru kaane, komo wu taknuru hoob-o ʊn da-o jiishe ʊr-bon à, ɔ wu hette ye m-bopse ʊn Yeso à, ba hun-ne ʊn nap.

Yeso zongute wu reet Biki-o m-Pas

(Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)

⁷ Da-o ʊn **Biki-o ʊt-Burodi to ba m-Yist** woɔnuru da-o a he pan ʊn ca-yo ʊr-seke yo ʊn rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** à.

⁸ Yeso tomuru Bitrus ʊn **Yohana**, wu zeeru, “Ha no zonge no nom rii-yo m-re yo ʊn **Biki-o m-Pas** a reet no!”

⁹ Ye cituru wu, “¿Ke ne ɔ, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?”

¹⁰ Wu shasuru, “Bo no m-cow o-bo à, noa gonte wu ken net-wu dekne dede-o m-ho à. Doru no wu ʊn hur-o wu cɔwte à.

¹¹ No zee ka wa-o-hur wu: ‘Wa-ur-Yoos zeege te cit wo, ¿o ke kuke-o yan-neke-m re ʊn me ne hette m-re rii-yo m-re yo ʊn **Biki-o m-Pas?**’

¹² Wua kutu no caari-o o-kuke ɔ a ma'e n-ton ʊn or ʊn ɔ à, kaane no he na nome ʊn rii-yo m-re.”

¹³ Ye ruuru komo ye 'wossuru rii hond hond bo Yeso ruru ye à. Komo ye nomuru rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**.

Rii-yo m-re yo ʊn Biki-o m-Pas

yo ʊn Wan-Koyan

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

¹⁴ Bo da-o woonte à, Yeso she'eturu be-de ʊn re rii-yo m-re ʊn yan-tom-ye ʊn wu ne.

¹⁵ Wu zeeru ye, “Um conog deen, um re ka rii-yo m-re yo ʊn **Biki-o m-Pas** ɔ ʊn no ne, ka da-de um swooru ʊr-koob!”

¹⁶ Me no m-rure, man re yo komo á, se da-o Shir kome gwu-o ʊn hun-ne ye ʊn wu à.”

¹⁷ Ka da-de Yeso dekuru ʊr-ibitte de m-modi, wu bomuru Shir. Wu zeeru, “Dek no, no wong.

¹⁸ Me no m-rure m-moka har ma co, man su ka 'wuur-o á, se gwomo-to Shir woonte.”

¹⁹ Ka da-de wu dekuru ʊr-burodi wu bomuru Shir, wu caturu de. Wu ya'suru ye, wu rɔ m-zee, “Wur-o re ɔ ka ɔ um **seke**, rem no à. Sengu no m-nom kaane no ma'aste me m-baks.”

* **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor:1 22:1** Hyen komo: Rwuu 12:1-27.

20 Kang-o gaan, wu yasɔ ye ka ibitte-de da-o ye reese rii-yo m-re à. Wu rɔ m-zee, “Ka ibitte-de swor o-nu o o-pu o dea es un hyó-m re, mo a wuuse rem no à.†

21 “Gwot no! Ka wu he me m-bopse be-de ya-ut-yage à, wu rɔ kanɛ un me ne be-de un rii-yo m-re!‡

22 **Wà-wu un net** wua mer bɔ Shir esse à. Amba ka wu yase **Wà-wu un net**, wua warag rii-yo ɔr-'won!”

23 Ye taknuru citun hi un de un ye, “¿Wan wu ne be-ur na, wu he nom un ka rii-yo à?”

Ma-ut sunute un wu he gos-wu à

24 Ma-ut sunute be-de un **yan-neke-m Yeso**, to un wu he gos-wu à, be-de un ye.§

25 Yeso zeeru ye, “Gwomo-ne ye un ya-o-dak, ye rɔ ye m-kute m-'wons. Komo ka gwomo-ne ye rɔ m-zee un hi un de un ye, ‘Nay-ne ye un ka hun-ne ye.’

26 Kaane no he m-nom, gos-wu be-ur no, se wu waragte rek-wu, komo wa un co, se wu muute hi un de un wu untun ko-guw.*†

27 ¿Wa rɔ gos-wu ne, ka wu she'ete wu reete, ko wu nome wu hante à? Wu she'ette wu reet à. Amba um rɔ be-ur no untun wu nome wu hante à.‡

28 “No rɔ un me ne kap bɔ un meger-ut re.

29 Komo bɔ Tato re sagbu me ut-gwomo à, kaane um sagbu no.

30 Noa re noa su da-o un gwomo-ut re, komo noa she'et ut-comos remen noa piish ma-to un ka baag-ut op ut-voor [12] to, to o-Isra.§

Yeso zeeg Bitrus a she wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

31 “Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** konog a 'ye wu o-da wu megertu no kap, a wongte yo ur-bon, un yo ba ur-bon ne, bɔ ya-tom rɔ un wong un hyo un kwa ne à.

32 Amba um konog rem ru, bɔ wɔa tuku me o-cin á. Komo o sher be un de, o ru or ru ne jaab-o ut-men.”

33 Bitrus shasuru, “Gos-wu, um rɔ zongse a ke'et me un wɔ ne, um meret komo un wɔ ne!”

34 Yeso zeeru, “Bitrus, me wɔ m-rure, wɔa nom she'-m re o-tet rii-o keeg-yo o-kiit kenet.”

Ba-de un hwor, o-ba, o-magay ne

35 Ka da-de Yeso cituru yan-neke-mo un wu. “Bo um tomu no ka da-de ba un ba-de un hwor, ba o-ba, ba ut-ka'ante, ¿ya un yo no taage?”

Ye shasuru, “Ko rii.”*

36 Yeso zeeru, “Amba m-moka, bɔ un wu rɔ un ba-de un hwor ne à, ko o-ba, wu dek, komo bɔ un wu rɔ ba o-magay à wu beeb matuku-de un wu, wu o o-gaan.

37 Nom no yo, remen Ma-to Shir to zeeg, ‘A muut wu **ko-ya-ur-ba'as**,† se to waragte o-nip, remen to a gene ut-ma re à toa mit o-nip.”

38 Yan-neke-mo un wu zeeru, “Gwot! Gos-wu, magay-ut yoor-to ka!”

Wu shasuru, “To bɔ'osute!”

† **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:20 22:20** Hyen komo: Irimi 31:31-34. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:21 22:21** Hyen komo: Bɔng 41:9. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:24 22:24** Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka 9:46. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:26 22:25-26** Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:26 22:26** Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:27 22:27** Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:30 22:30** Hyen komo: Mati 19:28. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:35 22:35** Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark 6:8-9; Ruka 9:3; 10:4. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-ɔoor:37 22:37** Hyen komo: Isha 53:12.

*Yeso kɔnɔg Shir**(Mati 26:36-46; Mark 14:32-42)*

³⁹ Yeso yaguru o-bo wu ruuru, bo wu wete m-nom à, n-ton **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mo un wu nekuru un wu ne.

⁴⁰ Bo wu wo ka be-de à, wu zeeru ye, “Kon no bo a meger no á.”

⁴¹ Ka da-de wu arguru wu yage ye untun hew-de un jor-o ur-ta'ar, komo wu kwukuru n-dak, wu konuru Shir.

⁴² Wu zeeru, “Tato re, urege o conog, wo yage me m-suut ka koob-de á. Anze un con-m re á, amba nom bo o cone à.”

⁴³ Ko **wan-tom-wu Shir** haanuru be-de un wu, wu dooru wu m-'wons.

⁴⁴ Un tuk-mo ut-men, wu kone Shir arge n-ga, susamb-mo un wu ro m-he'en n-dak untun m-hyó.

⁴⁵ Bo wu ine be-de us-kon à, wu warguru be-de un yan-neke-mo un wu. Wu 'wos ye ro m-rew, ye karag remen hur-de un ye naasute.

⁴⁶ Wu zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte m-rew? Ine no, no kon Shir bo a meger no á.”

*A shik Yeso**(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11)*

⁴⁷ Yeso ro ut-ma, buug-de un hun-ne woonuru. Wan-gaan be-de un ka op un yoor [12] ye, jin-de un wu Yahudas teknete ye co. Wu haanuru be-ur Yeso wu hamturu wu.

⁴⁸ Amba Yeso zeeru, “Yahudas, zur-hamat o, o he bopse un ya-ut-yage **Wà-wu un net?**”

⁴⁹ Bo **yan-neke-m Yeso** ye ro kane à, hyane yo he m-nom à, ye cituru Yeso, “Gos-wu, zte dum un ye ne un magay-ut te?”

⁵⁰ Wan-gaan be-de un ye, kupsuru to-o un so un kom-o ur-re o un ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

⁵¹ Amba Yeso zeeru, “Yagu no kaane!” Wu ci'uru to-o un ka net-wu, wu dapuru o.

⁵² Ka da-de Yeso zeeru ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, un caari-wu un yan'er-de un **Pyo-o Shir** ne un sek-ye ne, ye haane kane ye shipt wu à. “¿Remen yan o no haante ut-magay ne, ut-ko ne, sa o zee me ko-hyow-wu?”

⁵³ Um ro un no ne, ko o ke da-o un **Pyo-o Shir**, komo no meger no shipt me á. Amba da-o no o ka da-o yan-men-ut jaas-to ro ut-gwomo à.”‡

*Bitrus she'eg Yeso**(Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; Yoha 18:12-18,25-27)*

⁵⁴ Ye shipuru Yeso, ye nekuru un wu ne, un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Bitrus ro ye m-dore n-jim ur-hew ne.

⁵⁵ Yan-hwo'ot o-ra do'og o-ra un tete-o un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, komo Bitrus ro kane.

⁵⁶ Da-o wan-gaan ne'a be-de un guw-ne, hyane wu tara kane be-de o-ra à. Ka ne'a wu tuuru wu yish. Wu zeeru, “Ka net-wu ma **wan-neke-m Yeso** wu!”

⁵⁷ Amba Bitrus she'uru, “Ne'a, me nap ka net-wu á!”

⁵⁸ O-da hiin, wu ken net-wu zeeru Bitrus, “Wo ma wan-gaan-wu be-de un ye!”

Amba Bitrus shasuru, “Ka net-wu, me wu á!”

⁵⁹ Bo da-o jimite komo à. Wu ken net-wu sheruru gung, wu zeeru. “She-m mo kon á, ka net-wu ro un dore un Yeso, remen wu ma ko-ya-o-Gariri-wu!”

⁶⁰ Amba Bitrus shasuru, “Ka net-wu, me nap yo wo m-rwor á!”

Da-o gaan, wu ro ut-ma, kiit-o kanuru.

‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor:53 22:53** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

⁶¹ Yɛso wakturu ɔs-ajima nɛ wu gwɔturu Bitrus, komo Bitrus baksuru Yɛso zɛɛg wu, “Wɔa nom she'e-m re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet.”

⁶² Bitrus joguru ɔs-kan.

*Yɛ nomute Yɛso ɔs-sorog,
yɛ yo'og wu*

(Mati 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Ka hun-nɛ yɛ, yɛ rɔ un er-ur Yɛso à, yɛ nomuru wu ur-ar, ɔs-sorog nɛ, yɛ copsuru wu m-ta.

⁶⁴ Yɛ hɔkkuru wu ur-magund un yish. Yɛ cituru wu, “¿Wa wosu wɔ? Rwɔr!”

⁶⁵ Komo yɛ nomuru wu ma-tɔ un naas ut-mɛn.

A heete Yɛso be-de un piish ut-ma

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)

⁶⁶ Bɔ ish geste à, sɛk-yɛ, un Gwomo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir nɛ, un **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ mɔrguru be-ur gaan, komo a hanturu Yɛso be-de un ka **Mɔrog-de un Sɛk-yɛ** de.

⁶⁷ Yɛ zee, “Rurute, ¿wɔ ‘**Kiristi**’?”

Wu shasuru, “Mɛ ruru nɔ, nɔa dek á.

⁶⁸ Urege komo um cikt nɔ, nɔ hede mɛ m-shas á.

⁶⁹ Amba m-mɔka, har un co, **Wà-wu un nɛt** a she'et ur-rɛ de un Shir be-de ut-gwomo.”

⁷⁰ Yɛ zɛeru kap, “¿Wɔ wu rɔ, **Wà-wu Shir**?”

Wu shasuru yɛ, “Nɔ zɛɛg hond hond.”

⁷¹ Yɛ zɛeru komo, “Tɛ cɔn yɛ he tɛ m-su'e á! Tɛ un hi un tɛ, tɛ hogute yo wu zɛɛ à!”

Bɔr ɔr-kwooz ɔs-tet

A hette Yɛso be-ur ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de un hun-nɛ de inuru kap yɛ heeturu Yɛso be-ur **Biratus** ko-Gwamna.

² Kane yɛ takne wu sakke ut-**ba'as**. “Tɛ shipk ka nɛt-wu, wu rɔ un egusse un hun-nɛ na, wu rɔ yɛ m-zɛɛ, yɛ top ko-Gwomo **Sisar** tar-o un hono o-dak á, komo wu rɔ m-zɛɛ, wu rɔ ko-Gwomo tɛ, **Kiristi**.”

³ **Biratus** cituru wu, “¿Wɔ rɔ ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-nɛ?”

Yɛso shasuru, “O zɛɛg kaane.”

⁴ Ka da-de **Biratus** zɛeru Gwomo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un buug-de un hun-nɛ, “Mɛ hyan **ba'as-de** un ka nɛt-wu á.”

⁵ Amba yɛ ɛks m-'wɔns nɛ, “Yoos-de un wu rɔ m-hante 'yons ur-hi be-de un hun-nɛ yɛ o-Judiya. Wu takante o-Gariri wu ka woone komo kane.”

A hette Yɛso be-ur ko-Gwomo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hoge de ka à, wu cituru, “¿Ko-ya-o-Gariri-wu, ka nɛt-wu?”

Yɛ shasuru, “Eɛ.”

⁷ Bɔ wu nepte Yɛso rwuunte sɔ un dak-o un gwomo-ut **Here** [Atipas] à, wu zɛeru yɛ heet Yɛso be-ur **Here**, wu ro o-Urusharima ka da-de à.

⁸ Bɔ **Here** hyente Yɛso à, wu nomuru o-zak remen wu hogute ma-tɔ un wu, komo wu ro ur-'er deen wu hyenet wu. Wu hɔk wu hyenet Yɛso rɔ un nom ut-hyat.

⁹ **Here** cituru Yɛso ɔs-cot deen, amba wu shas á.

¹⁰ Gwomo-nɛ yɛ un kɔn-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** nɛ rɔ co, yɛ hururu ut-gaag, yɛ zɛeru Yɛso nomog rii-yo depe á.

11 **Here** ʊn karma-ne ʊn wu ne nomuru Yeso ʊr-ar. Ka da-de ye tupuru Yeso cop-o ʊt-gwomo ye muuturu wu be-ʊr **Biratus**.

12 Ka ho-de **Here** ne ʊn **Biratus** nomuru ʊr-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ʊr gaan á.

Hun-ne zeeɔ a ho Yeso

(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)

13 **Biratus** morogsuru Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn caari-ye ne ʊn hun-ne ne.

14 Wu zeeru ye, “No hantute ka net-wu be ʊn de. No zee wu ro ʊn egusse ʊn hun-ne. M-moka ʊm me'este wu ʊn co no. Komo me hyan wu **ur-ba'as** ne de no zee á.

15 Komo **Here** wu hyan **ba'as-de** ʊn wu á, wu hantute wu be ʊn na. Ka net-wu nom rii-yo woɔ m-mar á.

16-17 Remen kaane man ru a nomu wu ʊs-sorog, ʊm ho'os wu.”

18 Buug-de ʊn hun-ne 'yonsuru ʊs-cɔr kang-o gaan, “Ho wu! Hosundu te Barabas!”

19 (A ʊn ka Barabas remen wu hantute ʊr-gun n-me o-bo, wu hoom komo hun-ne.)

20 **Biratus** ro conog wu ho'os Yeso, wu ruru hun-ne komo.

21 Amba ye 'yonsuru ʊs-cɔr, “A kem wu! A kem wu!”

22 **Biratus** zeeru ye atette-o, “Amba, ɔya ʊn **ba'as-de** wu nom? Me hyan rii-yo wu nome yo woɔ m-mar á! Man ru a nomu wu ʊs-sorog a ho'os wu.”

23 Amba ye dooru 'yons ʊs-cɔr n-ton a kem Yeso, komo ka yan-'yons ʊs-cɔr ye reeru ʊr-ho.

24 Remen kaane **Biratus** zeeru, a nome Yeso, yo ye cone á.

25 Wu hosunduru ye wu ye cone á, wu a ka'e remen gun-de wu hante o-bo á ʊn hoom ʊn hun-ne ne, komo wu yasuru ye Yeso, ye nom yo ye cone á ʊn wu ne.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)

26 Karma-ne dekururu Yeso ye ruuru ʊn wu ne. Bo ye ro m-neke á, ye gonturu wu ken net-wu rwunte o-Kireni jin-de ʊn wu Simon, wu ro m-cowon o-bo ʊn ka dak-o. Ye bopuru wu, ye rwo'uru wu dek ʊn ka **kan-o**, ʊn jim-ur Yeso.

27 Buug-de ʊn hun-ne deen doruru wu, ye ken ne'a-ne ye ro n-me ye ro ʊs-kan. Ye ro m-hoge 'won-ur Yeso.

28 Yeso wakturu, wu gwoturu ye. Wu zeeru ye, “Ne'a-ne ye o-Urusharima! No 'won rem re á, amba 'won no rem no, ʊn yakar no ne.

29 Me no m-rure ho-ur roon, da-o hun-ne he m-zee, ‘Ne'a-ne ye kume yakar á, ye bum Shir remen ye mat wan-yaar á.’

30 Qa nom da-o hun-ne he m-zee ʊt-haag á ‘He'en no te n-ton!’ Yea zee ʊt-dor, ‘Wuke te no!’*

31 Gon ka rii-yo a nom, urege hun-ne nomote me kaane, me wu ro ba **ur-ba'as** á, ɔya ne Shir he nome ʊn **ya-ur-ba'as**?”

32 Ye ken hun-ne ye yoor, kap mo ʊn ye hyow-ne, a ruute ye remen karma-ne hoot ye ʊn Yeso ne.

33 Bo ye woone de ken be-de a m-zee, *Caar-o ʊr-hi*, ye kamuru Yeso kane o-**kan** ʊn ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan so ʊr-re, wan-gaan so ʊr-kwanta. 34 Yeso zeeru, “Tato re, soks **ba'as-de** ʊn ye! Ye nap yo ye ro m-nom á.”

Ka da-de karma-ne wonguru gund-to ʊn wu o-gwambe.†

35 Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye ʊn **Yahuda**-ne nome wu ʊr-ar á. Ye zeeru, “Wu guug ye ken ye, urege wu ro **Kiristi** wu Shir tomne á, wu gu hi ʊn de ʊn wu.”‡

* **Bor ʊr-kwooz ʊs-tet:30 23:30** Hyen komo: Hose 10:8; Hyan 6:16. † **Bor ʊr-kwooz ʊs-tet:34 23:34** Hyen komo: Bɔng 22:18. ‡ **Bor ʊr-kwooz ʊs-tet:35 23:35** Hyen komo: Bɔng 22:7.

36 Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru,§

37 “Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!”

38 Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: “Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka.”

39 Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kane à, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: “¿Wo wu ka ro **Kiristi** á? Gu hi un du un te ne!”

40 Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, “¿Wo un gyer un Shir á? A m-swo ur-koob hond hond un wu ne.

41 De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na à, amba wu, wu nom **ur-ba'as** á.”

42 Komo wu zeeru Yeso, “Yeso, baks un me ne, da-o o he m-muun ut-gwomo ne à!”

43 Yeso shasuru wu, “Um esute wo caane, woa tuw **be-de o-zak** un me ne.”

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

44-45 Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate à. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** à caturu be-ut yoor un hi un de un o.*

46 Yeso 'yonsuru us-cor, “Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!” Bo wu zette kaane à, wu maruru.†

47 Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome à, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, “Nip-o ka net-wu net kashi-wu!”

48 Da-o hun-ne ye morge kane à, hyane yo nome à, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men.

49 Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye à, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri à.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

50-51 Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge à, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sek-ye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne á.

52 Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso.

53 Wu dekururu ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu russuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar à, o a ro jokke net á.

54 Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

55 Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri à, nekururu un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me à.

56 Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee à.§

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass

Ine-m Yeso

(Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10)

1 N-sot, n-sot, ho-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-now to ne.

2 Ye 'wos a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag à,

§ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:36 23:36** Hyen komo: Bɔng 69:21. * **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:44-45 23:44-45** Hyen komo: Rwu 26:31-33. † **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:46 23:46** Hyen komo: Bɔng 31:5. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:49 23:49** Hyen komo: Ruka 8:2-3. § **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:56 23:56** Hyen komo: Rwu 20:10; Kara 5:14.

³ Ye cōwuru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu á.

⁴ Ye esuru kanē ba un nap un yo ye he m-nom á, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor un gund-to m-kukar ne woonuru yow yow un ye ne.

⁵ Gyer-o hooru ye, ka ne'a-ne ye kwukuru n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, “¿Yan yo no rotte un hoob-o un wan-hoog be-de un margan-ne?”

⁶ Wu ro kon kanē á, Shir 'yonsute wu. Baks no yo wu zee no da-o wu ro'e o-Gariri à.

⁷ A bopse ya-ur-ba'as '**Wà-wu un net** a kem wu o-kan komo ho-ut tet wua ine un hoog ne.* ”

⁸ Ka da-de ka ne'a-ne ye baksuru ma-to un wu.

⁹ Ye yaguru be-de o-saag, ye haaru, ye ruru **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, un ye ken ye ne kap ka rii-yo.

¹⁰ Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, un komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), un ye ken ne'a-ne ye ne, ruru **yan-Tom Yeso**.

¹¹ Amba **yan-Tom Yeso** ro m-zee ka yo ka ne'a-ne ye rwore à ye nap rii-yo ye ro m-nom á, komo ye goks ma-to un ye á.

¹² Amba Bitrus inuru wu ruuru o-rek wu haaru be-de o-saag. Wu kakturu, wu hyanuru ka gund-o a yere Yeso à, amba u-ur Yeso ro kon komo á. Ka da-de wu warguru o-hur, wu ro us-barag-se un yo nome à.

M-ha o-Emmas
(Mark 16:12-13)

¹³ Ka ho-ur gaan-de **yan-neke-m Yeso** nen yoor ro m-ha de ken bo-de a m-zee o-Emmas à, untun mer-ut ta'oor [kiromita 11] rwuun-mo o-Urusharima.

¹⁴ Ye ro ut-orom to un rii-yo nome à.

¹⁵ Bo ye ro tep ut-orom à, Yeso woonuru yow yow wu ro m-neke un ye ne.

¹⁶ Ye hyanuru wu, amba ye hoks wu m-nap á.

¹⁷ Yeso zeeru ye, “¿Yan yo no m-orome, bo no m-neke à?”

Ye esuru, co-us ro naase.

¹⁸ Wan-gaan-wu a m-zee Kurepas, cituru wu, “Wo wu cot ko-hamat kanē o-Urusharima, wu nape rii-yo nome kanē un ka ho-to á.”

¹⁹ Yeso cituru, “¿Yo ke rii-yo?”

Ye shasuru, “Rii-yo nome Yeso ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworu un Ma-to Shir wu ka net-wu, komo Shir ya'ag wu ur-beeb be-de un hun-ne, kap yo wu zee, un yo wu nome ne à.

²⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir be un te, un ya-o-dak-ne heete wu be-ur **Biratus** a ho, a kamag wu o-kan.

²¹ Komo kanē te hwo ur-hur, wu he rwo un ya-o-**Isra** m-posse. A husse to ka ma, caane ro ho-ur atette-de bo un nom un kaane.

²² Ye ken ne'a-ne ye, un buug un te rwo'og te us-barag, ye haag un gas-o ish be-de un saag.

²³ Amba ye hyan u-de un wu á. Ye muunte, ye ro m-zee ye hyanag ut-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurute ka ne'a-ne ye unze wu ro un hoog ne.

²⁴ Ye ken ye un buug un te haag un ka saag-o komo ye 'woste bo ka ne'a-ne ye zee à, amba ye hyan wu á.”

²⁵ Ka da-de Yeso zeeru ye, “No m-raag ne, komo un ho'os o-wur ne be-de un goks un ko yo ke yo yan-Rworu un Ma-to Shir zee à!

²⁶ Amba Shir zee **Kiristi** wu su ur-koob de un ka rii-yo, ka da-de wu cōwuru un sekemse-mo un wu.”

* **Bqr ur-kwooz us-nass:7 24:6-7** Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

²⁷ Yeso ruru ye yo Ma-to Shir zee mosse un wu ne à, wu taknuru un yo takurda-o **Mosa** un kap yo yan-Rworu un Ma-to Shir ne gene à.

²⁸ Bɔ ye woonte yow yow un ka bo-de ye ro m-ha ne à, Yeso nomuru sa o zee o-co wu arge.

²⁹ Amba ye muuntu wu jim ye ro m-zee, “She'et be un te, ho-ur teeste tet-m mo m-nom.” Wu haaru wu she'ete un ye ne.

³⁰ Wu she'eturu wu reet rii-yo m-re un ye ne, wu dekuru ur-burodi, wu huuru de nu-o ur-bon, ka da-de wu caturu de wu yasuru ye.

³¹ Ka da-de yish-ye un ye upsuru, ye napuru, unze Yeso wu, amba ye do wu m-hyan á.

³² Ye zeeru hi un de un ye, “A nomog o-zak deen da-o wu tepsu na un cow à, komo wu ruru na yo Ma-to Shir zee à.”

³³ Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kane ye 'wosse **yan-neke-m Yeso** nen op o-gaan kargute be-ur gaan un ye ken ye ne

³⁴ ye ro m-zee, “Nip-o Gos-wu inute! Simon hyanag wu!”

³⁵ Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure un yo nome un cow à, komo bo ye nape wu da-o wu caate ur-burodi à.

Yeso rwunte cas be-de un yan-neke-mo un wu

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

³⁶ Bɔ ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kane Gos-wu un hi un de un wu esuru eso be-de un ye. Wu gassuru ye.

³⁷ Ye hoguru o-gyer, ye zee ko kukt-o un ko-marimar o.

³⁸ Amba wu zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte o-gyer? ¿Remen yan o no rotte das das?”

³⁹ Gwot no kom-ut re un na-us re ne, noa hyen me wu un hi un de. Ci no me, no nept, remen kukt-o un ko-marimar rott to wur-o m-ap ut-caar ne á, bo no hyane um ro à.”

⁴⁰ Bɔ wu zette kaane, komo wu kuturu ye kom-to un wu us-na ne.

⁴¹ Kap un kaane ne ye goks á, zak-o hoog ye, ut-hyat ne. Wu cituru ye, “¿No un rii-yo m-re ne kane?”

⁴² Ye yasuru wu bek-o o-jan hense.

⁴³ Wu dekuru yo wu ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wu zeeru ye, “Ka rii-yo um ruru no à, yo ro kon da-o um ro'e un no ne à: Kap yo a gene mosse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mo un yan-Rworu un Ma-to Shir, un takurda-o un Sep-to ur-Bongon ne komo, a shi o-nip.”

⁴⁵ Ka da-de wu upsuru ye ur-hur, ye nept ka gen-mo Shir mo. Komo wu zeeru ye,

⁴⁶ “Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine be-de un margan-ne un ho-ur atette-de.

⁴⁷ Komo un jin-de un wu, ka tom-mo un yage un nom **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ur-takan o-Urusharima.

⁴⁸ No ro ya-m-su'e un ka rii-yo un hi un no.

⁴⁹ Me komo un hi un de man tomtundu no kukt-o Shir, o Tato re esse ut-ma à. Amba wasu no n-me o-bo har da-o ka kukt-o Shir o shoosu no un beeb-de rwuune n-Ton un shir à.”†

A dek Yeso n-Ton un Shir

(Mark 16:19-20; Seng 1:9-11)

⁵⁰ Ka da-de wu dekuru ye, ye ruuru o-bo ur-hew ne ha-mo o-Betanya. Kane wu jakse kom-to un wu, wu huuru ye nu-o ur-bon.

† **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass:49 24:49** Hyen komo: Seng 1:4.

⁵¹ Da-ɔ wu ro ye ʊn ru'e ʊn nu-ɔ ʊr-bon à, wu yaguru ye. Shir dekuru wu n-Ton ʊn shir.‡

⁵² Ye kwukturu, ye ya'uru wu m-sek, ye warguru o-Urusharima. Zak-o hooru ye deen.

⁵³ Komo ye hooru da-ɔ ʊn ye, n-me ʊn **Pyo-ɔ Shir**, ye ro ʊn bongon-de Shir.

‡ **Bɔr ʊr-kwɔɔz ʊs-nass:51 24:50-51** Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Yohana

Rem-se rɔ n-me à:

M-zantɛ 1:1-18

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un yan-dor Yeso ne wu ur-takan 1:19-51

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 2:1—12:50

Hɔ-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 13:1—19:42

M-inɛ ut-marimar un rwuun-mo un Wan-Koyan ne cas 20:1-31

Ma-to ur-kom: Mo ken rwuun-mo cas mo un Wan-Koyan n-me o-Gariri 21:1-25

Gom-ur waragte net

¹ Cin da-de ur-takan Gom-ur ro kon. Ka Gom-de ne de ro mosse un Shir ne. Ka Gom-de komo de rɔ Shir.

² Wu rɔ mosse un Shir ne cin ur-takan.

³ Un ka Gom-de, Shir nomte koyan. Shir rɔ un nom yo ken rii-yo ba un wu á.

⁴ Wu wu rɔ wan-hoog, wu ya'e kɔ yo ke rii-yo hoog à. Ka hoog-o ne, cecas-mo un hun-ne mo.

⁵ Mo rɔ ye m-dosse o-comb. Mo rɔ cecas-mo un hun-ne. Ká comb-o hoks mo un ká cecas-mo á.*

⁶ Wu ken net-wu ro kon wu Shir tomne à, wu a m-aag **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-ne m-ho** à.†

⁷ Wu un haan wu rurute hun-ne un su'e un ká wa-m-cecas-wu, remen kɔ wu ke net-wu, wu sheret be-de un ka wa-m-cecas-wu.

⁸ Yanze **Yohana** wu rɔ ka wa-m-cecas-wu á. Wu un haan remen wu suute ma-to un ka wa-m-cecas-wu.

⁹ Ka cecas-mo mo o-nip, mo carakse kɔ wu ke net-wu à, mo mo rɔ m-nekne n-me un hono o-dak.

¹⁰ Wu cowonte n-me un hono o-dak o wu nome à, amba hon dak un nap un wu ne á.

¹¹ Wu un haan be-de un hun-ne ye un wu, amba ka hun-ne ye 'yaru wu.

¹² Amba ye ken ye gokste wu. Ye shereg hi un de un ye be-de un wu. Bon ye gokse wu à, wu ya'ag ye o-cow, ye waragte yakar-ye Shir.

¹³ A ja'aste ye m-mat. Yanze mat-o un campo un ne'a-ne, kɔ mat-o un con-mo un campo á. Ay, mat-o un Shir o, wu muute ye yakar-ye un wu à.

¹⁴ Ka Gom-de waragte net har wu she'eturu be un na. A hyanag seps-mo un wu, seps-mo un wu komo un hon mo wan-gaan mo cot, wu rwuune be-de o-Tato shiishe m-yar o-nip ne à.

¹⁵ Wu wu **Yohana** rwore ma-to un wu. Wu 'yonsuru us-cɔr. Wu zee, "Wu wu um ruru no ma-to un wu, wu um zee, 'Wu roon n-jim un de à, amba wu aragte me. Cin n-ga ne ma wu ro kon, cin ba a un makt me.' "

¹⁶ Be-de un moor-to un yar-mo un wu o wu hu na nu-o so-o bim-o-bim.

¹⁷ Un kom-ut **Mosa** a ya'asunde o-karamsa, amba m-yar o-nip ne, be-ur Yeso **Kiristi** a ya'asunde na mo.

¹⁸ Yatt net-wu take hyan un Shir cas á, se Wà un wu ur-mat un hon-de un wu. Wu rɔ ragaan un Shir ne. Wu rɔ tara un kom-o ur-re de Shir à, wu ruru na bo Shir rɔ à.

* **Bɔr-o gaan:5 1:5** Kɔ: Comb-o hoks m-ryomos ka cecas-mo á. † **Bɔr-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Mati 3:1; Mark 1:4; Ruka 3:1-2.

*Yohana Wa-m-Yo'os un
hun-ne m-ho suute Yeso*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Swo-ɔs **Yohana** se ka, da-o sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye o-Urusharima tome yan-**Cow un kon-se Shir un Rewi**-ne ne à. Ye he ye cit un **Yohana**, “¿Wò rò wan?”

²⁰ **Yohana** yage ye m-ruru á. Wù rwuune ye cas, wù zee, “Mè wù rò **Kiristi**† á.”§

²¹ Tò, ye cituru wù, “¿Wò rò wa? ¿Wò **Ereja** wù?”

Wù zeeru, “Ay.”

Ye zeeru wù, “¿Wò wù rò ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wù, wù Shir zee wua 'yonsundu te untun **Mosa**?”

Wù dooru m-zee, “Ay.”

²² Ye zeeru wù, “Tò, ¿ruru te wò rò wa ne? Ruru te remen te rurute hun-ne ye tomne te à, ¿ya wò m-zee un hi un du?”

²³ **Yohana** zeeru ye, “Mè wù rò ko-wan-eeg o un hun-ne o-dákár, wù **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rwore ma-to un wù à. **Ishaya** rò m-zee, “Zongu nò remen haan-m Yawe.”* ”

²⁴ Ka ye a tome ye he, ye cit un **Yohana** à, ye rò mosse un **Parisa**-ne ne.

²⁵ Ye zeeru wù, “¿Yan yo wotte un yo'os un hun-ne n-te m-ho, wò **Ereja** á, wò rò ne **Kiristi** á, ¿wò ne ko-wan-rwor un Ma-to Shir á?”

²⁶ **Yohana** zeeru ye, “Mè nò de m-yo'os m-ho m-ho. Wù ken rò ge be un nò, wù nò nape un wù ne á.

²⁷ Mè un ba wù m-woon be un nò. Mè bo'os um us ka'ante-to un wù á.”

²⁸ Tò ka to un kor un be-de hun-ne rò m-aag o-Betanya, o rò pesto-de so un hōran-de un Roog-o o-Joda à, be-de **Yohana** ro un yo'os un hun-ne n-te m-ho à.

Yeso Ca-yo Shir yo

²⁹ Bò ish geste à, **Yohana** hyanburu Yeso rò m-nekne be-de un wù. Wù zeeru, “Gwot nò **Ca-yo Shir** yo deke **ba'as-to** un hōno o-dak à!

³⁰ Wù wù um zee nò wù ken wù roon n-jim un de. Wù um zee nò wù rò Wan-core à, remen wù ro kon hōno o-dak cin ba a ro makt mè.

³¹ Mè un hi un de, m-beerte wù, amba rii-yo rwo'e um haante yo'os un hun-ne m-ho à yo rò remen a rwuntute wù cas be-de un **Isra**-ne.”

³² Ka da-o **Yohana** nomu se ka swo-se, wù zee: “Um hyanag o-Kukt m-kergunde rwuun-mo n-ton untun o-gorop o ciruru un wù.

³³ Mè roa nep wù á, se de untu ka wù tomnu mè um yo'os hun-ne m-ho ruru mè à, ‘Ka wù o hyané Kukt-o kergunte o ciruru un wù à, wù he yo'os un hun-ne un **Kukt-o Shir**.’

³⁴ Um hyanag komo um nomoste suute, wù ka wù rò **Wà-wu Shir**.”

Yan-neke-m Yeso

ye wù ba'e m-daag cas cas à

³⁵ Bò ish geste à, **Yohana** rò ge un yan-neke-mo un wù ne nen yoor.

³⁶ Bò Yeso ro m-arag à, **Yohana** ma'asuru wù m-gwotbe. Wù zeeru ye, “Gwotbe nò **Ca-yo Shir**!”

³⁷ Bò ka yan-neke-mo un wù ne nen yoor, hogute ma-to un wù à, ye doruru Yeso n-jim n-jim.

³⁸ Yeso byanduru us-ajima ne, wù hyanuru ka yan-neke-m **Yohana** ye nen yoor-ye rò wù m-dond. Wù cituru ye, wù zee, “¿Ya nò cone o?”

Ye zeeru wù, “Wa-ɔs-Nap, ¿kene o o rò ur-she'et?”

† **Bor-o gaan:20 1:20** Wù Shir daagne à. § **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Mara 4:5; Kara 18:15-18. * **Bor-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik).

³⁹ Wɔ zɛɛrɔ yɛ, “Dɔnd nɔ mɛ. Man kutɛ nɔ be-de ɔm rɔ à.” Ʋn ká da-ɔ nɛ kwɔm-ɛs nass-se se m-rim, yɛ argɔ wɔ m-dɔrɛ, yɛ wɔɔrɔ be-de wɔ ro ɔr-she'et à. Yɛ bɔsɔrɔ taas ɔr-hɔ ɔn wɔ nɛ.

⁴⁰ Andarawus, heno Simɔn Bitrus nɛ, wan-gaan-wɔ be-de ɔn ká campo-nɛ yɛ hoge rii-yo **Yohana** ro m-rwɔr yɛ, dɔrɔtɛ Yɛso à.

⁴¹ Andarawus nekuru, wɔ rurɔ sɛk-wɔ ɔn wɔ Simɔn Bitrus. Wɔ zɛɛ, “Caane, te hyanag **Mesaya**,†” (Ka gom-de, de a m-zɛɛ **Kiristi**‡).

⁴² Andarawus wooturu Bitrus be-ɔr Yɛso. Yɛso gwɔturu Bitrus, wɔ zɛɛrɔ wɔ, “Wɔ wɔ rɔ Simɔn wà **Yohana**, amba a eeg wɔ Kepas.” (Gaan-tɔ ɔn jin-ɔr Bitrus nɛ ɔr-Ta'ar.)

Pirip nɛ ɔn Nataniyar

⁴³ Bɔ ish geste à, Yɛso ro ɔn ma-tɔ m-ha raag-ɔ o-Gariri. Wɔ hyanuru Pirip, wɔ zɛɛrɔ Pirip, “Haan, o dɔrɔ mɛ.”

⁴⁴ Pirip ko-wan-bɔ-ɔ o-Besayada wɔ. Yɛ ro bɔ-ɔ gaan Andarawus nɛ, Bitrus nɛ.

⁴⁵ Pirip haarɔ rurɛ ɔn Nataniyar. Wɔ zɛɛrɔ, “Tɛ hyanag wɔ, wɔ **Mosa** ɔn **yan-Rwɔr ɔn Ma-tɔ Shir** nɛ gene ma-tɔ ɔn wɔ à. Wɔ rɔ Yɛso wà **Yusuhu**, ko-ya-o-Nazaret.”

⁴⁶ Nataniyar zɛɛrɔ Pirip, “¿Kashi ɔn rii a rwɔɔn ɔn bɔ-ɔ o-Nazaret?”

Pirip zɛɛrɔ “Haan, o gut ɔn hi ɔn du.”

⁴⁷ Yɛ neknuru. Yɛ wɔɔnuru be-ɔr Yɛso. Da-ɔ Yɛso hyanɛ Nataniyar rɔ m-wɔɔn be-de ɔn wɔ à, wɔ zɛɛrɔ, “Nataniyar, ko-**Isra**-wɔ o-nip wɔ ka, wɔ take raks ɔn net á.”

⁴⁸ Nataniyar zɛɛrɔ wɔ, “Wuuu, ¿kene o nape mɛ?”

Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Rii-yo Pirip agante wɔ, ɔm hyeneste wɔ, da-ɔ o ro ɔn 'wɔn-de o-rum à.”

⁴⁹ Nataniyar zɛɛrɔ wɔ, “Wa-ɛs-Nap, wɔ wɔ rɔ **Wà-wɔ Shir**, ko-Gwɔmo-wɔ ɔn dak-ɔ o-**Isra**.”

⁵⁰ Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “¿Remen ɔm zɛɛg ɔm hyanag wɔ ɔn 'wɔn-de o-rum, ɔ o sherte ka bɔ-se nɛ? Ʋm rurɔtɛ wɔ wɔa hyen hyat-tɔ jiiشه tɔ ka ɔt-mɔɔr à.”

⁵¹ Komo wɔ zɛɛrɔ yɛ, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, nɔa hyen a tikste Tɔn-ɔ Shir, **yan-tɔm-yɛ Shir** yɛ rɔ m-kergende, yɛ rɔ m-da n-tɔn ɔn **Wà-wɔ ɔn net**.”§

Bɔr-ɛs yoor

Ma-tɔ ɔr-ge ɔn bɔ-ɔ o-Kana

¹ Bɔ a rewɔtɛ hɔ-ɔt yoor à, hɔ-ɔr atette-de, a gak ɔr-ge o-Kana ɔn dak-ɔ o-Gariri. Reksɔtɛ inu-o Yɛso ro káne.

² A bandte Yɛso ɔn yan-neke-mɔ ɔn wɔ nɛ ɔn ká ge-de.

³ Bɔ yɛ wɔɔbɔtɛ à, mɔdi-mɔ, yɛ ro m-swo à, yɛ swooru mɔ, mɔ kenduru. Bɔ mɔ kendute à, inu-o Yɛso haarɔ be-de ɔn wɔ, wɔ zɛɛrɔ, “Ka mɔdi-mɔ o-biki mɔ teeste. Yɛt m-mɔdi komo nɛ á.”

⁴ Yɛso zɛɛrɔ wɔ, “Inu, ¿ya nu'usu wɔ ɔn mɛ nɛ? Da-o re, ɔ ɔngɔ wɔ á.”

⁵ Inu Yɛso haarɔ be-de ɔn ya-m-senge-mɔ ɔr-ge, wɔ rurɔ yɛ, “Kɔ yo ke rii-yo Yɛso zɛɛ nɔ, nɔ nom, nɔm nɔ yo.”

⁶ Káne nɛ, **Yahuda**-nɛ ɛsste tur-ɔt cind-tɔ a shabe ɔt-ta'ar à. Tɔ yɛ rotte ɔt-sapt bɔ **karamsa**-o zɛɛ à. Ka tur-tɔ kɔ ɔ ke rɔ m-rɛ ɔt-dɛdɛ ɔr-kwooz [20] ha-mɔ ɔr-kwooz ɔt-ɔp [30].

⁷ Yɛso zɛɛrɔ ya-m-senge, “Doorunde nɔ m-hɔ, nɔ shoos ka tur-tɔ.” Yɛ doorunduru m-hɔ. Yɛ shoosuru tɔ ɔn ish ɔn ish.

† **Bɔr-o gaan:41 1:41** Wɔ Shir daagne à ɔn rem-de ɔt-Ibra. ‡ **Bɔr-o gaan:41 1:41** Wɔ Shir daagne à, wɔ waragte wan-beɛs ɔn hun-ne. § **Bɔr-o gaan:51 1:51** Hyen komo: Taka 28:12.

⁸ Ká da-de ne Yeso zeeru ye, “lib no ka ho-mo, no heete gos-wu, wu ur-ge.” Ye iburu m-ho, ye heeturu gos-wu wu ur-ge.

⁹ Ká gos-wu, wu ur-ge wu swooru ka ho-mo, mo warge m-modi à. Wu hyanuru ka modi-mo jiište mo ur-takan m-rwuun. Wu napu ne be-de ka ho-mo rwuune á. Amba ka ya-m-guw-ye, ye ibne ka ho-mo à ye nepse. Wu agnuru wu a gege ur-ge à.

¹⁰ Wu zeeru wu, “Ko wu ke net-wu de wu ro un rwunte un modi-mo m-rerem ur-takan. Da-o hamat-ne suse ye ciks, wu busturu un mo ba m-rwuun kyak, amba wo ne, o essunduru ká mo jiište à se m-moka o hante mo.”

¹¹ To ká to ro hyat-to ur-takan, to Yeso nome o-Kana o un dak-o o-Gariri à. O wu rwuntute seps-mo un wu, yan-neke-mo un wu sheret un wu.

¹² Bo ye caagute be-de ur-ge à, wu arguru m-neke bo-o o-Kapanahum un inu un wu ne, un hen-ne ye un wu ne, un yan-neke-mo un wu ne. Ye rewuru ut-ho ka co-se ne hiin.*

Yeso yanag ya-ut-baab un Pyo-o Shir

(Mati 21:12-13; Mark 11:15-17; Ruka 19:45-46)

¹³ **Biki-o m-Pas**† o un **Yahuda**-ne o ro yow yow, Yeso nekuru o-Urusharima.‡

¹⁴ Bo wu woobute o-Urusharima à, wu cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu oss yan-baab-to un na, un ca-ne, un tantabara-ne. Komo wu hyanuru yan-shas-o un hwor ur-she'et tara tara.

¹⁵ Yeso gaaru rak-yo o-hu, wu yanuru kap mo un ye un **Pyo-o Shir** un ca-ye un ye ne, un na-ye un ye ne. Wu cakarsuru hwor-ye un ya-o-shas. Wu tuturu tebur-to un ye.

¹⁶ Wu zeeru yan-baab-to un tantabara, “Dos no saw-ut no, no ruut to m-moka m-moka. No muut hur-o Tato re be-de ut-baab á!”

¹⁷ Yan-neke-m Yeso baksuru unze gense to ro rem **Kiristi** be-de un Ma-to Shir unze, “Shir, me m-hoge un reeb-o un hur-o ru deen.”§

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, ye zee, “To, ¿to ke hyat-to to o he te m-kute, te nept unze Shir-ye zee wo o nom ka rem-se?”

¹⁹ Yeso shasuru, wu zeeru ye, “Hees no ka **Pyo-o Shir** o, ho-ut tet man 'yons o.”*

²⁰ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “Se da-o a nome us-hak kwooz-ut yoor us-cind [46] à, a un ma-to un o, ¿o o he m-zee un ya ne wo'a 'yons o un ho-ut tet?”

²¹ Ye napu ne ma-to Yeso rotte á. Amba da-o Yeso tane **Pyo-o Shir** à, wur-o un wu wu rotte ut-ma.

²² Remen kaane da-de a 'yonse wu ut-marimar à, yan-neke-mo un wu baksuru unze wu zeeg kaane. Ye sheruru un Ma-to Shir ne to a gene à un ma-ut Yeso ne to wu rure ye à.

²³ To, da-o wu ro'e o-Urusharima à, da-o un **Biki-o m-Pas**, hun-ne deen sheruru un jin-de un wu remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu ro m-nom à.

²⁴ Wu ne un hi un de un wu, Yeso, wu ho'os o-wur un ye ne á, remen wu nepste hur-de un ko wu ke net-wu.

²⁵ Yanze se a rurute wu bo hur-de un net ro á. Wu nepste bo hur-de un hun-ne ro à.

Bɔr-ɔs tet

Yeso un Nekodimu ne

¹ Wu ken ko-caari-wu ro kon be-de un **Yahuda**-ne, wu ro un kur-de un **Parisa**-ne à, a wu m-zee Nekodimu.

* **Bɔr-ɔs yoor:12 2:12** Hyen komo: Mati 4:13. † **Bɔr-ɔs yoor:13 2:13** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:13 2:13** Hyen komo: Rwu 12:1-27. § **Bɔr-ɔs yoor:17 2:17** Hyen komo: Bɔng 69:9. * **Bɔr-ɔs yoor:19 2:19** Hyen komo: Mati 26:61; 27:40; Mark 14:58; 15:29.

² Wū wū ha'e be-ur Yēso m-tet. Wū zeerū Yēso, "Wa-qs-Nap, tē nepstē, wō ūn rwūn be-de Shir, o yoosutē hun-nē Ma-tō Shir, remen yatt-wū he hoks-m nom ūn rem-se ūt-hyat bō o rō se m-nom á, sē dē wū rō mōsē ūn Shir nē à."

³ Yēso shasurū wū, "Mē wō m-rurē o-nip, o hogutē. Ūn ya a ja'astē mat ūn net á, wūa hyen gwōmo-tō Shir á."

⁴ Nekodimu zeerū, "¿Re ka ma-tō he m-nomē, a ja'astē net m-mat wū mōngsē à? ¿Wūa hoks m-warag ūn men-ūt inu ūn wū, wū ja'astē wū m-mat?"

⁵ Yēso zeerū wū, "Mē wō m-rurē o-nip. Ūn ba a makt net mat-o m-hō o-Kukt nē á, wū rōtt cōw-yo wū hettē m-cōw ūn gwōmo-tō Shir á.

⁶ Net-wū a matē ūn wūr-o ūn ne'a ūn campō nē à, net-wū temb. Amba Kukt-o rō m-mat o-kukt.

⁷ Remen kaanē taase o hyen hyat-tō ūm zettē wō kaanē á, 'Sē a ja'astē mat-o ru.'

⁸ Yo-m rō m-hur be-de mō cōnē à. Wō m-hogē ras-o ūn mō temb, amba wō nap be-de mō rwūnē á, yaguntē o nept be-de mō rō m-ha à. Kaanē o komo be-de ūn kap net-wū **Kukt-o Shir** ja'asē mat-o ūn wū à."

⁹ Nekodimu shasurū, wū zeerū, "Tō ka ma-tō, ¿re o tō he m-nomē?"

¹⁰ Yēso shasurū wū, "Wō wū rō m-yoosē ūn **Isra**-nē à, tō ka ma-tō komo, ¿wō nap ūn tō nē á?"

¹¹ Mē wō m-rurē o-nip. Sē rii-yo tē nape à, ūn yo tē hyanē nē à, yo yo tē nō m-rurē ūn ma-tō ūn yo. Nō nē, nō m-gōks ūn rii-yo tē nō m-rurē á.

¹² ¿Re o ūn ya? Mē nō m-rurē rem-se rō n-dak à, nō gōks ma-tō ūn se á. Yaguntē rem-se rō ūn Tōn-o shir à, se se ūm he nō m-rurē ma-tō ūn se, nō gōkstē?

¹³ Yatt-wū take m-da n-Tōn ūn shir á, wū hyenet bō ka rem-se n-Tōn se rō á, sē mē **Wà-wū ūn net**, wū Shir tōmnē à.

¹⁴ Bō **Mosa** jakse hwo-yo o-kwōm n-tōn o-ce n-tē o-dákár à,* sē a jakstē mē **Wà-wū ūn net** kaanē n-tōn.

¹⁵ Yēa jaks mē n-tōn o-kan, remen kap wū shere hur-de ūn wū be ūn de à, wū kumut hōog-mō ba m-ta.

¹⁶ "Remen was-mō Shir wasse ūn hōno o-dak nē à, o hantē wū tomontē mat-de ūn Wà ūn wū wan-gaan cot. Wū ūn nom kaanē, remen bō ūn net-wū shere hur-de ūn wū be-de ūn wū à, taase wū sabre, amba wū kumut hōog-mō ba m-ta.

¹⁷ Shir ūn tōmōn Wà ūn wū hōno o-dak, remen wū piishitē hun-nē ūt-ma á, amba remen hun-nē possutē hō-de ūn piish ūt-ma ūn bu-yo ūn wū.

¹⁸ Kap bō ūn net-wū shere hur-de ūn wū ūn **Wà-wū Shir** à, a piishi wū ūt-ma á. Amba wū shere hur-de ūn wū ūn **Wà-wū Shir** á, a regusutē a komsutē wū piishe ūt-ma o ka, remen wū sher hur-de ūn wū ūn **Wà-wū Shir** wan-gaan cot á.

¹⁹ Ká piish-de ūt-ma de de kà: Cecas-mō Shir cōwontē ūn hōno o-dak, amba hun-nē yagurū m-was ūn ka cecas-mō nē. Yē jishte m-cōn o-comb, remen rem-se yē rō m-nom à, rem-qs yō-se se.

²⁰ Kap wū rō m-nom ūn rem-qs yō-se à, wan-yagē tō m-ccas wū. Wan-yagē tō m-ccas nē, wū rō m-ēs m-ha be-de m-ccas á, ūn taase **ba'as-to** ūn wū rwūn cas, hun-nē hyen tō.

²¹ Wū rō m-nom ūn rii-yo Shir cōnē à, wū rō m-ma'as m-ha be-de m-ccas, remen a rwūntutē rem-se ūn wū ūs-sō-se cas. Da-o wū ro be-de m-ccas, hun-nē a nep ūnze ūn gwū-o Shir o wū nomtē se."

*Yēso ūn Yohana Wa-m-Yo'os
ūn hun-nē m-hō*

* **Bq̄-qs tet:14 3:14** Hyen komo: **Qog 21:9**.

22 Bɔ Yɛso komtɛ ɔt-ma ɔn Nekodimu nɛ à, wɔ arguru m-ha ɔn dak-o o-Judiya ɔn yan-neke-mo ɔn wɔ nɛ. Wɔ she'etunduru ka co se nɛ yan-ho hiin, wɔ ro m-yo'os ɔn hun-nɛ n-mɛ m-ho.

23 ɔn ka da-o **Yohana** ro m-yo'os ɔn hun-nɛ m-ho ɔn de ken be-de de hun-nɛ ro m-aag o-Enon à yow yow ɔn bo-o o-Sarim nɛ. Wɔ ro ɔn yo'os ɔn hun-nɛ ɔn Roog-o o-Joda remen ho-m ro kon ka co-se nɛ deen mo bo'ose yo'os ɔn hun-nɛ à. Hun-nɛ ma'asuru m-ha kane, a ro ye m-yo'os.

24 (Yo ka ɔn kor rii-yo a ke'et **Yohana** o-kur o m-ke'et.)†

25 To, ma-ɔt sunuru yan-neke-m **Yohana** ɔn wɔ ken ko-**Yahuda**-wɔ nɛ, ma-to ɔn so'os ɔs-rem bo **karamsa**-o zee à.

26 Yan-neke-m **Yohana** haaru be-ur **Yohana**. Ye zee ru wɔ, “Wa-ɔs-Nap, te ɔn haan, te ruru wɔ ka net-wɔ, wɔ no rotte pesto-de o-Joda à, wɔ o ruru te ma-to ɔn wɔ à, wɔ ka ɔn yo'os ɔn hun-nɛ n-te m-ho. Hun-nɛ deen ye ro m-ha be-de ɔn wɔ.”

27 **Yohana** shasuru, “Yatt net-wɔ he kum ɔn rii á, se yo Shir ya'anu wɔ rwuun-mo n-Ton à.

28 No ɔn hi ɔn no yan-swɔ-ɔs re ye, remen um zee g, ‘Me wɔ ro **Kiristi** á, amba a ɔn tomon me um ja'asute wɔ o-cow.’‡

29 Be-de ɔn biki-o ur-ge, wa-ur-ge-wɔ ro wan-ne'a ɔn wɔ. Ko-nay-wɔ ɔn wa-ur-ge-wɔ haane biki-o ur-ge à wɔ ro m-wase temb wɔ hogute cor-o ɔn wa-ur-ge. Komo men-to ɔn wɔ ro yaw yaw wɔ hoge wa-ur-ge teperte. Kaane o ka men-ɔt re shie m-yeyaw.

30 Wɔ nɛ, gakte-mo wɔ waragte gos-wɔ, me nɛ gakte-mo um waragte rek-wɔ.”

31 “Wɔ rwuune n-Ton à, wɔ jiishe ɔt-gos kap. Bɔ ɔn wɔ rwuune n-dak à ko-ya-n-dak-wɔ, rem-se ro n-dak à, se se wɔ ro m-rwor. Amba wɔ rwuune n-Ton à,

32 wɔ ro m-rwor ɔn ma-to ɔn ka rem-se wɔ hyande n-Ton à, ɔn yo wɔ hogne nɛ à. Yatt-wɔ gokse nɛ ka ma-to á.

33 Wɔ gokse nɛ ma-to ɔn wɔ à, wɔ ka este Shir nip-o.

34 Wɔ Shir to mne à, Ma-to Shir to wɔ ro m-rwor, remen Shir ro wɔ m-'ya ɔn Kukt-o ɔn wɔ ba ur-me'et.

35 Tato-o waste ɔn Wa ɔn wɔ nɛ. Wɔ bopsute wɔ ko yo ke rii-yo ɔn kom-to ɔn wɔ. §

36 Wɔ shere hur-de ɔn wɔ ɔn **Wà-wɔ Shir** à, wɔ kum hoog-o Shir o ba m-ta. Ye nome nɛ o-dorotte ɔn ka Wà-wɔ nɛ á, yea hyen hoog á, ryaab-se Shir ro be-de ɔn ye.”

Bɔr-ɔs nass

Yɛso ɔn ne'a-wɔ ɔn ko-Samariya-nɛ

1-3 **Parisa**-nɛ hogute wɔ ro m-kum ɔn hun-nɛ yan-dor komo wɔ ro m-yo'os ɔn hun-nɛ n-te m-ho, arge **Yohana**. (Myet ɔn kaane nɛ, Yɛso wɔ yo'os ye m-ho ɔn hi ɔn de ɔn wɔ á, yan-neke-mo ɔn wɔ nɛ ye). Bɔ Yɛso hogute yo hun-nɛ ro m-rwor à, wɔ yaguru dak-o o-Judiya, wɔ warguru dak-o o-Gariri ɔn yan-neke-mo ɔn wɔ nɛ.

4 Se wɔ dorute cow-yo caate dak-o o-**Samariya** à.

5 Bɔ wɔ woote ɔn o ken bo-o o a m-zee o-Sekar ɔn dak-o o-**Samariya** à, yow yow ɔn ma-de ɔn dak-o **Yakubu** nɛ, o wɔ ya'ase wà ɔn wɔ **Yusuhu** à,*

6-8 kane du-ur rowe de ma **Yakubu**. Yan-neke-mo ɔn wɔ nɛ haaru o ɔn rii-yo m-re o-bo. Bɔ hew-ur bo'oste Yɛso à, wɔ she'eturu n-riib ur-du, n-noonho, ho-ur ro ur-hi ge. Da-de wɔ ro kane tara à, se wɔ ken ne'a-wɔ ko-**Samariya**, wɔ woonuru o-tur nɛ. Wɔ haante iib m-ho. Yɛso zee ru ka ne'a-wɔ, “Ya me m-ho um su.”

† **Bɔr-ɔs tet:24 3:24** Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bɔr-ɔs tet:28 3:28** Hyen komo: Yoha 1:20. § **Bɔr-ɔs tet:35 3:35** Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22. * **Bɔr-ɔs nass:5 4:5** Hyen komo: Taka 33:19; Josu 24:32.

⁹ Ká ne'a-wu zeeru, “¿Ya mossu na cen na, wotte me un kon-se un ho-mo m-swo? Wo ko-**Yahuda**-wu, me ne ko-**Samariya**-wu.” (Ka ne'a-wu zeeg Yeso kaane remen **Samariya**-ne ye ro m-mosse ut-kom un **Yahuda**-ne á.)[†]

¹⁰ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Wo ro nakke yar-mo Shir, un wu wu tomne ne à, o roa cit ka wu ro wo us-kon o 'ye wu m-ho wu su à, wu roa 'ye wo ne ho-mo un hoog o su.”

¹¹ Ka ne'a-wu zeeru wu, “Gos-wu, wott rii-o m-iib m-ho á, du-de ka ne ur-duw ne. ¿Ke ne o o he kum un ká ho-mo mo ro un ya'u un hoog à, mo o he me m-ya um suut?”

¹² ¿Wo un jiish o tato na **Yakubu**, wu ubu na ka du-de, yakar-ye un wu su, komo un gut-to un wu ne kap to su?”

¹³ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Bon net-wu ro m-swo un ka du-de à, wua do m-hoge o-**swoot** komo.

¹⁴ Amba net-wu he m-swo ho-mo um he wu m-ya à, wua do m-hoge o-**swoot** á, har da-o ba m-ta. Remen ho-mo um he wu m-ya à, moa warag untun yish-to m-ho un men-to un wu. Moa 'ye wu hoog-mo ba m-ta.”

¹⁵ Ka ne'a-wu zeeru, “Gos-wu, 'ya me ka ho-mo um su un taase um ma'as m-hoge o-**swoot**, um ma'as m-haan iib m-ho.”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “Ha o agan campo ru, no haan.”

¹⁷ Ká ne'a-wu zeeru Yeso, “Mett campo á.”

Yeso zeeru wu, “O rworog o Shir,

¹⁸ remen campo-ne taan gaag wo, ka wu o rotte ne m-moka o-hur à campo ru wu o-jip wu á.”

¹⁹ Ka ne'a-wu zeeru Yeso, “Gos-wu, um nak m-moka wo ko-**wan-rwor un Ma-to Shir** o ro.

²⁰ Un ka haag-o, tat-ne te ne ro m-nome Shir m-guw. Amba no ne, **Yahuda**-ne no zee, udepe a nome Shir m-guw kane á, se o-Urusharima.”

²¹ Yeso zeeru wu, “Ne'a, goks ma-ut re, da-o roon, o atte a do nome un Shir m-guw un ka haag-o á, ko ne o-Urusharima á.

²² No **Samariya**-ne, no nap Shir ye no m-nome m-guw á. Te ne, **Yahuda**-ne te nepste Shir ye te m-nome m-guw à, remen cow-yo un gwu be-de un **Yahuda**-ne o yo rwuune.

²³ Amba da-o roon, ko m-moka ma o nomoste, da-o a hette nome un Shir m-guw bo **Kukt-o Shir** dorutte à, komo un bu-yo un nip-o Shir. Remen gon ka hun-ne ye, ye he nome un Shir m-guw o-nip ne n-me o-Kukt à, gon un ye Shir o-Tato cone ye nome wu m-guw.

²⁴ Shir Kukt-o. Kap bo un wu ro wu m-nome m-guw à, se wu nomo wu m-guw un kukt-o o-nip ne.”

²⁵ Ka ne'a-wu zeeru Yeso, “Um nepste **Mesaya**[‡] roon, da-o wu woone, wua ruru na ko yo ke rii-yo kap.”

²⁶ Yeso zeeru wu, “Me ro wu, me wu ro ut-ma un wo ne à.”

²⁷ A kane, ka **yan-neke-m Yeso** ye muunuru. Ye woon, ye 'wos ka ne'a-wu ro ut-rom un Yeso ne. Ye hyanuru hyat-to un kane. Amba, yatt-wu hokse hak o-nu, wu cit wu, wu zet wu, “¿Ya wo o-hoob?” Ko, “¿Ya o cone be-de un wu?”

²⁸ Ka ne'a-wu ho'osuru o-tur n-riib ur-du. Wu arguru m-warag o-hur un ka bo-o o-rek o-rek. Wu wobe, wu zeeru hun-ne,

²⁹ “Rwuun no, haan no gut net-wu ruru me kap bo un rem-se um wete m-nom à! ¿Ko wu ro **Kiristi**?”

³⁰ Hun-ne rwuunuru, ye ro wu un ha m-gwot.

[†] **Bqr-qs nass:9 4:9** Hyen komo: Ezra 4:1-5; Nehe 4:1-2. [‡] **Bqr-qs nass:25 4:25** Wu Shir daagne à un rem-de ut-lbra.

³¹ Bɔ ka ne'a-wu heeste aag un hun-ne o-bɔ à, ka da-o **yan-neke-m Yeso** ye zeeru wu, "Wa-ɔs-Nap, re rii-yo m-re."

³² Amba Yeso zeeru ye, "Um ro un rii-yo m-re ne, go un yo no nape á."

³³ Amba **yan-neke-m Yeso** ye ma'asuru ut-ma un hi un de un ye. Ye ro m-zee, "¿Ko wu ken net-wu un hante wu rii-yo m-re o?"

³⁴ Yeso zeeru ye, "Rii-yo m-re re yo ka, um nom o-dorotte un ma-to un wu tomnu me à, um komot senge-mo wu yasɔ me à.

³⁵ ¿No ka m-ma'as m-zee 'Kuks reng-ɔs nass a ceet m-ce'? Um zee no, das no ut-hi, no gut ut-kat, noa hyen to neneste. To conog m-ce.

³⁶ Bɔ ko-wa-m-ce ro m-karagse un hyo à, káane o komo wu he woot un hun-ne be-de Shir ye kumut hoog-o ba m-ta. Wa-ur-go un wa-m-ce ne yea nom o-zak be-ur gaan.

³⁷ Ka ma-to ro o-nip ne, wu ken ro ur-go, wu ken ro m-ce.

³⁸ Um tomog no be-de un kat-o no go ur-go un o á, no ce. Ye ken ye gwowog, no ceeru ka go-de un ye de."

Samariya-ne deen shereg

³⁹ To, **Samariya**-ne deen un ka bɔ-o ye sheruru hur-de un ye be-de un wu remen ma-to ka ne'a-wu rwore à. Wu zee, "Ka net-wu rurutu me kap rii-yo um nome à."

⁴⁰ Remen káane bɔ **Samariya**-ne woonte be-ur Yeso à, ye konuru wu, wu he wu rewe be-de un ye. Yeso rewuru káne ho-ut yoor.

⁴¹ Ye ken ye dooru sher un hur-de un ye be-de un wu deen remen ma-to wu rwore à.

⁴² Ka da-de ye zeeru ka ne'a-wu, "M-moka te hyanag wu un hi un te, te hogute ma-to un wu. Te ro m-sher hur un te be-de un wu, yanze remen rwor-m ru á. Nip-o, wu ka **Wan-Gwu**-o un hono o-dak wu!"

Yeso dossute wà Gajem gom

⁴³ To, ka rew-mo un ho-ut yoor mo, mo wu rewe káne à, wu inuru. Wu ro m-ha dak-o o-Gariri.

⁴⁴ (Remen Yeso rworog un hi un de un wu, wu zee, "Wan-rwor un Ma-to Shir, rott m-sek un bɔ-o un wu á.")§

⁴⁵ Bɔ wu woote o-Gariri à, hun-ne goksuru wu ur-bon ne. Ye nomog kaane remen ye heeste ka **Biki-o m-Pas** o o-Urusharima, komo ye hyanag kap rem-se ut-hyat se Yeso nome à.*

⁴⁶ Wu dooru m-ha o-Kana un dak-o o-Gariri be-de wu muute m-ho, m-modi à. Wu ken ko-Gajem wu ro kon káne wu wà un wu ro un gom à un bɔ-o o-Kapanahum.†

⁴⁷ Bɔ wu hogute Yeso rwunte dak-o o-Judiya à, Yeso muunte dak-o o-Gariri, wu haaru be-ur Yeso. Wu ro wu us-kon unze wu haan wu dosse wà un wu gom, wu ro un ma-to m-mar à.

⁴⁸ Yeso zeeru wu, "Nott m-sher un hur-ur no á ko wan-gaan, se no hyanag rem-se ut-hyat."

⁴⁹ Ka Gajem-wu zeeru, "Gos-wu, hakkure haan rii-yo wà re meret."

⁵⁰ Yeso zeeru wu, "Jo'obe, gom wà ru teeste."

Ka net-wu sheruru un ma-ut Yeso ne to wu rwore à, wu arguru jo.

⁵¹ Bɔ wu rotte un jo à, ba wu un goshi wo o-hur, guw-ne ye un wu gonturu wu. Ye ruru wu, ye zee, "Wà ro un hoog ne. Gom teeste."

⁵² Wu cituru ye da-o ka gom-o ho'ose wà hond hond à. Ye zeeru wu, "M-ryo hond hond kwom-o gaan yo n-noonho gom ho'ose wu."

§ **Bɔr-ɔs nass:44 4:44** Hyen komo: Mati 13:57; Mark 6:4; Ruka 4:24. * **Bɔr-ɔs nass:45 4:45** Hyen komo: Yoha 2:23. † **Bɔr-ɔs nass:46 4:46** Hyen komo: Yoha 2:1-11.

⁵³ Ka tato-ɔ napuru ʉnze ʉn ka da-ɔ Yeso zee wu, “Wà ru rɔ ʉn hoog ne. Gom teeste wu.” Remen kááne, wu ʉn yan-hur-ɔ ʉn wu ne ke'ke sheruru ʉnze Yeso wu rɔ **Kiristi**.

⁵⁴ Hyat-ʉt ayoore-tɔ ka tɔ Yeso nome ʉn dak-ɔ o-Gariri, da-de wu rwuune dak-ɔ o-Judiya.

Bɔr-ʉs taan

Yeso taasute wu ken net-wu gom ʉn kaw-ɔ o-Basayada

¹ Bɔ ʉn káne, Yeso haaru ɔ ken biki-ɔ ʉn **Yahuda**-ne ɔ o-Urusharima. Yeso haaru ɔ.

² ɔ ken ish-ɔ ro kon ɔ a m-zee *Ish-ɔ ʉn Ca* à. ɔ ken kaw-ɔ rɔ kon kanə yow yow ʉn ɔ ne a ɔ m-zee o-Basayada à, ʉn rem-de ʉn **ʉt-Ibra**.^{*} A rigimshite ɔ ʉn sak-ʉt taan.

³ Ya-ʉs-gom ro kon káne pɔ-ne, ʉn ryam-ne ne, ʉn yan gom-ɔ ʉs-hwo ne. Ye rɔ domb domb.[†]

⁵ Wu ken net-wu be-de ʉn ye wu nomog hak-ʉr kwooz ʉn op ʉs-eer [38] wu rɔ ʉn ka gom-ɔ.

⁶ Bɔ Yeso hyente wu à, wu nepste wu she'ete ʉn ka gom-ɔ ne. Yeso cituru wu, “¿Kɔ o conog a dossu wɔ ka gom-ɔ?”

⁷ Ka wan-gom wu shasuru, “Gos-wu, ai, mett net-wu he me m-he'edbe m-hɔ, da-ɔ **wan-tom-wu Shir** bure mo á. Da-ɔ kap **wan-tom-wu Shir** he'ebe, wu bure m-hɔ, da-ɔ me ine m-he'ebe, wu ken ba'uru me m-he'ebe.”

⁸ Yeso zee ru wu, “Ine ge! Mos rii-ɔ ʉr-rut ɔ ru, o neke.”

⁹ ʉn gyept-ɔ ʉn yish, ka gom-ɔ arguru wu m-ho'os. Wu mossuru rii-ɔ rut-ɔ ʉn wu. Wu arguru jo.

To, ʉn ka Hɔ-de ne **Hɔ-de ʉr-Wuwe** de.

¹⁰ Remen kááne, sek-ye ye ʉn **Yahuda**-ne zee ru wu a taase gom à, “**Hɔ-de ʉr-Wuwe** de. ʉdepe o mos rii-ɔ ʉr-rut ɔ ru á.”[‡]

¹¹ Wu shasuru ye, “Wu taasu me gom à, wu wu zee um mos rii-ɔ ʉr-rut ɔ re, um arag jo.”

¹² Ye cituru wu, “¿Wan wu ne zee wɔ o mos rii-ɔ ʉr-rut ɔ ru, o neke?”

¹³ Amba wu a taase ka gom-ɔ à, wu nap wu á, remen Yeso be'essute wu yagusute ka be-de remen moor-tɔ ʉn hun-ne.

¹⁴ Bɔ jimite à, Yeso hyanuru wu ʉn **Pyo-ɔ Shir**. Yeso zee ru, “A taasutu wɔ ka gom-ɔ, o kumuste m-keker. Taase o do nom **ʉr-ba'as** á, ʉntaase yo ken rii-yo yo jiishe yo ka à yo do wɔ m-kor.”

¹⁵ Ka wu a taase gom à, wu haaru, wu ruru **Yahuda**-ne. Wu zee Yeso wu taasu wu ka gom-ɔ.

Beeb-de ʉn Wà-wu Shir

¹⁶ Bɔ wu ruru ye kááne à, **Yahuda**-ne inuru Yeso tep, ye zee, “¿Ya hante o taasute wu ka gom-ɔ ʉn **Hɔ-de ʉr-Wuwe**?”

¹⁷ Yeso shasuru ye, “Tato re rɔ m-senge kɔ da ʉn ke. Me ʉn ce re me m-senge kɔ da ʉn ke.”

¹⁸ Ka da-de ne, **Yahuda**-ne inuru hoob-ɔ ʉn cow-yo ye bupt Yeso, ye hoot wu, remen ye hogute wu rworog kááne, ye hyanag wu yo'ogte **Hɔ-de ʉr-Wuwe**. Komo wu zee g Shir Tato ʉn wu. Wu muutte hi ʉn de ʉn wu hond hond ʉn Shir ne.

^{*} **Bɔr-ʉs taan:2 5:2** Kɔ: *rem-de ʉt-Arameki*. [†] **Bɔr-ʉs taan:3 5:3** Mɔ ken gen-mɔ ʉn dɔ: *Ye rɔ ʉn 'er-de 4ʉn wan-tom-wu Wan-Koyan wu he'ente. Wu burut m-hɔ, remen wan-tom-wu Wan-Koyan ro m-ma'as m-he'en o-da o-da. Da-ɔ wu he'ene, wu bure m-hɔ, net-wu ba'e m-he'ebe n-me m-hɔ à, gom taaru wu. Koyan gon gom-ɔ rotte wu ɔ ho'osuru wu.* [‡] **Bɔr-ʉs taan:10 5:10** Hyen komo: Nehe 13:19; Irmí 17:21.

¹⁹ Yeso zeeru ye, “Me nɔ m-rure o-nip, me wu rɔ Wà be-de Shir o-Tato à, man hoks nom un rii á, se rii-yo um hyane Tato-o rɔ m-nom à. Remen kap mɔ un rii-yo Shir o-Tato rɔ m-nom à, ka bɔ-se ne Wà rɔ m-nom un ce un wu.

²⁰ Tato-o rɔ m-was un Wà ne. Kap mɔ un rii-yo Tato-o rɔ m-nom à, wua kute yo Wà har rem-se jiishe se ka rem-se ut-hyat à se nɔ hyan à, remen nɔ hun-ne nɔ hyenet ut-hyat.

²¹ Remen bɔ Tato-o rɔ m-'yons un margan-ne un hoog ne à, ka bɔ-se ne ɔ komo Wà rɔ m-'yons be-de un ye wu daage à.

²² Tato-o rɔ un piishe un net ut-ma un hi un de un wu á. Amba wu bɔbsute Wà un wu beeb-de un piish ut-ma,

²³ remen kap ɔ un hun-ne ye'et Wà m-sek bɔ a un 'ya o-Tato à. Amba bɔ un wu yage 'ya un Wà m-sek à wu 'ya ɔ ka o-Tato m-sek wu tomne Wà á.

²⁴ Me nɔ m-rure o-nip, kap net-wu rɔ m-hoge ma-ut re à, wu rɔ m-sheer un hur-de un wu, un wu tomne me komo ne à, wu rɔ un hoog-o un ba m-ta ne. A piishe wu ut-ma á, remen wu be'essute, wu possussute m-mar, wu woog be-de un kum un hoog.

²⁵ “Me nɔ m-rure o-nip, da-o rɔon, m-moka ne ma ɔ nomoste, ɔ margan-ne hette hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à. Ya-m-hoge ne yea nom hoog.

²⁶ Remen bɔ Tato-o rɔ wan-hoog à, wan-'ya un hun-ne hoog, ka bɔ-se ne ɔ ne Tato-o zee Wà un wu he m-warag wan-hoog wu rɔ un 'ya un hun-ne hoog komo à.

²⁷ Wu ya'ag wu komo ne ur-beeb de un piish ut-ma, remen wu rɔ **Wà-wu un net**.

²⁸ “Taase nɔ hyen hyat-to un ka ma-to á, remen da-o rɔon da-o margan-ne ye rɔ n-me us-saag he hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à.

²⁹ Ye hoge komo, yea rwuun. Ye nome yo ur-bon à, yea ine ha-mɔ un hoog. Ye nome ne yo-o à, yea ine ha-mɔ un piish ut-ma.‡

³⁰ Yatt-yo um he hoks m-nom un beeb un de á. Me de m-piish ut-ma temb bɔ Shir zee me à. Nɔ nak piish un ma-ut re hond hond ɔ, yanze senge-m re mɔ um nomot yo um cone á, amba um nomot ɔ rii-yo wu tomne cone à.

Ye su'e Yeso à

³¹ “Urege me su'e hi un de, to swɔ-ʉs se se o-nip se á.

³² Amba wu ken wu rɔ me m-su'e. Bɔ wu rɔ me m-su'e à, um nepste un ka tor-se ne, se o-nip se.

³³ Nɔ tomog hun-ne be-ur **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-hɔ**, **Yohana** ne, wu wukunte nɔ á. Wu runduru nɔ o-nip mosse un ma-ut re ne.*

³⁴ Amba kap un káane ne, swɔ-se um rotte m-ya'as m-'wɔns un se ne à, swɔ-se un net se á. Men rwɔr káane remen nɔ bakste un ma-ut **Yohana** ne to wu rwore à, nɔ kumut gwu be un de.

³⁵ **Yohana** ne sha-mɔ ur-pitirra mɔ, de un 'ya un nɔ m-cecas ur-bon ne à. Nɔ un reeb-o un ma-to un wu un ya o-da hiin.

³⁶ “Amba swɔ-se um rotte à, se aragte se ma **Yohana** m-'wɔns remen senge-mɔ Tato-o ya'sunde me um nom à, mɔ mɔ me m-nom. Ká senge-mɔ ne mɔ me m-nom à, mɔ mɔ suu me a hette m-nap unze Shir o-Tato wu tomne me.

³⁷ O-Tato komo ɔ tomne me à, wu su'e me un hi un de un wu. Nɔ ne, nɔ tak m-hoge un cor-o un wu á har nɔ hyenet sha-mɔ un wu á.†

³⁸ Ma-to un wu komo, to rɔ kon un hur-ur nɔ á, remen nɔ sheer hur-ur nɔ un me wu Shir tomne be un nɔ á.

³⁹ Nɔ ne komo un m-byarag un Ma-to Shir to a gene à. Nɔ m-hyan sa o zee noa kum hoog-o ba m-ta kane n-me. Ka takurda-to ne to rɔ me m-su'e.

§ **Bɔr-ʉs taan:29 5:29** Hyen komo: Dane 12:2. * **Bɔr-ʉs taan:33 5:33** Hyen komo: Yoha 1:19-27; 3:27-30.

† **Bɔr-ʉs taan:37 5:37** Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴⁰ Amba kap ɔn kaane ne, no haan be ɔn de, no kumut hoog á.

⁴¹ “Me was ɔn bongon-de ɔn ko-hun-ne á.

⁴² No ne, ɔm nepste no was ɔn Shir ne ɔn hur-ur no á.

⁴³ Rii-yo hante ɔm zet kááne à, ɔn beeb-de ɔn wu de ɔm haante, no goks me á. Wu ken wu haane ɔn beeb-de ɔn hi ɔn de ɔn wu, noa goks wu o-zak o-zak.

⁴⁴ ¿Noa sher hur-ur no ɔn me ne? No m-hoge zak-o ɔn bongon-de or no ne ro no m-nome à. Amba no was ɔn bongon-de rwuune be-de Shir ne ɔn hon-de ɔn wu á.

⁴⁵ “No hyan no zee me wu he m-heet ɔn gyekt-ɔs no be-de Shir á. Wu he gyekt-ɔs no à wu ro kon, wu ro **Mosa**, wu no ro o-saktɔ no zee wu he no m-bees à.

⁴⁶ No ro bokke ma-ut **Mosa**, no roa sher hur-ur no be ɔn de, remen ma-ut re to **Mosa** gene.

⁴⁷ No sher hur-ur no ɔn ma-ut **Mosa** ne á, ¿ke o no he hoks m-sher ɔn hur-ur no ɔn ma-ut re ne?”

Bɔr-ɔs cind

Yeso reegtute campo-ne

dugu-ɔs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17)

¹ Bɔ Yeso komte ut-ma ɔn **Yahuda**-ne ne à, wu inuru, wu haaru pesto-de ɔn Mar-o o-Gariri, (mo a m-aag *Mar-o o-Tiberiyos* à).

² Hun-ne ut-moor ne arguru wu m-dore remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu nome be-de ɔn ya-ɔs-gom à.

³ Yeso ne, wu daaru n-ton o-haag ɔn yan-neke-mo ɔn wu ne. Wu she'eturu n-ton ɔn ye ne.

⁴ Ye ro káne, da-o ɔn **Biki-o m-Pas** o ɔn **Yahuda**-ne wosonte yow yow.

⁵ Yeso dassuru ur-hi, wu hyanburu hun-ne ut-moor ne ye ro wu m-kawan. Wu zeeru Pirip, “¿Ke ne o a he oon ɔn rii-yo m-re yo a he m-ya'as ɔn ka hun-ne ye, ye reet?”

⁶ Wu ɔn zee kááne remen wu megerte Pirip. Wu ɔn hi ɔn de ɔn wu, wu nepste rii-yo wu he m-nom à.

⁷ Pirip shasuru wu, “Ko a oon rii-yo m-re yo ɔn guwus-de ɔn reng-ɔs eer, yoa bo'os ko wu ke net-wu kumut, wu re á.”

⁸ Wu ken wu ro kon be-de ɔn **yan-neke-m Yeso**, jin-de ɔn wu Andarawus (heno Simon Bitrus ne). Wu ruru ye,

⁹ “Wu ken wan-campo wu ro kon káne ɔn bos-to ut-burodi ne ut-taan ɔn jan ne yoor. ¿Amba yan ye a bo'os hun-ne o-hakt bo ye ro ut-moor ne?”

¹⁰ Yeso zeeru yan-neke-mo ɔn wu, ye rure hun-ne ko wu ke net-wu, wu she'et. Ka be-de ne de ro ɔn gwo-ut yar-to ne deen. Hun-ne she'eturu. Campo-ne wooste be-de ɔn dugu-ɔs taan [5,000].

¹¹ Bɔ ye she'ette à, Yeso dekururu ka bos-to ut-burodi to. Wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Bɔ wu nomte ur-bongon à, wu wonguru ka hun-ne ye kap. Wu wonguru ye ka jan-ye komo. Ye reeru, kowan wu ciig.

¹² Bɔ ye cikste à, Yeso zeeru yan-neke-mo ɔn wu, ye karagse ka to kwange ye à, taase to naase.

¹³ Ye karagsuru to koor-ut op ut-yoor [12] be-de ɔn ka bos-to ut-burodi ut-taan to ye re, to kwange à.

¹⁴ Bɔ hun-ne hyente ka rem-se ut-hyat se se Yeso nome à, ye zeeru, “Nip-o, wu ka wu ro ka **wan-rwor ɔn Ma-to Shir** wu, wu he m-haan hono o-dak à!”

¹⁵ Yeso ne, bo wu nepste ye ro ut-zonge ye dekentu wu ur-beeb, ye sagbuté wu ut-gwomo à, wu inuru káne. Wu arguru ja'as m-da o-haag ɔn hi ɔn de ɔn wu.

Yeso hewete n-ton m-ho
(Mati 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Bɔ rim-m woonte à, **yan-neke-m Yeso** arguru m-neke, ye ro m-he'ebe o-mar.

¹⁷ Bɔ comb-o nomoste à, Yeso muun á. Ye cowuru o-hat. Ye conog m-pas de o-Kapanahum. Yeso ne wu cow o-hat un ye ne á.

¹⁸ Mar-o taknuru o-zungo remen mo ken caari-mo m-yo mo ro m-dussunde à.

¹⁹ Ye nak hat-o m-ho be-de un hew-de un mer-ut tet ko ut-nass [kiromita 5 ko 6]. Ye hyanuru Yeso wu ro ur-hew n-te m-ho. Wu ro m-nekne yow yow o-hat ne. Hur-ur huksuru yan-neke-mo un wu.

²⁰ Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, "No hoge o-gyer á, me wu."

²¹ Bɔ Yeso zette ye yage o-gyer, wu wu à, ka da-de ne ye esuru, ye dekuru wu o-hat. Bɔ wu cuwte o-hat à, ye gut, ye 'wos ye wooste n-riib n-dak o ye ro m-ha à.

Hun-ne deen hok Yeso

²² Bɔ ish geste à, ka moor-to un hun-ne ye ye Yeso reegte à, ye rewe kane à, ye ma'assuru un hoob-o Yeso. Ye hyan wu ne á. Ye nepste hat-o gaan-o ro'e kane. Yan-neke-m Yeso ne, ye cowe un ka hat-o un hon-de un ye. Yeso cow be-de un ka hat-o á.

²³ Bɔ ye rotte un hoob-o Yeso à, to ken hat-to woonuru to rwuune o-Tiberiyos à. To woonuru yow yow un be-de Yeso nome Wan-Koyan ur-bongon un reegte hun-ne dugu-us taan [5,000] à.

²⁴ Bɔ ka moor-to un hun-ne to hyente Yeso á, ye hyanu ne **yan-neke-m Yeso** á, ye cowuru ka hat-to ye argu m-neke o-Kapanahum. Ye ro un hoob-o Yeso.

Yeso burodi-to un hoog

²⁵ Da-o ye pasne pesto-de o-mar à, ye woonuru, ye 'wossuru Yeso reeno. Ye zeeru wu, "Wa-us-Nap, ida un ke o o woone kane?"

²⁶ Yeso shasuru ye, "Me no m-rure o-nip, um nak rii-yo hante no rotte me m-hoob à, remen no reeg ut-burodi, no ciig. Yanze remen no nak yo rem-se ut-hyat se m-nome à ro no m-kute wu um ro á.

²⁷ Yagu no hoob-o un rii-yo m-re yo o-wur un hon-de un yo. Yo ro m-tees à. Se de no hoob rii-yo m-re yo ba m-ta, yo he 'ya un hun-ne hoog à, yo **Wà-wu un net** he no m-'ya à. Remen káane o Shir o-Tato tomonte me."

²⁸ Ka da-o ye cituru Yeso, "¿Re o un ya te he m-nom, te nomot senge-mo Shir cone à?"

²⁹ Yeso shasuru ye, "Senge-mo Shir mo ka: no sher be-de un wu Shir tomne à."

³⁰ Ka da-de ye cituru wu, "¿Yan gon rem-se ut-hyat se o he te m-nome, te hyenet se, te sheret be un du? ¿Ya o he m-nom?"

³¹ N-ga n-ga, da-o tat te ne ro ur-hew o-kot à, ye reeru burodi-to rwuune n-Ton un shir à, to ye aage o-Mana à. A geneg ka ma-to be-de un Ma-to Shir, a zee, 'Wu ya'aste ut-burodi to rwuune n-Ton un shir à, ye re.'* "

³² Yeso zeeru ye, "Me no m-rure o-nip, burodi-to **Mosa** ya'e tat no ne à, ba **Mosa** wu ya'e tat-ne no ne ka burodi-to á. To un rwuun n-Ton be-ur Tato re, wu ro un 'ya un hun-ne burodi-to o-nip to rwuune n-Ton o-shir à.

³³ Remen burodi-de Shir, de ro wu rwuune n-Ton shir wu ye'et hono o-dak hoog à."

³⁴ Ye zeeru wu, "Gos-wu, senge te m-'ya un ka burodi-to ko da un ke, te re."

³⁵ Yeso zeeru ye, "Me ro burodi-to un hoog. Kowan wu haane be un de, wua arag un mer á. Wu shere un me à, wua do hoge o-**swoot** á.

³⁶ No hyeneste me de, um rurute no ne, amba kap un káane ne, no sher un me á.

* **Bɔr-ɔs cind:31 6:31** Hyen komo: Rwu 16:4,15; Nehe 9:15; Bong 78:24-25.

³⁷ Kap ye Tato-o ya'e me à yea haan be un de. Komo bo un wu haane be un de à, man yen wu á.

³⁸ Me un kergene n-Ton un shir, ba remen um dorute barag-se un hi un de á, se de barag-se un wu tomne me à.

³⁹ Barag-se un wu tomne me ne à, se ka, taase ko wan-gaan be-de un ka hun-ne ye wu ya'asu me à ege á. Se de um 'yons ye ho-de ur-kom un hoog ne.

⁴⁰ Remen barag-ɔs Tato re se ro, kap bo un net-wu gwote Wà komo wu sher un wu à, wua kum hoog-o ba m-ta. Komo man 'yons wu ho-de ur-kom un hoog ne."

⁴¹ Sek-ye ye un **Yahuda**-ne nomuru wu us-hwumug remen wu zee, "Me ro burodi-to un hoog to kergene n-Ton shir à."

⁴² Ye zeeru, "Yeso wu ka, ¿wà **Yusuhu** á? ¿Ko wu wu á? ¿A nepse ne tato un wu un inu un wu ne á? ¿Re o hante wu rotte m-zee m-moka, 'Me un kergene n-Ton un shir'?"

⁴³ Yeso zeeru ye, "Yagu no us-hwumug un hi un no un rii-yo um zee á.

⁴⁴ Remen yatt-wu he hoks m-haan be un de á, se de Tato-o tomne me à wu nakne wu be un de. Me ne komo, man 'yons wu ho-de ur-kom.

⁴⁵ N-me Ma-to Shir, **wan-Rwor un Ma-to Shir** zee, 'Kap mo un ye Shir he ye m-yoose.'† Bon net-wu hoge Shir o-Tato un yoos-de un wu ne à, wua haan be un de.

⁴⁶ Yanze net ro kon wu hyane Shir o-Tato á, se wu wu rwuune be-de Shir o-Tato à. Wu wu cot, hyane o-Tato.

⁴⁷ Me no m-rure o-nip, ko wu ke net-wu, wu shere hur-de un wu be un de à, wu ro un hoog ne o un ba m-ta.

⁴⁸ Me wu ro burodi-to un hoog.

⁴⁹ Tato no ne reeg burodi-to **o-Mana** o-kot, amba ye marag.

⁵⁰ Burodi-to ka to rwuune n-Ton un shir à, remen kap mo un hun-ne ye reet to un taase ye mer.

⁵¹ Me wu ro ka burodi-to un hoog-to to rwuune n-Ton un shir à. Bon net-wu re ka burodi-to à, wua nom hoog-mo ba m-ta. Ka burodi-to komo wur-o re o, o um he m-ya'as à, remen hono o-dak o nomot hoog."

⁵² Ma-ut sunuru n-hon n-hon be-de un **Yahuda**-ne un hi un de un ye. Ye zee, "¿Re o ka net-wu hette na hoks m-ya'as un ap-mo un wur-o un wu a ti?"

⁵³ Yeso zeeru, "Me no m-rure o-nip, un ba no ti'ig ap-m re, no su hyo-mo un wur-o re á, me **Wà-wu un net**, noa kum hoog á.

⁵⁴ Kap bo un wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wu su hyo-mo un wur-o re, wu ro un hoog ne o un ba m-ta. Me komo, man 'yons wu un ho-de ur-kom un hoog ne.

⁵⁵ Me un zee kaane, remen ap-m re un hyo-m re ne, mo ro m-'ya un kukt-o no rii-yo m-re un hoog-o ba m-ta ne. Nip-o o ka.

⁵⁶ Kap bo un net-wu ti'e ap-mo un wur-o re wu su hyo-m re komo ne à, man nom mosse un wu ne, wu komo mosse un me ne.

⁵⁷ Wo hyange bo Shir o-Tato wan-hoog tomne me à, um rotte un hoog ne remen wu à. Ka bo-o komo, wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wua kum hoog rem re.

⁵⁸ Burodi-to rwuune n-Ton à to ka. Yanze gon burodi-to tat no ne re á. Remen bo ye reete to à, ye maruru. Amba wu re ga-ut re à, wua nom hoog-o un ba m-ta."

⁵⁹ To ka ma-to ne kap, wu un rwor to n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, n-me un bo-o o-Kapanahum.

Ye ken yan-neke-m Yeso ye somog wu

⁶⁰ Bo m-hoge kaane, deen be-de un yan-neke-mo un wu zeeru, "Ka yoos-de ro un rem ne. ¿Wa he de hoks m-goks?"

† **Bɔr-ɔs cind:45 6:45** Hyen komo: Isha 54:13.

⁶¹ Yeso nepstɛ yan-nekɛ-mo ɔn wu ro ɔs-hwumug remen yoos-de ɔn wu. Wu zɛeru ye, “Ka ma-to, ɔto ɔn naas no o ɔt-men?”

⁶² ɔKa da-de ne, ya no he ɔs-barag urege no hyanag me **Wà-wu ɔn net**, m-warag n-Ton ɔn shir komo?

⁶³ Ai, **Kukt-o Shir** o ro ɔn 'ya ɔn hoog. Bɛɛb-de ma-hun yo ken rii-yo yo á. Ma-to um rurɔ no à toa hoks m-'ya ɔn kukt-o no hoog-o ba m-ta.

⁶⁴ Amba ye ken ye ro kon be ɔn no, ye shere hur-de ɔn ye ɔn ma-ut re á.” (Amba cin n-ga ne, Yeso nepstɛ ka ye shere ɔn Ma-to ɔn wu á. Komo wu neps ka wu he wu m-ya'as ɔn kom-to ɔn ya-ut-yage à.)

⁶⁵ Wu doorɔ m-zɛɛ, “O um zette no, yatt-wu he hoks m-haan be ɔn de à, se de wu Shir o-Tato ya'e cɔw-yo wu haante be ɔn de à.”

⁶⁶ Remen kááne, **yan-nekɛ-m Yeso** ɔt-moor ne, ye yaguru wu. Ye do m-nekɛ ɔn Yeso ne komo á.

⁶⁷ Yeso zɛeru ka nen op yoor-ye [12], “ɔNo ma no ɔn cɔn no yagu me m-dore?”

⁶⁸ Simon Bitrus shasuru wu, “Gos-wu, ɔbe-ur wan o te he m-warag? Ma-ut ru to ro ɔn 'ya ɔn hoog-o ba m-ta!

⁶⁹ Te shereg hur ɔn te be ɔn du. Wɔ wu cot wu Shir, wu ba m-kukop.”‡

⁷⁰ Yeso zɛeru ye, “ɔMe daage no ka nen op ɔn yoor [12] á? To, wan-gaan be ɔn no **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ut-kot** wu!”

⁷¹ ɔn Yahudas (wà Simon Iskariyoti), Yeso ro ɔt-ma remen wu nepstɛ wu wu he wu m-ya'as ko de wu rotte be-de ɔn ka nen op ɔn yoor-ye à [12].

Bɔr-ɔs ta'voor

Yeso ɔn hen-ne ɔn wu ne

¹ Bɔ Yeso komte ɔt-ma o-Kapanahum à, wu ma'asuru ɔr-hew ɔn dak-o o-Gariri. Wu do m-pa so ɔn dak-o o-Judiya á remen **Yahuda**-ne ye ro ɔn hoob-o ye hoot wu.

² Biki-o ɔn **Yahuda**-ne **Biki-o ɔt-Depi** o ye ro m-nom à, o wosonte yow yow.*

³ Hen-ne ye ɔn wu ne zɛeru wu, “Ine me, o nekɛ dak-o o-Judiya be-de ɔn **Biki-o ɔt-Depi** remen ka rem-se ɔt-hyat se se wɔ m-nom à, ka ye ro wɔ m-dore ka cɔ-se à, ye hyenet se!

⁴ Ai, yatt-wu ro ɔn nom ɔn rem-se ɔr-bon wukusse á, urege unze o conog jin ɔn du ru be-de ɔn hun-ne kap. To, depete, bɔ wɔ m-nom ɔn ka rem-se ɔt-hyat se à, o rwunte hi ɔn du be-de ɔn hun-ne.”

⁵ Hen-ne ye ɔn wu, ye ɔn zɛɛ kááne remen ɔn ka da-o, ye ro shereg hur-de ɔn ye be-de wu á.

⁶ Yeso shasuru ye, “Da-o re, o ɔn goshi nom to kon á. No ne, ko o ke da-o hond hond o be-ur no.

⁷ Cɔw-o ro kon hono o-dak ɔn yagute no á. Me wu de hono o-dak ro ɔt-yage remen me m-rwor ɔn rem-se o ro m-nom à, se ɔn ba ɔr-bon.

⁸ No de, nekɛ no be-de ɔn biki-o no. Me ne, man he m-moka á, remen da-o re, o ɔn goshi nom á tokon.”

⁹ Bɔ wu rurute ye kaane à, ka da-de wu she'essuru ɔn dak-o o-Gariri tokon.

Yeso haag Biki-o ɔt-Depi o-Urusharima

¹⁰ Bɔ hen ɔn wu ne nekese be-de ɔn ka **Biki-o ɔt-Depi** o à, ka da-o wu arguru ye m-dore ɔs-ajima ne. Amba, wukusse.

¹¹ Ye ken sek-ye ɔn **Yahuda**-ne ye ma'asuru ɔn senge-mo ɔn hoob-o ɔn wu. Ye ro m-zɛɛ, “ɔKe ne o wu ro?”

‡ **Bɔr-ɔs cind:69 6:68-69** Hyen komo: Mati 16:16; Mark 8:29; Ruka 9:20. * **Bɔr-ɔs ta'voor:2 7:2** Hyen komo: Rewi 23:34; Kara 16:13.

12 Ka da-o moor-to un hun-ne ma'asuru us-har un ma-to un wu. Ye ken ye ro m-zee, "Ka net-wu kashi un net-wu."

Ye ken ye zee, "Ai, ka net-wu, wu ro m-egusse un hun-ne."

13 Amba yatt net-wu hokse rwunte un ma-to un wu to ur-bon cas á, remen gyer-o un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

14 To, se da-de a rewusse ut-ho à, n-tete o o-biki, ka da-de Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu yoosuru hun-ne Ma-to Shir.

15 **Yahuda**-ne hyanuru hyat-to un ka yoos-de. Ye zeeru, "¿Ya hante ka net-wu nept us-nap ka bo-se ne, ba a un wet wu m-yoose ne?"

16 Ka da-de Yeso zeeru ye, "Ka yoos-de de no hoge me m-yoose un hun-ne à, de ma re de á. Amba de un wu tomne me à de de.

17 Kap wu daage wu nomot rii-yo Shir cone à, wua nep urege be-de Shir yoos un de rwuune. Urege ne de un hi un de de, komo wua nep.

18 Ai, net-wu ro un nom ut-ma remen hi un de un wu à, ai, gos-to un hi un de un wu to wu ro o-hoob. Amba kap net-wu ro un rwunte un jin-de un wu tomne wu à, gos-to un wu tomne wu à, to wu ro o-hoob komo. Ko-wan-tom-wu o-nip wu ka, komo kashi un net-wu.

19 ¿**Mosa** wu ka ya'asu no o-**karamsa** á? Amba myet un kááne ne yatt-wu ro un nom un dorotte-o un ka **karamsa**-o be-ur no á. ¿Ya hante notte me o-hoob no hoot?"

20 Ka da-o ka moor-to un hun-ne to shasuru wu. Ye zeeru, "Zungo-o bok wo!† ¿Wan wu o hoge wu ro wo un hoob-o m-ho ne?"

21 Yeso zeeru ye, "Um nomog saw-to ut-hyat o-gaan, no kap, no hyanag ut-hyat.

22 To, **Mosa** rwo'og no de no **koot** yan-campo no ne. Wu zee, 'A meete wan-campo, ho-ur aeere-de a ko wu.' (**Mosa** wu ne, takne no kute un ka cow-yo á, amba **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu** ne.‡)§

23 To, urege ho-de m-ko un yakar no regete un **Ho-de ur-Wuwe** de, no m-ko un yakar no remen untaase no jet **karamsa**-o **Mosa** o ur-ko de un yan-campo-ne ho-ur aeere-de. ¿Remen yan notte us-ryaab un me ne remen um dossute net gom **Ho-de ur-Wuwe**?*

24 No piish ut-ma bo un hyan-o un yish á, amba piish no ut-ma un rii-yo ro hond hond à."

¿**Wu ro ka Kiristi o?**

25 Ye ken hun-ne ye ya-o-Urusharima, ye zeeru, "¿Ka net-wu wu ka, gwomo-ne ro o-hoob ye hoot á?"

26 Wu ka ne káne cas be-de un hun-ne, wu ro un tep ba ye un zee wu rii! ¿Ko sek-ye be-de un **Yahuda**-ne un dek wu ro **Kiristi**?

27 Wu ka de jip te nepste be-de wu rwuune à, amba da-o **Kiristi** he m-haan à, yatt-wu he m-nap be-de wu he m-rwuun á."

28 To, Yeso 'yonsuru us-cor deen be-de wu ro un yoose un hun-ne un **Pyo-o Shir** à, wu zeeru, "No m-hyan sa o zee no nepste me, no neps komo be-de um rwuune à. Amba, me haanu ne remen hi un de á. Se de um haante rem wu tomne me à, wu ne ko-ya-o-nip-wu. Amba, no nap wu á.

29 Me ne, um nepste wu remen be-de un wu o um rwuune. Wu wu tomne me."

30 Bo Yeso rurte ka ma-to à, ye hooburu, ye bupt wu. Amba, yatt-wu hokse wu m-ci á, remen da-o un wu o un go shi á.

31 Ye ken ye ne deen be-de un moor-to un hun-ne ye shereste un wu. Ye zeeru, "Da-de **Kiristi** haane, wua nom rem-se ut-hyat se arge se ka net-wu nom á!"

† **Bor-ɔs ta'yoor:20 7:20** ut-Girik: Ko-ya-o-kot daag hi un du! ‡ **Bor-ɔs ta'yoor:22 7:22** ut-Girik: tat no ne ye n-ga n-ga. § **Bor-ɔs ta'yoor:22 7:22** Hyen komo: Rewi 12:3; Taka 17:10. * **Bor-ɔs ta'yoor:23 7:23** Hyen komo: Yoha 5:9.

A tomog ya-ur-'er ye shipt Yeso

³² Bɔ **Parisa**-ne hogute moor-to un hun-ne ro us-har remen ka hyat-to to Yeso nome à. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ye tomuru yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ship un wu.

³³ Yeso zeeru ye, “Ya o-da yo kusu me hiin un no ne, rii-yo um waragte be-de un wu tomne me à.

³⁴ Noa hoob me, no taage un hyan-o re. Remen be-de um he m-ha à, noa hoks m-ha kane á.”

³⁵ **Yahuda**-ne zeeru hi un de un ye, “¿Ke co-o ne wu he'e, har atte à hoks wu m-hyan á? ¿Wu ro m-ha be-de un **Yahuda**-ne ye ro cakarse un bo-ut hor-to, wu yoosute ya-o-**Girik**† ká co-se?”

³⁶ Ye zeeru, “¿Sa-de un wu ya ne da-o wu zee, a hoob wu a taage un hyan-o un wu, komo a hoks m-ha be-de wu he'e á?”

Yeso ho-mo un hoog

³⁷ Ho-de ur-kom de o-biki, ho-ur gos-de, Yeso rwuunuru, wu esuru, wu 'yonsuru us-cor. Wu zeeru, “Kap bo un wu ro un hoge un **swoot**-o m-ho à, wu haan be un de wu su.‡

³⁸ Kap wu shere un me à, bo Ma-to Shir rwore à, ‘Be-de un wu o ho-mo un hoog he m-rwuun bo roog-o ro m-ja à.’§ ”

³⁹ **Kukt-o Shir** o, wu ro un ma-to un o, o yan-sheer un hur-de un ye be-de un wu he m-goks be-de un wu à. Amba un ka da-o, a ro ya'aste o á, remen Shir o un goshi seps Yeso á.

Hun-ne wongute be-ut voor rem Yeso

⁴⁰ Bɔ un hoge un ka ma-to ye ken ye be-de un moor-to un ye zeeru, “Nip-o, wu ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu!”

⁴¹ Ye ken ye zeeru, “**Kiristi** wu.”

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne **Kiristi** he m-nom wu rwuunte dak-o o-Gariri?”

⁴² ¿Ma-to Shir un zee ka unze **Kiristi**, un baag-o **Dawuda** wu he m-rwuun à? ¿Cir-mo un bo-o o-Betarami a he wu m-mat un bo-o ko-Gwomo **Dawuda** rotte ur-she'et à?”*

⁴³ Hun-ne wonguru be-ut voor rem Yeso.

⁴⁴ Ye ken ye conuru wu m-ship amba, yatt net-wu ci'e wu á.

Yan-co be-de un Yahuda-ne ye sher be-ur Yeso á

⁴⁵ A kane yan-'er-de un **Pyo-o Shir** muunuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne zeeru ka yan-'er ye, “¿Remen yan o, no boponte wu á?”

⁴⁶ Yan-'er-de un **Pyo-o Shir** shasuru. Ye zee, “Ai, yatt-wu take un rwor ut-ma untun ka net-wu á.”

⁴⁷ **Parisa**-ne shasuru, “Ap, ¿har un no ne, wu egusse?”

⁴⁸ ¿No tak un nap un wan-gaan be-de un Morog-de Sek-ye ko ko-**Parisa**-wu shere un wu?

⁴⁹ Amba to ka moor-to un hun-ne to, ye nap **karamsa**-o un ma-ut **Mosa** á. Remen kane ai ryaab-se Shir ro ye un dor!”

⁵⁰ Nekodimu, wu ha'e be-ur Yeso n-ga à, wu ro wan-gaan be-de un Morog-de Sek-ye, wu zeeru ye,†

† **Bor-ɔs ta'voor:35 7:35** ya-o-Girik = ya-o-Yahuda-ne á. ‡ **Bor-ɔs ta'voor:37 7:37** Hyen komo: Rewi 23:36.

§ **Bor-ɔs ta'voor:38 7:38** Hyen komo: Izik 47:1; Zeka 14:8. * **Bor-ɔs ta'voor:42 7:42** Hyen komo: 2Sam 7:12;

Mika 5:2. † **Bor-ɔs ta'voor:50 7:50** Hyen komo: Yoha 3:1-2.

⁵¹ “Ai, **karamsa**-o na ɔ rɔ m-bop ʉn nɛt cin ba a ʉn hogɛ nu-ɔ ʉn wʉ, a nep yo wʉ rɔ m-nɔm á.”

⁵² Yɛ shasurʉ Nekɔdimu, “¿Wɔ ma, ko-ya-o-Gariri-wʉ? Ceker Ma-tɔ Shir ʉr-bon nɛ. Ay, **wan-rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir** rɔ kɔn wʉ he m-rwʉʉn ʉn dak-ɔ o-Gariri á.”

[Tɔ ken takurda-tɔ m-gɛn mɔ mɔ Ma-tɔ Shir tɔ tɔ a gene ʉt-Girik à tɔ ʉn n-ga tɔ rott Yoha 7:53—8:11]

⁵³ Kɔ wʉ ke ji'urʉ ʉn hur-ɔ ʉn wʉ.

Bɔr-ʉs eer

Ne'a wʉ a bope m-bukkun à

¹ Yɛso daarʉ ʉn **Haag-ɔ ʉn 'yo-se o-Zetun**.

² N-sot n-sot wʉ doorʉ m-cɔw ʉn **Pyo-ɔ Shir**. Kap moɔr-tɔ ʉn hun-nɛ haanurʉ be-de ʉn wʉ. Wʉ she'eturʉ, wʉ cirʉ yɛ m-yoose.

³ Yɛ ken yan-Yoos-de ʉn **karamsa**-o **Mosa** ʉn **Parisa**-nɛ nɛ yɛ hanturʉ wʉ, wʉ ken ne'a-wʉ, wʉ a bope m-bukkun ʉn wʉ ken campo-wʉ nɛ à. Yɛ ɛssurʉ ka ne'a-wʉ n-tɛtɛ.

⁴ Yɛ zɛerʉ Yɛso, “Wa-ʉr-Yoos, ka ne'a-wʉ, tɛ ʉn bopɔn wʉ m-bukkun ʉn wʉ ken campo-wʉ nɛ.

⁵ Tɔ, be-de ʉn **karamsa**-o **Mosa** a zɛɛg tɛ, tɛ ho gɔn ka nɛt-wʉ ʉs-jor ʉs-jor. Wɔ nɛ ʉn ce ru, ¿ya o zɛɛ?”*

⁶ Yɛ ʉn rwɔr kaane, remen yɛ cept wʉ remen yɛ kumut o-cɔw yo yɛ hette wʉ m-bop à.

Amba Yɛso kakturʉ, wʉ genurʉ m-gɛn ʉn jow-yo ʉn wʉ n-dak.

⁷ Bɔ yɛ sengute cot-se ʉn wʉ à, wʉ indunurʉ eso. Wʉ zɛerʉ yɛ, “Bɔn nɛt-wʉ rotte **ʉr-ba'as** be ʉn nɔ á, wʉ takan ka ne'a-wʉ m-jir ʉr-ta'ar.”

⁸ Yɛso doorʉ m-kakt n-dak. Wʉ genurʉ m-gɛn n-dak.

⁹ Yɛ nɛ, bɔ yɛ hogute ma-ʉt Yɛso à, yɛ argurʉ m-arag n-gaan n-gaan. Shi'in-mɔ ʉn sɛk-yɛ ha-mɔ ʉn yakar, har yɛ yagurʉ Yɛso ʉn ka ne'a-wʉ nɛ eso.

¹⁰ Yɛso indunurʉ eso. Wʉ citurʉ ka ne'a-wʉ, “Ne'a, ¿ke cɔ yɛ rɔ? ¿Yatt-wʉ piishe wɔ ma-tɔ m-mar á?”

¹¹ Wʉ shasurʉ, “Gos-wʉ, kɔ wan-gaan.”

Yɛso zɛerʉ wʉ, “Mɛ ʉn ce re, man piishe wɔ ma-tɔ m-mar á. Neke neke-m ru. Amba taase o do nɔm **ʉr-ba'as** á.”

Yɛso cecas-mɔ ʉn hono o-dak

¹² Yɛso doorʉ yɛ m-zɛɛ, “Mɛ wʉ rɔ cecas-mɔ ʉn hono o-dak. Bɔn nɛt-wʉ rɔ mɛ m-dɔrɛ à, wʉa do m-hewe ʉr-hew n-mɛ o-comb á, amba wʉa kum cecas-mɔ ʉn hoog.”†

¹³ Bɔ Yɛso rururʉ yɛ kááne à, **Parisa**-nɛ zɛerʉ wʉ, “Hi ʉn du dɛ wɔ m-su'e. Swɔ-ʉs ru nɛ se o-nip se á.”‡

¹⁴ Yɛso shasurʉ yɛ, “Ai, kɔ ʉm su'e hi ʉn de, swɔ-ʉs re se o-nip sɛ ʉm nepstɛ be-de ʉm rwʉʉnɛ à ʉn be-de ʉm he'e nɛ à. Amba nɔ, nɔ nap be-de ʉm rwʉʉnɛ á, kɔ be-de ʉm he'e á.

¹⁵ Piish ʉn ma-ʉt nɔ, tɔ ma-hun tɔ. Mɛ nɛ, mɛ ʉn piishe kɔ wan-gaan ʉt-ma á.

¹⁶ Amba kɔ man piishe nɛt ʉt-ma, piish ʉn ma-ʉt re tɔ ʉr-bon tɔ. Yanze mɛ wʉ rɔ m-nɔm ʉn hon-de á. Tɛ yɛ, tɛ Tato re wʉ tɔmne mɛ à.

¹⁷ Be-de ʉn **karamsa**-o nɔ gense tɔ rɔ ʉnze swɔ-se ʉn nen yoor nip-ɔ.§

¹⁸ Mɛ wʉ rɔ ʉn su'e ʉn hi ʉn de. Tato re komo nɛ wʉ tɔmne mɛ à, wʉ rɔ mɛ m-su'e.”

* **Bɔr-ʉs eer:5 8:5** Hyen komo: Rewi 20:10; Kara 22:22-24. † **Bɔr-ʉs eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 9:5. ‡ **Bɔr-ʉs eer:13 8:13** Hyen komo: Yoha 5:31. § **Bɔr-ʉs eer:17 8:17** Hyen komo: Kara 19:15.

19 Ye zeeru, “¿Ke ne ɔ tato ru ro?”

Yeso shasuru, “Kɔ me kɔ Tato re, yatt-wu nɔ nape á. Nɔ ro nepse me, nɔ roa nep Tato re komo.”

20 Yeso un rwɔr ka ma-tɔ da-ɔ wu ro ur-yoos un **Pyo-o Shir** yow yow un be-de hun-ne rotte m-'ya m-yar remen **Pyo-o Shir** à. Kap un kááne ne, yatt-wu hokse wu m-bɔp á, remen da-ɔ un wu ɔ un goshi wɔ á.

*Yeso zeeg, “Be-de um he'e à,
noa hoks m-ha káne á”*

21 Yeso dooru ye m-zee, “Men neke ur-hew, amba noa hoob me nɔ taage un hyan-o re. Amba noa mer un **ba'as**-ut nɔ ne. Be-de um he'e ne à, noa hoks m-ha á.”

22 Remen ka ma-tɔ wu rwɔre kááne à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “¿Wua ho ɔ hi un de un wu? ¿O wu zette ‘Be-de um he'e à, yatt-wu de hoks m-ha á?’”

23 Wu zeeru ye, “Nɔ, un dak-ɔ nɔ ro'e. Me ne, n-Tɔn ɔ um rwuune. Nɔ yan-hono-o-dak ye, me ne wan-hono-o-dak wu á.

24 O hante um zet noa merme un **ba'as**-ut nɔ ne. Un ba de nɔ shereg hur-ur nɔ unze me wu ro, wu um ro à, noa merme un **ba'as**-ut nɔ ne.”

25 Ye zeeru wu, “¿Wɔ ro wan?”

Yeso zeeru ye, “Bɔ um ruru nɔ à, hond hond ɔ bɔ um ruru nɔ à.

26 Rem-ɔs ro kɔn ut-moor ne, se um he m-rwɔr rem nɔ komo se depe um piishi nɔ ut-ma à. Amba man nom á. Remen wu tomne me à, wa-o-nip-wu. Rii-yo um hogne be-de un wu à, yo me un rure un hono o-dak.”

27 Ye nap unze ma-ut Tato un wu, tɔ wu ro ye m-rure á.

28 Yeso zeeru ye, “Da-de nɔ jakse **Wà-wu un net**, ka da-de ne, noa nep me ro wu um zee um ro à. Komo noa nep men nom un rii un hon-de à, amba me m-rwɔr un yo Tato re yoosu me à.

29 Tato re wu tomne me ne à, wu ro mosse un me ne. Wu yage me un hon-de á, remen kɔ de ke da-de me un nom un rii-yo wu cone à.”

30 Da-de Yeso rwɔre ka ma-tɔ à, hun-ne ut-moor ne ye sheruru hur-de un ye be-de un wu.

Bɔ a he posse m-guw à

31 Yeso zeeru **Yahuda**-ne ye shere be-de un wu à, “Urege nɔ sengute bɔp un ma-ut re, o-nip, noa she'et yan-neke-m re.

32 Noa nep o-nip, komo un ka nip-ɔ nɔ he m-posse.”

33 Ye shasuru wu, “Ai, baag-o **Ibrahi** ɔ te ro. Te tak nome un net m-guw á. ¿Re ɔ un ya o zette te, ‘Noa posse m-guw?’”*

34 Yeso shasuru ye, “Me nɔ m-rure o-nip, bɔ un net-wu ro un nom **ur-ba'as** à, ko-guw-wu **ur-ba'as** wu.

35 Ko-guw ba wan-gaan wu ro be-de un ya-o-hur á, amba wà-wu hur, ko-ya-o-hur-wu koyanda.

36 **Wà-wu Shir**, u ruutu nɔ, nɔ possute ɔ ka.

37 Um nepste nɔ de baag-o **Ibrahi** ɔ, amba nɔ un hoob-ɔ nɔ hoot me remen ma-ut re, tɔ cow nɔ á.

38 Me ne m-rwɔr un rii-yo um hyande be-ur Tato re à. Nɔ ne un cin nɔ, nɔ un nom un rii-yo nɔ hɔge be-ur tato nɔ à.”

39 Ye shasuru wu, “Ai, **Ibrahi** wu ro tato te.”

Yeso shasuru ye, “Nɔ rotte yakar **Ibrahi**, nɔ roa nom rem-se **Ibrahi** nome à.

40 Un hek-ɔ un kááne, nɔ warguru hoob-ɔ nɔ hoot me remen um rurutu nɔ o-nip, ɔ um hogne be-de Shir à. Ba kaane **Ibrahi** nome rem-se un wu á.

* **Bɔr-ɔs eer:33 8:33** Hyen komo: Mati 3:9; Ruka 3:8.

41 Nɔ, nɔ ɔn nɔm ɔn senge-mo tato nɔ rɔ m-nom à.”
Ye shasuru wu, “Te mat-ye ɔt-ran ye á. Tato-o te gaan-o, Shir.”

Yakar-ye ɔn ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot

42 Yeso zeeru ye, “U rotte Shir tato nɔ wu, nɔ roa was ɔn me ne remen be-de o-Tato o um rwuune. Me ka ne, men haan remen hi ɔn de á. Wu wu tomne me.

43 ¿Remen yan o nɔ nepte yo me m-rwor á? Nɔ nap á, remen nɔ con nɔ dek ma-ɔt re á.

44 Nɔ, tato nɔ **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** wu. Con-m nɔ ne komo nɔ nom rii-yo tato nɔ cone à. Wu, cin ɔr-takan wan-ho de ɔn net-wu. Wu rɔ m-es ɔn o-nip á, remen ho-mo ɔn wu rɔ kon be-de ɔn o shir á. Bo-to wu rotte m-'wons, remen wu wa-ɔt-bo-wu, tato-o ɔn ya-ɔt-bo.

45 Remen me nɔ m-rure o-nip, o hante, nɔ gokste á.

46 ɔn be ɔn nɔ ¿wan wu ne he me m-rure **ba'as** ɔn de? Bo nɔ nepse nip-o me nɔ m-rure à, ¿remen yan o ne, nɔ sherte ɔn me á?

47 Wu rwuune be-de Shir à wu rɔ m-raks ɔn Ma-to Shir. Rii-yo hante notte ɔn raks ɔt-to ɔn Ma-to Shir ne á, remen nɔ ye Shir ye á.”

Rii-yo a met Ibrahi Yeso ro kon

48 Ye ken sek-ye ye be-de ɔn **Yahuda**-ne ye shasuru wu, “Ashi, nip-o ka te zee wo ko-**Samariya**,† komo ne **ya-ɔt-kot** daag wo ɔr-hi.”

49 Yeso shasuru ye, “Ya-ɔt-kot ye da me ɔr-hi á. Tato re wu me m-seps. Nɔ ne, nɔ yagu me m-seps.

50 Me wu rɔ ɔn sepe ɔn hi ɔn de á. Wu he me m-seps à wu rɔ kon. Wu rɔ tomso ne wan-piish ɔt-ma.

51 Me nɔ m-rure o-nip, kowan wu rɔ m-nom o-dorotte ɔn ma-ɔt re ne, wua mer á har da-o ba m-ta.”

52 Sek-ye be-de ɔn **Yahuda**-ne zeeru, “O'o, te nak m-moka unze **ya-ɔt-kot** daag wo ɔr-hi. Ai, **Ibrahi** ɔn **yan-Rwor ɔn Ma-to Shir** ne mereste. Wo ne komo, o zee bo ɔn wu nome o-dorotte ɔn ma-ɔt ru ne à, wua mer á har da-o ba m-ta.

53 ¿Wo ɔn jiish tato na **Ibrahi** o? Wu ɔn **yan-Rwor ɔn ma-to Shir** ne, ye marag, yagunte wo. ¿Wan wu ne o musse hi ɔn du?”

54 Yeso shasuru ye, “Me con seps ɔn hi ɔn de á. Seps-mo ɔn hi ɔn de, a gu koyan á. Tato re, wu rɔ wan-seps-m re, wu nɔ m-zee unze Shir nɔ à.

55 Nɔ nap wu á. Me ne, um nepse wu. Me ro zeege unze me nap wu á, um roa warag wa-ɔt-bo untun nɔ. Amba um nepste wu. Me ne tomso ɔn nom o-dorotte ɔn ma-to ɔn wu ne.

56 Ko-ya-n-ga nɔ **Ibrahi** wu nomog o-zak deen da-o Shir rure wu rii-yo um he m-nom à da-o me haane. Nomog sa o zee wu hyanag yo ne komo, wu nomuru o-zak.”

57 Sek-ye be-de ɔn **Yahuda**-ne shasuru wu, “Har m-moka, wo ɔn goshi wo ɔs-hak kwooz-ɔt yoor ɔs-op [50] á, ¿woa zee o hyanag **Ibrahi**?”

58 Yeso zeeru ye, “Me nɔ m-rure o-nip, cin ba a ɔn makt **Ibrahi**, ‘Um rɔ kon.’‡ ”

59 Bo Yeso zette kaáne à, ye ruuru, ye motrunté ɔt-ta'ar, ye jirit wu. Yeso wukuru, wu arguru m-ru ɔn **Pyo-o Shir**.

Bɔr-ɔs jero

*Yeso upste yish-ye ɔn net
wu a mate ko-po à*

† **Bɔr-ɔs eer:48 8:48** Yahuda-ne ye rɔ n-me ɔn Judiya à, ye con ya-o-Samariya á. Ye m-hyan unze ya-o-Samariya peneg men-ɔt jaas-to, ye hun-ne 'yare à, ye nap bo a m-guw mo Shir á. Kap to ka reeb-to. ‡ **Bɔr-ɔs eer:58 8:58** Hyen komo: Rwuu 3:14.

1 Yeso ro m-arag, wu hyanuru net-wu a mate ko-po à.

2 Yan-neke-mo un wu cituru wu, "Wa-us-Nap, ¿wan wu ne nome **ur-ba'as** a met ka net-wu ko-po? ¿Wu wu o? ¿Ko yan-mat-o un wu?"

3 Yeso shasuru, "Remen ka net-wu, ko tato un wu ye nom **ur-ba'as** á, se de remen a kutute hun-ne nom-mo Shir be-de un wu.

4 Se um nomog yo Tato re tomne me m-nom à, cin ur-ho ne. Tet-m roon, da-o net a hoks nom un rii á.

5 Bo um ro un hono o-dak à, me wu ro cecas-mo un hono o-dak."*

6 Bo wu rurte kaane à, wu copsuru m-ta n-dak. Wu wurguru m-hu, wu sukuru mo ko-po un yish.

7 Wu zeeru wu, "Neke, o sapt un kaw-o o-Sirom." (Ka jin-de, de ro a un "tomonte.") Kom-de ka, wu nekuru, wu sapturu, wu muunuru, wu ro un hyan-o un wu cas cas.

8 Yan-bor-se un wu, un ye nape wu ne n-ga, wu zee us-kon à, ye zeeru, "¿Ka net-wu wu ka ro'e m-she'et un cow, wu ro us-kon á?"

9 Ye ken ye zeeru, "Wu wu."

Ye ken ye zee, "Ay, se de wu sha'ag wu."

Wu ne, wu senguru m-zee, "Me wu."

10 Ye zeeru, "¿Re o nome yish ru upsute?"

11 Wu shasuru, "Ka net-wu, wu a m-zee Yeso à, wu wu wurge hu-mo n-dak, wu sukuru me un yish. Wu zee um neke reenõ kaw-o o-Sirom um sapt. Um nekuru, um sapturu, um kumuru o-hyan."

12 Ye zeeru wu, "¿Ke ne o wu ro?"

Wu zeeru ye, "Me nap á."

Parisa-ne cekerte ma-to un net-wu a upse yish á

13 Ye heeturu **Parisa**-ne net-wu a upse yish à.

14 Un **Ho-de ur-Wuwe** de komo Yeso wurge m-hu, wu upsute wu yish.

15 **Parisa**-ne cituru wu bo a nome wu kumut o-hyan à. Wu zeeru ye, "Hu-mo n-dak mo wu wurge à, mo mo wu suke me un yish. Um sapturu, um hyanuru cas."

16 Remen kaane, ye ken **Parisa**-ne ye zeeru, "Ka net-wu, be-de Shir o wu ro á, remen wu ku ho-de Shir zette a wuwe un de á."

Ye ken ye zeeru, "¿Re ne o ko-wa-**ur-ba'as** he nap un nom un rem-se ut-hyat kaane?"

Ma-ut sunutu ye o ka.

17 Ye ja'asuru m-cit un ko-po, "Wo ne, ¿ya o hyane mosse un wu ne wo wu a upse yish à?"

Wu zeeru, "Wan-rwor un Ma-to Shir wu."

18 Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye sher hur-de un ye unze ko-po-wu ro'e n-ga á, komo ne wu kumuru o-hyan m-moka á, har ye agburu tat-ne ye un wu.

19 Ye cituru ye mate wu à, "¿Wu ka wa no wu, wu a zee unze a un mat wu ko-po? ¿To, re o ka un ya wu hyente m-moka?"

20 Tat-ne ye un wu shasuru, "Te nak wu ka wa te wu komo ko-po-wu a mate wu.

21 Amba bo a nome wu kumut o-hyan à, te nap á. Te nap ma wu upse yish-ye un wu á. Cit no wu. Ai, wu bo'ossute m-rwor un hi un de un wu."

22 Tat-ne un wu un rwor kaane remen gyer-o un Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne. Remen n-ga ne, Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye gekse unze kap bon net-wu zee, "Yeso ro **Kiristi** wu Shir tomne à," a ruut wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wua do m-muun á.

23 O hante tato un wu ne zet, "Wu bo'ossute. Cit no wu."

* **Bõr-õs jero:5 9:5** Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 8:12.

²⁴ Šek-ye ɔn **Parisa**-ne ja'asuru agbe ɔn ka neɔ-wu wu ro ɔt-po n-ga à. Ye zeeru wu, "Ya Shir m-seps, o rur o-nip.† Te de te nepste ka neɔ-wu **ko-ya-ur-ba'as**-wu."

²⁵ Wu zeeru ye, "Ko **ko-ya-ur-ba'as**-wu, me de me nap á. Rii gaan-yo um nape à, n-ga me ko-po-wu, m-moka komo me m-hyan."

²⁶ Ye zeeru wu, "¿Ya wu nomu wo ne? ¿Re o wu nome wu upsutu wo yish?"

²⁷ Ko-po shasuru ye, "Um russute no. No hoge á. ¿Remen yan o no cunte m-hoge tomso? ¿Ko no ɔn cen no, no ɔn con o no warag yan-neke-mo ɔn wu?"

²⁸ Ye he'enuru wu ɔt-reeb. Ye ro wu m-zee, "Wo wu de ro wan-dor-o ɔn ka neɔ-wu, te yan-dor **Mosa** ye.

²⁹ Te nepse Shir nomog ɔt-ma ɔn **Mosa** ne, amba wu ka, te nap be-de wu rwuune á."

³⁰ Ka neɔ-wu shasuru ye, "Caane hyat-to ka! No nap be-de wu rwuune á, amba ne wu upsussute me yish!

³¹ A nepste, Shir ro ɔn rege ɔn ya-ɔt-**ba'as** ɔt-to á. Amba kap wu hoge gyer-o Shir à, wu ro ɔn nom ɔn rii-yo Shir zee à, Shir ro wu m-hoge.

³² Cin da-o Shir takne nom ɔn hono o-dak à, a tak m-hoge neɔ-wu upse yish-ye ɔn neɔ-wu a mate ko-po á.

³³ A rotte unze ka neɔ-wu, be-de Shir o wu rwuune á, yatt-yo wu roa hoks m-nom á."

³⁴ Ye shasuru wu, "Wo wu a mate n-me ɔn comb-o ɔt-**ba'as** à, ¿yan yo ne o he na m-rure?" Ye yanuru wu be-de ɔn ye.

Po-to ɔn yish-ye o-kukt

³⁵ Bo Yeso hogute unze ye yanag ka wu a upse yish à, wu hyanuru wu. Wu zeeru, "¿O shereg hur ɔn du ɔn **Wà-wu ɔn neɔ** ko?"

³⁶ Wu shasuru wu, "Gos-wu, ruru me wu, wu ro à, um sheret hur ɔn de be-de ɔn wu."

³⁷ Yeso zeeru wu, "Ai, o hyanag wu. Wu wu ro ɔt-ma ɔn wo ne."

³⁸ Wu zeeru, "Wan-Koyan, um shereg hur ɔn de be-de ɔn du." Wu kwukturu ɔn co-o ɔn wu.

³⁹ Yeso zeeru, "Me ɔn cowon ɔn hono o-dak, remen um piishté hun-ne ye ɔn hono o-dak ɔt-ma. Um haante remen ye ro m-hyan á, ye hyenet, komo ye ro m-hyanu ne à, ye waragte po-ne."

⁴⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye ro mosse ɔn wu ne. Bo ye hogute kaáne à, ye zeeru, "¿Wata po-ne ye te ro'e?"

⁴¹ Yeso zeeru ye, "Ai, u rotte unze po-ne ye no ro, **ba'as**-ɔt no roa ma'as be-ur no á. Amba bo no zee no m-hyan à to, **ba'as**-ɔt no ro kané timb."

Bɔr-ɔs op

Sha-mo ɔt-ma mo ɔn wa-ur-gut ɔn kur-o ɔn ca-ne

¹ "Me no m-rure o-nip, neɔ-wu cuwe so ɔn ish-o ɔn kuke-o ɔn ca á, wu daanuru raag-o ur-hek, ka neɔ-wu ko-hyow-wu, ko-wa-ur-kwup.

² Neɔ-wu cowne ne so ɔn ish à, wan-gut-de ɔn ca wu.

³ Wan-'er-de ɔn ish wu ro wu m-tikse. Yege-ca komo ne ye ro ɔn raag ɔt-to ɔn cor-o ɔn wu. Wu ro ɔn aag ɔn jin-to ɔn ca-ye ɔn wu, wu ruut ye n-do.

⁴ Wu ruuse kap ye ma ɔn wu n-do, wu gaaru co-o ɔn ye. Komo ca ro ɔn dond ɔn jim-de ɔn wu remen ye nepste cor-o ɔn wu.

† **Bɔr-ɔs jero:24 9:24** Ya Shir m-seps = Ruru o-nip! Hyen: Josu 7:19.

⁵ Yea dore wu ro ko-hamat á. Se songon-mo un wu ye hette, remen, ye nap cor-o un wu á.”

⁶ Yeso nomute ye sha-mo ut-ma, amba ye nap ka ma-to á.

Yeso wu ro wa-ur-gut-wu o-nip

⁷ Remen kaáne Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip me wu ro ish-o un kur-o un ca.

⁸ Kap wu ba'e me m-woon be-de un ca à, ko-hyow-wu, wan-kwup-de un hun-ne. Amba, ca ro m-was un wu ne á.

⁹ Me wu ro ish. Kowan net-wu cowne be un de, man gu wu. Wua she'et sasa, wu kum ut-re.

¹⁰ Ko-hyow ro m-haan temb rem ur-hyow, ur-ho ne m-naas ne. Me un haan, remen hun-ne kumut hoog-m shiishe.

¹¹ “Me wu ro wa-ur-gut-wu o-nip. Wa-ur-gut-wu o-nip komo wu ro un ya'as un hoog-o un wu remen ca-ye un wu.

¹² Wa-ur-guwus wan-gut-de ur-bon wu á. Ca tomso, ye ma un wu ye á. Da-o wu hyene o-dur, wu ho'osuru ca. Wu arguru m-som, wu guut hoog-o un wu. Dur-o shipuru ye ken be-de un ye. Ye kuse à, ye cakkuru un hon un hon.

¹³ Wu wa-ur-guwus, wu ro m-was un ca ne á.

¹⁴ “Me wu ro wa-ur-gut-wu ur-bon. Um nak ye ma re. Ye ma re komo ne, ye nepse me.

¹⁵ Bo Tato-o nape me à, ka bo-se ne o um nape wu. Men ya'as un hoog re remen ca re.*

¹⁶ Me un ye ken ca-ye ne ye ro un o ka kur-o á. Se um hantute ye. Yea hoge cor re. Ka da-de, yea she'et kur-o gaan, wa-ur-gut wan-gaan.

¹⁷ Remen kaáne o, Tato re waste un me ne remen mar-mo um he'e, remen um ineté komo à.

¹⁸ Yatt-wu he rumus un hoog re á, amba un con-m re o um hette mo m-ya'as. Me o-cow ne, um ya'aste mo. Me o-cow ne komo yo um hette mo m-deken à. Tato re zee um nom kaáne.”

¹⁹ Komo ma-ut sunuru be-de un sek-ye un **Yahuda**-ne remen ma-ut Yeso.

²⁰ Hun-ne ut-moor ne be-de un ye zeeru, “Ai, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Ko-wa-o-zungo wu. ¿Remen yan o notte wu m-ke'e ut-to?”

²¹ Ye ken ye zeeru, “Ka ma-to hwaa, ma-to un **ya-ut-kot** to á. ¿Ya-ut-kot ro ur-beeb ne, ye upste yish-ye un ko-po?”

Sek-ye be-de Yahuda-ne yagute Yeso

²² Da-o o-huw o, **Yahuda**-ne ro un **Biki-o m-Baks un da-o a dotte tiks un Pyo-o Shir** o-Urusharima à.

²³ Yeso ro m-arag un sak-o **Suremanu un Pyo-o Shir**.

²⁴ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne rigumsuru wu. Ye zeeru wu, “¿Har de ke ho-de o te he yage o ryegen? Urege wo wu **Kiristi**, o ruru te o-nip cas.”

²⁵ Yeso shasuru ye, “Um russutu no, amba no sher á. Rem-se ut-hyat se me m-nom à, me m-nom un beeb-ur Tato re. Se ro me m-su'e.

²⁶ Amba no, no dek ma-ut re á, remen no n-me un ca re á.

²⁷ Ca re ye ro un raks un cor re. Um nepste ye. Ye ro me tomso ne m-dore.

²⁸ Me ye m-'ya un hoog-o ba m-ta. Yea sabre á, har da-o ba m-ta. Wan-rumus-mo un ye ro kon un kom-ut re á.

²⁹ Tato re wu ya'ase me ka ca-ye à, wu jiishte kowan kap ut-gos. Yatt-wu he hoks m-rumus un ye un kom-ut Tato re á.

³⁰ Un me un Tato re, gaan te ro.”

³¹ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne dooru mot ut-ta'ar, ye jirit wu.

* **Bor-ús op:15 10:15** Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22.

32 Yeso zeeɾu, “Um kutute nɔ rem-se ɔr-bon deen se un Tato re. ¿Be-de un se ke rem-se, se ne nɔ hette me m-jir?”

33 Ye zeeɾu, “Yanze remen rem-ɔs ru se ɔr-bon se te hette wɔ m-jir á, se de remen o yo'ogte Shir. Wɔ ka ne net-wu, amba wɔ m-mus un hi un du Shir.”†

34 Yeso zeeɾu ye, “Gense tɔ rɔ n-me un **karamsa**-o nɔ. A zee Shir nomog ut-ma un ye ken sek-ye ye un hun-ne ye ne, wu aaguru ye ‘yege-shir.’‡

35 Tɔ, a nepste Ma-tɔ Shir tɔ rɔ o-nip ba m-ta. Komo Shir ak ka hun-ne ye ‘yege-shir,’ ka hun-ne ye wu ya'ase Ma-tɔ un wu à.

36 Me wu Shir daage à, wu tomon un hono o-dak à, ¿Ya nɔ hette m-zee um yo'ogte Shir remen um ak hi un de ‘**Wà-wu Shir**’?

37 Urege me m-nom bɔ Tato re rɔ m-nom á, tɔ, nɔ jar nɔ sher hur-ut nɔ un me á.

38 Amba urege ne nɔ hyanag me m-nom bɔ Tato re rɔ m-nom à, ¿remen yan o nɔ sherte hur-ut nɔ un me ne á? Kɔ gon senge-mɔ me m-nom à, mɔ bɔ'ossute nɔ nept m-sok ne, unze Tato re rɔ be un de, me komo ne be-de o-Tato.”

39 Ye ja'asuru m-senge, ye shipt wu. Wu possuru un kom-tɔ un ye. Ye hoks wu m-bop á.

40 Ka da-de ne, wu dooru m-warag un pesto-de un Roog-o o-Joda be-de **Yohana** takne yo'os un hun-ne n-me m-hɔ à. Wu she'eturu kanɛ.§

41 Hun-ne haanuru be-de un wu ut-moor ne. Ye dekururu m-zee, “Nip-o, **Yohana**, wu nom se ken rem-se ut-hyat se har wu kututu na Shir ye tomne wu á, amba ma-tɔ wu ro m-rwor mosse un ka net-wu ne à, nip-o.”

42 Káne o hun-ne ut-moor ne shere hur-de un ye be-de un wu.

Bɔr-ɔs op o-gaan

Yeso yonste Razarus

1 Wu ken net-wu jin-de un wu Razarus rukt gom. Wu she'ette un bɔ-o o-Betanya, mosse un **Meri** ne un hen un wu Marta.*

2 Ka **Meri**-wu, wu wu hokme Gos-wu m-now mɔ m-shi'igin ɔs-na. Wu sokmuru mɔ un hi-se un hi-de un wu. Tɔ, de ken hɔ-de Razarus ruturu gom.†

3 Ka ne'a-ne ye, sek-ye ne un wu ne tomuru be-ur Yeso, ye zeeɾu, “Gos-wu, ka net-wu, wu o rɔ m-was un wu ne à, wu hoge m-rerem á.”

4 Bɔ Yeso hogute kááne à, wu zeeɾu, “Ka gom-o, gom-o m-mar o á, remen a sekemsute Shir o, a sekemse tomso ne **Wà-wu Shir**.”

5 Yeso ro un was un Marta ne un **Meri** ne, Razarus wu.

6 Tɔ, bɔ wu hogute Razarus u hoge m-rerem á, wu rewuru hɔ-ut yoor.

7 Ka da-de, wu zeeɾu yan-neke-mɔ un wu, “A warag nɔ dak-o o-Judiya.”

8 Yan-neke-mɔ un wu ye zeeɾu, “Wa-ɔs-Nap, un ka hɔ-tɔ sek-ye‡ rɔ un hoob-o ye jirit wɔ, ¿o dooru m-warag reeno komo?”

9 Yeso shasuru, “¿Rwuun-mɔ ur-hɔ un 'hebe-mɔ un de ne taase ur-hɔ o ka ka? Bon wu rɔ ur-hew m-how à wu rɔ m-ma'as ut-pukse á, remen wu rɔ m-hyan cas.

10 Amba bon wu rɔ ur-hew m-tet à wu ma'as ut-pukse remen cecas-m rɔ kon á.”

11 Bɔ wu rurte kááne à, wu dooru m-zee, “Wan-yen na Razarus rɔ m-rew, amba me m-ha m-'yons wu.”

12 Yan-neke-mɔ un wu zeeɾu wu, “Gos-wu te, urege de unze rew-mɔ kwosu wu, ai, mɔa pyesse.”

† **Bɔr-ɔs op:33 10:33** Hyen komo: Rewi 24:16. ‡ **Bɔr-ɔs op:34 10:34** Hyen komo: Bong 82:6. § **Bɔr-ɔs op:40 10:40** Hyen komo: Yoha 1:28. * **Bɔr-ɔs op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Ruka 10:38-39. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:2 11:2** Hyen komo: Yoha 12:3. ‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:8 11:8** Yahuda-ne.

13 Ye napu ne unze, ma-to un mar-m Razarus Yeso rotte á. Ye dekuru unze rew-mo wu rotte.

14 Remen kaane Yeso ruru ye cas, “Razarus mereste.

15 Me o-zak bo me rokne kane be-de un wu á, remen no sheret. Amba a neke no be-de un wu.”

16 Se Toma, wu a m-zee *ko-Pese* à, wu zeeru or un wu ne, “A neke no un cen na no a meret no mosse un wu ne.”

Yeso ya'ag ka ne'a-ne ye jaab-o ut-men

17 Bo Yeso woote à, wu 'woss Razarus nomoste ho-ut nass un saag.

18 O-Betanya yow yow o-Urusharima ne o, o ro untun mer-ut yoor [kiromita 3].

19 **Yahuda**-ne haanuru ut-moor ne. Ye haante remen ye gasté Marta ne un **Meri** gas-de un mar-m hen un ye.

20 Bo Marta hogute unze Yeso roon à, wu haaru wu m-gonte. **Meri** daaguru wu she'et o-hur.

21 Bo wu go'one un Yeso ne à, Marta zeeru Yeso, “Gos-wu, wo rokote, heno te Razarus wu roa mer á.

22 Amba ko m-moka um nepste koyan o kone be-de Shir, wua nomo wo.”

23 Yeso zeeru wu, “Heno ru a inusse komo.”

24 Marta zeeru wu, “Um nepste wua inusse ine-mo m-margan ne ho-de ur-kom.”

25 Yeso zeeru wu, “Ai, me wu ro ine-mo un margan-ne. Me wu ro hoog. Net-wu shere hur-de un wu un me à, ko wu mer, wua inusse.

26 Net-wu ro ne un hoog ne à, wu shere hur-de un wu be un de à, wu he de m-mar á har da-o ba m-ta. ¿Wo Marta wo m-sher un ma-ut re?”

Yeso 'wonog

27 Marta zeeru wu, “Oho, Gos-wu, um sheruste hur un de, wo ro **Kiristi, Wà-wu Shir** wu a tomne un hono o-dak à.”

28 Bo Marta rurte kaane à, wu haaru, wu agnuru sek-wu un wu **Meri**. Wu ruru wu us-har, wu zeeru, “Wa-ur-Yoos na haante. Wu ro un eeg-us ru.”

29 **Meri** ne komo, bo wu hogute kane à, wu inuru hor-m-hor, wu kawuru be-de Yeso ro à.

30 Yeso un go woon o-bo tokon á. Har m-moka wu ro be-de Marta gonte wu à.

31 Hun-ne ro be-ur **Meri**, o-hur ye ro wu ur-gas à, ye hyanuru wu inute hor-m-hor, wu ruuru. Ye doruru wu, ye ro o-gwot ye zee un saag o wu heye wu unut.

32 **Meri** wooru be-de Yeso ro à. Bo wu hyente Yeso à, wu heeru un na-se un wu. Wu zeeru Yeso, “Gos-wu, u rotte unze o rokon kane hen te roa mer á.”

33 Bo Yeso hyente wu ro us-'won à, **Yahuda**-ne tomso ne ye haane mosse un wu ne à, ye ro us-'won. Men-ut naasuru wu.

34 Yeso zeeru ye, “¿Ke ne o no joku wu?”

Ye zeeru Yeso, “Gos-wu, haan o gut.”

35 Yeso 'wonuru.

36 Remen kane hun-ne zeeru, “Gwot bo wu wasse un wu ne à!”

37 Ye ken ye be-de un ka hun-ne ye zeeru, “¿U nom te ka, ka net-wu, wu ka upse yish-ye un ko-po á? ¿Wu roa hoks wen un Razarus m-mar á?”

Yeso 'yonste Razarus ut-marimar

38 Yeso dooru hyan ur-'won un men-to un wu. Wu woonuru un saag. Ka saag-o ne pak-o ut-ta'ar o un o ken ta'ar-o a tige un ish-o un o.

39 Yeso zeeru, “Dos no ka ta'ar-o.”

Marta, wu sek-wu un wu mare à, wu zeeru, “Gos-wu re, wua nomos wus m-moka, remen ho-ut nass to ka wu caane bo m-mar.”

⁴⁰ Yeso zeeɾu, “¿Me ruru wo ɔ á, um zee wo sher hur un du un me ne, wo hyen seps-mo Shir à?”

⁴¹ Ye dossuru o-ta'ar. Yeso dassuru ur-hi n-ton. Wu zeeɾu, “Tato re, um bomog wo remen o regute me ut-to.

⁴² Um nepste ko da un ke o ro me un ke'e ut-to. Amba me un rwor remen hun-ne ye ro kane eso eso à, remen ye sheret hur-de un ye unze wo wu tomnu me.”

⁴³ Bo wu rurte kaane à, wu 'yonsuru us-cor deen, wu zeeɾu, “Razarus, rwuun!”

⁴⁴ Wu mare à wu argu m-rwuun, na-se un wu ut-kom ne gegurse un wa-de o-gund, co-o un wu yerese un gund-de un duk.

Yeso zeeɾu, “Us no wu, wu arag!”

A nomute Yeso geeg-de ut-yage

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Ka **Yahuda**-ne ye dore **Meri** be-de un saag à, ye hyang rii-yo Yeso nome à, moor-to un ye sheru hur-de un ye un wu.

⁴⁶ Amba ye ken ye be-de un ye arguru m-ha be-de un **Parisa**-ne, ye ruru ye rii-yo Yeso nome à.

⁴⁷ Remen kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye aaguru **Morog-de un Sek-ye** remen ye piishte ut-ma.

Ye zeeɾu, “¿Ya un yo ne a no m-nom? Gwot no saw-to ut-hyat to wu ro m-nom à!

⁴⁸ A yage wu kaane, kowan wua sher ur-hur un wu. **Roma**-ne a haan, ye sabarse hun-ne na un **Pyo-o Shir** ne un dak-o na ne.”

⁴⁹ Amba wan-gaan be-de un ye, wu a m-zee Kepas à, wu wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka hak-o, wu zeeɾu, “No de no nap to no m-rwor á

⁵⁰ ¿No m-gwot á? Ai, jishtu no wan-gaan mer otte kap mo un hun-ne merme à.”

⁵¹ Yanze remen con-mo un wu o wu rurte kaane á, se de untun wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, Shir un kute wu, wu rur ka ma-to wu zee Yeso a mer remen **Yahuda**-ne.

⁵² Yanze ne remen **Yahuda**-ne un hon-de un ye á, amba remen wu morgunsute yakar-ye Shir ye ro cakarse ko kene à, ye she'ete kang-o gaan.

⁵³ Bo un ka ma-to un ka ho-de, ye tooru ut-hun remen ye hoot Yeso.

⁵⁴ Remen kaane, Yeso do m-rwuun ur-buk cas be-de un **Yahuda**-ne á. Amba wu inuru kane, wu nekuru un dak-o ro o-zang à. Wu cowuru un o ken bo-o o a m-zee o-Eparam à. Wu she'eturu kane un yan-neke-mo un wu ne.

⁵⁵ A kane, **Biki-o m-Pas** o un he de m-woon. Hun-ne ut-moor ne ye haaru o-Urusharima remen ye kooste hi un de un ye ye she'ete ba m-kukop rii-yo **Biki-o m-Pas** woonte.

⁵⁶ Ye zeeɾu hoob-o Yeso, ye ro eso eso un **Pyo-o Shir**. Ye m-zee, “¿Ya un yo ne no hyane? ¿Wu roon o-biki?”

⁵⁷ Hun-ne ma'asu hoob-o Yeso, remen Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye rwo'og unze bo un wu hyane be-de Yeso ro à, wu haan, wu rur, ye shipt wu.

Bor-ɔs op us-voor

Meri hokmote Yeso now-mo

m-shi'igin un bo-o o-Betanya

(Mati 26:6-13; Mark 14:3-9)

¹ **Biki-o m-Pas*** kuks ho-ut cind, Yeso haanuru bo-o o-Betanya be-de Razarus ro'e à, wu Yeso 'yonse ut-marimar à.

§ **Bor-ɔs op o-gaan:55 11:55** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. * **Bor-ɔs op us-voor:1 12:1** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

² Ye nɔmuru rii-yo m-re yo m-tet remen ye hwoog Yeso ur-keer. Marta wu nome rii-yo m-re. Razarus ne ye ro m-re be-ur gaan un Yeso ne.

³ Ka da-de ne, **Meri** dekurɔ batta-de un now-mo m-shi'igin. Ka now-mo woog purug-de o-rita, mo o-**nardi**, komo a mosse mo un rii ne á, mo un hwor mo deen. Wu hokmuru mo Yeso us-na, wu pe'eguru ka now-mo un hi-se un hi-de un wu. Kur-o kutuksuru un m-shi'igin.†

⁴ Amba Yahudas Iskariyoti, wu ro wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yeso** wu he m-ya'as un Yeso a ho à. Wu zeeru,

⁵ “¿Ya un yo ne wene **Meri** beeb ka now-mo, a wonge koob-ne ka hwor-ye? Ai, ká hwor-ye ro wooste guwus-de un hak.”‡

⁶ Yahudas Iskariyoti un rwor káane yanze remen wu ro m-was un koob-ne ne o á, se de wu ko-hyow-wu. Komo ne wu ro wan-bop-to un ba-de un hwor, wu ro ye m-ma'as m-hiw.

⁷ Yeso zeeru, “A yage **Meri**, wu un hokmo me m-now remen ho-de a he me jok à.

⁸ Ai, ko de ke da-de no mosse un koob-ne ne, amba ba ko da un ke o no he m-ma'as un me ne á.”§

A nomute Razarus geeg-de ut-yage

⁹ Da-o hun-ne hogute unze Yeso ro un bo-o o-Betanya, **Yahuda**-ne ut-moor ne ye haanuru be-de un wu. Yanze rem Yeso un hon-de un wu á, har remen ye hyenet un Razarus ne wu Yeso 'yonse be-de m-mar à.

¹⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye gamuru ut-hi ye hoot Razarus un ce un wu,

¹¹ remen un wu o **Yahuda**-ne ut-moor ne yagute dore un gwomo-ne ye un kon-se Shir. Ye shere hur-de un ye be-ur Yeso.

Hun-ne ye o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40)

¹² Bo ish geste à, caari-de ur-morog de un ye ha ka **Biki-o m-Pas** à, hoguru unze Yeso roon o-Urusharima.

¹³ Ye deknuru jet-se o-kerem. Ye zeeru m-ru ye gontute wu, ye ro un 'yons us-cor, ye ro m-zee,

“Ur-bongon be-de Shir!* Shir huute wu nu-o so-o wu,
wu haane un beeb-ur Yawe à.†

Shir huute wu nu-o so-o

wu ro ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne à!”

¹⁴ Yeso ro m-nekne n-ton un ya o-janka bo ro gense be-de un Ma-to Shir à unze,

¹⁵ “No ya-o-Urusharima‡ taase no hoge o-gyer á,

Ko-Gwomo no wu ka roone n-ton un ya o-janka.”§

¹⁶ Ur-takan, yan-neke-mo un wu ro nak un ka rem-se ne á, se da-o a sepe Yeso à. Ká da-o, ye bakse unze gense ma-to un wu ro, komo to koruru káane hond hond bo a gene to à.

¹⁷ Da-de wu aage Razarus wu rwuun un saag à, komo wu 'yonstu wu un hoog ne à, buug-de un hun-ne de ro mosse un wu ne à, ye ye rure hun-ne ka ma-to.

¹⁸ Rii-yo hante morog-ur heet gonte de un wu à yo ro, remen ye hogute wu nomog ká rii-yo ut-hyat yo.

† **Bor-ɔs op ɔs-voor:3 12:3** Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-voor:5 12:5** ut-Girik: denari 300.

§ **Bor-ɔs op ɔs-voor:8 12:8** Hyen komo: Kara 15:11. * **Bor-ɔs op ɔs-voor:13 12:13** ut-Girik: “Hosanna!”

Gom-o ut-Ibra gaan-to ut-Hun “Gu te!” Hun-ne zeeru káane da-o ye cone m-ya'as Shir ur-bongon. † **Bor-ɔs op**

ɔs-voor:13 12:13 Hyen komo: Bong 118:25-26. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-voor:15 12:15** ut-Girik: Sihiyona. § **Bor-ɔs**

op ɔs-voor:15 12:15 Hyen komo: Zeke 9:9.

19 Bɔ **Parisa**-nɛ hogutɛ ya-o-Urusharima haag yɛ gontutɛ Yɛso à, yɛ zɛɛrɔ hi ɔn de ɔn yɛ, “Yatt-yo a hokse m-nɔm á! Ai, hono o-dak dorussutɛ wu!”

Yɛ ken Girik-nɛ yɛ hɔk Yɛso

20 Káne, be-de ɔn yɛ haanɛ ká biki-ɔ à **Girik**-nɛ ro kon. Yɛ ɔn haan remen yɛ nomotɛ Shir ɔr-bɔngɔn.

21 Yɛ haanurɔ be-ɔr Pirip (wu ko-wa-o-Besayada ɔn dak-ɔ o-Gariri). Yɛ konurɔ wu, yɛ zɛɛrɔ, “Gos-wu, tɛ conog hyan-o Yɛso.”

22 Pirip haarɔ, wu rurɔ Andarawus. Andarawus ɔn Pirip nɛ haanurɔ, yɛ rurɔ Yɛso.

23 Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “Da-o nomostɛ ɔ a hette mɛ m-seps à, mɛ **Wà-wu ɔn net**.”

24 Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, go-yo o-hyo hɛnɛ n-dak sɛ yo merestɛ, go-o gaan-yo rɔ m-ma'as. Amba da-ɔ yo potnɛ, yo maturɔ deen.

25 Wan-con-tɔ ɔn hoog-ɔ ɔn káne ɔn hono o-dak, wu taagɛ ɔn hoog-ɔ rɔ be-de Shir à. Net-wu yagɛ nɛ hoog-ɔ ɔn káne ɔn hono o-dak à, wu kum hoog-ɔ Shir ɔ ba m-ta.*

26 Kap wu he mɛ nome m-guw à, wu doru mɛ be-de ɔm rɔ à, káne ɔ wu he m-she'et ɔn cen wu. Kowan wu nomo mɛ m-guw, Tato re a seps wu.”

Yɛso rworog ma-tɔ ɔn mar-mɔ ɔn wu

27 “M-mɔka mɛ ɔn hogɛ ɔn nu-se ɔn hoog re. ¿Ya ɔm he m-zɛɛ? ¿Um zɛɛ ‘Tato re dossu mɛ ka swɔ ɔr-koob de’? Ay, kɔ n-ga, mɛ ɔn haan remen ka da-ɔ.

28 O-Tato, yagɛ a hyenet sekemse-m ru.” Bɔ Yɛso rurte kaanɛ à, a hogurɔ ɔ ken cor-ɔ n-Tɔn shir, ɔ rɔ m-zɛɛ, “Um be'essutɛ, ɔm sekemsussutɛ hi ɔn de. Man do hi ɔn de m-sekemse komo nɛ.”

29 Moor-tɔ ɔn hun-nɛ yɛ ro kanɛ eso eso à, yɛ hogurɔ ka cor-ɔ. Yɛ zɛɛrɔ, “Ai, dàkàr-o.”

Yɛ ken yɛ zɛɛrɔ, “Wu ken ko-wan-tom-wu **Shir** wu wu tepsu wu.”

30 Yɛso zɛɛrɔ, “Rem re ɔ nɔ hogutɛ ka cor-ɔ á, sɛ de rem nɔ.

31 M-mɔka ɔ Shir he piishe ɔn hono o-dak ɔt-ma. M-mɔka ɔ Shir he m-ruut ɔn beeb-de ɔn gwomo-tɔ **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** wu rɔ gwomo-tɔ ɔn ka hono o-dak à.

32 Amba mɛ, da-ɔ a kame mɛ n-tɔn o-kan à, remen káne man ru hun-nɛ m-haan be ɔn de.”

33 Rwor-mɔ ɔn wu káne mɔ mɔ kute gon mar-mɔ wu hette à.

34 Moor-tɔ ɔn hun-nɛ shasurɔ wu, “Rɔ gense be-de ɔn Takurda-ɔ ɔn Ma-tɔ Shir, a zɛɛ **Kiristi** a she'et kɔ da ɔn ke. Tɔ, ¿re ɔ ɔn ya o zet ‘A kem **Wà-wu ɔn net** o-kan?’ ¿Wan wu nɛ ka **Wà-wu ɔn net** wu?”†

35 Yɛso zɛɛrɔ yɛ, “M-mɔka ya o-da hiin kanɛ ɔn co, cecas-m rɔ mosse ɔn nɔ nɛ. Nom nɔ ɔr-hew cin cecas-m rɔ mosse ɔn nɔ nɛ, taasɔ tet-mɔ rew nɔ n-cow. Wu tet-m rewe à, wu hyen cow-yo m-dore á.

36 Sher nɔ m-cecas nɛ da-de nɔ rɔ ɔn mɔ nɛ à, remen nɔ waragtɛ hun-nɛ yɛ m-cecas.” Bɔ Yɛso rurte káne à, wu argurɔ m-neke, wu wukurɔ yɛ.

Koob-de m-she

37 Kɔ de rotte wu swoog yɛ kute ɔn rem-se ɔt-hyat ɔt-moor nɛ ɔn yish-yɛ ɔn yɛ à, kap ɔn kaanɛ nɛ, yɛ sher ɔnze wu wu rɔ **Kiristi** á.

38 Káne ɔ, a shoosɛ rwor-m **Ishayawan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir**. Wu zɛɛ, “Yawe, ¿wan wu nɛ shere ɔn ma-ɔt tɛ nɛ?

¿Be-ɔr wan ɔ nɛ Yawe rwunte beeb-de ɔn wu?”‡

39 ɔ hante, yɛ hokstɛ m-she á remen **Ishaya** doog m-zɛɛ, ɔn de ken be-de.

40 “Shir pooste yish-yɛ ɔn yɛ,

* **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:25 12:25** Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33. † **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:34 12:34** Hyen komo: Bɔng 110:4; Isha 9:7; Izik 37:25; Dane 7:14. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:38 12:38** Hyen komo: Isha 53:1 (ɔt-Girik).

komo wu hoog hur-de un ye,
 taasɔ ye hyen un yish-de un ye,
 ye nept komo un hur-de un ye,
 har ye muunté be un de,
 um dossutu ye pɔ-to ɔr-hur.”§

⁴¹ **Ishaya** un rwor kááne remen wu hyanag sekemse-m Yeso, wu rorog ma-to un wu.

⁴² Kap un koob-de un sher un hur-de un ye un wu ne, ɔt-moor ne be-de gos-ye ye un **Yahuda**-ne, ye shereg un wu. Amba ye es m-rwunte á, un gyer-o un taase **Parisa**-ne ruut ye un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**.

⁴³ Ye jiishte m-con hun-ne bum ye ɔtte Shir bum ye à.

*Gom-ur Yeso de a hette piishe
 un hun-ne ɔt-ma*

⁴⁴ Yeso 'yonsuru ɔs-cɔr deen, wu zeeru, “Wu shere be un de à, me wu un hon-de wu sherte á. Amba wu ro m-sher un wu tomnu me ne à.

⁴⁵ Net-wu ro me m-hyan à, wu ro m-hyan un Tato re wu tomne me un hono o-dak à.

⁴⁶ Me un haan hono o-dak remen um ye'et hun-ne m-ccas. Wu shere un me ne à, taase wu she'et o-comb á.

⁴⁷ “Bɔn wu hoge ma-ɔt re, wu dore to á, man piishe wu ɔt-ma á. Yanze remen um piishite hono o-dak ɔt-ma o um haante á, se de remen um guut hono o-dak.

⁴⁸ Net-wu yage me à, wu goks komo ne ma-ɔt re á, wan-piish un wu ɔt-ma ro kon. Ma-ɔt re to um rwore à, to a hette net piishe ɔt-ma un ho-de ɔr-kom.

⁴⁹ Yanze ka ma-to, ma-to un hi un de to á. Tato re wu tomne me à, un hi un de un wu, wu ya'e me cow-yo un to, un bo um he to m-rwor ne à.

⁵⁰ Um nepste ka **karamsa-o ro** na m-woot un hoog-o ba m-ta. Remen kááne, kap bo un rii-yo um rwore à, Tato re zee me um rur yo.”

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

Yeso sapté na-se un yan-neke-mo un wu

¹ A káne, da-o **Biki-o m-Pas*** ro un he de m-woon à, Yeso nepste ne da-o wooste o wu hette m-iné un ka hono o-dak o wu waragte be-ur Tato un wu, wu n-Ton à. Wu wasté ye, ye ro ye ma un wu n-me un hono o-dak à, m-moka wu kutute ye bo wu wasse un ye ne à har da-o ɔr-kom.

² Bo ho-ur he'ebute à, Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne ye morguru remen ye reet rii-yo m-re. **Ko-Gwomo-wu un ya-ɔt-kot** be'essute wu cuwuste un hur-ur Yahudas Iskariyoti wà Simon, wu ya'aste Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu.

³ Yeso nepste Tato un wu be'essute wu ya'assute wu gwomo-to un ko yo ke rii-yo. Wu nepste ne be-de Shir o wu rwuune, be-de Shir o tomso ne wu he m-warag.

⁴ Wu inuru be-de wu ro tara à, wu possuru cop-o un wu. Wu deknuru ɔr-bojo, wu yapuru de un byon.

⁵ Ka da-de ne, wu duusuru m-ho o-jaw. Wu ma'asuru un sapté un yan-neke-mo un wu ɔs-na. Bo wu saptute ye ɔs-na à, wu ussuru bojo-de ro yepo un byon-o un wu à, wu sokmuru ye ɔs-na un de.

⁶ Bo wu wote be-ur Simon Bitrus à, Simon Bitrus zeeru wu, “Wo, Gos-wu, ashi, ¿wo wu he me sapté ɔs-na?”

⁷ Yeso zeeru wu, “M-moka wo nap rii-yo me m-nom á, amba ujime wo neps.”

⁸ Simon Bitrus zeeru, “Ay, wo cet me un sapté ɔs-na á.”

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:40 12:40** Hyen komo: Isha 6:10 (ɔt-Girik). * **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:1 13:1** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

Yeso zeeru wu, “Me saptɛ wɔ nɛ ɔs-na á, yatt-yo nu'usɛ mɛ ɔn wɔ nɛ á.”

⁹ Ka da-de nɛ, Simɔn Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, uregɛ kaanɛ ɔ, na-se ɔn hon-de ɔn se o he mɛ m-saptɛ á, saptɛ mɛ ɔt-kom ɔr-hi nɛ.”

¹⁰ Yeso zeeru wu, “Zorse-o rɔ ɔn hoob-o m-zɔr komo nɛ á, sɛ dɛ sapt ɔs-na temb, remen wu be'essute wu ja'assute cas cas. Nɔ nɛ ja'asse nɛ yɛ, amba kap-m nɔ ɔ á.”

¹¹ Yeso nepstɛ wu he wu m-ya'as à, de de wu zettɛ kap-m nɔ ɔ nɔ rɔ ja'asse á.

¹² Bɔ wu komtɛ sapt ɔn na-se ɔn yɛ à, wu copuru cop-o ɔn wu. Wu warguru be-de wu ro'e tara à, wu zeeru, “¿Nɔ nepstɛ rii-yo ɔm nomu nɔ?”

¹³ Nɔ mɛ m-aag 'Wa-ɔr-Yoos,' komo 'Gos-wu' nɔ. Hond hond ɔ nɛ komo. Ka bɔ-se ɔ ɔm rɔ.

¹⁴ Bɔ mɛ Gos-wu, ɔn Wa-ɔr-Yoos nɛ à, har ɔm saptute nɔ ɔs-na à, depetɛ ɔn cen nɔ nɛ nɔ sapt na-ɔs ɔr nɔ nɛ.

¹⁵ Nom nɔ kaanɛ remen ɔm nomutu nɔ o-bu remen nɔ nomot bɔ ɔm nomu nɔ à.†

¹⁶ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, guw-nɛ rɔ m-jiish ɔn gos-yɛ yɛ ɔn yɛ nɛ á. Wan-tɔm komo wu rɔ m-jiish ɔn net-wu tɔmnu wu á.‡

¹⁷ Uregɛ nɔ nepstɛ ɔn kaanɛ nɛ, nɔ tomso nɛ m-nom o-dorotte, Shir a huɔ nɔ nu so-o.

¹⁸ Kap-m nɔ ɔ metɛ á. ɔm nepstɛ yɛ ɔm degre à. Kap remen a shoostɛ ma-tɔ rɔ gense n-mɛ ɔn Ma-tɔ Shir à, 'Net-wu rɔ m-rɛ mosse ɔn mɛ nɛ à, wu rɔ mɛ ɔt-yage.'§

¹⁹ “Mɛ nɔ m-rurɛ m-mɔka cin ba ka rii-yo ɔn nom, remen da-o yo nome, nɔ sherɛt mɛ wu rɔ **Kiristi, Wan-Gwu** wu Shir tɔmne hono o-dak à.

²⁰ Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, bɔ ɔn net-wu gokse wu ɔm tɔmbe à, wu gokstɛ mɛ ɔ ka. Wu gokse mɛ nɛ à, wu gokstɛ Shir ɔ ka wu tɔmne mɛ à.”*

Yeso rworog ɔnze a ya'as wu

ɔn kom-tɔ ɔn yan-yage-tɔ ɔn wu

(Mati 26:20-25; Mark 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Bɔ Yeso rurɛtɛ káanɛ à, wu hoguru ɔs-nu ɔn hur-de ɔn wu. Wu rurɛ yan-neke-mɔ ɔn wu cas, wu zeeru, “Mɛ nɔ m-rurɛ o-nip, wan-gaan be ɔn nɔ, wu ya'as mɛ ɔn kom-tɔ ɔn yan-yage-ɔt re.”

²² Yan-neke-mɔ ɔn wu gutruru hi ɔn de ɔn yɛ, yɛ nap wu Yeso rotɛ á.

²³ Wu ken be-de ɔn yan-neke-mɔ ɔn wu, wu Yeso wasse ɔn wu nɛ deen à, wu ro ɔn her-o Yeso.

²⁴ Simɔn Bitrus zeeru wu ɔs-har, “Citɔ na Yeso ɔnze, ¿Wan wu nɛ wu rotɛ?”

²⁵ Ka wu ro ɔn her-o Yeso à, wu kaksunuru, wu zeeru, “Gos-wu, ¿wan wu nɛ?”

²⁶ Yeso shasuru, “Wu ka, wu ɔm he m-huwe ɔr-burodi ɔm ya'as wu à.” Bɔ wu huɛtɛ nɛ hwu-de ɔr-burodi à, wu ya'asuru Yahudas Iskariyoti wà Simɔn.

²⁷ Bɔ wu gokstɛ ka hwu-de à, **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** cowuru ɔn hur-de ɔn wu.

Yeso zeeru wu, “Nom yo o cone à kyak.”

²⁸ Amba yɛ ka yɛ rɔ ɔn rɛ ɔn rii-yo m-rɛ à yatt-wu nape rii-yo hantɛ Yeso zeet wu káanɛ á.

²⁹ Yɛ essuru ɔnze Yeso ɔn tɔm Yahudas ɔn rem-se o-biki, kɔ nɛ wu ya'as koob-nɛ yo ken rii-yo, remen Yahudas wu ro ɔn ba-de ɔn hwɔr-yɛ ɔn yɛ nɛ.

³⁰ Tet-mɔ nɛ komo, bɔ wu gokstɛ hwu-de ɔr-burodi à, wu arguru m-ru but.

Karamsa-o pu-o

³¹ Bɔ Yahudas ruɛtɛ à, Yeso zeeru, “Da-o woostɛ ɔ **Wà-wu ɔn net** hette cow ɔn seps-mɔ ɔn wu à. Komo a seps Shir remen wu.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:15 13:12-15** Hyen komo: Ruka 22:27. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:16 13:16** Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 15:20. § **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:18 13:18** Hyen komo: Bɔng 41:9. * **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:20 13:20** Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; 10:16.

³² Ʋrege a seƙemsete Shir ɔn me, Shir a seƙemse me tomso ne ha-mo ɔn be-de ɔn wu. Hɔr-m-hɔr o ne wu he me m-seƙemse.

³³ “Nɔ yakar re rek-ye rek-ye, o-da hiin o ɔm ro mosse ɔn nɔ ne. Nɔa hoob me, amba bo ɔm rure Sek-ye be-de ɔn **Yahuda**-ne ɔnze be-de ɔm he'e à nɔa hoks m-ha kane á, ka o me nɔ m-rure m-moka.†

³⁴ “**Karamsa**-o pu-o o me nɔ m-rure. Was nɔ ɔn or nɔ ne. Bo ɔm wasse ɔn nɔ ne à, ka bo-se ne o ɔn cen nɔ ne nɔ was ɔn or nɔ ne.‡

³⁵ Kááne o kowan he m-nap ɔnze yan-neke-m re ye nɔ ro, urege de ɔnze nɔ m-was ɔn or nɔ ne ne.”

*Yeso rurute Bitrus wu nom
she-mo ɔn nap-o ɔn wu*

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Simɔn Bitrus zeeru wu, “Gos-wu te, ¿ke co-o o he?”

Yeso shasuru wu, “Be-de ɔm he'e à, wɔa hoks me m-dore m-moka á. Amba ujime kane ɔn co hiin, wɔa doru me.”

³⁷ Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, ¿remen yan o mette à hoks wɔ m-dore m-moka á? Ai, man ya'as hoog re rem ru.”

³⁸ Yeso zeeru, “¿Har wɔa ya'as hoog ru rem re? Me nɔ m-rure o-nip, rii-yo keeg-o kiit-yo kenet, wɔa nom she-mo ɔn nap-o re har so o-tet.”

Bɔr-ɔs op ɔs-nass

Yeso wu ro cow-yo m-ha be-de Shir

¹ Yeso zeeru ye. “Taase hur-ur nɔ naase á. Sher nɔ be-de Shir. Nɔ sher be ɔn de tomso ne.

² Ʋn hur-o Tato re kuke-ut ro kon deen. Ʋ rotte kááne o á, ɔm roa ruru nɔ á. Komo neke-mo ɔm he'e reeno ɔm ja'asute nɔ ur-be.

³ Men neke, me ja'asunse nɔ ur-be tomso ne, ɔm dooru m-muun ɔm degbuté nɔ ɔn be-de ɔn hi ɔn de remen nɔ she'ette be-de ɔm ro à.

⁴ Be-de ɔm he'e à, tomso ne nɔ nepste o-cow.”

⁵ Tomas zeeru wu, “Gos-wu, te nap be-de o he'e á. ¿Re o te he m-nom te nept o-cow?”

⁶ Yeso zeeru wu, “Me wu ro o-cow, me wu ro o-nip, me wu ro hoog. Wa m-ha be-ur Tato re ro kon á, se wu donte be ɔn de remen me wu ro o-cow yo m-ha be-ur Tato re.

⁷ Nɔ ro nepstu me, nɔ roa nep Tato re tomso ne. Amba kane ɔn co, nɔa neps wu har nɔ hyen wu tomso.”

⁸ Pirip zeeru wu, “Gos-wu, kutu te o-Tato. Bo'ossutu te.”

⁹ Yeso zeeru wu, “Pirip, honu a she'ete nɔ cen nɔ ne à, ¿o zeeru har m-moka wɔ nap me á? Ai, kap net-wu hyane me à, ai wu hyanag o-Tato. ¿Re o ɔn ya o zette, 'Kute te o-Tato'?”

¹⁰ ¿Wɔ sher ɔnze me n-me o-Tato, o-Tato tomso ne n-me ɔn me á? Ma-to ɔm ruru nɔ à, be ɔn de o to rwuune á, se de be-de o-Tato o to rwuune, o ro mosse n-me ne à, o ro m-nom m-senge be ɔn de à.

¹¹ Sher ɔnze ɔn me ɔn Tato re, gaan-to te ro. Ʋrege ne nɔ hoks m-sheer, remen ma-ut re á, sher nɔ remen senge-mo ut-hyat mo ɔm nome à.

¹² Me nɔ m-rure o-nip, kap wu shere ɔn me à, senge-mo me m-nom à, mo mo wu he m-nom. Har ma wu arag me, remen ha-mo ɔm hette be-ur Tato re.

¹³ Tomso ne kap bon yo nɔ kone ɔn jin ɔn de à, man nomo nɔ yo remen a seƙemsute Tato re be ɔn de.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:33 13:33** Hyen komo: Yoha 7:34. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:34 13:34** Hyen komo: Yoha 15:12,17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5.

14 Koyan yo nɔ̄ kɔnɛ ʉn jin ʉn de, man nomo nɔ̄ yo.”

Ess ʉt-ma tɔ̄ ʉn haan-mɔ̄ ʉn Kukt-o Shir

15 “ʉrege de nɔ̄ waste ʉn mɛ nɛ, nɔ̄a dorɛ **karamsa**-ʉt re.

16 Mɛ nɛ, man kon o-Tato, wʉ 'ye nɔ̄ wʉ ken Wa-ʉt-Orom wʉ wʉ he m-she'et be ʉn nɔ̄ har da-o ba m-ta à.

17 Wʉ wʉ rɔ̄ **Kukt-o Shir** wʉ he nɔ̄ m-kute nip-o Shir. Hun-nɛ ye ʉn hono o-dak, ye hoks wʉ m-goks á, remen ye hoks wʉ m-hyan, har ye nept wʉ á. Nɔ̄ nɛ, nɔ̄ nepste wʉ remen nɔ̄ be-ʉr gaan ʉn wʉ nɛ. Wʉa she'et tomso nɛ n-mɛ ʉn nɔ̄.

18 Remen kááne, nɔ̄ nep ʉnze mɛ hede nɔ̄ m-yage ʉntʉn koobi-nɛ á. Man heesʉne be ʉn nɔ̄.

19 Ya o-da yo kuse hiin, hono o-dak o wongute ʉn hyan-o re nɛ. Amba nɔ̄ nɛ, nɔ̄a hyen mɛ, remen mɛ ʉn hoog nɛ, nɔ̄ komo, nɔ̄a nom hoog.

20 Ho-de, nɔ̄ he kum ʉn **Kukt-o Shir** à, ka ho-de o nɔ̄ he m-nap ʉnze mɛ ʉn Tato re nɛ gaan-tɔ̄ tɛ rɔ̄. Ka ho-de a warag nɔ̄ gaan.

21 Kap bon net-wʉ hɔge **karamsa**-ʉt re, wʉ dorʉ tɔ̄ à, wʉ rɔ̄ wan-m-was ʉn mɛ nɛ. Wan-m-was ʉn mɛ nɛ nɛ, Shir a was ʉn wʉ nɛ. Mɛ tomso nɛ, man was ʉn wʉ nɛ. Wʉa hyen mɛ cas, tɛ she'ette ʉn wʉ nɛ.”

22 Ka da-de Yahudas (amba yanze Yahudas Iskariyoti á) wʉ shasurʉ wʉ. Wʉ zeerʉ, “Gos-wʉ, ʉya hante nɛ o hette rwunte ʉn hi ʉn du cas be ʉn tɛ cot, amba wɔ̄ kute hono o-dak á?”

23 Yeso zeerʉ wʉ, “Bon wʉ wasse ʉn mɛ nɛ à, wʉa dorɛ ma-ʉt re. Tato re a was ʉn wʉ nɛ. Tea haan, tɛ Tato re be-de ʉn wʉ tɛ she'et mosse ʉn wʉ nɛ.

24 Net-wʉ rɔ̄ ʉn bop ʉn ma-ʉt re á, wʉ rɔ̄ m-was ʉn mɛ nɛ o ka á. Ma-tɔ̄ nɔ̄ hɔge ʉn nu-o re à, ma-ʉt re tɔ̄ á. Ma-ʉt Tato re tɔ̄, wʉ tomnu mɛ à.

25 “Mɛ nɔ̄ m-rure ʉn tɔ̄ ka myet, ʉn ka da-o mɛ be-ʉr gaan ʉn nɔ̄ nɛ.

26 Amba Wa-ʉt-Orom, **Kukt-o Shir** wʉ Tato re he m-tomon ʉn jin ʉn de à, wʉ he nɔ̄ yoose ʉn koyan, wʉ baksʉ nɔ̄ rii-yo ʉm rurʉ nɔ̄ à.

27 ʉm yaksutu nɔ̄ gwugwʉ-mɔ̄ ʉr-hur. Gwugwʉ-mɔ̄ ʉr-hur mɔ̄ ʉm yaksʉ nɔ̄ à, yar-m re mɔ̄ ʉntʉn yar-mɔ̄ ʉn hono o-dak á. Taasʉ men-ʉt nɔ̄ naase á, taasʉ tomso nɛ nɔ̄ hɔge o-gyer á.

28 “Nɔ̄ hogussute de ʉm zeeg men neke ʉm dott m-mʉun be ʉn nɔ̄. Nɔ̄ wasse ʉn mɛ nɛ, nɔ̄a nom o-zak remen mɛ m-ha be-ʉr Tato re wʉ jiishe mɛ à.

29 Tɔ̄, m-mɔka ʉm rurutu nɔ̄ cin ba da-o ʉn woɔn remen da-o woone nɔ̄ sheret.

30 Mɛ hede nɔ̄ m-rure ʉt-ma deen á, remen wan-gwomo-tɔ̄ ʉn hono o-dak roon, **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot**. Yatt-yo wʉ he nɛ hoks m-dos be ʉn de á.

31 Amba remen hono o-dak nept ʉnze ʉm waste o-Tato nɛ, mɛ ʉn nom ʉn kap rii-yo Tato re zee à.

“A ine nɔ̄ kanɛ, da-o wooste o a hette nɔ̄ m-neke à.”

Bɔr-ʉs op ʉs-taan

Yeso wʉ rɔ̄ 'wʉn-o o-yo

1 Yeso doorʉ m-zeeg yan-neke-mɔ̄ ʉn wʉ, “Mɛ rɔ̄ 'wʉn-de o-yo yo o-nip. Tato re wʉ rɔ̄ yo m-ma'as m-ja'as.

2 Kɔ̄ yo ke jet-yo be-de ʉn yo, yo mate á, Tato re a kups yo. Kɔ̄ yo ke yo rɔ̄ ʉr-mat à, a rɔ̄ yo m-ja'as remen yo ja'asté ʉr-mat deen.

3 Nɔ̄ nɛ, bɔ̄ an ja'as ʉn ka 'yo-yo à, ka bɔ̄-se nɛ o ma-ʉt re ja'ase hur-ʉt nɔ̄.

4 She'et nɔ̄ kang-o gaan ʉn mɛ nɛ, mɛ nɛ man she'et be ʉn nɔ̄. Bɔ̄ o-jet rɔ̄ m-mat ʉn yakar ʉn hon-de ʉn yo á, se de yo ro mosse o-yo nɛ. Kááne o ʉn cen nɔ̄, nɔ̄a hoks nom ʉn rii á, se nɔ̄ she'ette mosse ʉn mɛ nɛ.

5 “Mɛ rɔ 'wun-de o-'yo. Nɔ rɔ ɔs-jet. Bɔ ɔn nɛt-wu she'etɛ be ɔn de à, man she'et be-de ɔn wu, wua met yakar deen. ɔn ya mɔsɛ ɔn mɛ nɛ á, nɔa hoks nɔm ɔn koyan á.

6 Kap nɛt-wu she'etɛ be ɔn de á, a ruut wu ɔntun bɔ a m-kups ɔn jet-yo ba ɔr-mat á. A jɔrɛ, a kamas gɔn ka jet-se be-ɔr gaan. Se hu'ɔsɛ, a su se o-ra.

7 Amba ɔrɛɛ ɔnze nɔ she'etɛ be ɔn de, ma-ɔt re komo, nɔ gɔkstɛ tɔ, tɔ, kɔn nɔ koyan, a nomu nɔ yo.

8 Ka bɔ-se nɛ ɔ ka an sɛkemɛ ɔn Tato re ɔrɛɛ nɔ ɔr-mat deen. Ka bɔ-ɔ tomso nɔ he m-kutɛ ɔnze yan-neke-m re nɔ rɔ.

9 “Bɔ Tato re wasɛ ɔn mɛ nɛ à, ka bɔ-se nɛ ɔ um wasɛ ɔn nɔ nɛ. Tɔ, she'et nɔ be-de ɔn was-m re.

10 ɔrɛɛ de ɔnze nɔ o-dɔrɔtɛ ɔn **karamsa**-ɔs re nɛ, man kutu nɔ was-m re, bɔ um dɔrɛ ma-ɔt Tato re à, komo um she'etɛ n-mɛ ɔn was-mɔ ɔn wu.

11 Mɛ ɔn rɔrɛ nɔ ká rem-se remen zak-o re she'etɛ ɔn nɔ nɛ, komo zak-o nɔ waragtɛ shiisɛ.

12 **Karamsa**-o re ɔ ɔnze nɔ was ɔn ɔr nɔ nɛ, bɔ um wasɛ ɔn nɔ nɛ à.*

13 Was-mɔ jiisɛ be-de ɔn hun-nɛ à, mɔ rɔ: nɛt ya'as hoog-ɔ ɔn wu remen nay-ne yɛ ɔn wu.

14 Nɔ nay re nɛ yɛ nɔ rɔ ɔrɛɛ nɔ nɔmog o-dɔrɔtɛ ɔn ma-ɔt re nɛ tɔ um ruru nɔ à.

15 Man do nɔ m-aag guw-nɛ á, remen ko-guw-wu nap mɛn-tɔ ɔn wan-hur-ɔ wu á. Amba mɛ nɔ m-aag nay-nɛ re, remen um ruru nɔ kap rii-yo um hogne be-ɔr Tato re à.

16 Nɔ yɛ daage mɛ á, mɛ daage nɔ. Um rwo'og nɔ he nɔ met yakar rem re, yakar-yɛ he komo m-she'et har da-ɔ ba m-ta à. Ka da-ɔ a 'ye nɔ kap ɔ ɔn rii-yo nɔ kɔnɛ n-mɛ ɔn jin ɔn de à.

17 Remen kááne, um zɛɛg: Was nɔ ɔn ɔr nɔ nɛ!”

Yage-tɔ ɔn hono o-dak he yan-dor à

18 “ɔrɛɛ hono o-dak yagutu nɔ, nɔ baks ɔnze mɛ wu ɔ ba'e m-yage rii-yo ɔ yagutu nɔ.

19 Nɔ rotɛ yan-hono-o-dak, yɛ roa cun nɔ. Amba remen nɔ yan-hono-o-dak yɛ á, tomso nɛ mɛ daage nɔ ɔn hono o-dak, ɔ hantɛ yan-hono-o-dak yagutu nɔ.

20 Baks nɔ ma-tɔ um ruru nɔ à, ɔnze ko-guw rɔ m-jiish ɔn wan-hur-ɔ ɔn wu á.† Yɛ rangsɛtɛ mɛ, ka bɔ-se nɛ ɔ yɛ he nɔ m-rangɛ ɔn cen nɔ nɛ. Yɛ ro dɔrɛtɛ ma-ɔt re, yɛ roa dɔrɛ ɔt-ma nɔ.‡

21 Yɛa rangsu nɔ kááne remen jin ɔn de, remen yɛ nap nɛt-wu tomnɛ mɛ á.

22 Mɛ ro haantɛ, um nomɛ yɛ ɔt-ma á, yɛ roa nep **ba'as-tɔ** ɔn yɛ á. Amba ɔn haan-m re yett be-de m-possɛ be-de ɔn **ba'as-tɔ** ɔn yɛ á.

23 Wu yage mɛ à, wu yagutɛ Tato re ma.

24 A ro zɛɛgɛ mɛ nom ka rem-se ɔt-hyat se, se nɛt takɛ m-hyan á, **ba'as**-ɔr rɔ roa bup yɛ á. Amba m-mɔka yɛ hyenestɛ rem-se um nomɛ à, amba myet ɔn kááne nɛ, yɛ yagutu mɛ yɛ yage komo Tato re.

25 Tɔ, tɔ ɔn nɔm kááne remen a shoostɛ ma-tɔ rɔ gensɛ n-mɛ ɔn Ma-tɔ Shir à ɔnze, ‘Yɛ ɔn yage mɛ ba ɔt-ma.’§

26 “Baks nɔ ɔnze Wa-ɔt-Orom a haan, wu um he nɔ m-tomnɛ, rwuun-mɔ ɔn be-de o-Tato à. **Kukt-o Shir** wu he m-rwuun be-de o-Tato à, wu he nɔ m-kutɛ o-nip à, wu he nɔ wan-swɔ-ɔs.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:12 15:12** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:20 15:20** Hyen komo: Yoha 13:16. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:20 15:20** Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 13:16.

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:25 15:25** Hyen komo: Bɔng 35:19; 69:4.

²⁷ Nō un cen nō ne, ya yan-swō-ūs re ye, remen cin ur-takan un senge-m re kàne, nō mossē un mē ne.

Bor-us op us-cind

¹ “Mēn ruru nō ka ma-to remen taase nō nō egé á.

² Yea ruut nō un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Nip-o da-o roon o ye hette nō m-ho à, ye hyene ye zee Shir-o ye rō m-nome ur-seke.

³ Yea nom kááne komo remen ye nap o-Tato kō mē á.

⁴ Mēn ruru nō kááne remen da-o ka rem-se kore, nō baksté unze um be'este um neksté nō ut-to.

Senge-mo un Kukt-o Shir

“Mē ruru nō ka rem-se cin n-ga ne á, remen mē mossē un nō ne.

⁵ M-moka ne, mēn warag be-de un wu tomne mē à. Kap un kááne ne, n-mē un nō yatt net-wu citu mē be-de um he'e á.

⁶ Amba mēn-ut naasutu nō deen remen um rurutē nō ka rem-se.

⁷ Kap un kááne ne, mē nō m-rure, nip-o: jiishte nō ne komo um neke. Mē neke á, ka Wa-ut-Orom wu a haan be-ur nō á. Mē neke ne, man tomōn wu be un nō.

⁸ Da-o ka Wa-ut-Orom wu haane, wua kute hun-ne ye hōno o-dak unze barag-se un ye mossē **ur-ba'as** ne hond hond se rō á. Komo Shir wu rō kashi. Wua baksu ye ma-to un piish ut-ma to Shir tomso ne.

⁹ Wua kutu ye unze ye nomog **ur-ba'as** remen ye yagute m-sheer be un de.

¹⁰ Barag-se un ye hond hond o se rō mossē un kashi ur-she'et ne á, remen mē m-warag be-ur Tato re. Nōa hyen mē komo á.

¹¹ Wua kute ye unze barag-se un ye hond hond o be-de un ma-to un piish ut-ma á, remen a komoste piishe un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ut-ma. Ka ko-Gwomo-wu wu rō wan-gwomo to un ka hōno o-dak o.

¹² “Um rō'suru ut-ma ne deen to um he nō m-rure à tokon, amba nōa hoks to m-dek m-moka á.

¹³ Da-de **Kukt-o Shir** haane, Wa-ur-Yoos de o-nip, wua doruttu nō be-de o-nip. Wu rō un he de nō rure ut-ma be-de ut-gwomo á. Wu rō un he-de m-zee kō rii, se de kap to wu hōge be-de Shir à, to to wu he m-rwor. Wua ruru nō rem-se he m-takan à.

¹⁴ Wua sekemse mē, remen ma-ut re to wu he nō m-hi'e à.

¹⁵ Kap yo rō be-de o-Tato à, yo ma re yo. O hante um zeet **Kukt-o Shir** wua gōksune yo um ruru wu à, wu ruru nō un ce nō.”

Naase-mo ut-men a warag o-zak

¹⁶ “Man nekusse tokon, amba ujime kanē un co hiin nōa hyenes mē.”

¹⁷ Ye ken yan-neke-mo un wu ne ye cituru hi un de un ye, ye zee, “¿Yan yo ne rō barag-se un wu, wu zeet, ‘Man nekusse tokon, amba ujime nōa hyenes mē’? ¿Ya hante komo wu zeet um rō m-ha be-de o-Tato?”

¹⁸ Ye ma'asuru m-zee, “¿Yan yo ne wu barage wu zeet kanē un co hiin? Ay, a nap ma-to wu rō m-rwor á.”

¹⁹ Yeso nepste ye conog wu m-cit, wu zeeru ye, “¿Nō o hoob-o m-nap un ma-ut re be-ur or nō ne remen um zee unze, ‘Man nekusse tokon amba ujime kanē un co hiin nōa hyenes mē’?”

²⁰ Mē nō m-rure o-nip, nōa unus, amba hōno o-dak a nom o-zak. Nō ne, nōa nom naase-mo ut-men, se de naase-mo un mēn-ut nō mōa warag o-zak.

²¹ Da-de ne'a ro un 'yong-se o-mat, wu rō un hyan ur-koob deen remen da-o o-mat woosunte wu. Amba da-de wu messe wan-jaar-wu un wu à, wua do m-baks unze wu swoog ur-koob á, remen o-zak o wu mette wan-jaar un hōno o-dak à.

²² Ka bō-se o, nō un cen nō ne, m-mōka nō un naase-mō ut-men ne. Amba a dos nō m-hyendē. Ka da-de ne o men-ut nō he nom o-mok puu untun ut-gwere o-zak. Yattu ne wu he rumus un zak-o nō á.

²³ Hō-de nō he kum un **Kukt-o Shir** à, ka hō-de ne nō he m-wuwe un cot-us re ne remen koyan a kutu nō yo cas un co-o nō. Mē nō m-rurē o-nip, koyan yo nō kone o-Tato un beeb-de un jin un de, wua 'ye nō yo.

²⁴ Har m-mōka nō un goshi kon rii un beeb un de á. Kon nō, nōa kum remen zak-o nō shiit cengceng.”

Yeso reeg ur-ho hono o-dak

²⁵ Yeso dooru ut-ma un yan-neke-mō un wu ne ne. Wu zeeru ye, “Kap ka ma-to men ruru nō to riig-m-riig un sha-mō ut-ma ne. Da-o roon o metté a ruru nō ut-ma riig-m-riig á, se de um ruru nō ma-to o-Tato cas cas.

²⁶ Hō-de mē neke, ka hō-de ne o nō he m-kon o-Tato un jin un de. Se um konutu nō un nu-o re tomso ne á,

²⁷ remen Tato-o rō un was un nō ne remen nō waste un mē ne, nō shereg unze be-de o-Tato o um rwuune.

²⁸ Ka o ne komo, be-de o-Tato um rwuune, um cowonte hono o-dak. M-mōka ne komo mē un hede o m-yage um waragté reeno be-de o-Tato.”

²⁹ Yan-neke-mō un wu zeeru, “M-mōka wō un rwor ut-ma cas cas, yanze m-riig ne á.

³⁰ M-mōka o te nape unze o nak koyan, ko te citu wō á, o rurutu te cas cas. De de te sherte unze be-de Shir-o o rwuune.”

³¹ Yeso zeeru ye, “Ashi, nō ro shereg á, se m-mōka!

³² To, ai, da-o roon, ko m-mōka ma o nomoste, o a hette nō m-cakarse à. Ko wu ke wua warag un hur-o un wu, nō yage mē un hon-de. Mē hede m-she'etu ne un hon-de á, remen Tato re rō mosse un mē ne.

³³ Mē un ruru nō ka ma-to remen hur un nō gwu'uruté bō nō dape mē à. Nōa su ur-koob be-de un hun-ne ye un hono o-dak amba 'mō nō ur-hur! Um reeg ur-ho un hono o-dak ne!”

Bor-ús op us-ta'yoor

Kon-us Yeso remen hi un de un wu

¹ Bō Yeso rurte kááne à, wu dassuru ur-hi n-Ton shir. Wu zeeru, “Tato re, da-o wooste o o hette mē m-sekemse à, remen mē un cere um sekemsuté wō.

² O ya'ag mē ut-gwomo un hi-de un kowan, remen um ye'et hoog-o ba m-ta be-de un yan-dor-ye o ya'asu mē à.

³ Cow-yo hun-ne hette m-kum hoog-o ba m-ta à, yo rō, ye nep unze wō wu rō Shir gaan, o-nip, komo ye nep unze mē, Yeso, mē rō **Kiristi**, wu o tomne à.

⁴ Um kussute hun-ne gos-ut ru kàne un hono o-dak remen um shooste senge-mō o zee mē um nom à.

⁵ M-mōka komo ne, Tato re, do mē m-sekemse, un ka sekemse-mō ne mō um rotte mosse un wō ne à, rii-yo a nomot hono o-dak.

Kon-us Yeso remen yan-neke-mō un wu

⁶ “Um rwuntute jin un du be-de un hun-ne ye o ya'asu mē un ka hono o-dak o à. Ye ma ru ye. O ya'ag mē ye ne, ye dorute ne ma-ut ru.

⁷ M-mōka ye nepste kap bō un yo o ya'asu mē à, be un du o yo rō.

⁸ Ma-to o ruru mē ne à, um rurute ye to. Ye goksusse, ye nepse ne unze be un du o um rwuune, ye shereg unze wō tomnu mē.”

⁹ “Mē ne kon-se mette remen ye, yanze hun-ne ye un hono o-dak o mē m-kone á, se de remen ye o ya'asu mē à, remen ye ma ru ye.

¹⁰ Kap yɛ ma re, yɛ ma ru yɛ. Yɛ ma ru komo nɛ yɛ ma re yɛ. A mɛ m-sɛkɛmse komo nɛ remen yɛ.

¹¹ M-mɔka tomso nɛ ɔm rɔbɛ be ɔn du, mɛ kus ɔr-she'et nɛ kanɛ hɔno o-dak á. Amba yɛ ka, hɔno o-dak ɔ yɛ rɔ. Tato-ɔ ba m-kukop, o 'er yɛ ɔn beɛb-de ɔn jin ɔn du, beɛb-de ɔn jin-de o ya'asɔ mɛ à, remen yɛ she'ettɛ kang-o gaan bɔ a gaan à.

¹² Kap da-de tɛ ro mɔsɛ be-ɔr gaan à, ɔm ɛrɛg yɛ ɔn bu-yo ɔn beɛb-de ɔn jin ɔn du de o ya'as mɛ à. ɔm ɛrɛg yɛ. Yatt nɛt-wɔ nebɛ be-de ɔn yɛ á, sɛ dɛ ka ko-nebesse wɔ, remen a shoostɛ Ma-tɔ Shir tɔ rɔ gɛnsɛ à.*

¹³ “M-mɔka, ɔm rɔbɛ be ɔn du. Mɛn rwɔr ɔn ka ma-tɔ cin ɔm rɔ ɔn hɔno o-dak remen zak-o re nomot dɛɛn bɔ ɔ he shoos ɔn hur-de ɔn yɛ à.

¹⁴ ɔm rurɔtɛ yɛ ma-ɔt ru. Hun-nɛ yɛ ɔn hɔno o-dak yaguru yɛ, remen yɛ ba yɛ ma hɔno o-dak yɛ á, ɔntɔn bɔ ɔm rɔ wɔ ma hɔno o-dak á.

¹⁵ Mɛ ɔn kɔn-ɔs ru, o dos yɛ n-mɛ ɔn hɔno o-dak á, sɛ dɛ o 'er yɛ be-de ɔn ka wan-mɛn-ɔt jaas-tɔ wɔ.

¹⁶ Yɛ, yan ɔn hɔno o-dak yɛ á, bɔ ɔm rɔ wɔ ɔn hɔno o-dak wɔ á.

¹⁷ Yoos yɛ ma-ɔt ru, rɔ tɔ nɔp-ɔ. Muut yɛ hun-nɛ yɛ ba m-kukop ɔn bu-yo ɔn nɔp-o ru.

¹⁸ Bɔ o tɔmnɔ mɛ hɔno o-dak à, ka bɔ-se nɛ ɔ, ɔn ce re, ɔm tɔmɛ yɛ be-de ɔn hun-nɛ yɛ rurɔtɛ yɛ ma-ɔt ru.

¹⁹ ɔm ya'astɛ hi ɔn de ɔntɔn kashi ɔr-**sɛkɛ** de ba m-kukop remen yɛ. ɔm nɔmɔg kaanɛ remen yɛ waragtɛ ba m-kukop remen nɔp-o ru.

Kɔn-ɔs Yɛso

remen yan-dɔr ɔ ɔn wɔ kap

²⁰ “Yanze remen yɛ ka ɔn hɔn-de ɔn yɛ mɛttɛ ɔn kɔn-ɔs ru á. Mɛ wɔ ɔs-kɔn remen myet ɔn yɛ ka nɛ, yɛ shɛrɛ mɛ nɛ à. Ka yɛ, shɛrɛ remen yɛ hogutɛ ma-ɔt re be-de ɔn yan-nekɛ-m re à.

²¹ Tato re, ɔm ɔnɔg kap mɔ ɔn yɛ, yɛ warag gaan, bɔ a gaan à. ɔm ɔnɔg yɛ warag gaan ɔn na nɛ, bɔ wɔ n-mɛ re, komo mɛ n-mɛ ru à. Ka da-de ɔ hɔno o-dak he m-gɔks ma-ɔt re ɔnze wɔ tɔmnɔ mɛ.

²² Bɔ o sɛkɛmse mɛ à, ka bɔ-se nɛ ɔ, ɔm sɛkɛmse yan-dɔr re, remen yɛ she'ettɛ gaan bɔ a gaan à.

²³ Mɛ be-de ɔn yɛ, wɔ tomso nɛ be ɔn de, remen a she'ettɛ kang-o gaan. Nɔm kaanɛ remen hun-nɛ yɛ ɔn hɔno o-dak nepstɛ ɔnze wɔ tɔmnɔ mɛ ɔn hɔno o-dak, komo ɔnze o wastɔ yɛ bɔ o wassɛ ɔn mɛ nɛ à.

²⁴ “Tato re, ɔm ɔnɔg ka hun-nɛ yɛ o ya'asɔ mɛ à, yɛ ɔn cen yɛ, yɛ she'et mɔsɛ ɔn mɛ nɛ kɔ de ke be-de ɔm rɔ. Ka da-de yɛ hyenet sɛkɛmse-m re mɔ o sɛkɛmse mɛ à, remen o ɔnɔg mɛ cin ba a ɔn nɔm hɔno o-dak.

²⁵ “Kashi o-Tato, hun-nɛ yɛ ɔn hɔno o-dak, yɛ nap wɔ á, amba ɔm nepstɛ wɔ. Yan-dɔr re komo, yɛ nepstɛ ɔnze wɔ tɔmnɔ mɛ.

²⁶ ɔm rwuntɔtɛ jin ɔn du be-de ɔn yɛ, komo man re co m-nɔm káánɛ. Mɛn nɔm káánɛ remen bɔ o wassɛ ɔn mɛ nɛ à, yɛ ma'astɛ, ɔn cen yɛ nɛ, m-was nɛ, komo remen ɔm she'ettɛ be-de ɔn yɛ.”

Bɔr-ɔs op ɔs-eer

A ya'astɛ Yɛso, a ship wɔ

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53)

¹ Bɔ Yɛso komtɛ kɔn-se Shir à, wɔ arguru m-nekɛ ɔn yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ nɛ ha-mɔ ɔn pesto-de ɔn bur-yo o-Kidurun be-de yɛ rɔ m-rwɔɔn yettɛ m-hur m-yo à. ɔn ɔ ka riib-ɔ tuk-ɔ ɔn 'yo-se o-**zɛtun** rɔ kɔn. Wɔ ɔwuru kanɛ ɔn yan-nekɛ-mɔ ɔn wɔ nɛ.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-ta'yoor:12 17:12** Hyen komo: Bɔng 41:9; Yoha 13:18.

² Yahudas ne, wu he wu m-ya'as à, wu nepste ka be-de, remen Yeso weste m-go'one un yan-neke-mo un wu ne kane.

³ Yahudas haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne. Wu deknuru kur-de un karma-ne un ye ken yan-'er-de un **Pyo-q Shir** ye ne. Wu haanuru un ye ne, be-de Yeso ro un yan-neke-mo un wu ne à. Ye woonuru un ka be-de ut-pitirra ne, un gwo-to o-ra ne, ut-magay ne ut-kom.

⁴ Yeso ne, wu nepste kap bo un rii-yo he wu m-kum à. Wu gaanuru co, wu zeeru ye, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

⁵ Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

Yeso zeeru ye, “Me ka.”

Yahudas ne, wu ya'asu wu à, wu ro eso mosse un ye ne.

⁶ Bo Yeso zette ye, “Me ka” à, ye warguru jim jim, ye heeru n-dak.

⁷ Yeso ja'asuru ye m-cit, “¿Wan wu ne no o-hoob?”

Ye zeeru, “Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu.”

⁸ Yeso zeeru, “Um russtsein no, um zee, ‘Me ka.’ Urege me wu no o-hoob, no yage ye ka aragte.”

⁹ Yeso un rwor kaáne remen ma-to wu rwor à to shiit unze, “Shir be-de un ye o ya'asu me à, me ho'os ko wan-gaan á.”*

¹⁰ Simon Bitrus ro o-magay ne. Wu mu'usuru o, wu ceturu ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu kupsuru wu to-o un so ur-re. Jin-de un ka ko-guw-wu Marukus.

¹¹ Bo Bitrus cete to-o Marukus à, Yeso zeeru Bitrus, “Muut ka magay-o o-rwoponte. ¿Wo m-hyan man su ur-koob de Tato re zee me um su á?”†

Yeso un her-o Annas

¹² To, ka buug-de un karma-ne de un wan-co o un ye ne un yan-'er-de un **Yahuda**-ne, ye shipiru Yeso. Ye gaguru wu.

¹³ Ye nekuru un wu ne be-ur Annas ur-takan. Wu ne ko-moon Kepas wu. Kepas ne wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir be-de un kon-se Shir un ka hak-o.

¹⁴ Wu Kepas komo ne, wu wu nome **Yahuda**-ne ut-ma unze, “Jiishtu no wan-gaan mer remen hun-ne kap.”‡

Bitrus nomog she-mo m-nap un Yeso

(Mati 26:69-70; Mark 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Bo ye neketu un Yeso ne be-ur Annas à, Simon Bitrus un wu ken ne **wan-neke-m Yeso** doruru jim-ur Yeso. Bo ye woote un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu Bitrus ro mosse un wu ne à, wu cowuru har o-'woog mosse un Yeso ne remen ko-Gwomo-wu un kon-se Shir nepste un wu ne.

¹⁶ Bitrus esuru un ish o-hur n-do. Se wu ka **wan-neke-m Yeso** wu, untun nepse yo wu ro'e be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu ruuru n-do, wu nomuru ut-ma un wan-ne'a ne wu ro un 'er-de un ish à. Ka da-de ne, wu cowonuru un Bitrus ne.

¹⁷ Ka wan-ne'a-wu ro un 'er-de un ish à, wu zeeru Bitrus, “Ashi, ¿un ce ru, be-de un yan-neke-mo un ka net-wu o ro á?”

Bitrus zeeru wu, “Ay, me be-de un ye á.”

¹⁸ Guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un yan-'er-de un **Pyo-q Shir** ne, ye dapsuru o-ra remen da-de o-huw o. Ye ro eso eso, ye ro m-hwo'ot o-ra mosse un Bitrus ne.

Annas cikt Yeso us-cot

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Ruka 22:66-71)

* **Bor-ús op us-eer:9 18:9** Hyen komo: Yoha 6:39. † **Bor-ús op us-eer:11 18:11** Hyen komo: Mati 26:39; Mark 14:36; Ruka 22:42. ‡ **Bor-ús op us-eer:14 18:14** Hyen komo: Yoha 11:49-50.

19 Ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir cituru Yeso ma-to un yan-neke-mo un wu un yo yoos-de un wu ro ye ne m-nome à.

20 Yeso shasuru Annas, "Ai, um ruruɛ hun-ne ye un hono o-dak ut-ma cas. Um yooste komo ne un kuke-to atɛ m-yoos un Ma-to Shir à un **Pyo-o Shir** ne, be-de **Yahuda**-ne ro m-morge kap à. Yatt-yo um rwore wukusse á.

21 ¿Remen yan o wotte me ɔs-cot? Cit ye hoge ma-to um ruru ye à cit yo um ruru ye à. Ye nape ma-to um rure ye à."

22 Bɔ Yeso rure kááne à, se wu ken ko-wa'-er-de un **Pyo-o Shir** wu, wu ro káne eso un Yeso ne à, wu kanuru Yeso o-raag. Wu zeeru, "¿Ka bɔ-se ne o ka o he m-shasu un ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir?"

23 Yeso zeeru wu, "Urege um rurutu no ma-ut yo-to, o cit ye be-de m-ba'ase à. Urege ne unze hond hond o, me **ba'as** á. ¿Ya hante un ya o kenet me o-raag?"

24 Annas zeeru, "A neke un wu ne ka bɔ-se ne gekse be-ur Kepas ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir."

*Bitrus doog nom-m she-mo
un nap-m Yeso*

(Mati 26:71-75; Mark 14:69-72; Ruka 22:58-62)

25 Simɔn Bitrus ro eso, un hwo'ot o-ra. Ye zeeru wu, "¿Wo un ce ru, ba be-de un yan-dor ye un wu o ka o ro á?"

Wu zeeru, "Ay, me be-de un ye á."

26 Se wu ken be-de un guw-ne ye un ko-Gwɔmo-wu un kɔn-se Shir, baag-o un wu Bitrus kupse o-to à. Wu zeeru, "Ashi ka, ¿me hyan wo mosse un wu ne reno be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** á?"

27 Bitrus dooru nom m-she, wu zeeru, "Me wu á." Bɔ wu zette kááne à, keeg-o o-kiit kanuru.

Yeso un her-o Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Ruka 23:1-5)

28 Ye inuru n-sot n-sot, ye ruuturu Yeso un hur-o Kepas komo ye heeturu Yeso un ish un hur-o **Biratus** ko-Gwamna-wu o-**Roma** wu a ya'ase gwomo-to un **Yahuda**-ne à. Ye **Yahuda**-ne un hi un de un ye, ye cow á, remen ye o-gyer taase ye kokkusse hi un de un ye, taase rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas**,§ yo kwangu ye m-re.

29 Remen kááne, **Biratus** un rwuun un co-o un ye, wu zeeru, "¿Ya un **ba'as-de** no bupte ka net-wu?"

30 Ye zeeru, "U rotte unze ma-to **ur-ba'as** to á, te roa hante wu be un du á."

31 **Biratus** zeeru ye, "Neke no un wu ne un hi un no, no he no piishe wu ut-ma un hi un no bɔ **karamsa**-o zee à."

Yahuda-ne zeeru wu, "Ay, tett gwomo-to un piishe un net ut-ma a hoot wu á."

32 Ka ma-to ne remen a shooste o Ma-to Yeso rwore à, to kute gon mar-mo wu he m-mar à.*

33 **Biratus** warguru n-me o-hur. Wu agburu Yeso, wu zeeru, "¿Wo ro ko-Gwɔmo-wu un **Yahuda**-ne?"

34 Yeso shasuru wu, "¿Ka cot-o o un hi un du o? ¿Ko ye ken ye ruru wo ma-ut re?"

35 **Biratus** shasuru wu, "¿Ap, me ko-**Yahuda**-wu o? Ai, hun-ne ru un Gwomo-ne ye un kɔn-se Shir ne ye hante wo be un de. ¿Ya o nom?"

36 Yeso zeeru, "Gwomo-ut re to un hon dak-o to á. U rotte unze to un hono o-dak to, yan-neke-m re roa nom ur-gun taase a ya'as me be-de un **Yahuda**-ne, yan-yage-ut re. Amba gwomo-ut re káne o to ro á."

37 **Biratus** zeeru wu, "¿Ko-Gwɔmo-wu o ro?"

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-eer:28 18:28** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. * **Bɔr-ɔs op ɔs-eer:32 18:32** Hyen komo: Yoha 3:14; 12:32.

Yeso zeeru wu, “Bo o zee à, me ko-Gwomo-wu. Remen kááne o a mette me. Remen kááne o komo ne, um cowonte hono o-dak remen um rurut o-nip. Koyan con-to o-nip ne, wu ro un raag un cor re.”

³⁸ **Biratus** zeeru wu, “¿Ya un yo ne a m-zee o-nip?”

A kupsute Yeso ut-ma a kemet wu

(Mati 27:15-31; Mark 15:6-20; Ruka 23:13-25)

Bo wu zette kááne à, wu ja'asuru m-rwuun be-de un **Yahuda**-ne, wu zeeru ye, “Me de, me hyan **ba'as-de** wu nome á.

³⁹ Amba no un o ken jor-o ne, a nome **Biki-o m-Pas**, me no m-ho'osbe un net wangaan wu ro gego à. ¿Ko no conog um ho'osbu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

⁴⁰ Ye 'yonsuru us-cor yokoko, ye zee, “Ay, wu ka wu á! Se de Barabas!” (Barabas ne wan-kwup-de un hun-ne wu rowe.)

Bor-us op us-jero

¹ Ka da-de ne, **Biratus** zeeru, “A neke un Yeso ne. A bu'uru wu us-sorog deen.”

² Karma-ne yeruru wu gond-o un yokor ur-hi. Ye cupuru wu cop-o jaas-o o ut-gwomo.

³ Ye zeeru m-ha be-de un wu, ye ro m-zee, “Hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne!” Ye ro wu un hwooge ut-raag.

⁴ **Biratus** dooru m-rwuun, wu zeeru ye, “Gwot no, wu ka um he no m-rwunte remen no nept unze me kum wu un de ken **ba'as-de** ne á.”

⁵ Ka da-de ne Yeso rwuunuru eso un gond-o un yokor ne un cop-o jaas-o ne. **Biratus** zeeru ye, “To, wu ka.”

⁶ Bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un dorog-ne ne yan'er-de un **Pyo-o Shir** hyente wu à, ye 'yonsuru us-cor yokoko. Ye ro m-zee, “A kem wu o-**kan**! A kem wu o-**kan**!”

Biratus zeeru ye, “Neke no un hi un no, no he no kem wu. Amba me hyan wu un de ken **ba'as-de** ne á!”

⁷ **Yahuda**-ne shasuru, “Ai, te ro o-**karamsa** ne. Ka **karamsa**-o ne depete a ho wu remen wu muute hi un de un wu **Wà-wu Shir**.”

⁸ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu ja'asuru hoge o-gyer.

⁹ Wu warguru m-cow un pyo un Yeso ne. Wu zeeru Yeso, “¿Ke ne o ne o rwuun?” Amba Yeso shas wu á.

¹⁰ Remen Yeso yagute wu m-shas, **Biratus** zeeru Yeso, “¿Woa shes me ut-ma á? ¿Wo nap unze me ur-beeb ne de un ho'os-m ru á, me tomso ne ur-beeb ne de un kam-m ru o-**kan** á?”

¹¹ Yeso zeeru wu, “Wott de ken beeb-de be un de á, yade urege unze Shir-ye ya'anu wo de rwuun-mo n-ton á. Remen kááne net-wu hante me be un du à, **ba'as-de** un wu jiishte **ba'as** un du.”

¹² Bo **Biratus**, hoge kááne à, wu hooburu cow-yo wu ho'oste wu. **Yahuda**-ne ja'asuru 'yons us-cor yokoko. Ye ro m-zee, “Urege de o ho'oste wu ka, wo con ko-Gwomo **Sisar** o ka á. Ai, bo un wu mussé hi un de un wu ko-Gwomo à, wu yagute **Sisar** ut-yage o ka.”

¹³ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu rwuunuru un Yeso ne. Wu she'eturu un kwuur-o un piish ut-ma. Ka kwuur-o ro n-ton un “Gon o a gone ut-ta'ar à,” o ye ro m-zee o-Gabbata à, un rem-de **ut-Ibra** à.*

¹⁴ Ka ho-de ne, ho-de m-zonge de remen **Biki-o m-Pas**.†

Ho-ur ro ur-hi, wu zeeru **Yahuda**-ne, “Ko-Gwomo no wu ka!”

* **Bor-us op us-jero:13 19:13** Ko: ut-Arameki. † **Bor-us op us-jero:14 19:14** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

15 Ye ja'asuru 'yons ɔs-kan yɔkɔkɔ. Ye rɔ m-zee, "A nom un wu ne! A nom un wu ne! A kem wu o-kan!"

Biratus zeeru, "¿A kem ko-Gwomo nɔ o-kan?"

Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye zeeru wu, "Ai, tett ko-Gwomo á, se **Sisar**."

16 Ka da-de ne, wu ya'asuru Yeso be-de un ye, ye kemet wu o-kan.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43)

17 Ye nekuru un Yeso ne. Yeso dekuru **kan**-o a hette wu m-kam à, ha-mo un be-de a m-zee *Caar-o ut-hi* à (**ut-Ibra**‡ ne ye rɔ o m-zee, *o-Gorogota*).

18 Kane o, ye kame wu o-kan. A kamag nen yoor tomso ne, Yeso dooru ye tet, wan-gaan un kom-o ur-kwanta, wan-gaan un kom-o ur-re. Yeso rɔ un tete-o un ye.

19 **Biratus** genuru m-gen, wu kamuru n-te o-kan o a kente Yeso à. Rii-yo wu gene à, yo ka unze, "Yeso wu o-Nazaret, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne."

20 Ka gen-mo a kente Yeso à, **Yahuda**-ne karantute mo deen remen be-de a kame Yeso à, yow yow o-bo ne o. A geneg to **ut-Ibra**§, ut-Roma ne, **ut-Girik** ne.

21 Gwomo-ne ye un kon-se Shir haaru be-ur **Biratus**. Ye zeeru Biratus, "Tasse o gen 'Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne' á, se de o gen 'Ka net-wu zee hi un de un wu ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.' "

22 **Biratus** shasuru, "Ai, rii-yo un gene à, un geneg o ká."

23 Bo karma-ne komte kam un Yeso o-kan à, ye wonguru cop-to un wur-o un wu. Ye cooguru to kwukur-ut nass. Ko wu ke ko-karma-wu, wu dekuru kwukur-ur gaan. Ye dekuru matuku-de un wu. Ka matuku-de ne komo, de un wa-ur-gaan de un hon-de un de.

24 Ye zeeru hi un de un ye, "Taase a yoog-de, se de a nom nɔ o-gwambe, a gut net-wu he de m-re à. Wu re ne à, wu wu rɔ wa-ur-matuku." An nom káane remen a shoosté rii-yo a gene n-me Ma-to Shir à, unze,

"Ye wongute hi un de un ye cop-ut re.

Matuku un de ne, ye nomuru o-gwambe un de."*

Ka bo-se ne ka karma-ne ye nome.

25 To, yow yow un be-de a kame Yeso o-kan à, inu Yeso un hen-ne inu un wu ne, **Meri** ne ne'a Kirogos, **Meri** Magudarin wu, ye ro eso eso.

26 Bo Yeso hyente inu un wu kane à, un wan-gaan ne be-de yan-neke-mo un wu, un wu wu ro m-con ne à, yow yow un wu ne. Wu zeeru inu-o un wu, "Inu, wu ka waragte caane wa ru."

27 Ka da-de ne, wu zeeru wan-neke-mo un wu, "Wu rɔ inu ru." Cin bo un ka da-de ne, ka wan-neke-mo un wu wu dekuru wu, wu jituru wu un hur-o un wu.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49)

28 Bo un rwor un ka ma-to Yeso nepse a komoste koyan, se de remen a shoosté ma-to a gene be-de un Ma-to Shir à, ka da-de ne, wu zeeru, "Me un hoge o-**swoot** o m-ho."†

29 De ken gora-de ro kon shoosse un ho-mo o-zambo ne kane. Ye musuru o-poog un ho-mo o-zambo, ye copuru ka poog-o n-te o-kang, ye tabburu un nu-o un wu.

30 Bo Yeso suute ka ho-mo o-zambo mo à, wu zeeru, "A komoste koyan." Ka da-de ne, wu kwumsuru ur-hi n-dak, wu argu m-mar.

A duug Yeso n-te o-tak

‡ **Bor-ɔs op ɔs-jero:17 19:17** Kɔ: ut-Arameki. § **Bor-ɔs op ɔs-jero:20 19:20** Kɔ: ut-Arameki. * **Bor-ɔs op ɔs-jero:24 19:24** Hyen komo: Bɔng 22:18. † **Bor-ɔs op ɔs-jero:28 19:28** Hyen komo: Bɔng 69:21; 22:15.

³¹ Untu ro ka ho-de, ho-de m-zonge remen **Biki-o m-Pas** de komo ne taase a yage u-to un ye n-te o-kan kemo **Ho-de ur-Wuwe** à, remen ka **Ho-de ur-Wuwe** de ho-ur gos-de de. **Yahuda**-ne konuru **Biratus** a jetem na-se un ye, ye meret hor-m-hor a jukt ye.

³² Karma-ne haanuru, ye jetemsuru na-se un ka nen yoor-ye ye a kame un Yeso ne à.

³³ Bɔ ye woonte be-ur Yeso à, ye 'woss wu be'essute wu mereste. Ye jet na-se un wu á.

³⁴ Se de wan-gaan be-de un ka karma-ne ye, wu duuru wu o-tak n-te n-gen. Hyó-m rwuunuru m-ho ne.

³⁵ (Net-wu hyane à, wu nomuru swo-se un ka ma-to remen no sheret un ce un no ne. Ka swo-se ne nip-o. Wu nepste komo ne nip-o wu ro m-rwor.)

³⁶ An nom kááne, remen a shoosté Ma-to Shir unze, “Kɔ caar-yo un wu o-gaan a he de yo m-jet á.”‡

³⁷ N-me un de ken be-de un Ma-to Shir to zeeg, “Ka net-wu wu ye duu à, yea gwot wu.”§

Juk Yeso

(*Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56*)

³⁸ Ka da-de ne, **Yusuhu** wu o-Aramatiya wu ro **wan-neke-m Yeso** wukusse remen gyer-o un **Yahuda**-ne à, wu konuru **Biratus** cow-yo wu dekt u-ur Yeso. Biratus ya'uru wu o-cow. Wu dekururu u-ur Yeso.

³⁹ Nekodimu komo ne, net-wu haane haan-mo ur-takan m-tet be-ur Yeso à. Wu haanuru ut-po'og ne to un 'yo-se m-shi'igin se a m-aag us-mur à, un to ken to ne to a m-aag **arro** à, kutukse un rigiza-o gaan.*†

⁴⁰ Ye dekururu u-ur Yeso, ye yeruru de un gund-ur pus-de mosse un ka rii-yo m-shi'igin to ne bo **Yahuda**-ne ro m-nom da-o un duk à.

⁴¹ Be-de a kame Yeso o-kan à, de ken wak-de us-'yo de ro kon, yo hun-ne rotte m-hur m-yo à. Ka wak-de ne saag ro kon kane o-pu o, o a take he'edbe un net un o á. Pak-o o-ta'ar o. O wooste kuke-ur rek-de de o-kur.

⁴² Untu ro ho-de ut-zonge de remen **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne de à, komo ne saag ro yow yow un káne ne un ka be-de a kemte Yeso ne o-kan à, ye neksuru Yeso káne.

Bɔr ɔr-kwooz

Ine-m Yeso ut-marimar

(*Mati 28:1-8; Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12*)

¹ Ho-de o-Rahadi, **Meri** Magudarin haaru un saag tet-m-tet. Wu hyanuru a dosste o-ta'ar un ish un saag.

² Wu somnuru o-rek be-ur Simon Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à. Wu zeeru, “A dekste u-ur Gos-wu un saag. Te napu ne be-de a heete de á.”

³ Se Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à, ye ruuru, ye ro un kaw un saag.

⁴ Kap mo un ye yoor-ye ruuru us-rek. Ka wan-gaan-wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu takuru Bitrus co. Wu ba'uru wu m-wo be-de un saag.

⁵ Wu kakturu, wu ro m-segbe n-me. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o, o a hokke u-ur Yeso à, o ro esse. Wu ne wu cow á.

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:36 19:36** Hyen komo: Rwu 12:46; Qog 9:12; Bɔng 34:20. § **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:37 19:37** Hyen komo: Zeka 12:10; Hyan 1:7. * **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:39 19:39** ut-Girik: Nu-se un ka rigiza-o woose kiroguram-ut ɔr-kwooz un op-ut taan [35]. † **Bɔr-ɔs op ɔs-jero:39 19:39** Hyen komo: Yoha 3:1-2.

⁶ Ka da-de ne, Simɔn Bitrus woɔnuru ɔn n-jim de ɔn wu, wu cowuru ɔn saag. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o esse.

⁷ O ro mosse ɔn ka gund-ur pus-de de ne de a ro yerute Yeso ur-hi à. Ka gund-de pussuru ɔn hi ɔn de ɔn de, de yage ka gund-o ɔn juk-o ɔn hon.

⁸ Se ka wu Yeso ro ɔn was à, wu ba'e m-wo ɔn saag à, wu cowuru ɔn ce ɔn wu ne. Wu hyanuru, wu sheruru unze Yeso inute ɔn hoog ne.

⁹ Ye ro nak unze Ma-to Shir ro gense unze wua ine ɔn hoog ne á.

*Yeso rwuntute hi ɔn de ɔn wu
be-ur Meri Magudarin*

(Mati 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Ka **yan-neke-m Yeso** ye nen yoor-ye argu jo o-hur.

¹¹ **Meri** ro eso ɔn ish ɔn saag us-'won. Wu ro ɔn ka 'won-se, wu kakturu, wu segburu ish ɔn saag.

¹² Wu 'wossuru **yan-tom-ye Shir** nen yoor ɔn cup-to ɔn gund-ut pus-to ne tara be-de u-ur Yeso ro'e russe à, wan-gaan so ur-hi, wan-gaanu ne so us-na.

¹³ Ka **yan-tom-ye Shir** ye, ye cituru **Meri**, “¿Remen yan o wotte us-'won?”

Wu zeeru ye, “Ai, a dekste Gos-wu re, me napu ne be-de a heete wu á.”

¹⁴ Bo wu rurte kaane à, wu byanduru, wu 'wos Yeso wu ka eso. Amba wu nap unze Yeso wu á.

¹⁵ Yeso cituru wu, “¿Ne'a, remen yan o wotte us-'won? ¿Wan wu ne wo o-hoob?”

Meri ro o-gwot wu hyene wu zee wa-o-kat-wu cite wu, wu zeeru wu. “Gyer Shir, urege wo deke wu, o ruru me be-de o esse wu à, um dekt wu.”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “**Meri**.”

Wu zeeru **ut-Ibra**,* “Rabboni!” (Unze Wa-ur-Yoos).

¹⁷ Yeso zeeru wu, “Wo bop me á, har m-moka me ɔn go da be-ur Tato re á tokon. Se de o neke be-ur or re ne, o ruru ye unze man de be-ur Tato re, komo ne Tat no, Shir re wu ro, komo ne Shir no.”

¹⁸ Se **Meri** Magudarin wu haaru, wu zeeru **yan-neke-m Yeso**, “Um hyanag Gos-wu!” Komo wu ruru ye ma-to Yeso ruru wu à.

*Yeso rwuntute hi ɔn de ɔn wu
be-de yan-neke-mo ɔn wu*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Ka de ur-ryot, ka ho-de o-Rahadi de, ish-se ut-kuke se ɔn **yan-neke-m Yeso**, ro tigusse, remen ɔn gyer-o ɔn yan-co o ɔn **Yahuda**-ne. Se Yeso wu woɔnuru, wu esuru n-tete o ɔn ye, wu zeeru, “M-gwugwu be ɔn no!”

²⁰ Bo wu zette kaane à, wu kuturu ye ut-kom ɔn gen-yo ɔn wu ne. Yan-neke-mo ɔn wu nomuru zak-o ɔn hyan-mo ɔn wu.

²¹ Yeso dooru m-zee, “M-gwugwu be ɔn no! Bo Tato re tomne me à, ka bo-se ne, o um tome no.”

²² Bo wu rurte kaane à, wu hururu ye **Kukt-o Shir**. Wu zeeru ye, “Goks no Yo-mo ɔn **Kukt-o Shir**.”

²³ Kap bo ɔn ye no sokse **ba'as-to** ɔn ye à, Shir soksite ye to. Ye no sokse ne **ba'as-to** ɔn ye á, Shir sokse ye to á.”†

Yeso ɔn Tomas ne

²⁴ Da-de Yeso haane be-de yan-neke-mo ɔn wu à, Tomas ro mosse ɔn ye ne á. Tomas ro wan-gaan be-de ɔn ka nen op ɔn yoor-ye, (wu a m-aag *ko-Pese* à).

²⁵ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ye zeeru wu. “Te hyanag Gos-wu na!”

* **Bor ur-kwooz:16 20:16** Kɔ: ut-Arameki. † **Bor ur-kwooz:23 20:23** Hyen komo: Mati 16:19; 18:18.

Amba wu zeeru, “Un ya um hyanag wu-yo o-kusa un kom-to un wu, um ru o-jow un yo á, um ru tomso ne kom-o re un riib-o un gen-ye un wu á, man sher á.”

²⁶ Bɔ a rewute ho-ut eer à, yan-neke-mo un wu ro o-hur mosse un Tomas ne. Ye tigusse us-ish. Yeso haanuru, wu esuru n-tete o un ye. Wu zeeru, “Sarruma-o no!”

²⁷ Wu zeeru Tomas, “Rwo jow-o ru kane, o gut kom-o re. Tapan kom-o ru kane komo ne o ci gen-o re. Taase o she'et wan-koob-de m-sher á, amba sher unze me m-hoog ne komo.”

²⁸ Tomas shasuru, wu zeeru, “Gos-wu re! Shir re!”

²⁹ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, “¿Remen o hyanag me o hante o sherte? Ya-o-kwum-ye, ye hyane me á, amba ye shereg.”

Yo hante a genet ka takurda-o à

³⁰ Yeso nomog rem-se ut-hyat deen un hon-n-hon un yish-ye un yan-neke-mo un wu se a gene un ka takurda-o á.

³¹ Amba men gen to ka remen no sheret Yeso wu ro **Kiristi, Wà-wu Shir**, no kumut hoog no shere un jin-de un wu.

Bɔr ʊr-kwooz o-gaan

Yeso un ship un jan-ye ut-hyat ne

¹ Ka da-de ne, Yeso rwunuru be-de yan-neke-mo un wu komo, n-riib un Mar-o o-Gariri.* Ka bo-se ne, o wu rwunte hi un de un wu.

² Simon Bitrus ne un Tomas (wu a m-zee ko-Pese à), un Nataniyar ne (ko-wa-o-Kana dak-o o-Gariri), un yakar ne ye ma Zebedi, un ye ken yan-neke-mo un wu ye ne nen yoor, kap mo un ye ye ro mosse.

³ Simon Bitrus zeeru ye, “Men ha ship un jan.”

Ye zeeru wu, “Ko te tea doru wo.” Ye ruuru. Ye heburu m-ho o-hat ne. Amba ye hoks ship un rii un ka tet-mo á.†

⁴ So un gas-o un ish, ye ro n-me o-mar, ye hyanburu net-wu ka eso n-riib, amba ye nap unze Yeso wu á.

⁵ Yeso zeeru ye, “Yan-yen-de ne, ¿ko no hoog jan?”

Ye shasuru wu, “Ay.”

⁶ Wu zeeru ye, “Jorbu no o-yo un kom-o ur-re de o-hat. Nɔa kum jan.” Ye jorburu o-yo n-te m-ho har ye hoks m-nakan á, remen moor-to un jan.‡

⁷ Se ka wan-neke-mo un wu mo wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu zeeru Bitrus, “Gos-wu na wu hwaa!” Bɔ Simon Bitrus hogute unze Gos-wu wu un ye wu à, wu copuru cop-o un wu remen wu ro possussute cop-o un wu da-de wu ro'e m-senge, wu hebutu o-mar à.

⁸ Ye ka yan-neke-mo un wu ye, ye kuse n-me o-hat à, ye ro n-me un jan ne doro doro remen yett ur-hew o-riib ne á. Hew-de un ye n-riib m-ho ne us-na zungu-us tet-se.

⁹ Bɔ un rwun-mo un ye o-zang, ye 'wossuru eng-to o-ra o-jan ne n-ton kane, komo burodi-ur ro kon kane.

¹⁰ Yeso zeeru ye, “Hante no ye ken jan-ye be-de un ye no bopne m-moka à.”

¹¹ Simon Bitrus cowuru o-hat, wu nakuru o-yo shoosse un jan-ne nu-ye nu-ye zungu-o gaan un kwooz-ut yoor un op un tet [153]. Amba kap un nu-se un ka jan-ye ne ka yo-o o yooge á.

* **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:1 21:1** ʊt-Girik: Mar-o o-Tiberiyos. † **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:3 21:3** Hyen komo: Ruka 5:5. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:6 21:6** Hyen komo: Ruka 5:6.

¹² Yeso zeeru ye, “Haan no, no beks.” Be-de yan-neke-mo un wu ne komo ba un wu nome jaab-o ut-men, wu cit wu kowan wu wu ro a remen ye nepste Gos-wu un ye wu.

¹³ Yeso haaru, wu deknuru ka burodi-o, wu ya'asuru ye o o-jan ne.

¹⁴ Haan-m atette-mo ka Yeso rwuntute hi un de un wu be-de un yan-neke-mo un wu cin da-de a 'yonse wu ut-marimar a.

Yeso ne un Bitrus

¹⁵ Bo ye komte ur-beks a, Yeso zeeru Simon Bitrus, “Simon, wa **Yohana**, zo jii she or ru ne un con-ut re?”

Simon Bitrus zeeru wu, “Oho, Gos-wu re oho, ko wo de, o nepste um conog wo.”

Yeso zeeru wu, “Nom gut-de un yan-dor re bo a un gut-de un ca a.”

¹⁶ Wu dooru wu m-zee ayoore-o, “Simon, wa **Yohana**, zo conog me, ko?”

Wu zee, “Oho, Gos-wu re oho, ko wo, o nepste um conog wo.”

Yeso zeeru wu, “To, nom gut-de un yan-dor re.”

¹⁷ Yeso dooru wu m-cit kaane har atette-o, “Simon, wa **Yohana**, zo me m-con?”

Bitrus naasuru ut-men remen ka rwor-m atette-mo mo Yeso zee, “Zo me con?”

Wu ne, wu zeeru, “Gos-wu re, ai, o nepste koyan kap. O nepste ne unze me wo m-con.”

Yeso zeeru wu, “To, nom gut-de un yan-dor re.

¹⁸ Me no m-rure o-nip, da-de un yakar-ut ru o ro un cupe un hi un du ut-matuku, o arguru co-o o cone a. Amba wo mongse, se wo tabbe ut-kom wu ken wu cupu wo, wu nek wo be-de wo cone a.”

¹⁹ (Wu un rwor kaane remen wu ro m-me'es un gon mar-mo Bitrus hette wu sekemste Shir a). Bo Yeso komte m-rwor kaane a, wu zeeru Bitrus, “Dond me.”

Yeso un ye ken yan-neke-mo un wu ye ne

²⁰ Bitrus byanduru, wu 'woss ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu Yeso ro m-was a. (Ka net-wu ro tosse un her-o Yeso un ka biki-o a. Komo ka net-wu cituru Yeso, “Gos-wu, zwan-wu ne he wu m-ya'as?”)S

²¹ Bo Bitrus hyente wu a, wu zeeru Yeso, “Gos-wu re, zwu ka net-wu ne? Zo ya he wu m-kor?”

²² Yeso zeeru wu, “Ko me zee wua nom hoog har um muunte, zo ya daaru wo? Wo de, dond me.”

²³ Remen kaane ka ma-to yasuru be-de un or un ye ne unze ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu he de m-mar a. Amba Yeso zee kaane wu he de m-mar a. Wu un zee, “Ko men zee wua nom hoog har um muunte, zo ya daaru wo?”

²⁴ Wu, ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu ro Yeso m-su ye un ka ma-to. Wu gene to tomso ne. Te nepste ne unze su'e-mo un wu hond hond o.

Se ken rem-se ut-moor ne

²⁵ Se ken rem-se ro kon ut-moor ne se Yeso nome a. U rotte unze a geneg ma-to un se un gaan un gaan, me um hyan ko hono o-dak un hi un de un o, o roa hoks dek un ka takurda-to a he m-gen a.

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se ro n-me à:

Ut-zongɛ remen ko'ot-m Ma-to Shir 1:1-26

a. Karamsa-o Yeso o ur-kom un swor o-nu ne 1:1-14

b. Wu suge Yahudas à 1:15-26

Ko'ot-m Ma-to Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Ko'ot un Ma-to Shir n-me o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

a. Hew-ur Burus de un remen takan ko'ot un Ma-to m-Rerem 13:1—14:28

b. Mɔrog-de un sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima 15:1-35

c. Hew-ur Burus o-ayoore-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 15:36—18:22

d. Hew-ur Burus o-atette-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 18:23—21:16

e. Burus wu a ka'e à n-me o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Ton o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaporus, un takurda-o re o ur-takan, um genutu wo ma-to un kap o un bo un rem-se Yeso ba'e m-nom à, komo un se wu ba'e m-yoos ne à,*

² har ha-mo un ho-de a deke wu ha-mo n-Ton shir à. Rii-yo a dekt wu n-Ton, wu nomsute yan-Tom-ye un wu ut-ma, ye wu daage à. Beeb-de un **Kukt-o Shir** guuru ye m-sher un nap un ka rem-se Yeso ruru ye à.

³ Bo wu suute ur-koob, wu meret n-ton o-kan à, wu rwunuru un hoog ne be-de un ye. Wu nomog ut-ho kwooz-ut yoor [40], wu kutu ye us-rem go-us-go unze ma-to un ine-mo un wu nip-o. Wu ro m-rwor un ma-to un **Gwomo-to Shir**.

⁴ Da-o wu ro be-ur gaan un ye ne à, wu nomo ye ut-ma. Wu zee, "No jar no yage o-Urusharima á. Wasu no se nu-o Tato re swore à shiig o-nip, ka o um ruru no un nu-o re à, unze,†

⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba kane ut-ho ha-mo co, a yo'os no un **Kukt-o Shir**."‡

A dek Yeso n-Ton shir

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** morgute à, ye citu Yeso. Ye zee, "Wan-Koyan, im-moka o o he muute un **Isra**-ne ut-gwomo?"

⁷ Yeso zeeru ye, "Tato-o cot wu ro wan-gwomo to un hongse o-da, amba no a 'ya no beeb-de un nap un to ka á.

⁸ Amba noa kumus ur-beeb da-o **Kukt-o Shir** o kyergundu no. Noa warag yan-swose un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-me un dak-o o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mo un ma-de un hono o-dak."§

⁹ Bo wu rurte kaane à, ye o-gwot, a argu wu m-dek n-Ton shir. O ken ke'ente-o hokuru wu. Ye do wu m-hyan á.*

¹⁰ Bo ye rotte un hor un yish n-ton à, wu komo wu ro m-arag, un gyept-o yish. Ye gwoturu ye 'wos **yan-tom-ye Shir** yoor eso un her-o un ye, ye cupste matuku-ut pus-to.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Ruka 1:1-4. † **Bor-o gaan:4 1:4** Hyen komo: Ruka 24:49. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33. § **Bor-o gaan:8 1:8** Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bor-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51.

11 Ye zeeru, “No hun-ne ye o-Gariri, ¿remen yan o notte eso eso un gwot-o n-Ton shir? Ka Yeso wu a deke be un no ha-mo n-Ton a, wua do m-muun bo no hyane arag-mo un wu a.”

A dak Matiyas wu dek con-ur Yahudas

12 Yan-Tom Yeso yagute “**Haag-o un 'yo-se o-Zetun,**” ye argu m-warag o-Urusharima, un hew-de un hohond-mo un purug-de ur-mer [kiromita 1].

13 Bo ye cuwte o-bo a, ye daaru kuke-o a ma'e n-ton un or un o be-de ye ur-she'et a. Ye ro'e kane a, ye ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wa Arupayes), Simon ne (wu a m-aag ya'as ur-hi a), komo un Yahudas ne (wa **Yakubu**).†

14 Kap ye ka ye hwoog ur-hi un nom us-kon, barag-se un ye us-gaan mosse un ye ken ne'a-ne ye ne, un **Meri** ne inu Yeso, komo un hen-ne Yeso ne.

15 Un ka da-o, **yan-dor Yeso** morgute (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwooz ne [120]). Bitrus inuru eso, wu zee,

16 “Or re ne, se Ma-to Shir shiig o-nip to **Kukt-o Shir** rwore n-ga un nu-o ko-Gwomo **Dawuda** mosse un Yahudas ne a, wu hante bu-se a shipte Yeso a.

17 Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo.”

18 (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorū o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do.

19 Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore a, har atte m-aag un ka pup-o “Akardama” un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyó*.)‡

20 Bitrus zeeru, “Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze,

“ ‘A ginim hur-o un wu,
taase netu she'et n-me a.'§

A zeste komo,

‘Con-de un wu, wu ken net-wu dek.’*

21 Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne a, kap un ho-to Wan-Koyan Yeso ro m-ma'as ur-hew un na ne a.

22 Depete wu ka net-wu warag wa-us-swō be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yeso m-ho a har ha-mo un ho-de a deke Yeso be-ur na ha-mo n-Ton shir a. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne.”†

23 Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas a

(wu a komo m-aag Justus a),

komo un Matiyas ne.

24 Ye nomu us-kon: Ye zee, “Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye a,

25 remen wu waragte ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekute ka be-de Shir daage remen wu a.”

26 Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwo'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

Bor-us yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

† **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16. ‡ **Bor-o gaan:19 1:18-19** Hyen komo: Mati 27:3-8. § **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Bong 69:25. * **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Bong 109:8. † **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark 16:19; Ruka 24:51.

¹ Bò hò-de ùn **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.*

² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o ùn caari-mo m-yo, o shoosuru kap o ùn ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à.

³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de ùn ye, to ro m-cire ùn hi-de ùn ko wu ke.

Hò-to ùn haan-mo ùn Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap ùn **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper ùn rem-ut hor-to bo Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à.

⁵ To, ùn ka hò-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro ùn dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye ùn haan rwuun-mo ùn ko kene ùn hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**.

⁶ Bò ye hogute zaaz-o ùn ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo ùn ye ye bopuru o-nu, remen kap mo ùn ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper ùn rem-de ùn dak-o ùn ye.

⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, "Ashi, ¿myet-o ùn ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á?"

⁸ ¿Nomu ùn ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper ùn rem-ut na?

⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, ùn

Ya-o-Madi-ne, ùn

Ya-o-Eram-ne, ùn

Ya-o-Mesopotami-ne, ùn

Ya-o-Judiya-ne, ùn

Ya-o-Kapadoki-ne, ùn

Ya-o-Pantus-ne, ùn

Ya-o-Asiya-ne, ùn

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, ùn

Ya-o-Bampiriya-ne, ùn

Ya-o-**Masar**-ne, ùn

Ya-o-Kireni-ne so ùn dak-o o-Ribiya, ùn

Ya-o-**Roma**-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima

¹¹ (Ka ye ro m-hoge ùn rem-de **ut-Ibra** ùn ut-Girik ne à, ye a mate n-me ùn jor-se **Yahuda**-ne ùn ye waktune ye cuw gon jor-us na ne à).

Ùn ya-o-Kirit-ne, ùn

Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper ùn rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome à!"

¹² Myet ye bopu nu-se ùn ye, ye nap yo m-nom á, ye zeeru hi-de ùn ye, "¿Ya ùn yo ne yo ka?"

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, "Ke-mo ye swo'e mo bopu ye."

Rwor ùn ma-ut Bitrus

to wu rwore Biki-o o-Pentekos à

¹⁴ Bitrus inu eso ùn ka op ùn wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de ùn hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne ùn kap o ùn ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was ùn rii-yo um he no m-rure ne à.

¹⁵ Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag á. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kane a m-swo n-sot á.

¹⁶ To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor ùn Ma-to Shir** rwore ùnze,

¹⁷ " 'Shir zeeg: Ùn hò-to ur-kom,

man duusune myet o ùn hun-ne Kukt-o re.

* **Bqr-us yoor:1 2:1** Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

Yakar no yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne
yea ko'ot ma-ut re,

hyangan-ut a haan yan-campo no ne,
mong-ne ye un campo-ne no bo-us a re ye.

18 O-nip, har ma un ka ho-to man duusune Kukt-o re
be-de un guw-ne re campo-ne un ne'a-ne ne,
yea ko'ot ma-ut re.

19 Man rwunte saw-to ut-hyat un kus-o n-ton,
un saw-to o-made ne kane n-dak,
to ro m-hyó, o-ra ne, un hye-ur rim-de ne.

20 A mus ur-ho o-comb,
o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-hyó,
rii-yo ho-de un muun-m Yawe de woonte,
ka caari-de ur-ho de, de m-sekemse.

21 Komo kowan wu aage un jin-ur Yawe, wua kum gwu.'†

22 "No or re ne **Isra**-ne, hogu no to ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir
ruru no o-nip unze wu gokste wu a. Shir rwuntute to ka be-de un rem-se o-made, un
rem-se ut-hyat ne, us-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso a, untun bo, kap no nepste
un to ka ne.

23 Ka net-wu, a un ya'as no wu un bo Shir ro este a. Komo un nap-o un wu ne, no
kamu wu, no hoot wu un kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan.‡

24 Amba Shir rurug wu be-de un gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar
remen yatt-yo he m-nome komo mar-mo bupt wu a. §

25 Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to un wu, wu zee,
" 'Ur-ho bi me m-hyan un Yawe
wu ro be-ur gaan un me ne.

Remen wu ro un kom-o un re un de,
yatt rii-yo he me 'ya o-gyer a.

26 Remen kaane hur un de ro o-zak,
me un men-ut pus-to puu,
myet un kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,
man she'et o-saktó ne.

27 Remen woa yage hoog-m re un saag a,
woa yage ne wu ro Wu ba m-Kukop a,
wu meret wu wumut a.

28 O yoosutu me cow-yo un hoog.
Woa shoos me o-zak be-de m-she'et
be-ur gaan un me ne.'*

29 "Or re ne **Isra**-ne, man hoks no nome un ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**.
Dawuda mereste, a juks wu, saag-o un wu komo o ro kon be-ur na har caane.

30 **Dawudawan-Rwor un Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma un
wu ne mosse us-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o un wu,
bo wu sagbu to **Dawuda** a. †

31 Bo **Dawuda** hyente yo ro co a, wu nomu ut-ma to un ine-m **Kiristi**‡ ut-marimar,
unze a yagu wu un saag a, wur-o un wu komo o a wum a.

32 Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-us-tor-ye kap un to ka.

† **Bqr-us yoor:21 2:17-21** Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik). ‡ **Bqr-us yoor:23 2:23** Hyen komo: Mati 27:35;
Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bqr-us yoor:24 2:24** Hyen komo: Mati 28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5.

* **Bqr-us yoor:28 2:25-28** Hyen komo: Bng 16:8-11 (ut-Girik). † **Bqr-us yoor:30 2:30** Hyen komo: Bng 132:11;
2Sam 7:12-13. ‡ **Bqr-us yoor:31 2:31** Wu Shir daagne a.

³³ A ya'ag Yeso m-sek wu she'et un kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o Shir** be-de o-Tato, bo a swore o-nu à. Wu duusu na Kukt-o un wu, o hante rii-yo no m-hyan à, un yo no m-hoge ne à.

³⁴ Ba **Dawuda** wu da'e n-Ton á, amba wu un hi un de un wu, wu zeeg,
“Yawe zeeg Wan-Koyan re,

“She'et so un kom-o re o ur-re,

³⁵ har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo
o he m-yawag un na-us ru à.”§ '

³⁶ “Remen kaane, kap o un hun-ne ye o-**Isra** ye nep unze ka Yeso-wu a kame o-**kan** à, Shir muutu wu Wan-Koyan, komo un **Kiristi**.”

³⁷ Bo hun-ne hogute kaane à, ka ma-to do'uru ye ut-men, ye zeeru Bitrus un ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, zya a he no m-nom?”

³⁸ Bitrus zeeru ye, “Waktun no be-de Shir, a yo'os no m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** remen a soksutu no **ba'as**-ut no. Noa kum yar-mo un **Kukt-o Shir**.”

³⁹ Remen Shir un ess ka swor o-nu o rem no un yakar no ne, komo un ye ro **Yahuda**-ne á, kap o un ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de un wu à.”

⁴⁰ Wu ma'asuru ye un rure ut-ma deen to ye hette bop o-nip à, wu nakuru ye ut-to wu ro m-zee, “Ruut no hi un no be-de un swo ur-koob o ro un hi-de un ka yan-men-ut jaas-to ye, ka ye 'yare Yeso à.”

⁴¹ Ye deke ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. Un ka ho-de komo ye dooru ut-moor be-de un hun-ne dugu-us tet [3,000].

Bq she'et-de yan-dor Yeso ro à

⁴² Ye essu ur-hi kap o un ye be-de un yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, un kon-se Shir ne.

⁴³ Ko wu ke bopuru o-nu, remen Shir ro un nom un rem-se o-made us-napa ne deen be-de un **yan-Tom Yeso**.

⁴⁴ Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.*

⁴⁵ Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á.

⁴⁶ Ko de ke ho-de komo ye ro morge un **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan un hur-to un ye, ye ro m-re m-swo ne un men-ut pus-to, un hur-ur gaan ne.

⁴⁷ Ye ro un bongon-de Shir. Ye ro komo un jin-ur so-de ne be-de un hun-ne kap. Ko de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e un ye ro un kum un gwu à.

Bor-us tet

A taasute ko-ryam gom-o un ryam-to un wu un ish-o un Pyo-o Shir

¹ De ken ho-de Bitrus ne un **Yohana** ye ro m-neke un **Pyo-o Shir** un da-o un kon-se Shir, so un kwom-us tet-se m-rim.

² Un ish-o a m-zee *Ish-o ut-Ayowe* à, wu ken net-wu ro kon wu cin bo un mat-o un wu ryam-to wu rotte. Ko de ke ho-de a wu m-hante un ish-o un **Pyo-o Shir**, remen wu konot hwor be-de un ya-m-cow.

³ Bo wu hyente Bitrus ne un **Yohana** ro m-cow un **Pyo-o Shir** à, wu argu ye m-kon un hwor.

⁴ Bitrus ne un **Yohana** tuuru wu yish, Bitrus zeeru wu, “Gwot te.”

⁵ Hur-de un ko-ryam argu m-warag be-de un ye, wu ro o-dish yea ya'as wu hwor.

6 Amba Bitrus zeeru, “Me rott hwor á. Amba rii-yo um rotte à, yo um he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wu o-Nazaret, ine eso, o hewe ur-hew!”

7 Bitrus shipuru kom-o un wu o ur-re, wu jaksu wu. Ba un rem, da-to us-na se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-wons.

8 Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongon-de Shir.

9 Bo hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à,

10 ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayoore-o

11 Bo ka wa-ut-ryam-wu gamte Bitrus ne un **Yohana** à, kap o un hun-ne haanuru be-de un ye us-rek n-me un sak-o **Suremanu** à, ye ro un bopu un nu-se un ye.

12 Bo Bitrus hyente kaane à, wu nomu hun-ne o-ko'ot. Wu zeeru, “No hun-ne ye o-**Isra**, ¿remen ya un o no bupte us-nu un to ka? Komo ¿remen ya un notte te o-gwot, sa o zee un beeb-de un hi un te o, ko remen senge-m te be-de un dor-o Shir o te ru'ute ka net-wu hewute ur-hew?”

13 Shir **Ibrahi**, un **Ishaku**, un **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wu sepse ko-guw-wu un wu Yeso. **Biratus** ko-Gwamna nomu sakt-o wu ho'ostu wu. Amba un hek-o un kaane, no yo'ogte Yeso, no yagu wu komo ut-yage un co Biratus.*

14 Amba no yagu ka wan-ba-m-kukop wu ut-yage, Kashi un Net, no kon a ho'osundu no ka wan-ho un hun-ne wu.†

15 No hooru wu ro shi'it-de un hoog-o un ba m-ta à. Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar, te komo te un swo-se un wu un to ka.

16 To, un beeb-de un jin-ur Yeso o, be-de m-sheer un wu, o ya'e ka net-wu m-wons. Net-wu ka, no nepstu wu. Be-de un m-sheer be-ur Yeso, ka net-wu waragte kerker. Myet-m no, no hyeneste.

17 “Or re ne, um nepste un koob-de us-nap no nome to ka, kaane sek-ye no nome.

18 Amba un kaane Shir shooste rii-yo wu rwo-re un nu-o un yan-rwor un ma-to un wu à kap unze, **Kiristi**, wua su ur-koob.

19 Un remen kaane se, no yage **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir remen a so'oste **ba'as-ut** no,

20 komo remen Wan-Koyan wu he no do ye un jaab-o ut-men. Wua tomon no **Kiristi** dagan-mo un cin n-ga, wu ro Yeso.

21 Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap à, bo Shir rwo-re cin un n-ga à, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop.

22 Remen **Mosa** zeeg, ‘Yawe Shir no wua tomon no wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kane be-ur or no, untun me. Raks no kap o un rii-yo wu he no m-rure à.‡

23 Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu à, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.'§

24 “O-nip, bo un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan à, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim à, myet ye nomoste ma-to un ka ho-to.

25 Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir à, rem no o, no ye komo he re un cim-yo tat-ne no, yo Shir swore o-nu un ye ne à. Ka to wu zette **Ibrahi**, ‘Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.’*’

* **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: Rwu 3:15. † **Bor-us tet:14 3:14** Hyen komo: Mati 27:15-23; Mark 15:6-14; Ruka 23:13-23; Yoha 19:12-15. ‡ **Bor-us tet:22 3:22** Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik). § **Bor-us tet:23 3:23** Hyen komo: Kara 18:19. * **Bor-us tet:25 3:25** Hyen komo: Taka 22:18; 26:4.

²⁶ Bō Shir daage ko-guw-wu un wu à, wu ciru wu m-tomon be-ur nō remen wu ye'et nō o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to.”

Bor-us nass

Bitrus ne un Yohana un co-o un Morog-de un Sek-ye

¹ Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne à, yan-**Cow un kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye.

² Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hoog ne bō Yeso ine à.

³ Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bō rim-m ro nomoste à.

⁴ Amba hun-ne deen be-de un ye hoge ma-ut Yeso à ye sheru o-nip. Kap moor-to **yan-dor Yeso** wooru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

⁵ Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa**-to un ye ne, ye mōrguru o-Urusharima.

⁶ Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kane be-ur gaan un Kepas, **Yohana** ne, un Arekanda, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à.

⁷ Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, “¿Un to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de nō nomte ka senge-mo?”

⁸ Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, “Nō gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne!

⁹ Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu à, ¿mo mo nō te us-cot o? ¿Komo nō un con nō nep wu dosse wu ka gom-o?

¹⁰ Te conog nō nep un kap o un hun-ne ye o-**Isra**-ne o-nip. Yo hante kà net-wu rotte eso kerker un co-o nō à, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu nō kame à, wu Shir 'yonse ut-marimar à.

¹¹ Ka Yeso-wu, wu ro:

“ ‘Ka pam-yo, yo ya-ut-mà yage à,
 amba m-moka yo yo komo arge ur-bon
 be-de un pam-ye ut-mà.’* ”

¹² Yatt komo be-de a he kum un gwu á, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap à. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu á, se be-ur Yeso.”

¹³ To, bō sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne à, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen á, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne.

¹⁴ Amba bō sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam à, wu ro eso be-ur gaan un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gom-de m-cep.

¹⁵ Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-orom un or un ye ne ne.

¹⁶ Ye zeeru, “¿Re o a he nō m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bō un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bō a he m-zee ‘Ba kaane o á.’ ”

¹⁷ Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wo n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de.”

¹⁸ Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso.

¹⁹ Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, “To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut nō arge Ma-to Shir? Ceker nō ur-bon ne.

* **Bor-us nass:11 4:11** Hyen komo: **Bong 118:22**.

²⁰ Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á.”

²¹ Bø ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bø ye he m-nom ye ye'et ye ur-koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à.

²² Ye bomog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bø o-mat.

*Yan-dor Yeso konog ye kumut
jaab-o ut-men o un
ko'ot ut-ma ba o-gyer*

²³ Bø a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bø un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à.

²⁴ Bø ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, “Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wø wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.†

²⁵ Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee, “ ‘¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

²⁶ Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zongte-to m-dum, sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi, us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.‡

²⁷ Nip-o, un bø-o Urusharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-Isra-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop, wu o daagne à.§

²⁸ Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne.

²⁹ M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bø ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, 'ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer.

³⁰ Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à.”

³¹ Bø ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukturu. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

³² Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu yo un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.*

³³ Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un inem Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye.

³⁴ Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengutu to m-baab, ye un hante hwor.

³⁵ Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takan-de un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, *Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men*.)

³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

† **Bor-us nass:24 4:24** Hyen komo: Rwu 20:11; Nehe 9:6; Bong 146:6. ‡ **Bor-us nass:26 4:25-26** Hyen komo:

Bong 2:1-2 (ut-Girik). § **Bor-us nass:27 4:27** Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha

18:28-29. * **Bor-us nass:32 4:32** Hyen komo: Seng 2:44-45.

Bor-us taan

Hananiya ne un Sapiratu

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiratu, bak rii-yo ye rotte à.

² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

³ Bitrus zeeru, "Wo Hananiya, zre nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cuwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye?"

⁴ Rii-yo o bept o, zo ma ru o ka? Bo o bepse à, za un mo wo us-cor o hante hwor? zRe o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo á, Shir-o o nome."

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru n-dak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to à, gyer-o hooru ye deen.

⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge à, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore á.

⁸ Bitrus zeeru wu, "zRuru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?"

Wu zeeru, "Ee, ta-de un ye de ka."

⁹ Amba Bitrus zeeru wu, "zRe nome no mossute o-nu no megerte Kukt-o Wan-Koyan? Ka hun-ne ye joke campo ru à, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo."

¹⁰ Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cowonte à, ye 'wos wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu.

¹¹ Gyer-o hooru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne à.

Yan-Tom Yeso nomog rem-se o-made ut-moor ne

¹² Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**.

¹³ Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne á. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

¹⁴ Myet un kaane ne, ya-m-sheer o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne.

¹⁵ Har wooru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-put, ut-karanga ne. Ye o-sakto ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye.

¹⁶ Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima à. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-koob à, myet-mo un ye, a taasü ye gom-se un ye.

Yan-Tom Yeso swoog ur-koob remen sher-mo un ye be-ur Yeso

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan à, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki-ne**), ye shiiru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen.

¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et.

¹⁹ Amba bo tet-m woonte à, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye à. Wu rwuntu ye, wu zeeru,

²⁰ "Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hoog-m pu-mo mo."

21 Bọ ye hogute kaane à, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bọ ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute à, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o un sek-ye ye o-Isra-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**.

22 Amba bọ yan-'er-de un **Pyo-o Shir** heete à, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et á. Ye muunuru. Ye rworuru, ye zeeru,

23 “Te un 'wos a tigusute ish deen deen, yan-'er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bọ te tikshe à, te 'wos ko net n-me á.”

24 Bọ caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane à, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante à.

25 Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, “Ai, ka hun-ne ye ka reeno ka ye no tige un kur-o m-ke'et à, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne.”

26 Caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur-'er ne, ye haaru ye deknun **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb á, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

27 Bọ ye dekenye **yan-Tom Yeso** à, ye rwo'u ye m-es un co-o un **Morog-de un Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru ye.

28 Wu zeeru, “Te nak no ut-to deen deen taase no do ur-yoos un ka jin-ur Yeso de. Amba kowan o-Urusharima nepste rii-yo no ur-yoos à, har ma hoob-o notte no duusutu te ra-o un hyo-mo un ka net-wu.”*

29 Amba Bitrus un **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, “Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bọ te he nome un net à!

30 Shir tat-ne na 'yonste Yeso ut-marimar, ka wu no ho'e kunkam un ogo-kan o-ce à.

31 Shir deete wu un re-de un wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksute **Isra-ne** cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksu ye **ba'as-to** un ye.

32 Te komo te ro yan-swose un to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o un wu à.”

33 Bọ sek-ye hogute kaane à, ye hogu us-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**.

34 Amba wu ken ko-**Parisa**-wu ro kon. Jin-de un wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**, hon un hun-ne ye ro wu un ya'as m-sek. Wu inu eso n-me un ka **Morog-de un Sek-ye** de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-do un ya o-da hiin.

35 Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de un Sek-ye** de, “No or re **Isra-ne**, nom no ja un rii-yo no cone nome un ka hun-ne ye à.

36 Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ur-jin à, jin-de un wu Tudas. Wu hwoog hi un de un wu ur-keer. Be-de un hun-ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hooru wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye.

37 Bọ un nom un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hooru wu, yan-dor-o un wu komo a caastu ye kap.

38 To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne ye, yagu no ye. Urege de sakt-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse.

39 Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'wos na hi un na ut-ween un Shir ne á!” Ye argu dek un ma-to un wu.

40 Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

* **Bor-us taan:28 5:28** Hyen komo: Mati 27:25.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye, ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso.

⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**, ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro **Kiristi**.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'voor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moor ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un rem-de **ut-Ibra** à.* Ye un nom kaane remen a m-was un ye man ye gwor-ne ye un ne'a-ne da-o un wong un rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de á.

² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-neke-m Yeso**. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo m-re á.

³ Remen kaane, or re ne daag no hun-ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi ur-hur ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo us-weer ne à, ye a he m-ya'as un ka senge-mo à.

⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir un yoos un Ma-to Shir ne."

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye rwore à. Ye daagu Istipanus (wu ken net-wu wu shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir** garamsute wu), un Pirip ne, un Burokoras ne, Nikano ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras (ko-ya-o-Antakiya, n-ga wu ba ko-**Yahuda**-wu á amba wu waragte ko-**Yahuda**).

⁶ Ye ka ye a daage un co-o **yan-Tom Yeso**. Bo ye nomoste kon-se Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moor-to **yan-dor Yeso** komo n-me o-Urusharima sengu m-do hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-moor ne komo ye goksuru ka sher-mo un ma-to o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un rem-se o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne.

⁹ Ye ken ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-zee *Kuke-o un ye Possusse* à, ye he'eburu Istipanus ut-ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye ye o-Kireni un ye o-Arekzandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya ne.

¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-nap to, **Kukt-o Shir** ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, "Te hogute wu un reeb-ut **Mosa**, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og."

¹² Un kaane, ye 'yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**.

¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swo-se ut-bo, ye ken ye zeeru, "Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo un **karamsa-o Mosa** ne.

¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wu wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**, yaksu na à."

¹⁵ Myet bo un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

* **Bor-us cind:1 6:1** Ko: ut-Arameki.

Bor-us ta'yoor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, “¿Ka rem-se, nip-o?”

² Istipanus zeeru, “No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mo ut-gwomo wu rwuunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bo-o o-Haran.

³ Shir zeeru wu, ‘Ine un dak-o ru, o yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wo m-ya'as à.’*

⁴ “Tato na **Ibrahi** argu m-ine un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bo-o o-Haran. Bon kané komo, bo tato un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o notte ur-she'et m-moka à.†

⁵ Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii gaan-yo un ka dak-o á, ko o-gaan. Amba wu sworog o-nu un **Ibrahi** wua 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworog o-nu ko de nomte à **Ibrahi** rott wa un ka da-o á.‡

⁶ Shir komo wu rwore unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un o ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo yea mus ye guw-ne, yea 'ye ye ur-koob har us-hak zungu-us nass [400].

⁷ Shir zeeru wua 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un ka be-de.§*

⁸ Shir komo wu esste ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. O rwo'e bo **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

⁹ “Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-Masar. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡

¹⁰ Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swo ur-koob o un wu. Shir rwo'uru komo wu wakturu ko-ya-us-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-Masar. Ko-Gwomo-wu o-Masar ya'asu wu gwomo-to o-Masar. Komo wu rwo'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

¹¹ “A kané mer he'enuru un myet o un dak-o o-Masar un o-Kan'ana-ne, mosse un swo ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.*

¹² Amba bo **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-Masar à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mo o-Masar. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan.

¹³ Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-Masar napuru baag-o **Yusuhu**.†

¹⁴ **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ne ye un wu ne. War war-mo un ye komo hun-ne kwooz-ut tet un op un taan ye [75].‡

¹⁵ **Yakubu** argu m-neke o-Masar, reeno wu mare un tat na ne.§

¹⁶ A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rwo'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kané o-Shekem.*

¹⁷ “Amba bo da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-Masar.

* **Bor-us ta'yoor:3 7:2-3** Hyen komo: Taka 12:1. † **Bor-us ta'yoor:4 7:4** Hyen komo: Taka 11:31; 12:4. ‡ **Bor-us ta'yoor:5 7:5** Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bor-us ta'yoor:7 7:6-7** Hyen komo: Taka 15:13-14.

* **Bor-us ta'yoor:7 7:7** Hyen komo: Rwu 3:12. † **Bor-us ta'yoor:8 7:8** Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bor-us ta'yoor:9 7:9** Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21. § **Bor-us ta'yoor:10 7:10** Hyen komo: Taka 41:39-41.

* **Bor-us ta'yoor:11 7:11** Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bor-us ta'yoor:13 7:13** Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bor-us ta'yoor:14 7:14** Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik).

§ **Bor-us ta'yoor:15 7:15** Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bor-us ta'yoor:16 7:16** Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32.

18 Ka da-de a nɔmʉ wʉ ken ko-Gwɔmo-wʉ o-**Masar**, wʉ nape net-wʉ a m-zee **Yusuhu** á.†

19 Ka ko-Gwɔmo-wʉ reeg ra-o ʉn hun-ne na. Wʉ rangsute tat-ne na. Wʉ ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye ʉn ye ʉn remen ye meret.‡

20 “ʉn ka da-o o ka, a mate **Mosa**, wà-wʉ ʉt-campo. A nɔmʉ gut-de ʉn wʉ reng-ʉs tet ʉn hur-o tato ʉn wʉ.§

21 Bɔ a ruutu wʉ n-dɔ à, wà wan-ne'a ko-Gwɔmo-wʉ o-**Masar** deku wʉ, wʉ gwotu wʉ ʉntʉn wà ʉn wʉ.*

22 A yoosuru **Mosa** kap o ʉn nap-se ʉn ya-o-**Masar**. Wʉ komo net-wʉ ʉr-beeb ne be-de rwor ʉt-ma, ʉn rii-yo wʉ ro m-nɔm ne à.

23 “Bɔ wʉ woose hak-ʉs kwɔɔz-ʉt yoor [40] à, wʉ nɔmʉ ʉs-barag wʉ he wʉ gas or ʉn wʉ ʉn **Isra**-ne.

24 Bɔ wʉ hyente wʉ ken ko-ya-o-**Masar**-wʉ, wʉ ro ʉn dum-mo ʉn ko-**Isra** à, wʉ haaru, wʉ guut ko-**Isra**, wʉ topotu wʉ, wʉ wosu ko-ya-o-**Masar**. Wʉ hooru wʉ.

25 Wʉ hwooru o-sakto wʉ zee or ʉn wʉ ne a neps ʉnze Shir daage wʉ remen wʉ guut ye. Amba hun-ne ye nap á.

26 Bɔ ish geste komo à, wʉ hyanuru ye ken **Isra**-ne ye m-dum, wʉ conu ye m-hongse. Wʉ zeeru, ‘Campo-ne, nɔ hun-ne gaan-ye nɔ ro, ʉyan yo notte hi ʉn nɔ m-dum?’

27 “Amba ka wʉ ro or ʉn wʉ m-dum à, wʉ tudbu **Mosa** n-riib, wʉ zeeru, ‘ʉWa sagbu wo ʉt-gwɔmo be ʉn te o piishitu te ʉt-ma?’

28 Ashi, ʉwo ʉn con o hoot me bɔ o ho'e ka net-wʉ wʉ m-ryo?†

29 Bɔ **Mosa** hogute kaane à, wʉ somuru wʉ she'eturu she'et-de ʉr-hamat ʉn dak-o o-Midiyan. Reeno wʉ mate yakar yoor yan-campo-ne.‡§

30 “To, bɔ a nomte ʉs-hak kwɔɔz-ʉt yoor [40] à, wʉ ken **wan-tom-wʉ Shir** wʉ haanuru be-ur **Mosa** ʉn rem-de o-ra, ʉn ya-o yo ken 'yo-yo ʉn o ken kot-o yow yow ʉn Haag-o o-Sinay ne.

31 Bɔ **Mosa** hyente kaane à, wʉ bopu o-nu ʉn rii-yo wʉ hyane à. Bɔ wʉ hyoknute yow yow wʉ gut à, wʉ hoguru cor. Yawe zeeg,

32 ‘Me wʉ ro Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** ʉn **Ishaku**, ʉn **Yakubu** ne.’ Wʉr-o **Mosa** ciru ʉs-zap, ko m-gwot ken wʉ hoks á.

33 “Yawe zeeru wʉ, ‘Pos ka'ante-ʉt ru, ʉn remen ka be-de wotte eso à, be-de ba m-kukop de.

34 O-nip, ʉm hyanag koob-de a ʉn 'ya ʉn hun-ne re ye ro o-**Masar** à. ʉm hogute 'won-se ʉn ye, komo me ʉn kergune ʉm guut ye. To, m-moka se o zonge ʉm tomot wo ha-mo o-**Masar**.*’

35 “To, ka Mosa-wʉ, wʉ ye yage, ye zee, ‘ʉWa sagbu wo ʉt-gwɔmo be-ur na o piishitu na ʉt-ma?’ Wʉ Shir tomne wʉ re co, wan-ruut-wʉ, ʉn bu-yo ʉn **wan-tom-wʉ Shir** wʉ rwuune be-de ʉn wʉ ʉn ka ya o-'yo yo à.†

36 Da-o wʉ komse nom ʉn rem-se o-made ʉn dak-o o-**Masar** à, wʉ rwuntu ye. Komo ʉn saw-to ʉt-hyat ne ʉn dak-o o-**Masar**, ʉn Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kot ne har ʉs-hak kwɔɔz-ʉt yoor [40].‡

37 “Ka Mosa-wʉ, wʉ zee **Isra**-ne, ‘Shir a deeg wʉ ken **wan-rwor ʉn Ma-to Shir** wʉ be-de ʉn hun-ne nɔ, ʉntʉn me.‡§

† **Bɔr-ʉs ta'yoor:18 7:17-18** Hyen komo: Rwuu 1:7-8. ‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:19 7:19** Hyen komo: Rwuu 1:10,11,22.

§ **Bɔr-ʉs ta'yoor:20 7:20** Hyen komo: Rwuu 2:2. * **Bɔr-ʉs ta'yoor:21 7:21** Hyen komo: Rwuu 2:3-10. † **Bɔr-ʉs ta'yoor:28 7:28** Hyen komo: Rwuu 2:14.

‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:29 7:23-29** Hyen komo: Rwuu 2:11-15. § **Bɔr-ʉs ta'yoor:29 7:29** Hyen komo: Rwuu 18:3-4.

* **Bɔr-ʉs ta'yoor:34 7:30-34** Hyen komo: Rwuu 3:1-10. † **Bɔr-ʉs ta'yoor:35 7:35** Hyen komo: Rwuu 2:14.

‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:36 7:36** Hyen komo: Rwuu 7:3; 14:21; Oog 14:33.

§ **Bɔr-ʉs ta'yoor:37 7:37** Hyen komo: Kara 18:15,18.

³⁸ **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kot. Wu ro kane un tat-ne na ne komo un ka **wan-tom-wu Shir** wu ne wu nome ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay a. Wu wu komo goksune ma-to yan-hoog be-de Shir wu hantu na.*

³⁹ “Amba tat-ne na yagu wu nome o-dorotte, ye 'yarag wu. Ye hogu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**.

⁴⁰ Ye zeeru **Haruna**, ‘Nomo na shir-ye he na teke co a. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mo un dak-o o-**Masar** a, a nap rii-yo koru wu a.’†

⁴¹ Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mo ur-**seke**, ye bopu o-zak un senge-mo ye nome un kom-to un ye a.‡

⁴² Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mo un yege-regen. To ka nomog hond hond un rii-yo ro gense ne un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** a unze,

“ ‘No hun-ne ye o-**Isra**,

¿me wu no pene ut-gut no **seke** ur-sake,

har us-hak kwooz-ut voor [40] n-me o-kot?

⁴³ Ay, ko kene no ha no ut-tuw un depi-o un toog-o Morek,

un regen-yo toog-o Ripan,

ka toog-se no nome a remen no kwuktute se.

Remen kaane, man ru a dek no m-guw ur-hew ne

co-o o-**Babira**.’§

⁴⁴ “N-ga, tat-ne na ro ur-depi de ro un kute un hun-ne unze Shir ro mosse un ye ne o-dakar a. A un nom de bo Shir rure **Mosa** wu nom de a, hond hond bo Shir kute **Mosa** a.*

⁴⁵ Da-o Josuwa rumse o-dak un kom-to ka hun-ne ro ur-she'et un ka dak-o a, Shir yan ye un yish-ye un **Yahuda**-ne. Ka depi-de tat-ne na 'woose be-de un ya-n-ga-ye na a, ye hanturu de un ka dak-o. Ka depi-de komo de ro kon har haan-mo un da-o ko-Gwomo **Dawuda**.†

⁴⁶ **Dawuda** komo wu kumug ur-ho be-de Shir, har wu nomog us-kon be-de Shir remen wu meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu**.‡

⁴⁷ Amba **Suremanu** wu me'e Shir ut-ma.§

⁴⁸ “Myet un kaane ne, Wa-ut-Gwomo kap wu ro m-she'et un hur-to hun-ne ma'e a. Bo **wan-Rwor un Ma-to Shir** zee a,

⁴⁹ “ ‘Yawe zee, “O-Ton o ro deeg-o un gwomo-ut re,

o-dak ne o ro rii-o un es un na-us re.

¿Yan gon hur-o no he me m-me'e?

Ko komo ¿yan gon be-de ne ro be-de un wuwe un de?

⁵⁰ ¿Me wu ka nome kap se ka rem-se a?” ’*

⁵¹ “No ya-o-cimi, yan-hur-ur hwo'og-de, yan-to-to un caar. Ur-ho bi, no un yage o-dorotte un **Kukt-o Shir**, bo tato no ne nome a, ka no m-nom un ce no.

⁵² ¿N-me un **yan-rwor un Ma-to Shir**, wu tato no ne yage m-rangse a, wu ro kon? Ye hoog ka ye nome ut-ma un haan-mo un ka wan-Kashi ur-she'et wu ne a. No komo, no ya'aste wu un kom-to un ya-o-**Roma**, bo no ho wu a.

⁵³ No ye ne gokse o-**karamsa** be-de un **yan-tom-ye Shir**, amba no doru o a.”

A jirig Istipanus us-jor har wu mer

* **Bor-us ta'voor:38 7:38** Hyen komo: Rwu 19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bor-us ta'voor:40 7:40** Hyen komo: Rwu 32:1. ‡ **Bor-us ta'voor:41 7:41** Hyen komo: Rwu 32:2-6. § **Bor-us ta'voor:43 7:42-43** Hyen komo: Emos 5:25-27 (ut-Girik). * **Bor-us ta'voor:44 7:44** Hyen komo: Rwu 25:9,40. † **Bor-us ta'voor:45 7:45** Hyen komo: Josu 3:14-17. ‡ **Bor-us ta'voor:46 7:46** Hyen komo: 2Sam 7:1-16; 1Nom 17:1-14. § **Bor-us ta'voor:47 7:47** Hyen komo: 1Gwm 6:1-38; 2Nom 3:1-17. * **Bor-us ta'voor:50 7:49-50** Hyen komo: Isha 66:1-2.

⁵⁴ Bọ ye hogute kaane à, ye nomu us-ryaab deen har ye hew us-jow remen us-ryaab.

⁵⁵ Amba Istipanus ro shiishe ceng un **Kukt-o Shir**. Wu tuuru yish, wu ro un gwot o-Ton shir, wu hyanuru seps-mo Shir, komo un Yeso ne eso un kom-o ur-re o Shir.

⁵⁶ Istipanus zeeru, "Gwot no, me un hyan o-Ton tikshishe, komo un **Wa-wu un net** ne eso un kom-o ur-re o Shir."

⁵⁷ Amba ye ciru kan-se o-zaaz deen deen, ye zwopu to-to un ye, ye moru wu da-o-gaan.

⁵⁸ Ye ruutu wu so n-jim de o-bo. Ye sengu wu us-jor ut-ta'ar. Ya-us-tor komo ye essu matuku-to un ye be-de un wu ken ko-beeb-wu, jin-de un wu Shawuru.

⁵⁹ Ye ro un jor-us Istipanus, wu ne, wu nomu us-kon wu zee, "Yeso Wan-Koyan, dek kukt-o re."

⁶⁰ Wu kwukturu, wu damu cor m-'wons ne wu zee, "Wan-Koyan, taase o piishe ye ut-ma un de ka **ba'as-de** á." Bọ wu rurte kaane à, wu argu m-mar.

Bor-us eer

¹ Shawuru komo wu shesu ka ye ho'e Istipanus à.

Shawuru rangsute yan-dor Yeso

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-koob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o **o-Samariya** ne, **yan-Tom Yeso** kuse cot.

² Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³ Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem un bo-o o-Samariya

⁴ Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kene ye ha'e.

⁵ Pirip nekuru bo-o **o-Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**.

⁶ Bọ hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à.

⁷ Ya-ut-kot komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasü ye gom-se un ye myet.

⁸ Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. N-ga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya**-ne bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu.

¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à."

¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à.

¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne.

¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bọ a yo'osu wu m-ho à komo wu momsu Pirip o-wur. Bọ wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

* **Bor-us eer:3 8:3** Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

14 Bò **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya**-ne gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye.

15 Bò Bitrus ne woote o-**Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**.

16 Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan.

17 Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

18 Bò Sima hyente, ashi un rwo un kom-to un **yan-Tom Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor.

19 Wu zeeru, "Me un cere, 'ya me no ka beeb-de, remen bo un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

20 Amba Bitrus zeeru wu, "Wo un hwor ru ne noa sabre! ¿Wo m-hyan o o zee un hwor-o o he kum un yar-mo Shir?"

21 Ho-m ru ro kon un to ka ma-to á ko hiin, un remen hur un du ro hond hond be-de Shir á.

22 Se o wonge un ka sakt-o yo-o o ne o wotte à, kon Wan-Koyan ko wua soksu wo **ba'as-de** un ka rii-yo o nome barag-se m-nom un hur un du à.

23 Remen un hyanag wo un shoob-ur yo-de ne, wo gekse n-me **ur-ba'as**."

24 Sima shasuru wu zee, "Kono no me no Wan-Koyan taase ko o-gaan be-de un ka saw-to no ogme à yo kum me."

25 Bò Bitrus ne un **Yohana** nome us-swò rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bò ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un kot-to o-**Samariya** ut-moor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

26 A kane, wu ken wan-tom Wan-Koyan, wu zeeru Pirip, "Ine, o dore so o-baar, ka cow-yo rwuune o-Urusharima à, ha-mo o-Gaza, cow-yo o-dakar."

27 Wu argu m-ine wu nekuru. Wu hyanuru wu ken net-wu o-Itiyopiya wu. Wu ro un caari-de ur-con ne† un gwomo-to o-Kandis,‡ wu un dak-o o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wu sekemsute Shir.

28 Bò wu rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wu, wu upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu ma'asuru m-karante.

29 Kukt-o zeeru Pirip, "Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne."

30 Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, "¿O nepste rii-yo wo m-karante?"

31 Wu shasuru, "Ay, me hoks m-nap á, se me kume wu ruru me à." Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

32 Ka Ma-to Shir to komo to wu ro m-karante à to ro:

"A naku wu untun o-ca a neketé be-de m-pan.

Bò ya o-rwuug o-ca ro m-ma'as temb

un kom-to un wan-or-o un can-se un wur-o un yo à,

kaane ko nu-o un wu, wu hak á.

33 A nomotu wu rem-se ba ur-bon

har a wen wu yo ro yo ma un wu à.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o un wu?

Remen a dossussute hog-mo un wu un ka dak-o."§

34 Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, "¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ko net hor-wu?"

† **Bor-us eer:27 8:27** ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à ko ne wu a pesme à. ‡ **Bor-us eer:27 8:27** Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu. § **Bor-us eer:33 8:32-33** Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik).

³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mo un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso.

³⁶ Bo ye rotte ur-hew a, ye wooru be-de m-ho, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru, "Gwot, m-ho! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-ho?"*

³⁸ Wu zeeru a ess ka keke-de un jok de. Kap mo un ye yoor-ye kergunduru ye he'ebu m-ho, Pirip yo'osuru ka net-wu m-ho.

³⁹ Bo ye rwuunte m-ho a, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu do Pirip m-hyan a. Wu argu arag-mo un wu o-zak.

⁴⁰ Amba Pirip hyanu hi un de un wu un bo-o o-Azotus. Wu rigu kap o ut-bo, wu ro m-rwor un **Ma-to m-Rerem**, har wu wooru o-Kaseriya.

Bor-us jero

Waktune-m Shawuru be-de Shir (Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wu argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

² Wu konu wu genu wu ut-takurda wu heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir to ya-o-Damaskus, remen urege wu kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campo-ne ko ne'a-ne, wu hantu ye un bo-o o-Urusharima a ke'et ye.

³ Wu ro ur-hew, wu wooru yow yow o-Damaskus ne. Da-o gaan, wu hyanuru m-cecar n-ton mo caragsuru un wu.

⁴ Wu argu m-he n-dak, komo wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, "Shawuru, Shawuru ¿ya wotte me m-rangse?"

⁵ Shawuru zeeru, "¿Wan wu ne o ro Wa-ut-Gos?"

Cor-o shasuru o zee, "Me ro Yeso ka wu wo m-rangse a."

⁶ Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, reeno a he wo m-rure rii-yo o he m-nom a."

⁷ Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep a, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net a.

⁸ Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish a, wu do m-hyan a. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus.

⁹ Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swo, komo.

¹⁰ Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, "Hananiya!"

Wu komo wu shasuru, "Me ka, Wan-Koyan o."

¹¹ Wan-Koyan zeeru wu, "Ine, o dore ka cow-yo a m-zee *Cow-o Te'te* a. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane a, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de.

¹² Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo."

¹³ Amba Hananiya shasuru, "Wan-Koyan, um suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima a.

¹⁴ Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du a."

¹⁵ Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, "Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otte jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne a, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne.

* **Bor-us eer:36 8:36** Mo ken gen-mo un do ci-o ³⁷Pirip zeeru, "Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wo m-nome." Wan-ba-m-campo zeeru, "Um shereg Yeso Kiristi Wa-wu Shir wu."

¹⁶ Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swō ba wu un con un remen jin un de à.”

¹⁷ Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, “Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde à. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kukt-o Shir** garamsuté wo.”

¹⁸ Ba un naas o-da, yo ken rii-yo untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho.

¹⁹ Wu reeru rii-yo m-re wu jamsu kum m-'wons.

Shawuru ko'ote Ma-to Shir

un bo-o o-Damaskus

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus.

²⁰ Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wa-wu Shir**.

²¹ Myet bon ye hogu wu à, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, “Ashi, ¿wu wu ka hoome hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima á? ¿Wu un nekne kané ka un sakt-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye á?”

²² Amba Shawuru dooru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hurde un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus à, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bo a nomte ut-ho hiin à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Shawuru.

²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom à. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bo remen ye hoot wu.

²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bo n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bo Shawuru woonte o-Urusharima à, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** á.

²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bo Shawuru hyane Wan-Koyan un cow à, un bo Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne à, komo un bo Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus à, ba o-gyer.

²⁸ Bo un kané, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer.

²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu.

³⁰ Bo or un wu ne nepte kaane à, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un bo-o o-Tarsus.

³¹ Bo un ka da-o hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye ro un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-**Samariya** ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mo ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o ut-men ne, ye dooru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bo Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un bo-o o-Ridda à.

* **Bor-us jero:25 9:25** Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro domb hak-us eer un gom-o us-ryam.

³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-rut o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine.

³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un bo-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom a. Ka da-o ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un bo-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zee Dorkas a. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne.

³⁷ Un ka da-o, wu rukt o-wur, wu maruru. Bo ye zorte wu a, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton.

³⁸ Komo bo-o o-Ridda ro yow yow un bo-o o-Jopa ne. Bo **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda a, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bo wu woonte a, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mo un ne'a-ne ye campo un ye ne merme a, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-won, ye ro Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-o wu rokne un hoog a.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukuru wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bo wu hyente Bitrus a, wu argu m-ine wu she'eturu.

⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne a, wu tebbu ye Tabita un hoog ne.

⁴² Ka ma-to semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-sheer be-ur Wan-Koyan.

⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-gut wu, wu a m-zee Simon a.

Bor-us op

Bitrus ne un Koneriyus

¹ Wu ken net-wu ro kon un bo-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* a.

² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro "Wan-seps un Shir,"* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne a, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir.

³ De ken ho-de, hohond-mo un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir** cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, "Koneriyus!"

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, "Wa-ut-Gos, zyan yo ne?" **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wo m-nom a, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir.

⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mo o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus a.

⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa a."

* **Bor-us op:2 10:2** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne a, amba ba ur-ko. Remen a ko wu a, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu a.

⁷ Bò **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte à, Kõneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi à.

⁸ Bò wu komoste ye m-rure un koyan kap à, wu tomuru ye ha-mo o-Jopa.

⁹ Bò ish geste à, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Kõneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bo-o o-Jopa ne à, Bitrus daaru n-ton o-kuke, wu nomot us-kon.

¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bo a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re à, wu hyanu ut-hyangan.

¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kerge un tun un caari-o o-gwodo. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass.

¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne à, un yege-no ye ut-kot ne.

¹³ Wu hoguru o ken cor-o zee wu, "Bitrus, ine, o pen, o ti."

¹⁴ Amba Bitrus zee ru, "Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa-o Mosa** zee a ti á."

¹⁵ Wu dooru hoge un cor-o ayoore-o, o zee, "Rii-yo Shir nome ba m-kukop à, taase o eeg yo rii-yo m-kukop."

¹⁶ Bò korte kaane so-o o-tet à, da-o gaan ka saw-to argu m-da n-Ton shir ba m-rem.

¹⁷ Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-ne ye Kõneriyus tomne à wooyuru. Ye cituru hun-ne be-de hur-o Simon ro à. Ye hyanuru o-hur, ye ro eso eso un ish.

¹⁸ Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot, "¿Kõ Simon wu a m-aag Bitrus à comsute kane?"

¹⁹ Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to, **Kukt-o Shir** zee ru wu, "Hun-ne nen tet ye ka kane un hoob-o ru.

²⁰ Ine, o kerge hor-m-hor, o doru ye. Taase o hoge o-gyer á, remen me tombu ye."

²¹ Bitrus kyerguru, wu nekuru be-de un ka hun-ne ye. Wu zee ru ye, "Me wu no o-hoob. ¿Yan yo hantu no?"

²² Ye zee ru, "Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, jin-de un wu Kõneriyus, wu tomnu te. Wu kashi un net-wu, 'Wan-seps un Shir.'† Ka wu kap o un hun-ne ye o-**Yahuda** ro m-rwor un ma-to un wu ut-kashi à. Wu wu, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kukop wu rwo'e wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute to o he m-cep à."

²³ Bitrus agnuru ye, wu ya'aru ye be-de m-rew.

Bitrus un hur-o Kõneriyus

Bò ish geste à, Bitrus inuru, wu nekuru un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiiru wu.

²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Kõ n-ga ma Kõneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-ne ye un wu ne.

²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Kõneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuktu wu.

²⁶ Amba Bitrus zee ru wu ine, wu zee ru, "Ine! Ai, me ma net-wu."

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-ne deen morgute.

²⁸ Wu zee ru ye, "No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi ko ne wu gas, ko ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** á. Amba Shir zee taase um zee net, 'Shir a goks wo á.'

²⁹ Remen kaane, bo a tombe um haan à, me zee ay á. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me à."

† **Bor-us op:22 10:22** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

³⁰ Kõneriyus zeeru, "Ho-ut nass-to arge à, gon ka da-o, kwom-us tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope à, to m-cucas to m-sok ne.

³¹ Ka net-wu zeeru, 'Kõneriyus, a gokste kon-us ru, ka koob-ne ye wo m-gu komo à, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir.

³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa à.'

³³ O rwo'e, um tombute a agan wo, komo nomog ur-bon bo o haane à. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te rakste kap o un yo Shir Wan-Koyan zee wo à."

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Kõneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, "O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-ne m-koos á.‡

³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-ne ye un ko o ke dak-o bo un wu ro un hoge un gyer-o un wu à, komo un kowan wu nome kashi rii ne à.

³⁶ No nepste tom-o wu tomnunte hun-ne ye o-Isra à. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she'et-de ba ut-ween un Shir ne à. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un ko wu ke net-wu.

³⁷ No nepste bo ka ma-to seme kap o n-me de un dak-o o-Judiya à, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-ne m-ho à.

³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bo Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** à, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe à, gom-se un ye.

³⁹ "Te ro yan-swq-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya à, komo o-Urusharima ne. O ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-kan.

⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-ne ye hyenet wu.

⁴¹ Wu rwuun be-de un myet o un hun-ne á, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktute ya-o-sorog à. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar à.

⁴² Shir rwo'og te komo te ko'ote hun-ne **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma.

⁴³ Kap o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-ba'as."

Ye ro ya-Yahuda-ne á, a ya'ag ye Kukt-o Shir

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à.

⁴⁵ **Yahuda**-ne ye a koe à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda**-ne á, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**.

⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru,

⁴⁷ "¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à."

⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

‡ **Bor-us op:34 10:34** Hyen komo: Kara 10:17.

Bor-us op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda**-ne á gokste Ma-to Shir.

² Bø Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jor-se ur-ko à, ye tepruru wu.

³ Ye zeeru, “¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?”

⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee:

⁵ “Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwodo. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o wonu yow yow un me ne.

⁶ Bø um guttu o m-sok ne à, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-kot ne, un ye ro m-ja ne à, komo un yege-no ye ut-kot ne n-me.

⁷ Um hoguru o ken cor-o zee me, ‘Bitrus, ine, o pen, o ti.’

⁸ “Amba um zeeru, ‘Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa**-o **Mosa** zee a ti á, me wet yo m-he'edbe un nu re á!’

⁹ “Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, ‘Rii-yo Shir nome a reet à, taase o zee yo rii-yo m-kukop.’

¹⁰ Bø korte kaane so-o tet à, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

¹¹ “Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte à, a un tomon ye be un de rwun-mo o-Kaseriya.

¹² **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos á. Ka or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu.

¹³ Wu argu te m-rure bo wu hyane **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu à. Wu zeeru, ‘Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à.

¹⁴ Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu à, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.’

¹⁵ “Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan à.

¹⁶ Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, ‘**Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba no un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.’*

¹⁷ To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os um wen Shir á!”

¹⁸ Bø **Yahuda**-ne **yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bo ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, “Ashi, har un ye ro **Yahuda**-ne á, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne.”

Hun-ne yan-dor Yeso un bo-o o-Antakiya

¹⁹ Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus† ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda**-ne cot.‡

²⁰ Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda**-ne á ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan.

* **Bor-us op o-gaan:16 11:16** Hyen komo: Seng 1:5. † **Bor-us op o-gaan:19 11:19** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor-us op o-gaan:19 11:19** Hyen komo: Seng 8:1-4.

²¹ Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

²² Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

²³ Bo wu woonte à, wu hyanuru komo sok-mo Shir nomo ye à. Wu nomuru o-zak. Wu doo ye kap jaab-o ut-men unze ye ma'as m-sheer ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan.

²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-sheer ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bo un kane Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hobonte Shawuru.

²⁶ Bo wu hyantu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de "**Kiristi-ne.**"

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Ma-to Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mo o-Urusharima.

²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabus, wu inuru eso. Wu nomuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nomog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nome gwomo-to un dak-to o-**Roma** kap à).§

²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomte or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu.

³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mo m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-us op us-voor

A doog rangse un hun-ne yan-dor Yeso

¹ Un ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse un ye ken ye be-de un hun-ne **yan-dor Yeso**.

² **Here** rwo'og a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay.

³ Bo wu hyente **Yahuda**-ne hogute rerem-mo un rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus un cen wu. A un nom to ka un da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**.

⁴ Bo **Here** shipte Bitrus à, wu cuwtu wu un kur-o m-ke'et un kom-to un karma-ne op un cind [16] ye eret wu. Wu ro o-sakto wu hantutu wu n-me un hun-ne wu piishitu Bitrus ut-ma a komse **Biki-o m-Pas**.*†

⁵ Bo Bitrus rotte n-me un kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu us-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de un kur-o m-ke'et

⁶ Un ka tet-mo rii-yo **Here** piishite Bitrus ut-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ut yoor. Wu ro m-rew n-tete o un karma-ne nen yoor. Yan-'er-de un kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ur-'er.

⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mo caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme un kom-ut Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku un du, komo o cup ka'ante-ut ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me."

§ **Bor-us op o-gaan:28 11:28** Hyen komo: Seng 21:10. * **Bor-us op us-voor:4 12:4** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. † **Bor-us op us-voor:4 12:4** Hyen komo: Rwu 12:1-27.

⁹ Bitrus argu m-rwuun wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nom à, nip-o á, wu hyene wu zee bo-o re wu.

¹⁰ Bo ye arge yan'er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mo o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mo ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-sakto ye nomotu me à."

¹² Bo Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,‡ be-de hun-ne morge deen ye ro us-kon à.

¹³ Bo Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à.

¹⁴ Bo wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu ruru ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso.

¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bo ye tikshte à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye.

¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu ruru ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu** un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to." Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

¹⁸ Bo ish geste à, rwuk-mo ur-hur mo ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à.

¹⁹ Bo **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu senguru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zeeru a hoom ye.

Mar-m Here

Bo un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno.

²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hooburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wua gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoobu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma.

²² Bo buug-de hun-ne hogute wu à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, "Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!"

²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mo a rwou ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bo ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-us op us-tet

*A dak komo a tom
Barnabas ne, un Shawuru*

‡ **Bor-us op us-voor:12 12:12** ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bo'ose be-ur gaan un **Here** [Atipas] ne à), komo un Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom o-**swoot**. **Kukt-o Shir** zeeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mo um agu ye ye nom à."

³ Bo ye nomoste o-**swoot** us-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekuru o-Sarukiya, komo reeno ye cowe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.*

⁵ Bo ye wote o-Saramis à, ye kote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

⁶ Bo ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-o-gwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso.

⁷ Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir.

⁸ Amba ka ko-ya-o-gwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktute hi-de un ka ko-Gwamna-wu taase wu dek ka ma-to o-nip.

⁹ Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shieste un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish.

¹⁰ Wu zeeru, "Wo wa-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wo hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo.

¹¹ M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, wa warag ko-po. A dek ya o-da, ba wo un hyan cucas-mo ur-ho."

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne biti yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à.

¹² Bo ko-Gwamna hyente rii-yo nome à, wu argu m-sheer o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

Burus ne un Barnabas n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)

¹³ Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekuru o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**† yaguru ye, wu warguru o-Urusharima.

¹⁴ Ye ne ye inuru cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so un dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ur-Wuwe** de, ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ye she'eturu.

¹⁵ Bo a karante takurda-to un Ma-to Shir‡ à, sek-ye ye un ka **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o wooturu ye tom unze, "No or te ne, urege no ut-ma ne to no hette te do ye un jaab-o ut-men à, no nom."

* **Bor-us op us-tet:4 13:4** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-tet:13 13:13** ut-Girik: Yohana Markus. ‡ **Bor-us op us-tet:15 13:15** ut-Girik: "o-karamsa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne" = kap takurda-to Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne gene à.

16 Burus inu eso, wu jaksu o-kom a resuru ceen. Wu zeeru, “No or re un **Isra-ne**, komo no ye ro un ‘Wan-seps un Shir,’§ raks no!

17 Shir ye un hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wu muute ka hun-ne ye caari-o o-dak un da-o ye ro'e un dak-o o-**Masar** à. Komo wu rwuntu ye un ka dak-o ur-beeb ut-gwomo ne.*

18 Wu mo'og ur-hur un ye ne be-de us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot.†

19 Da-o wu sabarse dak-ut ta'yoor un dak-o o-**Kan'ana** à, wu ya'asuru hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak.‡

20 To ka dek be-de us-hak zungu-us nass un kwooz-ut yoor us-op [450].

“Bo un kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ut-ma har ha-mo un da-o Sama'era **wan-Rwor un Ma-to Shir**.§

21 Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wa Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].*

22 Bo Shir ruute Shawuru à, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne à, wu zeeru, ‘Um kumug **Dawuda** wa **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne à. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone à.’†

23 “Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra-ne Wan-Gwu**, Yeso, bo wu esse ut-ma à.

24 Rii-yo Yeso haante, **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-**Isra** Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.‡

25 Bo **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu à, wu zeeru, ‘¿Wan wu ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu á. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de à, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us á.’§

26 “No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda-ne** á ‘Wan-seps un Shir’* be un no, na ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o.

27 Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob.

28 Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** woo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.†

29 Bo ye shoossute kap o un bo un rii-yo a gene mosse un wu ne à, ye kergunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.‡

30 Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar.

31 Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swose un ma-to un wu be-de un hun-ne na.§

§ **Bor-us op us-tet:16 13:16** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

* **Bor-us op us-tet:17 13:17** Hyen komo: Rwu 1:7; 12:51. † **Bor-us op us-tet:18 13:18** Hyen komo: Qog 14:34; Kara 1:31. ‡ **Bor-us op us-tet:19 13:19** Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1. § **Bor-us op us-tet:20 13:20** Hyen komo: Piis 2:16; 1Sam 3:20.

* **Bor-us op us-tet:21 13:21** Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21. † **Bor-us op us-tet:22 13:22** Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bong 89:20. ‡ **Bor-us op us-tet:24 13:24** Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3.

§ **Bor-us op us-tet:25 13:25** Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27. * **Bor-us op us-tet:26 13:26** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. † **Bor-us op us-tet:28 13:28** Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15. ‡ **Bor-us op us-tet:29 13:29** Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42.

§ **Bor-us op us-tet:31 13:31** Hyen komo: Seng 1:3.

³² “Tẹ ma tẹ hantutu nọ **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à.

³³ Da-de wu 'yonse Yeso ut-marimar à, wu shoosutu na ka swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,

“ ‘Wọ Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.’* ”

³⁴ Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mosse un ine-mo un wu ne unze,

‘Man ya'as wọ ka kwum-o, o ba m-kukop

o um nome **Dawuda** ma-to un o à.’†

³⁵ Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu zeeg,

‘Wọ yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.’‡

³⁶ “Bo un da-o **Dawuda** komse m-shoos un senge-mo Shir ya'asu wu un da-o un wu à, wu argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne, wur-o un wu wumuru komo.

³⁷ Amba Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à wu wum un saag á.

³⁸ “Remen kaane, or re ne, um conog nọ nep unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me nọ m-rure à.

³⁹ Komo be-de un wu o kap bo un wu shere o-nip à, wu waragte kashi un net un hyan-mo Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya keer-de un to à.

⁴⁰ Remen kaane muut nọ ur-hi, taase ka rii-yo Shir rwore nu à, n-me un takurda-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à, yo nom un nọ ne:

⁴¹ “ ‘Raks nọ, nọ yan-nom ur-ar,

made-o a ruk nọ, nọ mer!

Remen man nom mo ken senge-mo,

un ho-ut nọ, senge-m nọ a sher un mo ne á,

ko wu ken wu ruru no! 'S ”

⁴² Bo Burus ne, un Barnabas ro m-rwuun un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à, hun-ne konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone à.

⁴³ Bo hun-ne caagute à, **Yahuda**-ne ut-moor ne, komo un **Girik**-ne ye muute hi un de un ye **Yahuda**-ne à, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye doru m-wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mo Shir.

⁴⁴ Bo **Ho-de ur-Wuwe** riginte à, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan.

⁴⁵ Amba bo **Yahuda**-ne hyente morog-de un hun-ne deen à, shoob-ur hooru ye. Ye dek ma-to Burus rwore á, ye ro un reeb-to un wu.

⁴⁶ Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zeeru. “Nọ **Yahuda**-ne nọ depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo nọ yagu to à, nọ rwuntute o ka nọ depe nọ kum hoog-mo ba m-ta á. To, tẹ un neke be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁴⁷ Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste tẹ bo wu zee à,

“ ‘Um rwo'og wọ o wakte m-cecas

be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak.’* ”

⁴⁸ Bo ye ro **Yahuda**-ne á hogute kaane à, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hoog-mo ba m-ta komo ye sheru o-nip.

* **Bor-us op us-tet:33 13:33** Hyen komo: Bong 2:7. † **Bor-us op us-tet:34 13:34** Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik).

‡ **Bor-us op us-tet:35 13:35** Hyen komo: Bong 16:10. § **Bor-us op us-tet:41 13:41** Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik). * **Bor-us op us-tet:47 13:47** Hyen komo: Isha 42:6; 49:6.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap.

⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye "Yan-seps un Shir,"† ye a m-'ya ut-gos à, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye.

⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya.‡

⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shishe ceng un **Kukt-o Shir**.

Bor-us op us-nass

Burus ne, un Barnabas

haag bo-o o-Ikoniya

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete à. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, ye shereg be-de Shir.

² Amba **Yahuda**-ne ye yage m-sher be-de Shir à, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda**-ne á, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kané deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye à. Wan-Koyan komo wu suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye.

⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda**-ne, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda**-ne á un **Yahuda**-ne ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogte **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar.

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** hogute kaane à, ye somuru ha-mo un bo-to o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her à. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya.

⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

Burus ko'otte Ma-to Shir

un bo-o o-Risiya

⁸ Un bo-o o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu à. Wu ro tara,

⁹ wu ro un raks un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sher ne mo woo'e a taaste gom-o un wu à,

¹⁰ wu 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-us ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!"

¹² Ye egu Barnabas ur-jin Zeyus, Burus ne, ye egu wu *Hermes*, remen wu ro co-o ut-ma.

¹³ Wan-cow un kon-se shir Zeyus, wu pyo-o un wu ro un jim-de o-bo à. Wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus, wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir Zeyus wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso** ut-seke.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane à, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-'wons ne ye ro m-zee,

† **Bor-us op us-tet:50 13:50** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-tet:51 13:51** Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

15 “¿Remen ya notte m-nom kàane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukuté ka rem-se o-hwaa se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu nome o-Ton, o-dak ne à, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo ro ne n-me un to à.*

16 Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok à.

17 Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa á. Wu wu ro no un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu ro no m-coks un rii-yo m-re, wu ro no komo un rwo un zak-o ut-men.”

18 Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-seke remen ye á.

19 Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste.

20 Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye riku wu à, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-o o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-o o-Siriya

21 Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe à, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,†

22 ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-'ya m-wons be-de m-sheer be-de Shir. Ye ro m-zee, “Se mosse un swo ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir.”

23 Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de à, mosse us-kon ne o-swoot ne à, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu à.

24 Ye doruru so un dak-o o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya.

25 Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-o o-Perga à, ye argu m-neke bo-o o-Attariya.

26 Bo un kané komo ye daaru hat-o m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye à. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo.

27 Bo ye woonte à, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye à, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne á ish-o m-sheer o-nip à.

28 Ye she'etundururu reen o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima

1 Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-o o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, “Urege a ko no ur-ko bo jind-o **Mosa** zee á, noa hoks kum un gwu á.”*

2 Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwo'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromé un ka ma-to.

3 Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiiru ye, ye nekeru ye doruru so un dak-o o-Pinikiya o-Samariya ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip à. To ka rwo'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-o ut-men deen.

* **Bor-us op us-nass:15 14:15** Hyen komo: Rwu 20:11; Bong 146:6. † **Bor-us op us-nass:21 14:21** o-Antakiya n-me dak-o o-Bisidiya. * **Bor-us op us-taan:1 15:1** Hyen komo: Rewi 12:3.

4 Bō ye woote o-Urusharima à, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas ruru ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye à.

5 Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zeeru, “Depete ye ro **yan-Yahuda**-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye.”

6 Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-orom n-te un ka ma-to.

7 Bō ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen à, Bitrus inu eso. Wū zeeru ye, “Or re ne, nō nepste cin o-da ne Shir daagu me be un nō, unze ye ro **Yahuda**-ne á he hoge un **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.†

8 Shir komo wū nape hur-de un kowan à, wū rwuntute unze wū gokstu ye bō wū ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bō wū ya'u na à.‡

9 Komo wū kutu na m-koos un ye ne á, un remen wū muute hur-to un ye cas cas be-de m-sheer o un ye.

10 ¿Yan yo ne notte un meger-to Shir? A m-meger un Shir urege a gaktute ye ken ye dorotte-o o-**karamsa**. Kō na un tat na ne, a jesuute ka **karamsa**-o koyanda!

11 Amba a shereg unze be-de un yar-m Wan-Koyan Yeso a kum gwu, untun ye ma bō ye kume à.”

12 Myet o un morog-de un hun-ne reesu ceen, ye raksuru Barnabas ne un Burus. Ka da-de, Barnabas ne un Burus rwore ma-to us-napa, un rem-se o-made ne se Shir nome be-de un ye à, n-me un ye ro **Yahuda**-ne á.

13 Bō ye komoste ut-ma à, **Yakubu** shasuru. Wū zee, “Or re ne, raag nō me.

14 Simon rworog bō Shir cire con-to un ye ro **Yahuda**-ne á, be-de un dek un ye ken hun-ne ye be-de un ye, ye waragte ye ma un wū.

15 Tō ka komo tō nomog ur-hond un ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Bō tō ro gense à unze,

16 “ ‘A nomse kaane man muun
um ja'as ma un hur-o **Dawuda** o bu'uge à,
Kō de nomte o bu'ugsute à, man ja'assu o m-ma,
komo um 'yons o.

17 Kaane ges-o un hun-ne hette me m-hoob me Yawe,
ye ro **Yahuda**-ne á ye um daage
ye waragte ye ma re à.

Kaane Yawe rwore, wū rwore bō un se,

18 um rwo'og hun-ne re ye nep ka rem-se cin n-ga.'S

19 “Remen kaane um hyanag udepe a su'e ye ro **Yahuda**-ne á ye ro un waktune be-de Shir à.

20 Un suge-de un kaane ma a genu ye o-takurda a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o m-gir á, taase ye nom o-ás, kō ye ti ap-mo un gut-de a pane á, komo m-hyó ne.*

21 Remen hun-ne ko'ote **karamsa**-o **Mosa** un kō o ke bō-o. Cin un zaman-yo n-ga, ye nomoste kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir un kō de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o un sek-ye yan-dor

22 Yan-Tom Yeso un sek-ye ne, mosse un kap o un hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de un ye, ye tomot ye ha-mo o-Antakiya mosse un Burus

† **Bor-us op us-taan:7 15:7** Hyen komo: Seng 10:1-43. ‡ **Bor-us op us-taan:8 15:8** Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4. § **Bor-us op us-taan:18 15:16-18** Hyen komo: Emos 9:11-12 (ut-Girik); Isha 45:21. * **Bor-us op us-taan:20 15:20** Hyen komo: Rwu 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16.

ne un Barnabas. Ye dagnu Yahudas (wu a m-zee Barusabas à), komo un Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor à.

²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zee à:

“Be-de un or no ne, **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne ye un hun-ne yan-dor, ha-mo un yan-dor ye ro baag-o un ye, **Yahuda**-ne ye á, un bo-o o-Antakiya, komo un dak-to o-Siriya ne un o o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge unze ye ken be un na ye ya'ag no ur-koob un ma-to un ye. Ye zo'ogsutu no, ko de nomte à a rwo ye m-nom kaane á.

²⁵ Remen kaane, bo te pu'uste ut-orom à, te hyanuru nomog ur-bon te deger ye ken ye te tombu no ye, un or na ne, ye ro, Barnabas ne un Burus.

²⁶ Ye ya'ase hoog-mo un ye remen jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

²⁷ Remen kaane, te tombute Yahudas un Siras. Ye un hi un de un ye yea rwuntu no nip-o un ka rem-se un nu-o un ye.

²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nomog ur-bon, kaane komo te hyane nomog ur-bon, taase a ru'u no se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu no à.

²⁹ Taase no re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir á, m-ap mo a **seke** à, mosse m-hyó ne, un ti-m ap-mo ur-gut ne de a miggre ur-geks à, komo o-ás ne. Urege no ereg hi un no be-de un se ka rem-se, no nomog o ka rii-yo ur-bon. She'et no gwugwu.”

³⁰ A tomuru ye, ye nekuru o-Antakiya. Bo ye karaksute hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye ya'asuru o-takurda.

³¹ Bo hun-ne karantute o-takurda komo à, ye nomuru zak-o ut-men un remen sorog-yo ye kume à.

³² Yahudas un Siras komo, remen ye hi un de un ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye, ye nakuru or un ye ne ut-to ut-ma ne deen, ye dooru ye m-'wons.

³³ Bo ye nomoste ut-ho hiin un ka be-de à, a argu ye m-'yons gwugwu, ye warguru be-de un ye tomnu ye à.†

³⁵ Burus ne un Barnabas rewuru ut-ho hiin o-Antakiya. Ye ro un ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ur-yoos, ye ro komo un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

Burus wongute un Barnabas ne

³⁶ Bo a nomte ut-ho hiin à, Burus zeeru Barnabas, “Haan a dore kap bo-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gasté or na ne, a hyenet bo ye ro à.”

³⁷ Barnabas conuru ye dek **Yohana** Markus ye nekute un wu ne.

³⁸ Amba Burus hyanuru u nom ur-bon ye neke un Markus ne á remen n-ga wu ro yagusutu ye un dak-o o-Bampiriya, komo wu yagute re co m-senge be-ur gaan un ye ne.‡

³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har wooru ye m-wonge. Barnabas dekuru Markus, ye cowuru hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.§

⁴⁰ Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'usu ye n-me un yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inuru.

⁴¹ Ye doruru so un dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** un do ye ur-beeb.

Bor-us op us-cind

Timoti dorute Burus ne un Siras

† **Bor-us op us-taan:33 15:33** To ken takurda-to: Ci-o 34Amba Siras daaguru m-she'et kane. ‡ **Bor-us op us-taan:38 15:38** Hyen komo: Seng 13:13. § **Bor-us op us-taan:39 15:39** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

¹ Burus haaru o-Darbe, o-Ristira ne. Wu ken ko-ya-neke-m Yeso wu ro n-me o-Risiya à, jin-de un wu **Timoti**, wà-wu un wu ken ne'a-wu ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato un wu komo ko-**Girik**-wu.

² Yan-dor ye ro un bo-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye un bongon-ur **Timoti**.

³ Burus conuru **Timoti** shii wu. Remen kaane, wu deku wu, wu koru wu ur-ko. Wu un nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro un to ka be-to à, kap ye nepste tato un wu ko-**Girik**-wu.

⁴ Da-o Burus ne un Siras ro ur-hew à, ye ro m-dorog bo-ut-bo, ye sengu m-rure un hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne be-de un hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye ruru yan-dor-ye dore ka ko'ot-o.

⁵ Un kaane hun-ne yan-dor doote m-'wons be-de m-sheer o-nip, ye ro m-do ut-moor ko de ke ho-de.

N-me ut-hyangan, net konog Burus wu haan un dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'uru dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** weneg ye nom un ma-ut Wan-Koyan dak-o o-Asiya.

⁷ Bo ye wote dak-o o-Misiya à, ye nomu m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á.

⁸ Ye doruru riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru ha-mo o-Toruwas.

⁹ M-Tet, Burus hyanu ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wu hyanuru wu ken net-wu un dak-o o-Makidoniya wu ro eso, wu ro wu us-kon wu ro m-zee, "Haan o-Makidoniya, o gu te."

¹⁰ Bo Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomu m-senge te pest ha-mo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-ho o-Toruwas te inuru se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis.

¹² Bo un kane komo te argu m-arag ha-mo o-Piripi o ro un kus-o un gwomo-to o-**Roma** à, komo o ro caari-o o-bo un raag-o o-Makidoniya. Te nomu kane ut-ho.

¹³ **Ho-de ur-Wuwe**, te ruuru un ish-o o-bo, te nekuru n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom us-kon ro kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturu te nomuru ne'a-ne ut-ma ye morge un ka be-de à.

¹⁴ Wu ken ne'a-wu ro kon jin-de un wu Ridiya, "Wan-seps un Shir,"† wu ro te m-hoge. Wu ko-yan-bo-o o-Tiyatira wu, wu ro m-baab un gund-ut jaas-to to un hwor. Wan-Koyan tikshte hur-de un wu, har wu este ur-hi wu raks rii-yo Burus rwore à.

¹⁵ Bo a yo'ostu wu m-ho un hun-ne ye un hur-o un wu ne à, wu konuru te. Wu zeeru, "Urege no dek me wan-sheer o-nip be-ur Wan-Koyan to, haan no un hur-o re, no she'et." Wu kokorsuru te, te argu m-dek un ma-to un wu.

A ka'ag Burus ne un Siras

¹⁶ De ken ho-de, te m-neke be-de un nom us-kon, te go'onuru un wu ken wan-ne'a-wu ne ko-guw, ko-ya-o-gwot-wu ro un wa-ut-kot ne. Yan ka ko-guw-wu komo ye ro un kum un hwor deen be-de un ka gwot-o wu rotte à.

¹⁷ Wu sengu te m-dore, te Burus ne, wu ro o-zaaz. Wu ma'asuru m-zee, "Ka hun-ne ye guw-ne Shir ye wu ro Wa-ur-Beeb Kap à, ye ro no un kute un cow-yo un gwu!"

* **Bor-us op us-cind:11 16:11** o-Samutarkiya dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-us op us-cind:14 16:14** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

18 Wu senguru m-nom kaane ut-ho deen. Men-ut naasuru Burus deen, wu wakturu. Wu zeeru wa-ut-kot, "Um zeeg wo n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**, wonge un wu ne." Un gyept-o un yish, wa-ut-kot wonge un wu ne.

19 Bo yan-wan-ne'a hyente cow-yo ye rotte un kum un hwor kessute ye à, ye shipuru Burus ne un Siras. Ye naku ye har n-me un be-de ut-baab un co-o un yan-piish ut-ma.

20 Bo ye woote ye un co-o un yan-piish ut-ma à, ye zeeru, "Ka **Yahuda**-ne ye suute bo-o na.

21 Ye m-yoos un jind-se depe a goks ko a dore á, remen te **Roma**-ne ye."

22 Hun-ne karguru be-de un ye da-o gaan. Yan-piish ut-ma yooguru matuku-ut Burus ne komo ye rwo'uru a bu ye us-rak.

23 Bo a bu'ute ye deen à, a ka'uru ye be-de un kur-o m-ke'et. A zeeru wa-ur-'er de un ka kur-o wu 'er ye m-sok ne.

24 Wu komo bo wu gokste to ka ma-to à, wu rwo'u ye reeno n-me n-me de o-kur, wu kamturu na-se un ye un caari-to ut-ce.

25 Da-o purge, Burus ne un Siras ro us-kon ye ro us-sep to un bongon-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hoge.

26 Da-o gaan, dak-o nukuru deen, har hwuk-o un ka kuke-o nukte. Da-o gaan ish-se un o kap argu m-tikshe, bo un ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etu ye à ussuru.

27 Bo wan-'er-de un ka kur-o zutute be-de m-rew à, wu hyanuru ish-se o-kuke tikshishe, wu mu'usunu magay-o un wu, wu ro un zonge-to wu hoot hi un de un wu, un remen wu hyanag sa o zee ye a ka'e à ye un som.

28 Amba Burus 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zeeru, "Taase o hogusse hi un du m-hoog á. Ai, myet-m te te ro kon!"

29 Wan-'er-de un ye a ka'e à zeeru unze a hante ut-pitirra. Wu cowuru n-me, wu heeru un co Burus ne un Siras. Wur-o un wu ro us-zap se o-gyer.

30 Ka da-o, wu rwunturu ye n-do. Wu zeeru, "Sek-ye, ¿re um he m-nom um kumut gwu ne?"

31 Ye komo ye zeeru, "Sher un Wan-Koyan Yeso, wo un yakar ru ne, noa kum gwu."

32 Ka da-de, ye ruru wu ma-ut Wan-Koyan, wu, un hun-ne ye ro un hur-o un wu ne kap à.

33 N-me un ka tet-mo, wu deku ye, wu sosuru ye nat-to un ye. Ba m-jime, a yo'osuru wu m-ho un yan-hur-o un wu ne kap.

34 Ka da-de, wu tuwturu ye un hur-o un wu, wu hantu ye rii-yo m-re. Wu un yan-hur-o un wu ne kap zak-o hooru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

35 Bo ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye ruru ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye."

36 Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwuun no, no arag keez keez."

37 Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo ¿yea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

38 Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bo ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à.

39 Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bo un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bo-o.

40 Bo Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bo ye hyenuste yan-dor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'voor

A yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bo-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bo-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne.

² Bo wu wete à, Burus cowu **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir.

³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, “Ka Yeso-wu um ruru no à, wu ro ka **Kiristi**-wu.”

⁴ Ye ken hun-ne ye un **Yahuda**-ne komo un **Girik**-ne ne “Yan-seps un Shir”* mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda**-ne nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab à m-o ne. Bo ye kargute kap o un ye à, ye yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutu ye be-de un hun-ne.

⁶ Bo ye hyente ye 'wos ye á, ye naknuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, “Ka hun-ne ye, ye ro m'-yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak à, ye ka haane har kane.

⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa**-o ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomo-wu ro kon, unze jin-de un wu Yeso.”

⁸ Bo hun-ne ya-o-bo un yan-piish ut-ma ne hogute to ka à, hur-de un ye inuru.

⁹ Ye ho'os Jason un ye ka ne á, se da-o ye gokse hwor-ye o-beri un kom-to un ye à.

Burus ne un Siras o-Biriya

¹⁰ Bo tet-m rewte à, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bo-o o-Biriya. Bo ye wote reeno à, ye cowuru kuke-o un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir.

¹¹ To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceker-se un gen-mo un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o à.

¹² Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

¹³ Amba bo **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya à, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reeno, ye ro un 'yons un hur-de un ye.

¹⁴ Da-o gaan, komo yan-dor rwo'uru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kane to kon.

¹⁵ Ka yan-dor-ye shie Burus à, ye wootu wu har o-Atina. Bo ye inite m-muun à, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bo-o o-Atina

¹⁶ Bo Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bo-o o-Atina à, men-to un wu tukuru deen bo wu hyane bo-o shiig un pyo-se m-gir à.

* **Bor-us op us-ta'voor:4 17:4** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

17 Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir un Yahuda-ne**, un ye ken ye ne "Yan-seps un Shir.†" Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab à.

18 Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-us-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, "¿Yan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?" Ye ken ye zeeru, "Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to." Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-ine ne be-de ut-marimar.

19 Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bo-o zeeru wu, "¿Ko woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte?"

20 Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to á. Te conog te nep bo to ro à."

21 (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina à, ye jiishte m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

22 Burus inu eso un her-o un morog-de un ya-us-nap,‡ wu zeeru, "No hun-ne ye o-Atina, un nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo.

23 Remen da-o um m-pa'e n-me o-bo à, um gwot rem-se no un nome m-guw à, har ma um hyanag un o ken **hana-o o ur-seke** m-gen ne n-ton un o a geneg unze, 'Remen Shir ye a nape á.' To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu à, ma-to un wu me no m-rwuunte cas.

24 "Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo ro ne n-me un o à, wu wu ro Wan-Koyan wu o-Ton o-dak ne. Wu ro m-she'et un pyo-o net ma'e á.

25 Kaane komo wu ro un hoob-o un gwu be-de un net á. Wu ro un hoob-o un yo ken rii-yo á, remen wu ro un 'ya un kap o un hun-ne hoog, m-shik ne un kap o un rii-yo ye ro ne o-hoob à. §

26 Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net wan-gaan, remen ye she'ette un kap o un hek-o un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à, un bo un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette m-she'et ne à.

27 Shir un nom kaane remen ye hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na á.

28 Ai, 'Be-de un wu a ro no un nom m-hoog, atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un rii-yo a m-nom ne,' bo ye ken yan-sep-ut no ye rwore à unze, 'O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.'

29 "To, bo a ro no baag-o Shir o à, ai, udepe a nom us-barag a zee Shir ro m-sha ne untun mo o-zinariya, ko mo o-azorpa, ko mo ur-ta'ar á, de net zwo'e un weer-se un hi un de un wu á.

30 N-ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á, remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka, wu zee kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage **ba'as-to** un ye, ye waktune be-de Shir.

31 Remen wu essusute ur-ho de wu he m-haan wu piishite hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un nom-mo un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu ut-marimar."

32 Bo ye hogute ma-to m-ine ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, "Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à."

33 Kane o ka Burus wonge un ye ne.

34 Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisius ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-us-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

† **Bor-us op us-ta'voor:17 17:17** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-ta'voor:22 17:22** ut-Girik: o-Arepagus. § **Bor-us op us-ta'voor:25 17:24-25** Hyen komo: 1Gwm 8:27; Isha 42:5; Seng 7:48.

Bor-us op us-eer

Burus un bo-o o-Korinti

¹ Bō un tō ka, Burus yagu bo-o o-Atina wu neku bo-o o-Korinti.

² Reeno wu 'wosse wu ken ko-**Yahuda**-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bo-o o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bo-o o-Korinti á, ye un rwuun dak-o o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-**karamsa**, wu zee kap o un **Yahuda**-ne ye ru n-me bo-o o-**Roma**. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti.

³ Hongsuru senge-mo un ye ragaan mo un mo ma Burus ne, ye ro un jor-o ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mo un ye be-ur gaan.

⁴ Kō de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakanté **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁵ Da-o Siras ne un **Timoti** woone rwuun-mo o-Makidoniya à, Burus ya'u kap o un da-o un wu un ko'ot un Ma-to Shir. Wu ro **Yahuda**-ne m-rure o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**.

⁶ Amba ye esuru wu un suno-mo ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukturu matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** á. Shi-mo un caane be-de un ye ro **Yahuda**-ne á um he'e."

⁷ Wu argu m-ine un ka be-de, wu nekuru un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-o un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne.

⁸ Kiribus, wu ro wan-co-o un ka morog-de à, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-o un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus à, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-ho.

⁹ De ken ho-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wo hoge o-gyer á, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wo she'et temb á,

¹⁰ remen me be-ur gaan un wo ne. Yatt-wu he wo m-ru'e ut-kom wu nomotu wo yo ken rii-yo á, remen me un hun-ne ne deen un ka bo-o."

¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-o Gariyo ro ko-Gwamna un dak-o o-Akaya à, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma.

¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mo Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene à."

¹⁴ Bō Burus rotte un ma-to un cept ut-ma à, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, "A ro zeege ma de ken **ba'as-de** wu nome, ko caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no.

¹⁵ Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un to be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom saktō-o um piishité wu ut-ma un gon se ka rem-se á."

¹⁶ Wu yanu ye n-me un kuke-o m-piish ut-ma.

¹⁷ Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à. Ye nomu wu us-sorog un her-o un kuke-o m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was á.

Burus waragte o-Antakiya (o o-Siriya)

¹⁸ Burus dooburu ut-ho hiin un bo-o o-Korinti. Ka da-o, wu zeeru yan-dor se de ken ho-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-o m-ho ha-mo un dak-o o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bo-o o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo

* **Bor-us op us-eer:7 18:7** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-o m-ho.†

19 Bo ye woote o-Apisi à, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne.

20 Ye konuru wu, wu do m-doobe ut-ho be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye á.

21 Amba bo wu inu ye m-yage à, wu zeeru, "Man muusune be un no urege Shir zegg." Ka da-de, wu inuru o-Apisi un hat-o m-ho.

22 Bo wu kergunte bo-o o-Kaseriya à, wu nekuru wu gassuru hun-ne yan-dor. Ka da-o wu arguru so o-Antakiya.

23 Bo wu she'ete hiin o-Antakiya à, wu inuru wu pa'uru dak-o o-Garatiya un dak-o o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bo-ut ut-bo, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-'wons.

Aporos ko'ote Ma-to Shir o-Apisi

24 A kane wu ken ko-**Yahuda**-wu haanuru o-Apisi, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bo-o o-Arezandiriya. Wu wan- nap ut-ma, wu nepste gen-mo un Ma-to Shir m-sok ne.

25 A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso á, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot.

26 Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo Biskira ne un Akira hogute wu à, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

27 Bo Aporos cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya à, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstu wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bo wu woote reeno à, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane.

28 Aporos ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-'wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-us op us-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisi atette-o

1 Da-o Aporos ro'e o-Korinti à, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu wooru bo-o o-Apisi, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen à.

2 Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?"

Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** á."

3 Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?"

Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

4 Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu roon' à."*

5 Bo m-hoge kaane, a argu ye m-**yo'os m-ho** n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso.

6 Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hor-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur à.

7 Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisi

† **Bor-us op us-eer:18 18:18** Hyen komo: Oog 6:18. 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

* **Bor-us op us-jero:4 19:4** Hyen komo: Mati 3:11; Mark

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**.

⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sheer o-nip. Har ye nomuru yandore un ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus.

¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne a.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan a.

¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne a. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu a."

¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'voor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo zwan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisu a, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a, hogute ma-to un ka rii-yo kore a. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso.

¹⁸ Ut-moor ne be-de un ka ye shere o-nip a, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas.

¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tukuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte ceker-se un ka hwor-ye un ka takurda-to a, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op a [50,000].

²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

²¹ Bo un nom-mo un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wua he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gage hi un de m-ha um hyante bo-o o-Roma."

²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mo o-Makidoniya, wu ne wu dooburu ya o-da un dak-o o-Asiya.

'Yons un hur-de un hun-ne o-Apisu

²³ Un ka da-o, a nomog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen a, remen un Cow-o un Wan-Koyan.

²⁴ Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwq un azorpa a, wu ro m-zwq un sha-mo un pyo-o un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mo o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

²⁵ Wu karagsuru ye kap yan-nom un gon ka senge-mo. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mo ne atte no m-kum un hwor.

²⁶ Komo no hyanag no hogusse, ba kane o-Apisu cot a, se um zee kap dak-o o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nome ut-kom a, ba shir o a.

²⁷ Ma-ut a nom m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-o un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwaa, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-o o-Asiya har un hono o-dak ne ro wu m-kwukte a."

²⁸ Bo ye hogute kaane a, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cor da-o gaan ye ro m-zee, "Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!"

²⁹ Ba un naas o-da, bo-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mo un ka be-de atte m-morge a. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne a.

³⁰ Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu.

³¹ Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-o o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne a. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cuw be-de un ka morog-de a.

³² Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morgute a. Ye ken ye ro un 'yons us-cor ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hon.

³³ Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomute ye ut-ma. Wu conog wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi a.

³⁴ Amba bo ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu a, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ro m-zee, "Gos-ut kumute be-ur Artemis un Apisu-ne!" Ye nomog kaane har awa us-voor.

³⁵ Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bo-o rwo'u ye m-res ceen. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-Apisu! Ai, ko wu ke nepste unze bo-o o-Apisu o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mo n-Ton a.

³⁶ M-moka yatt-wu he m-she un to ka a, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nom rem-se o-saa a.

³⁷ No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-o un shir na a, komo ye yo'og Artemis a.

³⁸ Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mo un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt.

³⁹ Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hon, yo no cone m-hante a, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma.

⁴⁰ Remen ka morog-de ro depete a. Ye ken gwomo-ne piishite na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishe ut-ma a."

⁴¹ Bo wu rurte kaane a, wu yaguru kowan wu neke hur-o un wu.

Bor ur-kwooz

Burus waragte dak-to o-Makidoniya o-Girik ne

¹ Bo ka ween-to hebussute a, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-o o-Makidoniya.

² Bo wu pa'agsute ka raag-o a, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bo-to wu dore a. Ka da-de, wu argu m-wo dak-o o-**Girik**.

³ Wu nomu reng-us tet kane. Wu ro ut-zonge wu deet hat-o m-ho wu waragte dak-o o-Siriya. Ka da-de, wu nape unze **Yahuda**-ne rewesute wu rew-ur yo-de. Remen kaane, wu gwotururu wu zee warag-mo un bu-yo o-Makidoniya a jiish wu.

⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wu ne. Ye ro Supata (wa Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wu.

⁵ Ye be'estu te m-arag. Ye waasuru te o-Toruwas.

⁶ Bo un kom-mo un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-o m-ho. Bo un rew-mo un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'voor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Un ho-de ur-takan de un ho-ut ta'voor, te morguru remen te reet Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Burus nomo ye ut-ma. Wu sengu ye ut-ma har da-o purge, remen wu ro un zonge-to m-arag gas-o ish.

⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen un kuke-o n-ton o ut-dokor o te morgute a.

⁹ Wu ken wan-campo-wu jin-de un wu Yutikus wu ro tara n-te ur-hek. Rew-m reeru wu deen remen Burus ro un ko'ot-o un wu nomog m-seeb. Har rew-m kwosuru Yutikus, wu argu m-he'en es-mo un reeno n-ton, cin un da-m atette-mo. Komo a kepsuru wu merse.

¹⁰ Amba Burus kergunduru n-dak, wu kakturu, wu kuusunuru wu un kom-to un wu. Wu zeeru, "No ryegen a, ai, wu ro un hoog ne."

¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo un ye warguru un kuke-o n-ton. Ye reeru Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Wu reeru co un nom ut-ma har ish gasuru. Ka da-de ne, wu arguru.

¹² Ye warguru un ka wan-campo-wu ne o-hur un hoog ne, ye nomuru o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo un bo-o o-Asus us-na, be-de wu zonge te go'one un wu ne a, te nekuru un hat-o m-ho.

¹⁴ Bo wu 'wostu te o-Asus a, te deku wu o-hat te wooru bo-o o-Mitirin.

¹⁵ Bo un kane komo te sengu ur-hew n-me un hat-o m-ho. Gas-o ish komo te wooru n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te wooru o-Samos.† Gas-o ish komo se o-Miritus.

¹⁶ Ko n-ga Burus ru'uste ur-hi wua kergune o-Apisi a, untaase wu naas o-da o-Asiya. Wu ro m-hor, urege a nome wu woot o-Urusharima rii-yo un ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte.

Burus go'onute un sek-ye ne yan-dor Yeso ye un bo-o o-Apisi

¹⁷ Amba bo te woote o-Miritus a, Burus tomuru ha-mo o-Apisi a egnu wu sek-ye ye un hun-ne yan-dor. Ye haan ye go'onute un wu ne.

¹⁸ Bo ye woonte be-de un wu a, wu zeeru ye, "No un hi un no no nepste me cin ho-de um rwo'e na-us re un dak-o o-Asiya a har ca.

¹⁹ Me m-nom un senge-m Wan-Koyan un gwugwer-mo ur-hi deen har m-yish ne. Um mo'og ur-hur be-de un meger-to haanu me a be-de un rew-ur yo-de de **Yahuda**-ne swo me m-nome a.

²⁰ Me wuku no o-nip a, ko be-de yish-de un hun-ne, komo un yoos un de un hur-ut no.

²¹ Um nak **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne a ut-to kap ma-to m-waktune be-de Shir, komo ye m-sher o-nip be-ur Wan-Koyan na Yeso.

²² "M-moka **Kukt-o Shir** gamsute me, um he o-Urusharima. Man he ba un nap un yo he me um kor kane a.

²³ Se de **Kukt-o Shir** ro me m-rwunte ut-ma cas un ko o ke bo-o unze m-ke'et, un swo ur-koob ne ro me ur'er.

²⁴ Amba me dek hoog-m re untun yo ken rii-yo a, urege de man hoksosse kom un senge-mo Wan-Koyan Yeso yasu me a, um rur **Ma-to m-Rerem** to un yar-mo Shir.‡

* **Bor ur-kwooz:15 20:15** o-Kiyos dak-o o ro n-tete o m-sa a. † **Bor ur-kwooz:15 20:15** o-Samos dak-o o ro n-tete o m-sa a. ‡ **Bor ur-kwooz:24 20:24** Hyen komo: 2Tim 4:7.

25 “To, m-moka um nepste myet-m no noa do me m-hyan á, no ye um pa'e hur-ut no me no m-rure **Ma-to m-Rerem** to un **Gwomo-to Shir** à.

26 Remen kaane me no caane m-rure cas cas, urege net hogute ko'ot-o un ma-ut re wu mere ba wu un sher be-ur Yeso ho-m re ro kon á.

27 Remen um russutu no kap o un yo Shir cone à.

28 Gwot no hi un no, komo kap o un hun-ne ye **Kukt-o Shir** rwo'u no m-gwot à. Ye ro untun kur-o un ca. Komo no he yan-gut-de un hun-ne yan-dor ye Shir kumne hi un de un wu un hyo-m Wa un wu à.

29 “Um nepste me aragse, ye ken yan-yoos-de ut-bo ye, yea cowon be un no. Ye ro untun yege-dur, ye cone m-ho kur-o un ca à.

30 Har ma un be-ur no, ye ken yea indune ye cep ma-to ut-bo, remen ye nakante **yan-neke-m Yeso** un her-o un ye.

31 Remen kaane, no she'et zongse. Baks no ha, me yagu no m-nak ut-to kap-m no á, m-tet m-how ne, har m-yish. Um nomog kaane hak-us tet.

32 “M-moka komo um bopstu no be-de Shir yage ma-to un yar-mo un wu eret no. To he no m-'yons, komo to 'ye no o-cim be-ur gaan un yan-ba-m-kukop ne.

33 Me nom gwop-de un hwor ko matuku-to un hun-ne á.

34 No un hi un no nepste um nomog m-senge un kom-ut re remen um nomote hi un de rii-yo um cone à un yo ye ro be-ur gaan un me ne ne cone ne à.

35 Myet rem-se um nome à, um kututu no unze un gon ka senge-mo a he no gu un yan-ba-m-'wons. No komo m-baks un ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wu zee, ‘Shir a ya'as ur-ho be-de un wan-ya'as m-yar, jishé wan-goks m-yar.’ ”

36 Bo Burus komte m-rwor kaane à, wu argu m-kwukt, wu nomuru us-kon mosse un ye ne kap.

37 Ye argu wusse us-kan kap mo un ye, ye masu wu m-hamat.

38 Ye ro un tuk-mo ut-men remen ka ma-to wu zette unze yea do wu m-hyan á. Bo un kane ye shiiru wu har be-de o-hat.

Bor ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mo o-Urusharima

1 Bo te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bo un kane komo se bo-o o-Patara.

2 Bo te kumte hat-o ro m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru.

3 Bo te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à, te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te woru bo-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kerunte un saw-to un o.

4 Bo te kergunte o-hat à, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** kane. Te she'eturu kane ho-ut ta'voor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-koob n-me o-Urusharima. Remen kaane, ye nakuru Burus ut-to taase wu neke kane.

5 Da-o te warge be-de un hat-o m-ho à, un kom-de un ho-ut ta'voor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bo. Ka da-o te kwukturu n-riib m-ho, te nomuru us-kon.

6 Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

7 Bo un rwuun-m te un bo-o o-Taya, te es ko kene á, se bo-o o-Putoremayas. Kane, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye.

8 Gas-o ish, te inuru te haaru bo-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'voor-ye a daage remen ye

* **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** o-Kos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** o-Rodus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3 21:3** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

wongté rii-yo m-re be-de un senge-mo un hun-ne yan-dor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu. §

⁹ Wu ro un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jiite ut-ge á. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ To, bo te rewete ut-ho kané à, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mo un dak-o o-Judiya.*

¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te à, wu dekurú hap-yo un byon-yo ma Burus. Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye ro **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bo te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á.

¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nom kaane? ¿Ya rwo'e no us-'won notte me un naas ur-hur? Ai, zongse um ro yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bo te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bo wu cone à."

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wo, te nekurú o-Urusharima.

¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurur-wu, wan-gaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woonte o-Urusharima

¹⁷ Bo te woonte o-Urusharima à, or te ne goksú te o-zak o-zak.

¹⁸ Bo ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yan-dor ro kané kap.

¹⁹ Bo ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir nome n-me un ye ro **Yahuda**-ne á be-de un senge-mo Burus nome à.

²⁰ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, "To, wo or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mo un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa**-o **Mosa**.

²¹ A russutu **Yahuda**-ne kané yan-dor unze wo m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye ro n-me un ye ro **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa**-o **Mosa**. Unze wo **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne.

²² To, ¿re te he m-nome? O nak ko re nome yea hogusse ma-to un haan-m ru.

²³ Remen kaane, se o nom rii-yo te he wo m-rure à. Te un hun-ne nass ne kané ye esse ut-ma à, komo ye ro zongse ye orot hi-to un ye.

²⁴ Dek ye no neke un **Pyo-o Shir**, nom no ka rem-se un ye ne, noa warag ba mukop remen no bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kaane ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mosse un wo ne à bo-to, a hyen a zee wo un dore **karamsa**-o **Yahuda**-ne. †

²⁵ Amba ma-to un ye ro **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a pene pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mo un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás." ‡

²⁶ Burus hoguru kon-se un ye. Bo ish geste à, Burus un ka campo-ne nass-ye ne sapturu hi un de un ye bo **karamsa**-o **Mosa** zee à. Ka da-de ne, wu cowuru un **Pyo-o Shir** remen wu rurut ho-de un swor o-nu o un ye he m-ta à. Ho-de a he **seke ur-seke** remen ko wu ke be-de un ye kap à.

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:8 21:8** Hyen komo: Seng 6:5; 8:5. * **Bor ur-kwooz o-gaan:10 21:10** Hyen komo: Seng 11:28. † **Bor ur-kwooz o-gaan:24 21:23-24** Hyen komo: Qog 6:13-21. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:25 21:25** Hyen komo: Seng 15:29.

A shik Burus n-me un Pyo-o Shir

²⁷ Bò ka hò-ut ta'voor-to nomte ma-to m-woon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanuru Burus un **Pyo-o Shir**. Ye swowuru morog-de un hun-ne. Ye shipiru wu.

²⁸ Ye rò us-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zee, "Nò hun-ne ye o-**Isra!** Haan nò gwu! Ka net-wu wu ka wu rò m-dorog kò kene wu rò un reeb-to un hun-ne kap à, un **karamsa-ut** na ne, komo un pyap un **Pyo-o Shir** na. Har ma wu hantute ye rò **Yahuda**-ne á n-me un **Pyo-o Shir** wu naaste ka be-de ba m-kukop de."

²⁹ Ye un zee kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne un Taropimus, net-wu o-Apisu, n-me o-bò. Tò ka tò rwo'e ye zee sa o zee Burus un cowon un **Pyo-o Shir** un wu ne. §

³⁰ Bò-o argu m-rukre kap remen ka ma-to, hun-ne argu m-indune. Us-rek, ye shipu Burus, ye ruutu wu un ka **Pyo-o Shir** o, komo a tigurù us-ish hor-m-hor.

³¹ Bò ye rotte m-senge ye hoot wu à, ma-ut wooru be-de un gos-wu wu un buug-de un karma-ne ye o-**Roma** à, unze Urusharima-o nuktute ba m-sok.

³² Bò m-hoge un kaane, wu gasu ya-ur-gun un caari-ye un karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekuru us-rek un ka be-de. Bò hun-ne hyambutu wu rò gos-wu à, roon o-rek un karma-ne à, ye yaguru wosor-ut Burus.

³³ Ka gos-wu wu woonuru, wu shipu Burus. Wu zeeru a ke wu un kwom-ut yoor. Ka da-de, wu citu buug-de un hun-ne o-cot kò wan wu, komo un rii-yo wu nome ne à.

³⁴ Morog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo un hon. Remen o-zaaz un moor-to ut-ma ne ka gos-wu wu hoks m-da hi-de un shi'it-de ut-ma á. Wu rwo'uru a heet Burus un bariki-o un karma-ne.

³⁵ Bò Burus woonte yow yow un bon-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsu wu à remen ween-to un ka morog-de nomog deen.

³⁶ Buug-de un hun-ne, ye rò m-dond à, senguru us-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zee, "Hò nò wu, hò nò wu!"

Burus nomote ur-morog ut-ma

³⁷ A wu un he-de m-cuwut o-bariki o un karma-ne, Burus zeeru ka gos-wu wu, "¿Kò man un hoks wò m-cepe ut-ma?"

Gos-wu zeeru, "Ashi! ¿O nepste ut-Girik?"

³⁸ ¿Wò wu ka ká net-wu o-**Masar**-wu wu hante hun-ne 'yons ut-hi un hak-se n-jim á, har wu nek ka yan-ho-m un hun-ne ye dugu-us nass [4,000] n-te o-dákár?"

³⁹ Burus shasuru wu, "Ay, me ko-**Yahuda**-wu wu o-Tarsus un dak-o o-Kirikiya. Me wà-wu un ká kashi bò-o o, o nepse. Me wò us-kon, yagu me um nomoté ká hun-ne ye ut-ma."

⁴⁰ Wu ya'u wu ur-beeb, ka gos-wu, wu un karma-ne wu ya'uru wu o-cow. Burus esuru n-te un rii-o m-yawag ur-doob, wu jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bò ye restu zot à, wu nomorù ye ut-ma un rem-de ye de **ut-Ibra**.*†

Bor ur-kwooz us-yoor

¹ Burus zeeru, "Nò or re ne un tat-ne ne, raks nò ut-to, um ruru nò yo nome à, remen um kututu nò unze mett **ur-ba'as** á."

² Bò ye hogute wu cepute ye ut-ma un rem-de **ut-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zeeru:

³ "Me ko-**Yahuda**-wu. Tarsus-o a matu me, un dak-o o-Kirikiya, amba un ka bò-o o-Urusharima um bò'ose. Um yooste m-karante un kus-o Gamariyer, wu yoosu me

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:29 21:29** Hyen komo: Seng 20:4.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:40 21:40** Kò: ut-Arameki.

† **Bor ur-kwooz o-gaan:40 21:40** Hyen komo: Mati 22:2.

koyan be-de un ma-to un **karamsa**-ut tat na ne. Me m-senge ne be-de un guw-mo Shir, bo no m-nom kap-m no caane à.*

⁴ Har um rangsute yan-dore un ka Cow-yo a hoomtu ye deen. Um ka'ag hun-ne campo-ne un ne'a-ne ne, un kur-o m-ke'et.

⁵ Har ma ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ma un kap o un **Morog-de un Sek-ye** ne, ya hoks me m-su'e. Be-de un ye um gokse ut-takurda haan-mo un or na ne **Yahuda**-ne n-me bo-o o-Damaskus. Me m-ha un ka be-de remen um shipt yan-dore un ka cow-yo ye ro reeno à, um hantutu ye o-Urusharima remen a piishite ye ut-ma, a 'ye ye ur-koob.†

*Burus rworog bo wu nome
wu waktunte be-de un dor-o Shir à
(Seng 9:1-19; 26:12-18)*

⁶ "Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur ro ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e à.

⁷ Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o ro me m-zee, 'Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse?'

⁸ "Um cituru, 'Wa-ut-Gos, zWo wu wa ne?'

'Wu zeeru me, 'Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse à.'

⁹ To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne á.

¹⁰ "Um cituru, 'Wa-ut-Gos, zya um he m-nomu ne?'

'Wan-Koyan zeeru me, 'Ine, o cuw o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom à.'

¹¹ Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tuwtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan á remen ka cecar-mo nomog deen.

¹² "Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-**karamsa** m-sok ne, kap **Yahuda**-ne ro wu m-'ya m-sek deen.

¹³ Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, 'Or re Shawuru, goks o-hyan.' Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

¹⁴ "Wu zeeru, 'Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone à, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu.

¹⁵ Remen woa wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne à, komo un yo o hoge ne à.

¹⁶ To, m-moka zya wo ur-'er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste **ba'as**-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.'

*Eeg Burus ha-mo un
be-de un ye ro Yahuda-ne á*

¹⁷ "Bo um musunte o-Urusharima à, me us-kon n-me un **Pyo-o Shir**, um hyanu ut-hyangan.

¹⁸ N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, 'Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee kaane, remen ka hun-ne ye kane, ya dek ma-to o he me m-su'e á.'

¹⁹ "Me komo um zeeg, 'Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko o ke **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o um ka'ag ye shere un wo ne à. Komo um bu ka ye shere be un du à.

* **Bor ur-kwooz us-yoor:3 22:3** Hyen komo: Seng 5:34-39. † **Bor ur-kwooz us-yoor:5 22:4-5** Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

²⁰ Da-o a wuuse hyó-m Istipanus wu ro wo m-su'e à, me un hi un de, um ro kon kané eso, me un swo-se un rii-yo a nome à, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu à.‡

²¹ “Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine o arag, man tom wo reno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á.’ ”

²² Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, “A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hog á!”

²³ Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cop-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo.

²⁴ Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane à.

²⁵ Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu à, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu ro eso yow yow à, “Ashi, zhond hond o n-te o-karamsa a nome mat-de un ko-**Roma** us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?”

²⁶ Bo caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne hogute kaane à, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, “¿Ya wo un saktu-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-**Roma**-wu.”

²⁷ Gos-wu un karma-ne woonuru wu cituru Burus, “Ruru me o-nip, ¿wo ko-**Roma**-wu?”

Burus shasuru, “Eba.”

²⁸ Gos-wu un karma-ne zeeru, “Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-**Roma** um ro à.”

Burus zeeru, “Me ne mat-de jip un to ne a matu me.”

²⁹ Remen kaane ye ro o-saktu ye cit wu à, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-**Roma**-de à wu hoguru o-gyer, wu ka ne rege wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

³⁰ Bo ish geste à, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se **Yahuda**-ne ro m-hante un Burus à. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap **Morog-de un Sek-ye** ne ye morge. Ka da-de wu deknú Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

Bor ur-kwooz us-tet

¹ Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, “No or re ne, um komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de.”

² Bo m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu.

³ Ka da-de, Burus zeeru wu, “Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma bo **karamsa**-o zee à, amba wo ka rwo'e a wos me, bo nome hond hond be-de o-**karamsa** á.”*

⁴ Ye ro kané yow yow un Burus ne à zeeru, “¿Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu o he m-pyap?”

⁵ Burus shasuru, “Or re ne, me nap unze wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Remen a genuste unze, “Taase o rure wu ro co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to.’†”

‡ **Bor ur-kwooz us-yoor:20 22:20** Hyen komo: Seng 7:58. * **Bor ur-kwooz us-tet:3 23:3** Hyen komo: Mati 23:27-28. † **Bor ur-kwooz us-tet:5 23:5** Hyen komo: Rwuu 22:28.

⁶ Bō Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu 'yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, "Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wà-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen um este ur-hur be-de un ine-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishè ut-ma."[‡]

⁷ Bō wu rūrte kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor.

⁸ Remen **Saduki**-ne zeeg ine-mo un margan-ne rō kon á, **yan-tom-ye Shir** rō kon á, kō tō ken kukt-tō. Amba **Parisa**-ne ne ye este tō rō kon kap ut-tet. §

⁹ Caari-tō ut-ween argu m-ine. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeru, "Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un rii á. O ken da-o o ken kukt-o, kō **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma."

¹⁰ Bō ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

¹¹ Bō tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bō o rwo're ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rwo'rog tō kaane o-**Roma**."

A toog ut-hun a hoot Burus

¹² Bō ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tonduru us-tond unze yea re á, yea su á, se ye hoog Burus.

¹³ Ye rewesse de ká rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40].

¹⁴ Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se us-tond unze tea re á, tea su á se te hoog Burus.

¹⁵ Remen kaane m-moka, nō un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee nō gos-wu wu un karma-ne hantu nō wu, untun nō un con nō do byarag un ma-tō un wu m-sok ne. Te komo zongse te rō te hoot wu rii-yo wu woonte."

¹⁶ Tō, bō wà heno* Burus ne hogute ma-tō un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

¹⁷ Burus komo wu agnuru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu rō un tō ken ma-tō ne tō wu he wu m-rwor à."

¹⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, "Burus wu rō ke'o à konog me, um hante ka wan-campo-wu kane be un du, remen ka wan-campo-wu rō un yo wu he wō m-rure ne à."

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, "¿Ya o he me m-rure?"

²⁰ Wan-campo zeeru, "Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wō, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-tō un wu m-sok ne.

²¹ Amba taase o deke ye tō á. Me un ruru wō tō ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye rō o-hoob ye hoot wu. Komo ye tondsute us-tond unze yea re á, yea su ne á se ye hoog wu. M-moka komo zongse ye rō temb, ye rō un 'er-de un da-o o hette wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** à."

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-tō. Wu zeeru, "Taase o rure net unze o rurutu me tō ka ma-tō." Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

‡ **Bor ur-kwooz us-tet:6 23:6** Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:8 23:8** Hyen komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27. * **Bor ur-kwooz us-tet:16 23:16** Heno Burus ne'a wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, “Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yandum-mo us-tak, ye heet bo-o o-Kaseriya kwom-us jero se m-tet.

²⁴ No kumne komo Burus jok-ye wu he m-da a. No wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween.”

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mo o-Karadiyos Risiyas, ha-mo un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye ro wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu.

²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu a, um heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne.

²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu a ro mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as-ur** ro kon be-de un wu de woq a hoot wu, ko a ke'et wu a.

³⁰ Bo a rurutu me unze rew-ur yo-de ro kon de ye rewesse wu a, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zeeg yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog a.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bo a zee ye a. Ye wooturu wu bo-o o-Antipatiris tet-m-tet.

³² Bo un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye.

³³ Bo karma-ne yan-da-se un jok woote o-Kaseriya a, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bo wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune a,

³⁵ wu zeeru, “Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru.” Ka da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e a.

Bor ur-kwooz us-nass

Yahuda-ne heete us-gyekt be-de un ko-Gwamna Peris

¹ Bo a nomte ho-ut taan a, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna.

² Da-o a cowonte Burus a, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, “Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute.

³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom a ur-bongon.

⁴ Amba taase um naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure a.

⁵ “Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu ro un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu ro co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso.

⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu.

8 Urege* komo o byaraktu wu un hi un du, wo hoks m-nap be-de un wu bo un ka rem-se a zee wu ro m-nom a.”

9 **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to ro.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

10 Bo ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma a, Burus shasuru. Wu zeeru, “Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut a be un du.

11 Ai, wo gute wo hyen u arag ho-ut op ut-yoor ho-de um neke o-Urusharima um kwuktute Shir a.

12 Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m-'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** a, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir a, ko be-to ye m-morge a, ko n-me o-bo a.

13 Bon rem-se ye zee me m-nom a m-moka ma yea hoks wo m-rwunte unze nip-o a.

14 Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-kwukte un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ro m-zee nip-o a. Komo me m-sheer o-nip un rii-yo ro gense a kap bo **karamsa**-o zee a, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne.

15 Me un ka sakt-o ne be-de Shir, bo ka ye ka ye ro m-nom a, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye ro kashi ne a.

16 O rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

17 “To, bo a nomte us-hak hiin a, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-ne re koob-ne m-yar komo um seketé **ut-seke**.

18 Da-o ye 'wossu me un **Pyo-o Shir** a, um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwukte ba un hu. Morog-de un hun-ne ro kon be un de a, komo me 'yons hur-de un hun-ne a.†

19 Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hante gyekt-us re urege ye ro un to ken ma-to ne un me ne.

20 Ko ne yage ye ro kane a, ye rur rii yo-yo yo ye hyane be un de a, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** a.

21 Se de remen ka ma-to ut-gaan cot to um rwore da-o um ro eso be-de un ye a, to um 'yonste cor a um zee, ‘Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwo'e attu me un piishe ut-ma be un no caane.’ ‡

A ereg Burus o-Kaseriya

22 Peris komo wu nepste se ken rem-se m-mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu esuru ye, wu zeeru, “Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man kupsu no ut-ma.”

23 Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus, amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu ye nomotu wu yo wu cone a.

24 Bo a nomte ut-ho hiin a, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwor un ma-to m-sheer be-ur Yeso **Kiristi**.

25 Bo Burus takante rwor un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone a, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus, “Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo.”

* **Bor ur-kwooz us-nass:8 24:6-8** Mo ken gen-mo m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bo karamsa-o na zee a. † Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te swu rwo'uru yan-cetente-se un wu ye haan be un du. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:18 24:17-18** Hyen komo: Seng 21:17-28. † **Bor ur-kwooz us-nass:21 24:21** Hyen komo: Seng 23:6.

²⁶ Wụ hwoog ur-hur Burus a 'ye wụ m-re mo un hwor, o rwo'e Peris sengutu wu us-egg deen, wu rotte ut-orum un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bor ur-kwooz us-taan

*Burus heete ut-ma un co
be-ur ko-Gwomo Sisar*

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima.

² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu.

³ Ye konuru Pestus hor-m-hor wu 'ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye un kon wu kaane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow.

⁴ Pestus shasuru, "A 'er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime.

⁵ Remen kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu."

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu muunuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwo'u a hante Burus un her-o un wu.

⁷ Bo Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu. Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye hoks m-kute Pestus unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee "Me, me nome **karamsa-o un Yahuda**-ne **ur-ba'as** á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin."

⁹ Amba Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda**-ne ur-hur, wu cituru Burus, "¿Ko o eks woa neke o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?"

¹⁰ Amba Burus shasuru, "Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, um ro eso, kane depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda**-ne de ken **ba'as-de** á, wo ma, o nepste un kaane ne m-sok ne.

¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as**-wu, har um nomog **ba'as-de** woa a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me un ka gyekt-se ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse un kom-to un ye á. Um konog a heet ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**."

¹² Bo Pestus tooste ut-hun un yan-guw-mo un wu ne à, wu shasuru. Wu zee, "Kon a heet ma-ut ru un co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke."

Agirippa ne un Banis

¹³ Bo a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne un Banis haanuru o-Kaseriya ye barkute Pestus.

¹⁴ Cin da yea rewesse ut-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus be-de un ko-Gwomo. Pestus zeeru, "Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à.

¹⁵ Da-o um ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ye un **Yahuda**-ne hantu me ma-to un ka net-wu. Ye konu me, um kupsutu wu ut-ma.

¹⁶ "Amba um ruru wu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe un wa-**ur-ba'as** ut-ma á se a hantutu wu un co-o yan-hantu un wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu muusute ma-to un wu remen ka gyekt-se a heetu wu à.

¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kane un me ne à, me naas o-da á. Bo ish geste à, um daaru deeg-o un piish ut-ma temb, komo um zeeru a hante ka net-wu.

18 Bø ye hante wu us-gyekt inite à, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de um hyane wu nomog á.

19 Un suge-de un kaane ma, ye ro un sune-mo ut-ma remen jind-se mosse un Shir o un ye ne à. Komo ye zeeg wu ken Yeso wu wu mare à, wu Burus senge m-zee wu ro un hoog ne à.

20 Me komo bo um taagute bo um he m-nom um byaragte ka rem-se. Um cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ut-ma reeno mosse un ka rem-se ne.

21 Amba bo Burus konte a yage ma-to un wu remen caari-wu un ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ut-ma à. Um rwo'uru a 'er wu har ha-mo un da-o um he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** à.”

22 Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, “Me ma um conog um raks ma-to un ka net-wu un hi un de.”

Pestus zeeru, “Woa hogussu wu komo m-buk.”

Burus un co Agirippa ne un Banis

23 To, bo ish geste à, Agirippa ne un Banis ye cownuru gon cown-mo ut-gwomo. Ye cownuru mosse un ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun à komo un sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte Burus.

24 Pestus zeeru, “Ko-Gwomo Agirippa, un kap o un hun-ne ne ye ro kane be-ur gaan un te ne à, net-wu ka wu kap o un hun-ne un **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se un wu o-Urusharima à, komo un kane ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu un hoog ne á.

25 Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo wo a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu un hi un de un wu, wu hobe a heet ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, um zeeru to man tom a heet wu.

26 Amba mett ma-to o-nip to um he gene un ko-Gwomo **Sisar** mosse un ka net-wu ne á. Remen kaane, um hantutu wu be un no har un co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da-o a komsu wu m-byarag, ko man kum rii-yo um he m-gen à.

27 Remen me un hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome à.”

Bor ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to un wu

1 Ka da-de Agirippa zeeru Burus, “A ya'ag wo o-da o muute ma-ut ru un hi un du.” Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma:

2 “Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me à.

3 Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye à. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

4 “Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo à, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har haan-mo un caane.

5 Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog yea hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jiishe us-cenene à n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe.*

6 M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne à.

7 Ka ma-to to baag-ut na op ut-voor [12] hwo ur-hur yea hyen shi-mo un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mo Shir m-tet m-how ne. Kwo ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de!

* **Bor ur-kwooz us-cind:5 26:5** Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5.

⁸ Nò hun-ne shereg unze Shir a hoks m-'yons un ye mare à, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, nò yage m-sher unze wu 'yonste Yeso ut-marimar á!

⁹ "Tò, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bò sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange à. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co.

¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima à yo ka. Har Gwomo-ne ye un kon-se Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom à, me un sorog-o un kaane.

¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mo ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob."†

*Ma-to un waktune-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)*

¹² "De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**.

¹³ Shir do wo m-hoog! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne.

¹⁴ Bò te hyeete n-dak kap-m te à, um hoguru o ken cor-o o zee me un rem-de **ut-Ibra**, 'Shawuru, Shawuru, zremen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-koob un ka yage-to wottu me à.'

¹⁵ "Ka da-de, um cituru, '¿Wo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?'

"Wan-Koyan shasuru me, 'Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse à.

¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragte ko-wan-guw un ko-wan-swò-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyané mosse un me ne à ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kane co à.

¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne á. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un **Gwomo-to Shir**. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye ut-**ba'as**, komo o-**cim** ne mosse un ye warge ba m-kukop ne à kap remen ye shereg be un de.'

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

¹⁹ "Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip un ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir á.

²⁰ Um cirig nome un hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima un myet-o un yan-her-o un dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo un nomuru ye ro **Yahuda**-ne á um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-**nap** ye yagute **ur-ba'as** à.‡

²¹ O rwo'e **Yahuda**-ne shipt me n-me un **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me.

²² Amba Shir guuru me har m-moka. O rwo'e mette kane un rwor un ma-ut re ba o-gyer be-de un sek-ye un yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor un hon á se de rii-yo **yan-Rwor un Ma-to Shir** un **Mosa** ne zee yoa kor à.

²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-ine ut-marimar à. Un kaane wu he hante m-cecas be-de un kap o un hun-ne, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á."§

† **Bor ur-kwooz us-cind:11 26:11** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5. ‡ **Bor ur-kwooz us-cind:20 26:20** Hyen komo: Seng 9:20,28,29. § **Bor ur-kwooz us-cind:23 26:23** Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6.

²⁴ Burus ro n-me un su'e hi un de un wu, ka da-de Pestus 'yonsuru us-cor ur-beeb ne wu zee, "Burus, o zungute! Moor-to un karante-m ru waksute wo ur-hi!"

²⁵ Amba Burus zeeru, "Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge a. Nip-o me m-rwor cas.

²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo un nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo a.

²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, zo shereg un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg un ye."

²⁸ Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, "¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?"

²⁹ Burus zeeru, "Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du a, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne a kap caane, ye barme bo um ro a, se de ba ke'o a."

³⁰ Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne a.

³¹ Bo ye ruute be-de un piish ut-ma a, ye zeeru or re un ye ne, "Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo wo'e a ke'et wu ko a hoot wu a."

³² Agirippa zeeru Pestus, "Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** a, a roa ho'ose wu."

Bor ur-kwooz us-ta'voor

Burus cowog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

¹ Bo a hongsite da-o m-neke a, te zonguru ha-mo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e a.

² Bo te cwtu o ken hat-o a o o-Adiramium, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya a, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

³ Bo ish geste a, te wooru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur-'won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo wu cone a.

⁴ Bo te inute kane un hat-o m-ho a, yo-m ro te m-munte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o o-Sayipurus* so yo-m rotte m-'wons a.

⁵ Bo te peste sa-mo ro yow yow n-dak o o-Kirikiya ne a, o-Bampiriya ne, te wooru bo-o o-Mira un dak-o o-Rikiya.

⁶ Kane, caari-wu un ko-karma kume o ken hat-o o-Arekzandiriya o ro m-ha o-Itariya a, wu rwo'u te n-me.

⁷ Te nomuru ho-ut ut-ho te ur-hew ceen ceen, un yish jaas-ye te wo'o yow yow o-Kinidusa ne. Bo yo-m wentu te m-ha co a, te pa'uru riib-o un ba m-yo, so un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne.

⁸ Te pasu o un yish jaas-ye, har te wooru de ken be-de a m-aag be-de ur-Wuke de ur-Bon yow yow un bo-o o-Rasiya ne.

⁹ Te hooste o-da un ka be-de deen, hew-ur mossu te m-yo ne, remen da-o o-swoot‡ aragsute. Burus ya'u ye ut-ma.

¹⁰ Wu zeeru ye, "Hun-ne, um hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na deen, ba naase-mo us-saw o-hat ne cot a, har un hoog-m na ne."

¹¹ Amba Juriyos wu dek rii-yo Burus rwore a. Un hek-o un kaane, wu raksu ma-to un wan-nak-o-hat komo un to un wa-o-hat ne.

* **Bor ur-kwooz us-ta'voor:4 27:4** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa a. † **Bor ur-kwooz us-ta'voor:7 27:7** o-Kirit dak-o o ro n-tete o m-sa a. ‡ **Bor ur-kwooz us-ta'voor:9 27:9** Q ka ho-de m-Pas (Yom Kippur).

¹² Ye un nom kaane remen ka be-de ur-wuke de o-Rikiya de nom ur-bon hat-to re o-gos kane á. Ye ken ye deen be-de un ye zeeru a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, urege a nome, remen ye reet o-gos reeno. O-Pinikiya ne be-de un es ut-hat to o-Kirit, o gwote so un baar-o ur-horim à, komo un raag-o ye'er-o ur-horim ne.

Ur-pigip n-te m-sa

¹³ Bo yo-mo o-baar cirte m-dusune à hun-ne hyanuru ye zee con-mo un ye kumute, ye naknuru kwom-o ro un bop o-hat à, ye doruru riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne.

¹⁴ Ba m-jime yo-mo ur-pigip indundururu deen so o-ye'er un so ur-horan ne mo wosnu raag-o o-Kirit.

¹⁵ Bo yo-m wosonte o-hat à, har o hoks kwange m-yo á. Te argu m-yage temb yo-m sengu te m-huk.

¹⁶ Bo te dorute un jim-de un o ken dak-o o ro n-tete m-sa à, te naknu hat-o rek-o n-ton un hat-o o-caari un yish jaas-ye. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Te un dore jim-de un ka dak-o remen yo-m mott m-'wons ka raag-o á.

¹⁷ Bo ye nakante hat-o rek-o ye he'edburu n-me o-caari à, ye nomu us-weer, ye gegru us-hu, ye rigumsuru ka caari-o o-hat o, taase o bu'uge. Ye he'eburu us-gegette. Ye yaguru yo-mo tutute o-hat remen ye hoks o m-nak á. Ye un nom kaane remen ye un gyer-o un a jorbe ye un hyereg-mo o-Sirtis mo ro un saburse o-hat à.

¹⁸ Remen ho-m doog o-zungo, mo ro te m-nukt deen deen. Bo ish geste à, ye ciru kamas un saw-to ro n-me o-hat à, ye jorburu n-me m-ho.

¹⁹ Ho-ur atette-de komo, ye un kom-to un ye, ye jorburu to ken saw-to m-senge mo o-hat to.

²⁰ Bo te nomte ut-ho m-mahun à, te hyan ur-ho ko o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne ro te us-bu. Te hussuru o-saktu unze tea ru.

²¹ Remen ye she'essute ba ye un re rii-yo m-re, Burus inuru eso un tete-de un ye. Wu zeeru, "Hun-ne, no ro hogute ma-ut re to um zee no cin o-Kirit à, to ka rem-se naase un ka yo-mo ne roa kor no á.

²² Amba m-moka, me no m-kewes nom no jaab-o ut-men, remen yatt-wu he m-nebe be un no á, se de a taage o-hat.

²³ Me un zee kaane remen tet-mo m-ryo wu ken **wan-tom-wu Shir** wu, wu um ro un kom-o un wu à, wu me komo un guw-mo un wu à, wu eks un her-o re.

²⁴ Wu zeeru, 'Burus, wo hoge o-gyer á. O-nip woa es be-ur ko-Gwomo **Sisar**. Gwot un rem ru komo Shir un sok-mo un wu ne, wua gu myet yan-hew un du.'

²⁵ Remen kaane nom no jaab-o ut-men, no hun-ne, um shereg be-de Shir bo a ruru me à, kaane he m-nom.

²⁶ Amba kap un kaane ne, ka yo-mo a jorbe o-hat un hyereg-mo un de ken dor-de, o sabre."

Hat-o naasute

²⁷ Un tet-mo un op ut-nass [14], yan-se a rottu na un Sa-mo o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essu us-barag ye zee a nomoste yow yow o-dak ne.

²⁸ Ye ma'uru duw-de m-ho ye hyanuru de wooste us-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bo te tekte co hiin à, ye dooru m-ma, ye hyanuru us-na kwooz-ut nass us-op [90].

²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o te cemne un ta'ar-ut caari-ne, ye ho'osburu kwom-to us-nu ut-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Ye tuuru yish, ye konu Shir ish-o ges.

³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asuru un senge-mo ye somot. Ye kergunturu hat-o rek-o us-weer sa o zee kwom-o us-nu ye he m-kergunte un co-o un caari-o o-hat.

³¹ Burus zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne un ye ka karma-ne ye ne komo, "Urege ka hun-ne ye, ye es n-me un ka hat-o á, yatt bo no he m-nom no ruut á."

³² Bo m-hoge kaane, karma-ne kupuru hu-se un hat-o rek-o, ye yaguru o doruru m-ho.

³³ Bo ish nomte un hede m-gas à, Burus konu ye, ye reebe rii-yo m-re. Wu zeeru, "Caane, ho-ut op-ut nass-to ka no un she'et-de o-regen, no re rii á.

³⁴ Remen kaane, me no us-kon re no rii-yo m-re remen no nomot hoog ko hi-o gaan-yo a huse un hi-ut no á."

³⁵ Bo wu rurte kaane à, wu argu mos ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re.

³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re.

³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276].

³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish geste à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riib-o dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome.

⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye use gette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwu'ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa.

⁴¹ Amba bo te wote de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cowu n-me m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomte ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som.

⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-**Roma** wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa,

⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woq riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta.

² Hun-ne ye un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-huw ne.

³ Burus kamsundururu ut-ce wu ma'asu m-toob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus.

⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag."

⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á.

⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wu hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.

* **Bor ur-kwooz us-eer:1 28:1** o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu. Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-bon, har ho-ut tet.

⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-men ne. Burus cowuru be-de un wu, wu konuru Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un ko-wan-gom, net pyeesuru cas.

⁹ Bo a nomte kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase us-gom.

¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus woog un bo-o o-Roma

¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un hat-o rwuune bo-o o-Arekszandiriya. Ka hat-o reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir yoor pese-ne Kasto un Porus ne.

¹² Bo te woonte bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane.

¹³ Bo un kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum. Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indundururu so o-baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori.

¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye konu te te nom ho-ut ta'yoor un ye ne. Un kaane te wooru o-**Roma**.

¹⁵ Bo yan-dor kane hogute unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-zee *Kur-ut Tet-to un Hamat-ne* à. Bo Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun.

¹⁶ Bo te cuwte o-**Roma** à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-'er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

¹⁷ Bo a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un **Yahuda**-ne. Bo ye karaksute à, wu zeeru ye, "No or re ne, ko de nomte me nome hun-ne na **ur-ba'as** á, ko **ur-ba'as** mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un **Roma**-ne ye ke'e me.

¹⁸ Ye komo bo ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken **ba'as-de** ne de wo'e a hoot me á.

¹⁹ Amba bo **Yahuda**-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, um heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo **Sisar**, ko de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á.‡

²⁰ O rwo'e um hobt um hyen no. Um conog no nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze **Kiristi** heesunte. Wu ro sakt-o na."

²¹ Ye zeeru wu, "Te de te kum o ken takurda-o o rwuune so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, ko wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á.

²² Amba te cong te hoge yo o cone à un nu-o ru, remen bo un rii-yo te nape de à yo ro, ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to."

²³ Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne à. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har m-rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne gene à.

²⁴ Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á.

† **Bor ur-kwooz us-eer:7 28:7** o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz us-eer:19 28:19** Hyen komo: Seng 25:11.

²⁵ Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, "Ashi, **Kukt-o Shir** rworog o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** o zee,

²⁶ " 'Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,

"Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á."

²⁷ Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,
ye bitisse yish-ye un ye,

Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,

har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as.**'§

²⁸ "To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda-ne** á. Ye komo ye a raks ut-to!"*

³⁰ Burus she'etu un ka hur-o wu moge à har hak-us yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à.

³¹ Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ur-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

§ **Bqr ur-kwooz us-eer:27 28:26-27** Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). * **Bqr ur-kwooz us-eer:28 28:28** Mo ken gen-mo un do ci-o **29Bo to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.**

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Roma

Rem-se ro n-me à:

M-zante un hi-de ut-ma ne 1:1-17

Hun-ne ye un hono o-dak conog gwu 1:18—3:20

Cow-yo Shir yo un gwu 3:21—4:25

Hog-m pu-mo n-me un Kiristi 5:1—8:39

Zonge-to Shir mosse un Ya-o-Isra ne 9:1—11:36

She'et-de un ko-yan-dor Yeso 12:1—15:13

M-tige un gas-ur Burus ne de un hi un de un wu 15:14—16:27

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-m **Kiristi*** Yeso, genbe ka takurda-o. Shir ak me ko-yan-Tom Yeso remen um ko'otte **Ma-to m-Rerem** to un wu.

² Ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir surte o-nu cin n-ga à, to yan-rwor un Ma-to Shir zee un Takurda-o Shir o un ba m-kukop à.

³ Ka **Ma-to m-Rerem** to, to un Wa un wu to, wu rwuune so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** à, be-de un mat-o o-wur.

⁴ Amba un kqob-de un kukop-mo un wu, **Kukt-o Shir** kututu na ur-beeb ne unze, Yeso **Wa-wu Shir** wu remen wu inute ut-marimar. Yeso **Kiristi**, wu ro Wan-Koyan na.

⁵ Remen yo Yeso nome me à, Shir ya'ag me m-yar un o-cow yo um waragte ko-**yan-Tom Yeso**, wan-ko'ot un Ma-to un wu. Wu un nom kaane remen hun-ne kap ye un dak-ut-dak, hono o-dak ye sheret un wu, komo ye nome wu o-dorotte.

⁶ No ma, no mosse un hun-ne ye un Shir daagne à ye she'ete kang-o gaan un Yeso **Kiristi** ne.

⁷ Ka takurda-o, o ma no o myet yan-dor-ye ro un bo-o o-**Roma** à:

Shir waste un no ne. Wu degsu no, no waragte hun-ne ye un wu. Me us-kon Shir Tato na un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na wu 'ye no gwugwu-mo ur-hur un yar-mo un wu ne.

Kon-se ur-bongon

⁸ Ur-takan, um bomog Shir re un jin-ur Yeso **Kiristi** rem no kap, remen hono o-dak hun-ne ro un m-hoge un ma-to un sher-m no.

⁹ Shir, wu me un guw-mo un wu un hur-ur gaan un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to un Wa un wu Yeso à, wu ro wan-swq-us re, wu hyeneste bo me us-kon koyanda rem no à.

¹⁰ Me us-kon koyanda, Shir 'ye me o-cow um habute be-ur no, urege Shir conog.

¹¹ Me un reeb-o um hyenet no, bo um he no m-gu un yar-mo Shir ya'asu me à, remen no bo'osute un yo no shere à.

¹² Rii-yo um cone m-zee à, um conog um do no jaab-o ut-men un sher-m no, komo um conog no do me jaab-o ut-men be-de un sher-m re.

¹³ Or re ne, um conog no nep um sengute deen um habute be-ur no. Amba me kum o-cow á. Um ro conog um guut no bo sher-m no he m-do m-'wons be-ur **Kiristi** à. Um ro conog m-gu no, um bo'ose un rem-se Shir, bo um gu'e hun-ne un to ken be-to à.†

¹⁴ Me m-hoge un hur un de nu-se un hun-ne kap ro un hi un de, ya-n-me ut-bo un ya-us-riib ne, ya-us-rip un ya-ba-us-rip ne.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 19:21.

15 Q rwo'e um ro cunte m-ko'otu no **Ma-to m-Rerem** no yan-bo-o o-Roma.

Beeb-de un ma-ut Yeso

16 Me un hoge un 'e-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** á. Me un zee kaane remen to ro na m-kute un beeb-de Shir. Ka beeb-de de ro un gwu-o un myet ye shere be-de un wu à, **Yahuda**-ne ur-takan, ka da-de ye ro **Yahuda**-ne á.‡

17 Ka **Ma-to m-Rerem** to kututu na bo hun-ñe he m-warag kashi be-de un Shir à. A cire m-sher be-de Shir, a komuru komo m-sher be-de un Shir. Bo Ma-to Shir zee à, "Net kashi wua kum hoog remen wu shereg be-de un Shir."§

Hun-ñe myet ba'asute

18 Ryaab-se Shir rwunte cas cir-mo n-ton remen yan-men-ut jaas-to un rii-to un ba ur-bon to hun-ñe ro m-nom ne à. Ye hokte o-nip un men-ut jaas-to to un ye.

19 Depete ye nep myet rii-yo ro yo Shir à, remen Shir kututu ye yo cas.

20 Cin da-o Shir nome hono o-dak à, rem-se Shir, se a m-hyan un yish á, beeb-de un wu de ba m-ta, un bo wu ro ne à, cas a ro se m-hyan be-de un rii-to Shir nome à a to m-nap. Net rott be-de m-ru á.

21 Ye nepste Shir, amba ye ro wu m-'ya un sek-mo depe á, ye ro wu m-bom á. Remen ye nomog kaane, barag-se un ye warag o-hwaa, hur-de un ye, komo shiishe de rowe o-comb.*

22 Ye ro m-hyan un hi un de un ye ya-us-weer amba ne raag-mo ye rotte.

23 Otte ye ya'as m-seps be-de Shir wu un ba ur-kom à, ye senguru us-toog un rii-to net nome à. Ka rem-se net shabe à, untun sha-mo un net, un sha-mo un yege-no ne, ut-gut ne, un rii-ye ro ut-kurub ne à. Myet ka rem-se ro m-ta.†

24 Remen kaane, Shir yaguru ye, ye nomuru rii-yo hur-de un ye cone à, ye nomuru saw-to m-'e un wur-ut or un ye ne.

25 Ye yaguru Shir wu o-nip, ye bopuru ut-bo. Ye ma'asu m-kwukte un ya'asu m-guw ne be-de un rii-to Shir nome à, amba ye yage Shir wu nome koyan à, wu a he ur-bongon de un ba m-ta à, **amin**.

26 Remen kaane, Shir yaguru ye. Ye nomot rii-yo ye cone à yo m-'e. Ne'a-ñe ye un ye yaguru rew-mo ut-ge bo a wete à. Ye senguru nom un rii-yo a 'wosse á. Ne'a-ñe ro m-rew un or un ye ne ne'a-ñe.

27 Campo-ñe komo ye yaguru rew-mo ut-ge un ne'a-ñe ne bo a wete à. Ye senguru con-to un hi un de un ye, campo-ñe ro m-rew un or un ye ne campo-ñe. Remen kaane o hante a ye'et ye ur-koob de rekse hond hond un **ba'as-de** un ye ne à.

28 Bo ye yage nap un Shir à, Shir yaguru ye, ye he'eburu un barag-se o-hwaa, ye sengute nom un rii-yo depe á.

29 Ye shiishe un nom un men-ut jaas-to koyanda.

Ye ro un nome hun-ñe rem-us yo-se.

Ye peneg o-suub.

Ye m-nom un rem-se he naas un hur-de un net à.

Ye peneg ur-shoob.

Ye ro un hoom un hun-ñe.

Ye peneg ut-ween.

Ye m-raks un hun-ñe.

Ye ro un ess un net ur-hur.

Ye ro ut-we.

30 Ye ro un m-ti un jin-to un hun-ñe.

Ye yaguru Shir.

‡ **Bqr-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Mark 8:38. § **Bqr-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Haba 2:4. * **Bqr-o gaan:21 1:21** Hyen komo: Apis 4:17-18. † **Bqr-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Kara 4:16-18.

Ye jiite yo'og-o ɔn hun-ṅe.
 Ye jiite m-gwon.
 Ye peneg ɔs-ses.
 Barag-se ɔn ye yo-se se.
 Ye rɔ ɔn koob-de o-dorotte o ɔn ye mate ye à.

³¹ Ye rott ɔr-hi á.

Ye m-shoos ɔn ma-to ye surte o-nu á.

Ye m-was ko hyan ɔn 'won-de ɔn hun-ṅe á.

³² Ye nepste jind-o Shir zeeḡ myet net-wu nome gon ka saw-to à, wu woog m-mar. Amba ye rɔ senge-mo ɔn nom ɔn rii-yo ba ɔr-bon, ka ye rɔ m-nom kaane komo à, ye rɔ ye m-do'e jaab-o ɔt-men ɔn rii-yo ba ɔr-bon.

Bɔr-ɔs yoor

Shir rɔ ɔn m-piish ɔt-ma hond hond

¹ ¿Or re, wo ɔn hyan ɔn **ba'as**-ɔr ɔr ru ne? Wott be-de m-ru á. Wo ɔn piishe ɔn hun-ṅe ɔt-ma komo wo m-nom ɔn rii-yo ka hun-ṅe ye rɔ m-nom à, hi ɔn du wo m-ho.*

² Te nepste piish ɔt-ma to Shir hond hond o be-de ɔn ye rɔ m-nom ɔn gon ka rem-se o-saa se à.

³ Wo ɔn piishe hun-ṅe ɔt-ma. Wo mat-de ɔn net, wo wu rɔ m-nom ɔn gon ka rem-se wu ken wu rɔ m-nom à, ¿Wo m-hyan o zee Shir a 'ye wo ɔr-koob á?

⁴ ¿Ko de wo ɔn gini ɔn caari-mo ɔn yar-mo Shir ɔn 'won-de ɔn wu ne, ɔn mo ɔn hur-de ɔn wu ne? Nap unze Shir ɔn kute wo 'won-de ɔn wu remen o waktunte o muun be-de ɔn wu.

⁵ Amba remen cikt ɔn du ɔn koob-de ɔn waktune-m ru ne be-de Shir, wo ɔn egne ɔn hi ɔn du ryaab-se Shir. ɔn ho-de ryaab-se Shir, wua kute hun-ṅe kashi ɔn piish ɔt-ma cas cas.

⁶ Shir "a top ko wu ke net-wu hond hond ɔn gon senge-mo wu nome à."†

⁷ Shir a 'ye hun-ṅe hoog-o ɔn ba m-ta ye mo'e ɔr-hur ɔn senge-mo ɔn nom ɔn rii-yo ɔr-bon à, ye rɔ ɔn sakt-o ɔn kum m-seps, m-sek ne, ɔn hoog-o ba m-ta ne.

⁸ ɔn cen o ye ken hun-ṅe ye rɔ ɔn con-to ɔr-hi ne, ye yage o-nip à, ye rɔ ɔn nom ɔn rem-se ɔn ba ɔr-bon, ryaab-se Shir rɔ ɔn hi-de ɔn ye, komo yea su ɔr-koob deen.

⁹ Swo ɔr-koob ɔn tuk-mo ɔt-men ne rɔ ɔn 'er-de ɔn ko wu ke net-wu wan-nom ɔn men-ɔt jaas-to, ɔr-takan be-de ɔn **Yahuda**-ne, ka da-de, ye rɔ **Yahuda**-ne á.

¹⁰ Amba Shir a 'ye ko wu ke wu rɔ m-nom ɔn senge-mo ɔr-bon à, m-seps, m-sek ne, ɔn gwugwu-mo ɔr-hur ne. Wua nom yo ka, ɔr-takan **Yahuda**-ne, ka da-de, ye rɔ **Yahuda**-ne á.

¹¹ Remen Shir rott m-koos á.‡

¹² Kap ye nome **ɔr-ba'as** rii-yo **karamsa**-o **Mosa** woonte à, Shir a piishe ye ɔt-ma ba o-**karamsa**. Ye nome komo **ɔr-ba'as** ɔn neps ɔn **karamsa**-o **Mosa** à, n-te ɔn **karamsa**-o **Mosa**, Shir he ye piishe ɔt-ma.

¹³ Shir a hyen hun-ṅe kashi remen ye hogute o-**karamsa** á, amba se ye nomog o-dorotte o ɔn yo **karamsa**-o zee à.

¹⁴ Ye rɔ **Yahuda**-ne á, ye rott o-**karamsa** á, amba da-o ye nome yo **karamsa**-o zee à, barag-se ɔn hur-de ɔn ye rɔ ye m-kute rii-yo ɔr-bon ɔn yo ɔn ba ɔr-bon ne, ko de yette **karamsa**-o **Mosa** á.

* **Bɔr-ɔs yoor:1 2:1** Hyen komo: Mati 7:1; Ruka 6:37. † **Bɔr-ɔs yoor:6 2:6** Hyen komo: Bong 62:12; Swoo 24:12.

‡ **Bɔr-ɔs yoor:11 2:11** Hyen komo: Kara 10:17.

15 Senge-mo un ye kutute ye unze ye ro o-**karamsa** ne gense un hur-de un ye. Da-o ye nome rii-yo un ba ur-bon, hur-de un ye naasuru, amba ye nome rii-yo ur-bon ye ro un hoge o-zak.

16 Remen kaane, bo ka **Ma-to m-Rerem** to me m-rwor zee a, kaane he m-warag un ho-de Shir he piishe un hun-ne ut-ma a, n-me un Yeso **Kiristi**. Shir a piishe hun-ne ut-ma, myet un barag-se ye nome wukusse a.

Yahuda-ne un karamsa-o Mosa ne

17 M-moka me un yo ken rii-yo ne yo me wo m-gene a. Wo m-aag un hi un du ko-**Yahuda**. Wo m-'wons un **karamsa-o Mosa**. Wo komo m-gwon un she'et un du un Shir ne.

18 Wo m-zee o nepste yo Shir cone a. Komo wo m-daag un yo ro hond hond a remen o nepste o-**karamsa**.

19 O nepste jip unze wo he neken po-ne o-ko, wo m-dek untun wo ro m-cucas be-de un ye ro o-comb a.

20 Wo m-dek wo ro wan-yoose un raag-ne, un yakar-ne, remen o nepse **karamsa-o Mosa** shiishe o ro us-nap ne, o-nip ne.

21 Wo wan un yoose un ye ken ye, zwoa yoose hi un du? Wo wu ro m-ko'ot unze hun-ne hiw ur-hyow a. Wo, zwu ur-hyow a?

22 Wo wu ro m-zee net nom o-as a, wo, zwu m-nom un rii-yo o-as a? Wo wu cone m-gir a. Wo, zwu m-hiw ur-hyow un pyo-o m-gir?

23 Wo wu ro m-gwon un **karamsa-o Mosa** a. Amba wo m-naas un jin-de Shir be-de un koob-de o-dorotte o o-**karamsa**.

24 Ma-to Shir zee, "Hun-ne ro un yo'og un jin-de Shir ko kene remen she'et-de un men-ut jaas-to-ut no."§

25 Urege o dorute o-**karamsa**, ko-ur a gu wo, amba urege wo m-dore yo **karamsa-o zee** a, ko de a ko wo a, Shir a hyen wo ba ur-ko.

26 Urege ye ro ba ur-**ko** a, ro m-dore un yo **karamsa-o zee** a, Shir a dek ye untun ye ro ur-ko ne a.

27 Ye ro ba ur-ko o-wur a, amba ye ro m-dore un yo **karamsa-o zee** a nom a, yea piishe wo ut-ma. Wo wu ro o-**karamsa** ne gense a, wu ro ur-ko ne a, amba wo un koob-de o-dorotte un **karamsa-o Shir**.

28 Remen ko-**Yahuda** jip ba net-wu, wu ro ko-**Yahuda** o-wur cot a. Komo ko-de o-nip ba de o-wur de a, ko kups o-ka a.

29 Ko-**Yahuda**-wu o-nip hur-de un wu ro tete un Shir ne. **Kukt-o Shir** o ro un m-ja'as un hur-de un net. Shir-ye ro wu m-bom, yanze net a. **Karamsa-o ro m-ja'as un hur-de un net** a.*

Bqr-qs tet

Koyanda Shir ro un nom

un yo wu zee wua nom a

1 ¿Un yan-**Yahuda**-ne jiishe ye ro **Yahuda**-ne a? ¿Yan yo net he m-kum urege a **koog** wu?

2 Rii ro kon hun-ne un ko yo ke bu-yo! Ur-takan, be-de un **Yahuda**-ne Shir bopse Ma-to un wu.

3 Amba ye ken **Yahuda**-ne ye, ye sher un Ma-to un wu a. Myet un kaane ne, oa ru Shir yagute ess un swor o-nu o un wu a.

§ **Bqr-qs yoor:24 2:24** Hyen komo: Isha 52:5 (ut-Girik); Izik 36:22.

* **Bqr-qs yoor:29 2:29** Hyen komo: Kara 30:6.

⁴ Cow-yo un kaane ro kon á! Shir wa-o-nip-wu ko hun-ne myet warag ya-ut-bo, bo ko-Gwomo **Dawuda** rure Shir un Ma-to Shir à:

“Hun-ne a hyan o ka, ma-ut ru shiig o-nip,

o warag komo o-keeg a piishe ma-ut ru.”*

⁵ Amba, ye ken ye a zee, “Ba'as-ut na nomog ur-bon, remen to rwo'og hun-ne hyenet bo Shir ro kashi à m-moka. ¿Ba'as-de Shir nome us-ryaab un na ne wu 'ye na ur-koob?” Raag-mo a cite kaane.

⁶ Kaane o á ko hiin! Urege Shir ro kashi á ¿re ne wu he m-nom wu piishite hun-ne ut-ma hono o-dak?

⁷ Wu ken wua hoks m-zee, “Urege bo-ut re mosse **ur-ba'as** ne rwo'og a nept nip-o Shir cas, ka **ba'as-de** warag komo rii-yo un 'ya un Shir m-seps, ¿remen yan o ne har m-moka Shir hette me piishe ut-ma unze me ko-wa-**ur-ba'as** wu?”

⁸ Ye ken hun-ne ye weeg na, ye rurute ko wu ke unze a zee, “Do no ut-**ba'as** remen Shir kumut m-sek ut-moor ne!” Amba Shir kashi-wu, wua piishi ye ut-ma hond hond.

Yatt-wu ro kashi un net be-de Shir á

⁹ ¿Yan to ne a he m-zee? ¿Na **Yahuda**-ne a un jiish o ka ye ro **Yahuda**-ne á? Ay! Ko hiin! Un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, myet ragaan ye ro remen beeb-de **ur-ba'as** ro un gwomo-ut na.

¹⁰ Gense to ro bo Ma-to Shir zee à:

“Kashi un net ro kon á, ko wan-gaan,

¹¹ yatt-wu ro us-nap ne á.

Yatt-wu ro un hoob-o un Shir á.

¹² Hun-ne myet yagute bu-yo Shir, ye waragte hwa.

Yatt-wu ro un nom un kashi un rii á,

ko wan-gaan.”†

¹³ “Nu-o un ye ya o ro sa o zee saag-o ro tikshisse à,

Rem-de un ye shiig ut-bo zak zak,”‡

“Ma-to un ye sa o zee raab-mo un hwo,”§

¹⁴ “Nu-se un ye shiig un ma-ut yo-to,

ut-reeb ne.”*

¹⁵ “Ye un jime m-ho un net á.

¹⁶ Ko kene ye neke se ye sabursute rii,

komo ye ru hun-ne tuk-mo ut-men.

¹⁷ Ye nap bo a he m-she'et un

gwugwu-mo ur-hur ne á.”†

¹⁸ “Ye un gyer-o un Shir á, ko hiin.”‡

¹⁹ M-moka a nepste myet yo **karamsa**-o zee à, a un gen rem na **Yahuda**-ne ye Shir ya'ase o-**karamsa** à. Wu un ya'as o bo hun-ne a kum keer-de m-ru ye nome rii-yo un ba ur-bon á. Un kaane o Shir he piishe un hun-ne hon o-da ut-ma.

²⁰ Remen yatt-wu Shir he m-hyan kashi ba **ur-ba'as** un co-o un wu á, remen dorotte-o un yo **karamsa**-o zee à. Yo **karamsa**-o wo m-nom à yo ro kute un hun-ne **ba'as-de** un ye.§

Cow-yo Shir ro un hongse un hun-ne be-de un wu à

* **Bqr-qs tet:4 3:4** Hyen komo: Bng 51:4 (ut-Girik). † **Bqr-qs tet:12 3:10-12** Hyen komo: Bng 14:1-3; 53:1-3 (ut-Girik); Kq'o 7:20. ‡ **Bqr-qs tet:13 3:13** Hyen komo: Bng 5:9 (ut-Girik). § **Bqr-qs tet:13 3:13** Hyen komo: Bng 140:3. * **Bqr-qs tet:14 3:14** Hyen komo: Bng 10:7 (ut-Girik). † **Bqr-qs tet:17 3:15-17** Hyen komo: Isha 59:7-8. ‡ **Bqr-qs tet:18 3:18** Hyen komo: Bng 36:1. § **Bqr-qs tet:20 3:20** Hyen komo: Bng 143:2; Gara 2:16.

²¹ Amba m-moka a kututu na yo ken cqw-yo a hette m-warag kashi un hun-ne be-de Shir à. Bò ma-to Shir kutu na gense un **karamsa**-o **Mosa**, un yo yan-rwor un ma-to Shir rwore ne à. Cqw-yo o-**karamsa** yo á.

²² Shir sokste **ba'as-to** un kò wu ke wu shere un yo Yeso **Kiristi** nome remen wu à. Shir rott m-koos á.*

²³ Hun-ne myet ba'asute, ye nomog m-pupa un seps-mo Shir ne.

²⁴ Amba myet un kaane ne Shir ya'ag na yar-mo un wu hur-ur gaan. Wu un nom kaane un bu-o **Kiristi** Yeso, bò wu rure na be-de swor ur-koob un na de ut-**ba'as**.

²⁵ Shir un ya'as Yeso ur-**seke** remen ur-**ba'as**. A muutte hun-ne ba ur-**ba'as** be-de Shir da-o ye shere unze Yeso sekete hoog-o un wu un bu-yo un wuus un hyó-mo† un wu à. Ka **seke**-de kutute unze Shir rott m-koos á da-o wu yage ka ye nome ur-**ba'as** n-ga piishe ut-ma á,

²⁶ remen wu kutute na kashi-wu ro. Un kaane, a nep Shir kashi-wu komo myet wu shere un Yeso à, wua warag kashi un net.

²⁷ Yatt-yo a hette us-ses á! ¿A nom us-ses remen a nomote o-**karamsa** o-dorotte? Ay! Amba Shir so'oste **ba'as**-ut na remen a shereg.

²⁸ A nep Shir ro m-hyan un hun-ne untun kashi-ye remen sher-mo un ye cot, yanze remen dorotte-o o-**karamsa** á.

²⁹ Shir-o un **Yahuda**-ne ye cot á. ¿Wu ro ka Shir o un hun-ne kap? Eba, wu ro Shir ye un hun-ne kap.

³⁰ Shir gaan ye, wu ro un muut un **Yahuda**-ne tete be-de un wu remen sher-mo un ye. Wu ro komo m-muut un ye ro **Yahuda**-ne á tete be-de un wu remen sher-mo un ye.‡

³¹ ¿A muut o-**karamsa** hwaa remen a shereg o-nip? Kò hiin, un suge-de un kaane ma, te nepste jip unze **karamsa**-o ro ur-bon ne.

Bor-qs nass

Sher-m Ibrahi

¹ ¿Ya a he m-zee ne mosse un **Ibrahi** ne, ko-yan-ga'e na, un ma-to m-sher?

² Urege Shir hyanag **Ibrahi** kashi un net-wu, **Ibrahi** kumug rii-yo un uk o-cin, amba yanze be-de Shir á.

³ Ma-to Shir zeeg, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwore Shir egt wu kashi un net."*

⁴ Wu ro un nom un senge-mo un hwor-ye a tope wu à, yar-mo á. Kaane ro remen senge-mo un wu mo.

⁵ Amba Shir ro muut un **ya-ur-ba'as** kashi be-de un wu remen sher-mo un ye, yanze remen senge-mo un ye á.

⁶ Un Ma-to Shir, **Dawuda** rworog ma-to un kwum-o ro be-de un net-wu ro kashi be-de Shir à, yanze remen senge-mo net nome mo á. **Dawuda** zeeru:

⁷ "Ya-o-kwum-ye, ye a sokse **ba'as-to** un ye à,
Shir a baks un **ba'as-to** un ye ne á.

⁸ Wa-o-kwum-wu, wu Yawe a do m-baks
un rii-to un ba ur-bon ne, to wu nome á."†

⁹ ¿Yan ka kwum-o, o un **Yahuda**-ne o, ye a koe à cot? ¿Kò myet un ye ro **Yahuda**-ne á, ye a koe á? Yo te m-zee à, yo ro, "**Ibrahi** shereg be-de Shir," o rwore a zett "wu kashi un net be-de Shir."‡

* **Bor-qs tet:22 3:22** Hyen komo: Gara 2:16. † **Bor-qs tet:25 3:25** Ka gom-to to ro na muut m-jim remen a bakste unze n-ton o-akwati o swor o-nu o Shir. Yan-Cqw be-de un kon-se Shir ro wuus m-hyo n-ton o-gaan cot kò o ke hak-o. ‡ **Bor-qs tet:30 3:30** Hyen komo: Kara 6:4; Gara 3:20. * **Bor-qs nass:3 4:3** Hyen komo: Taka 15:6; Gara 3:6. † **Bor-qs nass:8 4:7-8** Hyen komo: Bng 32:1-2. ‡ **Bor-qs nass:9 4:9** Hyen komo: Taka 15:6.

¹⁰ ịQ ke da-o nẹ a zee **Ibrahi** kashi ụn net be-de Shir? ịRii-yo a koot wu o ko se da-o a koose wu à? Ma-to o-nip to ro rii-yo a koot wu o.

¹¹ Cin ba a ro **koog** wu, Shir goste wu kashi ụn net remen **Ibrahi** shereg ụn wu. Ka **ko**-de ro m-sha, o-napa nẹ sa o zee sher-mo ụn wu. Remen kaane, **Ibrahi** waragte tato-o ya-m-sher be-de Shir, ye a esse untun kashi ụn hun-nẹ à, ko de nomte à a ko ye á. §

¹² Ụn kaane, komo **Ibrahi** waragte tato-o ụn ye a ko, ye shere be-de Shir à. Ba remen ko-de a ko ye ụn hond ụn de á. Amba bo **Ibrahi** nome cin ba a ụn ko wu à, ye dekuru sha-mo ụn sher-m **Ibrahi** mo wu rotte à.

Swor o-nu o Shir be-de ụn hun-nẹ ye shere à

¹³ Shir sworog o-nu ụn **Ibrahi** nẹ ụn baag-o ụn wu nẹ ụnze wu ya'as ye hono o-dak. Ka swooru nu-o Shir ụn nom o ba remen **Ibrahi** nomog o-dorotte o o-**karamsa** á, amba remen sher-mo ụn wu be-de Shir. Shir hyanag wu kashi ụn net.*

¹⁴ Urege yan-dore o-**karamsa** ye a he m-'ya ụn hono o-dak, ai sher-mo ụn net waktute o ka hwaa, komo nu-o Shir swore à o m-zar o. †

¹⁵ Shir ro ụn nom us-ryaab a pesse **karamsa**-o ụn wu. Amba be-de ro ba o-**karamsa** à, yatt bo a he m-nom a nomot koob-de o-dorotte kané á.

¹⁶ Remen kaane, sher-mo ro 'wun-de ut-ma kap. Shir ụn ya'as na swor o-nu o ụn wu m-yar, hur-ur gaan. A gokste o, yanze remen a nomog o-dorotte o o-**karamsa** á, amba remen sher-m na untun sher-m **Ibrahi**. **Ibrahi** wu ro tato na kap. ‡

¹⁷ Ma-to Shir zeeg, "**Ibrahi** a warag tato-o ụn hun-nẹ ye ut-dak deen." § Ka swooru nu-o a hyenuste o cas be-de Shir wu **Ibrahi** shere ụn wu à. Wu ro ụn 'ya ụn marganne hoog à, gom-to ụn wu komo to ro ur-beeb nẹ de ụn nom ụn rii-yo rokne á, a hyen yo.

¹⁸ Ko de nomte sakt-o **Ibrahi** waragte sa o zee hwaa, kap ụn kaane nẹ wu reeg co ụn sakt-o ụn wu, komo wu sher har wu warguru tato-o ụn hun-nẹ ye ut-dak deen. To ka komo kaane Shir ruru wu, ụnze, "Baag-o ru a nom ut-moor deen."*

¹⁹ Sher-m **Ibrahi** mo muun jim á, ko da-o wu woose us-hak o-zungu à [100], wu nepste beeb-de ụn wu teeste, **Saratu**, ne'a ụn wu, komo da-o o-mat aragsutu wu. †

²⁰ Amba be-de ụn swor o-nu o Shir, **Ibrahi** wong hur-de ụn wu be-ut yoor á. Wu dooru m-sher be-de Shir, wu ya'asuru Shir m-seps.

²¹ **Ibrahi** shereg ụn hur-de ụn wu, ụnze, Shir a hoks m-shoos ụn swooru nu-o ụn wu.

²² Remen sher-mo ụn wu, wu warguru kashi ụn net be-de Shir.

²³ Bo a gene ụn Ma-to Shir à, "A zeeru wu kashi ụn net be-de Shir." Rem **Ibrahi** o cot a gente á.

²⁴ Amba a ụn gen to ka rem na, na ye Shir he m-muut kashi ụn hun-nẹ be-de ụn wu à, na ye shere ụn wu 'yonse Yeso Wan-Koyan be-de ut-marimar à.

²⁵ Remen **ba'as**-ut na o rwo'e Shir ya'aste Yeso wu meret a 'yons wu ụn hoog nẹ remen a waragte ba **ur-ba'as** be-de Shir. ‡

Bor-ụs taan

Tete ụn Shir nẹ

§ **Bor-ụs nass:11 4:11** Hyen komo: Taka 17:10. * **Bor-ụs nass:13 4:13** Hyen komo: Taka 17:4-6; 22:17-18; Gara 3:29. † **Bor-ụs nass:14 4:14** Hyen komo: Gara 3:18. ‡ **Bor-ụs nass:16 4:16** Hyen komo: Gara 3:7. § **Bor-ụs nass:17 4:17** Hyen komo: Taka 17:5. * **Bor-ụs nass:18 4:18** Hyen komo: Taka 15:5. † **Bor-ụs nass:19 4:19** Hyen komo: Taka 17:17. ‡ **Bor-ụs nass:25 4:25** Hyen komo: Isha 53:4-5.

¹ Remen kaane, bɔ a warge kashi remen a shereg be-ur Yeso à, m-moka a kumug gwugwu-mo ur-hur be-de Shir. Mo haane be-ur na remen ka rii-yo Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na nome à.

² Remen a shereg un wu, **Kiristi** ya'ag na keer-de un kum un yar-mo Shir. A she'et un cow-yo un ka yar-mo komo a nom o-zak un saktɔ-o un seps-mo Shir.

³ Amba ka o cot á, a o-zak un koob-ur na, remen a nepste koob-ur a do na ur-joose.

⁴ Joose-ur ro m-hante un kashi ur-she'et, kashi ur-she'et komo de ro m-hante o-saktɔ.

⁵ Ka saktɔ-o komo oa 'ye na m-'e á ko hiin, remen Shir kutute na was-mo un wu wase un na ne à deen, un beeb-de un **Kukt-o Shir** o wu ya'u na à.

⁶ A hoks m-gu hi un na á. Bɔ da-o Shir esse nome à, **Kiristi** marag remen **ba'as-ut** na.

⁷ Ro rem ne wu ken wu mer remen wu ro kashi un net à, amba a taage un wu ken wu, wu he m-mar remen net-wu ro un nom un rii-yo ur-bon à.

⁸ Amba Shir kututu na wu waste un na ne, cin da-o a ro ya-ut-**ba'as** à, **Kiristi** marag rem na.

⁹ M-moka bɔ a warage kashi un hun-ne be-de Shir remen mar-m Yeso à, Yeso a ruut na be-de un ryaab-se Shir.

¹⁰ Urege cir-mo un n-ga da-o a ro un yage-to Shir à, Shir hongsu na un wu ne, un mar-m Wa un wu. Yagunte m-moka bɔ a ro nay-ne ye un wu à, a kum gwu be-de un hog-m Yeso.

¹¹ Amba arge kaane, komo a o-zak un rii-yo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nome wu hongsutu na un Shir ne à.

*Ba'as-ur Adamu hantute m-mar,
mar-m Kiristi hantute m-hoog*

¹² Bɔ **ba'as-ur** cowne un hono o-dak remen wan-gaan **Adamu** à, ka **ba'as-de** hante m-mar. Mar-m ro un hi-de un ko wu ke net-wu, remen myet a ba'asute.*

¹³ Ba'as-ur ro kon un hono o-dak rii-yo **karamsa-o Mosa** woonte, amba a m-oog **ur-ba'as** be-de **karamsa-o** rokne á.

¹⁴ Myet un kaane ne, mar-m nomog ut-gwomo to un hun-ne myet cir-mo un da-o **Adamu** har da-o **Mosa**. Mar-m ro ut-gwomo to un hun-ne kap, un myet un ye jesse ka jin-o Shir bɔ **Adamu** jesse o à. Un yo ken cow-yo **Adamu** sha-m **Kiristi** mo, wu he hante un yar-mo Shir à.

¹⁵ Amba yar-mo Shir ya'e na à ro un hon un **ba'as-ur Adamu** ne. Remen **ba'as-de** un ka wan-gaan-wu rwog hun-ne deen marag. Amba yar-mo Shir nomog deen, un ka wan-gaan-wu, Yeso **Kiristi**, wu Shir ya'ase m-yar à. Yeso sokste **ba'as-to** un hun-ne deen.

¹⁶ Komo yar-mo Shir un hon mo ro un **ba'as-ur Adamu** ne. Ka **ba'as-ur** gaan-de hantute m-sabre, amba yar-mo Shir muutu na ba **ur-ba'as** ko de a nomte ut-**ba'as** deen à.

¹⁷ Mar-m nomog ut-gwomo to un hun-ne remen **ba'as-ur Adamu**. Amba a hongse mo un hongse-mo Yeso **Kiristi** hongse na un Shir ne á. Shir ya'aste na yar-mo un wu. Wu gokste na rem Yeso, a waragte kashi un hun-ne be-de Shir. A nom ut-gwomo m-hoog ne un Yeso **Kiristi** ne.

¹⁸ Ur-kom, bɔ **ba'as-de** un wan-gaan hante o-sabre un hono o-dak kap à, kaane ka rii gaan-yo kashi, yo **Kiristi** nome à, yo hante gwu remen kowan, bɔ Shir muute hun-ne kashi un hog pu-o à.

¹⁹ Bɔ hun-ne deen warge ya-ut-**ba'as** remen koob-de o-dorotte o un wan-gaan à, kaane komo hun-ne deen he m-warag kashi remen dorotte-o un wan-gaan.

* **Bɔr-ɔs taan:12 5:12** Hyen komo: Taka 3:6.

²⁰ Shir ɔn ya'as **Mosa** o-**karamsa** remen **ba'as-de** rwuunté cas. Amba da-o **ba'as-ɔt** do ɔt-moɔr à, yar-mo Shir dooɔrɔ ɔt-moɔr deen.

²¹ Wu ɔn nom kaane, remen bo **ba'as-ur** nome ɔt-gwomo m-mar à, kaane yar-mo Shir ro ɔt-gwomo m-moka. Mo he na m-hante ɔn hoog-o ba m-ta remen kashi m-hoog, ɔn bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

Bɔr-ɔs cind

Kiristi jetemte beeb-de ɔr-ba'as

¹ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen Shir ma'astú na ɔn sokse **ur-ba'as** komo wu dootú na m-yar?

² Ay! A mereste **ur-ba'as**, ¿re he m-nom a senguete nom **ur-ba'as**?

³⁻⁴ Bo a yo'ose na n-me m-ho à, a marag komo a bish na ɔn **Kiristi**. A ɔn yo'os na n-me m-ho remen a she'ette she'et-de ɔn hoog pu-o, bo a 'yonse Yeso ɔt-marimar à, ɔn seps-mo Shir Tato na. Kaane a kume no hoog.*

⁵ Bo a warge gaan ɔn mar-mo ɔn wu à, kaane a he m-warag gaan ɔn wu ne ɔn ine-mo ɔn wu ɔt-marimar.

⁶ Remen a nepste unze wur-ɔt na, ɔt-ɔt a kamag to n-ton o-ce ɔn wu ne, remen a dosste wur-to **ur-ba'as**. A ɔn nom kaane, untaase a senge guw-mo **ur-ba'as**.

⁷ Urege net marag ɔn **Kiristi** ne, wu possute be-de ɔn beeb-de **ur-ba'as**.

⁸ Bo a mare ɔn Yeso **Kiristi** à, a shereg a she'et ɔn **Kiristi** ne komo.

⁹ A nepste Shir 'yonste **Kiristi** ɔt-marimar, komo wua do m-mar á. Mar-m mo kus ur-beeb ne be-de ɔn wu á.

¹⁰ Ka mar-mo wu mare à, wu ɔn mar so-o gaan cot remen wu jeste beeb-de **ur-ba'as**. Amba m-moka wu dek hoog-mo ɔn 'ya ɔn Shir m-seps.

¹¹ ɔn bu-o gaan, hyan no hi ɔn no merse bo **ba'as-ur** a garamse no á, amba hyan no hi ɔn no m-hoog ne be-de Shir n-me ɔn **Kiristi** Yeso.

¹² Remen kaane, no yage **ba'as-de** nomot ɔt-gwomo ɔn wur-ɔt no to he m-mar á, har no dorute ayewe-to ɔn rii 'yo-yo ɔn con-to o-wur á.

¹³ No yage dok-to ɔn wur-ɔt no nomot **ur-ba'as**, har to waktute rem-se men-ɔt jaas-to á. Amba ya'as no Shir wur-ɔt no, sa o zee ye a rwunte be-de m-mar ye kumuru hoog à, komo no ya'as wur-ɔt no myet remen kashi m-senge.

¹⁴ No jar **ba'as-de** nom ɔt-gwomo be-ur no á, remen **karamsa**-o rott ur-beeb be-ur no á, se yar-mo Shir.

Guw-ŋe be-de Shir remen a nomotu wu kashi m-senge

¹⁵ ¿Re o ka ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen a ɔn kus-o o-**karamsa** á, se yar-mo Shir? Ay! Ko hiin!

¹⁶ ¿No nap unze no ya'aste hi ɔn no be-de ɔn wu ken, wu no he m-nome o-dorotte untun guw-ŋe? No guw-ŋe ye no ro be-de ɔn wu no m-nome o-dorotte à. No guw-ŋe ye be-de **ur-ba'as**, de ro m-woot ɔn net be-de m-mar à, ko ne be-de o-dorotte o ro m-woot ɔn net be-de ɔn kashi ur-she'et be-de Shir.

¹⁷ Amba ur-bongon be-de Shir, remen n-ga no guw-ŋe ye **ur-ba'as** ye, amba m-moka, hur ɔn no ro ɔn nom o-dorotte o ɔn myet gon yoos-de no kume à.

¹⁸ M-moka Shir uste no be-de guw-mo **ur-ba'as**, no waragte guw-ŋe ye Shir be-de ɔn nom ɔn kashi m-senge.

* **Bɔr-ɔs cind:3-4 6:3-4** Hyen komo: Koro 2:12.

¹⁹ Mɛ ɔn kutu nɔ sha-mɔ guw-ŋe remen nɔ nept, remen kende-ur nɔ. N-ga nɔ weste m-ya'as ɔn dok-to ɔn wur-ut nɔ ɔn nɔm ɔn rii-yo ɔn ergen ɔn yo ba ur-bon nɛ. M-mɔka ya'as nɔ wur-ut nɔ myet ɔn guw-mɔ ɔn kashi m-senge be-de Shir, remen Shir muutu nɔ ba **ur-ba'as**.

²⁰ Da-ɔ nɔ ro ɔn guw-mɔ **ur-ba'as** à, ho-m nɔ ro kon ɔn kashi m-senge á.

²¹ ¿Ya nɔ kume nɛ ɔn rem-se nɔ nɔmɛ se warge nɔ se m-'e à? Ur-'yons de ɔn ka rem-se mar-mɔ.

²² Amba m-mɔka, nɔ possute be-de **ur-ba'as**, nɔ waragte guw-ŋe ye Shir. Kwum-ɔ nɔ he m-kum kanɛ à ɔ ro hoog-mɔ ba m-kukop, ɔ he nɔ m-rwo nɔ kumut hoog-mɔ ba m-ta.

²³ 'Yons-de **ur-ba'as** mar-mɔ, amba yar-mɔ Shir hoog-mɔ ba m-ta mɔ ro be-ur **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na.

Bɔr-ɔs ta'voor

Untun sha-mɔ ut-ge

a ro nɔ ɔn Kiristi nɛ à

¹ Or re nɛ, bɔ nɔ nepse yo **karamsa**-o ro à, nɔa jiish m-nap yo um he m-rwor à, **karamsa**-o ro m-nɔm ut-gwomo to ɔn net-wu ro ɔn hoog nɛ à cot.

² A gute m-sha be-de ɔn ne'a-wu ut-ge, wu ro ɔn kus-ɔ ɔn **karamsa**-o campo ɔn wu, wu ro ɔn hoog nɛ. Amba urege campo ɔn wu marag, wu possute ɔn **karamsa**-o gagu wu be-ur campo ɔn wu à.

³ Remen kaane, urege wu gaag wu ken campo-wu, ba campo ɔn wu ɔn mar, a zee wu ko-wa-o-ás. Amba urege campo ɔn wu mereste, wu ro ur-keer nɛ be-de o-**karamsa** hor-wu geet wu, wu ken wu ge'e wu a eeg wu "Ko-wa-o-ás" á.

⁴ Kaane nɔ ro or re nɛ, mar-m **Kiristi** n-ton o-**kan** mɔ rwo'og nɔ waragte margan-ŋe be-de o-**karamsa**. ɔn kaane nɔ waragte kang-o gaan, ɔn ka wu Shir 'yonse nɛ ut-marimar à remen a nɔmoté Shir senge-mɔ ur-bon.

⁵ Remen da-ɔ a ro ɔn she'et-de ɔn con-to o-wur, **karamsa**-o senguru na ut-swow be-de ɔn saw-to ɔn rɛrem-mɔ o-wur cone à, a senguru nɔm ɔn yo he na hante m-mar à.

⁶ Amba m-mɔka Shir ruutu na o-**karamsa**, remen a mereste ɔn yo ro gaku na à. M-mɔka a hoks nɔmɛ ɔn Shir m-senge ɔn cow-yo ɔn hoog-m pu-mɔ mɔ ɔn Kukt-ɔ ɔn wu. Senge-m 'wutum mɔ a gene o-**karamsa** n-ga à mɔ aragsute.

Karamsa-o Mosa

un beeb-de ur-ba'as nɛ

⁷ To, ¿ya a he m-zee nɛ? ¿**Karamsa**-o waragte ɔ ka **ba'as-de**? Ay! Mɛ roa nep yo **ba'as-ur** ro á, se da-ɔ **karamsa**-o Shir ruru mɛ à. **Karamsa**-o ro zeege mɛ, mɛ nɔm shoob-de ɔn rii-yo ɔn net á. Mɛ roa nep yo shoob-de ɔn rii-yo ɔn net ro á.*

⁸ Amba remen ka **karamsa**-o Shir ɔ, ɔ hante **ba'as-ur** kumut o-cow yo ɔn 'yons ɔn gop ɔn de ɔn kap ka yo Shir wene be ɔn de à! A ro zeege **karamsa** ro kon á, **ba'as-ur** roa kum ur-beeb á.

⁹ Um ro ɔn hoog nɛ n-ga, mɛ ro nak yo **karamsa**-o ro á, amba da-ɔ um nape ɔn ɔ nɛ à, **ba'as-ur** inuru ɔn hoog nɛ,

¹⁰ um maruru. **Karamsa**-o depe ɔ hante hoog à, ɔ hanturu mɛ m-mar mɔ wongsu mɛ ɔn Shir nɛ à.

¹¹ Ba'as-ur kumuru ka keer-de, de raksu mɛ ɔn bu-yo o-**karamsa** de hooru mɛ.†

¹² Remen kaane, o-**karamsa** ɔn hi ɔn de ɔn ɔ ba m-kukop ɔ ro, ka **karamsa**-o kashi-ɔ komo ɔ ro ur-bon nɛ.

* **Bɔr-ɔs ta'voor:7 7:7** Hyen komo: Rwuu 20:17; Kara 5:21. † **Bɔr-ɔs ta'voor:11 7:11** Hyen komo: Taka 3:13.

13 ¿A zee ɔ ká, ka **karamsa**-o, ɔ ɔr-bon ɔ, ɔ hantu me m-mar? Ay, kɔ hiin! Ba'as-de hantu me tɔ ka. Be-de un ka **karamsa**-o ɔr-bon ɔ **ba'as**-ur hantu me m-mar, remen a nept 'wun-de **ur-ba'as**. Kaane ɔ ka **ba'as**-ur rwuune cas un kom-de un yo-mo un de ne.

*Gun-de ro be-de un net
remen ba'as-de un wu à*

14 A nepste unze **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à, ɔ un rwuun un **Kukt-o Shir**. Amba me net-wu temb, komo a bak me untun ko-guw-wu **ur-ba'as**.

15 Me nap yo me m-nom á, remen yo hoog-m re cone um nom à, yo yo me m-nom á. Komo yo me cone um nom á, yo me m-nom.‡

16 Urege me m-nom yo me cone m-nom á, um gokste ma-to o-**karamsa** nip-o.

17 Me wu un hi un de ro un nom un ka rii-yo á, amba **ba'as-de**, de ro be un de à.

18 Um nepste, me m-nom un rii-yo ɔr-bon á, un barag-ɔs re se un ko-hun. Remen me un zak-o un nom un rii-yo ɔr-bon, amba me hoks yo m-nom á.

19 Me o-sakto ne um nomot rii-yo ɔr-bon, amba me m-nom un men-ut jaas-to, to me cone um nom á.

20 Urege um nomog yo me cone m-nom á, waragte ɔ ka me wu ro yo m-nom un hi un de á, ka **ba'as-de** de ro ɔr-she'et be un de à, de de ro yo m-nom.

21 Um hyanuru yo waragte me ɔr-wet me cone m-nom un rii-yo ɔr-bon, amba um hyanuru yo me hoks m-nom à men-ut jaas-to tɔ temb.

22 N-me un duw-de un hur un de me m-hyan un bon-de un **karamsa**-o Shir.

23 Amba un wur-o re me m-hyan un yo ken rii-yo ro ɔt-mur un hur un de. Yo garamsute me, yo muutu me ko-guw-wu **ur-ba'as**.

24 Um tuk! Um waragte rii-yo ɔr-'won! ¿Wa he me m-gu un ka wur-o he me rwo m-mar à?

25 Um bomog Shir wu gu me à un beeb-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na!

Amba m-moka ka um ro, n-me barag-ɔs re um conog m-nome **karamsa**-o Shir o-dorotte, amba wur-o ma-hun rwo'og me guw-mo **ur-ba'as**.

Bor-ɔs eer

Ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir

1 Remen kaane m-moka, piish ɔt-ma tɔ m-mar tɔ kus á, be-de un ye ro un gam-o ɔr-hi un **Kiristi** Yeso ne à.

2 Remen be-ur **Kiristi** Yeso, **karamsa**-o o-Kukt ka ɔ ro un 'ya un hoog à, ɔ rwo'og me* m-posse be-de un beeb-de **ur-ba'as** m-mar ne.

3 Yo **karamsa**-o wɔ hokse m-nom á remen kende-de un wur-o ma-hun, yo yo Shir nome. Shir tomonte Wà un wu wan-gaan cot un sha-mo un wur-ut na tɔ **ur-ba'as** remen wu waragte rii-yo ɔr-**seke** rem **ur-ba'as**, Yeso doste komo beeb-de **ur-ba'as** un wur-ut na.

4 Shir un nom kaane, remen myet kashi un rii-yo **karamsa**-o zee a nom à, Shir shooste yo un na, ye ro ɔr-she'et un beeb-de un **Kukt-o Shir** à, yanze un barag-se ma-hun á.

5 Ye ro ɔr-she'et bɔ barag-se un ye se ma-hun zee ye à, hur-de un ye shiishe un yo barag-se un ye se ma-hun cone à. Amba ye ro ɔr-she'et bɔ **Kukt-o Shir** zee ye à, hur-de un ye shiig un yo **Kukt-o Shir** cone à.

6 Muut ɔr-hi un barag-se ma-hun ro un hante m-mar, amba muut ɔr-hi un rem-se **Kukt-o Shir** ro un hante un hoog, un gwugwu-mo ɔr-hur ne.

‡ **Bor-ɔs ta'voor:15 7:15** Hyen komo: Gara 5:17.

* **Bor-ɔs eer:2 8:2** Tɔ ken takurda-tɔ un ɔt-Girik zee wɔ.

⁷ Myet wu muute hi-de un wu un barag-se ma-hun ne à, wu waragte wa-ut-yage to Shir o ká. Remen wu nome **karamsa-o** Shir o-dorotte á, komo wua hoks á.

⁸ Ye ro m-nom o-dorotte un yo barag-se ma-hun ye zee à, Shir a hoge rerem-mo un gon ka hun-ne ye á.

⁹ Myet un kaane ne, **ba'as-de** ma-hun de gamsu no á. Amba **Kukt-o Shir** o gamsu no, urege **Kukt-o Shir** ro ur-she'et n-me hur un no. Myet wu rotte Kukt-o **Kiristi** á, **Kiristi** nap wu á.

¹⁰ Urege **Kiristi** ro ur-she'et be-ur no, ko de wur-ut no ro un cow-yo m-mar remen **ur-ba'as** à, **Kukt-o Shir** a 'ye no hoog remen Shir gokste no kashi un hun-ne.

¹¹ **Kukt-o Shir**, o 'yonse Yeso ut-marimar, ro un hur-ur no. Wu wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar à, wua 'ye no hoog un wur-ut no to m-mar un bu-yo un Kukt-o un wu o ro un wur-ut no à.†

¹² Remen kaane, or re ne, a us-nu ne a sew, a dore yo barag-se ma-hun na cone a nom á.

¹³ Urege un she'et-ur no, yo barag-se ma-hun zee no no nom à, yo no m-nom, noa mer. Amba urege no un she'et-de o-dorotte o un yo **Kukt-o Shir** zee à, no yage komo nom **ur-ba'as**, noa nom hoog.

¹⁴ Ye **Kukt-o Shir** ro un teke co à, yakar-ye Shir ye.

¹⁵ **Kukt-o Shir** o a ya'u no à, o un guw-ne o á, remen kaane no she'et o-gyer ne á. Amba ka Kukt-o o he na m-rwo a waragte yakar-ye Shir, un beeb-de un ka Kukt-o a hette aag un Shir a zee, "Abba!‡ Tato na."§

¹⁶ **Kukt-o Shir** un o ma na kukt-o ne ro na m-rure cas unze na yakar-ye Shir ye.

¹⁷ Bo a ro yakar-ye Shir à, a waragte ya-ur-gwuug o ka. Yan-re un gwuug-de un kwum-o Shir, un nay-ne ne ye un re ur-gwuug mosse un **Kiristi** ne. A su'e ur-koob un **Kiristi** ne, a sekemsu na mosse un wu ne.*

Shir a 'ye yakar-ye un wu m-seps

¹⁸ Um nepste o-nip, a hongse seps-mo Shir he na m-ya kane n-co un koob-de a m-swo ne m-moka á.

¹⁹ Myet yo Shir nome à, ro un o-dish ne o m-hyan un da-o Shir he m-rwunte un ye ro yakar-ye un wu à.

²⁰ Yo Shir nome à, yo hyanag ra-o ut-men, yanze un con-mo un yo á, amba remen kaane Shir cone, a nom yo o-saktó ne.†

²¹ Yo Shir nome à un hi un de un yo a posse un guw-mo ur-wum, yoa kum ur-keer de m-posse m-seps ne mo a he m-ya un yakar-ye Shir à.

²² A nepste har caane yo Shir hwoone à ro us-'yong sa o zee ne'a-wu ro un ma-to o-mat à.

²³ Ba yo Shir hwoone à ro us-'yong un hon-de un yo á, har un na ne. Na ye gokse **Kukt-o Shir** o a takne na m-ya'a a us-'yong un hoog-m na, a ur-'er ur-gop ne deen remen Shir muutu na yakar-ye un wu hond hond komo wu rur wur-ut na, wu 'ye na komo keer-de m-posse.‡

²⁴ Remen ka saktó-o o a kumte gwu na. Amba a hyense yo a o-saktó un yo à, ai, saktó-o o kuse á. ¿Wan wu ne ro saktó-o un yo wu kumse à?

²⁵ Amba a ro un saktó un rii-yo a kume á, a m-'er un yo un jaab-o ut-men.

²⁶ Un kaane **Kukt-o Shir** ro na m-gu un koob-de un beeb-ur na. A nap bo depe a kon á, **Kukt-o Shir** ro us-kon be-de Shir rem na us-'yong ne se ba un hoks m-rwunte ut-gom.

† **Bqr-qs eer:11 8:11** Hyen komo: 1Kor 3:16. ‡ **Bqr-qs eer:15 8:15** ut-Arameki: Abba. § **Bqr-qs eer:15 8:15** Hyen komo: Mark 14:36; Gara 4:6. * **Bqr-qs eer:17 8:15-17** Hyen komo: Gara 4:5-7. † **Bqr-qs eer:20 8:20** Hyen komo: Taka 3:17-19. ‡ **Bqr-qs eer:23 8:23** Hyen komo: 2Kor 5:2-4.

²⁷ Shir komo, wu nape hur-de un net à, nepste barag-se o-Kukt, remen Kukt-o ro m-kon remen yakar-ye Shir un bu-yo Shir cone à.

A aragte ye re na ur-gun

²⁸ A nepste un hon un rii kap Shir ro un nom un rii-yo ur-bon, remen ye wasse un wu ne à. Wu nom komo kaane un bu-yo un zonge-to un wu.

²⁹ Remen ye Shir ekse à, ye wu m-hus ye waragte untun Wa un wu, remen Wa un wu waragte mat-de co wu o-hur be-de un hen-ne ye ut-moor.

³⁰ Remen ye Shir daage à, ye wu aage. Ye wu aage à, ye wu ro m-muut yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu. Ye kume she'et-de un ba **ur-ba'as** be-de un wu à, ye ye komo wu sepse.

Was-mo Shir n-me un Yeso Kiristi

³¹ Un gwot-o un ka ma-to, zya a he m-zee ne? zUrege Shir ro na m-tose wa he nom ur-hwu'us un na ne?

³² Shir wen na Wa un wu à, amba wu ya'astu wu rem na kap. zWua hoks na ya'as un koyan kom-ut yoor á?

³³ zWa he m-heet us-cetente se un ye Shir daage à? Ko net! Shir un hi un de un wu muute ye yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu.

³⁴ zWa bo'ose na m-kaps? Ko net! Yeso **Kiristi** marag, ko a zee, Shir 'yonste wu ut-marimar, m-moka wu ro tara ur-re de Shir. Wu ro us-kon be-de Shir rem na.

³⁵ zYa he na m-wongse un was-m **Kiristi** ne? zRange-o? zKo swo ur-koob, ko mer, ko koob-de un rii, ko o-ra, ko m-mar? Ko rii!

³⁶ Bo Ma-to Shir zee à,
“Rem ru te m-swo ur-koob de m-mar koyanda.

A na m-nak untun ca-yo a heete be-de un pan à.”§

³⁷ Un ka rem-se a argute hun-ne zee na, a reeg ur-ho cot remen was-mo **Kiristi** wasse na à.

³⁸⁻³⁹ Um nepste ko hiin sea woongsu na un was-mo Shir ro na m-was un **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na á:

ko m-mar,
ko hoog,
ko **yan-tom-ye Shir**,
ko **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**,
ko m-moka,
ko da-o roone à,
ko yan-go un gwomo-to,
ko m-pipir,
ko ur-duw,
ko yo ken rii-yo un hon,
myet se bo'os se wongse na un was-mo Shir ne á.

Bor-ɔs jero

Shir dak hun-ne ye o-Isra

¹ Un essente un de wu ma **Kiristi**, yage um rurutu no yo ken rii-yo, komo **Kiristi** Yeso wu ro me m-su'e, unze ka ma-to nip-o. Komo hur un de un **Kukt-o Shir** ne nepste kaane o.

² Hur un de ro m-naase, un tuk-mo ut-men ne deen, ba ur-me'et.

³ Mɛ m-hyan remen ɔr re ne yan-baag-o re **Isra**-ne yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne, man hoks m-ess Shir wu wongsu me be-ur **Kiristi**, wu huu me nu-o yo-o urege o he m-rwo ye kumut gwu.

⁴ Ye **Isra**-ne, ye Shir muute yakar-ye un wu a, wu kutute ye seps-mo un wu. Wu sworog us-nu un ye ne. Wu ya'asuru ye **karamsa**-o **Mosa**. Wu kutu ye bu-yo ye hette wu m-kwukt mo, o-nip a. Wu dooru ye sure us-nu.*

⁵ **Ibrahi**, **Ishaku**, un **Yakubu** ne ro mong-ne un ye ne ya-n-ga-ye, **Kiristi** un ce un wu ko-**Isra**-wu un mat-de un ko-hun. Komo, wu Shir wu. Wu ro gwomo-to un koyan a, komo wu wooste a 'ye wu ur-bongon har da-o ba m-ta, **amin!**

⁶ Yanze swor o-nu o Shir un warag hwaa a, remen myet o un hun-ne ye o-**Isra** ye ro hun-ne ye Shir a.

⁷ Komo yanze myet yan-baag-o **Ibrahi** ye ro yakar-ye Shir a. Remen kaane, Shir zee **Ibrahi**, "Be-ur **Ishaku**† o o he m-kum un ka yakar-ye um surute wo nu a."‡

⁸ Yakar-ye a mate o-wur a, ye ro yakar-ye Shir a, amba ye a m-kum un bu-yo un swor o-nu a, ye ro yakar-ye Shir ye o-nip.

⁹ Baks no yo Shir zee a, da-o wu sure **Ibrahi** o-nu a, "Da-o wo'e, man muusune, **Saratu** komo a met wan-campo."§

¹⁰ Mo ken sha-mo ro kon komo. Yakar **Rebeka** tato-o gaan ye ro, wu ro tato na **Ishaku**.

¹¹⁻¹² Amba rii-yo a met ka pese-ne ye, Shir russute **Rebeka** unze, "Sek-wu a nome wa m-guw."* Kaane to nome rii-yo ye nomot rii-yo ur-bon ko yo un ba ur-bon. Shir un zee kaane a nept wu ro un daag un net bo wu cone a yanze remen senge-mo un net a.

¹³ Bo Ma-to Shir zee a, "Um conog **Yakubu**, um ginumte **Iso**."†

¹⁴ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A zee o Shir ro m-koos ne? Ay! Ko hiin!

¹⁵ Remen Shir zee **Mosa**,

"Wu um cone um hyen 'won-de un wu a,

man kutu wu ur-'won,

Wu um cone um nome wu ur-ho a,

man nome wu ur-ho."‡

¹⁶ Yanze remen con-mo un net ko senge-mo un wu a, amba un 'won-de Shir cot.

¹⁷ Ma-to Shir zee ko-Gwomo-wu o-**Masar**, "Me un sagbu wo ut-gwomo remen um kutute hun-ne beeb un de be un du, komo a ko'ote jin un de ko kene un hono o-dak."§

¹⁸ Un kaane Shir ro un hoge ur-'won de un wu wu cone a, wu ro un rwo ur-cikt un hur-de un wu cone nom ur-cikt a.

Ryaab-se Shir un 'won-de un wu ne

¹⁹ Wu ken wua hoks me m-zee, "Urege kaane o, ¿remen yan o Shir hette hyan un **ba'as**-ur na? ¿Wa he m-wen un yo Shir cone a?"

²⁰ ¿Amba wo ro wa ne mat-de un net har ma-to sunutu wo un Shir ne? Rii-yo a nome a, yo wet m-zee wu nome yo a, "¿Ya o nomte me kaane?"*

²¹ Wu ro un ma-to ut-tur a wua hoks m-nom ut-ba bo wu cone a. Wua hoks m-nom un ba-ut gaan wu nom to ken tur-to remen ho-de o-biki, komo wu nom to ken tur-to remen duus ut-gwo.

* **Bor-ʉs jero:4 9:4** Hyen komo: Rwuu 4:22. † **Bor-ʉs jero:7 9:7** Ibrahi roog un ye ken yakar-ye amba Ishaku wu wa-wu Shir surte o-nu wua 'ye Ibrahi a. ‡ **Bor-ʉs jero:7 9:7** Hyen komo: Taka 21:12. § **Bor-ʉs jero:9 9:9** Hyen komo: Taka 18:10,14. * **Bor-ʉs jero:11-12 9:11-12** Hyen komo: Taka 25:23. † **Bor-ʉs jero:13 9:13** Hyen komo: Mara 1:2-3. ‡ **Bor-ʉs jero:15 9:15** Hyen komo: Rwuu 33:19. § **Bor-ʉs jero:17 9:17** Hyen komo: Rwuu 9:16 (ut-Girik). * **Bor-ʉs jero:20 9:20** Hyen komo: Isha 29:16; 45:9.

22 Kaane gwomo-to Shir ro, wua cun wu rwuunte ryaab-se un wu, un beeb-de un wu ne cas. Amba wu ro ur-joose, komo wu 'mo ur-hur be-de un ye depe wu nom us-ryaab un ye ne à. Ye Shir ro ur-'er wu saburse à.

23 Kaane wu cone komo wu rwuunte seps-mo un wu be-de un ye wu hoge 'won-de un ye à, ye wu esse cin ur-takan remen ye kumut seps-mo un wu à.

24 Na ye Shir aage à, yanze be-de un **Yahuda**-ne cot á, amba myet un ye ro **Yahuda**-ne á.

25 Bɔ a rwore un takurda-o Hoseya à unze:

“Ye ro hun-ṅe re á, man zee ye ‘Hun-ṅe re.’

Komo baag-o um ro ginumte n-ga à,

man zee o ‘Baag-o me m-con à.’ ”†

26 Komo,

“Un ka be-de a zee ye: ‘No hun-ṅe re ye á,’

un ka be-de a he ye m-zee,

‘Yakar-ye Shir wu un hoog.’ ”‡

27 **Ishaya** rworog ma-ut **Isra** un caari-o o-cor, wu zee,

“**Isra**-ne ro ut-moor ne

sa o zee hyereg-mo un riib-o m-sa,

amba un be-de un ye kusse à,

hun-ṅe hiin cot a he m-gu.

28 Yawe a piishe hono o-dak ut-ma,

kap ba un naas o-da.”§

29 Bɔ **Ishaya** ko-wan-Rwor un Ma-to Shir n-ga zee à:

“A ro zeege Yawe wu jiishe ur-beeb à

yaksutu na ye ken ye n-me un baag-o na á,

A roa wishé na untun bo-o o-**Sodom**,

a roa sabarse na untun bo-o o-**Gomora**.”*

Isra-ṅe sher be-de Shir á

30 To, ¿re o ka un ya? Ka ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-senge ye kumut ur-keer de un warag kashi hun-ṅe be-de Shir á, amba m-moka ye kumug, ka keer-de ye kume komo à, gon de a m-kum be-de m-she à de de.

31 Amba **Isra**-ne ye ro cone, ye warag kashi un bu-yo o-**karamsa** à, ye kum de á.

32 ¿Ya rwo'e kaane? Yo ro remen un bu-yo m-she yo ye kume á, se senge-mo un hi un de un ye. Ye püksuru un “ka ta'ar-de ro m-'rwo ur-pukse à.”

33 Bɔ ro gense un Ma-to Shir à unze:

“Gwot um rwo'og ta'ar-de ur-pukse

n-me o-Urusharima.†

Dea kaps hun-ṅe deen.

Amba myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á.”‡

Bɔr-ʉs op

1 Or re ne, yo hur un de jiishe m-con à, un kon-ʉs re ne be-de Shir yo ro, **Isra**-ne ye kum gwu.

2 Um nepste ye ya'aste hi un de un ye deen remen guw-mo Shir. Amba mo ka guw-mo un ye mo ba un bu-yo un nap-o nip-o á.

† **Bɔr-ʉs jero:25 9:25** Hyen komo: Hose 2:23. ‡ **Bɔr-ʉs jero:26 9:26** Hyen komo: Hose 1:10. § **Bɔr-ʉs jero:28 9:27-28** Hyen komo: Isha 10:22-23 (ut-Girik). * **Bɔr-ʉs jero:29 9:29** Hyen komo: Isha 1:9 (ut-Girik). † **Bɔr-ʉs jero:33 9:33** ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bɔr-ʉs jero:33 9:33** Hyen komo: Isha 8:14; Isha 28:16 (ut-Girik).

³ Remen ye nap bu-yo Shir rotte un muut un hun-ne kashi be-de un wu á, o rwo'e ye dorute barag-se un hi un de un ye. Ye senguru m-dore un bu-yo o-karamsa.

⁴ **Kiristi**, wu ro kom-de o-karamsa, remen a waragte kashi be-de Shir, se a shereg be-de un wu.

Gwu remen hun-ne o myet

⁵ **Mosa** zeeg unze net a hoks m-warag kashi be-de Shir n-me un dorotte o-karamsa. Wu un nom kaane da-o wu gene à, "Urege o conog o nom m-hoog, se o nomog kap yo karamsa-o zee à."*

⁶ Amba yo Ma-to Shir zee à yo ka, un bu-yo m-sheer net he m-warag kashi. "Wo zee un hur un du á, '¿Wa he m-da n-Ton?' " (Remen wu kyerguntute **Kiristi**)

⁷ ko ne o zee, "¿Wa he m-cow un kus-o o-dak?" (Wu 'yonsunte **Kiristi** ut-marimar).

⁸ Yo Ma-to Shir zee à, yo ka:

"Ma-to Shir ro yow yow un wo ne,
to ro un nu ru, un hur un du ne."†

Ka ma-to ro tom-o m-sheer o te m-ko'ot à.

⁹ Urege o rworog un nu-o ru unze Yeso wu ro Wan-Koyan, o shereg komo un hur un du unze Shir 'yonste wu ut-marimar, woa kum gwu.

¹⁰ Nip-o ka ma-to remen n-te ur-hur net ro m-sheer wu waragte ba **ur-ba'as** be-de Shir, komo o-nu net ro m-cep unze Yeso wu ro Wan-Koyan wu kumut gwu.

¹¹ Bo Ma-to Shir zee à, "Myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á."‡

¹² Shir rott m-koos á. Wu ro m-hyan ko-**Yahuda** un wu ro ko-**Yahuda** á, gaan-to. Wu ro Wan-Koyan be-de un hun-ne myet. Shir ro m-'ya o-kwum deen un myet ye ha be-de un wu à.

¹³ Me un zee kaane remen, "Myet wu aage un jin-ur Yawe à, wua kum gwu."§

¹⁴ ¿Amba re ye he m-aag un wu ye shere be-de un wu á? ¿Re ye he m-sheer un wu ye hoge ma-to un wu á? ¿Re ye he m-hoge urege a kum wu he ye m-ko'ote á?

¹⁵ ¿Re yan-ko'ot un Ma-to Shir he m-ko'ot a tom ye á? Bo to ro gense un Ma-to Shir à unze, "Woon-mo un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** rii-yo ur-bon yo deen."*

¹⁶ Amba yanze myet hun-ne ye o-**Isra** gokse ka **Ma-to m-Rerem** to á. Bo **Ishaya** zee à, "Yawe, ¿wa gokse ma-ut na?"†

¹⁷ Remen kaane, sheer-m ro m-haan be un na un bu-yo un hoge un Ma-to Shir, komo a m-hoge un Ma-to Shir un bu-yo un yan-ko'ot un ma-ut **Kiristi**.

¹⁸ Amba me o-cot ne, "¿Nip-o ye hoge á?" Ye hogusute. Bo to ro gense un Ma-to Shir à:

"A hogusute cor-se un ye hono o-dak,

Ma-to un ye woose komo kom-de o-dak."‡

¹⁹ Man do m-cit, "¿Hun-ne ye o-**Isra** ye nap o á?" **Mosa** ba'e m-shas, wu zee, Shir zeeg:

"Man ru **Isra**-ne nom ur-shoob de
un hun-ne ye o-hwaa.

Man ru no nom us-ryaab remen hun-ne ye

un ba us-weer, ye ro **Yahuda**-ne á."§

²⁰ **Ishaya** rworog Ma-to Shir un jaab ne:

"Hun-ne ye hoobu me á, ye kumug me.

Um rwuntute hi un de cas be-de un ye cite

* **Bqr-us op:5 10:5** Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bqr-us op:8 10:6-8** Hyen komo: Kara 30:12-14. ‡ **Bqr-us op:11 10:11** Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik). § **Bqr-us op:13 10:13** Hyen komo: Jowe 2:32. * **Bqr-us op:15 10:15** Hyen komo: Isha 52:7. † **Bqr-us op:16 10:16** Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik). ‡ **Bqr-us op:18 10:18** Hyen komo: Bong 19:4 (ut-Girik). § **Bqr-us op:19 10:19** Hyen komo: Kara 32:21.

bɔ ye he me m-kum á.”*

21 Amba mɔsse o-**Isra**-ne, Shir dooru m-zee,
“Ur-hɔ bi, um conog ye m-hongse un me ne,
um barkute yan-koob-de o-dorotte
un ya-ur-cikt ne.”†

Bɔr-ɔs op o-gaan

Shir hyanag 'won-de un hun-ne ye o-Isra

1 Urege wu ken wua cit me: ¿Shir un yage hun-ne ye un wu o ka? Ay! Kaane o á,
me un hi un de ko-**Isra**-wu, baag-o **Ibrahi**, me ko-wan-jit-o **Banyamin** wu.*

2 Shir 'yar hun-ne ye un wu á, ye wu daage ur-takan à. Baks no yo Ma-to Shir zee,
mɔsse un **Ereja** ne à, bɔ wu heete cetente-se un **Isra**-ne be-de Shir à, wu zee,

3 “Yawe, ye hoomsute yan-Rwor un Ma-ut ru. Ye wurumse **hana**-o ru. Me wu cot
kuse, komo ye ro me o-hoob ye hoot.”†

4 ¿Yan go un shas-o Shir shasu wu? Wu shaks wu zee, “Um essute hi un de hun-ne
dugu-ɔs ta'oor [7,000] ye yage kwukte un ka shir-o wa-ur-jin **Ba'ar** á.”‡

5 Ko m-moka kaane ro. Hun-ne kuks ye Shir daage remen yar-mo un wu à.

6 Ka daag-mo Shir daage à remen yar-mo un wu o, yanze remen senge-mo ye nome
á. A ro zeege kaane á, yar-mo Shir roa warag kashi m-yar á.

7 ¿Yan yo ka ne? Hun-ne ye o-**Isra** u kume yo ye o-hoob á. Ye a daage be-de un ye
à, ye kume yo ye ro o-hoob à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. Kaane to ro, hun-ne
ye o-**Isra** ye hok ur-she'et tete un Shir ne. Amba ye kum á, ko de nomte à, ye hok un
hur-ur gaan. Ye ken hun-ne ye hiin, Shir ya'ag ye ur-hɔ, ka ye Shir daage à. Amba ye
kuse à, ye peneg ur-cikt.

8 Bɔ to ro gense un Ma-to Shir à: Unze
“Shir muute ye raag-ne un koob-de m-nap ne.

Wu ya'ag ye yish amba ye m-hyan á,
ut-to ne to m-hoge, ye m-hoge á,
kaane ha co har ca.”§

9 Komo **Dawuda** zeeru,
“Yage biki-to un ye waktute ye ceeb, ur-teeb ne.
Yage ye nomot ut-pukre,
to he ye m-hante un swo ur-koob à.

10 Yage yish-ye un ye rimit,
ye senge komo swo ur-koob deen ba m-ta.”*

Ye ro Yahuda-ne á yea kum gwu

11 Me o-cot ne har m-moka. Bɔ **Isra**-ne pukse à, ¿ye un he he-de o-caks? Ay! Yea
hoks m-inɛ. Remen **ba'as-to** un **Isra**-ne, o hante gwu woot be-de un ye ro **Yahuda**-ne
á, remen a ru'ut **Isra**-ne hoge un shoob-de un ye.

12 Ba'as-de un **Isra**-ne hantute caari-o o-kwum hono o-dak. Komo koob-de o-dorotte
de un ye hantute o-kwum be-de un ye ro **Isra**-ne á. Ur-kom, da-o **Isra**-ne shere be-de
Shir, myet-m na a she'et be-ur gaan remen a nomot o-zak un caari-o kwum-o Shir.

13 Me ut-ma un no ne m-moka no ye ro **Yahuda**-ne á. Ko yan-tom wu un be-de ye
ro **Yahuda**-ne á, man nom m-gwon un senge-m re.

* **Bɔr-ɔs op:20 10:20** Hyen komo: Isha 65:1 (ut-Girik). † **Bɔr-ɔs op:21 10:21** Hyen komo: Isha 65:2 (ut-Girik).

* **Bɔr-ɔs op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Piri 3:5. † **Bɔr-ɔs op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: 1Gwm 19:10,14.

‡ **Bɔr-ɔs op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: 1Gwm 19:18. § **Bɔr-ɔs op o-gaan:8 11:8** Hyen komo: Kara 29:4; Isha 29:10. * **Bɔr-ɔs op o-gaan:10 11:9-10** Hyen komo: Bɔng 69:22-23 (ut-Girik).

14 N-me un kaane, hun-ne ye un baag-o re **Isra-ne** he m-hoge ur-shoob, un kaane man hoks gu un ye ken ye.

15 Da-o a jore ye à, cow-o tiksuru a hongsuru hun-ne un Shir ne. Da-o a he ye m-goks à, a nom o ka sa o zee margan-ne muunte un hoog ne!

16 Urege a huste rwop-ur gaan-de un hyo be-de un jir-de un hyo, a sekuru Shir, de waraguru ba m-kukop. Myet o ka ka jir-de waragte ba m-kukop. Kang-o gaan, urege a **seket**e Shir geer-yo o-'yo, yo waragte ba m-kukop. Myet un jet-se un ka 'yo-yo ne waragte ba m-kukop.

17 A kupuru se ken jet-se un 'yo-se o-**zetun** se a m-go à, a dekurur jet-yo un 'yo-yo o-**zetun** yo o-kot, a geeru se ut-ge. No ye ro **Yahuda-ne** á, sa o zee 'yo-se o-**zetun** se o-kot no ro, no a mosse ur-'wun ne, **Yahuda-ne**, ye no kume kwum-o Shir remen ye.

18 Remen kaane, taase no nom m-gwon un ka jet-se a kupre à. Urege ne no m-gwon, no baks unze, ka 'wun-de de muut ur-beeb be-ur no á, amba no ro muut ur-beeb be-de ur-'wun.

19 Amba noa hoks m-zee, "Shir un kupur ka jet-se se un **Yahuda-ne** se remen wu dapansutu te ur-'wun ne."

20 Nip-o, amba remen koob-de m-sheer un **Yahuda-ne** o rwo'e Shir kupurte se un ka 'wun-de, no komo remen m-sheer o no kumte ur-keer no hette m-she'et un ka 'wun-de. Remen kaane, no nom m-gwon á, amba un sugede un kaane hoge o-gyer.

21 Urege Shir wu yage **Yahuda-ne** ye ro takan-de us-jet á, no ma wua yagu no á.

22 Kaane Shir a hoks m-kute was-mo un wu, un ryaab-se un wu ne. Wu kutute ye nome **ur-ba'as** à ryaab-se un wu, amba wu ya'uru wo yar-mo un wu. Amba se o gokste kom-ut yoor. Urege wo goks kom-ut yoor á, wo ma a kups wo un ka 'wun-de.

23 Urege **Isra-ne** ye senge un koob-de m-sheer mo un ye á, a mosse ye un ka 'wun-de ne, remen Shir a hoks ye m-muut un ka 'wun-de.

24 No ye **Yahuda-ne** á, ya no ro sa o zee 'yo-yo o-**zetun** yo o-kot yo a kupsune, Shir gege ye ut-ge un 'yo-yo o-**zetun** ne ye a go'e à. **Yahuda-ne** ye ro sha-mo un 'yo-yo a go ye à, Shir a su ur-koob un muut un jet-se Shir ro kupste un 'wun-de un se á.

*Shir ro un hoge un 'won-de
un hun-ne kap*

25 Or re ne, um conog no nep ka ka rii-yo ro wukusse à. Taase no warag yan-ukucin. Cikt-de ur-hur korog be-de un **Isra-ne** har myet moor-to un ye ro **Yahuda-ne** á, yea kum m-cow be-de Shir.

26 Kaane a he m-gu un **Isra-ne** myet. Bo Ma-to Shir zee à:

"Wan-gwu roon rwun-mo o-Urusharima,†

wu doste koob-de o-dorotte be-de un baag-o **Yakubu**.‡

27 Q ka o ro swor nu-o re un ye ne,

da-o um he soks **ba'as-de** un ye à."§

28 **Yahuda-ne** ro ur-hwu'us un Shir ne remen **Ma-to m-Rerem** to ye gine à, myet remen rerem-m no mo. Amba remen Shir dak ye, hun-ne ye wu ro m-was à. Wu un nom kaane remen ya-n-ga-ye, ye un ye.

29 A nepste Shir sengute m-was un ye ne remen wu ro un rumus un yar-mo wu á, ko ne to-ut ke wu hun-ne ye wu daage à.

30 N-ga no ye ro **Yahuda-ne** á, no yan-koob-de o-dorotte o Shir ye; amba m-moka, no kumug 'won-de Shir remen koob-de o-dorotte o un **Yahuda-ne**.

31 M-moka **Yahuda-ne** un cen ye, ye waragte yan-koob-de o-dorotte o Shir, remen ye kumut ur-'won un 'won-de Shir ro no m-kute à.

† **Bqr-us op o-gaan:26 11:26** ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bqr-us op o-gaan:26 11:26** Hyen komo: Isha 59:20-21 (ut-Girik). § **Bqr-us op o-gaan:27 11:27** Hyen komo: Isha 27:9 (ut-Girik); Irmi 31:33-34.

³² Shir muute hun-ŋe myet sa o zee ye rɔ ke'o à remen koob-de o-dorotte. Wu ʉn nom kaane remen wu kutute hun-ŋe kap 'won-de ʉn wu.

Ur-bongon be-de Shir

³³ Nip-o duw-de ʉn weer-se Shir

ʉn nap-se ʉn wu ne rott ur-ma á,
piish ut-ma to ʉn wu argute m-cit.

Rii-yo wu rɔ m-nom à peste nap-se ʉn net.*

³⁴ Bɔ Ma-to Shir zee à:

“¿Wan wu nape hur-ur Yawe?

¿Wa rɔ nay ʉn wu, wu cete wu m-heete ut-ma?”†

³⁵ “Yatt-wu take m-'ya ʉn Shir yo ken rii-yo

ka yo wu wette m-kum be-de Shir á.

Remen kaane, yatt-wu he m-gakte ʉn Shir

wu topote wu yo ken rii-yo á.”‡

³⁶ Remen seps-mo ʉn wu, wu nome ko yo ke rii-yo.

Komo ko yo ke rii-yo rɔ ʉn kom-to ʉn wu,

komo remen wu.

Yage seps-mo waragte be-de Shir ba m-ta, **amin**.§

Bɔr-ʉs op ʉs-ʉoor

She'et-de m-hoog ʉn senge-mo Shir

¹ Remen kaane, or re ne, me no ʉs-kon remen ka 'won-de Shir de, ya'as no wur-ut no ut-**seke**, to rɔ to ʉn hoog à, to ʉn ba m-kukop, to Shir cone à. Kaane rɔ cow-yo o-nip yo no hette m-sekemse ʉn Shir à.

² No dore ma-to ʉn hun-ŋe ye m-moka ye ʉn barag-se ʉn ye ne á. Amba yagu no Shir muutu no yo wu cone à, wu 'ye no hur-ur pu-de. Ka da-de no he m-nap ʉn yo Shir cone à, rii-yo ur-bon, yo Shir cone à ʉn yo rɔ shiishe cas cas à.

³ Remen yar-mo Shir nomu me à, myet-m no, me no ʉn nak ut-to, no woot hi ʉn no ʉn be-de no wo á. Amba muut no ur-hi ʉn bo no ʉn gwot ʉn hi ʉn no à, ko wu ke gut hi ʉn de ʉn wu ʉn beeb-de ʉn sher-mo Shir ya'e wu à.

⁴ Dok-ut rɔ kon deen ʉn wur-o gaan, komo ko de ke dok-de ʉn senge-mo ʉn de ne ʉn hon.

⁵ Ko de atte ut-moor ne à, na dok-to ʉn wur-o o-gaan to n-me ʉn **Kiristi**, ko de ke dok-de komo gaan-to de rɔ ʉn or ʉn de ne.*

⁶ Remen kaane, depete a nom m-senge ʉn yar-mo Shir ya'u na à, go-ʉs-go, hond hond ʉn gon ka yar-mo ne mo Shir ya'a na à. Urege yar-m ru rwor ʉn Ma-to Shir to, o rur Ma-to Shir bo ʉn sher-m ru.

⁷ Urege yar-m ru mo m-guw mo, o nom m-guw. Urege mo ur-yoos mo, o yoos ur-yoos.

⁸ Urege yar-m ru mo ʉn do ʉn hun-ŋe jaab-o ut-men mo, o warag yan-do'e ʉn hun-ŋe jaab-o ut-men. Urege ne yar-m ru mo ʉn 'ya ʉn hun-ŋe ʉs-rem mo, remen koob-de ʉn ye o, o nom kaane hur-ur gaan. Urege mo ut-gwomo mo, o nom to hur-ur gaan. Urege mo ʉn hyan ur-'won mo, o nom kaane ʉn men-ut pus-to.†

Bɔ a he nap ʉn yan-dor-ye o-nip à

* **Bɔr-ʉs op o-gaan:33 11:33** Hyen komo: Isha 55:8. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:34 11:34** Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik). ‡ **Bɔr-ʉs op o-gaan:35 11:35** Hyen komo: Ayub 41:11. § **Bɔr-ʉs op o-gaan:36 11:36** Hyen komo: 1Kor 8:6. * **Bɔr-ʉs op ʉs-ʉoor:5 12:4-5** Hyen komo: 1Kor 12:12. † **Bɔr-ʉs op ʉs-ʉoor:8 12:6-8** Hyen komo: 1Kor 12:4-11.

9 Was nɔ ɔn ɔr nɔ nɛ o-nip. Nɔ ginim myet rii yɔ-yo, amba bɔp nɔ rii-yo rɔ ɔr-bon nɛ à kom-ɔt voor.

10 Was nɔ ɔn ɔr nɔ nɛ sa o zee yan-hur-o gaan, nɔ hyen yɛ ken jiishtu nɔ.

11 Taase nɔ taage m-senge á, amba muut nɔ ɔr-hi be-de ɔn guw-mɔ Wan-Koyan.

12 Nɔm nɔ o-zak bɔ nɔ m-rwɔ ɔr-hur à. 'Mɔ nɔ ɔr-hur ɔn koɔb ɔn nɔ. Nɔ senge ɔs-kon koyanda.

13 Wong nɔ yo notte à ɔn hun-nɛ yɛ Shir nɛ yɛ rɔ o-hoob à. Nɔ senge barke ɔn hamat-nɛ hur-ɔr gaan.

14 Yɛ rɔ nɔ ɔn ya-ɔr-koɔb à, huɔ nɔ yɛ nu-o ɔr-bon. Taase nɔ huɔ yɛ nu yɔ-o.‡

15 Nɔm nɔ o-zak ɔn yɛ rɔ o-zak nɛ à, 'wɔn nɔ ɔn yɛ rɔ ɔs-'wɔn nɛ à.

16 She'et nɔ ba ɔt-ween ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ. Nɔ nɔm m-gwɔn á, amba nɔm nɔ ɔr-nay ɔn yɛ a wasse nɛ á. Taase nɔ hyen nɔ zee nɔ nepste koyan kap.§

17 Urege wɔ ken wɔ nomote nɔ mɛn-ɔt jaas-to, nɔ muute wɔ mɛn-ɔt jaas-to á. Senge nɔ nom yo hun-nɛ he m-hyan sɔ-yo à.

18 Nɔm nɔ yo nɔ he m-hoks à, nɔ she'et ba ɔt-ween ɔn kowan nɛ.

19 Nɔ top yo ɔr nɔ nɛ nɔmɔ nɔ á, amba yagu nɔ Shir topotu nɔ ɔn ryaab-se ɔn wɔ. Mɛ ɔn zee kaane remen gense to rɔ ɔn Takurda-o Shir ɔnze,

"Mɛ wɔ Yawe, man tope ko wɔ ke hond hond

bɔ ɔn rii-yo wɔ nome à."*

20 Ma-to Shir dooru m-zee,

"Urege wan-yage-ɔt ru rɔ ɔn mɛr, 'ya wɔ rii-yo m-rɛ.

Wɔ rɔ m-hoge o-**swoot**, 'ya wɔ m-hɔ wɔ sɔ.

Wɔ nome kaane waragte sa o zee

wɔ ɔn karakse ɔn eng-to o-ra ɔn hi-de ɔn wɔ.

ɔn ka cɔw-yo, wɔa ru wɔ hoge m-'e

remen wɔ yagute wɔ."†

21 Nɔ yage rem-ɔs yɔ-se rɛ ɔr-hɔ be-ɔr nɔ á, amba rɛ nɔ ɔr-hɔ ɔn rem-ɔs yɔ-se be-de ɔn nɔm ɔn rii sɔ-yo.

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

Nome ɔt-gwomo o-dorotte

1 A gaktute ko wɔ ke wɔ nome yɛ rɔ ɔt-gwomo à o-dorotte. Yatt-wɔ he rɛ ɔt-gwomo á, sɛ wɔ Shir daage à. Komo myet yɛ rɔ ɔt-gwomo à, Shir yɛ sagbu yɛ.

2 Remen kaane, myet wɔ nome koɔb-de o-dorotte o ɔn yɛ rɔ ɔt-gwomo à, wɔ nomog koɔb-de o-dorotte o ka ɔn yo Shir shere nɛ à. Yɛ rɔ m-nom kaane à, yea egne hi ɔn de ɔn yɛ caari-o ɔn piish ɔt-ma.

3 Be-de ɔn yɛ rɔ m-nom ɔn ɔn rii sɔ-yo nɛ à, yɛ m-hoge gyer-o ɔn gwomo-nɛ á, sɛ de ka hun-nɛ yɛ rɔ ɔn m-nom ɔn rii 'yɔ-yo à. ¿O conog o dos gyer-o ɔn ko-Gwomo? Nɔm rii-yo ɔr-bon, wɔ bomuru wɔ.

4 Wɔ bomuru wɔ remen wɔ ko-guw-wɔ Shir wɔ rem ru. Amba urege wɔ ko-yan-mɛn-ɔt jaas-to wɔ, wɔa hoge o-gyer, remen hwaa-o ka ko-gwomo-wɔ rɔ o-magay nɛ ɔt-kom á. Wɔ ko-guw-wɔ Shir wɔ, komo be-de ɔn wɔ Shir rɔ m-rwunte ɔn ryaab-se wɔ remen yan-mɛn-ɔt jaas-to.

5 Remen kaane a gaktute nɔ nome gwomo-nɛ o-dorotte. Yanze remen nɔ possute ryaab-se Shir cot á, amba taase hur ɔn nɔ kapsté nɔ.

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:14 12:14** Hyen komo: Mati 5:44; Ruka 6:28. § **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:16 12:16** Hyen komo: Swoo 3:7. * **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:19 12:19** Hyen komo: Kara 32:35. † **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:20 12:20** Hyen komo: Swoo 25:21-22 (ɔt-Girik).

⁶ Q rwo'e notte ʊn top ʊn tar, remen ye rɔ ʊt-gwomo à, guw-ṅe ye Shir ye. Ye rɔ ʊn ya'as ʊn da-o ʊn ye myet remen senge-mo ʊt-gwomo.

⁷ Top nɔ yo a nɔ n-dor à. Top nɔ tar o depe à. ʊrege ṅe o ʊn saw-ʊt nɔ o, top nɔ. Hogu nɔ gyer-o ʊn wu depe a hoge gyer-o ʊn wu à. Nɔ 'ye m-sek be-de ʊn wu depe a 'ye wu m-sek à.*

Senge-mo depe a nome or na à

⁸ Taase net doru nɔ ʊr-moog á. Se de ka yo a gaktu nɔ m-nom à, yo rɔ nɔ was ʊn or nɔ ṅe ṅe. Me ʊn zee kaane remen wu rɔ m-was ʊn or ʊn wu ṅe à, wu nomog o ká dorotte o-**karamsa**.

⁹ Ka **karamsa**-to zeeḡ, “Nɔ jar nɔ hoob ne'a-wu ʊn net á. Nɔ jar nɔ ho net á. Nɔ jar nɔ hiw ʊr-hyow á. Nɔ jar nɔ nom shoob-de rii-yo ʊn net á.”† ʊn myet **karamsa**-to atte à, a ʊn kum to m-shoos n-me ʊn ka ma-to zee, “Was or ru ʊntun hi ʊn du à.”‡

¹⁰ ʊrege wo m-was ʊn net ṅe, woa nome wu rii 'yo-yo á. Waragte o ka, wo m-was ʊn or ru ṅe, o shooste yo o-**karamsa** zee à.

Hɔ-de Kiristi he m-muun à

¹¹ Da-o **Kiristi** he m-haan remen wu gokstu na à, o wosonte yow yow arge ʊn da-o a takne m-she'et à. Remen kaane, muut nɔ ʊr-hi be-de yo he m-kor ʊn bo nɔ she'et à. Q nɔ hette ine m-rew à.

¹² Tet-m rɔ ʊn ma-to m-ta, ish rɔ ʊn ma-to m-gas. Remen kaane, a yagu nɔ senge-mo o-comb. Amba she'et nɔ hond hond ʊn cecas-mo Shir remen kaane nɔ hette kwange **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kot**.

¹³ A she'et nɔ she'et-de ʊr-bon bo hun-ṅe rɔ m-she'et da-o m-ecar à. Taase nɔ he'ebe ʊn karge de ya-m-swɔ á, ko de ya-o-ás á, ko ya-m-dum, ʊr-shoob ṅe á.

¹⁴ Amba 'ya nɔ Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ʊr-be wu woonté yow yow ʊn nɔ ṅe sa o zee saw-to nɔ m-cop à. Taase nɔ 'ye gop-de ma-hun ʊr-hek.

Bɔr-ʊs op ʊs-nass

Nɔ piishe or nɔ ʊt-ma á

¹ Goks nɔ yan-dor ye sher-mo ʊn ye rotte ʊr-beeb á. Nɔ jar ma-to sunu nɔ ʊrege barag-se ʊn ye nomog ʊn hon ʊn se ma nɔ ṅe á.

² Sha-mo ka, ʊn raag-o gaan, wu ken ko-wan-dor-wu rɔ m-hyan, wua hoks m-re ʊn ko yo ke rii-yo m-re yo. Q ken raag-o komo ko-wan-dor-wu rotte m-she'et ʊn hur-ʊr gaan be-de ʊn rem-se Shir cone á, rɔ m-hyan Shir weneḡ na m-ti m-ap.

³ Wu rɔ m-hoks m-re ʊn ko yo ke rii-yo m-re yo à, mosse m-ap ṅe, taase wu muut wu a hoks m-re á hwaa. Komo wu rɔ m-hoks m-re ʊn ko yo ke rii-yo m-re yo á, taase wu piishe wu rɔ m-hoks m-re à ʊt-ma, remen Shir gokste wu.

⁴ ¿Wo rɔ wa ṅe o piishite wan-guw-mo ʊn wu ken wu ʊt-ma? Ko wu nomog kashi m-senge be-de Shir, ko wu nom á to ma ʊn ko-ya-o-hur to ka wu piishite wu ʊt-ma. Wua hoks m-es, Wan-Koyan 'ye wu ʊr-ho.

⁵ Mo ken sha-mo mo ka, wu ken wu rɔ m-hyan ʊn de ken ho-de ʊr-bon ṅe arge de ken ho-de. ʊn hyan o ʊn wu ken wu ṅe ʊt-ho myet gaan to. Ko wu ke wu sher ʊn yo rɔ ʊn hur-de ʊn wu à. Nom nɔ kaane ba ʊn piishe ye ken ʊt-ma.

⁶ Ye rɔ m-zee de ken ho-de jiishte de ken à, ye rɔ m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek. Ye rɔ m-re ʊn koyan à, rɔ m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek, remen ye ʊr-bongon de Shir ʊn ka rii-to m-re to. Ye rɔ m-re ʊn koyan á, rɔ m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek, ye rɔ komo ʊn bongon-de Shir.*

* **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:7 13:6-7** Hyen komo: Mati 22:21; Mark 12:17; Ruka 20:25. † **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:9 13:9** Hyen komo: Rwuu 20:13-15,17; Kara 5:17-19,21. ‡ **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:9 13:9** Hyen komo: Rewi 19:18. * **Bɔr-ʊs op ʊs-nass:6 14:1-6** Hyen komo: Koro 2:16.

⁷ Yanze remen hi un na cot a rotte m-hoog á, komo yanze remen morya-o un hi un na cot a rotte m-mar á.

⁸ Urege a m-hoog ne, a un nom mo remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Urege ne mar-mo, a mer remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Remen kaane, ko a un hoog ne, ko ba un hoog, na ye ma Wan-Koyan ye.

⁹ **Kiristi** marag, wu ine komo un hoog ne remen wu waragte Wan-Koyan be-de un ye ro margan-ne à un ye ro un hoog ne à.

¹⁰ No piishe net ut-ma á. No komo, taase ko wan-gaan be-ur no, wu ro m-ti m-ap á, wu piishe or un wu ut-ma wu ro un ti m-ap à. Remen myet-m na a es be-de Shir wu he na m-piishe ut-ma à.†

¹¹ Ma-to Shir zeeg:

“Me ro Yawe, um tonte,
ko se ke rwun-se a kwukt be un de,
ko de ke rem-de, a rur un nu-o un de
unze me ro Shir.”‡

¹² Cas ma-ut ro, kowan be-ur na a rure Shir rii-yo wu nome à. A yaksuru Shir piish ut-ma.

Wo rwo or ru ur-ba'as á

¹³ Remen kaane, bo ro Shir wu cot, wu he un piishe un kowan ut-ma à. A yagu no saburse un or na ne yan-dor. Amba hwo no hur-ut no unze noa nom rii-yo he rwo un or no ne nom **ur-ba'as** á.

¹⁴ Bo um ro wu ma Yeso Wan-Koyan à, me no m-rure un ka rem-se. Um nak un hur un de ko yo ke rii-yo m-re yo, ro ur-bon ne. Amba urege wu ken wu zeeg, “Me re'e ka rii-yo m-re yo, man nom rii-yo ba ur-bon be-de Shir.” Ba'as-de wu re'e ka rii-yo.

¹⁵ Urege wo un naas un hur-de un wu ken wu remen rii-yo wo m-re à, wo was un wu ne o ka á. Taase rii-yo wo m-re à yo warag wo cow-yo un saburse un or ru, wu **Kiristi** mare remen un wu à.

¹⁶ Taase no yage rii-yo no o-hyan yo ur-bon yo à, a cept ma-ut yo-to to un yo.

¹⁷ **Gwomo-to Shir** ba ma-to m-re m-swò ne to á, ma-to un kashi ur-she'et de, un gwugwu-mo ur-hur ne, un men-ut pus-to ne to **Kukt-o Shir** ro m'ya à.

¹⁸ Myet wu ro m-nome un **Kiristi** m-senge un ka bu-yo à, wu ro m-gwu'urse un Shir ur-hur, komo hun-ne a ho'os ur-hur un wu ne.

¹⁹ Remen kaane, a nom no senge-mo un rii-yo he m-hante she'et-de un ba ut-ween à. A nom no senge-mo un rii-yo he m-hante or na ne jaab-o ut-men à.

²⁰ No naas yo Shir nome remen rii-yo m-re á. A hoks m-re un koyan, amba wo nepsé rii-yo o he m-re à, yoa warag rii-yo ur-pukse **ur-ba'as** ne be-de un wu ken yagu yo.

²¹ A jiish ur-bon wo yage ti m-ap, un swò m-ke ne, ko nom un yo ken rii-yo yo he m-rwo un or ru **ur-ba'as** à.

²² Myet bo un yo sher-m ru ro mosse un ka rem-se ne à, ess un hur un du cot se Shir. Ko-ya-o-zak-wu wu hur-de un wu kapse wu á, mosse un rem-se wu dekke ba'as-to á.

²³ Amba net-wu hur-de un wu ro ho'ose sak un yo wu ro m-re ne á, wu ro un egne un hi un de un wu o-sabre be-de Shir. Me un zee kaane remen rii-yo wu ro m-nom à wu es be-de m-she á. Komo myet rii-yo ese be-de m-she á, **ba'as-de**.

Bor-us op us-taan

*Gwu'urse ye ken ye ur-hur
yanze hi un du á*

† **Bor-us op us-nass:10 14:10** Hyen komo: 2Kor 5:10. ‡ **Bor-us op us-nass:11 14:11** Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik).

1 Na ye rɔ ɔr-beeb ne un sher-m na à, depete a gu ye rotte ɔr-beeb á un dek un nu-se un ye. Taase a nom con-to un hi un na cot á.

2 Yage kowan wu gwu'uste or ru un wu ɔr-hur remen wu ye'et wu jaab-o ut-men n-me m-sheer.

3 Remen ko **Kiristi**, wu nom con-to ɔr-hi á. Bɔ Ma-to Shir zee à, "Shir, reeb-to a pyapuru wɔ à, me m-hyan sa o zee me a pyapre."*

4 Myet yo a gene un Ma-to Shir n-ga à, a un gen remen to yoosú na ɔr-joose un do un jaab-o ut-men ne remen a kumut o-sakto.

5 Men kon-se Shir wu rɔ m-'ya un 'mɔ ɔr-hur un jaab-o ut-men ne à, remen no she'ette be-ɔr gaan un barag-ɔs gaan ne, bɔ depe hun-ne she'et ye dore bu-o **Kiristi** Yeso à.

6 No nome kaane, ma-ut no un barag-ɔs no ne a warag ragaan remen no bumut Shir wu rɔ Tato-o Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** à.

*Ma-to m-Rerem to un Yahuda-ŋe ye
un ye rɔ Yahuda-ŋe á*

7 Bɔ **Kiristi** goksɔ no kom-ut yoor à, goks no or no ne kom-ut yoor. Nom no kaane remen no hantute Shir m-seps.

8 Me no m-rure unze yo rwɔ'e **Kiristi** nomot m-senge be-de un **Yahuda-ŋe** à, yo rɔ a kututu ye nip-o un Ma-to Shir. Komo, un kor kaane, remen Shir shoosutu ye swooru nu-o a nome tat-ne ye un ye n-ga à.

9 Wu un haan komo remen ye rɔ **Yahuda-ŋe** á, remen ye ye'et Shir m-seps remen 'won-de un wu. Bɔ Ma-to Shir zee à:

"Remen kaane, man bum wɔ
be-de un ye rɔ **Yahuda-ŋe** á.
Man hu sep-to un bongon-de un jin un du."†

10 Komo Ma-to Shir dooru m-zee:
"Nom no o-zak, no ye rɔ **Yahuda-ŋe** á,
un hun-ne ye Shir ne."‡

11 A dooru m-zee:
"Bom no Yawe no ye rɔ **Yahuda-ŋe** á myet,
bom no wu hun-ne kap."§

12 Komo **Ishaya** zeeru:
"Wu ken wu a rwuun un hur-o **Jesse**,
wu haan wu nom gwomo-to un ye rɔ **Yahuda-ŋe** á.
Komo yea hu sakt-o un ye be-de un wu."*

13 Me ɔs-kon, Shir wu rɔ 'ya o-sakto à, wu ye'et no o-zak un gwugwu-mɔ ɔr-hur ne, no ye rɔ m-sheer un wu à. Da-o Shir nome kaane, sakt-o no he m-bo'ose un beeb-de un **Kukt-o Shir**.

*Senge-m Burus be-de un
ye rɔ Yahuda-ŋe á*

14 Or re ne, me un hi un de um nepste unze no un hi un no, no shiig un nom un rem-se ɔr-bon, komo no ɔs-nap ne deen, se bo'ose no yoose or no ne à.

15 Amba un ka takurda-o me un rwuntu no ma-ut re cas. Un se ken rem-se, se um cone no m-bakse à. Me un nom kaane remen yar-mɔ Shir ya'u me à.

16 Um waragte wan-senge-m **Kiristi** Yeso be-de un ye rɔ **Yahuda-ŋe** á. Me un senge-mɔ un kon-se Shir un bu-yo m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir remen ye rɔ

* **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:3 15:3** Hyen komo: Bɔng 69:9. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:9 15:9** Hyen komo: 2Sam 22:50; Bɔng 18:49. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:10 15:10** Hyen komo: Kara 32:43. § **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:11 15:11** Hyen komo: Bɔng 117:1. * **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:12 15:12** Hyen komo: Isha 11:10 (ut-Girik).

Yahuda-ne á, ye waragte rii-yo ur-**seke** yo Shir he m-goks à. Yea warag ba m-kukop un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

¹⁷ Remen kaane, man hoks nom m-gwon mosse un **Kiristi** Yeso ne un senge-mo me un nome un Shir à.

¹⁸ Man hoks nom un jaab um nomot ut-ma un yo ken rii-yo á, se de yo **Kiristi** nome be un de à. Yo ka rii-yo komo yo ro bo a hante ye ro **Yahuda**-ne á ye nomot dorutte-o Shir, un bu-yo un ma-ut re un senge-m re ne.

¹⁹ Shir un nom ka senge-mo, un beeb-de un nom ut-hyat, o-made ne, un beeb-de un **Kukt-o Shir** ne. Cir-mo un bo-o o-Urusharima um riguru ha-mo un raag-o o-Iririkum, um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to mo un **Kiristi**, har um komog ka senge-mo kap.

²⁰ Duw-de un con-m re koyanda, mo ro, um ko'ot ka **Ma-to m-Rerem** to Shir to myet be-de hun-ne ye hoge ma-ut **Kiristi** á. Me un nom kaane, taase um me ut-ma un 'wun-de wu ken wu shere à.

²¹ Bo Ma-to Shir zee à:

"Ye a ro nomote ma-to un wu á, yea hyen.

Komo ye ro hogute ma-to un wu á, yea nep."†

²² Yo ka yo rwote o-da deen a wenet me m-haan be-ur no à.‡

*Zonge-ut Burus to wu heet ur-hamat
un bo-o o-Roma*

²³ M-moka um komoste senge-mo me m-nom à remen hun-ne hogussute ka **Ma-to m-Rerem** to un so un ka jit-o um ro à. Komo us-hak deen um ro ur-gop um habute be-ur no remen um hyenet no.

²⁴ M-moka me o-sakto, um habute ur-hamat be-ur no. Da-o me ro m-ha raag-o o-Asbaniya, man dond raag-o no ur-hamat. Me hoge rerem-mo ur-she'et be-ur no un ya o-da. Me o-sakto komo, man senge m-neke mosse un gwu no ne.

²⁵ Amba rii-yo um habute, man hees bo-o o-Urusharima um heetute hun-ne ye Shir ye ro reeno à gwu.

²⁶ Ye gokse Yeso **Kiristi** ye ro un raag-o o-Makidoniya un ye ro un raag-o o-Akaya ne à, hogute rerem-mo un 'ya m-yar ye guut koob-ne be-de un hun-ne ye Shir ye ro un bo-o o-Urusharima à.§

²⁷ Ye hogute rerem-mo m-nom un kaane, ko de nomte yo ka sa o zee nu-se, un hi-to un ye. Remen ye ro **Yahuda**-ne á kumug o ma un ye kwum-o n-me un **Kukt-o Shir** be-de un **Yahuda**-ne, nomog ye sa o zee ur-moog o ka, ye nom m-senge un kwum-o un ye un ka bo-o remen ye guut **Yahuda**-ne un koob-de un ye.*

²⁸ Da-o me komse ka senge-mo, komo um bobsusse ye ka hwor-ye a kume remen ye à, man bup cow-yo un raag-o o-Asbaniya. Da-o me ro m-neke o-Asbaniya, um hesburu, um gastu no.

²⁹ Um nepste unze me habe be-ur no, man wobe shiishe un caari-o o-kwum ne o ma **Kiristi**.

³⁰ Or re ne, rem Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na un was-mo Kukt-o ro na m-ya ne à, hakkure no gu me no un kon-us no be-de Shir.

³¹ Kon no bo um he m-posse un kom-to un ye yage goks un Yeso à, ye ro un dak-o o-Judiya. No kon komo bo gwu-o um he m-heet o-Urusharima à, he m-warag rii-yo m-goks be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro un ka be-de à.

³² Kaane urege Shir zegg, man wobe be-ur no un men-ut pus-to, komo man kum ur-wuwe un no ne.

³³ Me un kon-se Shir, wu ye'et na gwugwu-mo ur-hur. Shir ro un no ne! **Amin**.

† **Bor-us op us-taan:21 15:21** Hyen komo: Isha 52:15 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-taan:22 15:22** Hyen komo: Roma 1:13. § **Bor-us op us-taan:26 15:25-26** Hyen komo: 1Kor 16:1-4. * **Bor-us op us-taan:27 15:27** Hyen komo: 1Kor 9:11.

Bɔr-ɔs op ɔs-cind

Ur-gas

- ¹ Wɔ ken ne'a-wɔ rɔbe, jin-de ɔn wɔ Pibi. Ʋm ho'oste ɔr-hur ɔn wɔ ne. Wa-m-senge-wɔ be-de ɔn **yan-dor Yeso** ɔn bɔ-o o-Kakiriya.
- ² Gɔks nɔ wɔ ɔn jin-ɔr Wan-Koyan, bɔ depe a gɔks hun-ne ye Shir à. Nɔ 'ye wɔ myet gwɔ-o wɔ hɔbe be-ɔr nɔ à, remen wɔ ɔn hi ɔn de ɔn wɔ, wɔ guug hun-ne deen myet ɔn me ne.
- ³ Gassɔ me nɔ Biskira ɔn Akira ɔr re ne be-de ɔn senge-m **Kiristi** Yeso.*
- ⁴ Ye ya'aste hi ɔn de ɔn ye, har ɔn ma-to m-mar rem re. Me wɔ cot rɔ ye ɔr-bongon á, myet ɔn **yan-dor Yeso** ne, ye rɔ **Yahuda**-ne á.
- ⁵ Gas nɔ **yan-dor Yeso** ye rɔ ɔr-mɔrɔg ɔn hur-o ɔn ye à.
Gas nɔ nay re Apanitus, wɔ ba'e gɔks ɔn **Kiristi** ɔn raag-o ɔn dak-o o-Asiya.
- ⁶ Gas nɔ **Meri** wɔ nome m-senge deen rem nɔ à.
- ⁷ Gas nɔ Andaronikus ɔn Yuniya, ye **Yahuda**-ne ye bɔ ɔm rɔ à, ye ro ke'o ɔn me ne à. Yan-dor Yeso rɔ ye m-'ya ɔt-gos deen, a nepstu ye be-de ɔn **yan-Tom Yeso**, ye ba'ag me gɔks ɔn **Kiristi**.
- ⁸ Gassɔ me nɔ nay re Ampiriyatus, wɔ me m-was n-me ɔn Wan-Koyan à.
- ⁹ Gas nɔ Urbanus ɔr na wɔ rɔ ɔn senge-m **Kiristi** à, ɔn ɔr re ne Sitakis.
- ¹⁰ Gas nɔ Apiris, kashi ɔn ko-guw-wɔ **Kiristi** hose ɔr-hur be-de ɔn wɔ à.
Gas nɔ Aristoburus ɔn yan-hur o ɔn wɔ ne.
- ¹¹ Gas nɔ Hirudiyan ɔr re ko-**Yahuda**.
Nɔ gas ye gɔkse Wan-Koyan ɔn hur-o Narkisus à.
- ¹² Gas nɔ Tirayipina ɔn Tirayipusa ne. Ka ne'a-ne ye, ye rɔ ɔn senge-m Wan-Koyan à.
Nɔ gas ka ne'a-wɔ Porosi, ɔr re be-de m-senge, wɔ me m-was ɔn wɔ ne à. Wɔ nomog m-senge deen mɔ ɔn Wan-Koyan.
- ¹³ Gas nɔ Rupus, wɔ Wan-Koyan daage be-de ɔn wɔ à. Komo nɔ gas inu ɔn wɔ, wɔ deku me sa o zee wà ɔn wɔ à.†
- ¹⁴ Gas nɔ Asinikiritus, ɔn Pirigona, ɔn Hermes, ɔn Paturubas, ɔn Haramasa ɔn ɔr ɔn na ne ye rɔ be-ɔr gaan à.
- ¹⁵ Gas nɔ Pikorogus, ɔn Juriya ne ne'a, ɔn Niriyus ne ɔn heno ɔn wɔ ne wan-ne'a, ɔn Orimpas ne ɔn myet o ɔn ye gɔkse Yeso ne ye rɔ kanè à.
- ¹⁶ Gas nɔ ɔr nɔ ne m-was ne.
Myet yan-dor **Kiristi** rɔ nɔ m-gas.

Burus nak ya-o-Roma ɔt-to

- ¹⁷ Ʋr re ne, ɔm conog m-nek nɔ ɔt-to ɔn ye he nɔ hante m-koos ne à. Nom nɔ ja ɔn ye rɔ nɔ m-rwo ɔt-pukse ne à, ye rɔ komo ɔt-yage ɔn yoos-de nɔ kume ne à.
- ¹⁸ Ye rɔ m-nom ɔn ka rem-se à, senge-m **Kiristi** Wan-Koyan ye rɔ m-nom á, amba gop-de ɔn wur-to ɔn ye. Ʋn bu-yo ɔn rerem-mɔ nu-o ɔn ye, ɔn bongon-de ɔt-bɔ ne, ye rɔ ɔn raks ɔn ye ke'e ye ɔt-to à. Ye rɔ ye ɔn ke'e ɔt-to à, yan-barag-se ɔn yakar se.
- ¹⁹ Hun-ne myet hogute bɔ nɔ o-dorotte ɔn ka **Ma-to m-Rerem** to à. Me o-zak rem nɔ remen kaane. Amba ɔm conog nɔ warag ya-ɔs-weer ɔn rii-yo rɔ ɔr-bon ne à. Nɔ warag komo yan-koob-de **ur-ba'as** ɔn myet yo rɔ rii yo-yo à.
- ²⁰ Shir wan-'ya ɔn gwugwu-mɔ ɔr-hur wɔa kaps **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot**. Wɔ 'ye nɔ ɔr-beeb de jiishe wɔ à, ba m-jime. Yar-m Yeso Wan-Koyan rɔ ɔn nɔ ne!
- ²¹ **Timoti** ɔr re be-de m-senge rɔ nɔ m-gas. Kaane komo Rushiyos, ɔn Jason ne, ɔn Sosipata ne rɔ nɔ m-gas, myet-mɔ ɔn ye ɔr re ɔn **Yahuda**-ne ye.‡

* **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:3 16:3** Hyen komo: Seng 18:2. † **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:13 16:13** Hyen komo: Mark 15:21.

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:21 16:21** Hyen komo: Seng 16:1.

²² Me Tertiyus, wu gene Burus ka takurda-o à, me no ur-gas ye ma Wan-Koyan.

²³ Gayas ro no m-gas. Wu barkutu me un hur-o un wu, komo **yan-dor Yeso** ro ur-morog un hur-o un wu.

Erastus, wan-ess-de un hwor un ka bo-o, un or na Kwartus ne ro no m-gas. §

²⁴ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne kap! **Amin.***

Ur-bongon be-de Shir

²⁵ Yage a ye'et Shir m-seps! Wu ro ur-beeb ne de no hette m-es eso n-te m-she à, remen ka **Ma-to m-Rerem** to me m-ko'ot à, to ma Yeso **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to a un wuke to cin n-ga.

²⁶ Amba m-moka a rwuntutu to cas un bu-yo un gen-mo un **yan-Rwor un Ma-to Shir**. Bo Shir ba m-ta ko'ote à, komo a rwuntutu to cas be-de un hun-ne kap, remen ye ro **Yahuda**-ne á ye goksté Yeso, komo ye nom o-dorotte.

²⁷ Shir wu ro wa-ɔs-nap-wu un hon-de un wu. A seps no wu ba m-ta un bu-o Yeso **Kiristi! Amin.**

§ **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:23 16:23** Hyen komo: Seng 19:29; 1Kor 1:14; 2Tim 4:20.
Deen be-de un takurda-ut ut a gen ka ci-yo á.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:24 16:24**

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-9

Ur-wong n-me un kur-o yan-dor Yeso 1:10—4:21

Ma-to o-ás un she'et-de o-den ne 5:1—7:40

Yan-dor Yeso un ye yage wu m-goks ne á 8:1—11:1

Ur-she'et be-de un yan-dor Yeso un kwukte un Shir ne 11:2—14:40

Ine-m Yeso ut-marimar un mo un yan-dor Yeso ne 15:1-58

Yar-mo yan-dor Yeso o-Judiya 16:1-4

Ma-ut Burus to un hi un de un wu m-tige ne 16:5-24

Ur-gas

¹ Me Burus mosse un Sastanis ne or na, genbe ka takurda-o. Me wu Yeso **Kiristi** daage, um waragte ko-yan-Tom-o un wu à, remen kaane Shir cone.

² Te no m-gas hun-ne yan-dor-o un Shir ye ro o-Korinti à. Shir ak no hun-ne ye un wu ye ba m-kukop. Wu un muut no ba m-kukop un bu-o Yeso **Kiristi**, mosse un hun-ne ye un ko ke so ne bo un ye ro us-eeg un jin-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan à. Wan-Koyan wu un ye wu, Wan-Koyan na wu komo.*

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

⁴ Me m-bom un Shir ko de ke ho-de rem no, remen yar-mo wu nomo no n-me un **Kiristi** Yeso à.

⁵ No nak a ya'ag no o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no gamag ur-hi un Yeso ne. Wu rwo'og no, no hokste rure un ye ken ye Ma-to Shir cow us-cow. Komo wu ya'aste no us-nap kap remen no nept yo Kukt-o un wu ro no m-kute à.

⁶ Yo ka kututu na unze ma-to te ruru no mosse un **Kiristi** ne à, nip-o. Komo no dek to m-wons ne.

⁷ Remen kaane, ko mo ke yar-mo o-Kukt mo, mo no cone no nomote Shir m-guw à, no ro un mo ne. Komo no sher yish un 'er-de un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁸ Wua dowe kukt-o no ur-beeb har kom-de o-da, remen no waragte ba **ur-ba'as** da-de Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à.

⁹ Shir un daag no. No gemet ur-hi un Wa un wu ne, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Komo Shir ro m-shoos un yo wu rwo're à.

Koob-de ur-she'et kang-o gaan n-me hun-ne yan-dor

¹⁰ M-moka or re ne, yan-dor, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ya'ag me gwomo-to un nom ut-ma. Remen kaane, um conog no hogu me m-moka. Um konog no no warag kang-o gaan. Me con no wonge be-ut-be á. Um konog no, she'et no be-ur gaan un or no ne barag-us gaan un yo no he m-nom ne à gaan.

¹¹ Or re ne, um nepse yo wongsu no à, remen hun-ne ye un hur-o Kuruwi rurutu me unze no ut-ween un hi un no yan-dor.

¹² Rii-yo me m-rwor à yo ro, ko wu ke be un no wu ro un rwor ut-ma un hon un to un or un wu ne. Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Burus wu." Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Aporos wu." Wu ken wu komo wu ro m-zee, "Me wu ma Bitrust† wu."

* **Bqr-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Seng 18:1. † **Bqr-o gaan:12 1:12** ut-Girik: Kepas.

Wu ken wu zee, "Me wu ma **Kiristi** wu."‡

¹³ Ashi, nō wongte o ka **Kiristi** ciw-ut-ciw. Me Burus, me mar n-ton o-kan rem nō á. Kō de a yo'osu nō m-hō à un jin un de Burus o á.

¹⁴ Um bomog Shir, me yo'os wu ken wu m-hō be un nō á, se Kiribus ne un Gayas,§

¹⁵ Me un nom kaane, remen yatt-wu he hoks m-zee un jin un de a yo'osu wu m-hō, har wu waragte wan-dor re á.

¹⁶ (Um bakste komo um yo'oste yan-hur-o Istipanus m-hō, amba husse ka hun-ņe ye me baks kō um yo'oste net m-hō komo á.)*

¹⁷ Ai, **Kiristi** tomon me remen um yo'oste hun-ņe m-hō á, se de um nom senge-mo un kō'ot un Ma-to un wu to m-Rerem. Me rwor Ma-to Shir mosse un nap-se un ko-hun ne á remen hun-ņe dekt yo me m-rwor á. Me nome kaane, a warag o ka sa o zee mar-m Yeso n-ton o-kan rott o ka ur-beeb á.

Yeso Kiristi beeb-de Shir de un nap-se un wu ne

¹⁸ Da-o hun-ņe hoge ka ma-to unze Shir so'oste **ba'as**-ut na remen Yeso marag n-ton o-kan à, ye ken ye rō m-zee to ka ma-to o-hwaa to. Ka ye rō us-barag kaane à, ye rō m-yirigbe n-me un den-o o-ra. Amba na ye shere un ka ma-to à Shir guug na un beeb-de un wu.

¹⁹ Remen a genuste a zee:

"Man naas nap-se un ye rō m-hyan
ye zee ye rō us-nap ne à.

Komo man durumse weer-se un ye rō m-hyan
ye zee weer-se ye rotte à."†

²⁰ Yatt-wu he nap un Shir remen weer-se un wu á. ¿Kene yan-nap-se un **karamsa**-o **Mosa** rō? ¿Kene ye rō ne ye rō m-hyan ye zee ye nepste us-rem kap à? Shir kututu na unze ye rō us-nap ne se ma-hun à, raag-ņe ye.

²¹ Shir rō us-weer ne komo zonge-to un wu to ka. Kō ya-us-weer be-de un hun-ņe ye rō m-zee kō'ot un Ma-to Shir na raag-mō, yea hoks nap un Shir be-de un se man ye nap-se á. Un hek-o un kaane Shir daaguru wu gu hun-ņe ya-ut-**ba'as** urege ye shereg be-ur Yeso **Kiristi**.

²² **Yahuda**-ņe conog ye hyen rem-se ut-hyat to kutu ye unze ka ma-to be-de Shir to rwuune à. Ye rō **Yahuda**-ņe á komo ye un hoob-o us-nap.

²³ Amba na a m-kō'ot un ka ma-to unze **Kiristi** marag n-ton o-kan remen wu topt **ba'as-to** un hun-ņe. **Yahuda**-ņe 'yarag Yeso remen un hyan-o un ye **Kiristi** a mer á. Komo ye rō **Yahuda**-ņe á ye rō m-hyan sa o zee kō'ot-m ma-ut na raag-mō atte.

²⁴ Amba ma-to te m-rwor à to rō, **Kiristi** beeb-de Shir de un nap-se un wu ne be-de un ye a aage à, kō **Yahuda**-ņe, kō ye rō **Yahuda**-ņe á.

²⁵ Ye ken hun-ņe ye rō m-zee yo Shir nome à da-o wu yage Yeso meret n-ton o-kan à raag-mō. Amba yo Shir nome à aragte nap-se un net. Komo yo a m-hyan sa o zee kende-de be-de Shir à, aragte kap 'wons-mō un net.

²⁶ Or re ne, baks nō bō nō ro'e da-o Shir agu nō à, nō waragte hun-ņe ye un wu à. Un hyan-o ma-hun, ye ro us-nap ne à, hiin o be-ur nō. Komo ye ro bokke caari-to ut-con à ye ro deen á. Ye tat-ņe un ye ro gwomo-ņe à ye deen á.

²⁷ Shir un daag hun-ņe ye hono o-dak rō m-hyan raag-ņe à. Wu un nom kaane remen wu ye'et ka ye rō m-hyan ye rō us-nap ne à m-'e. Shir un daag ye hun-ņe ye un hono o-dak rō m-hyan ye rott m-'wons á, remen wu ye'et ko-ya-m-'wons m-'e.

‡ **Bqr-o gaan:12 1:12** Hyen komo: Seng 18:24. § **Bqr-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Seng 18:8; 19:29; Roma 16:23.

* **Bqr-o gaan:16 1:16** Hyen komo: 1Kor 16:15. † **Bqr-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Isha 29:14 (ut-Girik).

²⁸ Ka hun-ṅe ye Shir daage à, ye waragte hun-ṅe ye un wu à ye un rwuun un hur-to un koob-ṅe. Ka hun-ṅe ye a musse hwaa à, ko komo ye a nape unze rii-yo á. Wu un nom kaane remen wu kutute hun-ṅe unze rii-yo ye hwo ur-hi be-de un yo à, yoa hoks ye m-gu be-de **ur-ba'as** á.

²⁹ Shir un nom kaane taase net jaks ur-hi unze remen con-de un wu, Shir degt wu.

³⁰ Ba rii-yo us-ses yo á, Shir o gu no bo wu mossu no un Yeso **Kiristi** ne à. Be-ur Yeso o, un yo wu nome ne à o rwo'e Shir guut na. Un bu-o Yeso Shir muute na kashi, yan-ba-m-kukop, un hun-ṅe ye wu ruute be-de un **ba'as-to** un ye à.

³¹ Un suge-de un kaane, se a nom yo a gene un takurda-o Shir à. "Urege net ro m-nom m-gwon, yo depe wu nom à, wu nom m-gwon un rii-yo Yawe nomu wu à."‡

Bɔr-ʉs yoor

Tom n-me un Yeso wu a kame n-ton o-kan à

¹ Or re ne yan-dor, da-o um habe o-Korinti à, um pe'esute Ma-to Shir ruru na à. Me hwo caari-to ut-gom n-me un ka ma-to á, me kutu no us-nap á.

² Remen um nomog o-saktu un hur un de, um zee da-o me she'ete un no ne man yoosu no rii hor-yo á se ma-ut Yeso **Kiristi**, wu a kame n-ton o-kan à.

³ Da-o um habe be un no à, mett m-'wons á. Wur-o re ro us-zap, rem o-gyer.*

⁴ Da-o um nomo no ut-ma à, um rurutu no yo haadbū me à, ba un weer-us re á. Me kweemsu no remen no gokste ma-ut re á. Un suge-de un kaane da-o um ruru no Ma-to Shir à, **Kukt-o Shir** un gwomo-to un o kututu no unze nip-o,

⁵ taase sher un nip-o no ya'as m-'wons be-de un nap-se un net á, se de remen un beeb-de Shir.

Nap-se Shir

⁶ Da-o te ya-m-senge-mo Shir te ro'e un ye sher-se us-geer be-de un dor Yeso à, te ye m-rure ma-to us-nap. Amba ba gon nap-se un ka zaman-yo á, ba komo gon nap-se un yan-gwomo-to un ka zaman-yo m-ta yo á. Kap ka gwomo-ṅe ye a taage un gwomo-to un ye.

⁷ Amba te ut-ma un nap-se Shir wukusse, se hun-ṅe ro nakke á, se ro nap-se Shir se wu daage remen seps-m na cin ba a ro nomog hono o-dak à. N-ga Shir kute ko wan-gaan ka napse á.

⁸ Be-de un yan-gwomo-to m-moka to yatt-wu nape zonge-to Shir á, remen ye ro nakke yo Shir zonge m-nom à ye roa kem Wa-ut-Hyat Wan-Koyan o-kan ye hoot wu á.

⁹ Amba ka to ro gense un takurda-o Shir unze:

"Rii-yo Shir he nome yan-con-to un wu à

yatt-wu taku yo m-hyan á,

yatt-wu take m-hoge á,

yatt komo wu take barag-se un yo á."†

¹⁰ Amba Shir kututu na se ka rem-se remen na yan-senge-mo un wu ye be-de un Kukt-o un wu o ruru na. **Kukt-o Shir** a hoks na rure un ka rem-se remen Kukt-o ro m-byarag o nep rem-se Shir se a hoks m-nap á.

¹¹ ¿Wan wu ne he hoks m-nap un ma-to un hur-de un net un ba kukt-o un net o ro n-me un net á? Kang-o gaan yatt-wu nape barag-se ro un hur-de Shir á, se **Kukt-o Shir**.

¹² Na komo ba kukt-o un ka hono dak-o o a goksune á, se de Kukt-o rwuune be-de Shir à. Wu ya'ag na Kukt-o un wu remen a nept rii-yo Shir ya'asu na hur-ur gaan à.

‡ **Bɔr-o gaan:31 1:31** Hyen komo: Irimi 9:24. * **Bɔr-ʉs yoor:3 2:3** Hyen komo: Seng 18:9. † **Bɔr-ʉs yoor:9 2:9** Hyen komo: Isha 64:4.

13 Remen kaane te rotte un rure un ye ken ye. Da-o te rure hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to, te m-rwor un gom-to us-nap se te yoose un nap-se un net á, se de un gom-to Kukt-o ruru te à, se o-nip mosse un Shir ne.

14 Bon net-wu rotte o-Kukt á wua tun wu hoge rem-se **Kukt-o Shir** rure hun-ne á, remen be-de un wu se ka rem-se o-hwaa se. Wua hoks m-nap bo ka rem-se ro á, remen **Kukt-o Shir** o ro un hante un nap-se Shir.

15 Net-wu ro un **Kukt-o Shir** ne à, wua hoks nap un me'es un ko yo ke rii-yo ne, yo **Kukt-o Shir** ro wu m-yoose à. Amba hun-ne ye rotte **Kukt-o Shir** á yea hoks m-nap un me'es un yo Kukt ro na m-yoose á.

16 “¿Wa nape barag-ɔs Yawe?

¿Har wu hokstu wu m-yoose?”‡

Amba na yan-dor ro m-nap un yo ro n-me un hur-ur **Kiristi** à.

Bɔr-ɔs tet

Yan-guw-mo Shir

1 Or re ne, da-o um ro o-Korinti à, me nomo no ut-ma bo um nome ye Kukt-o ro m-dorutte á, se de me un nomo no ut-ma untun hun-ne ye un hono o-dak. Ya no ro untun yakar yan-yaar un ka da-o, be-de un dor **Kiristi**.

2 Um reegtutu no m-yow m-yow yanze un rii-yo m-re yo m-hwoɔn á, remen no bo'os re un rii-yo m-re yo m-hwoɔn á. Har m-moka ma no un go wo á.*

3 Remen har m-moka no un hur-de ma-hun ne. Remen no un shoob-de un or no ne yan-dor, komo no m-dum un hi un no un hi un no. Da-o no nome gon ka rem-se, ai har m-moka no rosuru un hur-de ma-hun ne o ka. Nip-o no ro m-nom untun hun-ne ye nape Shir á.

4 ¿Re nome um nept yo ka? Remen urege wu ken wu zeeg, “Me wu ma Burus wu,” wu ken wu komo wu zee, “Me wu ma Aporos wu.” ¿No ro m-nom o ka untun hun-ne ye nape Shir á?†

5 ¿Wan wu ro Aporos? ¿Wan wu Burus? Myet te guw-ne te ro be-de Shir temb. Te un gu no no sheret o-nip be-ur Wan-Koyan Yeso. Ko wu ke un rii-yo Wan-Koyan ya'asu wu m-nom ne à.

6 Me go ur-go, Aporos ya'u m-ho, amba Shir o rwo'e ka go-de m-bo'ose, te ye á.‡

7 Remen kaane wu go ur-go à, un wu ya'e m-ho ne à ye un keer-de un rii á, se Shir cot wu rwo'e ka ur-go m-bo'ose à.

8 Wa-ur-go un wan-ya m-ho ne barag-se un ye gaan-se. Ko wu ke wua kum 'yons-de un senge-mo un wu be-de Shir.

9 Remen te yan-guw-mo Shir ye, komo no yan-dor un bo-o o-Korinti kat-o Shir o. Ma-to Shir no ro komo.

10 Be-de un yar-mo Shir nomo me à, wu ya'ag me us-nap un nomot senge-mo un wu. Um huk hwuk-o ut-ma untun keeg-yo ut-ma, cin un ka da-o ye ken ya-ut-ma ye ro ut-ma un ka hwuk-o um huke à. Se ko wu ke ko-ya-ut-ma wu nom ceen un go un ma-to wu he m-ma n-te un ka hwuk-o à.

11 Remen yatt-wu he hoks un huk un hwuk hor-o arge o a hukse á, o ro Yeso **Kiristi**.

12 Ye ken ya-ut-ma ye ro un ma ut-ma un saw-to ur-bon un to un hwor ne to ro m-tuk un ka yish-ye á untun zinariya, ko azorpa, ko kashi ut-ta'ar, ye ken ye, ut-ce ne, ko us-gwo, ut-kang ne ye ro to ma un ye ma-to.

‡ **Bɔr-ɔs yoor:16 2:16** Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik).

* **Bɔr-ɔs tet:2 3:2** Hyen komo: Yahu 5:12-13.

† **Bɔr-ɔs tet:4 3:4** Hyen komo: 1Kor 1:12. ‡ **Bɔr-ɔs tet:6 3:6** Hyen komo: Seng 18:4-11,24-28.

13 De ken hɔ-de a hyen senge-mo un ko wu ke ko-ya-ut-ma wu. Remen da-o Yeso he m-muun a, wua rwunte ko yo ke rii-yo cas. Remen o-ra o-ra a he rwunte un senge-mo un kowan, komo ra-o he meger un go un ko mo ke senge-mo kowan nome a.

14 Urege ma-to a ma'e un ka hwuk-o a to tuk a, to, wu ma ka ma-to a wua kum ur-yons.

15 Urege ne ka ma-to tuk, wu ma ka ma-to a wu taagute un to, amba wua kumus gwu, amba sa o zee n-me o-ra wu zwon-de.

16 ¿No nap unze no un hi un no **Pyo-o Shir** o no ro a, be-de Shir ro m-she'et?§

17 Urege wu ken net-wu naaste **Pyo-o Shir** o ro ba m-kukop a, Shir a naas ka net-wu. Remen **Pyo-o Shir** ott m-kukop a, komo no ye ro ka Pyo-o.

18 Taase ko wu ke net-wu raks hi un de un wu, wu ro m-zee wu ko-ya-us-weer wu m-moka, se wu muss hi un de un wu untun ko-raag remen wu waragte ko-ya-us-weer.

19 Remen kaane weer-se un hono o-dak raag-mo un co-o Shir. Me un zee kaane, remen gense to ro unze, "Wu ro un bop un ya-us-weer be-de un weer-se un ye."*

20 Komo gense to ro unze, "Yawe nepste unze barag-se un ya-us-weer hwaase ro."†

21 Remen kaane, taase wu ken wu ma'as m-gwon un rii-yo net he hoks m-nom a! Remen hon un rii kap yo ma no yo:

22 Ko Burus, ko Aporos, ko Bitrus‡, ko hono o-dak, ko m-hoog, ko m-mar, ko rem-se m-moka se, ko un se roone u-co a, ai myet se ma no se,

23 no komo ye ma **Kiristi** ye, **Kiristi** komo wu Shir wu.

Bor-ɔs nass

Yan-senge-m Kiristi

1 Hun-ne dek, Aporos un me ne yan-guw-m **Kiristi** te ro. Shir ya'astu te senge-mo un rwor un ma-to un wu, to o-nip to ro wukusse a.

2 Rii gaan-yo a cone be-de un go un ka guw-ne ye, ye nom yo wan-co-o ye cone a, hur-ur gaan.

3 Yatt-yo da me ko no, ko yan-piish ut-ma be un no, zee unze um nomog senge-m re me un Shir ne, ko me nom a. Nip-o, me un piishe un hi un de ut-ma mosse un kaane ne a.

4 Me nap ko me un de ken **ba'as-de** ne a, myet un kaane ne, man zee um taagute **ur-ba'as** ko hiin a. Wan-Koyan wu he gwot un senge-m re a wu he m-zee um nomog ur-bon ne ko ba ur-bon.

5 Remen kaane, taase no kupse wu ken wu ut-ma ba da-o un woo. Ka da-o roon, da-o Wan-Koyan he muun a. Wu he rwunte un rem-se ro wukusse o-comb a, komo wu rwunte sakt-o ro un hur-de un net a. Ka da-o o ka kowan he goks ur-bongon be-de Shir hond hond Shir nepste ka rii-yo ro n-me hur-de un net a.

6 To, or re ne, be-de un rure un no ka rem-se un ya-ur-yoos se, um rwog no us-barag n-me un Aporos ne remen ka sha-mo guut no un ka bu-yo. No yoos be-de un ka yoor-m te mo um conog no nep yo ka: "Taase no pes rii-yo a gene a un takurda-o Shir." Taase wu ken wu nom m-gwon remen wu ro wu m-yoose a, har wu yo'og wu ken wu.

7 ¿Wan wu zee o aragte ye ken ye? ¿Yan yo ne o rotte yo un hi un du husse rii-yo Shir ya'u wo a? To, urege har kaa o, ¿ya hante o rotte un jaks ur-hi sa o zee ba yar-mo a ya'u wo a?

8 No m-nom sa o zee no nepse kap. Yatt-wu he no m-yoose a. No m-nom sa o zee no kumuste yar-mo o-Kukt. No ur-she'et sa o zee gwomo-ne no ro un **Kiristi** ne amba

§ **Bor-ɔs tet:16 3:16** Hyen komo: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16. * **Bor-ɔs tet:19 3:19** Hyen komo: Ayub 5:13. † **Bor-ɔs tet:20 3:20** Hyen komo: Bong 94:11. ‡ **Bor-ɔs tet:22 3:22** ut-Girik: Kepas (jin-ur Bitrus de).

te ye ro nɔ m-yoose à te ɔr-she'et kaane á. A ro zeege ma nɔ gwomo-ne ye, te argu nom ɔt-gwomo be-ɔr gaan un nɔ ne!

⁹ Remen un hyan-o re, Shir rwuntute na **yan-Tom Yeso** cas. Te ro kom-de un koyan, untun ye a kupse ma-to m-mar à. Remen te waragte rii-yo hono o-dak kap, un yan-tom ye Shir ne, un hun-ne ne he shere un yish à.

¹⁰ Hun-ne ye un hono o-dak ro m-hyan sa o zee tett ɔs-weer á remen te ro m-nome un **Kiristi** m-guw. Amba nɔ, nɔ m-gwon sa o zee nɔ ɔs-weer ne n-me un **Kiristi!** Hun-ne ye un hono o-dak ro te m-hyan tett beeb-de m-nom un rii á. Amba nɔ, nɔ ɔr-beeb ne de m-nom un rii. Hun-ne ye un hono o-dak ro nɔ un 'ya m-sek, amba te ne ye ro te m-yo'og!

¹¹ M-moka kaane te un hoge un mer un **swoot-o** m-ho ne, te un cop un kashi ɔt-saw á, a te m-dum tett o-hur á.

¹² Se te rangute te kumut rii-yo un hi un te. Ye pyepe te, te ru'uru ye nu-o so-o, a ye'e te ɔr-koob te m-'mo ɔr-hur.*

¹³ Hun-ne re ra-o te, te nomo ye ɔt-ma un hur-de m-gwugwu. Te waragte sa o zee buse-o un hono o-dak, rii-yo kowan ro m-'yar à, ka ro ho-ur bi.

¹⁴ Me un gene nɔ to ka yanze remen um ru'ut nɔ hoge m-'e á, se de remen um kyewestú nɔ remen nɔ yakar re ye, ye me m-con komo à.

¹⁵ Man rees nɔ m-dek untun yakar re. Ko nɔ nom un ya-ɔr-yoos ne n-me un Wan-Koyan har ye woɔ dugu-ɔs op [10,000] à, wan-gaan wu cot he m-nom untu o-tato. O shir n-me Yeso **Kiristi** me ro tato nɔ be-de un hante un **Ma-to m-Rerem**.

¹⁶ Remen kaane me ɔs-kon nom nɔ bo um nome à.†

¹⁷ Remen um guut nɔ m-nom kaane o rwo'e um tombute **Timoti** wa re wu me m-con à. Ko-yan-ess ɔt-ma wu un Wan-Koyan. Komo wua baksu nɔ bo me un dor Yeso **Kiristi** à bo me ɔr-yoos n-me un ko ye ke hun-ne ye yan-dor à.

¹⁸ Amba ye ken ye hyanag sa o zee man habe be un nɔ um tepertu ye un rem-se ye á, har ye un wos ɔr-be ɔs-ses sa o zee ye nepsé koyan.

¹⁹ Amba um rwoɔe o-Korinti un beeb-de un Wan-Koyan un ka ho-to be un nɔ. Da-o me habe man hyen un hi un de yo ka ya-ɔs-ses ye ro m-nom à. Man nep komo urege ye kumug ɔr-beeb be-de Shir, ko ne ma-to o-hwaa ye ro m-nom.

²⁰ Baks nɔ unze Shir ro m-piishe hun-ne ɔt-ma un bo ye yage wu nomte ɔt-gwomo un hur-de un ye á, ba n-me raks un bo ye ro tep á, amba n-me m-gwot ko beeb-de un wu ro n-me hur-to ye à.

²¹ To, ɔya nɔ husse um nomo nɔ da-o me wɔɔe, um negbe o-sorog ne ko de um kutu nɔ ɔt-con un gwugwer-mo ɔr-hi ne?

Bɔr-ɔs taan

Ruut nɔ ya-o-ás be un nɔ

¹ Um hogute hun-ne ro un ma-ut nɔ. Ye zeege wu ken campo-wu ro kon be un nɔ. Wu ro un nom un yo depe á, un wu ken ne'a-wu ne. Ko be-de un ye nape Shir á, ye ro m-nom un go un ka rem-se ka net-wu nome á. Wu ken wu muute ne'a tato un wu untun ne'a un wu.*

² Har rii-yo m-gwon yo ka nɔ kume! Ashi, ɔudepe men-to tuk nɔ, nɔ ruut ka wu nome go un ka rem-se be un nɔ á? Depete nɔ ruut wu be un nɔ.

³ Ko de nomte à, me be-ɔr gaan un nɔ ne o-wur á, me be-ɔr gaan un nɔ ne n-me o-kukt. Um kupsussute net-wu nome go un ka rem-se à ɔt-ma sa o zee be-ɔr gaan um ro un nɔ ne.

* **Bɔr-ɔs nass:12 4:12** Hyen komo: Seng 18:3. † **Bɔr-ɔs nass:16 4:16** Hyen komo: 1Kor 11:1; Piri 3:17.

* **Bɔr-ɔs taan:1 5:1** Hyen komo: Kara 22:30.

4 Be-de nõ morge kukt-o re rõ m-she'et káne, komo un beeb-ur Yeso Wan-Koyan, um çonõg nõ nom kõ yo ke rii-yo sa o zee mē kaanē be un nõ.

5 Ya'as nõ **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** ká campo-wu. Nõm nõ kaanē remen **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** naaste wur-o un wu o ma-hun, amba Wan-Koyan a guus hoog-mõ un wu hõ-de wu muunē.

6 Gwõn-mõ notte à rii-yo ur-bon yo á, remen nõ yagutē net-wu depe á be-ur nõ. Ashi, çnõ nap unze, ya o-**yist** o-rek yo rõ un hundunse un hõn ur-burodi á?†

7 Ruut nõ ká **yist**-m 'wutum-mõ remen nõ waragtē burõdi-ur pu-de ba m-**yist** bõ nõ ro à. Nõm nõ kaanē remen Shir so'ostu nõ, be un nõ a peneste rwuug o-ca yo un **Biki-o m-Pas. Kiristi** rõ rwuug-o ca-o na.‡

8 Cinda nip-o à, ma'as nõ m-baks unze na hun-nē ye Shir ye. A joro nõ bu-qs na us-ut se n-ga. A ginim nõ ut-yagē. A nom nõ dorõtte-o un Ma-tõ Shir a yagē men-ut jaas-tõ bõ **Yahuda**-nē yagē burõdi-tõ m-**yist** à da-o un **Biki-o m-Pas**. A doru nõ **Kiristi** hur-ur gaan un nõm o-shir nē.§

9 Um genutu nõ n-mē un takurda-o re, um zee taase nõ mosse ur-hi un ya-o-ás nē.

10 Ba hun-nē ye nape Shir á um zee nõ á, kõ ya-o-suub, kõ ya-ur-hyow, kõ yan-guw-mõ us-toog. Kõ de nomtē ye nap Shir á nõ som ye á. Remen uregē kaanē o se nõ ruug un kà hõno o-dak o war war.

11 Yo ka yo mē nõ m-rurē: taase nõ mosse ur-hi un kap o un bõn wu zee or nõ wu ko-yan-dor à, uregē wu rõ un hur-de o-ás nē, kõ ko-ya-o-suub, kõ ko-yan-guw-mõ us-toog, kõ wa-ut-reeb, kõ ko-ya-m-swõ, kõ ko-hyow. Nõ jar nõ re rii-yo m-rē un go un ye nē á.

12 Mett gwõmo-tõ un piishe un hun-nē ye rõ un dor o un Shir á ut-ma á. Amba nõa hoks piishe un yan-dor o Shir ut-ma. ¿Kõ nõ hoks á?

13 Shir o un hi un de un o he piish un ma-tõ un ye yagē wu m-dorē á. “Ruut nõ ko-yan-men-ut jaas-tõ be-ur nõ”* bõ Ma-tõ Shir zee à.

Bõr-qs cind

Taase yan-dor Yeso heet or un ye nē be-de ut-gwõmo

1 Uregē wu ken wu rõ ut-ma nē un or un wu nē ko-yan-dor, wu jar wu heet tõ be-de un ko-yan-piish ut-ma wu rõ ko-yan-dor á. Yo depe à, ko-yan-napse Shir wu hongsu nõ ka ma-tõ. Nõ heetē yan-ba un dor á.

2 ¿Nõ nap unze yan-ba-m-kukop ye he piishe un hõno o-dak ut-ma á? Uregē har nõ ye he piishe un hõno o-dak ut-ma, depetē nõ yoos hongse un ma-ut rek-tõ ba nõ un band ye ken ye, ye rõ yan-dor á.

3 ¿Nõ nap unze a he nõ piishe un **yan-tõm-ye Shir** ut-ma á? ¿Yaguntē rem-se haanē mosse un she'et-de un kà hõno dak-o nē?

4 ¿Uregē yan-dor kumug ut-ma mosse un or re un ye nē, ya hantē notte ha be-de ye rõ yan-dor á ye piishe nõ ut-ma?

5 Mē un rwor tõ kaanē remen nõ hogutē m-'ē. ¿M-mõka kõ net wan-gaan wu rõ kõn o ká be un nõ ko-ya-us-weer wu he nõ hoks caas ur-hoon á?

6 Gwõt nõ yo nõ m-nõm à. Wu ken wu be-ur nõ rõ m-heet un or re un wu be-de ut-gwõmo a piishtē wu ut-ma. Har ma be-de un yan-ba un dor! Rott ur-bon kaanē á.

7 Da-o nõ heetē or nõ ko-yan-dor be-de un ko-gwõmo, **ko-Gwõmo-wu un ya-ut-kõt** reeg nõ. Jiishtë o 'mo ur-hur kõ a wen wõ susamb-m ru.

† **Bõr-qs taan:6 5:6** Hyen komo: Gara 5:9. ‡ **Bõr-qs taan:7 5:7** Hyen komo: Rwu 12:5. § **Bõr-qs taan:8 5:8** Hyen komo: Rwu 13:7; Kara 16:3. * **Bõr-qs taan:13 5:13** Hyen komo: Kara 13:5; 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 (ut-Girik).

8 Amba nɔ wargu hi un nɔ m-nongon, nɔ un core un susamb-m or nɔ ne, har ma or nɔ ne yan-dor!

9 ¿Ashi, nɔ nap unze hun-ñe ye nome rii-yo un ba ur-bon à, yea cuw un **Gwomo-to Shir** á? Taase a egussu nɔ, be-de un rure un nɔ yo ken rii-yo un hon. Me nɔ m-rure, ko-ya-o-ás, kɔ ko-yan-guw-mo us-toog, kɔ ko-yan-hoob-o un ne'a-ñe, kɔ campo-ñe yan-baramse un wur-o un ye, kɔ campo-ñe yan-m-rewe un or un ye campo-ñe ne,

10 kɔ hyow-ñe, kɔ ya-o-suub, kɔ ya-m-swo, kɔ yan-naas un jin-to un hun-ñe, kɔ ya-ut-rum, be-de un ye yatt-wu he m-cow un **Gwomo-to Shir** á.

11 Kaane ye ken rowe be un nɔ n-ga, da-o nɔ ro nakke **Kiristi** á. Amba m-moka, Shir sokste **ba'as-ut** nɔ, komo a muutu nɔ yan-ba-**ur-ba'as** komo wu hongsutu nɔ un wu ne. Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu nome kaane un beeb-de un **Kukt-o Shir**.

Sekemsu nɔ Shir un wur-ut nɔ

12 Ye ken ye ro m-zee, "Shir ya'ag na nom un koyan remen na yan-dor ye un wu ye." Ee, man hoks nom un yo um cone à, amba ba koyan yo Shir ya'u na keer-de m-nom à yo ro na m-gu á. Ye ken ye ro m-zee, "A ya'ag me nom un koyan," amba me man yage yo ken rii-yo muut me wan-guw-mo un yo á.*

13 Wu ken a hoks m-zee, "A un nom rii-yo m-re remen ut-men, ut-men komo remen rii-yo m-re," Nip-o, amba kaane un co Shir a saburse rii-yo m-re ut-men ne. Amba rii-yo ur-bon yo a naas wur-ut na be-de un hoob-o un ne'a-ñe á. Wur-ut na to un Wan-Koyan to Wan-Koyan komo wu un wur-ut na wu.

14 Shir 'yonste Wan-Koyan ut-marimar, kaane komo wu he na m'yons un beeb-de un wu.

15 ¿Ashi, nɔ nap unze myet dok-to un wur-ut nɔ to ma **Kiristi** to á? Cinda kaane o à, man dek dok-ut Wan-Koyan um muutu to dok-to un ko-kaar á. Ko hiin!

16 ¿Nɔ nap unze kap bon wu mosse wur-o un wu un ko-kaar ne à, ye waragte wur-o o-gaan un wu ne á? Remen a zeste, be-de un takurda-o Shir, "Yoor-mo un ye, ye waragte wur-o o-gaan."†

17 Amba kap wu mosse hi un du un wu un Wan-Koyan ne à, yea warag gaan n-me o-kukt.

18 Nom nɔ ja un cow-yo o-ás ne! Da-o hun-ñe nome **ba'as-ur** hor-de, ba wur-o un ye, ye nome **ur-ba'as** á. Ko-ya-o-ás wu rewe un ne'a-ñe à ba ne'a un wu á, wu nomote wur-o un wu **ur-ba'as**.

19 ¿Ko nɔ nap unze wur-ut nɔ pyo-o un **Kukt-o Shir** o, o ro be un nɔ, komo o rwuune be-de wu á? Komo nɔ ye yan-beeb-de un hi un nɔ á, amba Shir.‡

20 Shir un o nɔ. Wu tops, remen kaane sekemsu nɔ Shir un wur-ut nɔ.

Bɔr-ɔs ta'yoor

Yoos-ur Burus mosse ut-ge ne

1 Ma-to un rii-yo nɔ gende me à, ur-bon ne, net she'et ba un ne'a.*

2 Amba remen nɔ wongute o-ás ne, kɔ wu ke net-wu, ge ne'a un wu. Komo ko wu ke ne'a-wu un campo un wu ne.

3 Hond hond o campo rewe un ne'a un wu ne, wu nom ne'a un wu rii-yo depe wu nom à. Ne'a komo wu nome campo un wu kaane.

4 Remen ne'a rott beeb-de un wu zeet campo un wu, "Me wu cot he m-nom yo wur-o re cone à." Kaane komo campo rott beeb-de un wur-o un wu á se de ne'a un wu.

* **Bɔr-ɔs cind:12 6:12** Hyen komo: 1Kor 10:23. † **Bɔr-ɔs cind:16 6:16** Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bɔr-ɔs cind:19 6:19** Hyen komo: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16. * **Bɔr-ɔs ta'yoor:1 7:1** ut-Girik: Ro ur-bon ne campo yagute ci un ne'a.

⁵ Nò ye geese ùt-ge à, taase wan-gaan wen or re un wu á, se de urege kaane nò orme nò nom ùt-hò m-ogg remen nò nomot us-kon be-de Shir. Ka da-de, nò doot m-go'one. Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu durumsu nò, remen noa hoks m-garamse wur-ut nò á.

⁶ Ma-to me nò m-'ya ba **karamsa-o** á.

⁷ Um ro cong a zee yan-dor ye ga ut-ge á bò um rò à ba ut-ge. Amba Shir ya'ag ye ken yan-dor ye beeb-de m-she'et ba ut-ge. Komo wu 'ye ye ken yan-dor ye mò ken yar-mò. Kò wu ke ko-yan-dor-wu rò m-yar ne mò Shir ya'u wu à, komo wu 'ye ye ken yan-dor-ye mò ken yar-mò un hon bò ye he wu nome m-senge à.

⁸ Ma-to un ye ga ut-ge á un ye campo un ne mare ne à, me m-hyan a jiish ur-bon ye she'et ba ut-ge untun bò um rò à.

⁹ Amba urege nò hoks garamse un hi un nò á, depete kò wu ke wu kum campo un wu kò ne'a un wu. Remen jiishte a ge ut-ge otte ás-o re beeb un du.

¹⁰ Nò yan-dor ye rò un campo-ne kò ne'a-ne ne à, **karamsa-o** ka um ruru nò (Komo me wu á, amba Wan-Koyan wu jip, ruru na ka **karamsa-o**): Taase ne'a caas ut-ge un campo un wu ne á.

¹¹ Komo urege ye caagute un campo un wu, taase wu ge ut-ge á, se de ye jamas ge-to un ye un campo un wu ne. Campo komo taase wu ho'os ne'a un wu á.†

¹² M-moka, um zeeg to ka be-de nò ye kuse à, (me wu yanze Wan-Koyan á), urege wu ken wu rò un ne'a ne ko-yan-ba un dor, urege wu eks ye she'et she'et-de ut-ge un wu ne taase campo ho'os wu á.

¹³ Komo urege wu ken ne'a-wu rò un campo ne ko-yan-ba un dor, amba wu eks ye she'et she'et-de ut-ge un wu ne, to, taase ká ne'a-wu ho'os wu á.

¹⁴ Me un zee kaane, remen campo wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem ne'a un wu, wu shere be-ur Yeso à. Kaane komo, ne'a wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem campo un wu, wu shere be-ur Yeso à. Un ya kaane á, Shir a goks yakar un ye á. Amba remen Shir so'oste tatò un ye ne, m-moka Shir gokste yakar un ye.

¹⁵ Urege komo wu yage m-sher á conog m-wonge un wu shere à, yea hoks m-wonge. N-me un kaane, campo kò ne'a wu shere à, a gakte wu ur-she'et un wu yage m-sher ne á. Shir wu un aag na remen she'et-de ba ut-ween.

¹⁶ Wò ne'a, zo nepste kò wò gu campo ru? ¿Wu sheret be-ur Wan-Koyan bò o shere? Wò campo, zo nepste kò wò gu ne'a ru wu sheret be-ur Wan-Koyan bò o shere?

Gò un she'et-de Wan-Koyan cone a she'et à

¹⁷ Cin da-o Shir daage ye yan-dor à, depete kò wu ke ko-yan-dor-wu she'et gò un she'et-de Wan-Koyan cone wu she'et à. Ka rii gaan-yo yo me m-rure un yan-dor kò kenè um ha be-de un ye.

¹⁸ Kap bon wu Shir aage à, wu ro kò n-ga ur-ko ne à, to taase wu hoob she'et-de un ba ur-kò á. Wu Shir aage komo ba ur-kò à, wu warag ko-yan-dor **Yeso** à, to, taase wu hoob se a koog wu á.

¹⁹ Ur-ko, kò ba ur-kò, ba rii-yo á. Amba nom o-dorotte un **karamsa-o** Shir jiishte ur-bon.

²⁰ Kò wu ke wu she'et bò Shir 'wossu wu a ekt wu ko-yan-dor à.

²¹ Urege wò ko-guw-wu o rowe da-o Shir agu wò o waragte ko-yan-dor o un wu à, taase o ryegegen á. Urege komo wu essu wò à ho'ostu wò, to arag.

† **Bqr-qs ta'yoor:11 7:10-11** Hyen komo: Mati 5:32; 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18.

²² Kap wu ro ko-guw à, da-o Wan-Koyan aage wu à, Wan-Koyan poste wu un kom-to **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Kaane komo wu ro sak à da-o a aage wu à, ko-guw **Kiristi** wu.

²³ A un o no, komo a tops, taase no warag guw-mo un hun-ne á.

²⁴ To, or re ne, yan-dor myet bo a 'wosse net da-o a agu wu à, wu she'et kaane un Shir ne.

*Yan-ba-ut-ge un ye campo
un ye ne mare ne à*

²⁵ Ma-to un yan-ne'a-ne ye ga ut-ge á, yo ye he m-nom à, Wan-Koyan Yeso wu ruru na yo ye he m-nom á. Amba me un 'ya un to ma re ma-to, um nak me net-wu, wu hun-ne ro m-dek un ma-to un wu à, remen Wan-Koyan hogute 'won un de wu ya'ag me us-nap.

²⁶ Me m-hyan a jiish ur-bon net she'et bo wu ro à, remen a ciriste m-cow un da-o un re ur-koob.

²⁷ Urege o geeste ut-ge, taase o caas to á. Urege ne wo un go ga ut-ge á, taase o ge ut-ge.

²⁸ Amba urege o geeste ut-ge, **ba'as-de** á, komo wan-ne'a ge'e ut-ge, **ba'as-de** á. Amba de ye ga ut-ge à yea su ur-koob de un nekette un hoog-mo un ye. Komo um conog um hebe no swo un ka koob-de.

²⁹ Or re ne yan-dor, rii-yo me ut-ma à, yo ka: A kus o-da ne un ka hono o-dak o á. Cin un m-moka, ya-ut-ge ye nome Wan-Koyan m-guw sa o zee ye ga ut-ge á.

³⁰ Yan-dor ye ro un tuk-mo ut-men à, ye warag sa o zee yett tuk-mo ut-men á, ye ro o-zak à ye warag sa o zee yan-tuk-mo ut-men. Komo yan-dor yan o ut-saw ye warag ye rott rii á.

³¹ Yan-dor ye ro m-senge mo morogse saw-to un hono o-dak à, taase ye she'et un 'wons-mo un to á, remen ka hono o-dak o a ro n-me un o à, o m-ta o.

³² Um conog no yage regen-o un bo no he m-she'et à. Wu ga ut-ge á wu ro un ess ur-hi be-de un Ma-to Shir ur-bon ne, bo wu he rwu un Wan-Koyan hoge m-rerem à.

³³ Amba wu ro ne ut-ge ne à, wu un ess ur-hi un saw-to un hon un ka dak-o, bo wu he rwu un ne'a un wu hoge m-rerem à.

³⁴ Barag-se un wu purgute o ka be-ut yoor. Komo ne'a wan-ba-ut-ge ko wan-ne'a, wu ro un ess ur-hi be-de un ma-ut Wan-Koyan ur-bon ne remen wu waragte ba m-kukop n-me o-wur o-kukt ne. Ne'a-wu ut-ge ne wu ro un ess ur-hi ko de ke ho-de be-de un saw-to un hono o-dak, bo wu he m-nom campo un wu hogute m-rerem à.

³⁵ Me un con no m-gu, remen no she'ette bo Wan-Koyan cone hun-ne ye un wu she'et à, ye nom wu m-guw un hur-ur gaan à. Me con no m-gakte be-de un nom un yo ken rii-yo ko yo ken yo á.

³⁶ Amba urege net nomog us-barag unze wu ro un nom un yo depe á be-de un wan-ne'a-wu wu ro ur-ryap à, komo con-to un wu ro m-bose, yage wu geet wu, **ba'as-de** á.

³⁷ Amba urege net zongsute ba wu ken wu un zee wu nom kaane, ba se wu gaag ut-ge á. Wu ro o-cow ne wu nomot yo wu cone à. Komo urege de wua hoksusse bop un hi un de un wu, har wu dek un hur-de un wu, wua ge wu á, to, to ka hond hond o to ro.

³⁸ Remen kaane, kaane ka cow-se us-yoor se ro ur-bon ne urege net zongsute wua ge wan-ne'a-wu wu ro ur-ryap à, wu nomog rii-yo ur-bon. Amba urege wu dek un hur-de un wu wua ge ut-ge á, wu nomog rii-yo jiishe à.

³⁹ Taase ne'a-wu ut-ge wonge un campo un wu ne á, urege campo un wu ro un hoog ne. Amba urege campo un wu marag, wu ro o-cow ne, wu hur-de un wu cone à, wu geet wu. Amba ko-yan-dor, he wu m-ga cot.

⁴⁰ Amba un hyan-o re, wu jiish un hoge m-rerem wu she'ete kaane ba wu un ga ut-ge. Me gwot-o kaane **Kukt-o Shir** zee me um zee.

Bor-qs eer

Rii-yo m-re yo a seke pyo-o m-gir à

¹ To, ma-to un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste kap-m na ya-us-nap-ye. Nap-us na ro un hante us-ses, amba was-m ro m-rwo **yan-dor Yeso** m-bo'ose.

² Kap wu ro m-hyan wu zee wu nepste rii à, to har m-moka wu nap yo depe wu nep á.

³ Amba myet bon net-wu ro un con-to Shir à, Shir nepste un wu ne.

⁴ M-moka ma-to un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste unze, m-gir mo ro un ho-mo rii á. Komo shir o o-nip o á, a nepste komo unze Shir gaan-o cot.

⁵ Un hyan-o un ye ken ye, rem-us ro kon deen se ye ro m-aag "shir-ye" à un "yan-koyan-ne" n-ton ko n-dak.

⁶ Amba na a nepse Shir gaan-o. Wu ro o-Tato, wu nome koyan komo remen un wu atte un hoog ne. Wan-Koyan, wan-gaan wu, komo Yeso **Kiristi**. Be-de un wu o komo Shir nome koyan, be-de un wu o komo a ya'u na hoog.

⁷ Amba de ba kap yan-dor ye nape kaane á. Har m-moka ye ken ye ro hyan m-gir nip-o, remen kaane da-o ye re'e yo a **seke** m-gir à, ye ro m-hyan sa o zee guw-mo shir-ye o-nip ye ro m-nom. Barag-se un ye un hur-de un ye kapsuru ye unze ye nomog ur-ba'as.

⁸ Rii-yo a m-re à yoa hyokontu no yow yow un Shir ne á. A taage un koyan remen a yagute yo m-re á. Komo a kum rii, remen a reeg yo á.

⁹ Amba nom no ceen taase de ka keer-de ko-**yan-dor Yeso** warag cow-yo rwo un wu ken wu rotte ur-beeb be-de m-sher á wu nom rii-yo wu nap ko Shir conog yo á.

¹⁰ Remen ye ken ye ye rotte ur-beeb be-de m-sher á hyene wo, wo wu ro ur-beeb ne be-de m-sher à, wo un re un rii n-me un pyo-o m-gir, to ka ma toa ru ye har ye reet rii-yo m-re yo a **seke** m-gir à, komo yea sabre un hur-de un ye.

¹¹ Remen kaane ka nap-us ru se, se a wakte shi'it-de un kaps un wu ken ko-yan-dor-wu, wu Yeso **Kiristi** mare remen wu à.

¹² Da-o no ye ro m-rwo men-to un ye m-naase un barag-se un ye ne à, no nomte un or no ne ut-**ba'as**, kaane no un nome un **Kiristiur-ba'as**.

¹³ Remen kaane, urege re un rii-yo m-re a ru or re ko-yan-dor nom **ur-ba'as**, man do ti ur-ap komo á, taasum ru or re nom **ur-ba'as**.

Bor-qs jero

*Ur-beeb un senge-mo
un ko-yan-Tom Yeso ne*

¹ ¿Me un ya mett ur-beeb á? ¿Me ko-**yan-Tom Yeso** wu ka á? ¿Me hyan o Yeso Wan-Koyan á. Ba remen senge-m re o ka no waragte ye ma Wan-Koyan?

² Urege me ko-**yan-Tom Yeso** wu be-de un ye ken hun-ne á, ko-**yan-Tom Yeso** um ro be un no remen no un dore Wan-Koyan un bu-yo ma-ut re. Remen kaane, depete kowan wu nep cas ko-**yan-Tom Yeso** wu um ro.

³ Shas-o re o ka be-de un ye ro m-con ye nep ko me ko-**yan-Tom Yeso** wu à.

⁴ ¿Tett keer-de un a ye'et te m-re m-swo ne un den-ut no á?

⁵ ¿Tett keer-de m-neke un ne'a te ne yan-dor ye ro ut-ge ne à, untun bo ye ka yan-Tom-ye Yeso ye, Bitrus* un hen-ne Wan-Koyan ne nome á?

⁶ ¿Ko de me un Barnabas ne, te ye he senge-mo un reegte un hi un te?

* **Bor-qs jero:5 9:5** ut-Girik: Kepas.

⁷ ¿Wan wu ne he guw-mo ut-karma, ka da-de ne wu waragte reegte un hi un de un wu? Ka ye go o-kat a, ro m-re un hyo-ye ye go a da-o ka hyo-ye nene. Ka ye ro gut-de un ca a, ro m-swø m-yow mo un ka ca-ye.

⁸ To ka ma-to un net to a. **Karamsa-o** o Shir o zee kaane.

⁹ Remen a geneste un **karamsa-o Mosa** a zee, "Taase o bite nu-o un na-yo ut-kerem da-o yo door-mo un hyo a."† ¿Na-ye un ya Shir he m-was un ye ne un hon-de un ye cot bo wu zee kaane?

¹⁰ ¿Ka ma-to na ye ka Shir rotte a? Rem na o Shir zette kaane. Remen depete ko-ya-tom un ko-ya-m-dor ne ye nom dish-o un gwuug-de un rii-yo o-kat. Yan-ko'ot un Ma-to Shir depete ye re ye su be-de un senge-mo un ye.

¹¹ Urege te goog Ma-to Shir un hur-ur no, to, ¿yo ken caari-yo un rii-yo ka te cite bo te zee no 'ye te rii-yo m-re un saw-to m-cop ne bo ko-ya-o-kat ro ce-mo un hyo-ye un wu?‡

¹² Urege no torog ye ruru no Ma-to Shir a, ¿te jiish ye un keer-de un no nomotu te kaane a?

Kap un kaane ne, te gaktu no a. Amba te dungute be-de un koyan otte ma-to un rii-yo he wen un senge-mo un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** a.

¹³ ¿No nap ka unze ya-m-senge un **Pyo-o Shir** kane ye he kum un rii-yo un re-mo un ye be-de un saw-to a m-hante a? ¿Ya-m-senge komo un o-hana o ur-seke, kane o ka ye he kum un gwuug-de un ye be-de un rii-yo a hante ur-seke a?§

¹⁴ Kaane to ro komo, Wan-Koyan rworog wu zee yan-senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ye kum rii-yo un reegte un hoog-mo un ye kane.*

¹⁵ Amba ko o-gaan me hwø ur-yish a nomotu me yo **karamsa-o** zee a. Komo me gen to ka remen no nomotu me kaane m-moka a. Ay, jishte um mer, otte um taage un ka gwon-mo.

¹⁶ Da-o me m-ko'ot a, me un hoks m-gwon a, remen Shir gaktu me m-nom ka senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Komo man warag rii-yo ur-'won me yagu mo m-nom!

¹⁷ A ro zeege un con-m re me m-nom un ka rii-yo, um zeeru se Shir topk me. Amba remen Shir daagu me wu bopsu me ka senge-mo, remen kaane mett yo m-daag a.

¹⁸ To, ¿ya un yo ne ro top-o re? Ka zak-o me m-kum be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** a ba wu ken wu un top a. Cip me con m-gakte yan-dor a, ye nak yo depe m-top un ko-yan-ko'ot un Ma-to Shir a.

¹⁹ Ko de nomte me ko-guw be-de un hun-ne a, amba um muste hi un de ko-guw be-de un hun-ne, remen um wontutu ye be-ur **Kiristi**.

²⁰ Da-o me ro be-de un **Yahuda-ne**, um warguru untun ko-**Yahuda** remen um wontutu ye be-ur **Kiristi**. Da-o me ro be-de un ye ro m-dore un **karamsa-o** un **Yahuda-ne** a, kaane me m-nom, (ko de nomte a gakte me un dor-o ka **karamsa-o** a), amba remen um wontutu ye be-ur **Kiristi**.

²¹ Da-o me ro be-de un ye ro **Yahuda-ne** a, ye rotte **karamsa-o** un **Yahuda-ne** a um rwo'uru hi un de be-de un ye. Un ka cow-yo um re hi-de un ye, har um wontute ye be-de un **Kiristi**. Amba me jore **karamsa-o** Shir a. Um dorute **karamsa-o Kiristi**.

²² Be-de un ye rotte m-'wons un sher-mo un ye a, um waraguru untun ko-yan-ba-m-'wons remen um wontutu ye be-ur **Kiristi**. Ee, um sengute um waragte ko yo ke rii-yo be-de un ko wu ke net-wu remen um guut ye† um wontute ye be-ur **Kiristi**.

²³ Myet me un nom kaane remen ko'ot un **Ma-to m-Rerem**, komo remen me un yan-dor ne kumut rem-se ur-bon se Shir surte o-nu wu ya'as na a.

† **Bqr-qs jero:9 9:9** Hyen komo: Kara 25:4; 1Tim 5:18. ‡ **Bqr-qs jero:11 9:11** Hyen komo: Roma 15:27.

§ **Bqr-qs jero:13 9:13** Hyen komo: Kara 18:1. * **Bqr-qs jero:14 9:14** Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7.

† **Bqr-qs jero:22 9:22** ut-Girik: guug ye ken hun-ne ye.

²⁴ ¿Ashi nɔ baks be-de ʊn se'er-mɔ ʊs-rek, ya-ʊs-rek rɔ m-nɔm m-senge ye aragte ɔr ʊn ye ne, amba wan-gaan wu cot rɔ ʊn kum m-yar? Nɔ ma sengu nɔ ʊs-rek bɔ nɔ he re ʊr-hɔ à.

²⁵ Kap ya-m-se'er, ye rɔ ʊn yoose ʊn hi ʊn de ʊn ye bɔ ye he garamse ʊn hi ʊn de ʊn ye à. Ye rɔ m-nɔm kaane remen ye reet m-yar mɔ he m-tees à, amba mɔ ma na yar-mɔ mɔ m-ta mɔ á.

²⁶ Remen kaane rek-o re ɔ o-hwaa ɔ á. Ba ʊntun ko-ya-m-dum wu rɔ m-wosor m-yo á.

²⁷ Amba wur-o re ɔ me m-pu'us, ʊm muutu ɔ ʊntun ɔ ʊn ko-ya-o-rek, remen ɔ nomot yo depe à. ʊn ba kaane á, me o-gyer taase me komse rure ʊn ye ken ye **Ma-to m-Rerem** tɔ Shir me ne a mussu me hwaa.

Bɔr-ʊs ɔp

Nak ʊt-tɔ mɔsse ʊs-toog ne

¹ Ɔr re ne, me ɔn tɔ-tɔ ke nɔ rii-yo kore ya-n-ga-ye na o-kot reeno n-ga á. Shir ereg ye ʊn kus-ɔ o-ke'ente. Wu rɔ ʊn co-ɔ ʊn ye. Komo wu rwuntute ye ʊn ho-mɔ m-sa har ʊn dak-o hwo'og-ɔ rii-yo ci ye á.*

² N-me ʊt-ke'ente m-sa ne a yo'osu ye kap yan-dor **Mosa**.

³ Myet-mɔ ʊn ye komo ye reeru ká rii-yo m-re yo Shir ya'ase ye ʊn bu-yo ʊt-hyat à.†

⁴ Myet-mɔ ʊn ye swooru ká ho-mɔ Shir ya'ase ye ʊn bu-yo ʊt-hyat à. Kap mɔ ʊn ye swoog be-de ʊn ká ta'ar-ɔ, mɔ Shir ya'ase ye ʊn bu-yo ʊt-hyat à. Ká ta'ar-ɔ ne sha-m **Kiristi** mɔ.‡

⁵ Myet ʊn kaane ne, Shir hoge rerem-mɔ ʊn ye ken ye deen n-me ʊn ye á, wu homuru ye o-kot.§

⁶ Tɔ, se ká rem-se ʊn kor remen a nekt na ʊt-tɔ, taase a nom rem-ʊs yo-se bɔ ye nome à,*

⁷ kɔ komo a nome pyo-se m-gir m-guw bɔ ye ken ye nome à. Remen Ma-tɔ Shir zeeg, “Ka hun-ne ye nomog biki-ɔ m-re m-swo ne, komo ye inuru ye hewuru ʊs-hew m-jiib.”†

⁸ Taase a nom nɔ o-ás bɔ ye ken ye be-de ʊn ye nome à, har hun-ne dugu ʊr-kwooz ʊs-tet [23,000] maruru ho-ʊr gaan.‡

⁹ Taase komo a taks **Kiristi** bɔ ye ken ye nome, har yege-hwo hoomte ye à.§

¹⁰ Taase a nom ʊs-hwumug bɔ ye ken ye nome, har **wan-tom-wu Shir** wan-ho ʊn hun-ne eestu ye à.*

¹¹ Ká rem-se koru ye à sha-mɔ ʊt-ma mɔ komo a ʊn gen-tɔ remen a kewestu na, na ye kom-de ʊn ta-mɔ o-dak 'wosse à.

¹² Remen kaane urege o hyanag o eks m-'wons ne, tɔ, nom ceen taase o hye.

¹³ Yatt meger-tɔ wetu nɔ m-kum tɔ kuse ba a ʊn nomo tɔ net á. Shir ko-ya-o-nip-wu, wua yage a megertu nɔ arge 'wons-m nɔ á, amba be-de ʊn ká meger-tɔ, wua kutu nɔ cow-yo m-posse remen nɔ hokste m-dungune.

Biki-ɔ m-gir ʊn Biki-ɔ m-Pas mɔ ma Wan-Koyan ne

¹⁴ Remen kaane nɔ nay-ne re, nom nɔ já ʊn guw-mɔ m-gir ne.

* **Bɔr-ʊs op:1 10:1** Hyen komo: Rwuu 13:21-22; 14:22-29. † **Bɔr-ʊs op:3 10:3** Hyen komo: Rwuu 16:35.

‡ **Bɔr-ʊs op:4 10:4** Hyen komo: Rwuu 17:6; Qog 20:11. § **Bɔr-ʊs op:5 10:5** Hyen komo: Qog 14:29-30. * **Bɔr-ʊs op:6 10:6** Hyen komo: Qog 11:4. † **Bɔr-ʊs op:7 10:7** Hyen komo: Rwuu 32:6. ‡ **Bɔr-ʊs op:8 10:8** Hyen komo:

Qog 25:1-18. § **Bɔr-ʊs op:9 10:9** Hyen komo: Qog 21:5-6. * **Bɔr-ʊs op:10 10:10** Hyen komo: Qog 16:41-49.

15 Me nɔ m-gwot, gwot-o ɔn ya-ɔs-nap. Dege nɔ hi ɔn nɔ ɔrege rii-yo me m-rwor à nɔp-o.

16 Ká ibitte-de a ru'e o-kwum be-de ɔn re-mo ɔn Wan-Koyan à, ashi, ¿de de ka ro m-hante atte m-warag gaan n-me ɔn hyó-m **Kiristi** mo a wuuse ɔr-**seke** ɔn mar-mo ɔn wu rem na à? Burodi-de a m-yotor komo à, ¿de de ka ro na m-rwo a waragte gaan n-me ɔn wur-o ɔn **Kiristi** á?†

17 A reeg nɔ ka burodi-de ɔr-gaan na ye ro ɔt-moor ne à. Kaane kutute na wur-o gaan a ro, remen burodi-ɔr gaan-de a re myet-m na.

18 Gwot nɔ hun-ne ye o-**Isra**. Kap ka ye re yo a **seke** à, gaan-ye ro ɔn ɔr ɔn ye ne be-de ɔn re ɔn **seke** to a **seke** Shir ɔn **hana-o ɔr-seke** à.‡

19 ¿Ya ɔn yo ne ɔm cone m-rwor kane? ¿Me ɔn zee o rii-yo a **seke** m-gir à kashi ɔn rii-yo? ¿Ko m-gir yo ken rii-yo?

20 Ay, ko hiin, yo me m-zee à yo ro, ka rem-se **ya-ɔt-kot** ye a **seke** ba Shir á. Komo, me con nɔ warag gaan ɔn **ya-ɔt-kot** ne á.§

21 Keer-ɔr ro kon nɔ suut ɔn ibitte-ɔr Wan-Koyan, komo ɔn ibitte-de **ya-ɔt-kot** ne á. Keer-ɔr ro kon nɔ reet rii-yo m-re yo ma Wan-Koyan komo ɔn yo ɔn **ya-ɔt-kot** ne á.

22 ¿Ko de sugum-yo atte Wan-Koyan Wu hogute ɔr-shoob bo **Isra**-ne nome? ¿A ɔn arag wu m-'wons o?*

Nom nɔ koyan remen seps ɔn Shir

23 Nɔ m-zee, “Shir ya'ag yan-dor ye ɔn wu beeb-de m-nom koyan” amba ba ko yo ke rii-yo ro ɔr-bon ne á. “Shir ya'ag yan-dor ye ɔn wu beeb-de m-nom koyan” amba ba koyan o ro m-gu hun-ne á.†

24 Taase o was ɔn hi ɔn du ne cot á, amba o was ɔn ɔr ru ne yan-dor komo.

25 Nom nɔ yo ka: Ti nɔ kap bo ɔn rii-yo a m-baab be-de a m-baab m-ap à, ba se nɔ cit á, taase nɔ boog be-de ká ap-de rwuune à, bo hur ɔn noa kaps nɔ á.

26 Remen Ma-to Shir zee, “Hono o-dak ɔn rii-yo ro n-me ɔn o ne à myet to ma Wan-Koyan to.”‡

27 Urege ko-yan-ba ɔn dor banag nɔ re ɔn rii-yo m-re, nɔ zee noa he, re nɔ myet bo a ya'u nɔ à, ba se nɔ cikt á, remen taase nɔ boog ɔn ma-to ɔn so ka rii-yo rwuune à, bo hur ɔn noa kaps nɔ á.

28 Amba urege wu ken wu zee nɔ, “Ka rii-yo gir-mo a peno yo.” To, taase nɔ ti á, remen nu-se ɔn ka wu ruru nɔ à, komo taase hur ɔn nɔ kapste nɔ.

29 Barag-se ɔn hur-de ɔn wu mette se ma nɔ se á. To, wu ken wu a hoks m-zee “Remen ¿ya ɔn o barag-se ɔn hur-de ɔn wu ken wu hette me m-kaps ɔn rii-yo ɔm cunse ɔn men-ɔt re?”

30 Urege ɔm bomog Shir remen rii-yo m-re, ¿remen ya ɔn o ka a hette me ɔt-reeb ɔn remen rii-yo ɔm re ɔn bongon-de Shir à?

31 To, kap ɔn o ɔn rii-yo nɔ m-nome à, ko yo nɔ m-re à, nom nɔ koyan remen seps-mo ɔn Shir.

32 Taase nɔ warag shi'it-de **ur-ba'as** be-de ɔn **Yahuda**-ne, ko ye ro **Yahuda**-ne á, ko hun-ne yan-dor ɔn Shir.

33 Nom nɔ bo me m-nom à. Me m-senge ɔm ru'ut kowan hoge m-rerem n-me ɔn kap o ɔn rii-yo me m-nom à, ba rii-yo ɔm cone à yo me m-nom á, se de remen hun-ne kap ye kumut gwu.

† **Bqr-us op:16 10:16** Hyen komo: Mati 26:26-28; Mark 14:22-24; Ruka 22:19-20. ‡ **Bqr-us op:18 10:18** Hyen komo: Rewi 7:6. § **Bqr-us op:20 10:20** Hyen komo: Kara 32:17 (ɔt-Girik). * **Bqr-us op:22 10:22** Hyen komo: Kara 32:21. † **Bqr-us op:23 10:23** Hyen komo: 1Kor 6:12. ‡ **Bqr-us op:26 10:26** Hyen komo: Bong 24:1.

Bɔr-ʉs op o-gaan

¹ Dɔrʉ nɔ sha-m re bɔ mɛ ʉn dɔrɛ ʉn sha-m **Kiristi** à.*

Ur-yoos ʉn ma-tɔ ʉn hɔk ʉr-hi

² Mɛ nɔ m-bɔm remen nɔ mɛ m-baks be-de ʉn koyan, nɔ komo m-bɔp ʉn ka yoos-de deen, hond hond bɔ ʉm yoosu nɔ de à.

³ Amba ʉm cɔnɔg nɔ nep rii gaan: **Kiristi** wʉ rɔ co-o ʉn ko wʉ ke net-wʉ, campo komo wʉ rɔ co be-ʉr ne'a ʉn wʉ, Shir komo o rɔ co **Kiristi**.

⁴ Myet bɔn campo-wʉ kɔnɛ ʉs-kɔn kɔ rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir hin de ʉn wʉ rɔ ʉr-tɔɔb ne à, wʉ yo'ogtɛ o ka hi-de ʉn wʉ.

⁵ Amba bɔn ne'a-wʉ kɔnɛ ʉs-kɔn kɔ rwɔr ʉn Ma-tɔ Shir ba ʉn yerɛ ʉn rii-de ʉr-hi, wʉ yo'ogtɛ o ka hi-de ʉn wʉ, ka rɔ kang-o gaan ʉn ne'a-wʉ a ɔrɛ shi-sɛ ʉn wʉ ne à.

⁶ ʉrege ne'a yagutɛ yerɛ ʉn rii-de ʉr-hi, tɔ, wʉ or hi-de ʉn wʉ ʉr-kuug. Amba rii-yo m-ɛ yo ne'a or hi-de ʉn wʉ, remen kaanɛ se wʉ yerɛ rii-de ʉr-hi.

⁷ Da-o campo rɔ ʉt-ma ʉn Shir ne à, wʉ hede hɔk ʉn hi-de ʉn wʉ á, remen wʉ wʉ a hwoonɛ sha-mɔ Shir ʉn ká seps-mɔ ne. Amba ne'a seps-mɔ ʉn campo mɔ.†

⁸ Remen campo wʉ a taknɛ m-nɔm, ba be-de ʉn ne'a-wʉ rwʉʉnɛ á. Amba ne'a-wʉ ʉr-takan, n-mɛ ʉn campo-wʉ rwʉʉnɛ.

⁹ Komo a nɔm campo remen ne'a á, sɛ de ne'a-wʉ a nɔmɛ remen campo.‡

¹⁰ Remen kaanɛ sɛ ne'a yeretɛ rii-de ʉr-hi a hyenet gos-tɔ wʉ ya'ɛ campo à, remen **yan-tɔm-ye Shir** rɔ wʉ m-gwɔt.

¹¹ Myet ʉn kaanɛ ne, n-mɛ ʉn Wan-Koyan, ne'a ba pegesɛ wʉ rɔ be-de ʉn campo á. Kaanɛ komo, campo ba pegesɛ wʉ rɔ be-de ʉn ne'a á.

¹² Kɔ de nomtɛ ne'a-wʉ ʉr-takan wʉ ʉn rwʉʉn be-de ʉn campo-wʉ ʉr-takan à, amba m-mɔka, kap campo-ne, ne'a-ne matɛ ye, amba koyan be-de Shir yo rwʉʉnɛ.

¹³ Gwɔt nɔ nɔ hyen ʉn hi ʉn nɔ, ʉnɔmɔg ʉr-bɔn ne'a kon Shir hi-de ʉn wʉ rɔ ʉr-hek?

¹⁴ Rii-yo m-ɛ yo campo-wʉ yage hi-de ʉn wʉ ba o-or, ʉrege hi-ʉs se ʉn wʉ rɔ m-seɛb ne.

¹⁵ ʉrege ne ne'a rɔ ʉn hi-se m-seɛb ne kashi ʉn rii-yo be-de ʉn wʉ o-zak ne, remen a ʉn nomo wʉ ʉs-shi remen hɔk ʉr-hi.

¹⁶ ʉrege ne wʉ ken wʉ cɔnɔg hantɛ o-nakantɛ ʉn tɔ ka ma-tɔ, yo ʉm he hoks m-zɛɛ à yo rɔ, yatt yo ken cɔw-yo yo arge kaanɛ be-de yan-dor kap á.

Rɛ ʉn Rii-yo m-rɛ yo ʉn Biki-o m-Pas yo ʉn Wan-Koyan

¹⁷ N-mɛ ʉn ka ma-tɔ ʉm cɔnɛ m-rwɔr m-mɔka à. Mɛ bɔm nɔ á remen mɔrɔg ʉn nɔ de ʉr-hi de á. Da-o nɔ mɔrge, rem-ʉs so-se rɔ m-rwʉʉn á se de rem-ʉs yo-se.

¹⁸ ʉr-takan cas, ʉm hogutɛ n-hɔn n-hɔn nɔ ro be-de ʉn mɔrɔg-ʉr nɔ yan-dor, ʉm hogutɛ a zee purug-ʉr rɔ kɔn be ʉn nɔ, har ʉm ro dekste tɔ ken ma-tɔ ʉm hoge à.

¹⁹ Nɔ m-wong ʉn hi ʉn nɔ kur-ʉt ʉt-kur remen nɔ kututɛ hun-ne ʉnze kur ʉn nɔ jiishtɛ kɔ de ke kur-de. ʉ depe kaanɛ á.

²⁰ Ba remen nɔ reet Rii-yo m-rɛ yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan nɔ mɔrgutɛ á.

²¹ ʉm nepstɛ ʉn tɔ ka ne remen be-de ʉn rɛ ʉn Rii-yo m-rɛ yo m-Pas yo ʉn Wan-Koyan, kɔ wʉ ke wʉ rɔ m-hɔr remen wʉ reet rii-yo m-rɛ yo ʉn wʉ ba wʉ ʉn 'ya ye ken ye. Remen ʉn kaanɛ ye ken ye rɔ m-ji m-mɛr, ye ken ye ne se ye swoog swɔ-m ho ye.

* **Bɔr-ʉs op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: 1Kor 4:16; Piri 3:17. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:7 11:7** Hyen komo: Taka 1:26-27. ‡ **Bɔr-ʉs op o-gaan:9 11:8-9** Hyen komo: Taka 2:18-23.

²² ¿Nott den-to nɔ hette m-she'et nɔ re nɔ sɔ n-me to á? ¿Kɔ komo nɔ ɔn hyan ɔ hun-ne yan-dor ye Shir ba rii á, ɔ notte ɔn rangse ɔn koob-ne? To, ¿re ɔm he nɔ m-zee ne ɔn to ka? ¿Um bɔm nɔ ɔn to ka? Ay, man bɔm nɔ á.

Rii-ɔo hante atte m-re Rii-ɔo m-re
ɔo ɔn Biki-ɔ m-Pas ɔo ɔn Wan-Koyan à

²³ Ka rii-ɔo ɔm ya'asɔ nɔ komo à, be-ɔr Wan-Koyan ɔm goksune ɔo. Yeso Wan-Koyan ká tet-mɔ a bɔpsutu wɔ ɔn kom-to ɔn yan-yage-to ɔn wɔ à, wɔ dekurɔ ɔr-burodi.

²⁴ Bɔ wɔ komte ɔr-bongon ha-mɔ Shir à, wɔ argɔ m-bosor, wɔ zee, “O ka wur-o re ɔ, ɔ a ya'ase rem nɔ à. Sengu nɔ m-nom kàane remen nɔ ma'astú me m-baks.”

²⁵ Kaane komo bɔ ye reese à, wɔ mossurɔ ɔr-ibitte wɔ zee, “Ka ibitte-de swɔr o-nu pu-o, ɔ ɔn hyó-m re. Nom nɔ kàane kɔ ɔ ke da-o nɔ ine m-swɔ, remen nɔ ma'astú me m-baks.”§

²⁶ Remen koyanda nɔ ine re ɔn ka burodi-de, m-swɔ ne ɔn ka ibitte-de nɔ ɔ ká ɔn ko'ot ɔn mar-m Wan-Koyan har wɔ muunte.

Re ɔn Rii-ɔo m-re
ɔo ɔn Biki-ɔ m-Pas
ɔo ɔn Wan-Koyan ba m-depe

²⁷ Remen kaane bon wɔ re ɔn ká burodi-de à, kɔ wɔ swɔ ɔn ká ibitte-ɔr Wan-Koyan de ba m-depe à, ka net-wɔ wɔ nomog **ur-ba'as** be-de ɔn wur-o Wan-Koyan ɔn hyó-mɔ ɔn wɔ ne.

²⁸ Se de kɔ wɔ ke wɔ cekerse hi ɔn du ɔn wɔ, ká da-de wɔ reet ká burodi-de wɔ sɔ ɔn ka ibitte-de.

²⁹ Kap bon wɔ re ká burodi-de, wɔ sɔ ɔn ká ibitte-de ba m-sekemse ɔn wur-o **Kiristi** à, wɔ suute hi ɔn du ɔn wɔ piish ut-ma.

³⁰ O hante ye ken ye rotte be ɔn nɔ ba m-'wons, ɔs-gom ne, ye ken ye har ye mereste.

³¹ Amba urege a cekersute hi ɔn na, Shir hede na piish ut-ma á.

³² Wan-Koyan ya'ag na ɔr-koob remen wɔ ja'asté na. Wɔ ɔn nom kaane remen wɔ piishí na ut-ma ragaan ɔn hono o-dak ne á.

³³ Remen kaane ɔr re ne, yan-dor, da-o nɔ morge nɔ reet Rii-ɔo m-re ɔo m-Pas ɔo ɔn Wan-Koyan nɔ waase ɔr nɔ ne.

³⁴ Urege ne wɔ ken wɔ rɔ ɔn hoge ɔn mer wɔ reesune rii-ɔo m-re cin o-hur, taase wɔ nekne hi ɔn de ɔn wɔ piish-de ut-ma da-o nɔ morge.

Ma-to kuse komo à me habé man buse nɔ to m-rure.

Bɔr-ɔs ɔp ɔs-ɔoor

M-yar deen mɔ Kukt-ɔ Shir ya'ase na à

¹ To, m-moka komo ɔr re ne ɔn ma-to ɔn yar-mɔ **Kukt-ɔ Shir** rɔ m-'ya à, me con nɔ ma'as ɔn koob-de ɔs-ɔoor ne á.

² Nɔ nepste da-o nɔ ro yan-ba ɔn dor á, a egussutu nɔ, nɔ cuwut guw-mɔ ɔn gir-mɔ rotte hoog á komo mɔ rɔ tep á.

³ Remen kaane ɔm conog nɔ nep bɔ nɔ he m-daag ɔo rɔ nip-o Shir à. Yatt-wɔ **Kukt-ɔ Shir** rɔ m-dorutte wɔ he pyap ɔn Yeso á. Komo yatt-wɔ he m-zee, “Yeso Wan-Koyan wɔ á,” se wɔ **Kukt-ɔ Shir** rɔ m-dorutte à.

⁴ To, yar-mɔ ɔn **Kukt-ɔ Shir** rɔ kon go-ɔs-go, amba **Kukt-ɔ Shir** o-gaan, ɔ rɔ mɔ m-'ya ɔn hun-ne.

⁵ Cow-ɔs rɔ kon n-hon n-hon se ɔn nom m-senge, amba Wan-Koyan gaan, wɔ a m-nome m-guw.

§ Bɔr-ɔs ɔp o-gaan:25 11:25 Hyen komo: Rwuu 24:8; Irimi 31:31-34; Rwuu 24:6-8.

6 Shir rɔ ɔn nɔm ɔn senge-mɔ ɔn wɔ be-ɔr na ɔs-cow n-hɔn n-hɔn ɔn hoog-m na. Amba Wan-Koyan wan-gaan, wɔ rɔ myet-m na ɔn ya-ɔr-beeb ɔn nɔm mɔ ɔn ká senge-mɔ kap.

7 Shir rɔ ɔn 'ya ɔn kɔ wɔ ke ko-yan-dor-wɔ Kukt-ɔ ɔn wɔ, remen kɔwan wɔ guut **yan-dor Yeso**.

8 Ye ken ye **Kukt-ɔ Shir** ya'ag ye yar-mɔ ɔn weer-se Shir, be-de ɔn ye ken ye komo a ya'ag ye nap ɔn yo Kukt-ɔ kutu ye à, ɔn ká Kukt-ɔ gaan-ɔ.

9 Wɔ ken wɔ komo a ya'ag wɔ yar-mɔ m-sheer o-nip ne be-de ɔn ká Kukt-ɔ. Wɔ ken wɔ komo a ya'ag wɔ yar-mɔ ɔn taas ɔs-gom ɔn ká Kukt-ɔ.

10 Wɔ ken wɔ komo a ya'ag wɔ yar-mɔ ɔn nɔm ɔn rem-se ɔt-hyat, wɔ ken wɔ komo kɔ'ot ɔn ma-tɔ rwɔne be-de Shir à. Shir rɔ m-'ya ɔn wɔ ken wɔ nap-se ɔn nap ɔn ɔrege kukt-ɔ Shir ɔ, wɔ ken wɔ nap-se tep ɔn rem-ɔt hor-tɔ go-ɔs-go, wɔ ken wɔ komo muut m-rwor ɔn yo a rwore ɔn rem-ɔr hor-de à.

11 Kap Kukt-ɔ gaan-ɔ rɔ m-wong ɔn ka yar-mɔ. Ka Kukt-ɔ rɔ m-daag ɔn yar-mɔ ɔ he 'ya ɔn kɔ wɔ ke net-wɔ.*

Myet-m na dɔk-tɔ ɔn wur-o gaan-ɔ

12 Wur-ɔ ɔn net rɔ ɔt-dɔk ne, amba ka dɔk-tɔ nɔme ka wur-o o-gaan ɔ. Tɔ, kaane **Kiristi** rɔ.†

13 Remen kap-m na ɔn Kukt-ɔ gaan a yo'ostu na m-hɔ ha-mɔ ɔn wur-o gaan, kɔ **Yahuda**-ne kɔ ye rɔ **Yahuda**-ne á, kɔ guw-ne kɔ yakar kap-m na a rwo'og na m-wong ɔn ka Kukt-ɔ gaan-ɔ.

14 O-wur ba dɔk-ɔr gaan-de á, ɔ rɔ ɔt-dɔk ne deen.

15 ɔrege na-o zeeg, "Me kom-ɔ á, remen kaane me dɔk-de o-wur de á." Tɔ ka a wen ɔ m-warag dɔk-de o-wur á.

16 Kaane komo ɔrege tɔ-o zeeg, "Me yish-de á, remen kaane me dɔk-de o-wur de á," tɔ ká wen ɔ m-warag dɔk-de o-wur á.

17 A ro zeeg hon o-wur kap yish-de, ɔn yan a roa hɔge? A ro zeeg hon o-wur caari-ɔ o-tɔ ɔ, ɔn yan a roa hɔge wɔs?

18 Amba Shir nɔmog wur-ɔt na dɔk-ɔt-dɔk, komo wɔ ru kɔ de ke dɔk-de be-de wɔ cone à.

19 A ro zeeg hon o-wur dɔk-ɔr gaan-de, ɔ roa warag o-wur á.

20 Ee, dɔk-ɔt rɔ kon deen, amba wur-o gaan-ɔ.

21 Cow-o rɔ kon yish-de zeet o-kom, "Hɔ-m re rɔ kon ɔn wɔ ne á," kɔ komo hi-de zeet ɔs-na, "Hɔ-m re rɔ kon ɔn wɔ ne á."

22 Husse tɔ ka ma, ká dɔk-de a m-hyan a zee dett m-'wɔns á, tɔ de jiishe ɔr-bon.

23 Dɔk-tɔ o-wur komo tɔ a m-hyan a zee tɔ wɔ ɔr ɔn tɔ ne ɔr-bon á tɔ a jiishe m-seps. Kaane komo dɔk-tɔ rotte bon-de m-gwɔt ɔn wur-ɔt na á, a tɔ m-hɔk.

24 Tɔ ken dɔk-tɔ ba se a nomote tɔ kaane á. Amba Shir nɔmog o-wur be-ɔr gaan bo a he m-gwɔt a seps tɔ ken dɔk-tɔ rotte m-'wɔns á.

25 Shir ɔn nɔm káane remen taase koob-de ɔn gam-ɔ ɔr-hi she'et n-me o-wur, se de dɔk-tɔ o-wur was ɔn ɔr ɔn tɔ ne ragaan.

26 Remen kaane ɔrege dɔk-ɔr gaan hogute m-hoog, kap tɔ ka dɔk-tɔ rɔ m-swɔ ɔr-koob ɔn de ne. Kaane komo ɔrege a bomog dɔk-ɔr gaan, myet-ɔ ɔn tɔ ka rɔ ɔn nɔm o-zak.

27 M-mɔka kap nɔ wur-o **Kiristi** ɔ. Kɔ wɔ ke komo be-ɔr nɔ dɔk-de ɔn wɔ de.

28 Ogom-de ɔn dɔk-tɔ Shir rwo'e ɔn wur-ɔ ɔn yan-dor ye ɔn wɔ à tɔ ká:

ɔr-takan, **yan-Tom Yeso**.

Yoor, **yan-Rwor ɔn Ma-tɔ Shir**.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:11 12:4-11** Hyen komo: Roma 12:6-8. † **Bɔr-ɔs op ɔs-voor:12 12:12** Hyen komo: Roma 12:4-5.

Tet, ya-ur-Yoos.
 Nass, yan-nom un rem-se ut-hyat.
 Taan, yan-yar-mo un taas us-gom.
 Cind, yan-Gwu.
 Ta'voor, yan-gut-de ya-m-senge-mo un yan-dor.
 Eer, yan-cep un rem-ut hor-to go-us-go.‡

²⁹ ¿Kɔ wu ke ko-**yan-Tom Yeso** wu? ¿Kɔ wu ke ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu?
 ¿Kɔ wu ke ko-ya-ur-Yoos wu? ¿Kɔ wu ke ko-yan-nom un rem-se ut-hyat wu?

³⁰ ¿Kɔ wu ke ko-yan-yar-mo un taas us-gom wu? Ay, ¿Kɔ wu ke ko-ya-m-cep un rem-ut hor-to wu? ¿Kɔ wu ke a hoks m-muut m-rwor un yo a rwore un rem-ur hor-de? Ay.

³¹ Nom no dish-o un yar-mo jiiŋe à.
 Komo man kutu no cow-yo jiiŋe ur-bon à.

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

M-was

¹ Kɔ um hoks nap un tep
 un rem-to un hun-ŋe hor-ye un to
 un **yan-tom-ye Shir** ne,
 amba urege me m-was un or re ne á,
 um waragte o ká untun o-jeger yo
 un zaaz-o o-hwaa,
 ko ne o-kanga o un kaas un hun-ŋe ut-to o-zaaz.
² Kɔ me un yar-mo un ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir ne à,
 um nep komo rii-yo ro wukusse à,
 um nep komo hon us-nap kap.
 Komo me m-sher ne deen,
 mo woq wugur ut-haag à,
 amba mett m-was á, to,
 me rii-yo á.*
³ Kɔ um ya'as kap o
 un rii-yo um rotte à,
 remen um reegtute koob-ne,
 Um ya'as wur-o re a tuks,
 Urege mett m-was á,
 ai kap to ka toa gu me á.
⁴ Was-mo ro m-hante m-mo ur-hur, ur-'won ne.
 Was-m ro m-hante ur-shoob á,
 gwon-m ro kon á, ko nu-mo ur-hi á.
⁵ Jaks ur-hi ro kon á.
 Was-m ro un cune un hi un de un mo á.
 Was-m ro m-hante o-sugum á,
 Was-m ro m-hum
ur-ba'as ur-hur á.
⁶ Was-m ro un hoge un rerem-mo
 un men-ut jaas-to á,
 amba mo ro un hoge-m rerem-mo un a rur o-nip.
⁷ Was-m ro un hante un 'mo ur-hur
 be-de un ko yo ke rii-yo.
 Was-m ro m-hante m-sher n-me un koyan,

‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-Ƴoor:28 12:28** Hyen komo: Apis 4:11. * **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:2 13:2** Hyen komo: Mati 17:20; 21:21; Mark 11:23.

Was-m rō m-hante o-sakto
 Ün hwō ur-hur ne be-de ün koyan.
⁸ Was-m rō m-ta á har da-ō ba m-ta.

Amba kō'ot ün ma-tō rwūune be-de Shir à a tees,
 Nap-ō ün rem-ut hōr-tō komo toa ege,
 us-nap sea tees.

⁹ O-nip nap-us na shiishe se á,
 Komo yo Shir nape à, a hoks yo m-nap kap á.

¹⁰ Da-ō shiishe wōone,
 ká yar-mō mō rō
 Shiishe se á
 mō argu m-ta.

¹¹ Da-ō um ro wà à,
 Um ro ün nom ut-ma
 untun tō ün wà,
 Um ro ün nom us-barag untun se ün wà,
 nap-us re untun se ün wà.
 Amba da-ō um wōo net sek-wū à
 um yaguru rem-se ma wà.

¹² Remen kaane, m-mōka,
 Rim rim a m-hyan
 untun ur-madipi,
 Amba ka hō-de wōone
 ka da-de a he m-hyan cas.
 M-mōka nap-us re ba shishe-se á,
 amba ká hō-de wōone
 Man nep koyan hond hond
 bō Shir napu me à.

¹³ Tō, rem-us tet rō kōn se rō:
 Sher o-nip,
 O-sakto ne,
 M-was ne,
 amba yo jiishe kap à yo rō m-was.

Bor-us op us-nass

*Yar-mō ün cep ün rem-ut hōr-tō
 ün kō'ot ün ma-tō rwūune
 be-de Shir ne à*

¹ Sengu nō m-was ün or nō ne, komo nō nom dish-ō ün yar-mō Kukt-o rō m-'ya à.
 Yo jiishe à, yo rō nō nom reeb-ō ün kō'ot-ō ün ma-tō rwūune be-de Shir à arge kō mō
 ke yar-mō à.

² Urege yar-m nō mō ün nap ün tep mō ün rem-ut hōr-tō, Shir-ō o he nome ut-ma,
 ba hun-ne á, remen yea hoks m-nap ün yo wō m-rwor á. Ün beeb-de o-Kukt o rō
 ut-ma.

³ Amba wū rō ün kō'ot-ō ün ma-tō rwūune be-de Shir à rō m-gu ün ye ken ye
 m-bō'ose be-ur Wan-Koyan. Wū 'ye ye jaab-ō ut-men wū gwū'urse hur-de ün ye.

⁴ Wa-m-teper ün rem-ur hōr-de hi ün de ün wū o wū rō m-bō'ose. Amba wū rō ün
 kō'ot-ō ün ma-tō rwūune be-de Shir à yan-dor ye wū rō m-bō'ose.

⁵ Tō, um conog a zee kap-m nō, nō tep ün rem-ut hōr-tō. Amba um jishte m-con
 a zee nō ye rō ün kō'ot-ō ün ma-tō rwūune be-de Shir à. Wū rō ün kō'ot-ō ün ma-tō

rwuṅe be-de Shir à, wu aragte wu rɔ un cep ut-ma un rem-ur hɔr-de à, se de urege wa-m-muut m-rwɔr un yo wu rwɔre à rɔ kon remen hun-ṅe **yan-dor Yeso** bɔ'osuté.

⁶ Tɔ, ɔr re ne, urege um woobute um sengu nɔ m-tepse un rem-ur hɔr-de, ɔya yo he nɔ m-gu? Amba urege um rurute nɔ yo Shir kute me à, kɔ um kutu nɔ kashi us-nap, kɔ um ruru nɔ yo Shir zee à, kɔ de ken yoos-de, yo yo he nɔ m-gu.

⁷ Hond hond-o bɔ rem-se ba un hoog rɔ à, untun rem-se a m-hur à, untu o-sherewa kɔ ur-moro. Urege cor-o un tɔ rwuṅ kár kár á, ɔre net he m-nom ne wu nept sep-o a takne à?

⁸ Urege wa-m-hur o-kar o ur-gun wu hur o bɔ a he o m-hoge á, ɔre ne karma-ṅe he m-nap a ak ye remen ur-gun ne?

⁹ Kaane o komo tɔ rɔ be un nɔ. Urege nɔ cek ut-ma un rem-ur hɔr-de de a nape á, ɔre a he m-nom a nept yo o cone à? Nɔ rworog o ka ut-ma be-de un ba un net.

¹⁰ Rem-ut rɔ kon un hono o-dak go-ɔs-go, kɔ de ke komo de rɔ ur-bon ne be-de un ye rɔ tɔ m-nap à.

¹¹ Urege me nap rem-de wu ken wu rɔ m-cep á, wu ko-hamat-wu be un de, komo me ko-hamat-wu be-de un ká net-wu.

¹² Kaane komo tɔ rɔ be un nɔ. Bɔ nɔ un hoob-o un kum un yar-mo o-Kukt à, kon nɔ Shir o 'ye nɔ rem-se he m-gu un yan-dor à.

¹³ Remen kaane, kap wan-cep ut-ma un rem-ur hɔr-de, se wu konog Shir 'ye wu nap-se un muut m-rwɔr un yo wu cepe à, remen wu rurute ye ka yo wu cepe un de ka rem-de à.

¹⁴ Urege um konog us-kon un rem-ur hɔr-de, kukt-o re o kone us-kon, amba hur un de de kum rii á.

¹⁵ Tɔ, ɔya um he m-nom? Man kon un bu-yo o-kukt komo man kon un gom-tɔ nape à un hur un de. Man hu sep-tɔ un bongon-de Shir un kukt-o re, komo man hu un gom-tɔ um nape à un hur un de.

¹⁶ Remen wɔ bume Shir o-kukt un hond un o cot, ɔre ne ka ye nape yo wɔ m-nom á he bom un Shir un wɔ ne? ɔRe ne ye he wɔ m-tose bongon-de Shir ba ye un nap yo wɔ m-rwɔr á?

¹⁷ Nip-o, da-o wɔ ro un bongon-de Shir un un rem-ur hɔr-de, rɔ ur-bon ne. Amba urege hun-ṅe hɔr-ye nap yo wɔ m-rwɔr á, de rɔ ye un gu á.

¹⁸ Um bomog Shir remen um aragte myet-m nɔ cep ut-ma un rem-ut hɔr-to.

¹⁹ Amba be-de un morog-de un hun-ṅe yan-dor, um jiishte m-con um rur gom-ut taan-to hun-ṅe nape à tɔ he ye m-gu à, otte um rur ut-gom dugu-ɔs op [10,000] un rem-ur hɔr-de à.

²⁰ Or re ne, yage nɔ nomot us-barag untun yan-yakar mosse m-yar ne mo **Kukt-o Shir** rɔ m-'ya à. Se de, nom nɔ us-barag untun sek-ye un gon ka ma-to. Urege nɔ conog m-warag untun yan-yakar, nom nɔ men-ut jaas-to hiin hiin untun bɔ yan-yakar rɔ m-nom à.

²¹ Gense tɔ rɔ n-me un gen-mo un Ma-to Shir: Yawe zee,
 “Man nome hun-ṅe re ut-ma un rem-ut hɔr-to,
 komo un gop-to un hamat-ṅe ne,

Amba kap un kaane ne, yea ke'e ma-ut re ut-to á.”*

²² Tɔ ashi, nɔ hyanag cep ut-ma un rem-ur hɔr-de napa-o ba remen yan-dor á, amba remen yan-ba un dor o. Wa un ko'ot un ma-to rwuṅe be-de Shir à remen yan-dor o, yanze yan-ba un dor á.

²³ Remen kaane, urege yan-ba un dor kɔ hun-ṅe ye nape ka rem-se á haante be-de un morog-ur nɔ, komo ye hoguru kowan rɔ m-cep ut-ma un rem-ur hɔr-de, yea zee nɔ ya-o-zungo ye.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-nass:21 14:21** Hyen komo: Isha 28:11-12.

²⁴ Amba ųrege ko-yan-ba ųn dor, kȳ net-wų wų nape ka rem-se á, haante be-de ųn mȳrog-ųr nȳ, komo wų hogurų **yan-dor Yeso** m-rwȳr Ma-tȳ Shir. Myet-m ka ma-tȳ a ci hur-de ųn wų har wųa nep ųnze Shir a piishi wų ųt-ma remen men-ųt jaas-tȳ ųn wų. Wų hoob m-waktųne be-de Shir.

²⁵ ųn nom-mȳ ųn kaane wų he m-kwųkt n-dak, wų m-rwȳr rii-yo rȳ wukusse n-me ųn men-tȳ ųn wų à, wųa zee, "O-nip Shir rȳ be-ųr nȳ!"

A bųm Shir bȳ depe à

²⁶ Tȳ, ȳr re ne yan-dor, a kups nȳ kųtt yo me m-rwȳr à: Da-ȳ nȳ karge, wų ken wų rȳ ųn hu ųn sep-tȳ ųn bongon-de Shir, wų ken wų ųr-yoos, wų ken wų ųr-pees ųn yo Shir kute wų à, wų ken wų tep-ȳ ųn rem-ųr hȳr-de, wų ken wų wakse m-rwȳr ųn yo a rwȳre à, se de nom nȳ koyan remen kȳwan wų bȳ'osutė.

²⁷ ųrege har ye ken ye a cep ųt-ma ųn rem-ųr hȳr-de, taase ye pes hun-ne yoor kȳ tet, komo ye nom n-gaan n-gaan, wų ken wų wakse yo ye rwȳre à.

²⁸ ųrege ne ko-wan-wakse ųn ka tȳ ka net-wų rȳ m-rwȳr rȳ kȳn á, depete ka wų rȳ ųn cep ųt-ma ųn rem-ųr hȳr-de à wų res temb n-me ųn hun-ne yan-dor. Wų nome hi ųn de ųn wų ųt-ma ųn Shir ne bȳ ųn ȳ cot.

²⁹ Yan-kȳ'ȳt ųn ma-tȳ Shir komo nen yoor kȳ nen tet ye he nom ųt-ma, ye ká hongse yo a rwȳre à.

³⁰ ųrege komo Shir peesute wų ken wų, wų rȳ kanė tara à, ka ma-tȳ tȳ ka net-wų rȳ m-rwȳr à, tȳ, ká wų rȳ tep à se wų res temb.

³¹ Be-de ųn nom ųn kaane ka ye rȳ m-rwȳr ųn Ma-tȳ Shir à, yea kum hek-de m-rwȳr gaan n-gaan, har kȳwan kumut ųr-yoos ųn jaab-ȳ ųt-men ne.

³² Baks nȳ ųnze hun-ne ye rȳ m-rwȳr ųn Ma-tȳ Shir à, ye hoksussute kųkt-ȳ ųn ye komo yea hoks m-wase ųn da-ȳ ųn ye.

³³ ȳ ka nip-ȳ remen Shir na ba Shir ȳ ųn durumse ųn na wų á, amba wų ko-yan-m-gwųgwų-wų.

Kaane tȳ rȳ komo be-de ųn kap ȳ ųn hun-ne yan-dor.

³⁴ Depete ne'a-ne she'et temb n-me ųn mȳrog-de yan-dor. ųdepe ye cep ųt-ma á. Se de ye dȳre, bȳ **karamsa-o Mosa** zee à.

³⁵ ųrege ye rȳ ųn yo ken rii-yo o-cot yo ne, ye cit campo ųn ye ne o-hur. Remen rii-yo m-'e yo ne'a-ne cep ųt-ma n-me ųn mȳrog-de hun-ne yan-dor.

³⁶ Nȳ ye rȳ co-ȳ m-kȳ'ȳt Ma-tȳ Shir be-de ųn hun-ne ųn hȳno o-dak á. Nȳ ye nape Ma-tȳ Shir hȳn ųn nȳ á. Hun-ne deen ųn tȳ ken be-tȳ gȳkste Ma-tȳ Shir.

³⁷ ųrege wų ken wų muute hi ųn de ųn wų ko-yan-rwȳr ųn Ma-tȳ Shir, kȳ komo wų muut hi ųn de ųn wų kȳwan **Kųkt-ȳ Shir**, wų nep ųnze, ká yo me nȳ m-gene à ma-ųt Wan-Kȳyan tȳ ųn hi ųn de ųn wų.

³⁸ ųrege komo wų ken wų hwȳ tȳ ųr-hur á, wų ma a huų wų ųr-hur á.

³⁹ Remen kaane, ȳr re ne, nom nȳ gȳp-de ųn rwȳr ųn Ma-tȳ Shir. Taase komo nȳ wen cep ųn ma-tȳ ųn rem-ųt hȳr-tȳ á.

⁴⁰ Se de nȳ nom koyan bȳ depe à, hond hond komo.

Bȳr-ųs ȳp ųs-taan

Kiristi inete ųt-marimar

¹ M-mȳka komo, ȳr re ne, man baksų nȳ **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ ųm rųrų nȳ n-ga à, nȳ gȳkstų tȳ, nȳ tȳ komo m-dȳre. Remen kaane sher-m nȳ rȳ m-bȳse.

² Komo Shir a gu nȳ ųn bų-yo ųn ka **Ma-tȳ m-Rerem** tȳ, ųrege nȳ gȳkste kom-ųt yoor. ųn ba ka á, sher-m nȳ be-ųr **Kiristi** mȳ waragte hwaa.

³ Ʋm bɔbsussute nɔ rii-yo jiiſhe à, komo yo a bɔbsu me à, unze: **Kiristi** marag remen **ba'as-ut** na, bɔ gen-mo un Ma-to Shir rwore à.*

⁴ A jok wu komo a 'yons wu un ho-ur atette-de, bɔ gen-mo un Ma-to Shir rwore à,†

⁵ Bitrus‡ hyanag wu komo ka op un nen yoor-ye [12] hyanag wu.§

⁶ Ka da-de ne, yan-dor ye un wu arge zungu-ɔs ɔs-taan [500] ye hyanag wu da-o o-gaan, be-de un ye komo ye ken ye kusse deen har m-moka un hoog ne, amba ye ken ye mereste.

⁷ Ka da-de ne **Yakubu** hyanag wu, komo kap ka yan-tom ye hyanag wu.

⁸ Ʋr-kom komo, um hyanag wu un hi un de, a un nom kaane sa o zee me net-wu, wu a mate da-o depe á.*

⁹ Remen me wu jiiſhe ɔs-rek be-de **yan-Tom Yeso**, me bo'os ma a eeg me ko-**yan-Tom Yeso** á, remen um reesute hun-ne yan-dor o Shir ɔr-koob.†

¹⁰ Amba kowan wu um ro m-moka remen yar-mo Shir mo hante um waragte bo um ro caane à, ba hwaa-o á. Remen um nomog m-senge arge ko wu ke ko-**wan-Tom Yeso** wu. Ko de nomte me wu á, amba yar-mo Shir nome senge-mo un wu be-ur gaan un me ne.

¹¹ Remen kaane she-m ro kon á, ko me ko'ote ko ye. Yo jiiſhe de à yo ro no gokste yo te ko'ote à.

Ine-mo un margan-ne

¹² Amba urege te ko'ote unze a 'yonste **Kiristi** ut-marimar, to ɔre nome ye ken ye rotte m-zee margan-ne a ine á?

¹³ Ay, urege margan-ne a ine á, ashi, **Kiristi** wu ine o ka ut-marimar á.

¹⁴ Urege ne komo **Kiristi** wu ine ut-marimar á, ashi, kap ko'ot-m te, hwaa o. Sher-m no komo mo o-hwaa mo.

¹⁵ Urege nip-o, unze margan-ne a ine á, te waragte yan-tor-se ut-bo. Me un zee kaane remen te ko'ote unze Shir 'yonste **Kiristi** be-de un saag, komo bo-to ka, urege nip-o margan-ne ro m-ine á.

¹⁶ Urege ine-mo un margan-ne ro kon á, ashi, **Kiristi** ma, Shir wu 'yons wu o ka á.

¹⁷ Urege komo a 'yons **Kiristi** á ashi, sher-m no hwaa-o, har m-moka komo no n-me un **ba'as-ut** no.

¹⁸ Un ka bu-yo, ashi, ye mare n-me **Kiristi** à ye nebetu o ka.

¹⁹ A ro zeege hwo un hur-ur na be-ur **Kiristi** remen ka hoog-mo mo cot, ay, a roa jiish kowan m-warag rii-yo ur-'won.

²⁰ Amba nip-o a 'yonsute **Kiristi** be-de un margan-ne. To ka, kututu na o ka unze wu ro takan-de m-ine be-de un ye a he m-'yons un hoog ne à komo.

²¹ Bo mar-m rwuune be-de un net à **Adamu**, kaane ma ine-mo un margan-ne takne be-de un wu ken net-wu, **Kiristi**.

²² Ko wu ke a mer remen kap na baag-o **Adamu** o net-wu a takne m-nom à. Amba ye ro baag-o gaan un **Kiristi** ne à, wu ka net-wu, a 'ye wu hoog pu-o.

²³ Amba a 'yons kowan n-gaan n-gaan. **Kiristi** wu a takne m-'yons, ka da-de komo ye ro ye man wu à un ho-de wu he m-muun à a he ye m-'yons.

²⁴ Da-o **Kiristi** dosse ko de ke con-de un ko to ke gwomo-to ne, ka da-de ne kom-ur he m-woon, ka da-de ne **Kiristi** he m-muute un Shir o-Tato ut-gwomo.

²⁵ Ko ba net un con, se **Kiristi** nom ut-gwomo har wu yawag yan-yage-to un wu kap ɔs-na.‡

* **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:3 15:3** Hyen komo: Isha 53:5-12. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:4 15:4** Hyen komo: Bɔng 16:8-10; Mati 12:40; Seng 2:24-32. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:5 15:5** ut-Girik: Kepas. § **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:5 15:5** Hyen komo: Ruka 24:34; Mati 28:16-17; Mark 16:14; Ruka 24:36; Yoha 20:19. * **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:8 15:8** Hyen komo: Seng 9:3-6. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:9 15:9** Hyen komo: Seng 8:3. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:25 15:25** Hyen komo: Bɔng 110:1.

26 Wa-ut-yage-wu ɔr-kom wu a he buste m-ho à wu ro m-mar.

27 Remen Ma-to Shir zeeɔ, “Shir a muut hon un rii un kus-o un gwomo-to un wu.”§ Amba bo a zee, “Hon un rii un kus-o un gwomo-to un wu” à, ba un Shir ne wu ya'ase **Kiristi** gwomo-to un wu o á.*

28 Da-o Shir muute hon un rii kap un kus-o un wu, ka da-de, Wà warguru un kus-o Shir o muute koyan un kus-o un Wà à. Ka da-de, Shir he m-garamse un koyan kap, ko kene.

29 Urege a 'yons margan-ne á, ¿ya ka ye a yo'ose m-ho un hek-o un margan-ne à he m-nom? Urege ma a un 'yons un margan-ne á, ¿remen yan o atte un yo'os un hun-ne m-ho un hek-o un ye ne?

30 Komo ¿remen yan o ne atte un jore ɔr-hi ko o ke da-o?

31 Or re ne yan-dor, ko de ke ho-de me m-swɔ m-mar. O-nip or re ne, me m-gwon remen yo **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na nome be-ɔr no à.

32 Urege margan-ne a ine á, man ya'as hoog-m re rem **Kiristi** á. No nepste ka hun-ne ye o-Apisu ye, ye indundute me untun nem-ye ut-kot! Urege margan-ne a ine á, ka da-de, man ko'ot ko wu ke wu,

“Sengu no nom ut-biki to m-re m-swɔ ne,
bo a nese mar-m roon m-buk à.”†

33 Taase ka ye ro m-zee kaane à ye raks no! “Ur-she'et un yan-men-ut jaas-to ne de ro un naas un net so-wu.”

34 Muun no un barag-se ɔr-bon, no wonge un nom **ur-ba'as** ne. Rii-yo m'e yo ye ken ye be un no ye nap Shir á. Me un rwor to ka remen no hogute m'e.

Ine-mo o-wur

35 Amba ye ken ye a cit o-cot ye zee, “¿Re ne a he 'yons un margan-ne? ¿Un go un o ke wur-o ye he m-rwuun?”

36 Cot-o m-raag o ka! Da-o wo go'e rii n-dak, yoa pot á se yo mereste.

37 O-go, untun yo o-arkama, yo ro m-nom un hon o-kang ne o ro m-poton be-de un yo à.

38 Ka da-de, Shir baramsuru ka go-yo, un o ken wur-o bo wu cone à, ko yo ke go-yo un wur-o un yo ne.

39 Bo go ro un hon un hon ɔs-pot ne à: Kaane o komo wur-ut ro to un hun-ne, ut-gut ne un no-ne un yege-jan-ne.

40 Rem-ɔs ro kon n-ton, se un hono o-dak ro kon komo. Amba seps-mo un rem-se n-ton ro un hon, seps-mo un rem-se un hono o-dak ro un hon komo.

41 Mok-o ɔr-ho ro un hon, mok-o o-reng komo un hon, mok-o un regen komo un hon. Ko regen-yo ken yo ro m-jiish un or re un yo o-mok.

42 Kaane komo to ro be-de un ine-mo un margan-ne. Rii-yo a go'e à yo ro m-wum, amba yo a 'yonse à yo ro m-wum á.

43 Wur-ut na kane n-dak ro na ba m-seps, amba da-o a 'yonsu to a to m-'yons m-seps ne. To rott m-'wons m-moka á. Amba da-o a 'yonsu to, toa kum m-'wons.

44 Wur-to temb to ma-hun to ro m-moka, amba da-o a 'yonsu to, wur-to o-kukt to he m-warag. Wur-o ma-hun rokne kaane tomso ne wur-o o-kukt ro kon.

45 Kaane to ro gense, “Net-wu ɔr-takan, **Adamu**, wu waragte net-wu un hoog.”‡ Amba **Adamu** wu ɔr-kom Yeso **Kiristi**, Kukt-o o un 'ya un hoog o.§

46 O takne m-woon à, wur-o ma-hun o temb, ka da-de, wur-o o-Kukt o Shir o un hoog haante.

§ **Bor-ɔs op ɔs-taan:27 15:27** Hyen komo: Bong 8:6.

* **Bor-ɔs op ɔs-taan:27 15:27** Hyen komo: Bong 8:6.

† **Bor-ɔs op ɔs-taan:32 15:32** Hyen komo: Isha 22:13.

‡ **Bor-ɔs op ɔs-taan:45 15:45** Hyen komo: Taka 2:7.

§ **Bor-ɔs op ɔs-taan:45 15:45** Hyen komo: Taka 2:7.

⁴⁷ Net-wu ɔr-takan **Adamu**, un hu-mo n-dak a nome wu. Ayoore-wu ne, Yeso **Kiristi** n-Ton shir wu rwuune.

⁴⁸ Ko wu ke net-wu ro un wur-o o-dak ne untun **Adamu**, amba wur-ut na to n-Ton shir toa warag untun o ma **Kiristi**.

⁴⁹ Bo a deke sha-mo un ka wu m-hu wu a **Adamu**, kaane komo a he dek un sha-mo un ka wu n-Ton shir wu, Yeso **Kiristi**.

⁵⁰ Rii-yo me no m-rure a or re ne, yatt bo he m-nome wur-o na o ma-hun o kumut m-cow un den-o un gwomo-to Shir a. Wur-ut na to m-wum to toa she'et har da-o ba m-ta a.

⁵¹ Raag no man pyeesu no rii-yo ro wukusse a! Ba myet-m na mo he m-mar a, amba myet-m na a baramsusse sha-m na.

⁵² Yo he m-kor a, da-o o-gaan, un gyept-o un yish, un hoge un 'won-o un kar-o ur-kom. Remen da-o a hure o-kar, **yan-dor Yeso** ye mare a, he m-ine o-wur ne go un o ro m-wum a, komo a baramse sha-m na.*

⁵³ Ko re nome, se ka wur-to ro m-wum a to sugute ka to ro m-wum a, komo ka to ro m-mar a suge to ro m-mar a.

⁵⁴ Da-o ka rii-yo kore da-o a baramse wur-ut na to m-sabre to n-dak ha-mo un wur-o n-ton oa mer a, ka da-de, o ka, ka ma-to ro gense a he shi o-nip, unze, "A corute m-mar, a reeg ur-ho be-de m-mo."†

⁵⁵ "M-mar, kene o re ur-ho ne?

‡Kene raab-m ru ro ne?"‡

⁵⁶ Ai, **ur-ba'as** de ro raab-mo m-mar. Ba'as-ur kumug ur-beeb remen o-**karamsa**. **Karamsa**-o rwunte **ur-ba'as** cas cas.

⁵⁷ Ur-bongon be-de Shir remen a reeg ur-ho be-de **ur-ba'as** un 'wons-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁵⁸ Remen kaane or re ne ye me m-was a, es no m-'wons ne gung. No senge o-zak n-me un senge-m Wan-Koyan, no nepse senge-mo no rotte rem Wan-Koyan a mo o-hwaa mo a.

Bɔr-ɔs op ɔs-cind

Gɔks m-yar remen tomotte yan-dor Yeso ye ro o-Urusharima a

¹ M-moka, ma-to un ka hwor-ye a karakse, remen yan-dor ye o-Urusharima a. Doru no cow-o o-gaan bo um zee yan-dor ye un dak-o o-Garatiya ye nom a.*

² Un ko de ke ho-de o-Rahadi de, ko wu ke be un no wu ma'as un hus un ye ken hwor-ye be-de un hwor-ye wu ro m-kum a. Wu ma'as m-es hon un 'wons-mo un wu remen ka gwu-o. No waase se um woobute no karagsute a.

³ Da-de me wobe um tomuru ye no daage a, mosse ut-takurda ne, to he m-rwor unze no tomne ka hun-ne ye heet yar-m no o-Urusharima.

⁴ Urege ma depete um he un ye ne, to, te nekuru.

Zonge-to ur-hew

⁵ Um robe no ur-gas, da-o me pa'agse dak-o o-Makidoniya. Me un zonge-to um m-dorbute ka co-se ne.†

⁶ A nom man she'esse be un no m-mahun har ta-de o-gos. Man she'et un no ne remen no guut me bo um he m-ha de ken be-de a.

⁷ Un ka da-o, me con um hyen no temb um arguru a. Um conog um rewe ut-ho be un no, urege Wan-Koyan zeege.

* **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:52 15:51-52** Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:54 15:54** Hyen komo: Isha 25:8. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-taan:55 15:55** Hyen komo: Hose 13:14 (ut-Girik). * **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:1 16:1** Hyen komo: Roma 15:25-26. † **Bɔr-ɔs op ɔs-cind:5 16:5** Hyen komo: Seng 19:21.

⁸ Amba m-moƙa man es o-Apisu har ho-de un **Biki-o o-Pentekos**.‡

⁹ Man she'et kane remen a tiksshitu me cow-yo un nom un kashi m-senge komo hun-ne deen ro m-goks, ko de nomte a ya-ut-yage ro kon deen. §

¹⁰ Da-o **Timoti** habe, no barku wu ur-bon ne remen senge-m Wan-Koyan wu rotte untun me.*

¹¹ Remen kaane taase no yage net yo'og wu a. Shini no wu hor-m-hor wu muunté be un de, un yar-m no ne, remen me un gwot-o un cow-yo un wu mosse un or na ne.

¹² Ma-ut or na Aporos komo, um konog wu m-sok ne wu habe be un no mosse un ye ka or na ye ne ye kuse a. Amba wu nom sakto-o m-habe m-moƙa a. Wu robe da-o wu kume ur-keer a.

Ma-to ur-busste

¹³ She'et no zongse, no es m-sok ne ne n-me un sher-m no. She'et no m-ciiz ne. Komo m'wons ne.

¹⁴ Yage myet-o un rii-yo no he m-nom a, no nomot yo m-was ne.

¹⁵ To, or re ne, no nepste de Istipanus un hur-o un wu ne ye ro hun-ne ye ur-takan ye ba'e goks un Yeso un dak-o o-Akaya, komo ye ya'aste hi un de un ye be-de un nome un yan-dor† m-senge. Me no ɔs-kon‡

¹⁶ nomo no ka hun-ne ye o-dorotte, har ma myet un ye ken ye ne untun ye.

¹⁷ Um hogute rerem-mo un haan-m Istipanus, un Partunatus, un Akaikus ne. Haan-mo un ye guug me sa o zee no ye gu me.

¹⁸ Remen ye doote rwun-ɔs re ur-beeb, bo ye doo no a. Go un ka hun-ne ye depete a 'ye ye m-sek.

¹⁹ Hun-ne yan-dor ye un dak-o o-Asiya ro no ur-gas, ur-hur sak be-de un Wan-Koyan. Akira ne un Biskira, un hun-ne ne yan-dor ye ro ur-morog un hur-o un ye a, ye ro no ur-gas deen. §

²⁰ Kap or na ne yan-dor kaane ye ro no ur-gas. Gas no ko wu ke wan-dor-wu gas-de m-was.

²¹ Me, Burus, me genbe ka gas-de un kom-ut re.

²² Myet bon wu ro un yage-ut Wan-Koyan a, a 'yer wu! Um konog unze Wan-Koyan wua haan ba m-naas o-da.

²³ Yar-m Yeso Wan-Koyan mo nom mosse un no ne!

²⁴ Me no m-was kap, n-me un Yeso **Kiristi. Amin**.*

‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:8 16:8** Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11. § **Bor-ɔs op ɔs-cind:9 16:8-9** Hyen komo: Seng 19:8-10. * **Bor-ɔs op ɔs-cind:10 16:10** Hyen komo: 1Kor 4:17. † **Bor-ɔs op ɔs-cind:15 16:15** yan-dor

ut-Girik: ya-ba-m-kyokop. ‡ **Bor-ɔs op ɔs-cind:15 16:15** Hyen komo: 1Kor 1:16. § **Bor-ɔs op ɔs-cind:19 16:19** Hyen komo: Seng 18:2. * **Bor-ɔs op ɔs-cind:24 16:24** To ken takurda-to m-gen to to Ma-to Shir to a gene ut-Girik a to rott "Amin" a.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Burus un yan-dor Yeso ne n-me o-Korinti 1:12—7:16

Goks m-yar remen yan-dor Yeso n-me o-Judiya 8:1—9:15

Burus nomog ut-ma mosse un con-de un wu ne de ko-yan-Tom Yeso 10:1—13:10

Ur-kom 13:11-13

Ur-Gas

¹ Be un de, Burus, mosse un **Timoti** or na ne, genbe ka takurda-o. Shir muute me **wan-Tom YesoKiristi** remen wu conog kaane.

Ha-mo un be-de un yan-dor o Shir ye ro n-me bo-o o-Korinti mosse kap un ye ro n-me un dak-o o-Akaya ne à.*

² Me us-kon Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

³ A ya'as ur-bongon be-de Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato-o ur-won un Shir o un gwu'urse ur-hur ne kap à.

⁴ Wu ro na gwu'urse ur-hur be-de un swo un koob-ur na kap, remen a hokste gwu'urse un hur-ut or na be-de un koob-de ye ro m-swo à, un ka gwu'urse ur-hur o Shir ya'u na ne à.

⁵ Untun bo a un swo ur-koob bo **Kiristi** swo à, kaane komo, remen a ro ye ma **Kiristi**, Shir ro na gwu'urse ur-hur un bu-o **Kiristi**.

⁶ Ko m-moka te m-swo ur-koob rem no, te gwu'ursutu no ur-hur, komo no sengete m-sheer un ka Shir-o gu no à. Urege ne gwu'ure-mo un hur un te doog, no ma gwu'ure-mo un hur-ur no a doo bo no he kum m-wons mo m-dungune un ka swo ur-koob de no m-swo bo te swo à.

⁷ Komo dish-o te ro gung be-ur no. No swoog ur-koob deen bo te swo à, te nak komo unze Shir a gwu'ursu no ur-hur bo wua gwu'ursu te à.

⁸ Or te ne, te conog no nep gon koob-de te swo un dak-o o-Asiya à. Ka swo ur-koob de nomog deen har te hyen sa o zee tea nom hog a.†

⁹ Te un hog ne, amba sa o zee a un piishe te ut-ma to woose m-mar à. Amba yo ka un kor remen taase te tor un beeb-de un hi un te, se de te tor be-de Shir, wu ro m-yons un margan-ne à.

¹⁰ Shir ruutu te un ka mar-m yo-mo mo, te nak wua do te m-ruut komo ne. Be-de un wu o te ya'ase ur-beeb remen wua gu te.

¹¹ Te conog no sengu te m-gu un bu-yo kon-se Shir. Nom no kaane remen hun-ne deen bumut Shir, remen wu shaks ka kon-se rem te.

Burus ja'aste zonge-to

un wu to ur-hew

¹² Rii-yo ro te m-rwo m-gwon à: Yo ro hur un te kaps te á, de ro te m-rure unze te she'ette she'et-de un ba m-kukop n-me un hono o-dak un hur-ur gaan ne to rwuune be-de Shir à. Yagunte ma she'et-de te she'ette un no ne á. Man zee te nomog kaane

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 18:1. † **Bor-o gaan:8 1:8** Hyen komo: 1Kor 15:32.

n-me ʉn o Shir. Te ʉn nom kaane n-me kwum-o Shir, ba be-de ʉn weer-se ʉn hono o-dak á.

¹³⁻¹⁴ Te genu no rii-yo noa hoks m-karante no nep á. Komo um rwo'og ʉr-hur kane o-co noa nep te bo depe à, ko no nap te m-moka á. Ka da-de, da-de ho-de Wan-Koyan Yeso he m-muun à, noa nom m-gwon ʉn te ne, bo te m-nom m-gwon ʉn no ne à.

¹⁵ Um nak ʉn kaane ne, o rwo'e um cunte m-habe be ʉn no ʉr-takan, remen no kumut o-kwum o-yoor.

¹⁶ Um zongute um donte raag-o no me ro m-ha dak-o o-Makidoniya um dont komo da-o me muune, remen um kumut gwu no. Ka da-de noa hoks me m-tom ha-mo ʉn dak-o o-Judiya.‡

¹⁷ No m-hyan no zee ¿me ʉn nom to ka zonge-to ba m-nap ʉn yo me m-nom? ¿Ko ne no m-hyan me ʉn nom ka zonge-to n-me ʉn barag-se ma-hun ne, remen da-o me zee “Ee,” um warag m-zee “Ay”?

¹⁸ Bo Shir ro wan-ess ut-ma à, kaane komo ma-to te nomu no à, ba to ʉn “Ee, tea nom yo ka” amba ne, “Ay” o te ut-ma á.

¹⁹ Remen **Wà-wu Shir** Yeso **Kiristi**, wu, me ʉn Siras§ ne ʉn **Timoti** ne ruru no ma-to ʉn wu à, ba net-wu ʉn “Ee” wu da-o wu ro ma-to ʉn “Ay” á. Amba n-me ʉn wu “Ee” o ho-ur bi.*

²⁰ Remen n-me ʉn wu o Shir shooste kap ma-to wu surte o-nu à, n-me ʉn Yeso **Kiristi** atte m-zee, “Ee” Kaane komo ʉn cow-yo ʉn wu atte m-zee, “**Amin**” remen seps-mo Shir.

²¹ Shir o ʉn hi ʉn de ʉn o nomu te ʉn no ne ragaan, sher no gung be-ur **Kiristi**, wu wu daage na komo.

²² Wu ru'uru na napa-o ʉn wu unze na ye ma ʉn wu ye. Wu ya'uru na Kukt-o ʉn wu. Komo Kukt-o ʉn wu ro na m-ese n-me ʉn hur-ur na remen mo kutute na unze wua 'ye na rii-yo wu swore o-nu à.

²³ M-moka, yage um rurute no yo hante um waksute hur ʉn de um yagute m-dorbe raag-o no á. Yo ro, me dorbe raag-o no ʉn bo-o o-Korinti, remen untaase um tepru no mosse ʉn **ba'as-de** no nome ne à. Shir ʉn hi ʉn de ʉn o nak unze ba bo-to um mette á.

²⁴ Yanze te ʉn con te garamse no bo no she'ete ʉn bu-yo sher-m no á. Amba te conog te senge kang-o gaan ʉn no ne, remen no nomot o-zak. Te con no m-gakte á, amba te conog m-hyan sher-m no kum m-'wons deen.

Bor-ʉs yoor

¹ Remen kaane um este ʉn hur ʉn de man do m-habe be ʉn no um ru'ut no tuk-mo ut-men á.

² ¿Urege um rwo'og no tuk-mo ut-men, wa kusse wu he me m-rwo um hogute o-zak? Amba no ye kusse, no ye um rwo'e tuk-mo ut-men à.

³ Yo hante um genbute no o ka takurda-o à, yo ro, remen me con da-o me habe um 'wos hun-ne ye depe ye ru me o-zak à, ye naas me ut-men á. Remen um nak da-de me nomu o-zak, no ma kap noa nom o-zak.

⁴ Me ʉn genbu no, n-me ʉn swo ʉr-koob ʉn tuk-mo ut-men ne deen, har m-yish ne deen. Yanze remen um ru'ut no tuk-mo ut-men á, amba remen no nept bo um wasse ʉn no ne à deen.

*Soks ʉr-ba'as be-de ʉn wu
nome ʉr-ba'as à*

‡ **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Seng 19:21.
§ **Bor-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Seng 18:5.

§ **Bor-o gaan:19 1:19** ʉt-Girik: Sirabanus.

* **Bor-o gaan:19**

⁵ Ʋrege wu ken wu nomog rii-yo rwo'e hun-ñe tuk-mo ut-men à, ba me wu rwo'e tuk-mo ut-men á. No ye wu rwo'e tuk-mo ut-men.

⁶ Koob-de ka net-wu swo un ka cow-yo be-de un ye ken ye be-ur no à, wooste wu kaane.

⁷ M-moka, depete no sokse wu **ba'as-de** un wu, no do wu jaab-o ut-men taase no yagu wu, har tuk-mo ut-men mo arag 'wons-mo un wu.

⁸ Remen kaane me no us-kon no kutu wu unze no m-was un wu ne deen.

⁹ Men genbu no ka takurda-o remen um gut, ko noa hoks m-she'et zongse no nom dorotte-o un ko yo ke rii-yo à.

¹⁰ Myet bon rii-yo wu cone um soksu wu **ba'as-de** un yo à, um soksite wu, komo **Kiristi** nepste um soksite wu de hur-ur gaan. Me un nom yo ka remen um guut no remen na cen na no a doot no mosse ur-hi komo un ka wu nome **ur-ba'as** ne à.

¹¹ Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-ko** wu kum keer-de wu hette na m-raks à, remen a nak weer-se un wu kap.

Koob-de un rut-mo ur-hur de ma Burus n-me o-Toruwas

¹² Da-o um ha bo-o o-Toruwas à um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, um 'woste Wan-Koyan tiksute me ish um nomot senge-mo un wu kane.

¹³ Myet un kaane ne hur un de de rut á, remen me hyan or re Titus reeno á. Remen kaane um zeeru ye se ho-ur hor-de, um arguru ha-mo o-Makidoniya.*

Re ur-ho un bu-o Kiristi

¹⁴ Amba ur-bongon be-de Shir, wu ro na un teke o-co koyanda à, te reeg ur-ho n-me un Yeso **Kiristi**. Wu ya'ag na ur-beeb a rurut bo hun-ñe he nap un Yeso **Kiristi** à ko kene, untun now-mo m-shi'igin mo a taame à.

¹⁵ Remen na be-de Shir rii-yo m-shi'igin yo a ro, yo Yeso **Kiristi** tebbe Shir à, yo neke be-de un ka ye a un gwu à, komo un ye ro ne un cow-yo m-sabre à.

¹⁶ Ye ro un cow-yo m-sabre à, ka wus-o, wus-o m-mar o, o ro m-hante m-mar à. Amba be-de un ka ye kume gwu à, shi'igin-mo un hoog-mo. ¿Wu ken wu ro kon wu he hoks m-dek un nu-se un ka senge-mo?

¹⁷ Na ba untun ye ken hun-ñe ye a ro á, ye ro m-rwor un Ma-to Shir remen ye suut m-ho á. Kaane o be un te á, bo te guw-ñe **Kiristi** à, te nepste unze Shir ro te o-gwot, te m-yoos o-nip ne ma-to Shir tomute m-rwor à.

Bor-ɔs tet

Ya-m-senge-mo un swor-o o-nu pu-o

¹ ¿Te un cir o bom un hi un te komo? ¿Ko ne te un hoob-o un takurda be-ur no ko rem no o he te m-su'e bo ye ken ye ro m-nom?

² No un hi un no, no ye ro takurda-o te, o a gene un hur-ur no à, remen kowan wu hyenet, wu karante komo.

³ No kutute hun-ñe unze no takurda-o **Kiristi** o, o ro suge-de un senge-m na. Ka takurda-o ba a un gen o un ce-yo m-gen á, amba a un gen o un **Kukt-o Shir** o un hoog. Ba un wur-o ut-ta'ar á, amba un hur-de un hun-ñe.*

⁴ Te un rwor kaane remen te us-nap ne un co-o Shir un bu-o Yeso **Kiristi**.

⁵ Te un hi un te tett beeb-de un nom un ka senge-mo á. Yatt-wu he m-zee be un te **yan-Tom Yeso**, "Men baramse hoog-mo un ka hun-ñe á." Shir ye yasu te ka beeb-de.

⁶ Wu rwo'e te hokste m-warag ya-m-senge-mo un swor o-nu o-pu o, ba o **o-karamsa** á, amba o o-Kukt. Ka **karamsa**-o ro m-ho, amba Kukt-o ro un 'ya un hoog.†

* **Bor-ɔs yoor:13 2:12-13** Hyen komo: Seng 20:1. * **Bor-ɔs tet:3 3:3** Hyen komo: Rwu 24:12; Irm 31:33; Izik 11:19; 36:26. † **Bor-ɔs tet:6 3:6** Hyen komo: Irm 31:31.

⁷ A ṁ ḡen **karamsa**-o **Mosa** n-te ṁ wur-o ṁt-ta'ar, komo seps-mṁ Shir nṁmṁg mṁsse ṁn ka seps-mṁ ṁe da-o a yaṁe ṁ à. Yanze ma ka cecar-mṁ ro ṁn co-o **Mosa** à mṁ m-gṁs-mṁ á. Myet ṁn kaane ka cecar-mṁ nṁmṁg deen har hun-ṁe ye o-**Isra** ye hoks wṁ m-tuwe ṁn yish á. Urege yoos-de rṁ m-hante m-mar à haante m-seps ṁe kaane,‡

⁸ ¿re ṁ ka ṁn ya seps-mṁ o-Kukt? Ká seps-mṁ o-Kukt mṁ a arag kaane.

⁹ Urege rii-yo rṁ m-hante m-mar à, kumug m-seps. Kaane ṁ yo rṁ m-muut ṁn net kashi be-de Shir à, aragte yo ṁr-hew ṁe.

¹⁰ O-nip, rii-yo ro m-seps ṁe n-ga à, yo kus m-seps ṁe m-mṁka á, urege a hongṁute mṁ ṁn seps-mṁ ṁn swṁr-o nu-o pu-o ṁe.

¹¹ Urege ka rii-yo rṁ m-gṁs á, haante m-seps ṁe, seps-mṁ ṁn ka yo rṁ m-gṁs à, a jiish kaane.

¹² Remen kaane, bṁ a o-dish ṁe kaane à, ṁ hante atte ṁn jaab-o ṁt-men ṁe deen.

¹³ Te ba ṁntṁn **Mosa** ṁ á, wṁ bite co-o ṁn wṁ ṁr-gund à, taase hun-ṁe ye o-**Isra** ye hyen ta-mṁ ṁn ka seps-mṁ rṁ m-gṁs á. §

¹⁴ Amba a birimsṁte hur-de ṁn ye. Har ha-mṁ ṁn ca ka gund-de roṁu káne da-o ye ro m-karante ṁn swṁr o-nu ut à, a hoks m-hops ṁn ká gund-de cot ṁn bu-yo m-sher ṁn **Kiristi**.

¹⁵ Amba har ca, koyanda ṁ a karante takurda-o **Mosa**, ka gund-de rṁ ṁn hṁk ṁn hur-de ṁn ye.

¹⁶ Amba da-o wṁ ken wṁ waktunde be-ṁr Wan-Koyan, a hopsuru ka gund-de.*

¹⁷ Wan-Koyan Kukt-o, komo be-de ṁn Kukt-o Wan-Koyan rṁ à, posse-m rṁ kon.

¹⁸ Te m-mṁka kap ye a bite co-ṁs te á, rṁ ṁn kute ṁn hun-ṁe seps-m Wan-Koyan ṁntṁn ṁr-madipi. Ka mus-mṁ, mṁ **Kukt-o Shir** mussu na à, mṁ rṁ m-do m-seps ha-mṁ m-seps mṁ rwuṁe be-ṁr Wan-Koyan à, wṁ rṁ o-Kukt à.

Bṛ-ṁs nass

Kwṁm-o Shir n-me wur-ṁt na to rṁ ṁntṁn ṁn tur-o ṁt-ba à

¹ Remen kaane, te huṁ ṁr-hur á remen Shir ya'astu te kà seṁge-mṁ ṁn bu-yo ṁn 'wṁn-de ṁn wṁ.

² Amba a 'yer yo rṁ wukusse à, ka rem-se m-'e se. Yatt-yo da te ṁt-raks ṁe, kṁ te nom ṁt-bo ṁn Ma-to Shir á. Amba te m-rwṁr ṁn o-Shir m-hṁw cas. N-me ṁn kaane kṁwan he m-su'e nip-o te ṁn co-o Shir n-me ṁn hur-de ṁn wṁ.

³ Urege **Ma-to m-Rerem** to te m-rure ṁn hun-ṁe ma-to ṁn to à wukusse to rṁ, to rṁ wukusse be-de ṁn ye rṁ ṁn cṁw-yo m-sabre à.

⁴ Ye sher be-de Shir á, remen wan-gwṁmo-to ṁn ka hṁno o-dak ṁ poṁsṁte hur-de ṁn ye. Wṁ weneg ye, ye hyen m-cucas mṁ rṁ m-dakan n-te ṁn hur-de ṁn ye à, ka cucas-mṁ rṁ m-rwuṁn n-me ṁn **Ma-to m-Rerem** n-te ṁn seps-m **Kiristi**, wṁ rṁ sha-mṁ Shir à.

⁵ Remen ba ma-to ṁn hi ṁn te to te m-rwṁr á, amba to ma Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Te ṁe gṁw-ṁe nṁ te rṁ rem Yeso.

⁶ Remen Shir, ṁ rwṁre, "Yage m-cucas mṁ dakante n-te o-comb,"* Wṁ rwṁ'og cucas-mṁ ṁn wṁ mṁ ma'as m-dakan n-te ṁn hur ṁn te, mṁ ye'et hun-ṁe m-cecas ye nept seps-mṁ Shir be-ṁr Yeso **Kiristi**.

⁷ Myet ṁn kaane ṁe, na ye rṁ o-kwṁm o-Kukt ṁe à. Wur-ṁt na rṁ ṁntṁn tur-o ṁt-ba, komo o-kwṁm o-Kukt ṁe to rṁ n-me tur-o ṁt-ba. A ṁn warag kaane remen a kututṁ ṁnze Shir rṁ ṁr-beeb ṁe, ba na á.

‡ **Bṛ-ṁs tet:7 3:7** Hyen komo: Rwuṁ 34:29. § **Bṛ-ṁs tet:13 3:13** Hyen komo: Rwuṁ 34:33. * **Bṛ-ṁs tet:16 3:16** Hyen komo: Rwuṁ 34:34. * **Bṛ-ṁs nass:6 4:6** Hyen komo: Taka 1:3.

⁸ A tɛ ɔn ya-ur-koob ɔn kɔ yo ke cɔw-yo, amba myet ɔn kaane ne, a hoks tɛ rwo ur-kyende ɔn ka senge-mo á. O ken da-o tɛ m-nom sa o zee tɛ ruut ur-hur, amba tɛ ruut ur-hur á.

⁹ A tɛ m-rangse, amba Shir yagu tɛ á. O ken da-o a tɛ hogusse m-hoog, myet ɔn kaane ne a hoks tɛ m-sabarse á.

¹⁰ Koyanda tɛ m-neke m-mar ne ɔn wur-ut tɛ mar-m Yeso, remen a kututé hun-ne hoog-m Yeso ɔn wur-ut na.

¹¹ Kap o ɔn ho-ut na ɔn hono o-dak a ɔn kom-to m-mar rem Yeso, remen a hyenet hoog-m Yeso ɔn wur-ut na to m-mar.

¹² Remen kaane, mar-m mo m-senge be ɔn tɛ, remen no kumut hoog.

¹³ Gen-mo ɔn Ma-to Shir zeeg, “Um shereg, remen kaane o um nomte ut-ma.”† Cinda a ɔn kukt-o gaan ne o m-she, kaane tɛ ma tɛ m-she, remen kaane komo tette tep.

¹⁴ Remen tɛ nak unze ka wu 'yonse Wan-Koyan Yeso be-de ɔn m-mar à, wua 'yons tɛ mosse ɔn Yeso ne, wu tabbu tɛ mosse ɔn no ne ɔn co-o ɔn wu.

¹⁵ Kap to ka remen no o, remen ka yar-mo, mo ro m-wo be-de ɔn hun-ne ut-moor ne. Moa ru bongon-de Shir, komo remen a sepste wu.

Ur-she'et n-me m-she

¹⁶ Remen kaane, tɛ ruut ur-hur á. Amba urege wur-ut tɛ ro m-sabre, myet ɔn kaane ne a ɔn muut ɔn kukt-o na o o-pu o kɔ de ke ho-de.

¹⁷ Remen ka koob-de a m-swɔ m-moka à, dea gos á. Dea heet na be-de m-seps mo ɔn ba m-ta. Mo arage nap-o ɔn net à.

¹⁸ Remen ba rem-se yish ro m-hoks m-hyan à, tɛ tuwe yish á, se de ɔn rem-se a m-hoks m-hyan á. Remen rem-se a m-hyan à, se ro m-arag ba ɔn rem, amba rem-se a m-hoks m-hyan á, se ro m-arag á.

Bɔr-ɔs taan

Wur-ut pu-to

¹ Remen tɛ nepse unze urege a wurumte ka hur-o tɛ rotte ur-she'et n-me ɔn o à, (wata wur-ut tɛ, to ɔn ka hono o-dak o), Shir ɔn hi ɔn de ɔn o oa me tɛ o-hur n-Ton shir. Ka hur-o ba ut-kom a ma o á. Komo oa she'et ba m-ta.

² Kane ɔn hono o-dak a ɔn swɔ ur-koob. A us-'yong remen gop-de m-ha n-ton o Shir be-de Shir he na 'ya ɔn wur-ut na ut-pu to à.

³ Urege ne a hokte tɛ, a 'wos tɛ ur-kor á.

⁴ Bo tɛ ur-she'et n-me ɔn ka wur-o ɔn hono o-dak o à, tɛ us-'yong remen a sutu tɛ. Ba tɛ ɔn con tɛ wonge ɔn ka wur-o tɛ o ne o ɔn hono o-dak á, amba tɛ ɔn con tɛ hokte wur-o pu-o n-Ton shir, remen rii-yo ɔn hoog-o ba m-ta yo hokte ka rii-yo yo ro m-mar myet à.

⁵ Shir ɔn hi ɔn de ɔn wu zongse na ka barme-mo, komo wu ya'ag na Kukt-o ɔn wu bo wu swore nu-o ɔn wu à remen wu kututé na yo wu he na m-nome kane o-co à.

⁶ Remen kaane tɛ rotte ɔn beeb-de ur-hur ne kɔ o ke da-o, komo tɛ nepse unze urege de tɛ ro o-hur ne ɔn ka wur-o ɔn hono o-dak o, to, tett o-hur ɔn Wan-Koyan ne á.

⁷ She'et-de m-she tette, ba be-de ɔn rii-yo a m-hyan ɔn yish á.

⁸ O-nip, tɛ ro ɔn beeb-de ur-hur ne, komo tɛ jishte m-con tɛ wonge ɔn o ka wur-o ne, tɛ she'ete mosse ɔn Wan-Koyan ne Yeso n-Ton shir.

⁹ Arge koyan, tɛ jishte m-con wu hoge rerem-m tɛ, kɔ tɛ ro n-me ɔn ka hono o-dak o kɔ n-Ton shir.

† **Bɔr-ɔs nass:13 4:13** Hyen komo: Bong 116:10 (ut-Girik).

¹⁰ Nip-o, **Kiristi** a piishe ko wu ke net-wu ut-ma. Remen ko wu ke wua goks 'yons-de un senge-mo wu nome un wur-o un wu un ka hono o-dak o à, ko mo ur-bon, ko komo mo un ba ur-bon.*

She'et-de un hongse un hun-ne

¹¹ Remen te nepste gyer-o Wan-Koyan, o hante te rotte m-senge te nakante ye ken ye be-de Shir. Shir nepse bo te ro à kap, komo me m-hyan no nak to ka un hur-ur no.

¹² Ba te m-con te bum hi un te un co-o no á, amba te no m-'ya ur-hek no nomot us-ses un te, remen no hokste shassu un ka ye ro us-ses un yo a m-hyan à un suge-de un yo ro un hur-de un ye à.

¹³ ¿Te un zunge, bo ye ken ye zee? Ko te zunge, te m-nom remen seps-mo Shir. Urege komo ba zungo á, o ka rem no o.

¹⁴ Koyan te ro m-nom, te yo m-nom ba remen hoog te á, amba remen was-m **Kiristi** mo ro te, m-gakte à. Remen te shereg o-nip unze **Kiristi** marag remen hun-ne kap, remen kaane hun-ne kap marag.

¹⁵ Wu marag remen hun-ne kap, remen ye ro un hoog ne à, taase ye she'et she'et-de un yo hur-de un ye cone à. Se de ye she'et remen wu mare rem un ye à, a 'yonste wu komo remen ye.

¹⁶ Remen kaane, kane un co a do m-gwot un wu ken un hyan-o un net á, remen ko de nomte a ro un gwot-o **Kiristi** un hyan-o un net, m-moka a do wu m-gwot kaane á.

¹⁷ Remen kaane, urege net ro n-me un **Kiristi**, wu waragte mat-o pu-o o ka, ka ut-o taag, m-moka ko yo ke rii-yo waragte o-pu yo.

¹⁸ To ka kap nom-mo Shir mo, wu ja'aste she'et-ur na un wu ne un bu-o Yeso **Kiristi**. Komo wu ya'uru na senge-mo un ja'as un she'et-de un ye ken ye un wu ne.

¹⁹ Unze Shir ro m-ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne un bu-o **Kiristi**, Shir ro m-sak un **ba'as-de** un hun-ne un hi-de un ye á. Wu ja'aste na senge-mo un ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne.

²⁰ Remen kaane, te m-esse un **Kiristi** sa o zee Shir un hi un de un o ro ut-ma n-me un te. Un jin-ur **Kiristi**, te no us-kon no ja'as she'et-ur no un Shir ne no warag nay-ne ye un wu, yanze yan-yage-to un wu á.

²¹ Yeso **Kiristi** cet nom **ur-ba'as** á! Amba **ba'as-ut** na Shir sawse wu. Un kaane o, n-me un Yeso **Kiristi**, a hoks she'et un she'et-ur kashi be-de Shir.

Bor-ʉs cind

¹ Be-de un senge-m na mosse un Shir ne, te konog no, taase no goks yar-mo Shir, no muut mo hwaa.

² Hogu no yo Shir zee à,

“Um hogusute no un hohond-mo o-da.

Da-o ho-de un gwu woone, um guug no.”*

Hogu no! O ka o ro da-o no he goks un kwum-o Shir, caane o ho-de un m-posse!

Swɔ ur-koob de ma Burus

³ Te con wu ken wu kum rii-yo ur-pukse un senge-m te á. Remen kaane, te rwo rii-yo ur-pukse un cow á.

⁴ Amba un hek-de un kaane, kap yo te m-nom à, te yo m-nom remen te kutute hun-ne unze te ya-m-senge-mo Shir ye. Te m-nom kaane n-me ur-joose, un swɔ ur-koob ne, m-rangse ne, myet un ko de ke swɔ ur-koob de.

* **Bor-ʉs taan:10 5:10** Hyen komo: Roma 14:10.

* **Bor-ʉs cind:2 6:2** Hyen komo: Isha 49:8.

⁵ A bu'ug te m-dum, a ru te n-me un kuke-o m-ke'et, komo a hoogusu te m-hoog un 'yons ur-hur ne; te nomog senge-mo arage 'wons-m te à, te taagute m-rew komo te rewe un mer.†

⁶ N-me un she'et-de ba m-kukop, us-nap ne se te rotte à, un 'mo ur-hur un gu hun-ne ne, te kutute unze te yan-senge-mo Shir ye be-de un **Kukt-o Shir**, komo m-was ne mo o-nip.

⁷ Be-de m-rwor un ma-ut te to o-nip, beeb-de Shir ro m-senge n-me un te. Kashi ur-she'et ro untun saw-to ur-gun un te, un kom-o ur-re ur-kwanta un te ne.

⁸ A te m-seps, a te komo ne m-yo'og, a te bom, a te komo ne ut-reeb. A mustu te ya-ut-bo, myet un kaane ne, te m-rwor o-nip.

⁹ Sa o zee a nap te á, a nepstu te ne ur-bon ne, untun ye ro un kom-to mar à te ro, te ka ne un hoog ne, a te m-'ya ur-koob, amba a ho te á,

¹⁰ N-me un naase-mo ut-men, te un kum rii-yo o-zak. Ko de nomte tett rii á, kap un kaane ne, rem te hun-ne deen kumug rii be un te, sa o zee tett rii á, amba koyan yo ma te yo.

¹¹ Te rurutu no ut-ma ur-hur sak no Korinti-ne, komo te upsutu no hur-ur te cas. Te wuke no yo ken á, komo te kutute no unze te waste un no ne deen.

¹² Ay, te yage no á, no ye yage ho'os ur-hur no goks te.

¹³ Me un ka ma-to un no ne bo tato-o ro un nome un yakar-ye un wu à. No un cen no, kutu te no was-m no.

*No mosse ut-hi un
ye ro yan-dor Yeso ne á*

¹⁴ No mosse ut-hi un hun-ne ne ye ro un dor o Shir á. ¿Kashi un net a hoks m-she'et ba ut-ween un net yo-wu ne? ¿Ko ne ya mosse m-cucas o-comb ne?

¹⁵ ¿Ya mosse **Kiristi** un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**‡ ne? ¿Ko ne ya mosse wan-dor o Shir un wu ro un dor o Shir ne á?

¹⁶ ¿Ya mosse **Pyo-o Shir** un pyo-o m-gir ne? Na **Pyo-o Shir** o, o un hoog. Bo Shir zee à, “Man she'et mosse un ye ne, um tuwe n-me un ye. Man warag Shir o un ye, ye komo yea warag hun-ne re.”§

¹⁷ “Yawe zeeg kaane,
Remen kaane, se no rwuun be-de un yan-ba un dor,
no wongse hi un no un ye ne,
Taase no ci rii-yo m-kukop,
un kaane um he no m-goks.”*

¹⁸ “Yawe, wu ro Wa-ut-Gwomo kap à,
wu zee yo ka:
Man warag Tato no,
no komo noa warag yakar re campo-ne un ne'a-ne ne.”†

Bɔr-ɔs ta'yoor

¹ Or re ne, ye me m-was à, cinda a essute na ut-ma à, yage a esste hi un na ba m-kukop, be-de kap rii-yo he m-rwo o-wur ur-hur ne nom ba m-kukop á. Yage komo a waragte shiishe ba m-kukop n-me ur-she'et de un gyer-o un Shir.

*Burus nomog o-zak remen
ya-o-Korinti waktunte be-de Shir*

† **Bɔr-ɔs cind:5 6:5** Hyen komo: Seng 16:23. ‡ **Bɔr-ɔs cind:15 6:15** ut-Girik: Beriar. § **Bɔr-ɔs cind:16 6:16** Hyen komo: 1Kor 3:16; 6:19; Rewi 26:12; Izik 37:27; Irmu 32:38. * **Bɔr-ɔs cind:17 6:17** Hyen komo: Isha 52:11; Izik 20:34,41. † **Bɔr-ɔs cind:18 6:18** Hyen komo: 2Sam 7:8,14; 1Nom 17:13; Isha 43:6; Irmu 31:9.

² Kutu nō tē unze nō tē m-was un hur-ūt nō. Tē nome kō net gaan **ur-ba'as** á, komo tē naas kō net gaan á, yagunte a zet tē reeg ra-o un wu ken.

³ Ba **ba'as-de** mē nō m-sakke remen um zeeg kaane á. Bō um ruru nō n-ga à, unze nō un hur-ūr tē, yatt rii-yo he na m-hoks m-wongse á, kō n-mē m-mar kō m-hoog.

⁴ Um ho'oste ur-hur sak un nō nē, mē komo m-gwon un nō nē. Hur un de kumug jaab deen. Kap un koob-de a swō nē à, um rō o-zak nē deen.

⁵ Remen da-o tē woō o-Makidoniya à, ka wur-o tē o kum ur-wuwe á. Kō kene tē ha, hwu'us-de zak, ut-ween un ye ken ye nē, o-gyer nē n-mē un hur-ūt tē.*

⁶ Amba Shir, o rō un gwu'urse un hur-de un ye rotte jaab-o ut-men á, haan-m Titus hur-ūt tē gwu'ursute.

⁷ Ba remen haan-mō un wu temb mō rwo'u tē o-zak á, amba ma-to wu ruru tē à. Bō nō do wu jaab-o ut-men à. Wu rurute tē unze nō conog hyan-m re deen, komo un bō nō nome tuk-mō ut-men à, un rii-yo kore à. Un bō nō nome m-senge nō guut mē à. Yo ka yo rwo'e zak-o re aragte o n-ga deen.

⁸ Kō um ru nō tuk-mō ut-men, mē was á. N-ga um ro nomog tuk-mō ut-men, remen um hyanag ká takurda-o um tomonte nō n-ga à, o naaste men-ūt nō, kō de nomte ya o-da hiin.

⁹ Un kaane m-mōka um rō o-zak nē. Kō de nomte mē hoge rerem-mō un bō um naase men-ūt nō á, amba naase-mō un men-ūt nō rwo'og nō waktunte be-de Shir. Remen nō nomog tuk-mō ut-men bō Shir ro conge à, remen kaane tē nomo nō **ur-ba'as** á.

¹⁰ Tuk-mō ut-men mō un ko-hun rō net m-woot be-de m-mar. Amba gon mō Shir rō m-rwo net m-waktune be-de Shir, un kaane komo a kum gwu. Komo wanakke-o a do m-kus á, remen Shir sokste **ba'as-to** un ye.

¹¹ Gwot nō nō hyen rii-yo naase-mō ut-men gon mō Shir mō wu rwo'e un men-ūt nō à, yo mō haantu nō à. Mō rwo'og nō gop-de un nom un rii-yo a cone nō nom à. Nō conog mē m-kute unze nō nomog rii-yo ur-bon. Mō rwo'og nō nom us-ryaab, komo nō hoge o-gyer. Mō rwo'og nō rwo ur-hur, komo nō nom m-senge. Mō rwo'og nō m-zonge. Mō rwo'og nō m-she'et zongse nō hyen a ya'ag nō koob-de rege á. N-mē un ka orom-to n-mē un kō yo ke cow-yo nō kutute mē unze nō m-neke un cow-yo ur-bon.

¹² Da-o um m-genbe nō ká takurda-o à, mē was ko-wan-wu nome **ur-ba'as** á, kō ka wu a nome **ur-ba'as** à. Un hek-de un kaane mē un gen remen um kututú nō cas cas unze Shir nak unze nō ho'oste ur-hur un tē nē deen.

¹³ Ka rem-se kap rwo'og tē jaab-o ut-men.

Mosse un o ma tē jaab-o ut-men o nē, har caane tē doog kum o-zak deen remen zak-o Titus rō un o nē à, remen nō kap nō rwo'og ut-kom n-mē un ka jaab-o ur-hur o wu kume à.

¹⁴ Remen um be'este um russute wu unze mē m-gwon rem nō, nō ru mē m'e á. Remen kap yo tē rure nō à nip-o, remen kaane gwon-m tē mosse un nō nē be-ur Titus shiig o-nip.

¹⁵ Was-mō Titus rō nō m-was à mō rō m-dō deen, kap da-o wu bakse dorotte-o nō kap, un gon gos-to nō kute wu da-o nō gokse wu à.

¹⁶ Mē o-zak m-mōka remen um ho'oste ur-hur un nō nē sak.

Bōr-ūs eer

*Kamas nō hwor remen yan-dor
un dak-o o-Judiya*

* **Bōr-ūs ta'yoor:5 7:5** Hyen komo: 2Kor 2:13.

¹ Or re ne, m-moka komo te conog no nep rii-yo yar-mo Shir nome n-me un yan-dor ye Shir n-me un dak-o o-Makidoniya.

² Ye swoog ur-koob deen remen ye cowog o-range un kom-to un ye ro dor á har de warag ye o-zak. Komo de ru ye ken ye ya un caari-mo m-yar sak, ko de nomte ye ro n-me ur-koob à.

³ Um nak unze ye ya'aste bo un 'wons-mo un ye, har ma arage kaane. Ye nomog kaane un con-mo ur-hur ba remen a un gaktute ye á.

⁴ Ye konog te, te 'ye ye o-cow ye huut ut-kom be-de un senge-mo un gu un yan-ba-m-kukop n-me un dak-o o-Judiya.*

⁵ Ye ya'aste arge yo te hwo yea ya'as à. Ur-takan, ye ya'aste hi un de un ye be-ur Wan-Koyan, ka da-de ne ye ya'asuru hi un de un ye be un te, bo Shir cone à.

⁶ Un hyan-o un kaane, te konuru Titus wu he co, wu buse un morogse un ka yar-mo un con-mo ur-hur mo be-ur no, bo wu takne à.

⁷ Amba bo no re co be-de un koyan à, be-de m-she, be-de un rwor ut-ma, be-de un nap-se Shir, ko n-me m-senge, komo m-was ne mo no wasse un te ne à. M-moka, te conog no do m-ya'as un hwor no remen ka ye ro un swo ur-koob un dak-o o-Judiya.

⁸ Ba me un gakte no o á, amba de me no m-kute bo ye ken ye ro m-nom m-senge à. Yo ka he m-kute un gon was-mo no rotte un or no ne à.

⁹ Remen no nepse yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi** rem na. Ko de nomte wu ro un ko yo ke rii-yo ne à, myet un kaane ne, wu waragte ko-koob rem no. Remen ko-koob-wu wu warge à, o rwo'e no kumut ko yo ke rii-yo un co-o Shir.

¹⁰ Ma-to um he no m-'ya à to ká: A jiish ur-bon no kom rii-yo no takne un hak-o arge à, ba no un ya cot à, ay, no un hwo ur-hur komo no nomot kaane.

¹¹ Buse no ka senge-mo hur-ur no takne à, nom no bo un 'wons-m no he m-hoks à.

¹² Urege hwo ur-hur de m-'ya ro kon, Shir a hoge m-rerem, urege no ya'aste bo un 'wons-m no. Shir con no ya'as rii-yo 'wons-m no woo á.

¹³ Ba me un con um hebe ye ken ye us-nu á, ka da-de ne um dooru no us-nu á. Amba me un zee kaane remen a wongte ka senge-mo hond hond bo depe à.

¹⁴ Se no gu ye m-moka bo no un o-cow yo un gwu ne à. No komo da-o no taage un yo ken rii-yo, ye komo ye ro un yo ne, yea gu no. Un kaane koyan he m-nom hond hond.

¹⁵ Gense yo ro: "Wu morogse deen à, ka yo wu morogse à, yo arag 'wons-mo un wu á. Wu morogse hiin à, ka hiin yo wu morogse à, yo kendu wu á."†

Titus un nay-ne ye un wu ne

¹⁶ Amba ur-bongon be-de Shir, o rwo'e Titus dekt un hur-de un wu, con-mo un wu guut no, untun bo um ro conge à.

¹⁷ Remen Titus wu un dek wu habute be un no remen te konog wu á, amba wu robe be-ur no untun bo wu esse ur-hur à.

¹⁸ Tea tombe mosse un wu ne, un ka heno-o ne wu ru ur-jin à, be-de un kap yan-dor remen ko'ot-mo un wu mo un **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹⁹ Arge kaane ma, yan-dor ye Shir dak wu remen wu ma'asté m-neke mosse un te ne. Tea kamas yar-mo un hwor be-de un **yan-dor Yeso** remen yan-dor ye o-Urusharima. Te un nom kaane remen te ya'asté ut-gos be-de un Wan-Koyan un hi un de un wu komo remen te kututé unze te ru'uste ur-hur te guut hun-ne.

²⁰ Te o-gyer taase wu ken wu kum gom-de ur-reeb be un te n-me un bo te m-nekette un ka yar-mo a ya'asu te mo un con-mo ur-hur à.

²¹ Con-m te te nomot yo jiishe m-bon à, ba un co-o un Wan-Koyan cot á, amba har un co-o un hun-ne.‡

* **Bor-ɔs eer:4 8:1-4** Hyen komo: Roma 15:26. † **Bor-ɔs eer:15 8:15** Hyen komo: Rwuu 16:18. ‡ **Bor-ɔs eer:21 8:21** Hyen komo: Swoo 3:4 (ut-Girik).

²² Komo te m-tõmbe un ye ne, heno te ka wu te megre te hyen bo wu esse un hur-de un wu n-me un rii un hon un hon à. M-mõka komo wu ho'oste ur-hur un no ne, wu conog wu ru ut-kom deen.

²³ Baks no unze Titus, ko-nay-wu m-senge wu, me un wu ne te un ka senge-mo rem no. Ka ye no hyane mosse un wu ne à, yan-dor ye Shir ye tombu ye, senge-mo un ye ro m-hante m-seps be-ur **Kiristi**.

²⁴ Remen kaane kutu no ka hun-ne ye kap gon was-m no un rii-yo hante te rotte un uku o-cin rem no à, remen yan-dor ye hyenet.

Bõr-qs jero

¹ Ba se um gendute no ma-to un gu un yan-dor ye Shir o-Urusharima á.

² Remen um nak no este ur-hur no guut, har me un uku o-cin remen kaane be-de un hun-ne ye o-Makidoniya. Me ye m-rure no hun-ne ye o-Akaya no zongsute m-yar ne cin un monce. Go un ka ine-mo no ine eso à, mo rwo'og ye ma ye inute.

³ Amba me ka m-tõmbe un or re ne, taase uku cin-o te rem no warag hwaa. Amba no ma'as zongse bo um russe ya-o-Makidoniya unze no zongse à.

⁴ Remen urege um habute mosse un ye ken ya-o-Makidoniya ye ne, taase ye 'wos no ba m-zonge, har te taage un rii-yo m-zee, myet-m na a hoge m-e remen te ukse o-cin un no ne.

⁵ Remen kaane o um hyente a nom ur-bon, me tombe or re ne ye hyen no rii-yo um habute, remen no morogsute rii-yo no zee no he m-ya'as à, a 'wos yo zongse. Kaane he m-kute un hun-ne unze un con-mo un hur-ur no o, no ya'aste, ba a un gakte no o á.

M-go ur-hur sak

⁶ Baks no yo ka: Net-wu go'e hiin à, wua ce hiin; amba wu go'e deen à wua ce deen.

⁷ Ko wu ke net-wu, wu ya'as bo wu esse un hur-de un wu à, ba mosse un naase-mo ut-men ne á, ko wu a gakte à. Me un zee kaane remen Shir ro m-con un wa-m-ya'as ur-hur sak.

⁸ Un yar-mo Shir, Shir a hoks no m-ya kap rii-yo he no m-gu un hoog-m no à, remen ko o ke da-o un ko yo ke rii-yo no kumut kap rii-yo no o-hoob à, har arge kaane, remen no nomot ko mo ke senge-mo ur-bon ne.

⁹ Bo ro gense un Ma-to Shir à:

“Wu ya'ag koob-ne, ur-hur sak.

Kashi un senge-mo un wu moa te á.”*

¹⁰ Me un zee kaane remen Shir o ro m-ya un ko-wa-ur-go go wu goot, komo o ro m-ya un rii-yo m-re. Remen kaane, Shir a 'ye no go remen no goot, wu ro m-rwo go rotte m-bo'osse, har no ceeru deen remen kashi-m senge-m no mo m-yar.†

¹¹ A muut no ya-o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no ma'aste m-ya ur-hur sak ko o ke da-o a hoobe be-ur no. Un cow-o te senge-mo un yar-m no a warag mo un bongon-de Shir.

¹² Remen ka senge-mo m-yar mo notte à, ba yan-dor ye temb no ro m-gu á, amba ro m-kaprunde har m-do un cow-se ur-bongon be-de Shir.

¹³ Remen ka senge-mo no rwuntute hi un no cas, hun-ne a bum Shir remen dorotte-o no. No gokste ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, komo remen yar-m no bo no wonge un ye ne komo un ko wu ke ne à.

¹⁴ Be-de un kon-se un ye be-de Shir, ye ma'as no komo m-kone us-barag n-me un hur-de un ye remen ka yar-mo aragte m-cep, mo Shir nomo no à.

¹⁵ A 'ye no Shir ur-bongon remen ka yar-mo, yar-mo arge beeb-de un cep ut-ma à.

* **Bõr-qs jero:9 9:9** Hyen komo: Bong 112:9. † **Bõr-qs jero:10 9:10** Hyen komo: Isha 55:10.

Bɔr-ɔs op

Burus ko-yan-Tɔm Yeso wu o-nip wu

¹ Mɛ Burus, mɛ nɔ ɔs-kɔn ɔn hi ɔn de, mɛ wu a m-zɛɛ, *Yan-gwegwer-mo ɔr-hi, ɔr-won nɛ ɔntun mo ma Kiristi* ɔrege mɛ be-ɔr gaan ɔn nɔ nɛ à. Amba hun-nɛ rɔ mɛ m-aag *Wa-m-ciiz*, ɔrege mɛ mɔsɛ ɔn nɔ nɛ á.

² Mɛ nɔ ɔs-kɔn, taase nɔ gaktɔ mɛ ɔm suu nɔ da-de mɛ habe, remen ɔm nak man hoks su'e ka ye rɔ m-zɛɛ ɔnze rii-yo tɛ m-nom à, rem-se ma-hun se.

³ Tɛ ɔr-she'et n-mɛ ɔn hono o-dak, amba tɛ dum ɔr-gun bɔ hono o-dak rɔ m-dum á.

⁴ Remen saw-to ɔr-gun ɔn tɛ ba gon to hono o-dak to á, to ɔn beɛb-de Shir to, to tette m-naas ɔn saw-to ɔr-gun to m-'wons to ɔn yan-yage-ɔt na.

⁵ Tɛ m-sabarse ɔn sune-mo ɔt-ma kap ɔn rii-yo he m-wen hun-nɛ nap ɔn Shir ne à, mɛn yoosɛ ɔn hun-nɛ ye 'ke barag-se ɔn ye ɔs-yo-se, sa o zee se rɔ be-de m-ke'et, remen ye hokstɛ nome ɔn **Kiristi** o-dɔrotte ɔn bu-yo ɔn barag-se ɔn ye.

⁶ Da-o nɔ nome o-dɔrotte bɔ depe à, tɛ zongse tɛ ye'et kɔ wu ke ɔr-koob wu yage m-nom o-dɔrotte à.

⁷ Gwɔt nɔ rii-yo rɔ cas à! ɔrege wu ken zɛɛg wu, wu ma **Kiristi** wu, yage ka net-wu ja'aste nom ɔs-barag, wua nep ɔnze tɛ ma ye ma **Kiristi** ye.

⁸ Kɔ mɛ uke o-cin remen ka gwomo-to Wan-Koyan ya'u tɛ à, ka gwomo-to remen tɛ bɔ'osutú nɔ o, ba remen tɛ sabarsutɛ nɔ á. Remen kaane, yatt-wu he mɛ m-rwo m'e á, be-de ɔn kute ɔn hun-nɛ ɔnze Yeso wu 'ya mɛ ɔt-gwomo á.

⁹ Mɛ cɔn nɔ hyen sa o zee gyɛr-o mɛ nɔ m-'ya á be-de ɔn takurda-to mɛ nɔ m-genbe á.

¹⁰ Remen ye ken ye rɔ m-zɛɛ, "Takurda-ɔt Burus to rɔ ɔs-nu nɛ ɔr-beɛb nɛ, amba ɔrege wu rɔ be ɔn na ɔn hi ɔn de ɔn wu, wutt tep-o ɔr-beɛb á, komo ma-to ɔn wu ba rii-yo á."

¹¹ Yage gon ka hun-nɛ ye, ye nept yo ka: Yo tɛ zɛɛ n-mɛ ɔn takurda-ɔt tɛ à, tɛ rokne á, ka tɛ he m-nom da-o tɛ ro be-ɔr nɔ.

¹² Tɛ bo'os tɛ hongsutɛ kɔ tɛ dekt hi ɔn tɛ ɔntun hun-nɛ ye rɔ m-hyan ye zee ye aragte kɔ wan á! Ka hun-nɛ ye, ye rɔ m-hongse hi ɔn de ɔn ye ɔn or re ɔn ye nɛ, komo ye rɔ ɔn hoob-o ɔn wu jiishe à n-mɛ ɔn hi ɔn de ɔn ye, ye nep ɔnze ye rott ɔs-wɛɛr á.

¹³ Tea uk o-cin arge gwomo-to Shir ya'u tɛ á, se de tɛ uk o-cin ɔn ka gwomo-to Shir ɛssutu tɛ remen tɛ kɔ'ottɛ **Ma-to m-Rerem** à, ka gwomo-to wooste har be-de nɔ rɔ à.

¹⁴ Mɛ ɔn uk o-cin ɔn raag-o Shir ya'u mɛ ɔr-keɛr ɔm nomot m-senge á. Rii-yo yan-gin ɔn ma-ɔt re zɛɛ mɔsɛ ɔn taage-o ɔn gwomo-ɔt re nɛ to ɔn kaane a rees m-warag o-nip mɛ ro haante raag-o nɔ á. Amba nip-o rɔ kɔn á remen ɔm hantute nɔ **Ma-to m-Rerem** o ma **Kiristi** rii-yo ye hantute.

¹⁵ Komo tɛ pas be-de a zɛɛ tɛ á, ɔn uk o-cin ɔn senge-mo ye ken ye nome á. Amba tɛ m-hwo ɔr-hur, sher-m nɔ a he co, remen ma-de ɔn senge-m tɛ n-mɛ ɔn nɔ sengutɛ m-do deen.

¹⁶ ɔrege nɔ nomog kaane, ka da-de tea hoks m-kɔ'ot ɔn **Ma-to m-Rerem** ɔn to ken dak-to n-co nɔ. Remen tɛ cɔn uku o-cin ɔn senge-mo wu ken wu rege wu nome ɔn be-de a rwo'e wu à.

¹⁷ Amba "Kap wu he uku o-cin n-mɛ ɔn yo ken rii-yo à, wu uku o-cin ɔn rii-yo Yawe nome à."*

¹⁸ Mɛ ɔn zɛɛ kaane remen ba wu rɔ bom ɔn hi ɔn de ɔn wu, wu wu a ɔn ho'os ɔr-hur ɔn wu nɛ á, amba wu Wan-Koyan rɔ m-bom á.

* **Bɔr-ɔs op:17 10:17** Hyen komo: Irmí 9:24.

Bɔr-ʉs op o-gaan

Burus ʉn yan-Tɔm Yeso ne ye ʉt-bo

¹ Mɛ o-saktɔ nɔa dʉngʉnɛ ʉn mɛ ne da-o mɛ zɛɛ tɔ ken ma-tɔ hiin sa o zee mɛn bɔm ʉn hi ʉn de ʉntʉn bɔ ko-raag rɔ m-nom à. Sɛ nɔ dek mɛ kaanɛ!

² Mɛ ʉr-shoob rem nɔ, gɔn shoob-de m-was de Shir rɔ nɔ m-nomɛ à. ʉm sʉrʉtʉ nɔ o-nu ʉn campɔ gaan, **Kiristi**, remen ʉm ji'ittɛ nɔ ʉt-ge be-de ʉn wʉ ba m-kʉkɔp.

³ Amba mɛ ʉn hogɛ o-gyer taase rii-yo kɔrɛ **Hawa** à, yo kɔr nɔ. Hwɔ-o rakstɛ wʉ ʉn weɛr-se ʉn yo har wʉ nomʉ **ʉr-ba'as**. Kaanɛ nɔ ma, mɛ ʉn hogɛ o-gyer barag-ʉs nɔ a hoks nɔ m-muut ba ʉr-bon, ʉn kaanɛ, nɔa kum ya'as ʉr-hi bɔ a cɔnɛ, o-nip ne ba m-kʉkɔp be-ʉr **Kiristi** á.*

⁴ Nɔ m-gɔks ʉn ye rɔ m-habɛ be ʉn nɔ à ba m-rem. Nɔ bʉpsɛ yoos-de ʉn ye ʉn Yeso, kɔ de nomtɛ de rɔ ʉn hon ʉn de tɛ rʉrtɛ **Ma-tɔ m-Rerem** à. Nɔ bʉpsɛ gɔ ʉn kʉkt-o ye rʉrʉ nɔ à, kɔ de nomtɛ ka **Kʉkt-o Shir** o nɔ ro gɔkstɛ o á. Nɔ gɔks ye kɔ ne ma-tɔ rɛrɛm-tɔ ʉn ye á.

⁵ Mɛ dek ʉnze ka ye nɔ m-zɛɛ, “Caari-ñe ye ʉn **yan-Tɔm Yeso**” à, ye aragtɛ mɛ ʉn yo ken rii-yo á.

⁶ Mɛ ko-kyangan-wʉ ʉt-ma wʉ á, amba mɛ ʉs-nap ne. Tɛ kututɛ nɔ yo ka cas cas ʉn kɔ yo ke cɔw-yo.

⁷ ¿Ba'as-de mɛ gwɛrɛgɛ hi ʉn de remen a jakstɛ nɔ be-de ʉn kɔ'ot ʉn **Ma-tɔ m-Rerem** tɔ Shir m-yar?

⁸ ʉm rumsʉntɛ hwɔr o ka be-de ʉn ye ken yan-dor ye Shir ye remen ʉm nomot sɛngɛ-m re be ʉn nɔ.

⁹ Da-o ʉm ro be ʉn nɔ à, mett hwɔr á. Myet ʉn kaanɛ ne mɛ sawsʉ nɔ ʉs-nʉ ka da-o á. Or na yan-dor ye rɔ n-mɛ ʉn dak-o o-Makidoniya à ye hantɛ kap yo mɛ m-cɔn à. Mɛ sawsʉ nɔ ʉs-nʉ ka da-o á, komo man sɛngɛ-m nom ʉn kaanɛ.†

¹⁰ Nip-o **Kiristi** o rɔ be ʉn de à, o rwo'ʉ mɛ m-zet net rɔ kɔn wʉ woɔ wʉ wenet mɛ uku o-cin ʉn myet dak-o o-Akaya á.

¹¹ ¿Ya rwo'ʉ mɛ m-zɛɛ kaanɛ? ¿Remen mɛ nɔ m-cɔn o á? Ay, Shir nak ʉnze ʉm cɔnɔg nɔ!

¹² Man he co n-mɛ ʉn yo mɛ m-nom à, ʉn yagɛ ʉn gɔks ʉn gwʉ-o ʉn hwɔr be-ʉr nɔ, remen ʉm wenet ká “Caari-ye ʉn **yan-Tɔm Yeso** ye” uku o-cin ʉnze, ye ma ye rɔ m-sɛngɛ hond hond ʉn tɛ ne.

¹³ Gɔ ʉn ka hun-ñe ye ba **yan-Tɔm Yeso** ye o-nip ye á, amba yan-sɛngɛ-mɔ ʉt-bo ye. Ye rɔ ʉn muut ʉn hi ʉn de ʉn ye yan-Tɔm **Kiristi**.

¹⁴ Ba rii-yo ʉt-hyat yɔ á, remen **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** ma ʉn cen wʉ rɔ m-muut ʉn hi ʉn de ʉn wʉ ʉntʉn **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ m-cʉcas.

¹⁵ Remen kaanɛ ba rii-yo ʉt-hyat yo á ʉrege gwʉ-ñe ye ʉn wʉ ye mustɛ hi ʉn de ʉn ye ʉntʉn yan-kashi m-sɛngɛ mɔ Shir. ʉr-kɔm yɛa kum ʉr-'yons de nomɛ hond hond ʉn ye ne à.

Koob-de Burus swɔ à n-mɛ ʉn sɛngɛ-mɔ ʉn wʉ

¹⁶ ʉm ja'astɛ m-zɛɛ, taase wʉ ken wʉ zee mɛ ko-raag-wʉ. Amba nɔ deke ʉnze kaanɛ o, tɔ, nɔ ho'os ʉr-hur ʉn mɛ ne ʉntʉn ko-raag, remen mɛ ma ʉm kumut rii-yo uku o-cin hiin.

¹⁷ Gɔ ʉn ka uku cin-o mɛ m-nom à, ba Wan-Koyan wʉ zɛɛ ʉm zee kaanɛ á. Ay, ʉn ka ma-tɔ, mɛn uk o-cin ʉntʉn ko-raag.

* **Bɔr-ʉs op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: Taka 3:1-5,13. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Piri 4:15-18.

18 Ye ken ye r̄ɔ k̄ɔn yan-uku-cin b̄ɔ yan-h̄ɔno-o-dak r̄ɔ m-n̄ɔm à, m̄ɛ ma yage ʉm nomot kaane.

19 B̄ɔ n̄ɔ ʉs-barag à, n̄ɔ m-hyan n̄ɔ ʉs-weer ne deen, zak-o-zak n̄ɔ m-dugune ʉn raag-ne ne!

20 Remen ʉrege w̄ɔ ken w̄ɔ rwo'og n̄ɔ m-guw, n̄ɔ m-dungune ʉn w̄ɔ ne, k̄ɔ w̄ɔ rumse n̄ɔ rii, k̄ɔ w̄ɔ re ra-o n̄ɔ, k̄ɔ w̄ɔ kutu n̄ɔ m-'w̄ɔns, w̄ɔ ken n̄ɔ o-raag.

21 M̄ɛ m-hoge m-'e ʉm zet koob-de ʉn 'w̄ɔns-m te ɔ hante te nomte ka rem-se á!

Amba ʉrege w̄ɔ ken w̄ɔ r̄ɔ ʉn uku o-cin, remen yo ken rii-yo, k̄ɔ m̄ɛ man nom jaab-o ʉt-men ʉm uku o-cin, amba m̄ɛ ʉt-ma kaane ʉntun ko-raag.

22 ʉrege ye **Yahuda**-ne ye, m̄ɛ ma ko-**Yahuda**-w̄ɔ. ʉrege ne **Isra**-ne ye, m̄ɛ ma ko-**Isra** ʉm r̄ɔ. ʉrege ne yan-baag-o **Ibrahi** ye, m̄ɛ ma ko-yan-baag-o **Ibrahi** ʉm r̄ɔ.

23 ʉrege yan-senge-m **Kiristi** ye, ʉm aragte ye! (M̄ɛ ʉt-ma sa o zee net-w̄ɔ r̄ɔ o-zungo à!) Ai, ʉm aragte ye m-senge o-nip, sw̄ɔ m-geeg ɔ ka, ʉm sw̄ɔog m-dum deen, ʉm sw̄ɔog m-cow o-darem ɔ m-mar deen.‡

24 S̄ɔ o-taan **Yahuda**-ne bu'u m̄ɛ ʉs-sorog kwooz-ʉt yoor ba o-gaan [39].§

25 O-tet yan-piish ʉt-ma ye ʉn **Roma**-ne nomu m̄ɛ ʉs-sorog. A jirig m̄ɛ ʉt-ta'ar s̄ɔ o-gaan. S̄ɔ o-tet hat-to m-ho caate ʉn m̄ɛ ne n-m̄ɛ m-sa. Komo ʉm taaste ʉr-ho ʉm rewe n-m̄ɛ m-sa rii-yo a guut m̄ɛ.*

26 K̄ɔ ɔ ke da-o m̄ɛ ʉr-hew. ʉm gontute o-darem n-m̄ɛ ʉt-roog, o-darem ʉn kom-to ʉn ya-ʉr-kwup. O-darem ʉn kom-to ʉn ye r̄ɔ yan-dak-o re à, o-darem be-de ʉn ye r̄ɔ **Yahuda**-ne á, o-darem n-m̄ɛ o-bo, o-darem n-m̄ɛ o-kot, o-darem n-m̄ɛ m-sa, komo o-darem be-de ʉn ɔr re ne yan-dor ye ʉt-bo.†

27 ʉm sw̄ɔog o-darem, ʉr-koob ne, ʉn koob-de m-rew, ʉn mer ne, o-**swoot** ɔ m-ho ne. Ba o-gaan á ʉm taage rii-yo m-re, ʉm sw̄ɔog o-huw, ʉm taage ʉn cop-o m-cop.

28 Se ken rem-se ʉt-moor ne se ʉm taage à komo, k̄ɔ de ke ho-de m̄ɛ ʉn nu-se ʉn yan-dor ye Shir ne kap.

29 ʉrege w̄ɔ ken w̄ɔ taagute m-'w̄ɔns m̄ɛ m-hyan sa o zee m̄ɛ w̄ɔ taage m-'w̄ɔns. ʉrege komo a rwo'og w̄ɔ ken w̄ɔ ʉr-he n-m̄ɛ **ur-ba'as**, yo ka yo r̄ɔ m̄ɛ rees ʉs-ryaab deen.

30 ʉrege se ʉm uk o-cin, man uku o-cin be-de ʉm hyane ʉm kendete à.

31 Shir o-Tato ɔ ʉn Wan-Koyan Yeso, w̄ɔ a he m-bom ba m-ta à, nepse ʉnze ba b̄ɔ-to ʉm rotte á.

32 N-m̄ɛ o-Damaskus, ko-gwamna-w̄ɔ r̄ɔ ʉn kus-o ʉn ko-Gwomo Aretas à w̄ɔ sanag ish-ye ʉn b̄ɔ-o o-Damaskus remen w̄ɔ shipt m̄ɛ.

33 Amba nay-ne re kyerguntu m̄ɛ n-m̄ɛ o-koor ʉn jim-de o-bo ʉn hek-de ʉn wur-o o-bo, ʉm possute w̄ɔ.‡

B̄r-ʉs ɔp ʉs-yoor

*Hyangan-to Yeso kute Burus
n-te ʉn m-bo à*

1 K̄ɔ de nomte uku o-cin a 'ye rii á, man he co ʉn uku o-cin. M-moka, man re co ʉn rwo'og ʉn rii-yo Wan-Koyan Yeso rwunte m̄ɛ cas ʉntun m-bo ʉt-hyangan ne komo.

2 ʉm nak w̄ɔ ken net-w̄ɔ, wan-dor **Kiristi** caane hak-ʉs ɔp-ʉs nass-se ka, se arge à, a deke w̄ɔ ha-mo Ton-o atette-o be-de Shir r̄ɔ à. K̄ɔ n-m̄ɛ o-wur ɔ k̄ɔ ba n-m̄ɛ o-wur á m̄ɛ nap á, Shir ɔ cot nape.

‡ **B̄r-ʉs ɔp o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Seng 16:23. § **B̄r-ʉs ɔp o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Kara 25:3.

* **B̄r-ʉs ɔp o-gaan:25 11:25** Hyen komo: Seng 16:22; 14:19. † **B̄r-ʉs ɔp o-gaan:26 11:26** Hyen komo: Seng 9:23; 14:5. ‡ **B̄r-ʉs ɔp o-gaan:33 11:32-33** Hyen komo: Seng 9:23-25.

³ Ʋm nak ka ñet-wɔ, a ɔn ðek wɔ ha-mo ɔn Ton-o atette-o, ko o-wur ko ba n-me o-wur á me nap á, Shir o cot nape.

⁴ Ree o wɔ hoge to ken ma-to to a hoks m-rwor á, go ɔn to mat-de ɔn ñet a hoks nom ɔt-ma ɔn to á.

⁵ Man uku o-cin remen ka ñet-wɔ, amba man uku o-cin remen hi ɔn de á, se de n-te ɔn kende-m re.

⁶ Ko ɔm uku o-cin, man warag ko-raag á, remen man ma'as ɔn rwor o-nip. Amba man uku o-cin á, remen me con wɔ ken wɔ ðek me arge bo wɔ ro me m-hyan á, ɔn bo wɔ ro me m-hoge ne á.

⁷ Taase ɔm uku o-cin, remen ka rem-se ɔt-hyat se se ɔm hyane à, se ɔr-beeb, a tomnu me o ken gom-o untun hoog-mo o-yokor o-wur. Yo ka yo ɔn nom sa o zee wɔ **ko-Gwomo-wɔ ɔn ya-ɔt-ko**t tomne remen wɔ ye'et me ɔr-koob ba m-sok, komo remen mo wenet me uku o-cin à.

⁸ So o-tet ɔm kone Wan-Koyan wɔ dossu me o ɔn wur-o re.

⁹ Amba wɔ zeeru me, "Yar-m re bo'ossute wo, remen n-me kende-m ru o atte m-hyan ɔn beeb ɔn de." Remen kaane man uku o-cin o-zak ne remen ɔm kendute remen beeb-ɔr **Kiristi** kumut ɔr-she'et be ɔn de.

¹⁰ Da-o hun-ne ye ro me ɔt-reeb, ko ye 'ye me ɔr-koob, ko ye rangse me, ko ye egnutu me ɔr-koob remen ɔm ðore **Kiristi** à, me m-nom o-zak. Me ɔn zee kaane remen da-o me kende ka da-o o me ɔn kum ɔr-beeb de rwuune be-de Shir à.

*Naase-mo ɔn men-ɔt Burus remen
yan-dor-ye Shir ye ro n-me o-Korinti à*

¹¹ Ʋm nomog m-raag, amba no ye rwo'u me. No ye depe no bum me. Ka ye no aage "Caari-ye ɔn **yan-Tom Yeso**" à, ye jiishe me á. Ko de nomte ba yo ken rii-yo ɔm ro á.

¹² Shir nomog rem-se o-made ɔt-hyat ne ɔn me be ɔn no. Ka rem-se kutu no unze **wan-Tom Yeso** ɔm ro.

¹³ ¿N-te ɔn yo ke bu-yo ne ɔm kutu no unze no ɔr-hond ɔn ye ken yan-dor ye Shir ne á? ¿Ko de remen me sawsu no nu-ɔs re o á? Soksu me no ka **ba'as-de!**

¹⁴ Me zongse ɔm habute be ɔn no o atette-o. Man ru'u no se ken nu-se á, remen no ye ɔm cone, ba hwor no á. Remen udepe yakar-ye ðek nu-se ɔn tat ɔn ye ne á se de tat-ne ye ðek nu-se ɔn yakar-ye ɔn ye.

¹⁵ Man nom o-zak ɔm hootu no kap yo ro me à, myet ɔn hi ɔn de ne. Urege ɔm wastu no deen, ¿noa was me hiin ye á?

¹⁶ Noa su'e me unze me warag no o-caar o-suut á. Amba wɔ ken wɔ zee me ɔn nomo no ɔs-weer, ɔm hokstu no mosse ɔt-bo ne.

¹⁷ ¿Me ɔn re ra-o no be-de ɔn ka ye ɔm tombe be ɔn no?

¹⁸ Ʋm konog Titus wɔ habe be-ɔr no, komo ɔm tomute wɔ ken or te ko-yan-dor o Shir mosse ɔn wɔ ne. ¿Noa zee o Titus reeg ra-o no? ¿Me ɔn wɔ ne rii gaan-yo ka te m-nom á?

¹⁹ No m-zee o ka da-o kap, senge-mo te rotte te ruute hi ɔn te be-de geeg-ɔr no. Shir o ro te m-su'e, nip-o Shir o te m-rwor n-me ɔn **Kiristi** à. Or re ne, te m-nom ɔn koyan remen no doot m-'wons ɔn sher-m no.

²⁰ Me o-gyer taase da-o me habe ɔm 'wos no bo ɔm hwɔ o-sakto á, ko komo no hyen me bo no hwɔ o-sakto á. Me o-gyer o ɔt-ween, ɔr-shoob ne, ɔs-ryaab ne, ɔn con-to ɔr-hi ne, o-agegense ne, ɔt-reeb ne, ɔn nu-mo ɔr-hi ne, o-da rem ne komo.

²¹ Me o-gyer unze me do m-habe komo, Shir a ru ɔm hoge m'e ɔn co no. Me o-gyer taase men-ɔt re naase remen hun-ne deen ye ro ɔn nom **ɔr-ba'as** n-ga à, ye waktune be-de Shir á, ye yage nomo o-ás ɔn she'et-de ɔn ba ɔr-boñ ne de ɔr-gop ka rem-se ye ro m-nom à.

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

Nak ɔt-to

¹ Mɛ habɛ be-ɔr nɔ m-mɔka, atette-o ka. Ʋntɔn bɔ gɛn-mɔ ɔn Ma-to Shir zɛɛ à, “A dek kɔ to ke ma-to ɔn nu-o ɔn nɛn yoor kɔ nɛn tet yɛ hyanɛ yo nɔmɛ à.”*

² Ʋm be'estɛ, ɔm nekstɛ nɔ ɔt-to da-o ɔm ro be-ɔr nɔ habɛ-m ayoore-mɔ à. Ʋm doog nɔ nakɛ ɔt-to m-mɔka mɛ be-ɔr nɔ á: Da-o mɛ muɔbɛ man kuse ka yɛ nɔmɛ **ɔr-ba'as** n-ga á kɔ yɛ ken yɛ.

³ Man kutu nɔ yo nɔ conɛ m-hyan à. Nɔ nept ɔnze **Kiristi** wɔ rɔ ɔt-ma ba mɛ á. Wɔ kende wɔ nomot ɔn nɔ nɛ á. Wɔ rɔ ɔr-bɛɛb nɛ be-ɔr nɔ.

⁴ Kɔ de nɔmtɛ a ɔn kam wɔ sa o zee wɔ rott ɔr-bɛɛb á, myet ɔn kaanɛ nɛ wɔ rɔ ɔn hoog nɛ be-de Shir. Kang-o gaan, na yan-ba-ɔr-bɛɛb yɛ n-mɛ ɔn wɔ, amba ɔn bɛɛb-de Shir a she'et ɔn wɔ nɛ remen a nomot m-senge rem nɔ.

⁵ Me'es nɔ hi ɔn nɔ, nɔ gɔt remen nɔ nept kɔ nɔ be-de m-shɛr à. Ma'as nɔ me'es ɔn hi ɔn nɔ. ¿Nɔ nap ɔnze **Kiristi** Yeso wɔ rɔ be ɔn nɔ á? O-nip wɔ rɔ kɔn be ɔn nɔ, se de ɔrege nɔ heeg be-de ɔn ka me'es-de.

⁶ Ʋm rwɔ'og ɔr-hur nɔa nep ɔnze tɛ hɛ á.

⁷ Tɛ ɔn kɔn-se Shir ɔnze nɔa nom rii-yo ba ɔr-bon á. Ba remen hun-nɛ hyenet ɔnze tɛ reeg ɔr-hɔ á, amba remen nɔ nomot yo depe à kɔ de nɔmtɛ hun-nɛ a hyen sa o zee tɛ heeg.

⁸ Ʋrege nɔ m-nɔm ka rem-se se depe à, tɛa ja'as nɔ á. Tɛa hoks wɛn o-nip á, ɔn sugɛ-de ɔn kaanɛ ma, tɛa gu hun-nɛ she'et ɔn bu-yo o-nip.

⁹ Zak-o tɛ m-nɔm tɛ ro ba ɔr-bɛɛb, amba nɔ nɛ nɔ ɔr-bɛɛb nɛ. Komo tɛ ɔs-kɔn be-de Shir remen nɔ bɔ'ossetɛ shero shero ɔn shɛr-m nɔ.

¹⁰ O hantɛ ɔm gendutɛ nɔ se ka rem-se cin mɛ be-ɔr nɔ á. Mɛ nɔm kaanɛ remen da-o mɛ habɛ, taase ɔm kutu nɔ ryaab-ɔs re, ɔn gwɔmo-to Wan-Koyan ya'ɔ mɛ à. To m-yonstɛ nɔ to ba to m-kaps á.

Ma-to ɔr-kɔm

¹¹ Or re nɛ, bɔ ɔm komoste kà takɔrda-o, nɔm nɔ o-zak! Nɔm nɔ bɔ ɔn nom-m nɔ, nɔ she'etɛ shiishe. Doo nɔ or nɔ nɛ jaab-o ɔt-mɛn, komo she'et be-ɔr gaan ɔn yɛ nɛ. Ʋrege nɔ nɔm kaanɛ, ka Shir-o o ya'as nɔ m-was, ɔn gwugwu-mɔ ɔr-hur nɛ à, wɔ nɔm mɔsɛ ɔn nɔ nɛ.

¹² Nɔ gas or nɔ nɛ hɔnhamat.

¹³ Kap yan-dor-yɛ Shir rɔ nɔ ɔr-gas.

¹⁴ Mɛn kɔn-se Shir ɔnze nɔ nept ɔnze yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, con-mɔ rwuɔnɛ be-de Shir, ɔn mɔrge-de ɔn **Kɔkt-o Shir** nɛ, mɔ rɔ mɔsɛ ɔn nɔ nɛ kap!

* Bɔr-ɔs op ɔs-tet:1 13:1 Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me un dak-o o-Garatiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-10

Gwomo-ut Burus to un ko-yan-Tom Yeso 1:11—2:21

Ma-to m-Rerem to un yar-mo Shir 3:1—4:31

M-posse mo un ko-yan-dor Yeso un yo depe wu nom à 5:1—6:10

Ur-kom 6:11-18

¹ Me, Burus, genbe no ka takurda-o, um baksutu no unze, me ko-yan-Tom-wu. Ba remen buug-de un hun-ne dak me, ko na hun-ne tomog me o rwo'e um waragte ko-yan-Tom Yeso á. Amba Yeso **Kiristi** daagu me mosse Shir ne Tato na wu n-Ton shir, wu rwo'e Yeso meret wu muunte un hoog ne à. Wu daagu me komo wu tomu me um waragte ko-yan-Tom Yeso.

² Kap o un or re ne, ye ro kanè à, mossute ut-hi un me ne be-de un tombe ut-gas be-to un yan-dor un dak-o o-Garatiya.

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

⁴ No nak Yeso **Kiristi** ya'aste hi un de un wu remen **ba'as**-ut na, remen wu guut na un ka da-o yo-o o. Wu un nom yo ka remen kaane Shir Tato na cone m-nom.

⁵ Yage a ye'et Shir m-seps ba m-ta! **Amin.**

Ma-to m-Rerem ut-gaan

⁶ Um hyang o-made. Un ya o-da hiin, no conog m-yage dor-o un wu agu no à, be-de un yar-m **Kiristi** har m-warag be-de un yoos-ur hor-de, de **Ma-to m-Rerem.**

⁷ Amba **Ma-to m-Rerem** to á, ko hiin. Ye ken ye ro kon ye ro no m-rukurse à, ye ro m-senge ye sugute **Ma-to m-Rerem** ut-ma **Kiristi.**

⁸ Amba me no m-rure, urege wu ken wu be un te a ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to te rege te russutu no à, ko **wan-tom-wu Shir**, ko te un hi un te, to, Shir huu wu nu-o yo-o!

⁹ Untun bo te rege te russutu no n-ga à, me no m-ja'as m-rure m-moka unze kap bon wu ruru no to ken **Ma-to m-Rerem** to un hon un to no rege no hogussute à, to Shir 'ranu wu!

Bɔ Burus warge ko-yan-Tom Yeso à

¹⁰ ¿Ko a un zee o, ka ma-to me no m-rure à me to m-rwor remen hun-ne gokstu me? Ay, rii-yo um cone à, yo ro, um ru'ut Shir o-zak un rii-yo me m-nom à. ¿No m-zee o me m-senge remen um ye'et hun-ne o-zak? Ay, a ro zeege hun-ne ye me m-'ya o-zak, me ro à warag wan-guw-m **Kiristi** á.

¹¹ Or re ne, yage um rurutu no unze ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir to me no m-rure à, to rwuun be-de un net á.

¹² Me goksune to be-de un net á. Komo yatt-wu yoosu me to á. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu kutu me to.

¹³ No hogussute gon she'et-de um she'ette un dor-o un jor-se un **Yahuda**-ne à, bo um ya'e hun-ne **yan-dor Yeso** ur-koob deen à, har um nomog m-senge um hoot ye.*

¹⁴ No nepste komo be-de un dor-o jor-se un **Yahuda**-ne um jiište or re ne **Yahuda**-ne m-senge ye te bosute caara-o gaan à. Um nomog senge-mo un dor-o un bu-se un ya-n-ga-ye se n-ga m-sok ne.†

* **Bɔr-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5; 26:9-11. † **Bɔr-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Seng 22:3.

15 Amba be-de un yar-mo, Shir wu daagu me cin ba a un m-makt me, wu agu me, har wu eks,

16 wu upsutu me yish, um nept Wa un wu Yeso, remen um rurut **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Bq wu nome kaane à, me hoob netu 'ye me to ken ma-to á,‡

17 komo me ha o-Urusharima be-de un ye ba'u me m-warag **yan-Tom Yeso** á. Rii-yo um nome à, yo ro, um haaru dak-o un Raraba-ne, ka da-de um muunuru bo-o o-Damaskus.

18 Bq hak-us tet nomte à, um haaru o-Urusharima remen um hyenet Simon Bitrus§. Um nomuru ho-ut op-ut taan [15] be-de un wu.*

19 Un kom-de un kaane komo, me hyan ko wan-gaan be-de un **yan-Tom Yeso** ye kuse á, se **Yakubu** heno Wan-Koyan.

20 Ka rii-yo me no m-gene à, bo-to á, nip-o. Un co-o Shir me m-rwor.

21 Bq jime à, um haaru dak-to o-Siriya un o o-Kirikiya ne.

22 Amba un o ka da-o, yan-dor o un **Kiristi** ye ro n-me dak-o o-Judiya, ye nap me un yish un yish á.

23 Ye m-hoge de temb a m-zee, "Ka net-wu ro un 'ya un na ur-koob à, wu ka m-moka un rworu un Ma-to m-Rerem mo wu ro m-naas à!"

24 Remen kaane, ye bomuru Shir remen rii-yo Shir nome rem re à.

Bor-us yoor

Yan-Tom Yeso gokste Burus n-me o-Urusharima

1 Bq hak-us op us-nass [14] nomte à, um dooru m-warag o-Urusharima. Un ka da-o, um nekuru un Barnabas ne komo un Titus ne.*

2 Shir ye kutu me ut-hyangan unze um neke. Da-o um woo reeno à, te morguru un sek-ye ne un **yan-dor Yeso**. Um rururu ye bo me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Um rururu ye ka ma-to pakse, taase senge-mo me m-nom à, ko mo um rege um nomoste à, mo je hwaa.

3 Ye tosutu me, komo yatt-wu gakte á ko-wan-hew wu un de Titus á, ko de nomte wu ko-ya-o-**Girik**† wu à.

4 Ma-to ur-ko to un indune, remen ka ya-ur-ar ye yan-dor, ye cow ne wukusse à, remen ye wenet na ur-she'et sasa be-ur **Kiristi** Yeso. Ye ro m-con ye muut na guw-ne.

5 Amba te 'ya ye ur-hek á, ko hiin. Remen te rurutu no **Ma-to m-Rerem** to o-nip.

6 Amba ka hun-ne ye ro yan-co à, ye do rii be-de un yoos-de me m-yoos á. (Un hyan-o re ko ye ro wan-ne kap gaan to be un de, remen Shir rott m-koos á.)‡

7 Ye de un hi un de un ye hyeneste bq Shir cone wu ya'astu me senge-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, untun bq wu ya'ase Bitrus m-senge wu rure **Yahuda**-ne à.

8 Shir nome m-senge n-me un hur-ur Bitrus remen wu waragte **wan-Tom Yeso** be-de un **Yahuda**-ne à, wu wu komo nome m-senge n-me un hur-ur un de remen um waragte **wan-Tom Yeso** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

9 Un hyan o un bq Shir ya'u me yar-mo un wu à, **Yakubu**, Bitrus§ un **Yohana** ne goksuru me. Ye, ye a esse ye ro co be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye goksuru te te Barnabas un hur-ur gaan. Myet-m te, te dek hi un te unze te un Barnabas tea he be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye ka komo ye he be-de un **Yahuda**-ne.

‡ **Bqr-o gaan:16 1:15-16** Hyen komo: Seng 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. § **Bqr-o gaan:18 1:18** ut-Girik: Kepas.

* **Bqr-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Seng 9:26-30. * **Bqr-us yoor:1 2:1** Hyen komo: Seng 11:30; 15:2. † **Bqr-us**

yoor:3 2:3 *Ko-ya-o-Girik* = ko-Yahuda-wu á. ‡ **Bqr-us yoor:6 2:6** Hyen komo: Kara 10:17. § **Bqr-us yoor:9**

2:9 ut-Girik: Kepas.

¹⁰ Amba ye baksutu te unze taase to-to ke te un koob-ne ne ye ro be-de un ye à. Me ne cin n-ga ka rii-yo ro un hur un de.

*Burus nak Bitrus ut-to
un bo-o o-Antakiya*

¹¹ Da-o Bitrus* woone bo-o o-Antakiya, um nakuru wu ut-to yish-ye horo horo remen **ba'as-de** un wu wukusse o de ro á.

¹² Ur-takan, wu ro m-re un rii-yo m-re mosse un yan-dor ne ye ro **Yahuda**-ne á. Amba da-o nay-ne **Yakubu** woone es-mo o-Urusharima à, Bitrus koosuru un hon wu do m-re mosse un ye ro **Yahuda**-ne ne á. Wu un nom kaane remen wu ro un gyer-o un **Yahuda**-ne ye ro m-con a **ko** ko wu ke net-wu ur-ko à.

¹³ Kaane ma ye kusse be-de un **Yahuda**-ne à yan-dor ye nomog ka senge-mo **ur-ba'as** mo untun Bitrus, har ye swoog hi-ur Barnabas be-de un koob-de un rwor o-nip.

¹⁴ Da-o um hyane ye ro m-dore nip-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir á, um zeeru Bitrus un yish-ye un kowan. “Wo ko-**Yahuda**-wu, amba wo ur-she'et untun wu ro ko-**Yahuda** á. Amba wo m-dore un jor-se ye ro un **Yahuda**-ne á. ¿M-moka woa ru ye ro **Yahuda**-ne á ye dore jor-se un **Yahuda**-ne?”

*Shir guug Yahuda-ne
un ye ro Yahuda-ne ne á*

¹⁵ “Ko de nomte na **Yahuda**-ne ye be-de o-mat, ba ye ro **Yahuda**-ne á, komo ba ‘ya-ut-**ba'as**’ á,

¹⁶ a nepse net a warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de un dore o-**karamsa** á, se de wu shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Remen kaane, na ma a ya'aste hi un na be-ur Yeso **Kiristi**. A un nom kaane remen a kumut m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer be-ur **Kiristi**, ba be-de m-dore o-**karamsa** á. Remen yatt-wu he m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir remen dor-o o-**karamsa** á.†

¹⁷ “Urege, bo a cone m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-sheer un **Kiristi** à, a 'wostu na **ya-ur-ba'as** remen a jorote o-**karamsa**, ¿ko nom un kaane kututu na **Kiristi** ro un tor-se un nom **ur-ba'as**? Ay, ko hiin!

¹⁸ Urege um inute, me komo m-jamas un ma-to um wugurse à, um waragte o ka ko-yan-jet o-**karamsa**.

¹⁹ Bo um ro m-senge um kumut hoog be-de Shir un bu-yo un ess o-**karamsa** à, **karamsa** zeeru me, ko-wan-jet o-**karamsa** wu um ro komo se um marag. Bo um hyente kaane à, um yagu m-sheer be-de o-**karamsa** um kumut m-hoog be-de Shir. Um gwotururu **Kiristi** un hond de un wu um kumut hoog. A kamag wu remen wu dek swo ur-koob un de komo wu ya'ag me hoog.

²⁰ A kamag me be-ur gaan un **Kiristi** ne. M-moka me un hoog ne, amba me wu un hi un de á. **Kiristi** wu ro hoog-mo un hur un de. Ka hoog-mo un wur-o re mo, hoog-mo be-de m-sheer un **Wa-wu Shir**. Wu kutu me m-con à har wu mer rem re.

²¹ Man ginim yar-mo Shir á. Amba urege net a hoks m-kum un she'et-de ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo un dore o-**karamsa**, yo ka kututu na unze mar-m **Kiristi**, waragte hwaa o ka.”

Bɔr-ɔs tet

*Dor-o o-karamsa
ko m-sheer be-ur Kiristi*

¹ No raag-ne ya-o-Garatiya! ¿Wa zungsu no o? ¿Ko wu ken wu un nomo no us-baat? Um rurutu no cas cas unze Yeso **Kiristi** marag n-ton o-**kan**.

* **Bɔr-ɔs yoor:11 2:11** ut-Girik: Kepas. † **Bɔr-ɔs yoor:16 2:16** Hyen komo: Bɔng 143:2; Roma 3:20,22.

² M-mṁka ṁm conṁg ṁm nep rii gaan be-ṁr nṁ. ¿**Kukt-o Shir** ṁn haan nṁ remen nṁ dorṁṁte o-**karamsa**, kṁ remen nṁ shereg ṁn ma-to nṁ hoge à?

³ M-mṁka ¿yan-gṁn koṁb-de ṁs-barag de korṁ nṁ? Nṁ ka teksṁṅe ṁn **Kukt-o Shir**, amba m-mṁka ¿nṁ conṁg m-bṁse ṁn 'wṁns-mṁ ṁn ma-hun?

⁴ ¿Aṁṁe koṁb-de nṁ swṁṁ go-ṁs-go à, waragte hwaa ṁ ka? ¿A nome kaane?

⁵ Wata, Shir ye ya'u nṁ Kukt-o ṁn wṁ à, wṁ rṁ komo m-nṁm ṁn rem-se ṁt-hyat be-ṁr nṁ à. ¿Nṁ ṁn zee ṁ wṁ rṁ m-nṁm kaane remen nṁ m-dṁre o-**karamsa**, kṁ remen nṁ hogṁṁte ma-ṁt **Kiristi**, nṁ sher komo ṁn tṁ?

⁶ Gwṁt nṁ hew-ṁr **Ibrahi**. A geneg ṁnze, “Wṁ shereg be-de Shir, remen kaane Shir zette wṁ kashi ṁn net.*”

⁷ Tṁ, yage nṁ nept ṁnze ya-m-sheṁ be-de Shir ye rṁ “Yakar **Ibrahi**” remen ye shereg be-de Shir bṁ **Ibrahi** sher à.†

⁸ Ma-to Shir gense, tṁ rwṁrog cin n-ga ṁnze, ye rṁ **Yahuda**-ṅe á yeṁ hoks m-kum ṁr-con ṁr-kashi be-de m-sheṁ ṁn co-o Shir. Remen cin n-ga a rurṁṁte **IbrahiMa-to m-Rerem** ṁnze, “Be ṁn du, Shir a ru'e hun-ṅe kap o-kwṁm.‡”

⁹ **Ibrahi** gokste Shir o-nip ṅe, komo a ya'ag wṁ o-kwṁm. Kaane ṁ komo kap wṁ gokse Shir o-nip à, a 'ye wṁ o-kwṁm moṁse ṁn **Ibrahi** ṅe.

¹⁰ Remen kap ye rṁ o-saktṁ Shir a goks ye remen ye rṁ m-sheṁ ṁn **karamsa-o Mosa** à, a huṁ ye nu-o yo-o. Remen Ma-to Shir gense tṁ zeeṅ, “Kap wṁ m-dṁre ṁn kap ṁ ṁn rii-yo rṁ gense ṁn takurda-o o-**karamsa** á, a huṁṁte wṁ nu-o yo-o.§”

¹¹ M-mṁka cangam tṁ rṁ, yatt-wṁ he m-hoks m-warag kashi ṁn co-o Shir ṁn dor-o o-**karamsa** á, remen a genesse ṁnze, “Wṁ rṁ kashi à, be-de m-sheṁ ṁ wṁ he kum ṁn hogṁ.*”

¹² Yatt-yo moṁse dor-o o-**karamsa** ṁn sher o-nip ṅe á, ṁntṁn bṁ a gene à, “Wṁ nome kap rii-yo **karamsa-o** rwṁre à, be-de ṁn ṁ wṁ he kum m-hogṁ.†”

¹³ Ka nu-o yo-o ṁ, ṁ o-**karamsa** a possussṁte ṁ, remen **Kiristi** rurug na be-de ṁn ka nu-o yo-o ṁ, remen a muute wṁ rii-yo yo, rem na. Remen kaane a geneg, “Kap bon wṁ a kame n-te ṁn **kan-o** o-ce à, a huṁtu wṁ ṁ ka nu-o yo-o.‡”

¹⁴ **Kiristi** rurug na remen ka kwṁm-o a hu'e **Ibrahi** à, ye rṁ **Yahuda**-ṅe á ye kumut ka kwṁm-o be-ṁr **Kiristi** Yeso. ṁn kaane, na ma, be-de m-sheṁ, a hoks m-kum ṁn ka **Kukt-o Shir** swṁre o-nu à.

O-karamsa ṁn swṁr o-nu ṅe

¹⁵ Or re ṅe, yage ṁm ruuturu nṁ sha-mṁ ṁn rii-yo nṁ nepse ṁn yo ṅe à. Ureṅe hun-ṅe yoor swṁrog o-nu komo ye rwṁ'uru ṁt-kom remen ye este ka swṁoru nu-o yatt-wṁ he ṁ m-soks á, yatt komo wṁ he m-dṁ ṁn yo ken rii-yo á.

¹⁶ M-mṁka Shir surṁṁte **Ibrahi** ṁn wà ṁn wṁ ṅe o-nu. A geneg ṁnze, ṁn “Yakar-ye” á. Ureṅe kaane ṁ, ye rṁ deen ṁ ka. Ay, a ṁn zee, “Wà ru,” net gaan wṁ ka, wata **Kiristi**.§

¹⁷ Rii-yo me m-zee à yo ka, Shir surṁṁte **Ibrahi** o-nu wṁ shooste ka nu-o. Rii-yo ka **karamsa-o** a haante ṁs-hak zungu-ṁs nass, ṁn hak-ṁr kwṁoz ṁs-op [430] da-o wṁ sure **Ibrahi** o-nu à. Ka **karamsa-to** rwṁ swṁr nu-o waragte o-hwaa á, har m-mṁka swṁr nu-o Shir rṁ gung.*

¹⁸ A ro zeeṅe a goks cim-yo Shir ṁn bu-yo o-**karamsa**, ka da-de a roa kum yo ṁn bu-yo ṁn swṁr o-nu á. Amba Shir ya'aste **Ibrahi** ka cim-yo ṁn bu-yo ṁn ka swṁr o-nu ṁ.†

* **Bṛ-ṁs tet:6 3:6** Hyen komo: Taka 15:6; Roma 4:3. † **Bṛ-ṁs tet:7 3:7** Hyen komo: Roma 4:16. ‡ **Bṛ-ṁs tet:8 3:8** Hyen komo: Taka 12:3; 18:18; 22:18. § **Bṛ-ṁs tet:10 3:10** Hyen komo: Kara 27:26 (ṁt-Girik). * **Bṛ-ṁs tet:11 3:11** Hyen komo: Haba 2:4. † **Bṛ-ṁs tet:12 3:12** Hyen komo: Rewi 18:5. ‡ **Bṛ-ṁs tet:13 3:13** Hyen komo: Kara 21:23 (ṁt-Girik). § **Bṛ-ṁs tet:16 3:16** Hyen komo: Taka 12:7; 13:15. * **Bṛ-ṁs tet:17 3:17** Hyen komo: Rwṁṁ 12:40. † **Bṛ-ṁs tet:18 3:18** Hyen komo: Roma 4:14.

¹⁹ Tɔ ɔrege kááne ɔ, ɔremen yan ɔ a hantute o-**karamsa**? A un do o-**karamsa** remen a rwuntute **ur-ba'as** cas. A un hante ɔ remen a nomot m-senge un ɔ har ka ho-de ka wà-wu Yeso‡ he m-haan à. Ká wà-wu haante remen ká swor o-nu ɔ. **Yan-tom-ye Shir** ye hante **Mosa** ká **karamsa**-o. Komo **Mosa** wu ro n-tete ɔ Shir un hun-ne ne à, wu ro m-nom ka senge-mo m-hongse be-de un Shir un hun-ne ne.

²⁰ A m-con un wa-m-hongse ɔrege hun-ne arge yoor conog esse ut-ma. Amba Shir un nom kaane un hon-de un wu. Wu rott wa-m-hongse ut-ma da-o wu sure **Ibrahi** nu á.

Yo hante o-karamsa à

²¹ ɔYo ka un warag ɔ unze **karamsa**-o ro ur-hwu'us un swor o-nu ɔ Shir ne? Ay, ko hiin! A ro zeege **karamsa**-o wa 'ye na hoog pu-o, a roa kutu na unze a kum kashi m-yar be-de Shir un cow-yo un dore ɔ.

²² Un suge-de un kaane, gense to ro un Ma-to Shir unze, hono o-dak kap ro un kus-o **ur-ba'as**. ɔRemen ya? Shir un yage yo ka korot remen wu ya'aste swooru nu-o wu nome, be-de ye shere be-ur Yeso **Kiristi** à.

²³ Rii-yo bu-yo m-sher un **Kiristi** woontu na, **karamsa**-o ro na m-hok, ɔ ro bobse na be-de m-ru ro kon á se da-o a kutu na bu-yo m-sher ur-kom à.

²⁴ A bobsutu na un kom-to o-**karamsa** remen ɔ eret na har **Kiristi** haante. Un kaane, be-de m-sher a warge ba **ur-ba'as** un co-o Shir.

²⁵ M-moka ne bo da-o sher-m woosune à, a un kus-o o-**karamsa** á.

Be-to m-sher myet-m no muune yakar-ye Shir

²⁶ Remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**, kap-m no no warge yakar-ye Shir.

²⁷ Remen myet-m no a un yo'ostu no m-ho no waragte ye ma **Kiristi**, no cok hi un no n-me un **Kiristi**, untun bo a m-cop un saw-ut pu-to à.

²⁸ Remen kaane koos-m ro kon á be-de un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á. S Komo koos-m mo kus be-de ye ro ur-mat un guw-ne ne á, ko be-de un ne'a-ne un campo-ne ne. Kap gaan no ro be-de un mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso.

²⁹ Urege no ye ma **Kiristi** ye, no waragte yakar **Ibrahi** ye o-nip, komo noa goks ka cim-yo Shir swore o-nu à.*

Bor-ɔs nass

A guw-ne ye tomso á amba a waragte yakar-ye Shir

¹ Wà wan-re o-cim da-o wu ro ya o-wà o-rek yo, wu un ko-guw ne gaan to, ko de nomte kap ɔ un rii-yo un ka hur-o yo ma un wu yo à.

² Da-o wu ro'e ya o-rek yo, ye ken ye ro kon ye ro wu o-gwot à har da-o tato-o un wu rwo'e à.

³ Kaane to ro be un na, n-ga rii-yo **Kiristi** haante, a ro untun yakar rek-ye. A ro untun guw-ne, a un hoob-o un a reet ur-ho be-de Shir un bu-yo un jind-se un **Yahuda**-ne.

⁴ Amba bo da-o Shir esse à woote à, Shir tomnuru Wà un wu. Wu haante un bu-yo un mat-o un ne'a. Wu dorute ka **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à.

⁵ Wu un nom kaane remen wu rurut ye ro un kus-o o-**karamsa** à, komo wu muut ye ur-mat be-de Shir.

⁶ Shir tomonte Kukt-o Wà un wu n-me un hur-ut na remen a nept na yakar-ye Shir ye. **Kukt-o Shir** ɔ ro un eeg-se Shir unze, "Abba,* Tato re!"

‡ **Bor-ɔs tet:19 3:19** ut-Girik: wà-wu a surte o-nu. § **Bor-ɔs tet:28 3:28** ut-Girik: Girik-ne. * **Bor-ɔs tet:29 3:29** Hyen komo: Roma 4:13. * **Bor-ɔs nass:6 4:6** ut-Arameki: Abba.

7 Remen kaane wɔ ko-guw-wu komo á, wɔ wà-wu. Remen wɔ mat-de un wu de, Shir a ru o re kwum-o un cim-yo un wu.†

Burus waste un Garatiya-ne ne

8 N-ga da-o nɔ ro nakke Shir á, nɔ ro m-dore un m-gir un nome un ye ken shir-ye ne m-guw, amba gir-mo ro Shir-wu o-nip á.

9 Amba m-moka nɔ nepse Shir, kɔ na a zee Shir nepse un nɔ ne. ¿Remen yan o nɔ hette m-warag be-de un bu-yo un jor-se un **Yahuda**-ne se o-hwaa? ¿Nɔ un con o nɔ warag guw-mo un se komo?

10 Nɔ conog nɔ re ur-ho be-de Shir, be-to m-koos un to ken ho-to un se ken reng-se ne un o ken da-o ne, un se ken hak-se ne.

11 Ka rii-yo nɔ m-nom à ya'ag me o-gyer, remen waragte sa o zee o ka koob-de um swɔ rem nɔ à jaag o-hwaa!

12 Or re ne, hakkur nɔ she'et nɔ sasa bo um ro es-mo un ka rem-se à, remen um waragte bo nɔ ro à, (nɔ ye ro **Yahuda**-ne á), sasa es-mo un ka **karamsa**-to. Nɔ yo'og me da-o um ko'otu nɔ ka ma-to á.

13 Nɔ nepse gom-o um nome à. O tikshi me cow-yo um hantutu nɔ **Ma-to m-Rerem** à ur-takan.

14 Kɔ de nomte me keese á komo hur-ut nɔ naasute deen, kap un kaane ne, nɔ mus me hwaa á. Komo nɔ gwokt me ur-bon ne. Nɔ gokstu me untun **wan-tom-wu Shir** n-Ton, kɔ komo bo nɔ gokse **Kiristi** Yeso un hi un de un wu à.

15 Nɔ nomog o-zak deen un ka da-o! M-moka un ya, ¿yan gon zak-o nɔ nome rem re? Um nepste un ka da-o, rii-yo m-nome rotte, nɔ roa hurum yish nɔ, nɔ ya'as me!

16 Ashi, ¿m-moka me un warag o ka wan-yage-ut nɔ, remen um rurutu nɔ yo ro o-nip?

17 Ye ka hun-ne ye hamattu nɔ ur-bon ne, amba yo ye cone à yo rott ur-bon á. Ka yo ye cone à yo ro ye wongsu nɔ un me ne, remen nɔ hamattu ye bo ye hamtu nɔ à.

18 Ka hamat-mo ro ur-bon ne urege ka con-mo ro ur-bon ne, koyanda, ba se me be-ur nɔ á.

19 Yakar re ye me m-con à, ayoore-o ka me m-hoge reeten-mo un mat-o nɔ. Komo me un senge-mo un swɔr ur-koob har da-o **Kiristi** bo'ose n-me nɔ bo wan-yaar ro m-bo'ose un men-ut inu un wu à.

20 Um ro conog um ro un nɔ ne m-moka, ka da-de um roa ja'as cor re. Ay, hur un de naasute rem nɔ!

Sha-m Hajaratu un Saratu

21 Yage um cit nɔ, ¿nɔ ye ro m-con m-dore o-**karamsa** à, nɔ nepste o ka yo **karamsa**-o zee?

22 Remen gense to ro unze, **Ibrahi** ro un yakar ne nen yoor yan-campo-ne, ka wà gaan-wu ko-guw-wu un ne'a matu wu, wu ka komo ba ko-guw matu wu á.

23 Ka wà-wu ka ko-guw-wu mate à, **Ibrahi** un kum wu bo a wette m-kum un yakar à. Amba wu ka wà-wu ro be-de un ne'a-wu ut-ge à, mat-o un wu o ut-hyat o, remen swɔr o-nu o Shir sure **Ibrahi** à.

24 Mo ka sha-mo, ka ne'a-ne ye yoor kutute swɔr o-nu o-yoor. **Hajaratu**‡ he mat un guw-ne, wu ro sha-mo un swɔr o-nu§ o a nome un Haag-o Sinay à.

25 **Hajaratu** sha-mo un Haag-o o-Sinay o ro un dak-o un Raraba-ne à. Wu ro sha-mo un bo-o o-Urusharima o m-moka, remen wu un yakar-ye un wu ne kap guw-ne ye un kus-o o-**karamsa**.

26 Amba Urusharima-o pu-o ro kon n-ton, na ye m-ha kane à ya a ro sasa be-de un dor-o o-**karamsa**. Na ye m-ha kane à, a o un gwot-o o-bo unze o ro inu na remen na

† **Bqr-qs nass:7 4:5-7** Hyen komo: Roma 8:15-17. ‡ **Bqr-qs nass:24 4:22-24** Hyen komo: Taka 16:1-16; 21:8-9,12-17; 25:12. § **Bqr-qs nass:24 4:24** swɔr o-nu = o-karamsa.

yakar-ye Shir ye ye o-nip. **Saratu**, ba ko-guw-wu á, wu ro sha-mo un ka Urusharima-o pu-o o.

²⁷ Gense to ro unze,

“Ko-maktan-wu un ne'a nom o-zak,

kan **kan-o** o-zak wo wu nape reeten-mo o-mat á.

Men zee kaane remen ne'a, wu ro ko-maktan n-ga à,

wu makt yakar deen,

arge ne'a-wu wette m-mat à.*”

²⁸ M-moka no or re ne, no ma yakar-ye Shir ye be-de un swor o-nu untun **Ishaku**.

²⁹ Un ka da-o komo ka wa-wu a mate un bo a wette m-mat á, wua reese wa-wu a mate un beeb-de un **Kukt-o Shir** à ur-koob. Kaane to ro har m-moka.†

³⁰ Amba gense to ro be-de un Ma-to Shir unze, “Yan ka ko-guw-wu un ne'a-wu un wa un wu ne, ye ru. Nom kaane remen wa-wu un ko-guw-wu un ne'a a wong o-cim un wu ka wa-wu ne á. Ka wa-wu wu inu un wu ro ko-guw á.”‡

³¹ Remen kaane or re ne, na yakar-ye un ka ko-guw ne'a-wu wu á. A ro yakar-ye un ka ne'a-wu wu ro ko-guw á.

Bor-us taan

Ur-she'et sasa be-ur Kiristi

¹ **Kiristi** ustun na remen a she'ette sasa. Remen kaane she'et no sasa, taase no she'et she'et-de un guw-ne komo á.

² M-moka hogu no me. Me, Burus, me no m-rure, urege no gokste a nomu no ur-ko, yo ka kututu na unze **Kiristi** hwaa wu ro be-ur no o ka.

³ Me no jamas m-bakse unze kap wu gokse wua dore **karamsa-o** ur-ko à, a gakte wu dore o-**karamsa** kap o ka.

⁴ No ye ro m-senge no she'ette ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo m-dore o-**karamsa** à, no regussute no ruussute hi un no be-de un dor **Kiristi**. No pa'ag o ka yar-mo Shir.

⁵ Te de te ru'usse ur-hur Shir a hongse te un wu ne, Amba a senge m-sheer un mosse un gwu-o un **Kukt-o Shir**. Komo a senge ur'er o-dish ne, unze **Kiristi** a muut na kashi un hun-ne un co-o Shir.

⁶ Remen a ro n-me un **Kiristi** Yeso, ko ur-ko ko ba ur-ko yo ken rii-yo yo á be-ur na. Amba rii-yo Shir cone cot à yo ro net sher be-ur **Kiristi**, komo hog-mo un wu ro m-kute wu conog Shir un hun-ne ne.

⁷ No ro m-ha co ur-bon ne, ¿Wa wenu no dor-o o-nip?

⁸ Shir ye á, remen wua gu no no ma'aste sasa.

⁹ Ka yoos-de ut-bo de ya de ro untun “Ya o-**yist** o-rek yo, yo ro m-rwo ut-burodi rotte m-hundunde deen.”*

¹⁰ Remen gam-o hi-ut na n-me un senge-m Wan-Koyan, um nepse noa dore yo ken cow-yo yo a kutu no un hon hesse-de un yo ma re á. Komo wu ro no m-'yons ur-hur à wua su ur-koob ko wan wu.

¹¹ Or re ne, urege har m-moka me m-ko'ot unze depete a **ko** kowan, ¿ya hante m-moka hun-ne rottu me m-'ya ur-koob? Urege me us-tor unze a ko ur-ko, ai, ma-ut re mosse un mar-m **Kiristi** ne n-ton o-**kan**, ro a warag rii-yo ur-pukse be-de un ko wu ke net-wu á!

¹² Ay, ka yan-'yons un no ut-hi ye, ye ka ye conu no gaktu ur-ko à, jiishte ye re co ye pesem hi un de un ye!

* **Bor-us nass:27 4:27** Hyen komo: Isha 54:1. † **Bor-us nass:29 4:29** Hyen komo: Taka 21:9. ‡ **Bor-us nass:30 4:30** Hyen komo: Taka 21:10. * **Bor-us taan:9 5:9** Hyen komo: 1Kor 5:6.

13 Or re ṅe, Shir çonog ṅo she'et sak komo sasa. Amba wer ṅo taase ka she'et-ur ṅo de o-sasa de warag ṅo bu-yo un dorē un rem-se wur-o çone à. Un suge-de un kaane, yagu ṅo ka she'et-de o-sasa de wootu ṅo un nome un ye ken ye m-guw n-me m-was.

14 Remen myet-mo o-**karamsa** a un moṣṣe un **karamsa**-o gaan, o ro, "Was wan-bor-o ru untun hi un du."†

15 Amba urege ṅo ro m-dum un hi un ṅo, ṅo us-haw, ṅo un ti'in hi un ṅo untun nem-ye o-kot, muut ṅo ur-hi, taase ṅo sabre kap!

Doru ṅo o-Kukt ba ur-ba'as á

16 Yo me m-zee à yo ka, yagu ṅo **Kukt-o Shir** o kututu ṅo o-cow. No nome kaane ṅo hede m-dore un she'et-de ma-hun á.

17 Me un zee kaane remen she'et-de ma-hun ro m-honge o-Kukt ṅe á, o-Kukt komo o ro m-honge un she'et-de ma-hun ṅe á. Ka rem-se us-yoor ro ut-yage ṅe. O rwo'e notte m-hoks m-nom un yo ṅo çone m-nom á.‡

18 Amba urege **Kukt-o Shir** o ro ṅo m-dorotte, ṅo un kus-o o-**karamsa** o ka á.

19 Senge-mo she'et-de ma-hun ro m-nom à, ya mo ro cas:

Koob-de m'e, un

She'et-de o-ás ṅe, un

Nom un rem us-yo-se ṅe, un

20 Guw-mo us-toog ṅe, un

Mor-ṅe,

Hun-ṅe yan-yage-ut or un ye ṅe m-dum ṅe, komo,

Ye m-nome un or un ye ṅe ur-shoob,

Ryaab-se, komo un

Çon-to ur-hi ṅe,

Ye ro m-es be-ur gaan á, un

Cakarse un hun-ṅe ṅe,

21 Ur-shoob ṅe,

Mar-mo m-swō komo,

Ye ro un moṣṣe ut-hi be-de m-nom o-ás un bu-yo un su swoog ṅe, un

Se ken rem-se ṅe untun kaane.

Me ṅo m-keweṣ, untun bo um keweṣ ṅo n-ga à, unze ye ro m-nom un go un ka rem-se à, ye kum m-cow n-me un **Gwomo-to Shir** á.

22 Da-o **Kukt-o Shir** garamse na à, hun-ṅe a hyen ka rem-se un she'et un na, se ro: m-was,

men-ut pus-to,

gwugwu-mo ur-hur,

'mo ur-hur,

gu un hun-ṅe,

un shoos un rii-yo ur-bon ṅe,

un o shir ṅe,

23 gwugwer-mo ur-hi,

hoks m-garamsa ut-ma un rem-se wo m-nom à.

Urege ṅo nom un ka rem-se, yatt-yo da'e **karamsa**-o zet ṅo nomog **ur-ba'as** á.

24 Komo kap ye ro ye ma **Kiristi** Yeso à, ye ho'oste she'et-de ma-hun un rem-us yo-se ṅe go-us-go se wur-o ro m-çon à.

25 Yage **Kukt-o Shir** doruttu na n-me un ko yo ke rii-yo un she'et-ur na, remen Kukt-o ya'u na m-hoog à.

26 Taase a warag yan-'yons ur-hi ko yan-'yons un hur-de un hun-ṅe, ko yan-shoob-de un ye ken ya á.

† **Bṛ-ṁs taan:14 5:14** Hyen komo: Rewi 19:18. ‡ **Bṛ-ṁs taan:17 5:17** Hyen komo: Roma 7:15-23.

Bor-us cind

A dek no nu-us or na ne

¹ Or re ne, a shipe wu ken wu ro un nom un rii-yo depe á, no ye ro un **Kukt-o Shir** ne à se no muunte wu n-cow. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi ne, komo taase remen senge-mo un muunte un or no, no komo no hebe n-me un ka meger-to.

² Gu no or no ne be-de un dek un nu-se un ye. Un kaane no he m-shoos un **karamsa-o Kiristi**.

³ Urege wu ken ro un uku o-cin unze wu yo ken rii-yo yo, ashi ne wu yo ken rii-yo yo á, hi un de un wu wu ro m-raks.

⁴ Yage ko wu ke net-wu me'este senge-mo un wu, wu hyen. Urege mo nomog ur-bon, ka da-o wua hoks m-uku o-cin un rii-yo wu nome un hi un de un wu à. Myet un kaane ne, yo depete ba se wu hongsite hi un de un wu un wu ken un net-wu ne á.

⁵ Me un zee kaane remen depete ko wu ke net-wu dek nu-se un hi un de un wu.

Woa ce yo o go'e à

⁶ Kap bon wu a yoose ma-ut **Kiristi** se wu ya'as wu yoose wu à, de ma un wu kwukwur-de de un rii-yo m-yar.

⁷ Taase no raks hi un no, yatt-wu he m-hoks un raks un Shir á. Kap bon yo net go'e à, yo wu he m-ce.

⁸ Urege net goog un bu-yo ma-hun, yoa woot wu m-mar. Urege ne wu goog un bu-yo o-Kukt, wua kum hoog-mo ba m-ta.

⁹ Remen kaane taase a ker un nom un rii-yo ur-bon. Urege a karag a yage nom m-senge á, da-o roon o a hette ce un ce-mo o-kwum à.

¹⁰ Remen kaane, koyanda a kume o-da, se a nome ko wu ke net-wu rii-yo ur-bon, yo jiishe ma à, ka ye ro or na ne ye atte sher-m gaan à.

Nak o-to o ur-kom un ma-to ur-ko

¹¹ Gwot no gon caari-mo m-gen mo um genu no un kom-ut re à.

¹² Ka hun-ne ye conu no m-gakte ur-ko à yan-nu-mo ur-hi ye, ye un con a muut ye yo ken rii-yo. Ye ro m-nom kaane remen ye ro m-hoge o-gyer. Ye ro us-barag hun-ne a 'ye ye ur-koob urege ye sher be-de un **seke-ur Kiristi** de n-ton o-kan cot á.

¹³ Ko ka ye ro ur-ko ne à, ye m-dore o-**karamsa** un hi un de un ye á. Ye de ye conog a ko no remen nu-mo ur-hi, ye ro m-zee ye rwo'e a koot no.

¹⁴ Amba me ko hiin, man nom nu-mo ur-hi á. Ko man nom nu-mo ur-hi, se de remen **kan-o** Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Mar-mo un wu n-ton o-**kan** o rwo'e con-to un rii-yo un hono o-dak merte un hur un de. Me komo um marag. Me con rii-yo un hono o-dak á.

¹⁵ Ur-ko ne, un ba ur-ko ne kap hwaa-o. Rii-yo jiishe à yo ro Shir muut na untun net pu-wu.

¹⁶ Me us-kon Shir wu 'ye gwugwu-mo ur-hur ur-'won ne. Kap no ye ro m-dore un ka **karamsa-o** pu-o o à, wata kap hun-ne ye Shir ye o-nip.

M-tige un hoos-de ur-kom ne

¹⁷ Ur-kom, taase ko wu ke do me m-rangse un yo ken rii-yo, remen me un napa-to us-sorog ne se a nomo me un wur-o re à, to kutute unze me ko-guw Yeso wu.

¹⁸ Or re ne, yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, mo nom mosse un no ne! **Amin**.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Apisu

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Kiristi un yan-dor ne 1:3—3:21

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 4:1—6:20

Ur-kom 6:21-24

Ur-gas

¹ Me wu Burus, ko-wan-Tom Yeso**Kiristi**,* remen Shir cone kaane. Me no m-gene un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un bo-o o-Apisu, ye ro un dore un Yeso **Kiristi** hur-ur gaan à.†

² Um konog Shir Tato na, un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu ye'et no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Shir ya'ag kukt-o na ur-ho rem Yeso Kiristi

³ A bum no Shir, Tato-o Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi**. Wu ya'asu na myet rii-yo ur-bon yo rwuune n-Ton un shir à. Wu un nom kaane remen wu guut kukt-ut na. Wu un nom kaane remen a mossute hi-ut na be-ur gaan un **Kiristi** ne.

⁴ Rii-yo Shir nomot o-Ton o-dak ne, wu daagu na, remen wu conog na, a waragte kashi un hun-ne komo ba **ur-ba'as** be-de Shir.

Remen Shir waste un na ne,

⁵ wu degsu na cin n-ga n-ga bo a he m-warag yakar-ye un wu à, remen rii-yo Yeso **Kiristi** nome à. Shir un nom kaane remen kaane wu cone m-nom.

⁶ Remen kaane, yage a bumut Shir bo wu kutu na yar-mo un seps-mo un wu à. Wu kututu na yar-mo un wu deen remen yo Wa un wu Yeso nome à, **Wa-wu Shir** ro m-was ne.

⁷ Shir rurug na remen hyo-mo Yeso wuuse da-o wu mare à, komo wu sokste **ba'as**-ut na. Wu un nom kaane remen yar-mo un wu ro deen.‡

⁸ Komo wu duusutu na myet us-weer, us-nap ne deen, remen ka yar-mo.

⁹ Shir rwo'og na a nep yo ro wukusse un hur-de un wu à, un hoge un rerem-mo un yo wu zongse un **Kiristi** à.

¹⁰ Rii-yo Shir ro ut-zonge wu nomot da-o woo'e à, yo ro wua mosse us-rem kap o-Ton o-dak ne be-ur gaan be-de un ko-Gwomo wan-gaan. Ka ko-Gwomo-wu ro Yeso **Kiristi**.

¹¹ Un bu-o **Kiristi** komo, Shir daagu na a waragte hun-ne ye un wu. Cin ur-takan wu zongse yo ka. Wu wu ro un nom un ko yo ke rii-yo bo wu cone à.

¹² Wu un nom kaane remen te§ esste o-sakto be-ur **Kiristi**, te bumut Shir remen seps-mo un wu.

¹³ M-moka no un ce no, no hogussute o-nip, ka Ma-to m-Rerem to, to Shir guute no à. Da-o no shere un **Kiristi** à, wu muuttu no ye ma un wu un 'ya un no **Kukt-o Shir**, o wu este ut-ma cin n-ga à.

¹⁴ **Kukt-o Shir** o rwuntute na cas unze Shir a 'ye na rii-yo wu swore o-nu à, yo rwo'og na m-nap kane un co Shir a gu ye ro ye ma un wu à. Yo ka komo remen bongon-de un seps-mo un wu o.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 18:19-21; 19:1. ‡ **Bor-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Koro 1:14. § **Bor-o gaan:12 1:12** te = Yahuda-ne.

Kon-ʉs Burus

¹⁵ Remen kaane kap yo Shir nome à, me un kon-se Shir rem no. Cin da-o um hoge sher-m no be-ur Yeso Wan-Koyan à un was-m no ne be-de un **yan-dor Yeso** à,

¹⁶ koyanda me un bongon-de Shir rem no. Me no m-baks da-o un kon-ʉs re be-de Shir.

¹⁷ Me ʉs-kon be-de Shir ye un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato na wan-caari-mo m-seps. Me ʉs-kon be-de Shir wu 'ye no kukt-o ʉs- nap, bo yish no he m-upse à, remen no nept wu ur-bon ne.

¹⁸ Me ʉs-kon Shir tiksh hur-ut no, no hyenet nip-o rwuune be-de un wu à remen no nept ka sakt-o wu swore o-nu da-o wu dagnu no à. Komo no nept unze seps-mo Shir ro ʉt-moor ne o wu surte o-nu wua 'ye hun-ne ye un wu à.

¹⁹ Me ʉs-kon komo no nept beeb-de un wu jiishte kap, de ro na m-gu ye shere be-de un wu à. Ka beeb-de ro be-ur na à gaan-to,

²⁰ un de 'yonse **Kiristi** ne ʉt-marimar à. Komo Shir rwo'uru wu un be-de jiishe m-sek à n-Ton shir.*

²¹ **Kiristi** ro un gwomo-to un gwomo-ne, ur-beeb ne m-'wons ne ʉt-gwomo ne. Wu ro ur-jin ne de arge ko de ke jin-de à de a he m-aag à, ba un hon m-moka cot à, har da-o roone à.

²² Shir ya'ag **Kiristi** ʉt-gwomo to un ko yo ke rii-yo. Shir rwo'uru wu co-o un kap **yan-dor Yeso**.†

²³ Yan-dor Yeso ye ro untun wur-o **Kiristi**. Yan-dor ro un kum un beeb-de un ye be-de wu. **Kiristi** ro un nom ʉs-rem n-me un na, untun bo wu nome ʉs-rem un beeb-de un wu un hono o-dak à.‡

Bor-ʉs yoor

Shir guug na remen yar-mo un wu

¹ N-ga da-o no ro sherge un **Kiristi** á, untun margan-ne no ro'e un bu-yo no ro ur-she'et à, remen no nomote Shir koob-de o-dorotte ʉt-**ba'as** ne.

² Ka da-o no un nom un rem-se un ba ur-bon se hun-ne ye nape Shir á ro m-nom à. No o-dorotte o un **ko-Gwomo-wu un ya-ʉt-kot** wu ro ʉt-gwomo to un ya-ʉt-yage to un Shir be-to n-ton à. Ka **ko-Gwomo-wu un ya-ʉt-kot** wu ro m-moka m-senge wu garamsute hun-ne ye ro un nome un Shir koob-de o-dorotte à.

³ Myet un na ne kaane a ro'e n-ga, a ro un nom un yo a cone à. A un nom un yo hur-ut na un wur-ut na ne zee a nom, yo ro ba ur-bon à. A un mat na **ur-ba'as** ne. Ryaab-se Shir ro un hi-ut na untun bo ko wu ke ro à.

⁴ Amba remen Shir waste un na ne deen komo 'won-de un wu ro deen o rwo'e,

⁵ da-o a ro untun margan-ne remen ba'as-ut na à, Shir ya'ag na hoog pu-o bo wu 'yonse **Kiristi** ʉt-marimar un hoog pu-o ne à. Wu guug na remen yar-mo un wu cot.*

⁶ Komo Shir 'yonste na ʉt-marimar mosse un **Kiristi** ne. Komo wu she'esse na n-Ton o-shir be-ur gaan un Yeso **Kiristi** ne.

⁷ Wu un kutu na yar-mo un wu un bu-yo ur-'won be-ur Yeso **Kiristi**, remen hoog-mo roone à hun-ne nept yar-mo un wu ro deen mo jiishte ko yo ke rii-yo komo.

⁸ Wu un gu no ba remen rii-yo ur-bon yo no nome á, amba remen yar-mo Shir. Komo wu un nom kaane remen no shereg un yo Yeso nome à, ba remen hi un no á, yar-mo Shir mo.

⁹ Shir un gu no ba remen senge-m no mo ur-bon mo no nome á, remen kaane, yatt-wu he uk o-cin wu bumut hi un de un wu á.

* **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Bong 8:6. ‡ **Bor-o gaan:23 1:22-23** Hyen komo: Koro 1:18. * **Bor-ʉs yoor:5 2:1-5** Hyen komo: Koro 2:13.

10 Na nɔm-mo Shir mo. Wu un nɔm na pu-ye un Yeso **Kiristi**, remen a nomot rem-se ur-bon se wu zongse cin n-ga à.

Kiristi gamag hi-to un hun-ne kap

11 Remen kaane, baks no bo no ro n-ga à, no **Yahuda**-ne ye un mat-o no á. **Yahuda**-ne ye a **ko'e** à, ro no m-aag "Yan-ba-ur-**ko**." Ka ko-de de o-wur de, de a m-nom ut-kom to un hun-ne à, ba ko-de ur-hur á.

12 Baks no ka da-o no ro nak **Kiristi** á. No rott ur-con be-de un hun-ne ye Shir á. No n-me be-de un ka swor nu-o Shir nome hun-ne un ye un wu **Isra**-ne á. Kaane no ro temb un ka hono o-dak o ba o-sakto komo no nap Shir á.

13 N-ga no ro nomog m-pupa un Shir ne, amba m-moka bo no mosse ur-hi un Yeso **Kiristi** ne à, Shir hantutu no yow yow un wu ne. Wu un nom yo ka un bu-yo un hyo-mo†**Kiristi** wuuse rem no à.

14 **Kiristi** hantute she'et-de un gwugwu-mo ur-hur be-ur na **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á. Bo ye m-she'et untun hun-ne gaan à, ba ye un wonge un or un ye ne, to wongsu ye à, Shir dossussute ka yo woongsu ye à un mar-m **Kiristi** o-kan.

15 **Karamsa**-to un **Yahuda**-ne ro ut-moor ne, amba mar-m **Kiristi** kapste to. Wu un nom yo ka remen wu mossute **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á be-de un wu. Ye waragte ragaan, un kaane **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á hongé un or un ye ne ne.‡

16 Un mar-mo un wu n-ton o-kan, wu mossute **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á be-ur gaan. Komo wu hongsu ye un Shir ne. Bo un kaane ye do yage un or un ye ne komo á.§

17 **Kiristi** haante wu ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ro m-hante gwugwu-mo ur-hur be-ur no ye nome m-pupa* un Shir ne à, m-gwugwu be-de un ye ro yow yow† à.‡

18 Rem **Kiristi**, a hoks m-ha myet-m na (**Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á) be-de un Shir Tato na un bu-yo un **Kukt-o Shir** gaan.

Kiristi muute na ragaan

19 Remen kaane, m-moka no ye ro **Yahuda**-ne á no kus hamat-ne komo á, amba no waragte ragaan un hun-ne ye Shir ne. Komo m-moka no waragte hun-ne ye un den-o Shir.

20 A un sher no un shi'it-de **yan-Tom Yeso**, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, wu ro ka ta'ar-o o-kwunt o a meete ka hur-o à.

21 Wu wu bope ka hur-o be-ur gaan. Wu mossute ka hur-o waragte caari-o Pyo-o ba m-kukop, remen Wan-Koyan she'ete n-me.

22 Remen a mossute un **Kiristi** ne, a m-ma no mosse un ye ken ye ne remen no waragte o-hur be-de Shir ro ur-she'et à un **Kukt-o un wu**.

Bor-ɔs tet

Burus rurute ye ro Yahuda ne á

Ma-to m-Rerem

1 Remen kaane, me, Burus, um ro un kon-se Shir rem no. Me ke'o remen me m-nome un Yeso **Kiristi** m-guw, un bu-yo un ko'ot un ma-ut Yeso be-ur no ye ro **Yahuda**-ne á.

2 Um nepste no hogute unze Shir ya'astu me senge-mo un ko'ot un ma-ut Yeso remen gwu no. Wu un ya'as me ka senge-mo remen yar-mo un wu.

3 Shir ye hante um nept zonge-to wu nome un hur-de un wu à, un cow-yo ut-hyangan. Um ro gensutu no ka ma-to kut.

† **Bor-ɔs yoor:13 2:13** *hyo-mo un Kiristi* = mar-mo un Kiristi. ‡ **Bor-ɔs yoor:15 2:15** Hyen komo: Koro 2:14.
 § **Bor-ɔs yoor:16 2:16** Hyen komo: Koro 1:20. * **Bor-ɔs yoor:17 2:17** *m-pupa* = Yahuda-ne á. † **Bor-ɔs yoor:17 2:17** *ye ro yow yow* = Yahuda-ne. ‡ **Bor-ɔs yoor:17 2:17** Hyen komo: Isha 57:19.

⁴ Da-ɔ nɔ karunte yo um genbe nɔ à, nɔa nep unze um nepste zonge-to Shir mosse un **Kiristi** ne.

⁵ N-ga, Shir kute hun-ne ye un ka da-ɔ ka zonge-to wu nome á. Amba m-moka wu kutusute **yan-Tom Yeso**, un yan-Rwor un ma-to un wu ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

⁶ Yo Shir wuke à yo rɔ: be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, ye rɔ **Yahuda**-ne á, **yan-dor Yeso** yea kum ur-gwuug hond hond un te ne **Yahuda**-ne. Nɔ un te ne a waragte untun hun-ne gaan. Nɔ ye rɔ **Yahuda**-ne á nɔ rɔ un de ma nɔ gwuug-de ne de ka yo Shir suru na o-nu un bu-o Yeso **Kiristi** à.*

⁷ Remen yar-mo Shir, wu ya'astu me ka senge-mo, um waragte ko-guw, wan-ko'ot un ma-ut Yeso, bo wu rwo'e beeb-de un wu be un de à.

⁸ Me bo'os um es be-de un kap hun-ne ye Shir á. Amba myet un kaane ne, Shir ya'ag me senge-mo un ko'ot un ma-ut Yeso be-de un ye rɔ **Yahuda**-ne á, **Ma-to m-Rerem**, un **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to aragte nap-se un net.

⁹ Komo remen um rurute hun-ne myet, bo Shir rɔ m-nekette un ka zonge-to rɔ wukusse à, hak-ɔs hak yo rɔ wukusse be-de un wu. Wu wu nome rii kap à.

¹⁰ Yo Shir cone à yo rɔ: **yan-dor Yeso**, ye ko'ot nap-se Shir, se aragte us-nap myet. M-moka, ye rure kap ya-ut-gwomo un ya-ur-beeb ne un be-to n-ton.

¹¹ Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu zongsute unze **yan-dor Yeso** a nom kaane. Komo wu nomog kaane un beeb-ur **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na.

¹² Remen a shereg un **Kiristi**, komo a mossute ut-hi un wu ne, a kum cow-yo m-ha be-de Shir un jaab ne ba o-gyer.

¹³ Me nɔ m-kon, hakkure, nɔ naas men-ut nɔ remen koob-de me m-swɔ rem nɔ á, amba 'ku nɔ o-cin un kaane.

Burus konog remen hun-ne ye o-Apisu

¹⁴ Remen kaane, um kwukte be-de Shir Tato na, um konog rem nɔ.

¹⁵ Wu hwoone ko yo ke rii-yo un hoog-yo myet n-Ton o-dak ne.

¹⁶ Seps-mo Shir rɔ ut-moor ne remen hun-ne un wu. Remen kaane, me us-kon bo Kukt-o un wu he nɔ m-'ya ur-beeb à, bo hur-ut nɔ he nom m-'wons à.

¹⁷ Komo me us-kon se Shir, bo **Kiristi** he m-she'et koyanda un hur-ut nɔ remen nɔ shereg un wu à. Me us-kon nɔ cun Shir, un or nɔ ne. Ka con-to a doo nɔ m-'wons.

¹⁸ Remen kaane, me us-kon myet hun-ne ye Shir a hoks m-nap bo wu wasse un na ne à. Wu conog na ba ur-ma. Komo yatt-wu he to hoks m-me'es á remen mo rɔ deen.

¹⁹ Komo nɔa nep was-m **Kiristi** mo arge be-de m-nap à. Ka da-de a shoos nɔ shi-mo un hoog ur-beeb ne rwuun-mo be-de Shir.

²⁰ A bum nɔ Shir wu rɔ Wa-ur-Beeb de un nom un rii-yo arge barag-ɔs na à. Wu nom komo rii-yo arge ka yo a kone wu à. Wu un nom kaane un beeb-de un Kukt-o un wu o rɔ un hur-ut na à.

²¹ Remen kaane, yage na ye rɔ hun-ne ye Shir à, komo ye mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso ne à, a bumut nɔ Shir har da-ɔ ba m-ta! **Amin!**

Bor-ɔs nass

Mosse ut-hi un Yeso ne

¹ Remen kaane, me wu rɔ un kur-o m-ke'et à, remen dor Wan-Koyan à. Me un kon-ɔs nɔ nɔ she'et she'et-de rege hond hond bo hun-ne ye Shir rɔ m-she'et à, remen Shir wu daagu nɔ hun-ne ye un wu.

² Koyanda ma'as nɔ yan-gwegwer-mo ur-hi, un 'mo ur-hur ne, komo nɔ geeg ut-men un or nɔ ne ne be-de m-was.*

* **Bor-ɔs tet:6 3:4-6** Hyen komo: Koro 1:26-27.

* **Bor-ɔs nass:2 4:2** Hyen komo: Koro 3:12-13.

³ Nòm nò bọ ụn yo nò he m-hoks à nò she'ette Kùkt-o gaan ụn or nò nẹ m-was ne bọ Kùkt-o ya'ụ nò à.

⁴ Kap na yan-dor wụr-o gaan-o, komo **Kùkt-o Shir** o-gaan. Kaane komo Shir ya'ag na sakto-o gaan rem Yeso.

⁵ A gem nò ụt-hi cinda Wan-Koyan gaan wụ atte à, sher-m gaan, komo yo'os-de m-họ m-gaan ụn Yeso.

⁶ Shir gaan-wụ, wụ rọ Tato na. Wụ rọ na ụt-gwomo myet, wụ rọ m-senge be-ur na, komo wụ she'et ụn hur-ut na myet.

⁷ Ko wụ ke be-ur na a ya'ag wụ gọ ụn mọ ma ụn wụ yar-mọ bọ **Kiristi** cone à.

⁸ Bọ Ma-to Shir zee à,

“Da-o wụ da n-ton à,

wụ dekuru yan-yage-to ụn wụ, ye wụ re ur-gun à.

Komo wụ ya'uru hun-ne m-yar go-us-go.”†

⁹ Da-o Ma-to Shir zee, “Wụ daag n-ton à,” yo Ma-to Shir ro m-zee à, yo rọ: n-ga **Kiristi** ro heesunte ụn ka dak-o rii-yo wụ deet n-Ton shir.

¹⁰ Ka net-wụ haane rwuun-mọ n-Ton haan-mọ n-dak à, wụ rọ **Kiristi**. Wụ warge n-Ton shir be-de jiishe m-pipir à, remen wụ shiit hono o-dak kap.

¹¹ **Kiristi** ya'ase hun-ne m-yar. Wụ daaguru:

Ye ken ye, ye warag **yan-Tom Yeso**,

Ye ken ye **yan-Rwor ụn Ma-to Shir**,

Ye ken ye yan-Rwor ụn **Ma-to m-Rerem**,

Ye ken ye yan-Gut-de ụn hun-ne ye Shir, ụn

Ye ken ye ya-ur-Yoos ne.

¹² Wụ ụn nòm kaane remen wụ zongsute hun-ne ye Shir bọ ye he m-nome ụn or ụn ye nẹ m-guw à, remen **yan-dor Yeso** waragte ur-beeb nẹ ye bọ'ose ụn dor-o ụn **Kiristi**.

¹³ Yo wụ cone be-ur na myet à, yo rọ a mosse ụt-hi ụn bu-yo ụn sher-m na ụn nap-se ụn **Wà-wụ Shir** har a shiit mat-de ụn **yan-dor Yeso**. Wụ conog kap na yan-dor a gem nò ụt-hi remen na kap a shereg ụn **Wà-wụ Shir** komo remen na kap a nepse wụ. Wụ conog kùkt-o na warag shiishe untun **Kiristi**.

¹⁴ Ka da-o a warag untun wan-yaar komo á. Yan-yoos-de ụt-bọ yea hoks na m-raks á, kọ ye nòm yo a hette m-sher ụn rii-yo ụn ba ur-bon á. A warag untun hat-o caari, o jok-ye m-họ ro m-tute kọ o ke raag-o n-ton m-họ á.

¹⁵ Otte kaane à jiishte, a rur o-nip ụn bu-yo o-acunde, bọ a he m-warag shiishe untun **Kiristi** ụn kọ yo ke rii-yo a m-nom à. Wụ rọ ko-Gwomo na.

¹⁶ **Kiristi** mossute myet yan-dor ye ụn wụ untun bọ 'rwo-us mosse myet dok-to ụn wur-o ụn net à. Urege kọ de ke dok-de nomog yo depe de nom à, ka da-de o-wur myet o bọ'osuru o waraguru m-'wons nẹ, da-o kọ de ke dok-de o-wur de wasse ụn or ụn de nẹ à.‡

Hoog-m pu-mọ n-me ụn Kiristi

¹⁷ Remen kaane, me nò m-zee komo me ụn nak ụn to-ut nò ụn beeb-de ụn Wan-Koyan: Nò she'et untun hun-ne ye nape Shir á. Barag-se ụn ye myet se o-hwaa se.

¹⁸ Ye nap rem-se Shir á. Ye rott ur-kwukur be-de ụn hoog pu-o o Shir ya'ase á, remen koob-de ụn nap-se ụn ye ụn cikt-de ụn ye nẹ.

¹⁹ Kọ ye nòm rem-se ụn ba ur-bon ye ụn hoge m-'e á. Ye rọ ụn naas o-da o ụn ye myet ụn nòm ụn rem-se ụn ba ur-bon ụn wur-to ụn ye bọ ye cone m-nom à. Ye ụn nòm ụn rem-se o-ás o-suub nẹ, komo ye rọ m-ha co ụn nòm ụn gon ka rem-se.

²⁰ Amba da-o nò nape **Kiristi**, a yoosu nò, nò nom kaane á.

† **Bqr-qs nass:8 4:8** Hyen komo: Bong 68:18. ‡ **Bqr-qs nass:16 4:16** Hyen komo: Koro 2:19.

21 Ụm nepstẹ ụnze nọ hogute ma-to ụn wụ. Komo a yoosutu nọ yoos-de o-nip de ma Yeso.

22 Yo a yoosu nọ à, yo rọ yagu nọ gɔn she'et-de nọ ro m-she'et n-ga à. Ụn ká da-o nọ ro m-cɔn ụn nọm ụn myet gɔn rem-se ụn ba ụr-bon. Ká rem-se rọ nọ m-egusse komo se rọ ụn saburse ụn hoog-m nọ. §

23 M-mọka yagu nọ **Kukt-o Shir** garamsute she'et-ur nọ ụn barag-ṅs nọ ṅe.

24 Shir ya'astu nọ hur-ur pu-de untun de ma ụn wụ. Remen kaane she'et nọ ur-she'et ụn bu-yo ụn ka hur-ur pu-de de, nọ warag kashi ụn hun-ṅe ye o-nip komo ba **ur-ba'as** bọ Shir cɔne nọ warag à.*

Karamsa-o ụn hoog-m pu-mo

25 Remen kaane, nọ do nọm ut-bọ komo á. Amba ruru nọ or nọ ṅe o-nip, remen na dok-to ụn wur-o gaan to. †

26 Urege “nọ nọmog ụs-ryaab, nọ yage nọ nomot **ur-ba'as** á.” ‡ Nọ jar nọ nọm ụs-ryaab har ho-ur hebe nọ á.

27 Nọ rọ ụs-ryaab, nọ ya'ag o ka **ko-Gwomo-wu ụn ya-ut-kot** ur-keer wụ rakstu nọ.

28 Net-wu rọ ur-hyow à, wụ jar wụ do hiw ur-hyow komo á. Amba wụ kum kashi ụn rii-yo m-nom yo ụn kom-to ụn wụ. Kaane wụ he m-gu hi ụn de ụn wụ, wụ gu koob-ṅe komo.

29 Nọ jar nọ nọme or nọ ma-to ụn ba ụr-bon á. Amba cep nọ ma-to he m-do'e or nọ ṅe jaab-o ut-men à, remen ye bo'osute m-she'et ṅe be-de Shir remen ma-ut ụn nọ. Rwor nọ ma-to depe à, to he gu ụn hun-ṅe à.

30 Nọ jar nọ naas hur-de ụn **Kukt-o Shir** á. Shir ụn 'ya nọ Kukt-o ụn wụ o rọ o-napa ụnze nọ hun-ṅe ye ụn wụ ye. Ka **Kukt-o Shir** o oa senge ur-she'et ụn hur ụn nọ har da-o Shir he nọ m-rur war à.

31 Yagu nọ ka rem-se myet:

Tuk-mo ut-men,
Ur-shoos ṅe, ụn
Mar-mo ụs-ryaab ṅe,
Ut-ween ṅe, ụn
Naas-de ụn hun-ṅe ṅe, ụn
Kọ de ke gɔn she'et-de ba ụr-bon de ṅe.

32 Ụn suge-de ụn kaane, hogu nọ 'won-ur or nọ ṅe, nọ was or nọ ṅe. Soksu nọ or nọ ṅe **ba'as-to** ụn ye, bọ Shir soksu nọ **ba'as-ut** nọ rem **Kiristi** à. §

Bor-ṅs taan

Was nọ or nọ ṅe

1 Doru nọ bu-yo ụn Shir remen nọ rọ yakar-ye ụn wụ, komo wụ rọ nọ m-was deen.

2 Cɔn nọ hun-ṅe koyanda, untun bọ **Kiristi** cɔnu nọ à. Wụ marag rem na. Wụ ya'aste Shir hoog-mo ụn wụ ut-**seke** to m-shi'igin, ụn nọm ụn kaane wụ gwu'ursute Shir ur-hur.*

3 Amba remen nọ ụn hun-ṅe ye Shir ye, nọ jar nọ nọm rem-se ma saa kọ rii-yo m-'e á, komo nọ nọm o-suub á. Gọ ụn ka **ba'as-to** depe be-de ụn hun-ṅe ye Shir á.

4 Komo nọ jar nọ nọm ma-to m-'e kọ ma-to o-hwaa, kọ ar-de ụn ba ụr-bon á. Ote kaane à, jiishte nọ senge bongon-de Shir ụn rii-yo wụ nọme à.

5 Nap nọ o-nip ụnze ko-wa-o-ás, ụn ko-wan-nom ụn saw-to m-'e ṅe, ụn ko-wa-o-suub ṅe, ye rott ur-kwukur be-de ụn rii-yo ụr-bon yo ụn gwomo-ut **Kiristi**, ụn gwomo-to

§ **Bor-ṅs nass:22 4:22** Hyen komo: Koro 3:9. * **Bor-ṅs nass:24 4:24** Hyen komo: Koro 3:10; Taka 1:26.

† **Bor-ṅs nass:25 4:25** Hyen komo: Zeka 8:16. ‡ **Bor-ṅs nass:26 4:26** Hyen komo: Bɔng 4:4 (ut-Girik). § **Bor-ṅs**

nass:32 4:32 Hyen komo: Koro 3:13. * **Bor-ṅs taan:2 5:2** Hyen komo: Rwu 29:18; Bɔng 40:6.

un Shir ne á. Ko-ya-o-suub un ko-wa-m-gir ne gaan-ye ro, remen ye kwuktute ka rem-se un hono o-dak se.

⁶ No jar no yage hun-ne raks no un ma-to o-saa to ye m-rwor á. Remen go un ka rem-se ro m-hante un ryaab-se Shir be-de un ye nome koob-de o-dorotte à.

⁷ Remen kaane, no jar no mosse ur-hi un gon ka hun-ne ye ro un nom un gon ka rem-se un ba ur-bon se ne á.

⁸ N-ga no ro n-te o-comb, amba m-moka no cowog be-de m-cecar be-de un Wan-Koyan. Kaane she'et no she'et-de m-cecar.

⁹ Me un zee kaane remen urege hun-ne ro ur-she'et be-de m-cecar, yea nom she'et-de ur-bon, she'et-ur kashi, un nom un o-nip ne.

¹⁰ Nom no bo un nom-m no, no nept rem-se Wan-Koyan cone no senge m-nom à, komo no nom ka rem-se.

¹¹ No jar no mosse ur-hi un nom un rem-se o-saa ne se ye ro m-nom o-comb á. Otte kaane à rwuntu no ye, unze gon ka rem-se ye ro m-nom à, se rott ur-bon á.

¹² Rii-yo m'e yo a rurut rem-se ka hun-ne ye ro m-nom wukuse à.

¹³ Amba da-o a hante us-rem be-de m-cecas, ka da-de, kowan he se m-nap bo se ro à.

¹⁴ Cucar-m rwuntute ko yo ke rii-yo cas cas. O a zette,
 "Wa-m-rew ine!
 Ine be-de un margan-ne,
 Ine komo **Kiristi** a 'ye wo m-cecas."

Ur-she'et n-me un beeb-de un Kukt-o Shir

¹⁵ Remen kaane nom no cen un she'et-ur no ne. No jar no she'et untun raag-ne á, amba she'et no untun ya-us-nap.

¹⁶ Myet da-o no kume keer-de un nom un kashi un rii à, nom no yo. Nom no remen ka ho-to atte m-moka à, hun-ne ro m-nom un rem-us yo-se.†

¹⁷ Remen kaane no jar no warag raag-ne á, amba nom no bo un nom-m no, no nept rii-yo Wan-Koyan cone no nom à, komo no nom yo.

¹⁸ No yage ke-m ho no á. Yo ka cow-yo m-sabre yo. Un suge-de un kaane, shi no un **Kukt-o Shir**.

¹⁹ Tepse no or no ne un Sep-to ur-Bongon to Shir. Komo no hu'e Wan-Koyan ut-sep ut-dum ne to ur-bongon un hur-ut no.

²⁰ Koyanda no bum Shir Tato na un ko yo ke rii-yo, remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.‡

Campo-ne un ne'a-ne ne

²¹ Nome no or no ne o-dorotte remen sek-mo no un m-ya un **Kiristi** à.

²² Ne'a-ne nome no campo no ne o-dorotte, bo no m-nome un Wan-Koyan à.§

²³ Nom no yo ka remen campo ro co be-de un ne'a un wu, bo **Kiristi** ro co un be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro wur-o un wu. Wu un hi un de un wu, wu ro **Wan-Gwu** un ka wur-o.

²⁴ Bo **yan-dor Yeso** ro o-dorotte be-de un **Kiristi**, kaane o no ne'a-ne he nome un campo no ne o-dorotte un ko yo ke rii-yo.

²⁵ No campo-ne con no ne'a no ne, bo **Kiristi** cone yan-dor à, komo wu ya'asuru hi un de un wu be-de m-mar rem yan-dor.*

²⁶ Wu un nom kaane remen wu muute ye cas cas be-de Shir, wu so'os ye m-ho un Ma-to un wu.

† **Bqr-qs taan:16 5:16** Hyen komo: Koro 4:5.
 ‡ **Bqr-qs taan:22 5:22** Hyen komo: Koro 3:18; 1Bit 3:1.

‡ **Bqr-qs taan:20 5:19-20** Hyen komo: Koro 3:16-17. § **Bqr-qs taan:25 5:25** Hyen komo: Koro 3:19; 1Bit 3:7.

²⁷ Wu un nom kaane remen da-o wu he deke un hi un de un wu yan-dor à, ye waragte m-seps ne, ba ut-ri'in, ko hiin, komo ba m-kukop, ye warag por por, ba a un kum be-de a he m-pyap à.

²⁸ Kaane depe komo campo-ne cun ne'a un ye ne bo ye m-con un hi un de un ye à. Wu cone ne'a un wu ne à, hi un de un wu, wu ro m-con.

²⁹ Ur-kom, yatt-wu take yage un wur-o wu á, amba wu ro un m-was un o ne ur-bon ne. Kang-o gaan, **Kiristi** ro un con un yan-dor ye un wu.

³⁰ Wu waste un na ne remen na dok-to un wur-o un wu to.

³¹ Bo to ro gense un Ma-to Shir à, "Net a yage inu un wu, un tato-o un wu ne, wu momsute ne'a un wu o-wur, nen yoor-mo un ye, yea warag wur-o gaan."†

³² Caari-to ut-ma ro wuke kane. Me men dek to un essente-de un **Kiristi** un hun-ne yan-dor ne.

³³ Kap un kaane ne, ka ma-to rem no to kap. Yage ko wu ke campo-wu cunut ne'a un wu, bo wu ro un conu un hi un de un wu à. Ne'a ne, komo wu 'ye campo un wu ut-gos.

Bɔr-ʊs cind

She'et-de un yakar, tat-ne, un in-ne ne

¹ No yakar nome no inu no un tat-ne no ne o-dorotte. Kaane depe no nom remen no ye ma Wan-Koyan ye.*

² **Karamsa**-o ur-takan o a mosse un swooru o-nu ne à zeeg, "Ya tato ru, un inu ru ne m-sek,

³ remen o hogute sok-mo un yo wo m-nom à, komo hoog-m ru nomut m-seeb o-dak."†

⁴ Tat-ne, no jar no nome yakar no o-susok bo ye he nom us-ryaab á. Amba kute yakar ru bo ye he m-bo'ose us-nap à, un yoos-de un ma-ut Wan-Koyan.‡

Guw-ne un yan-hur-to un ye ne

⁵ Guw-ne, nome no yan-hur-ut no ye un ka dak-o o-dorotte, no 'ye ye m-sek, no gyer ye. Nom no kaane un hur-ur gaan. Nom no ye o-dorotte, bo no un nome un **Kiristi** o-dorotte à.

⁶ No nom saw-to un gwot-o un yish cot remen ye bumut no á. Amba nome no ye o-dorotte sa o zee **Kiristi**, no m-nome, nom no yo Shir cone à un hur-ur gaan.

⁷ Nom no senge-mo un guw-m no un hur-ur gaan, untun Wan-Koyan no m-nome m-guw, yanze hun-ne cot á.

⁸ Baks no unze Wan-Koyan a 'ye ko wu ke net-wu ur-'yons un myet rem-se ur-bon se wu nome à, ko ko-guw-wu ro ko ko-guw á.§

⁹ No ya-o-hur-ye un guw-ne, gwot no guw-ne no komo bo depe à. No 'ya ye o-gyer á. Nap no unze myet no un ye ne ro un Wan-Koyan ne n-Ton o-shir, komo wu rott m-koos á.*

A dek no kap saw-to ur-gun to Shir

¹⁰ Ur-buste, tor no un Wan-Koyan Yeso un ko o ke da-o, wu doote kukt-o no m-'wons n-me 'wons-mo un beeb-de un wu.

¹¹ Cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à, remen no kwangute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Nom no kaane taase wu hoks no m-raks.

† **Bɔr-ʊs taan:31 5:31** Hyen komo: Taka 2:24. * **Bɔr-ʊs cind:1 6:1** Hyen komo: Koro 3:20. † **Bɔr-ʊs cind:3 6:2-3** Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. ‡ **Bɔr-ʊs cind:4 6:4** Hyen komo: Koro 3:21. § **Bɔr-ʊs cind:8 6:5-8** Hyen komo: Koro 3:22-25. * **Bɔr-ʊs cind:9 6:9** Hyen komo: Koro 4:1; Kara 10:17; Koro 3:25.

12 Mɛ ɔn zɛɛ kaane remen gun-ur na de ɔn hun-ne de á. Amba dum-mo atɛ ɔn yan-dak-ye rim-ye ne ɔn myet gwomo-ne ye ɔn **ya-ut-kot** ye ro be-to ro n-ton à. Komo ye ro ut-gwomo ɔn ka dak-o o-comb o.

13 Remen kaane, cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à. Nom no kaane remen da-o ka ho-ur yo-de de woone no hokste m-es eso. Da-o no komse nom no ko yo ke rii-yo, a 'wos no eso.

14 Kaane zongu no ur-gun! No kum nip-o Shir o waktu no untun o-hap yo no gage ɔn byon-us no à. Yage kashi ur-she'et warag be-ur no untun matuku-de o-kwom de ur-gun de he m-hok ɔn wur-ut no à.†

15 Zonge-to ɔn ko'ot ɔn **Ma-to m-Rerem**, to ro m-rwo ɔn hun-ne m-she'et she'et-de ɔn gwugwu-mo ur-hur ɔn Shir ne. Toa warag untun ut-ka'ante ɔn na-us no.‡

16 Myet ɔn kaane ne, yage sher-mo waragtu no o-tum o no he m-bop à, no hokte hi ɔn no, remen no senet eer-ye o-ra ye ɔn ka **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ut-kot** wu.

17 Ka nap-se unze Shir guug na be-de m-mar, ya se ro untun toob-o ur-gun, o no he m-cop à. Ship no Ma-to Shir n-me hur-ut no. Ya to ro untun magay-o **Kukt-o Shir** ya'asu na to guut na à.§

18 Ko de ke ho-de no nom us-kon ɔn beeb-de ɔn **Kukt-o Shir** ɔn ko yo ke rii-yo no m-nom à. Sengu no kon-se Shir ɔn rii-yo no o-hoob à. Kon no ko o ke da-o, bo **Kukt-o Shir** kutu no à. No gyept yish á, senge no kon-se Shir remen hun-ne ye Shir myet.

19 Kon no rem re bo Shir he me m-'ya kashi ut-ma à, bo um he m-ko'ot ɔn **Ma-to m-Rerem** ba o-gyer à, bo um he rure ɔn hun-ne ma-to o-nip to ro wukuse n-me ɔn **Ma-to m-Rerem** à.

20 Mɛ ke'o m-moka, myet ɔn kaane ne me m-ko'ot ɔn **Ma-to m-Rerem**, me wan-tom **Kiristi** wu. Kon no rem re bo Shir he me m-'ya ɔn jaab um ko'ote **Ma-to m-Rerem**, bo depe à.

Gas-de ur-buste

21 Um conog no nep rew-m re ɔn yo me m-nom ne à. Tikokos, wua ruru no myet ma-ut re. Wu ro heno na wu a m-con à. Wu nomote Wan-Koyan m-guw ɔn hur-ur gaan.*

22 Mɛ ɔn tombe wu be-ur no remen wu rurutu no bo te ro à, wu do no komo jaab-o ut-men.†

23 Or re ne, me ɔn kon-se Shir Tato na ɔn Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ne, ye 'ye no gwugwu-mo ur-hur. Komo ye ru no m-was ɔn or no ne, no senge m-she'et ne, be-ur **Kiristi**.

24 Yar-mo Shir nom be-de ɔn myet ye ro m-con ɔn Wan-Koyan Yeso **Kiristi** con-mo ɔn ba m-ta à.

† **Bor-ɔs cind:14 6:14** Hyen komo: Isha 11:5; 59:17. ‡ **Bor-ɔs cind:15 6:15** Hyen komo: Isha 52:7. § **Bor-ɔs cind:17 6:17** Hyen komo: Isha 59:17. * **Bor-ɔs cind:21 6:21** Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. † **Bor-ɔs cind:22 6:21-22** Hyen komo: Koro 4:7-8.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Piripi

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Rem-ɔs Burus se un hi un de un wu 1:12-26

M-hoog n-me un Kiristi 1:27—2:18

Zonge-ut Burus rem Timoti ne un Eparaditus 2:19-30

Ur-kewes un ma-to un ya-ut-yage o-darem ne 3:1—4:9

Burus un nay un wu ne wu un bo-o o-Piripi 4:10-20

Ur-kom 4:21-23

Ur-gas

¹ Me, Burus un **Timoti** ne yan-guw-m Yeso **Kiristi**,* ro no m-gas, kap no ye ro n-me un bo-o o-Piripi à, ye gokse Yeso **Kiristi** à. Komo te m-gas un yan-gut-de un **yan-dor Yeso**, un yan-m-senge ne.†

² Me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Bom un Shir un kon-se Shir ne

³ Ko o ke da-o um nome us-barag un no ne, me un bom un Shir rem no.

⁴ Da-o um nome us-kon be-de Shir rem no à, zak-o ro me m-re myet.

⁵ Bo un ka ho-de no gokse ma-ut Yeso à, no sengu te m-mosse ut-hi un me ne, un ko'ote un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to ne, har m-moka.

⁶ Um nepse Shir wu takne nom un rii-yo ur-bon un n-me un hur-ut no à, wua senge m-nom har wu komot kap, da-o Yeso **Kiristi**, muune be-ur na komo à.

⁷ Komo hond hond o um hoge bo um hoge un no ne à, o rwo'e mettu no m-hwo ur-keer, remen no ro un mosse ut-hi un me ne, un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir ya'su me m-rur à. Da-o um ro ke'o à, no mossute ut-hi. Komo da-o um ro be-de un yan-piish ut-ma à, um shereg o-nip un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to un kute un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to nip-to.

⁸ Um waste un no ne deen, hyange bo **Kiristi**, Yeso wasse deen un no ne à. Shir nepse ma-ut re nip-o.

⁹ Yo ka yo me us-kon be-de Shir rem no, remen no sengu te m-was un or no ne arge bo no nome n-ga à. Me us-kon no bo'ose us-nap se Shir us-weer ne,

¹⁰ komo nqa hoks m-daag yo jiishe à un be-de yo ur-bon un yo ba ur-bon ne. Komo no waragte kashi un hun-ne, no nom rii-yo hun-ne hette no m-pyap á, har da-o **Kiristi**, muune à.

¹¹ Um konog bo hoog-m no un hur-ur no ne he m-do m-kashi à, un beeb-ur Yeso **Kiristi**, kap yo ka yo me us-kon remen da-o hun-ne nape unze no us-barag no nom kaane, yea 'ye Shir m-sek, ye bum wu.

Ke-et-m re doog ko'ot

un ka Ma-to m-Rerem to

¹² Or re ne, yan-dor, um conog no nep rii-yo nomu me à un ka ho-to, yo zwop ka **Ma-to m-Rerem** to á, amba hun-ne deen gokste ma-ut Yeso.

¹³ Ke-et-m re rwo'og karma-ne, ye ro ur-'er de un den-o ut-gwomo à, un ye ken ye ne kane m-nap unze me wan-dore un Yeso **Kiristi** wu.‡

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 16:12. ‡ **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 28:30.

14 Remen ke'et-m re, rwo'og yan-dor Yeso deen bo'osute un jaab-o ut-men. Komo ye doste o-gyer un rwo'or un Ma-to Shir.

15-17 Nip-o, ye ken ye ro m-ko'ot un ma-ut **Kiristi**, remen ye ro ur-shoob. Ye ko'ote ma-ut Yeso un con-mo ur-hur, ye ro m-con um su ur-koob ke'o à. Amba ye ken ye ko'otte ma-ut **Kiristi**, un hur-ur gaan, ye ka, ye ro m-ko'ot remen ye conog me, komo ye nepste Shir rwo'og me kaane a kutute hun-ne unze ka **Ma-to m-Rerem** to nip-o.

18 Ko m-was! Me o-zak remen kaane ko yo ke cow-yo, hun-ne hoge ma-ut **Kiristi**. Ko ye ken ye ko'ot un hur-ut yoor, ko ye ken ye ko'ot un hur-ur gaan, um hogute o-zak, remen hun-ne hogute ma-ut **Kiristi**.

Komo man nom o-zak,

19 um nepse a ho'osu me remen kon-ɛs no be-de Shir, komo un gwu ne o rwuune be-de un Kukt-o Yeso **Kiristi** à.

20 Duw-de un con-m re un saktore ne um re ur-ho ba m'e un senge-mo Shir ko o ke da-o, um kum beeb-de us-rwun, remen m-moka un ko o ke da-o ne, **Kiristi** wua hoge me un sek-mo un wu, ko um nom hoog, ko um mer.

21 Hoog-m re ro myet be-ut **Kiristi**, me ro un hoog ne, me mere, komo jiiشته be un de.

22 Man hoks o ka m-nap yo m-daag á. Urege me un hoog ne, man senge senge-mo m-nom un rii-yo depe à.

23 Hur-ur un de wongute be-ut yoor. Um conog deen um mer um waragte be-ur **Kiristi** jiiشته me kaane.

24 Amba me ro kane be-ur no un hoog ne jiiشته rem no.

25 Um nepse jiiشته ur-bon rem no me ro un hoog ne, man she'et un no ne, a doto no ha co, komo no nom o-zak, no sher be-de Shir,

26 remen me ro be un no ne komo noa kum 'wons-mo un bop un Shir o-zak ne un dore un Yeso **Kiristi** ne, komo no nom us-ses rem re.

27 M-moka rii-yo jiiشته à, nom no bo **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**, cone à, ko um habe m-hyen no, ko me habe á, man hoge no eks m-'wons ne, kang-o gaan, komo cow-o gaan no ine eso remen ye cone naas un ka **Ma-to m-Rerem** to à.

28 No hoge gyer-o un yan-yage-ut no á. Es no m-'wons ne ko o ke da-o. Nom un kaane, noa kute ye unze Shir a saburse ye. Amba wua gu no remen Shir no a deet no n-ton.

29 Um zeeg yo ka, remen Shir ya'ag no da-o un goks un ma-ut **Kiristi**, komo Shir ya'ag no o-da no su ur-koob un wu ne.

30 M-moka no un swo ur-koob, bo um swoo n-ga à, komo no hyanag un hi un no. Komo m-moka no hogute unze har m-moka me un senge-mo un swoo un ka koob-de ke'o.Š

Bor-ɛs yoor

Ma un gwugwer-mo hi-ur Yeso

1 Remen **Kiristi**, ya'ag no jaab-o ut-men, komo wu hamat no, remen no un morge-de ur-bon un **Kukt-o Shir** ne, komo un hoge 'won-ur or un no ne, Yeso ro ur-'won ne, wu conog no komo.

2-4 Barag-ɛs no us-gaan, con-m gaan, komo hur-ur gaan. No nom con-to ur-hi á, ko us-ses. Amba ess no ur-hi gwergwer un or no ne. No gwot no jiiشته net á, amba gwot no unze a jiiشته no. Gwot no or no ne, ba hi un no cot á. No nome yo ka, zak-o a ho me:

5 Barag-ɛs no nom untun se ma Yeso **Kiristi**, kaane:

6 Ya wu ro gaan un Shir ne,

- amba wu dek hi un de un wu hond hond un Shir ne á.
- 7 Amba wu muute hi un de un wu hwaa,
wu warguru ko-guw untun net.
- Komo bo wu haante à, un wur-o un net,
8 wu gweregsuru hi-de un wu.
- Komo wu nomuru o-dorotte o woote wu m-mar à,
n-ton o-kan.
- 9 Remen wu nomog kaane, Shir jakste wu
un be-de jiishe à,
wu sagburu wu ut-gwomo to jiishe
ko to ke gwomo-to à.
- 10 Shir un nom kaane, remen ko se ke rwun-se a kwukt,
se 'ye Yeso m-sek,
ko n-ton, ko n-dak, ko ne n-me o-dak.
- 11 Ko wu ke ne a zee,
"Yeso **Kiristi** ro Wan-Koyan,"
nom un kaane, a hante m-seps be-de Shir Tato na.*

M-cecas untun yege-regen

- 12 Or re ne, yan-dor, ma no Yeso, dorotte-o no ro m-nom da-o um ro be-ur no à. Um conog m-moka dorotte-o no jiish o n-ga. She'et no kaane, remen no ye'et Shir ut-gos, un gyer-o un wu remen wu guug no.
- 13 Remen Shir ro un senge-m un no ne, no cun m-nom ne, komo noa hoks m-nom rii-yo wu cone no nom à.
- 14 Nom no ko yo ke rii-yo ba us-cenene, ko sune-mo ut-ma.
- 15 Bo hur-ut no he ut-pus to, ba ut-reeb, no warag kashi un yakar-ye Shir n-tete o un yan-hur-ut rim-to un kaane ya hyen no m-cecas ne untun yege-regen kyarkyar n-te o-comb.†
- 16 No ko'ot ka ma-to ro un 'ya m-hoog à, remen um nomot us-ses rem no, um nept senge-m re ja m-ho á, un ho-de **Kiristi**, he m-muun à.
- 17 Amba ko a duus me untun rii-yo m-swō yo ur-seke un guw-mo ro m-rwuun ne be-de un sher-m no à, me m-hoge m-rerem o-zak ne un no kap.
- 18 Un remen kaane no ma nom no o-zak un me ne.

Timoti un Eparaditus ne

- 19 Me o-sakto unze Wan-Koyan Yeso a toso me m-tombe **Timoti** ba un naas o-da be-ur no, remen wu ye'et me jaab-o ut-men, da-o wu waktune komo wu ruru me rii-yo ur-bon yo no m-nom à.
- 20 Yatt-wu arge wu kanē be un de á, wu conu no untun **Timoti** á. Hur-de un wu ro co co be-ur no.
- 21 Um zeeg yo ka remen ko wu ke wu conog hi un de un wu, hur-de un ye ro co co be-ur Yeso **Kiristi** á.
- 22 Amba no nepste **Timoti** kutute hun-ne unze wu bo'oste. Bo wa ro un nom m-senge un tato un wu ne à, wu ko'ote ka **Ma-to m-Rerem** to un me ne.
- 23 Me o-sakto, man tombe wu, da-o um nape be-de um ro à.
- 24 Um nepste un hur un de, o ka: Wan-Koyan a gu me komo man habe be-ur no ba un naas o-da.
- 25 Amba um waksute hur un de, ur-takan, man tombe or re wan-dor, Eparaditus, wu waragbe be-ur no. Wu nomog m-senge un me ne, un rwor un ka **Ma-to m-Rerem**

* **Bor-us yoor:11 2:10-11** Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). † **Bor-us yoor:15 2:15** Hyen komo: Kara 32:5.

to. Komo wu rangute un me ne be-de yan-yage-to un Ma-to Shir. No tomonte wu rem no, komo wu haante, wu guug me un yo um cone à.

²⁶⁻²⁷ No hogute unze wu piishe á, har wu ba'aste m-mar. Bo wu nape unze no hogute wu piishe á, hur-de un wu nassute. Wu con no naas ur-hur remen wu á. Man tombe wu remen hur-ur no gwurute. O-nip, wu ro piishe á. Amba Shir wu yage wu meret á, Shir muuntute wu kerker. Ba wu Shir kute ur-'won cot á, amba un me ne. Wu con me um kum penem-se un men-ut rim-to, komo un do o un yo um rotte á

²⁸ O hante um tunut deen um tombe wu waragbe be-ur no, remen no hyenet wu, komo no nomot o-zak, komo barag-us re hept.

²⁹ Remen kaane, goksbe no wu o-zak ne un cow-yo Wan-Koyan he m-con no nom à. 'Ya no wu m-sek komo un ye ken ye ne untun wu,

³⁰ remen wu ba'aste m-mar remen senge-m **Kiristi**, un jore un hi-de un wu. Wu un nom yo ka remen wu guut me bo noa hoks me m-nome á, remen no ro kane á.

Bor-us tet

Me sher un senge-m re á

¹ Ko ya nome, or re ne, yan-dor. Yeso um konog Wan-Koyan wu 'ye no o-zak un rii-yo no m-nom à. Man ker un gene un no tomso ne, rii-yo um ro genetú na n-ga á, remen yo he no m-gu be-de yan-raks-ut no.

² Ine no eso un go un ka hun-ne ye ro sa o zee yege-sakra à, ye ro shiishe un men-ut jaas-to à, un ye ro un ceturu ut-wur ne à, ye zee se a koog no, no kumut gwu.

³ Ye ro m-zee ye ro hun-ne ye Shir*, amba na ro hun-ne kashi-ye Shir, remen **Kukt-o Shir** ro na m-gu un bongon-de Shir, komo te shereg un rii-yo **Kiristi**, Yeso nome à. Te us-ses un rii-yo Yeso nome à, a sher un yo a nome a hante á.

⁴ No nepste unze man hoks m-wos ur-be remen rii-to nome untun ur-ko à. Amba me nom á. Urege ye ken ye ro us-ses remen rii untun ur-ko, um conog ye m-kute unze um aragsute ye.

⁵ Ho-ur aeere-de un mat-o re, a koog me, bo Shir rure ya-n-ga-ye à. Me ko-**Isra**-wu, komo un baag-o **Banyamin**. Me ko-Ibra wu zak. Me ko-**Parisa**-wu, remen kaane, me o-dorotte o un **karamsa**-o te, o un **Yahuda**-ne hond hond.†

⁶ Um ya'ag **yan-dor Yeso** ur-koob remen men dor o o-**karamsa** kom-ut yoor. Me m-zee ko net kashi um ro remen me m-dore myet rii-yo **karamsa**-o zee à. Me ku ko o-gaan á.‡

⁷ Ka rii-yo um ro m-zee yo ro me m-gu à, m-moka um nepste myet hwaa-o, remen um nak rii-yo **Kiristi** nome à.

⁸ Komo um nepste ko yo ke rii-yo hwaa-o, nap-us Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan aragte koyan. M-moka um jorete kap ko yo ke rii-yo n-te o-buse, remen um she'ette un **Kiristi** ne, be-ur gaan.

⁹ Komo um nept me kang-o gaan un wu ne, me m-oog un rii-yo ur-bon yo um nome á ko dorotte-o un **karamsa**-o Shir. Amba um shereg be-ur **Kiristi** wu guut me, remen cow-yo Shir hette na muut tete un wu ne à, se a shereg un wu.

¹⁰ Myet yo um cone à, yo ro um nep **Kiristi**, komo um nept beeb-de 'yonse wu un hoog à. Um hokste m-yoos un swo ur-koob un wu ne, um waragte untun wa o-dorotte har o wo m-mar à.

¹¹ Remen kaane, un yo ken cow-yo um nept ine-mo un margan-ne.

Senge-mo m-senge um reet ur-ho à

* **Bor-us tet:3 3:3** hun-ne ye Shir ut-Girik: ya-ur-ko. † **Bor-us tet:5 3:5** Hyen komo: Roma 11:1; Seng 23:6; 26:5.

‡ **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4; 26:9-11.

¹² Me zee um nak ko um reeg ur-ho un kap ka rii-yo á. Komo me zee Shir komoste ma-ut re á. Amba me m-senge deen, um waktute kap yo Yeso **Kiristi**, cone um wakte da-o wu daage me à.

¹³ Or re ne, yan-dor, me zee keeg-yo um ro á, untun wu á. Amba rii gaan um cone m-nom kap: um conog to-to ke me yo aragse à, amba um senge un yo ro co à.

¹⁴ Bo wa-ut-mur ro m-senge, wu reet ur-ho be-de ut-mur à, man ru beeb un de kap remen um reet wan-mur-ut re, remen Shir ru'ut me be-de un keeg ne. Um she'ete n-ton be-de Shir remen **Kiristi**, Yeso ya'ag me ur-ho.

¹⁵ Remen kaane, kap no, ye nape rii-yo no ro m-nom à, noa huu ur-hur un ka rii-yo me ut-ma remen yo à. Komo urege no dek ka rii-yo me m-zee á, Shir a gu no m-ceker hond hond.

¹⁶ Amba a nom no o-dorotte o o-nip o un yo a rege a yoosute à.

¹⁷ Or re ne, yan-dor, mossu no ut-hi un ma-ur Yeso **Kiristi**, bo me m-nom à. Komo no wer ka ye ro ur-she'et un gon ka cow-yo te yoosu no à. §

¹⁸ Remen um russutu no co co n-ga, komo um zee yo yish-m yish, ye ken hun-ne ye ro kon ye ro m-nom un rii-yo kute unze ye ro yan-yage-ut **Kiristi**, wu meret n-ton o-kan à.

¹⁹ Ur-kom, Shir a saburse ye remen ye ro m-nom un rii-yo ye cone à, kut-o un ye ro Shir o un ye, ye ro un nom us-ses da-o ye nome rii-yo depe ye hoge m'e à. Ye shooste hi-de un ye un barag-se gon hun-ne ye 'yare Shir à.

²⁰ Amba na, hur-ur na ro n-Ton un shir komo na ur-'er de un **Wan-Gwu** rwunte reeno Wan-Koyan, Yeso, ka **Kiristi**-wu, wu Shir swore o-nu rem na à.

²¹ Da-o wu muune wua baramse wur-ut na kane n-dak remen a kumut wur-ut pu-to gon o ma un wu o ur-beeb da-o Shir 'yonse wu ut-marimar à. Wua baramse wur-ut na un mure un ka 'wons-mo wu hette garamse un ko yo ke rii-yo à.

Bor-us nass

¹ Or re ne, yan-dor, um waste un no ne, komo me o-sakto m-hyenet no, hakkure no sengu no o-dorotte un Wan-Koyan, no senge m-sheer un wu, no ru me o-zak, un ses-us ne.

Ma-to m-Rerem

² Etutodi un Sinutike no hakkure no yage m-suune un ma-ut no, amba ess no ur-hi be-ur gaan, bo no ro yan-dore un Wan-Koyan à.

³ Wan-yen de, um konog o gu ka ne'a-ne ye, remen ye un Kurement ne, nomog m-senge un me ne, un myet un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne, ye ka, Shir geneg jin-to un ye un takurda-o un hoog-mo ba m-ta.

⁴ Nom no o-zak un Wan-Koyan koyanda, komo me no m-zee zak-o re no.

⁵ Yage myet hun-ne hyen gwugwer-mo ur-hi un no, un kap yo no m-nom à, remen Wan-Koyan roon ba un naas o-da.

⁶ No ho hi un no un barag-se un rii á. Amba ruru no Shir rii-yo no cone à, nom no us-kon un hur-de ur-bongon.

⁷ No senge kaane, Shir a 'ye no gwugwu-mo ur-hur, mo jiiشه napse un net à. Wua dossu no rii-yo rangsu no à, remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**.

⁸ Un to ka ma-to, or re ne, yan-dor, um conog no ess hur-ut no un ko yo ke rii-yo ro: o-nip à, rii-yo depe à, rii-yo ro kashi à, rii-yo ro ba m-kukop à, rii-yo hun-ne he m-was à, yo a he m-rwor **Ma-to m-Rerem** à, rii-yo jiiشه ur-bon à, un rii-yo woo ur-bongon ne à.

⁹ Nɔm nɔ myet yo ɔm yoosu nɔ à, ɔn yo nɔ gɔkse ne à. Kɔ yo nɔ hogɛ be ɔn de à, kɔ yo nɔ hyane me m-nɔm à. Nɔm nɔ gɔn kaane, Shir wa-m-'ya ɔn gwugwu-mɔ ur-hur, wɔa she'et ɔn nɔ ne.

Me ɔr-bongon ɔn yar-m nɔ

¹⁰ ɔr-kom, bɔ nɔ bakse ɔn me ne à, me ɔr-bongon deen be-de Shir. Komo bɔ nɔ hwo me ɔr-hur à, ɔm nepste me ka nɔ ɔt-tɔ á. Amba nɔ kum ɔr-keer nɔ kutute me á.

¹¹ Yanze me nɔ ɔm rure ɔn ka ma-tɔ remen ɔm conog yo ken rii-yo á. ɔm yooste bɔ ɔm he m-sheer ɔn rii-yo ɔm rotte à.

¹² ɔm nepste yo koob-ur rɔ à, komo ɔn yo kwum-o rɔ ne à, ɔm yooste bɔ ɔm he m-sheer ɔn kɔ yo ke rii-yo koru me à, ko me ɔn coog ne kɔ m-mer, ɔm nepste bɔ ɔm he o-zak à, kɔ ɔm rɔ o-kwum ne kɔ da-o ɔr-koob.

¹³ Man hoks m-nɔm ɔn kɔ yo ke rii-yo, remen **Kiristi**, ya'ag me ɔr-beeb.

¹⁴ Myet ɔn kaane ne, me ɔr-bongon bɔ nɔ me m-gu m-moka bɔ me ɔn swo ɔr-koob à.

¹⁵ Nɔ ya-o-Piripi nɔ nepste ɔr-takan yo ɔm he nɔ m-rure à, bɔ ɔm nape yo à. ɔr-takan, da-o nɔ hogɛ **Ma-tɔ m-Rerem** à, tɔ ma Yeso **Kiristi**, wɔ ɔm rwore ma-tɔ ɔn wɔ à, da-o ɔm rwuune ɔm yagne dak-o nɔ o-Makidoniya, yatt **yan-dor Yeso** ye gu me ɔn hwor ne remen yo ɔm cone á, se nɔ cot.

¹⁶ Kɔ da-o ɔm ro'e o-Tasaranika, n-me ɔn dak-o o-Makidoniya, nɔ tomsunte me yar-mɔ ɔn hwor ba o-gaan á, amba o-yoor, da-o ɔm cone gwu à.*†

¹⁷ Ba remen ɔm conog nɔ 'ye me m-yar á, amba ɔm conog nɔ 'ye m-yar remen Shir topote nɔ.

¹⁸ Nap nɔ unze yo nɔ tomnunte me à woonte be ɔn de, komo yo aragte bɔ ɔm cone à, cin da-o Eparaditus hante me ka saw-tɔ nɔ tomonte wɔ à. Ya rɔ sa o zee nɔ ya'ag Shir now-mɔ m-shi'igin, mɔ ɔr-seke, Shir gokste, komo wɔ hogute m-rerem.‡

¹⁹ Komo Shir wɔ me ɔn dor à, wɔa 'ye nɔ myet rii-yo he nɔ m-gu ɔn she'et-ur nɔ à. Wɔa nɔm yo ɔr-hur sak ɔn mok-o ɔn wɔ, o-kwum ne ɔn **Kiristi**, Yeso.

²⁰ Koyanda, a sekemse nɔ Shir, Tato na n-Ton ba ɔr-ma. Shir zee kaane!

Gas-de ɔr-buste

²¹ Gas nɔ bɔ ɔn wɔ gokse wɔ sher ɔn Yeso **Kiristi** à. ɔr re ne, yan-dor, ye rɔ me m-gu kaane à, ye tombute gas-de ɔn ye be-ur nɔ.

²² Kap yan-dor ye Shir, ye rɔ ɔn ka bo-o à, ye rɔ nɔ m-gas ɔn ka guw-ne ye ne, ye rɔ ɔn hur-o ɔn ko-Gwomo **Sisar** à.

²³ Me ɔs-kon be-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wɔ 'ye nɔ ɔr-hɔ kap.

* **Bɔr-ɔs nass:16 4:15-16** Hyen komo: 2Kor 11:9. † **Bɔr-ɔs nass:16 4:16** Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bɔr-ɔs nass:18 4:18** Hyen komo: Rwu 29:18.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korosiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Nom-mo Shir un senge-m Kiristi ne 1:9—2:19

Hog-m pu-mo n-me un Kiristi 2:20—4:6

Ur-kom 4:7-18

¹ Me Burus, me genbe ka takurda-o. Me **wan-Tom YesoKiristi** wu,* remen Shir daagu me um waragte ko-**yan-Tom Yeso**. Me kane un or na ne **Timoti** ko-yan-dor.

² Me no m-tombe un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un **Kiristi** ne. Komo or te ne yan-dor un bo-o o-Korosiya. Shir mustu no ba m-kukop, komo no ro yan-ess ut-ma ye be-de un wu. Um konog unze Shir o-Tato na wu sengu no m-gu, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon us-kon ne

³ Ko o ke da-o te us-kon rem no, te un bom un Shir rem no. Te us-kon be-de Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** à.

⁴ Te bomog Shir rem no remen te hogute ma-to un sher-m no be-ur Yeso **Kiristi**, komo no m-was un kap hun-ne ye Shir ne.

⁵ M-sher m-was ne mo ro m-rwunte dish-o un rii-yo o-kwum yo Shir he no m-bopse yo wu essu no ree n-Ton shir à. No hogusute cin n-ga ne rem-se ur-bon se Shir swore o-nu wua nomo no à. No hogusute ka rem-se da-o hun-ne habe ye ruru no **Ma-to m-Rerem** ma-to o-nip mosse un **Kiristi** ne à.

⁶ Ko kene hun-ne ut-moor ne ro m-hoge un ka **Ma-to m-Rerem** to, komo hun-ne ut-moor ne ro m-warag un yan-dor. Komo ye ro m-nom un rii-yo Shir hette o-zak à. Yo ka yo un kor hond hond bo nome be un no da-o no hoge ka ma-to ur-takan à. Komo no nak o-nip un yar-mo Shir ne, unze Shir ro m-soks un **ba'as-to** un ye shere be-ur **Kiristi** à.

⁷ Epararas wu yoosu no ka ma-to. Wu ro m-nome un **Kiristi** m-guw, komo te wu m-con. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un ess ut-ma. Un suge un te, wu nomte kaane.†

⁸ Wu wu komo ruru te bo **Kukt-o Shir** ya'u no m-was un kap hun-ne ye Shir ne à.

⁹ Remen kaane cin ho-de te hoge ma-ut no to ur-bon à, te yage us-kon rem no á. Ko o ke da-o te us-kon unze Shir kutu no myet rii-yo wu cone no nom à. Te un kon-se Shir wu 'ye no us-weer us-nap ne se un **Kukt-o Shir**.

¹⁰ Te un kon-se Shir unze no she'et, bo depe ka ye dore Wan-Koyan ye she'et à. Komo no senge wu un gwu'urse ur-hur un nom un rii-yo ur-bon ne. Te us-kon komo bo no he m-ma'as un nom un bo un rii-yo ur-bon koyanda à, no nep Shir ur-bon ne.

¹¹ Te komo us-kon be-de Shir wu tor kukt-o no wu 'ye no m-'wons, be-de un do ye un no beeb-de un wu de rotte ur-me'et á. Te us-kon Shir kaane remen no hokste m-joose o-zak m-gaag ut-men ne be-de un swo ur-koob.

¹² Te komo us-kon be-de Shir no senge bongon-de Shir Tato-o na. Wu wu muutu no hun-ne ye un wu, remen no bo'oste kum un ka cim-yo wua 'ye hun-ne ye un wu, ye ro ur-she'et m-cecas à.

¹³ Shir ruutu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, be-de un she'et-de o-comb. M-moka wu rwo'og Wa un wu Yeso wu wu ro m-was deen à, wu nom gwomo-ut na.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Koro 4:12; Pmon 23.

14 Remen Wà un wu, wu hokste nom un yo wu nome à. Kaane Shir rumsu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu sokste **ba'as-ut** na.‡

Kiristi jiishe

15 Yatt-wu ro m-hyan un Shir á, amba da-o Wà un wu barme net à, wu kutute hun-ne Shir. Wu ro un gwomo-to un koyan yo Shir nome à.

16 Un bu-yo ka Wà-wu, Shir nome koyan yo ro n-Ton komo o-dak ne à, myet yo a m-hyan ne komo un yo a m-hyane ne á. Mosse un wu ne a nome hun-ne ye ro ut-gwomo à. Yagunte **yan-tom-ye Shir** un to ken kukt-to ne. Komo koyan un cow-yo un wu a nomte yo, remen koyan yo ye'et wu m-sek.

17 **Wà-wu Shir** ro kon cin ba a un nom ko yo ke rii-yo, komo un wu ne ko yo ke rii-yo neke kang-o gaan.

18 Komo wu, **Kiristi**, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye un wu. Komo wu ro ye m'er. Bq hi-ur ro un gwomo-to o-wur à, wu wu ro takan-de un hoog pu-o remen hun-ne ye un wu. Wu wu Shir takne m'yons da-o wu mare à, komo wua do m-mar á. Remen wu ro ur-takan un koyan.§

19 Remen Shir ye zongse unze ko de **Kiristi** waragte net à, wu ro hond hond un Shir ne un ko yo ke bu-yo.

20 Komo **Kiristi** wu Shir nomte cow-yo m-munte un koyan yo wu nome à, be-de m-hongse un wu ne. Yo ka mossute myet-mo un rii-yo ro n-Ton à un hono o-dak ne. Shir nomog o-cow remen ko yo ke rii-yo ma'aste ba ut-ween un wu ne. Shir nomog yo ka un bu-yo un ya'as un Wà un wu, a wuuste hyo-mo un wu, wu meret n-ton o-kan.*

21 N-ga no ya-o-Korosiya, no ro nomog m-pupa un Shir ne. Barag-us no rwo'og no waragte yan-yage-to Shir, komo no ro m-nom un rii yo-yo.

22 Amba m-moka, Shir hongsite she'et-ur so-de be-ur no un wu ne. Wà un wu waragte net komo wu mer n-ton o-kan. Shir hongsite no bq wu yage **Kiristi** meret rem no à. Wu un nom kaane remen da-o no he m-es un co-o Shir à wua goks no hun-ne ye ba m-kukop ba **ur-ba'as**. Komo yatt-wu he m-zee no nomog rii yo-yo á.

23 Nip-o urege no ma'aste m-sher be-de un **Ma-to m-Rerem**. Se no shereg ur-beeb ne untun hur-o a ma'e n-ton un shi'it-de m-wons à. Taase no yage ko wu ke net-wu wen no hwo o-dish un rii-yo Shir swore o-nu un **Ma-to m-Rerem** to un wu à. No be'esute no hogussute ka ma-to. A russute hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to hono o-dak kap. Komo me Burus un hi un de wan-gaan wu be-de un guw-ne ye Shir ya m-ko'ot un ka ma-to.

Guw-m Burus be-de un yan-dor o Shir

24 M-moka, me o-zak remen koob-de me m-swq rem no à. Un con-m re, men swoon ka koob-de. **Kiristi** conog um su ur-koob remen un wu remen um guut hun-ne ye un wu, **yan-dor Yeso**.

25 Me wan-gaan wu be-de un nome un Shir m-senge remen gwu-o yan-dor kap. Remen Shir un daag me, wu ya'astu me ka senge-mo remen um guut no. Shir tomog me um yoosu no ma-to un wu ut-shishe.

26 Shir wukute ka zonge-to n-ga, wu un nom kaane us-hak deen. Shir 'ya hun-ne us-nap á, amba m-moka upsusse yo ro be-de un hun-ne ye Shir.

27 Shir daagte m-kute hun-ne un wu zonge-to un wu. Ka zonge-to to ro wukute. Shir conog m-gu ka ye ba **Yahuda**-ne á. Wu conog unze **Kiristi** she'et un no ne. Wu conog no ships ka dish-o unze noa kum seps-mo un wu, mo wu swore o-nu à. Te m-rure un kowan kwum-o ro wukusse mosse seps-m **Kiristi** ne à.

‡ **Bqr-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Apis 1:7. § **Bqr-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Apis 1:22-23. * **Bqr-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Apis 2:16.

²⁸ Tɛ kɔ'otɛ ɔn kɔwan wɔ dɔrɛ **Kiristi**. Komo tɛ ɔn yooɛ ɔn kɔwan ɔn myet-o ɔs-wɛɛr nɛ. Yo a ɔnɛ be-de ɔn yooɛ-ur tɛ à yo rɔ, bɔ myet-mɔ ɔn yan-dor yɛ ɔn **Kiristi** he m-ɛs shiisɛ da-o yɛ he m-ɛs ɔn co-o Shir à.

²⁹ Q rwo'e mɛtɛ m-sɛŋɛ mar-m-mar. Komo ɔn nɔmog bɔ ɔn nɔm-m re ɔn nomot ka sɛŋɛ-mɔ be-de ɔn rwo ɔn 'wɔns-mɔ **Kiristi** ya'u mɛ à.

Bor-ɔs yoor

¹ ɔm ɔnɔg nɔ nep gɔn mar-mɔ m-sɛŋɛ mɔ ɔm rotte remen ɔm guut nɔ à, hun-ne yɛ o-Korosiya ɔn yɛ ɔn bɔ-o o-Rawudikiya nɛ, komo ɔn yɛ ken yan-dor yɛ nɛ yɛ wɛtɛ mɛ m-hyan á.

² Mɛ m-nɔm ɔn yo ka remen ɔm dootɛ kukt-o nɔ jaab-o ɔt-mɛn, komo remen was-m ɔr nɔ nɛ dootú nɔ gam-o ɔr-hi. ɔn kaanɛ nɔ he kum ɔn caari-o o-zak o-nip nɛ o hun-ne rotte yɛ nape Ma-tɔ Shir à, remen nɔ nept tɔm-o Shir wukɛ à, wata, **Kiristi** ɔn hi ɔn de ɔn wɔ.

³ **Kiristi**, wɔ wɔ cot he nɔ m-gu nɔ waragɛ ya-ɔs-wɛɛr nɔ nept ka tɔm-o ɔr-bon tɔ, tɔ Shir rwuntɛ m-mɔka cas tɔ rɔ ɔntɔn kashi o-kwum à.

⁴ Mɛ nɔ m-rɔrɛ ɔn yo ka taase wɔ ken wɔ raks nɔ ɔn rɛrɛm-mɔ o-nu.

⁵ Kɔ de nomtɛ mɛ ɔn hi ɔn de mɛ kanɛ mɔsɛ ɔn nɔ nɛ á, amba hur ɔn de rɔ mɔsɛ ɔn nɔ nɛ. Mɛ o-zak deen bɔ ɔm hogɛ nɔ ɛks cak à, komo ɔn gam-o ɔr-hi nɛ. Komo nɔ shɛrɛg be-ur **Kiristi**.

Dor Wan-Koyan hantutɛ hoog-m pu-mɔ

⁶ Nɔ gokstɛ ka tɔm-o ɔnze **Kiristi** Yeso wɔ rɔ Wan-Koyan nɔ. M-mɔka sɛŋɔ nɔ nɔm ɔn yo wɔ ɔnɛ nɔ nɔm à, kɔ o ke da-o cinda nɔ gemtɛ ɔr-hi be-de ɔn wɔ à.

⁷ Sher nɔ geer-ɔs nɔ n-mɛ ɔn **Kiristi**, komo nɔ sɛŋɛ m-dɔ be-de ɔn nap-se ɔn wɔ. Komo sɛŋɔ nɔ m-shɛr ɔr-beeb nɛ be-de ɔn yo hun-ne yooɔ nɔ à mɔsɛ ɔn **Kiristi** nɛ à. Komo nɔ sɛŋɛ bongɔn-de Shir.

⁸ Nɔm nɔ ceen! Taase wɔ ken wɔ raks nɔ, nɔ dɔrɛ bu-yo ɔn wɔ á. Yo yɛ rɔ m-yooɛ à, a nom sa o zee o-nip, amba bɔ-tɔ komo rii-yo o-hwaa. Ka yooɛ-de ɔn tɔr temb ɔn yo hun-ne ɔwɔntɛ à. Yɛ rɔ m-yooɛ ɔn hun-ne, ɔnze yɛ m-dɔrɛ ɔn jor-se ma-hun komo beeb-de kukt-ɔt yɔ-tɔ, ɔn sugɛ-de ɔn yooɛ ɔn hun-ne mɔsɛ ɔn **Kiristi** nɛ.

⁹ Kɔ de nomtɛ **Kiristi** barmutɛ wɔ warag ɔntɔn hun-ne à, wɔ Shir wɔ jip.

¹⁰ Komo a mɔssutɛ nɔ ɔn **Kiristi**, remen kaanɛ nɔ rɔ ɔn koyan nɛ, yo nɔ ɔnɛ à yo o-Kukt. Wɔ wɔ rɔ ɔn gwɔmo-tɔ ɔn koyan yo rɔ ɔt-gwɔmo à.

¹¹ Remen nɔ gamag ɔr-hi be-ur **Kiristi**, ya nɔ rɔ ɔntɔn yɛ a nome ɔr-ko à. Mɛ ɔn zɛɛ kaanɛ remen **Kiristi** dostɛ ba'as-ɔt nɔ. Ba kɔ-de o-wur de á, amba kɔ-de **Kiristi** rɔ m-nɔm à.

¹² Da-o a yo'osɔ nɔ m-hɔ à, kututɛ na ɔnze a jɔk she'et-de ɔn ba'as-ɔt nɔ bɔ a jɔkɛ **Kiristi** à. A 'yonstɔ nɔ bɔ a 'yonɛ **Kiristi** ɔn hoog-m pu-mɔ à. Yo ka ɔn nome remen nɔ shɛrɛg ɔnze Shir yɛ 'yonɛ **Kiristi** ɔn hoog, wɔ rɔ komo ɔn gwɔmo-tɔ ɔn nɔm ɔn kaanɛ nɛ.*

¹³ Nɔ yɛ rɔ **Yahuda**-nɛ á, a ro wongsutɔ nɔ ɔn Shir nɛ remen nɔ jɛkt **karamsa**-o Shir. Nɔ jɛkt **karamsa**-o Shir, komo remen Shir possutɔ nɔ be-de ɔn beeb-de ɔt-ba'as á. Myet ɔn kaanɛ nɛ Shir 'yonstɔ nɔ ɔn hoog-m pu-mɔ nɛ ɔn **Kiristi**, Shir soksutɔ na ba'as-ɔt na kap.†

¹⁴ Shir ɔn nɔm yo ka da-o wɔ sokɛ ka takurda-o a gentɛ ba'as-ɔt na kap à. Shir dostɛ ka takurda-o a gentɛ ba'as-ɔt na à da-o a kame **Kiristi** n-tɔn o-kan har wɔ mer à.‡

* **Bor-ɔs yoor:12 2:12** Hyen komo: Roma 6:4. † **Bor-ɔs yoor:13 2:13** Hyen komo: Apis 2:1-5. ‡ **Bor-ɔs yoor:14 2:14** Hyen komo: Apis 2:15.

15 Ba **ba'as**-ut na Shir sokse cot á amba komo wu jeste gwomo-to un ko-caari-wu un gwomo-to ut-kukt yo-to. Wu kutute kowan cas cas unze wu reeg ye ur-gun un bu-yo **Kiristi** merte n-ton o-kan à.

Dore ut-karamsa o bo'os á

16 No rege net ut-to á, urege wu piishitu no ut-ma to un:

Rii-yo no m-re,

Rii-yo no m-swò,

Hò-to no nom ut-biki á,

Kò ne nom o-zak un reng-o pu-yo, un

Hò-de ur-Wuwe ne á. §

17 No rege ye ut-to á, remen ká **karamsa**-to kap horomte-o. Remen **karamsa**-to to horomte-o un rii-yo ur-bon yo o-nip yo rwoone à. Komo **Kiristi** un hi un de un wu rò ka nip-o.

18 Remen kaane no yage yan-gwegwer-mò ur-hi mò ut-bò, un yan-kwukte un **yan-tom-ye Shir** ne gaktu no nom bò ye rò m-nom á. No dore yoos-de un ye no he de kumu un yar-mò Shir essu no á. Gon ka hun-ne ye ro m-zee ye jishte kowan un nap un Shir remen ye hyanag ut-hyangan. Weer-se un wu kap se un hur-de un wu se, komo se rò wu m-rwò us-ses. Amba o-nip wu rott cow-yo un nom us-ses á.

19 Wu yagusute dor-o un yoos-de o-nip mosse un **Kiristi** ne, wu rò hi-de o-wur à. Bò hi-ur rò m-kute o-wur o-cow à, kaane **Kiristi** rò m-kute un hun-ne ye un wu o-cow, remen ye gemet ur-hi be-ur gaan bò rwò-us rò m-bop o-wur à. Komo o bo'ose bò Shir cone à.*

Hog-m pu-mò n-me un Wan-Koyan

20 Bò rem-se ma-hun no merse n-me un **Kiristi** à, m-moka beeb-de un hono o-dak, a garamse no á. ¿Remen yan o notte un nome un ka **karamsa**-to o-dorotte sa o zee hono o-dak o rò no m-garamse?

21 Ka ye rò no m-yoose un ka **karamsa**-to à, rò no m-zee, “Wò jar o-jar o ci gon ka rii-yo á! Wò jar o-jar o rek gon ka rii-yo m-re yo á! Wò jar o-jar o bup gon ka rii-yo á!”

22 Gon ka **karamsa**-to rò untun rem-se rò m-gos á. A komse un to ne a argu to mjore. Nom mò un net-mò, mò un rwuun un yoos-de un net. No nome gon ka rem-se o-dorotte á.

23 Un yish-ye un hun-ne, gon ka **karamsa**-to rò un sha-mò us-nap ne, to rò m-hante m-senge deen un gwugwer-mò ur-hi ne a kutute hun-ne unze ye torog be-de Shir. Har ye rò un reese un wur-to un ye ur-koob. Ye rò m-zee kò Shir a hoge o-zak. Amba o-nip ka **karamsa**-to rott de ken beeb-de to hette gu un hun-ne ye gamsute wur-to un ye á.

Bqr-ús tet

She'et-de un ba m-kukop

1 Remen Shir ya'ag no hog-m pu-mò sa o zee a un 'yons no un **Kiristi** ne à, remen kaane sengu no hoob un ka rii-yo rò n-Ton shir à. Tu no yish be-de **Kiristi** rò tara à be-de jishe m-sekemse à un kom-o ur-re de Shir.*

2 Remen kaane, sengu no barag-se un rem-se rò n-Ton shir à. No nom barag-se un ka rem-us yo-se se un kane un o-dak á.

3 No nom barag-se un ka rem-se un hono o-dak se á, remen no mereste un se, hog-m no m-moka mò rò wukusse be-ur **Kiristi** be-de Shir.

§ **Bqr-ús yoor:16 2:16** Hyen komo: Roma 14:1-6.

* **Bqr-ús yoor:19 2:19** Hyen komo: Apis 4:16.

* **Bqr-ús tet:1 3:1** Hyen komo: Bng 110:1.

⁴ Da-o **Kiristi**, wu ya'u nò hoog à, wu muune un ka da-o, noa es un wu ne nò kum seps-mò un wu.

⁵ Remen kaane yagu nò nom un rem-se ba ur-bon, se mosse un she'et-de ma-hun ne à. Nò nom rem-se o-ás á, kò ne she'et-de un yish o-yoor á. Taase nò nom suub-o un morogse us-rem un gop-de un rem-us yo-se ne. Nò nome kaane, nò waragte o ka kwukte un ka rem-se.

⁶ Remen hun-ne ye rò m-nom un ka rem-us yo-se se à, Shir a 'ye ye ur-koob deen remen koob-de o-dorotte.

⁷ Gon ka rem-se nò ro m-nom n-ga da-o nò ro ur-she'et un bu-yo ma-hun à.

⁸ Amba m-moka taase nò nom gon ka rem-se komo á. Taase nò nom us-ryaab á. Yagu nò naas un hun-ne ut-men un gon rii-yo nò m-nom kò m-zee à. Taase nò rwuunte gom-ut yo-to.

⁹ Tomso ne, nò yage nome un or nò ne ut-bo cinda nò yagusute 'wutum-to un rii-to nò ro m-nom à. Nom nò kaane remen nò kus bo nò ro n-ga cin ba nò un gokste **Kiristi** á.†

¹⁰ Shir muutu nò hun-ne pu-ye komo wu rò nò m-jamas remen nò waragte untun wu, remen nò nept wu o-nip.‡

¹¹ Remen Shir muutu nò hun-ne pu-ye m-moka koos-m mò kus á. Un ko-**Yahuda**, un wu rò ko-**Yahuda** á, myet gaan-to. Kò a koog net, kò a kò wu á, myet gaan-to. Koos-m mò kus á, kò ko-hamat kò ko-yan-ba-us-weer ne, kò ne ko-guw, kò ne wu rò ko-guw á. **Kiristi** wu jiishe koyan, wu wu rò tomso ne n-me un hun-ne ye un wu myet.

¹² Shir daagu nò remen nò waragte kashi hun-ne ye un wu remen wu rò nò m-was. Remen kaane sengu nò hoge 'won-ur or nò ne, nò un 'ya m-yar, nò nom gwugwer-mò ur-hi, nò zee se ye ken ye nomog rii-yo nò cone á. Hongsu nò bo depe à nò dungune.

¹³ 'Mò nò ur-hur un **ba'as**-ut or nò ne. Urege wu ken wu n-me nò nomote wu ken wu **ur-ba'as**, nò sokse wu. Hyange bo Wan-Koyan soksu nò **ba'as**-ut nò à, kaane tomso nò he sokse un or nò ne.§*

¹⁴ Yo arge yo ka ma à, was nò or nò ne. Remen nò wasse or nò ne, noa she'et nò gem ur-hi be-ur gaan.

¹⁵ Yage she'et-de un ba ut-ween de **Kiristi** yoosu nò à, de doruttu nò bo nò cone à. Nom nò yo ka remen Shir daagu nò, nò she'ete nò nom m-senge be-ur gaan ba ut-ween untun wur-o gaan. Nò senge bongon-de Shir un kò o ke da-o.

¹⁶ Yage ma-ut **Kiristi** to she'ete n-me un hur-ut nò kò o ke da-o, to reet hi-de un yo nò m-nom à un yo nò us-barag ne à. Nom nò yo ka be-de un yoose un or nò ne us-weer ne, nò un or nò ne myet ut-ma weer-us-weer. Tomso ne, nò un hu un Sep-to ur-Bongon to Shir, komo nò hu'e ut-sep, ut-dum ne to mosse **Kiristi** remen nò kutute Shir unze hur-ut nò ya'ase wu ur-bongon.

¹⁷ Myet bo un rii-yo nò m-zee un yo nò m-nom ne à, nom nò yo n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. Nò senge bongon-de Shir o-Tato un bu-yo un Wan-Koyan Yeso.†

Kashi-ur she'et-de un yan-dor Yeso

¹⁸ Nò ne'a-ne ye ut-ge, nome nò campo nò ne o-dorotte, remen yo yo depe yan-dor-ye un Wan-Koyan ye nom.‡

¹⁹ Nò campo-ne, nò was un ne'a nò ne. Was nò ye nò kutu ye ut-gagar á.§

²⁰ Nò yakar, nome nò inu nò un tat-ne nò ne o-dorotte un kò yo ke rii-yo nò m-nom à. Remen kaane Wan-Koyan cone nò nom.*

† **Bqr-qs tet:9 3:9** Hyen komo: Apis 4:22. ‡ **Bqr-qs tet:10 3:10** Hyen komo: Apis 4:24; Taka 1:26. § **Bqr-qs tet:13 3:12-13** Hyen komo: Apis 4:2. * **Bqr-qs tet:13 3:13** Hyen komo: Apis 4:32. † **Bqr-qs tet:17 3:16-17** Hyen komo: Apis 5:19-20. ‡ **Bqr-qs tet:18 3:18** Hyen komo: Apis 5:22; 1Bit 3:1. § **Bqr-qs tet:19 3:19** Hyen komo: Apis 5:25; 1Bit 3:7. * **Bqr-qs tet:20 3:20** Hyen komo: Apis 6:1.

²¹ Nò tat-ne, nò su'e yakar nò á, un kò yo ke rii rek-yo yo ye nome yo ba ur-bon á, taasú ye ruut ur-hur be-ur nò. Nò nome ye kaane ye nom us-ryaab ye yage nom un yo depe à.†

²² Nò guw-ne, nò nom o-dorotte o un yan-hur-ut nò ye un hono o-dak, un kò yo ke rii-yo yo nò m-nom à. Taase nò nom senge-mò un hyan-o un yish, untun yan-hoob-o ur-jin be-de un hun-ne, un suge-de un kaane nom nò senge-m nò hur-ur gaan, remen nò m-'ya un Wan-Koyan m-sek.

²³ Myet-mò un rii-yo nò m-nom à, nom nò yo zak-o-zak un hur-ut nò, untun ye rò m-nome un Wan-Koyan m-senge à. Ba ye rò m-senge remen net á.

²⁴ Nom nò kaane, nò nep ha unze Wan-Koyan Yeso a top nò. Remen kaane, nom nò senge-m nò ur-bon ne. Wu 'ye nò rem-se ur-bon se wu esse hun-ne ye un wu à. Baks nò unze **Kiristi** wu rò Wan-Koyan nò wu nò m-nome m-guw à.

²⁵ Urege wu ken wu be-ur nò rò un nom un rii-yo ba ur-bon, Shir a 'ye wu ur-koob bò wu cone à. Remen koos-mò ur-hi rò kon be-de Shir á.‡§

Bor-qs nass

¹ Nò ya-ut-hur, bop nò guw nò ne ur-bon ne. Nò nomo ye rii-yo depe à. Baks nò, nò ma nò un nome un Wa-o-Hur m-guw n-Ton shir.*

Se ken karamsa se

² Sengu nò us-kon be-de Shir koyanda. Da-o nò us-kon à, sengu nò ur-'er ur-bongon ne.

³ Nò baks te tomso ne da-o nò ro us-kon. Kon nò unze Shir tekse te cow-yo un ko'ot un ma-to un wu à, remen te ko'otute hun-ne ka ma-to mosse un **Kiristi** ne, ka ma-to to Shir wuke n-ga à. Remen um ko'otte ka ma-to o rwo'e mette ke'o.

⁴ Kon nò rem re, bò um he m-senge m-ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to cas cas à, bò depe um nom à.

⁵ Da-o nò ro mosse un hun-ne ne ye shere be-ur Yeso á, rwo nò us-weer be-de un rii-yo nò he m-nom à. Nò nom yo bò nò he hoks m-nom à un da-o nò kume à.†

⁶ Nomo nò ye ut-ma gwer-gwer, remen ye hogute rerem-mò un regen nò ut-to un yo nò m-zee à. Da-o nò m-rwor à, nom nò ceen remen nò nept bò depe nò shes wu à weer-us-weer.

Gas-de ur-kom

⁷ Tikokos a ruru nò yo koru me kane à. Wu or na wu ko-yan-dor-wu me m-was un wu ne deen à. Wu ko-yan-ess ut-ma be-ur Wan-Koyan komo wu rò m-nome un Wan-Koyan m-guw mosse un me ne.‡

⁸ Yo rwo'e, um tombute wu be-ur nò, wu hyen nò à, remen nò nept o bò te rò à. Tomso ne, wu dootú nò jaab-o ut-men un sher-m nò.§

⁹ Wu robe mosse un Onesimus ne. Onesimus or na wu ko-yan-dor komo, ko-yan-ess ut-ma ko-yan-bo-o nò wu, te m-was un wu ne. Yoor-mò un ye a ruru nò koyan yo koru te kane à.*

¹⁰ Aristarkus, wu rò mosse un me ne kane ke'o à, wu zee um gas nò. Kaane komo Markus wu rò heno† Barnabas à wu ma wu zee um gas nò. (Um nomsutu nò ma-ut Markus remen kaane nò nepste yo m-nom, da-o wu wobe be-ur nò, goks nò wu kom-ut yoor.)‡

† **Bqr-qs tet:21 3:21** Hyen komo: Apis 6:4. ‡ **Bqr-qs tet:25 3:22-25** Hyen komo: Apis 6:5-8. § **Bqr-qs tet:25 3:25** Hyen komo: Kara 10:17; Apis 6:9. * **Bqr-qs nass:1 4:1** Hyen komo: Apis 6:9. † **Bqr-qs nass:5 4:5** Hyen komo: Apis 5:16. ‡ **Bqr-qs nass:7 4:7** Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. § **Bqr-qs nass:8 4:7-8** Hyen komo: Apis 6:21-22. * **Bqr-qs nass:9 4:9** Hyen komo: Pmon 10-12. † **Bqr-qs nass:10 4:10** Tato Markus ne un tato Barnabas ne, tato-o gaan mate ye. ‡ **Bqr-qs nass:10 4:10** Hyen komo: Seng 19:29; 27:2; Pmon 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39.

¹¹ Yeso, wu a m-aag Justus à, rọ nọ m-gas eb un wu ne. Ka hun-ne tet-ye cot ye rọ **Yahuda**-ne ye shere kane à. Ye rọ m-senge un me ne ye rurut **Ma-to m-Rerem** mosse un gwomo-to Shir ne. Ye dootu me jaab-o ut-men deen.

¹² Komo Epararas, ko-yan-bo-o nọ rọ nọ m-gas. Wu ko-yan-guw-m **Kiristi** Yeso wu. Wu rọ us-kon be-de Shir deen kọ o ke da-o rem nọ, untun net-wu wu rọ ut-mur à. Wu rọ us-kon bo nọ he m-ha co nọ es cak un beeb-de o-Kukt à, komo nọ nom yo Shir cone nọ nom à. §

¹³ Um hyenesse hon un koob-de wu swọ rem nọ à, komo un yan-dor ne n-me un bo-to o-Rawudikiya, o-Hiriporis ne.

¹⁴ Ruka, ko-ya-us-baat, nay te, wu te m-was à, wu rọ nọ m-gas, kaane tomso ne Dimas.*

¹⁵ Nọ gassu me myet-mo un or na ne yan-dor ye rọ un bo-o o-Rawudikiya à. Gassu me nọ ka ne'a-wu Nimpa mosse un hun-ne yan-dor ne ye rọ m-morge un hur-o un wu à.

¹⁶ A komsu nọ karante un ka takurda-o um genbu nọ à, nọ heete hun-ne yan-dor ye rọ o-Rawudikiya, remen ye karantute o. Nọ tomso ne, nọ karante takurda-o um gene yan-dor ye o-Rawudikiya à.

¹⁷ Ruru nọ Arkibus, "Kom ka senge-mo mo Wan-Koyan bobsu wo à."†

¹⁸ Me, Burus, me genbe ka gen-mo ur-buste mo un hi un de um gastu nọ, remen nọ nept unze me genbe ka takurda-o. Baks nọ unze um rọ ke'o, taase to-to ke nọ unze nọ kon Shir rem re. Yar-m **Kiristi** Yeso rọ un nọ ne!

§ **Bqr-qs nass:12 4:12** Hyen komo: Koro 1:7; Pmqn 23. * **Bqr-qs nass:14 4:14** Hyen komo: 2Tim 4:11; Pmqn 24; 2Tim 4:10; Pmqn 24. † **Bqr-qs nass:17 4:17** Hyen komo: Pmqn 2.

Takurda-o Burus aco o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1

Ur-bongon ut-sep ne 1:2—3:13

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de yan-dor 4:1-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 4:13—5:11

Do ye un jaab-o ur-hur o ur-buste 5:12-22

Ur-kom 5:23-28

Burus ro ur-gas

¹ Be un de Burus mosse un Siras* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso** ye un bo-o o-Tasaronika,† ye ro ye Shir, o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.‡

Um konog Shir wu ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Yan-dor un bo-o o-Tasaronika shereg ur-beeb ne

² Koyanda te m-bomu un Shir rem no kap, te no m-tan un kon-ɥs te.

³ Te m-baks un senge-m no ne mo m-sheer un co-o Shir Tato na un senge-mo notte à remen no was hun-ne. Da-o hun-ne ya'u no ur-koob à, no un 'mo ur-hur ne remen no ro o-sakto ne n-me un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁴ Or te ne, te nak unze Shir ro m-was no ne, komo wu daagu no.

⁵ Remen da-o te hantu no **Ma-to m-Rerem** à, ba ut-ma temb á, amba ur-beeb ne. **Kukt-o Shir** o komo dossute no das-mo ur-hur no nept unze yo te rwore à nip-to. No nak gon she'et-de te she'ete n-me un no à remen te guut no.

⁶ No yooste gon she'et un te un de ma Wan-Koyan ne komo, no goksuru Ma-to Shir; **Kukt-o Shir** ye'et no zak-o ur-hur, ko de nomte no swoog ur-koob deen à. §

⁷ Remen un kaane o no waragte rii-yo ur-yoos be-de un hun-ne ye un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne.

⁸ Remen be un no o, hun-ne ye rigimse raag-o no à hoge ma-ut Wan-Koyan to cuwut ko kene un ka raag-o, ba un dak-to o-Makidoniya un o o-Akaya ne o cot á. A nak un sher-m no ne be-de Shir ko kene, ba ma se te rworog á.

⁹ Remen hun-ne un hi un de un ye, ye ro m-rwor bo no goksu te à. Komo un bo no yage m-gir, no waktunte be-de Shir à, remen no nomute Shir wu o-nip un o un hoog ne m-guw.

¹⁰ Ye rurutu te unze m-moka waase no m-muun mo un Wa un wu Yeso o-dish ne un hono o-dak es-mo n-Ton o-shir. Ka Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu he na m-ruut n-me un ka ryaab-se roone à.

Bor-ɥs yoor

Burus baksute ya-o-Tasaronika mosse un hamat-de un wu ne be-to un ye

¹ Or te ne, no nak unze habe-m te be un no, mo ja hwaa á.

* **Bor-o gaan:1 1:1** ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. § **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Seng 17:5-9.

² Kò de nomte te suuste ur-koob o-yo'og ne n-me un bo-o o-Piripi, bo no nape à. Amba un gwu-o un Shir na, te kumug no rure un **Ma-to m-Rerem**, kò de nomte to swoog m-shakt à.*

³ Da-o te konu no m-goks un ka **Ma-to m-Rerem** to à, te rure no ut-bo á, kò a zee te un con m-kum saw-ut no á, kò te con no m-raks á.

⁴ Te ro m-yoose un hun-ne, yo ye cone m-hoge à ba yo te m-rwor temb á. Un hek-o un kaáne, te m-rwor un yo Shir zee te ruru ye à, remen wu ro un m-byarag un kò yo ke rii-yo n-me un barag-ús na wu nep yo a cone à.

⁵ Bò no nape à, ma-ut te ba to un rerem-mo nu to á, komo ba te un yo ken cow-yo ur-gop yo ne wuke á. Shir wu ro te m-su'e.

⁶ Ba te un hoob-o ur-bongon be-de un hun-ne, kò be un no, kò ye ken ye un hon á.

⁷ Bò te ro yan-Tom **Kiristi** à, te roa warag saw-to us-nu be un no. Amba te kutute hun-ne gwugwer-mo ur-hi n-me un no, untun bo inu-o ro un gwot un yakar-ye un wu à.

⁸ Remen te waste un no ne deen, o rwo'e te kotutu no ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir un hon-de un to á, amba te hogute m-rerem mo un ya'as un hoog-m te rem no, remen no cowog te ur-hur deen.

⁹ Or te ne, baks no un senge-m te ne un range-o te ne o te range à. Te nomog m-senge m-how m-tet ne taase te ru'e ko-wan us-nu, da-o te ko'ote no ka **Ma-to m-Rerem** to, to rwuune be-de Shir à.

¹⁰ No te m-su'e, Shir ma wu ro te m-su'e mosse un gon she'et-de te kutu no yan-dor à. Te she'ette ba m-kukop, un men-ut pus-to ne, ba un be-de m-pyap.

¹¹ Untun bo no nape à, te doruttute kò wu ke be un no bo tato-o ro m-dorutte un yakar-ye un wu à.

¹² Te nak no ut-to, te ya'ag no jaab-o ut-men, te kon no, no she'et she'et-de depe à, de ur-bon un co-o Shir, ka wu agu no n-me un gwomo-to un wu un seps-mo un wu ne à.

*Burus bomog Shir komo ne remen bo
yan-bo-o o-Tasaronika gokse
Ma-to m-Rerem à*

¹³ Remen kaane o tette un bom un Shir koyanda, remen, da-o no gokse Ma-to Shir, to no hoge be un te à, no goks to untun ma-to un net á. Un suge-de un kaane ma, no gokstu to bo to ro à, Ma-to Shir. Ka Ma-to Shir to, to ro m-senge n-me un hur-ur no, no ye shere à.

¹⁴ Or te ne, no yooste be-de yan-dor ye Shir n-me un **Kiristi** Yeso, ye ro n-me un dak-o o-Judiya à. Um zeeg kaane remen no swoog ur-koob be-de un hun-ne ye un dak-o no, untun bo ye swo un kom-to un **Yahuda**-ne à.†

¹⁵ **Yahuda**-ne ye ho Wan-Koyan Yeso un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, ye yenguru te komo. Ye un naas un Shir ut-men deen. Ye ut-yage un kowan ne!‡

¹⁶ Te un ko'ot Ma-to Shir be-de un ye ro **Yahuda**-ne á remen ye kumut gwu. Amba ye ken **Yahuda**-ne conog m-wen un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to. N-te un kaane o yette m-do **ur-ba'as** n-ton **ba'as-to** un ye. Amba ryaab-se Shir be'esute se kergunsute n-te un ye.

*Burus este ur-hur
wu heet o-Tasaronika*

* **Bqr-ús yoor:2 2:2** Hyen komo: Seng 16:19-242:2b Seng 17:1-9. † **Bqr-ús yoor:14 2:14** Hyen komo: Seng 17:5.

‡ **Bqr-ús yoor:15 2:15** Hyen komo: Seng 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12.

17 Amba, ɔr tɛ nɛ, da-ɔ a gaktɔ tɛ m-wongɛ ɔn nɔ nɛ à n-mɛ ɔn ya o-da hiin à, wongɛ-mɔ o-wur yanze 'mɔ ɔr-hur á. Tɛ o-reeb, tɛ m-senge tɛ hyenet nɔ yish-yɛ ka yish-yɛ.

18 Tɛ ɛstɛ ɔr-hur tɛ habɔtɛ be ɔn nɔ ba ɔn das-mɔ ɔr-hur. Mɛ, Burus, ɔm nomog m-senge ɔm habɔtɛ be ɔn nɔ ba o-gaan á, ba o-yoor á, amba **ko-Gwomo-wu ɔn ya-ɔt-kot** wɛnɛg tɛ.

19 Tɛ ɔn hogɛ ɔn reeb-o nɔ. Tɛ conog m-habɛ be ɔn nɔ remen nɔ hantɔtɛ tɛ o-saktɔ o-zak nɛ. Nɔ rɔ gwɔn-m tɛ ɔn 'yons ɔn tɛ nɛ ɔn gond-o tɛ nɛ, bɔ tɛ he m-ɛs ɔn co-ɔ ɔn Wan-Koyan na Yɛso da-ɔ wu he m-muɔn à.

20 O-nip, nɔ yɛ rɔ rii-yo ɔn gwɔn-m tɛ, ɔn rii-yo ɔn zak-o tɛ nɛ.

Bɔr-ɔs tet

1 Remen kaanɛ bɔ tɛ hokɛ 'mɔ ɔr-hur á, tɛ hyanuru nomog ɔr-bon a yagu mɛ tɛ Siras n-mɛ ɔn bɔ-o o-Atina ɔn hon tɛ.*

2 Amba tɛ tombɔtɛ **Timoti**. **Timoti** rɔ ɔn senge-mɔ Shir be-ɔr gaan ɔn tɛ nɛ mɔ ɔn ko'ot ɔn **Ma-to m-Rerem** tɔ ma **Kiristi**. Tɛ tombɔtɛ wu remen wu dootú nɔ ɔr-beeb komo wu ye'et nɔ jaab-o ɔt-mɛn mosɛ ɔn sher-m nɔ nɛ.

3 Tɛ ɔn nom kaanɛ remen ɔn taase ka range-o ru wu ken wu dos ɔr-hur. Nɔ ɔn hi ɔn nɔ, nɔ nepɛ ɔnze Shir ɛsɔtɛ na swɔ ɔr-koob ɔn ká bu-yo.

4 O-nip nɛ, da-ɔ tɛ ro mosɛ ɔn nɔ nɛ à, tɛ rurɔtɛ nɔ n-ga'anɛ nɛ ɔnze, range-o roon, komo ka nomɛ, bɔ nɔ nape à.

5 Remen kaanɛ, bɔ mɛ hokɛ 'mɔ ɔr-hur á, ɔ hantɛ ɔm tombɔtɛ **Timoti** remen ɔm hogɔtɛ ma-tɔ ɔn sher-m nɔ. ɔm ro o-gyer ka wa-ɔt-meger-wu, be'esse wu raks nɔ, komo senge-mɔ tɛ nomɛ be ɔn nɔ à mɔ warag hwa.

Timoti Haag ɔr-hamat o-Tasaronika, wu hanturu Burus jaab-o ɔt-mɛn

6 Amba m-mɔka, bɔ **Timoti** muunte raag-o nɔ à, wu rurɔtɛ tɛ ma-ɔt nɔ tɔ m-rerem mosɛ ɔn sher-m nɔ nɛ, ɔn was-m nɔ nɛ. Wu rurɔtɛ tɛ ɔnze da-ɔ nɔ bakɛ ka ho-tɔ tɛ she'et ɔn nɔ nɛ à, nɔ ɔn hogɛ o-zak. Nɔ o-reeb nɔ hyenet tɛ, bɔ tɛ o-reeb tɛ hyenet nɔ à.†

7 Remen kaanɛ, ɔr tɛ nɛ n-mɛ swɔ ɔr-koob ɔn tɛ ɔn range-o tɛ nɛ, tɛ kumug jaab-o ɔt-mɛn remen sher-m nɔ ɔn Yɛso.

8 M-mɔka, komo tɛ zɔtɔtɛ, bɔ nɔ ɛsɛ 'gɛ m-'wɔns nɛ n-mɛ ɔn Wan-Koyan à.

9 ¿Ya ɔn gon bongon-de bɔ'osɛ tɛ nomɛ Shir rem nɔ, n-tɛ ɔn zak-o ɔr-hur ɔ tɛ m-nom n-co ɔ Shir tɛ rem nɔ?

10 M-how, m-tɛt nɛ tɛ m-joosɛ ɔs-kɔn be-de Shir deen remen tɛ kumut nɔ m-hyan yish-yɛ ka yish-yɛ, bɔ tɛ he nɔ m-gu nɔ sheret be-ɔr **Kiristi** m-sok nɛ à.

11 Tɛ ɔs-kɔn be-de Shir, wu rɔ Tato-o na à, ɔn Wan-Koyan na nɛ Yɛso, ɔnze yɛa tikstɛ o-cɔw yo m-muɔbɛ be ɔn nɔ.

12 Nɔ komo, tɛ ɔs-kɔn Wan-Koyan Yɛso wu gu nɔ was ɔn ɔr nɔ nɛ, ɔn yɛ ken hun-ne nɛ deen deen, ɔntun bɔ tɛ nɔ senge-m was deen deen à.

13 Tɛ konog ɔnze, Wan-Koyan na Yɛso wu do rem nɔ ɔr-beeb, nɔ waragtɛ ba **ɔr-ba'as** komo ba m-kukop n-co ɔ Shir wu rɔ, Tato na à da-ɔ Wan-Koyan na Yɛso he m-muɔn mosɛ ɔn yan-dor yɛ ɔn wu nɛ kap à.

Bɔr-ɔs nass

Gɔ ɔn she'et-de Shir conɛ à

* **Bɔr-ɔs tet:1 3:1** Hyen komo: Sɛng 17:15. † **Bɔr-ɔs tet:6 3:6** Hyen komo: Sɛng 18:5.

¹ Ʋr-kom komo, ɔr tɛ nɛ, tɛ nak nɔ ɔt-tɔ rem Yɛso Wan-Koyan na ɔn bɔ nɔ he m-she'et ɔn she'et-de Shir hette hoɣɛ ɔn rɛrɛm-m nɔ à, ɔntɔn bɔ tɛ yoosu nɔ à. Kɔ de nomtɛ nɔ ɔn go ɔn ka she'et-de à, sɛ nɔ do m-senge deen.

² Remen nɔ nak go ɔn ma-tɔ tɛ rure nɔ, ɔn bu-yo ɔn gwomo-ɔt Yɛso Wan-Koyan à.

³ Remen kaane, ɔ rɔ ɔn-mo Shir, nɔ warag ba m-kukop, ɔnze nɔ som she'et-de o-ás.

⁴ Kowan wu nep bɔ wu he garamse ɔn wur-o ɔn wu à, ɔn cow-yo ba m-kukop ɔn 'ya ɔt-gos nɛ.

⁵ Ba she'et-de ɔn yish-ye o-yoor, ɔntɔn yan-ba ɔn dor ye nape Shir á.

⁶ N-me ɔn ka ma-tɔ komo, taase wu ken wu nome ɔr ɔn wu **ur-ba'as** á. Kɔ nɛ wu re ra-o ɔr ɔn wu á. Wan-Koyan a 'ye campo-ne ɔn ne'a-ne nɛ ur-koob remen go ɔn ka **ba'as-de**, bɔ tɛ rure nɔ à ɔn bɔ tɛ nake nɔ ɔt-tɔ nɛ à.

⁷ Remen Shir wu aag na remen a waragte ya-m-kukop á, amba a she'ete she'et-de ba m-kukop.

⁸ Remen kaane, wu yage dorute ɔ ɔn ka ma-tɔ à, ba net-wu wu yage á, amba Shir wu yage, wu ya'asu nɔ **Kukt-o Shir**.

⁹ M-moka mosse ɔn was ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ komo, ba sɛ wu ken wu genete nɔ á, remen nɔ ɔn hi ɔn nɔ Shir ɔ yoosu nɔ, nɔ was ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ.

¹⁰ Ka ɔ komo, nɔ ɔn was ɔn ɔr nɔ nɛ nɛ kap n-me ɔn dak-o o-Makidoniya. Kap ɔn kaane nɛ, tɛ ɔnɔg nɔ do m-nom ɔn kaane deen.

¹¹ Nom nɔ m-senge nɔ she'et she'et-de ba ɔt-ween, nɔ gut senge-mo rɔ ɔn co nɔ à ba o-hebe gwuw. Nɔ nom m-senge ɔn kom-ɔt nɔ bɔ tɛ zee nɔ nɔ nom à.

¹² Ká da-de hun-ne ye rɔ yan-dor á ye a hyen bon-de ɔn cow-yo nɔ m-dore à, komo udepe nɔ shere ye ken ye yish á.

Muun-m Wan-Koyan

¹³ Amba ɔr tɛ nɛ, tɛ ɔn nɔ she'et ba m-nap mosse ɔn ye mare nɛ á, taase nɔ nom tuk-mo ɔt-men ɔntɔn hun-ne ye rotte o-saktɔ á.

¹⁴ Bɔ a shere Yɛso marag, wu inute à, ka ɔ komo n-me ɔn Yɛso, Shir he muunte ka ye mare mosse ɔn Yɛso nɛ à.

¹⁵ Tɛ nɔ m-rure n-me ɔn ma-ɔt Wan-Koyan ɔnze, na ye rɔ ɔn hoog nɛ da-o Wan-Koyan he m-muun à, a be ye mare à m-ine á, kɔ hiin.

¹⁶ Remen Wan-Koyan ɔn hi ɔn de ɔn wu, wu he m-kerkunde rwuun-mo n-Ton shir, ɔs-eeg nɛ se ur-beeb, ɔn ɔr-o ɔn caari-wu ɔn ko-yan-tom-wu Shir nɛ, ɔn hur-mo ɔn kar-o Shir nɛ. Ka ye mare n-me ɔn **Kiristi** à, ye he m-ba m-ine.

¹⁷ Ka da-de, na ye rɔ ɔn hoog nɛ à, a dek na mosse ɔn ye nɛ n-me ɔt-ke'ente, remen a go'onute ɔn Wan-Koyan nɛ n-Ton. A ma'as be-ur gaan ɔn Wan-Koyan nɛ har da-o ba m-ta.*

¹⁸ Remen kaane, sɛ nɔ ma'as ɔr nɔ nɛ ɔn 'ya ɔn jaab-o ɔt-men ɔn kà ma-tɔ nɛ.

Bɔr-ɔs taan

She'et nɔ zongse remen haan-m Wan-Koyan

¹ M-moka, ɔr tɛ nɛ, mosse o-da nɛ kɔ ur-ho de ka rem-se he m-kor à, ba sɛ tɛ genute nɔ á.

² Remen nɔ ma nɔ nɛpse ɔnze ho-ur Wan-Koyan Yɛso a haan ɔntɔn haan-mo ɔn ko-hyow m-tet.*

* **Bɔr-ɔs nass:17 4:15-17** Hyen komo: 1Kor 15:51-52. * **Bɔr-ɔs taan:2 5:2** Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 2Bit 3:10.

³ Da-o hun-ne ro m-zee, “Te un she'et-de ba ut-ween un gwugwu-mo ur-hur ne,” ba m-naas o-da, sabre-o he ye m-'wos, untun bo mat-o ro m-bop un ne'a-wu ur-uub à, cow-yo m-posse ro kon á.

⁴ Amba no, or te ne, no she'et n-me o-comb á. Remen ho-de Yeso he m-muun à, un nak ka ho-de a cowse no untun ko-hyow á.

⁵ Remen kap-m no yakar-ye m-cucar-ye, ye ur-ho komo. Na ba ya-m-tet ye, ko ya-o-comb á.

⁶ Remen kaane, taase a rewe bo ye ken ye m-rewe á. Se de a she'et no zongse un garamse un hi un na ne.

⁷ Remen ye ro m-rew à tet-mo ye ro m-rewe, ka ye swo-m mo m-ho komo à, tet-mo mo ro ye m-ho.

⁸ Amba bo a hun-ne ye ur-ho à, se a garamse hi un na, a cup no matuku-o o-kwom, o m-sheer, m-was ne. Rwo ur-hur be-de un kum un gwu komo o warag na toob-o o-kwom.†

⁹ Remen Shir wu daag na a suut ur-koob un ryaab-se un wu á, se de remen a kumut gwu be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

¹⁰ Wu marag rem na remen a waragte mosse un wu ne ko a m-hoog ne, ko a margan-ne, da-o wu muune à.

¹¹ Remen kaane se no 'ye or no ne jaab-o ut-men. No ma'as m-'yons un or no ne, untun bo no m-nom m-moka à.

Nak ut-to ur-gas ne

¹² M-moka te no us-kon, or te ne, 'ya no ye ro m-senge be-ur no à ut-gos, ye ro sek-ye no n-me un Wan-Koyan à, ye ro no m-nak ut-to à.

¹³ No hyen ye us-shi ne m-was ne remen senge-mo un ye. No she'et ba ut-ween un or no ne.

¹⁴ Te no us-kon komo, or te ne, no teper ka yan-she'et-de o-hwaa ye. No 'ye yan-ba un duw-de ur-hur jaab-o ut-men. No gu ye rotte ur-beeb á. No 'mo ur-hur un kowan ne.

¹⁵ War no taase kowan top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to á, se de koyanda no nom m-senge no nomote or no ne rii-yo ur-bon un hun-ne ye kuse ne à, komo.

¹⁶ Ma'as no o-zak koyanda.

¹⁷ No ma'as us-kon be-de Shir ur-ho bi.

¹⁸ N-me un koyan yo kumu no à, no bum Shir, remen ka Shir cone be un no n-me un Yeso **Kiristi**.

¹⁹ Taase no ryomos ra-o un **Kukt-o Shir** á.

²⁰ No 'yar ma-to un ko-ya-m-Rwor un Ma-to Shir rwore à.

²¹ Se de no me'es koyan, no bup rii-yo ro ur-bon ne à.

²² No nom dorotte-o un kap ma-to un men-ut jaas-to á.

Burus konog Shir hu'e

ya-o-Tasaronika nu-o ur-bon

²³ Me un kon-se Shir un hi un de un wu, wu ro m-gwugwu mo ur-hur ne à. Me un kon-se un wu remen wu muutu no war war ba m-kukop, wu 'er kukt-o no, un hoog-m no ne, un wur-ut no ne kap, no waragte ba ur-reeb un har da-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à.

²⁴ Bo Shir bande no remen no waragte hun-ne un wu, komo wu ko-yan-ess ut-ma à, noa hoks m-sheer unze wua shoos ma-to un wu.

²⁵ Or te ne, kono te no Shir.

²⁶ Gas no or na ne kap un gamat-de m-was.

† **Bqr-qs taan:8 5:8** Hyen komo: Isha 59:17; Apis 6:13-17.

²⁷ Ʋm kɔnɔg nɔ n-mɛ ɯn jin-ɯr Wan-Koyan, nɔ karantɛ ka takurda-ɔ be-ɯr ɔr na nɛ kap.

²⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rɔ ɯn nɔ nɛ!

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me un bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon us-tor ne 1:3-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 2:1-17

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de un yan-dor 3:1-15

Ur-kom 3:16-18

Ur-gas

¹ Be un de Burus, mosse un Siras ne,* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un hun-ne yan-dor un bo-o o-Tasaronika ye ro hun-ne ye Shir à Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.†‡

² Um konog Shir o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** remen ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon ur-gas ne

³ Or te ne, depete te bum Shir ko de ke ho-de rem no, komo kaane ro ur-bon ne, remen sher-m no ro m-bo'ose, komo was-mo no wasse or no ne à mo ro m-do.

⁴ Remen kaane, kap un n-me un hun-ne yan-dor-ye Shir, no ye tette un uk o-cin remen gaag un men-ut no un sher-m no ne un ka range-o kumu no ut-meger ne amba no 'mo ur-hur à.

⁵ Kap yo ka kutute unze Shir ro un piish ut-ma ur-bon ne, yo ka komo rwuntute cas unze no bo'oste m-she'et un gwomo-to Shir remen ka gwomo-to, o notte un swo ur-koob.

⁶ Shir ro un men-ut pus-to ne, remen kaane, ka ye ro no m-ya ur-koob à wua tope ye un reesu un ye ur-koob ebe un ye.

⁷ Amba no ye ro un swo ur-koob à wua wuwussu no, har ma un te ne. Yo ka a kor un ho-de Wan-Koyan Yeso he m-rwuun n-Ton shir un rem-de o-ra à, mosse un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye ur-beeb.

⁸ Wua rangse ka ye nape Shir á un ka ye yage nome un **Ma-to m-Rerem** o-dorotte à to ma Wan-Koyan na Yeso.

⁹ A 'ye ye koob-de ba m-ta, a dos ye un co-o Wan-Koyan un seps-mo un beeb-de un wu ne.§

¹⁰ Un ka da-o, wu he m-muun a ye'et wu m-sek à, yan-ba-**ur-ba'as** yea seps wu. Kap yan-dor komo yea hyen made-o un wu un ka ho-de mosse un no ne, remen no shereg un ka ma-to te ruru no à.

¹¹ Un yo ka ne ur-hur, o rwo'e tette us-kon rem no koyanda, remen no ya'aste Shir ur-bongon. Te us-kon noa she'et un ka cow-yo Shir cone à. Nom no kaane remen no waragte rii-yo Shir dektu no à. Komo te us-kon Shir a ya'as no beeb-de m-shoos un ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen no m-sher be-ur Yeso **Kiristi**.

¹² Te us-kon un bo a he seps un jin-ur Wan-Koyan na Yeso n-me un no à, no komo n-me un wu, hond hond un yar-mo Shir na, un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.

* **Bor-o gaan:1 1:1** ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. ‡ **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 17:1. § **Bor-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Isha 2:10.

Bɔr-ɔs yoor

Ko-Gwɔmo-wu o-zang

¹ M-mɔka, ɔr re ne, um conɔg um ruru no se ken rem-se mosse un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un komo bo a he na m-morogse ne be-de un wu à, te no us-kon:*

² Taase hur-ur no nukte hor-m-hor, ko komo can-yo un wur-o no ine unze ho-de un Wan-Koyan rege de woosunte á. A nom wu ken wu a hoks m-rwor n-me un ma-to o-Kukt, ko be-de un rwor ut-ma, ko gengen sa o zee be un te to rwuune.

³ No jar o-jar no yage wu ken wu raks no un yo ken cow-yo á. Me un zee kaane remen ka ho-de a woon á se a inite zang komo ka ko-gwɔmo-wu o-zang wu rusune cas, wata ka wu a nome den-o o-ra à.

⁴ Wu ro ka wa-ut-yage-wu. Wu ro un seps un hi un de un wu un yage-to un kap rii-yo piye jin-de Shir à, ko komo wu a m-kwukte à. Har ma wu ro m-she'et un kwuur-o Shir un **Pyo-o Shir** wu ro m-zee unze wu ro Shir.†

⁵ ¿No baks, da-o um ro un no ne à, um rurutu no to ka kap á?

⁶ M-mɔka no nepse rii-yo wene to m-kor à, taase yo kor cin ba da-o wo un woon.

⁷ Remen ka ko-Gwɔmo-wu o-zang wu teksunte m-senge wukusse. Amba ka wu ro m-wen à wua re co m-wen har da-o Shir he wu m-doss o-cow à.

⁸ Un ka da-o a he ka ko-Gwɔmo-wu o-zang wu m-rwunte cas, amba un muun-m Wan-Koyan Yeso, Yeso a ho wu un shik-mo un nu-o un wu, wu sabre wu un seps-mo un wu ne.‡

⁹ A nep haan-mo un ko-Gwɔmo-wu o-zang be-de un senge-mo un **ko-Gwɔmo-wu un ya-ut-kot**. Wua nom rem-se o-made, ut-napa ne, ut-hyat ne to ut-bo go-us-go.§

¹⁰ Wu ro m-raks un ye ro un bu-yo un den-o o-ra à remen ye ginimte m-was un yo ro o-nip à, komo remen kaane yea kum gwu á.

¹¹ Remen kaane Shir a tomnuntu ye caari-to ut-raks remen ye sheret be-de ut-bo.

¹² Wu un nom kaane remen a kupsute kap ye yage m-she'et be-de o-nip à ut-ma, ye ro komo m-hoge un zak-o m-nom un men-ut jaas-to à.

Es no m-wons ne

¹³ Depete te bum Shir rem no, ɔr re ne no ye Wan-Koyan wasse un no ne à, remen cin ur-takan Shir daagu no, no kumut gwu un bu-yo un **Kukt-o Shir** muutu no ba m-kukop un komo bu-yo un sher o-nip ne à.

¹⁴ Wu un agan no un bu-yo un ka **Ma-to m-Rerem** to, to te ya'u no à, remen no kumut seps-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

¹⁵ Remen kaane, ɔr re ne, es no ur-beeb ne, komo no bup ka nip-o te yoosu no à, ko un ma-to nu, ko komo gengen.

¹⁶ Te us-kon be-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, un Shir ne Tato na rem no. Wu wasu na à, un yar-mo un wu, wu 'ye na jaab-o ut-men o un ba m-ta, o-sakti ne o ur-bon un bu-yo yar-mo un wu.

¹⁷ Komo te un kon-se Shir unze wu 'ye no jaab komo wu dowe rwun-us no m-wons, n-me un ko mo ke senge-mo, mo m-nom m-cep ne à.

Bɔr-ɔs tet

Kon no Shir rem te

¹ Ur-kom ɔr re ne, kon no rem te remen ma-ut Wan-Koyan nomot hor-mo m-wo ko kene, komo to kum m-seps bo to kume be-ur no à.

* **Bɔr-ɔs yoor:1 2:1** Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bɔr-ɔs yoor:4 2:4** Hyen komo: Dane 11:36; Izik 28:2. ‡ **Bɔr-ɔs yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 11:4. § **Bɔr-ɔs yoor:9 2:9** Hyen komo: Mati 24:24.

² Komo nò kòn bọ a he na m-gu ụn kom-tọ ụn hun-ne yan-men-ut jaas-tọ à, remen ba kap mọ ụn hun-ne ye shere á.

³ Amba Wan-Koyan wụ rọ ko-yan-ess ut-ma, wúa dowe rwun-us nọ ur-beeb, wụ 'er nọ be-de ụn ka wan-men-ut jaas-tọ wụ.

⁴ Ya te rọ sasa ụn Wan-Koyan ne, remen nọ m-dore ụn yo te ruru nọ à, komo nọ he co m-dore ụn yo te rwo'u nọ à.

⁵ Te us-kon unze Wan-Koyan na Yeso wúa ru nọ sengute, be-de ụn was-mọ Shir, ụn 'mọ-mọ ur-hur ne mọ **Kiristi** rọ m-ya à.

Ur-kewes taase a she'et

she'et-de o-hwaa

⁶ Or te ne, te ka'agte nọ ụn jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ru nọ cow-yo ụn ko wụ ke, wụ rọ ụn she'et-de o-hwaa à, wụ rọ ụn dorotte-o ụn ká rii-yo te yoosu nọ á.

⁷ Ai, nọ ụn hi ụn nọ, nọ nepsẹ depete nọ dore sha-m te, remen da-o te ro be ụn nọ à, te ya-m-zar-ye á,

⁸ komo te re rii-yo m-re m-yar be-de ụn net á. Amba te swoog ur-koob, te m-senge m-how, m-tet ne, taase te sawse wụ ken wụ be-ur nọ us-nu.

⁹ Te ụn nom yo ka, ba remen tett o ur-beeb te hopt gwu á, te ụn nom kaane remen te kututu nọ bu-yo m-dore.

¹⁰ Da-o te ro be-ur nọ à, te ro nọ m-rure ụn yo ka: “Kap bon wụ yage nom m-senge à taase wụ re á.”

¹¹ Te hogute unze ye ken ye be-ur nọ ya-m-zar-ye, komo ye rọ m-nom ụn yo ken rii-yo á se o-hebe gwuw.

¹² Ụn jin-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi** gon ka hun-ne ye, ye jar á. Te ka'agte ye, ye nom m-senge ụn ess ur-hi ne, remen ye reegtute hi ụn de ụn ye.

¹³ Amba nọ or re ne, taase nọ ker ụn nom ụn rii-yo ur-bon.

¹⁴ Urege wụ ken wụ yagute nom o-dorotte ụn rii-yo te rwo-re n-me ụn ka takurda-o á, ruru nọ **yan-dor Yeso** wụ. Nom nọ ja ụn wụ ne m-sok ne, komo nọ som wụ remen wụ hogute m-'e.

¹⁵ Amba nọ muut wụ wa-ut-yage á, amba nak nọ gon wụ ut-to remen or na wụ wan-dor.

Gas-de ur-kom

¹⁶ Te ụn kon-us Wan-Koyan ụn hi ụn de ụn wụ, remen wụ ye'et nọ m-gwugwu koyanda komo ụn ko yo ke bu-yo. Wụ rọ takan-de ụn gwugwu-mọ ụn hur-ut na à. Wan-Koyan wụ rọ ụn nọ ne kap.

¹⁷ Ụn kom-ut re, Burus, um genbe ka gas-de. Ụn gon ka bu-yo me m-gen ụn ko o ke takurda-o. Kaane me m-gen.

¹⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rọ ụn nọ ne kap!

Takurda-o Burus aco o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zantɛ 1:1-2

Ur-kewes mosse yan-dor Yeso ne un sek-ye ye un o ne 1:3—3:16

Ur-kewes ha-mo un be-ur Timoti mosse un senge-mo un wu ne 4:1—6:21

Ur-gas

¹⁻² Timoti, Burus ro wo m-gene un ka takurda-o. Wo m-moka kashi un wa re wu, remen um yoosutu wo m-sher be-de Shir. Me, Burus, wan-Tom Yeso **Kiristi**,* un beeb-de Shir, **Wan-Gwu** na un **Kiristi** Yeso, wu ya'u na o-sakto à.

Me un kon-se Shir Tato na, un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na. Me un kon-se ye 'ye wo yar-mo un ye, ur-'won ne, un gwugwu-mo ur-hur ne.†

Nak ut-to remen un yan-yoos-de ut-bo

³ Da-de um ro un cow-o re ha-mo o-Makidoniya à, um rurute wo o she'et n-me bo-o o-Apisu. She'et kanɛ remen o nekt ye ken hun-ne ye ut-to kanɛ, ye yage yoos-de ut-bo.

⁴ Rure ye, ye yage naas un da-o hun-ne be-de un yoos-de ut-zwom, un oog-de un ya-n-ga-ye ne. Ye yage remen gon ka ma-to ro m-hante sunu-mo ut-ma. To un gu un hun-ne nom un she'et-de m-sher be-de Shir á.

⁵ Yo a cone ko wu ke wan-dor o Shir wu nom à, yo ro m-was un or un wu ne ne. Ka was-mo a rwuun un hur-ur pus-de, un hur-ur gaan ne, komo ur-hur ne de m-sher be-de Shir cot.

⁶ Amba ye ken ye jorute ka rem-se Shir cone a nom à, ye warguru be-de un ma-to ba ur-hi.

⁷ Ye conog ye warag ya-ur-yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye m-campo un hyan-o un ye, unze ye nak. Amba ye nap yo ye ur-yoos á.

⁸ A nak **karamsa**-o ro ur-bon ne, urege a nak rii-yo rwo'e Shir hantute o à.

⁹ A nak komo, Shir ya'as o-**karamsa** remen o ja'aste kashi un hun-ne á. Amba Shir un ya'as o remen o ja'aste:

Yan-koob-de un gyer-o un wu,

Un yan-koob-de o-dorotte ne,

Un ya-ut-**ba'as** ne,

Un yan-yage un nom un rii-yo **karamsa**-o zee ne à,

Un ye ro m-yage she'et-de m-kukop ne á,

Yan-koob-de o-dorotte o un Ma-to Shir,

Un ye ro un ho un tat-ne ye un ye ne à,

Un ye ro un ho un in-ne ye un ye ne à,

Myet un yan-ho un hun-ne ne,

¹⁰ Un campo-ne ne ye ro un hoob-o un ne'a-ne à, un ne'a-ne ye ro hoob-o un campo-ne ne à,

Un campo-ne ye ro m-rew un or un ye ne campo-ne bo ye ro m-rew un ne'a-ne un ye ne à,

Ko ne'a-ne ye ro m-rewe un or un ye ne ne'a-ne bo ye ro m-rewe un campo-ne un ye ne à,

Ko ye ro un baab un hun-ne,

Ko ya-ut-bo,

* **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Hyen komo: Seng 16:1.

Ko hun-ne ye ro m-yage m-nom un yo ye zee yea nom à, un Hun-ne ne ye ro un nom un ko se ke rem-se un ba ur-bon se à, Da-de ye nome ka rem-us yo-se se, ye ro o ka o-dorotte un yoos-de o-nip á.
 11 Ka yoos-de un **Ma-to m-Rerem** to un rwuun be-de Shir wa-m-seps, o-kwum ne. Shir bobsu me m-ko'ot to.

Yar-mo Wan-Koyan kute Burus à

12 Um bomog **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na, wu ya'u me ur-beeb um nomot ka senge-mo à, remen wu nak mett m-se'er á. Wu daagu me un ka senge-mo.

13 N-ga um ro m-pyap un Shir, un yage-to un **yan-dor Yeso** ne, un 'ya un yan-dor ur-koob ne deen. Shir hoguru 'won un de remen me ro nak yo um ro m-nom á, komo um ro un koob-de m-sheer ne be-ur Yeso.‡

14 Wan-Koyan na ya'ag me yar-mo Shir deen. Wu ya'uru me m-sheer, m-was ne, mo rwuune be-ur **Kiristi** Yeso à.

15 Ka ma-to, bo-ut to kon n-me un to á, komo to woog a gokste to kap unze, "**Kiristi** Yeso haante un hono o-dak wu guut ya-ut-**ba'as**, bo ye he m-possé den-o o-ra à." Um nak komo um aragte hun-ne kap **ur-ba'as**.

16 Amba Shir hogute 'won un de, me wu arge hun-ne **ur-ba'as** à. **Kiristi** Yeso kututu na mo un hur-de un wu remen um waragte rii-yo m-sha be-de un kap ye he m-sheer kané n-co à. Ka hun-ne yea kum hoog-o ba m-ta.

17 Kon-us re se ro hun-ne kap ye 'ye Shir m-seps, ut-gos ne, ba m-ta. Wu ro ko-Gwomo ba m-ta. Wu un ba ur-kom. Wu a m-hyan á. Shir o un hon-de un o. **Amin.**

Burus doote Timoti jaab-o ut-men

18 Wa re **Timoti**, yo me m-zee o nom à, hond hond yo ro un yo yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à. Shir o daagu wo o ko'ote ma-to un wu. Baks un ka ma-to yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à, toa do wo jaab-o ut-men un nom un yo Shir zee o nom à.

19 Da-o wo ro un ko'ot un Ma-to Shir, ma'as n-te m-sheer, komo hur un du kaps wo á. Ye ken hun-ne ye hur-de un ye kapste ye. Remen kaane ye hoks m-sheer be-de Shir á.

20 Himeniyus un Arekanda ro n-me un ka hun-ne ye, ye hur-de un ye ro be-ur gaan á. Um koostu ye be-de un morog-de un **yan-dor Yeso**. Um ya'ag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu nom yo wu cone un ye ne à. Me un nom kaane remen ye yooste yage un yo'og-o Shir.

Bor-us voor

Karamsa-o un bo a he bongon-de Shir à

1 Ur-takan, um conog um 'ye wo jaab-o ut-men un **yan-dor Yeso** ne, unze no senge us-kon Shir remen hun-ne kap. Da-o no ro un kon-se Shir remen wu guut no, komo kon no Shir hoge 'won-de un hun-ne. Da-o no ro us-kon Shir, no 'ye Shir ur-bongon remen rem-se wu nome à.

2 Kon no Shir remen gwomo-ne, un yan-caari-to ut-comos ne, remen a she'ete ba ut-ween be-de un hun-ne. Komo un nom un ko yo ke kashi un rii-yo bo Shir cone à.

3 Da-o a ro us-kon kaane, ro ur-bon ne, komo Shir, o ro **Wan-Gwu** na à, ro m-hoge rerem-mo un kaane deen.

4 Rii-yo rwo'e Shir rotte un hoge m-rerem à, Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu un nap-o o-nip ne un Yeso.

5 Shir gaan-o. Wan-hongse un hun-ne un Shir ne komo gaan. Ka net-wu, wu ro **Kiristi** Yeso.

‡ **Bqr-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 8:3; 9:4-5.

⁶ Yeso ya'aste hi un de un wu har be-de m-mar, remen wu rurut na kap. Ma-to un mar-m **Kiristi**, Shir ya'ag na m-moka o-da o m-rure hun-ne ka ma-to unze Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu.

⁷ Remen ka o Shir tomnu me um waragte wa-o-ko'ot un ko-yan-Tom Yeso ne. Um waragte Wa-ur-Yoos, wan-yoose un ye ro **Yahuda**-ne á, n-me m-she, o-nip ne. Nip-o me m-rwor ba bo-to á.*

⁸ Da-o no morge remen bongon-de Shir, um conog campo-ne ko kene, ye jaks kom-to un ye un kon-se Shir. Da-o ye jakse kom-to un ye, yage hur-de un ye ma'aste ur-kashi be-de Shir, ba us-ryaab ko sune-mo ut-ma.

⁹ Um conog ne'a-ne ye cupe hi un de un ye saw-to m-cop to depe à. Ye cup saw-to he un hok un wur-to un ye ur-bon ne à. Taase ne'a-ne cup saw-to campo-ne hette ye m-gwot un yish-ye o-yoor á. Taase ye muut ur-hi be-de un saw-to un hwor, rem-se un zinariya, us-rwuumb ne un ga-se un ye á.†

¹⁰ Amba kashi m-senge mo depe ne'a-ne à, mo ro nom un rem-se ur-bon un da-o ye kume à, un hwor-ye un ye ne un nom un rem-se ur-bon be-de un hun-ne. Ye ro m-nom kaane ya kute hun-ne unze ye yan-gyer-o Shir ye.

¹¹ Da-o yan-dor morge be-de ur-yoos, yage ne'a-ne ke'et ut-to, ye ma'as un nom o-dorotte un yo a yoose ye à.

¹² Yan-dor Yeso morge, me 'ya ne'a cow-yo wu yoosute campo-ne á. Komo me 'ya wu cow wu waragte hi-de un campo á, amba wu ma'as temb.

¹³ Yo rwo'e um zet kaane à, remen **Adamu** wu Shir ba'e m-nom, ka da-de a nomu **Hawa**.‡

¹⁴ Komo ba **Adamu** wu **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rakse á, ne'a-wu a rakse har wu waragte wa-ur-ba'as.§

¹⁵ Myet un kaane ne, Shir a gu ne'a-ne un bu-yo un o-mat, urege ye shereg be-ur Yeso, un was un or un ye ne ne, un she'et-de ba m-kukop ne, ur-she'et ne bo depe à.

Bqr-ús tet

Yan-gut-de un yan-dor Yeso un yan-m-senge ne

¹ Hun-ne ro m-zee, "Urege net ro ur-gop wu waragte ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu nomog gop-de un kashi m-senge." Ka ma-to nip-o.

² Remen kaane, myet net-wu cone wan-gut-de un **yan-dor Yeso** à, kaane she'et-de un wu he m-ma'as:

Untaase a kum gom-de ur-reeb be-de un wu,
Wu ese be-de un ne'a un wu cot à,
Wu hokse garamse un hi un de un wu à,
Wan-barag-se ur-bon,
Hun-ne ya'as wu ut-gos, remen wu she'ette ur-bon ne,
Wa-m-was un hamat-ne ne n-me un hur-o un wu,
Wu he m-hoks ur-yoos à,

³ Ba ko-wa-m-swò á,
Wu ro un hoob-o ut-ma á,
Amba yan-gwegwer-mo ur-hi,
Wu ro ut-ween á,
Wu rotte yish-ye un hwor á,

⁴ Wu ro un hoks m-garamse un hur-o un wu ur-bon ne à,

* **Bqr-ús yoor:7 2:7** Hyen komo: 2Tim 1:11. † **Bqr-ús yoor:9 2:9** Hyen komo: 1Bit 3:3. ‡ **Bqr-ús yoor:13 2:13** Hyen komo: Taka 2:7,21,22. § **Bqr-ús yoor:14 2:14** Hyen komo: Taka 3:1-6.

Wu ro m-rwo un yakar-ye un wu ye nomu wu o-dorotte, ye 'ye wu ut-gos n-me un ko yo ke rii-yo à.

⁵ (Urege net hoks m-garamse hur-o un wu á, ¿re wu he m-nom wu hokste gut-de un hun-ne ye Shir?)

⁶ Ba wu gokse Yeso ba m-gos á. (Un ya ka á, nu-mo ur-hi a ru wu cuwut swo ur-koob untun **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot.**)

⁷ Wu rotte be-de ut-reeb á. Kaane depe komo hun-ne ye ro **yan-dor Yeso** á, ye ro wu m-tan un jin-ur so-de. Wu ma'as kaane remen untaase wu he'ebe n-me un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu hoge m-'e.*

Ya-m-gu ye depe senge-mo Shir à

⁸ Yan-m-senge be-de yan-dor un ce un ye, kaane she'et-de un ye he m-ma'as:

Ye hokse garamse un hi un de un ye à.

Ye warag yan-ma-ut gaan.

Ye ro m-swo á.

Ye rotte suub-o un hwor á.

⁹ Komo ye bup sher-mo un ye un hur-ur gaan.

¹⁰ Rii-yo no degt net ko-wan-m-senge se a me'este wu, no hyane wu rott be-de ut-reeb á, ka da-de wua hoks m-nom un senge-mo un yan-m-senge.

¹¹ Kaane komo ne'a-ne ye un ye warag kashi un ne'a-ne ye un ba ur-reeb, ba komo ya-ut-we á. Amba ye hokse she'et-de un ye à. Hun-ne ro ye m-'wos un ma-ut gaan ne koyanda.

¹² Ko-wan-m-senge n-me un den-o Shir, ko wu ke wu es be-de un ne'a un wu cot. Komo wu hoks garamse un hur-o un wu un yakar-ye un wu ne ur-bon ne.

¹³ Hun-ne ro m-'ya un yan-m-senge-ye nome senge-mo ur-bon à m-sek. Remen kaane, ka yan-m-senge-ye, yea hoks rure un hun-ne ma-to m-sher be-ur **Kiristi** Yeso, ba o-gyer.

*Ma-to ro wukusse
n-me yan-dor Yeso à*

¹⁴ Da-o me wo un gene un ka takurda-o à, me o-sakto o m-habe um hyenet wo ba m-gos.

¹⁵ Amba me nome m-it, ka takurda-o he wo m-kute bo hun-ne he m-she'et à be-de yan-dor o-Shir. Hun-ne ye Shir ye ro un den-o Shir wan-hoog à. Ka hun-ne ye, ye ro untun caar-yo o-cin un 'wun-de o-nip ne.

¹⁶ Nip-o, m-sher be-de Shir ro m-'wons ne ko de nomte se ken rem-se rokõn wukusse à:

Yeso haante n-me o-wur untun o ma na,

Kukt-o Shir kutute na wu kashi un net-wu.

Yan-tom-ye Shir ye hyanag wu.

Yan-dor Yeso ko'ote ma-to un wu

be-de hun-ne kap hono o-dak.

Hun-ne gokste ka ko'ot-o be-ut-be hono o-dak kap.

Shir deku wu ha-m o n-Ton be-de m-seps.

Bor-qs nass

Ya-ur-yoos-de ut-bo

¹ **Kukt-o Shir** rurutu na cas unze un ka ho-to ur-kom to, ye ken ye a yage m-sher be-de un yoos-de o-nip de un Ma-to Shir. Yea sher be-de un yoos-de un ya-ut-bo, to rwuune be-de un **ya-ut-kot** à.

* **Bor-qs tet:7 3:2-7** Hyen komo: Titu 1:6-9.

² Ka hun-ñe ye rō m-nom sa o zee nip-o ye m-rwor, amba bō-to ye he senge m-kupur. Yeā was á, kō yo ye rō ur-yoos à nip-o kō ut-bō á, remen hur-de un ye kapste ye.

³ Bō **Kukt-o Shir** rwore à, hun-ñe ye ut-bō rō kōn kō m-mōka:

Ye rō ur-yoos de ut-bō unze taase hun-ñe ge ut-ge.

Komo ye rō m-zee taase hun-ñe re tō ken rii-tō m-re tō.

Amba Shir nome ut-ge un kō yo ke rii-yo m-re yo ñe. Shir conog ya-m-she ye nep nip-o un wu, komo ye 'ye wu ur-bongon remen ka rii-tō, ote m-zee tō rott ur-bon á.

⁴ Myet rii-yo Shir nome à rō ur-bon ñe, taase a yage kō rii á. Amba a gōks yo kom-ut voor un hur-de ur-bongon ñe.

⁵ A nepste Ma-tō Shir tō he yo m-muut ba m-kukop us-toog ñe.

Ko-yan-m-guw wu ur-bon wu ma Yeso Kiristi

⁶ Urege o yoosute or ru ñe yan-dor gon ka ma-tō, wōa warag kashi un ko-ya-m-Rwor un ma-ut **Kiristi** Yeso, komo Shir a rō wō o bō'osute un ma-tō m-she remen yoos-de ur-bon de wō m-nome o-dorotte har m-mōka à.

⁷ Nom ja un yoos-de ut-bō ñe, taase o sheer hoog ru be-de ut-zwom tō o-hwaa tō rō un gu un hun-ñe ye'et Shir m-sek á. O yoose hi un du bō o he ur-she'et de Shir cone o she'et à n-me un kō yo ke rii-yo.

⁸ Nom kaane o nak hun-ñe rō m-zee, "Rō ur-bon ñe net senge nukt un wur-o un wu bō o he nom m-'wons à." Remen wur-o rō m-'wons ñe à, rō un gu un net da-o un hoog-mō un wu. Amba jiište ur-bon net she'et gon she'et-de Shir cone wu she'et à. Remen she'et-de Shir cone hun-ñe she'et à, rō un gu un net da-o un hoog-mō un wu un ka hono o-dak o kō ñe da-o net mare à.

⁹ Ka ma-tō, tō hun-ñe rō m-rwor à, nip-o komo tō woose a gōks-tō kom-ut voor.

¹⁰ Remen kaane a nom nō bō m-nom na. A she'ete un bu-yo un ka ma-tō, a nom kaane remen a hwoog saktō-o na be-de Shir o un hoog. Wu rō **Wan-Gwu** o un hun-ñe kap, yagunte ma ye shere à.

¹¹ Yoose yan-dor myet ka ma-tō um gene à, komo rwo ye nom o-dorotte un ká ma-tō.

¹² Taase o yage hun-ñe gut hi un du ba us-shi á, remen wō monge á. Amba senge yoos un du. Komo yage she'et un du ma'as rii-yo ur-yoos be-de un **yan-dor Yeso** bō depe ye she'et à: Cep ma-tō ur-bon. Nom rii-yo ur-bon. Was un hun-ñe ñe. Sheer be-de Shir. Komo o ma'as un hur-ur pus-de ñe.

¹³ Rii-yo um woobute, o senge m-karante Ma-tō Shir be-de un hun-ñe da-o ye morge. O do ye jaab-o ut-men. O yoosu ye **Ma-tō m-Rerem** un yo Shir zee ye nom à.

¹⁴ Baks da-o sek-ye un yan-dor ñe hwō kom-tō un ye tō o-kwum be un du ye us-kon à. Bō sek-ye nome kaane à, Shir ya'ag wō yar-mō o-Kukt remen o nomot senge-mō un wu. Shir un bu-yo un Kukt-o un wu rwo'og ye rurutu wō unze wua gu wō un kà senge-mō. Wō jar o yage ka senge-mō Shir zee wua gu wō m-nom á.

¹⁵ Ma'as m-nom un ka senge-mō un hur-ur gaan. Ka da-de ñe, hun-ñe myet a hyen wō m-nom un yo Shir cone o nom à.

¹⁶ Nom ceen o senge nome un Shir o-dorotte un kō yo ke rii-yo. Komo yoos un du ma'as de o-nip. O senge m-nom un ka rem-se, remen Shir guut wō un ye dore ka yoos-de ñe à.

Bor-qs taan

Bō o he she'et-de ur-bon un hun-ñe ñe à

¹ Wō kwōs net sek-wu ut-gaag á, amba nom wu ut-ma sa o zee tato ru. Komo o gut campo-ñe sa o zee hen-ñe ru.

² O gut ne'a-ne ye mongse à, sa o zee in-ne ru. Yan-ne'a-ne komo o gut ye untun hen-ne ru ne. O nom kaane un men-ut pus-to puu.

Bq depe a was un gwor-ne ne à

³ Was un gwor-ne ne, ye campo un ye ne mare à, ye rotte ye he ye m-gwot á.

⁴ Amba urege ka ko-gwor-wu ro un yakar-ne, ko ne hes-ne, yage ye dekt nu-se un wu. Yoose ye, ye nom kaane be-de un baag-o un ye. Un ka bu-yo, ye he m-top un rii-yo tat-ne ye un ye ne mong-ne nomu ye à. Da-o hun-ne nome kaane, Shir ro un hoge o-zak deen.

⁵ Amba gu no ko-gwor-wu rotte net-wu he wu m-gu á. Wu rwo'e sakt-o un wu be-de Shir à. Wu ro un kon-se Shir m-how, m-tet ne, remen wu kumut gwu à.

⁶ Amba taase no gu ko-gwor-wu ro un nom yo men-to un wu cone à, yanze yo Shir cone wu nom á. Ka ko-gwor-wu sa o zee ko-margan-wu ro, ko de nomte wu ro un hoog ne à.

⁷ Yoose **yan-dor Yeso** ka ma-to remen taase hun-ne kum rii-yo ut-reeb be-de un ye.

⁸ Amba urege wu ken net-wu ro un was un yan-baag-o un wu ne á, ko ne yan-hur-o un wu, rii yo-yo yo. Ka net-wu she'eg sher-mo un wu o ka, komo wu aragte wu shere be-ur Yeso á m-naase.

⁹ Un morog-de un **yan-dor Yeso**, yage ye kum o-takurda, un ka takurda-o ye gen jin-to un gwor-ne. Taase no gen ko-gwor se:

Wu woog us-hak kwooz-ut tet [60].

Wu ese be-de un campo un wu cot, da-o campo un wu ro un hoog ne à.

¹⁰ Wu hun-ne ro un 'ya m-sek remen wu ro m-nom rii-yo ur-bon à.

Wu ro un yoose un yakar-ye un wu ur-bon ne ne à.

Wu ro un barke un hamat-ne un hur-o un wu à.

Wu ro un nome un **yan-dor Yeso** m-guw un gwugwer-mo ur-hi ne à.

Wu ro un gu un or un wu ne yan-dor à ye ro ur-koob à.

Komo n-me un koyan wu ya'aste hi un du un wu be-de un nom un rii-yo ur-bon.

¹¹ Untaase no gen jin-de ne'a wu wo us-hak kwooz-ut tet [60] á. No gen ye á, remen da-de con-to un wur-o un ye hokse ye, yea cun ye ge ut-ge komo. Da-o ye ga ut-ge à, ye jorute o ka swor o-nu o ye nome un **Kiristi**, unze yea ge ut-ge á.

¹² Ka da-de ne hur-de un ye a kaps ye, remen ye shakte swor o-nu o un ye o n-ga.

¹³ Rii-yo rwo'e komo um zet taase no gen jin-to gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, yo ro yea hoks m-yoos un she'et-de o-hwaa. Ye un naas un da-o un ye un dorog-to un hur-to un hun-ne. Yanze she'et-de o-hwaa temb á, amba ut-we ne, komo ye ro m-hwo un nu-se un ye un ma-to un hun-ne. Ye ro komo un cep un ma-to depe ye cep á.

¹⁴ O rwo'e um rurute gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, ye ge ut-ge, ye met yakar. Komo yea ma'as un gut-de un hur-to un ye, remen taase a 'ye yan-yage-ut na o-cow ye nomotu na ma-to o-yo'og.

¹⁵ Me m-rwor un ka ma-to, remen ye ken gwor-ne ye be'essute, ye waktussute, yan-dore un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹⁶ Bq um ro zeegge un ka da-o à, urege wu ken ne'a-wu ko-yan-dor, ro un ko-gwor ne be-de un baag-o un ye, wu gu ye. Wu yakse **yan-dor Yeso** nu-se un ye á. Ka da-de ne **yan-dor Yeso** he kum un beeb-de un gu un gwor-ne ye rotte yan-gwu á.

*Yoos-de un sek-ye ya-m-guw
un den-o Shir*

¹⁷ Sek-ye, ye nome senge-mo un dorotte un **yan-dor Yeso** bq depe à, depete komo a 'ye ye m-sek, ur-'yons ne m-sok ne. Ka ye senge-mo un ye ro ur-yoos, un ko'ot un Ma-to Shir ne à.

18 Ma-tɔ Shir zɛɛg, “Wɔ bite nu-o o-janka da-de yo rɔ m-door á.”* Komo “Wa-m-senge depete a ya'as wu 'yons-de un wu.”†

19 Ʋrege net wan-gaan zɛɛg wu ken ko-sek-wu nomog **ur-ba'as**, wɔ dek ka ma-to hor-m-hor á. Se o kumug ya-ʊs-tɔr, nen yoor kɔ nen tet, ka da-de, o dek ka ma-to.‡

20 Wɔ nepse unze nip-o wu ken ko-sek-wu nomog **ur-ba'as**, o kwos wu un yish-ye un kɔ wu ke **wan-dor Yeso** wu. Nom kaane remen ye kuse à, ye hogute o-gyer o un nom **ur-ba'as**.

21 Kwos net-wu nome **ur-ba'as** à, taase o was un con-de un wu ne. Um mossute wɔ un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne, un yan-tom ye Shir ne, ye rɔ wɔ m-gwɔt komo yea piishi wɔ ut-ma urege o yagute m-nom kaane.

22 Wɔ cune m-daag un sek-wu, wɔ nom m-hor á. Rii-yo o huutu wu kom-ut ru to o-kwum, o ceke kɔ kashi un net-wu à. Wɔ nome ceen á, wɔa deeg ko-wa-**ur-ba'as**. Komo hun-ne a hoks m-zee wɔ was un **ba'as-de** un wu ne á. Amba wɔ, she'et she'et-de un ba m-kukop.

23 Wɔ ma'as un swɔ m-ho un hon-de un mɔ á, amba o su modi-m ut hiin remen hoog-mɔ men-ut ru un gom-ʊs ru ne co co.

24 Ba'as-to un ye ken ye cas tɔ rɔ, komo kowan nepse Shir a piishi ye ut-ma. Amba ye ken ye se o-co **ba'as-to** un ye rotte m-rwuun cas.

25 Ka o komo senge-mɔ ur-bon ya mɔ rɔ cas, kɔ a nom mɔ wukusse, da-o rɔ kon o mɔ hette m-rwuun cas à.

Bɔr-ʊs cind

Bɔ depe guw-ne 'ye yan-hur-o un ye m-sek à

1 Ye rɔ guw-ne à, ye 'ye yan-hur-o un ye m-sek koyanda bɔ depe à. Yage ye ye'et ye m-sek taase hun-ne pyep jin-de Shir, komo ye zee yoos-ur na rott ur-bon á.

2 Ʋrege yan-hur-o un ye yan-dor ye, tɔ guw-ne taase ye nom koob-de o-dorotte remen yan-dor ye. Amba ye dɔ rwɔ ur-hi be-de un nome un ye m-senge. Yo rwɔ'e ye hette m-nom kaane à, da-o ye ro yan-hur-o un ye m-gu, ye o ka m-gu un or ye ne **yan-dor Yeso**.

Yoos-de ut-bɔ un kwum-o o-nip ne

Ka ma-tɔ o he ye m-yoose à, o do ye jaab-o ut-men ye dɔre tɔ.

3 Ye ken hun-ne ye rɔ un yoos-de ut-bɔ un rem-se Shir. Ye rɔ m-she un yoos-de o-nip un ma-ut Yeso **Kiristi** ne, Wan-Koyan na. Yoos-de un ye rɔ un gu un hun-ne she'et-de Shir cone á.

4 Ka hun-ne ye peneg uku o-cin. Ye rɔ m-hyan sa o zee ye nepse koyan, amba ye nap rii-yo ye ur-yoos á. Ye rɔ un hoge un rerem-mɔ un sunem-mɔ un Ma-tɔ Shir, sa o zee yan-hoob-o ut-ween. Gɔ un kaane rɔ m-hante ur-shoob, ut-reeb ne, un ma-ut yo-tɔ ne, ye rɔ ʊs-barag hun-ne rɔ un nom un rem-ʊs yo-se.

5 Ka hun-ne ye peneg moor-tɔ ut-ween. Ye rɔ un barag-se o-hwaa ne, ye kus o-nip ne á.

Ka hun-ne ye rɔ m-hyan dɔr-o Shir yo ken cow-yo yo, yo un kum un hwɔr.

6 Amba hwɔr-o rɔ na m-rwɔ o-zak á. Zak-o jiište na m-hɔ, da-o a nome o-dorotte be-de Shir, komo a bupe rii-yo a rotte à kom-ut yoor.

7 Remen da-o a matu na à, a haan un rii ne á, komo da-o a mere, a warag un rii ne á.

8 Remen kaane, urege a un rii-yo m-re ne un saw-tɔ m-cop ne, a nom o-zak.

* **Bɔr-ʊs taan:18 5:18** Hyen komo: Kara 25:4. † **Bɔr-ʊs taan:18 5:18** Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7.

‡ **Bɔr-ʊs taan:19 5:19** Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

⁹ Amba hun-ne ye rō ur-gop ye kumut hwor à, ye m-hebe n-me ut-meger un ceeb ne be-de un rem-se o-hwaa. Con-to un rii yo-yo rō un jorbe un hun-ne un bu-yo m-sabre.

¹⁰ Um zeeg kaane remen con-to un hwor rō takan-de un kō yo ke cow-yo yo un men-ut jaas-to yo. Ye ken ye ho'oste sher-mō un ye remen con-to un nom un hwor hor-m-hor. Bō ye nome kaane à, m-mōka ye rō un swō ur-koob, sa o zee net-wu a m-dwuure ur-wan à.

Burus nak Timoti ut-to

¹¹ Amba wō **Timoti** o shereg be-de Shir. Bō hun-ne rō m-som be-de un rii yo-yo à, som be-de un con-to un hwor deen. O ma'as m-gwot un hun-ne ur-bon ne. O senge nom un rii-yo rō ur-bon ne à. Myet yo wō m-nom à, she'et bō Shir cone o she'et à. Sher be-de Shir. Was un hun-ne ne. Nom jaab-o ut-men un dor-o Shir. Nome hun-ne ut-ma un gwugwer-mō ur-hi ne.

¹² Bō wa-ut-mur rō m-rwō un beeb-de un wu da-o m-sha ut-mur à, ma'as m-sheer be-de Shir komo o nome wu o-dorotte hur-ur gaan. Bop kom-ut yoor ka 'yons-de un hoog o ba m-ta o. Baks unze Shir conog o she'et un wu ne har da-o ba m-ta. Komo baks unze o rworog ka ma-to be-de un hun-ne deen ye hogutu wō.

¹³⁻¹⁴ Me wō m-rure o nom o-dorotte un ka ma-to. Shir o rō wan-torse un ma-to um ruru wō à. Shir o rō un 'ya un kō yo ke rii-yo hoog. Yeso **Kiristi** rō komo us-tor. Yeso rurute Panti **Biratus*** ma-to o-nip to ma un wu. Urege o nomog o-dorotte un ka ma-to un hur-ur pus-de, yatt-wu he hyan un rii-yo o-yo'og be un du á. Nom kaane se da-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na he m-muun à.

¹⁵ Wu muun ho-de Shir Tato na daage remen wu muunte à. Shir o rō o hun-ne ye un wu rō wu m-'ya ur-bongon à. Wu rō un gwomo-to un kō yo ke rii-yo. Wu rō ko-Gwomo-wu un gwomo ne, wu jiishe m-sek be-de un sek-ye.

¹⁶ Shir o cot rō m-mar á. Wu rō ur-she'et be-de m-cecar. Remen kaane yatt net-wu he m-ha un her-o un wu á. Net rō kon wu take m-hyan un Shir á, komo yatt-wu he wu hoks m-hyan á. Yage hun-ne kap ya'aste wu ut-gos, ut-gwomo ne, to ba m-ta. **Amin.**

Yoos-de m-sheer be-de Shir yanze be-de un hwor á

¹⁷ O rure hun-ne yan-hwor taase ye dek unze ye jishte or un ye hun-ne. O rure yan-hwor komo taase ye nom us-barag unze rii-yo ye kume à, remen hwor un ye o. Me un zee kaane remen hwor a hoks m-ta hor-m-hor. Amba yage ye sheret be-de Shir o guut ye. Shir o rō na m-'ya un kō yo ke rii-yo yo a rotte à, un hur-ur gaan. Shir un ya'as na kō yo ke rii-yo remen a hogute rerem-m na.

¹⁸ Rure ye, ye nome hun-ne rem-se ur-bon un hwor un ye. O bakse yan-hwor ye ma'as m-yar kom-ut yoor, komo ye senge wong un rii-yo ye rotte à.

¹⁹ Da-o yan-hwor nome kaane, sa o zee ye rō un gu un hi un de un ye o ka un ho-de m-buk, remen ye she'ette kashi ur-she'et de Shir cone a she'et à.

Ma-to ur-kom

²⁰ **Timoti**, bop kom-ut yoor remen Shir ya'astu wō senge-mō un yoose un hun-ne Ma-to un wu. O ma'as un yoos un ka **Ma-to m-Rerem** ne bō um yoose wō à. Taase o hoge yan-ma-to o-hwaa. To rō un 'ya un Shir m-sek á, komo ma-to un ka hun-ne ye to ragaan un ma-to o-nip ne to Shir á. Ye rō m-zee yo ye ur-yoos à, ma-to o-nip to, to Shir, amba bō-to.

²¹ Ye ken hun-ne ye gokste gon ka yoos-de. Remen kaane, ye kus m-sheer un yoos-de o-nip de Shir á.

Yar-mō Shir ma'as un nō ne!

* **Bqr-qs cind:13-14 6:13-14** Hyen komo: Yoha 18:37.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon, un do ye un jaab-o ur-hur ne 1:3—2:13

Ya-ut-ma ur-kewes ne 2:14—4:5

Ma-ut Burus to un hi un de un wu 4:6-18

Ur-kom 4:19-22

Ur-gas

¹⁻² **Timoti**, me Burus, ko-yan-tom **Kiristi*** Yeso, ro wo genen ka takurda-o. Me Burus, ko-yan-tom **Kiristi** Yeso, remen Shir conog kaane. Shir tomog me, um ko'ote ma-to un swor o-nu o un hoog. Ka hoog-o ro be-ur **Kiristi** Yeso.

Timoti, wa re, me m-was un wo ne deen. Me us-kon Shir Tato na un **Kiristi** ne Yeso Wan-Koyan na rem ru. Me us-kon wu kutu wo yar-mo Shir, wu gut wo ur-'won ne. Komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur.†

*Burus doote Timoti jaab-o ut-men,
wu nomot senge-mo Shir ya'ase wu à*

³ Me m-bom un Shir, wu me m-nome m-guw à. Bo tat-ne re ye n-ga nome wu m-guw à, um nomotu wu m-guw un hur-ur gaan. Koyanda me ro us-kon rem ru, m-how, m-tet ne, me un bongon-de Shir.

⁴ Me bakse naase-mo un men-ut ru, un yish-m ru ne, da-o a caage à. Me m-hoge un reeb-o un hyan-o ru komo, remen um nak woa ru zak-o hoot me.

⁵ Um bakste unze o shereg be-ur Yeso **Kiristi**, un hur-ur gaan. Wu mate inu ru Yunis à, un inu un wu, Royis, ye ba'ag wo m-sheer un hur-ur gaan. Um dek un hur un de, unze o shereg be-de un wu tomso ne.‡

⁶ Remen kaane o, me wo m-bakse o nom m-'wons un ka myot-se Shir ya'u wo à, tomso ne, o ma'as un nom un senge-mo Shir ya'u wo à, kom-ut yoor. Da-o um huu wo kom-to o-kwum à, Shir ya'ag wo beeb-de un nom un ka senge-mo.

⁷ Me un zee kaane remen **Kukt-o Shir** ya'u na à, o na m-rwo a hogute o-gyer á. Amba o na m-'ya ur-beeb de un guw-mo Shir, un was un hun-ne ne, un bo a he garamse un hi un na ur-bon ne à.

⁸ Remen kaane, wo hoge 'e-mo un rwor un ma-ut Wan-Koyan na á. Komo wo hoge 'e-m re, me wu a ka'e remen Wan-Koyan á. Amba joose un me ne, be-de un swo ur-koob remen ka **Ma-to m-Rerem** to. Shir a 'ye wo 'wons-mo m-nom kaane.

⁹ Shir guug na, wu bandu na, a she'ette she'et-de un ba m-kukop. Wu un band na, yanze remen senge-mo ur-bon mo a m-nom á. Amba wu un band na, remen wu un hi un de un wu zongsute wu nomot kaane, komo remen wu kututu na yar-mo Shir un ka bu-yo. Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu kututu na yar-mo un wu, un bu-yo un tom un **Kiristi** Yeso un ka dak-o.

¹⁰ Amba m-moka, Shir kutute na yar-mo un wu, be-de un haan-m **Kiristi** Yeso **Wan-Gwu** na. Yeso wu saburse 'wons-mo m-mar. Komo da-o Yeso ruru na **Ma-to m-Rerem** à, wu kutu na ka hoog-o ba m-ta o cas.

* **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Seng 16:1.

¹¹ Remen ka **Ma-to m-Rerem** to, o Shir daaguntũ me. Shir un daag me um waragte ko-yan-ko'ot un Ma-to un wu, ko-yan-Tom Yeso, un komo wan-yoose un hun-ne ne bo a he dorẽ un Yeso **Kiristi** à. §

¹² Remen me un rure hun-ne Ma-ut Yeso **Kiristi**, o rwo'e um rotte m-swo ur-koob kanẽ ke'o. Amba myet un kaane ne, me m-hoge m-'e á. Remen um nepste un wu um sherte à. Komo um nak wua was un me ne, un kap rii-yo wu yase me ur-gut à, har ha-mo un ká ho-de un piish ut-ma de.

¹³ Bop ka yoos-de o-nip de, kom-ut yoor, ka de o hoge be un de à. O dorẽ sha-mo un yoos un de. Nom kaane m-sheer, m-was ne, mo **Kiristi** Yeso ya'su wo à.

¹⁴ Bop ka yoos-de o-nip de kom-ut yoor, de Shir ya'su wo à. **Kukt-o Shir** o ro ur-she'et n-me un hur-ur na à, o gu na m-was un ka yoos-de o-nip de ne.

¹⁵ O nepse unze **yan-dor Yeso** kap, ye ro un dak-o o-Asiya tukute me o-cin. Har un Pajerus ne un Hamojenis ne, ye tukute me o-cin.

¹⁶ Me us-kon Wan-Koyan kute yan-hur-o Onesiporus ne 'won-de un wu. Me us-kon kaane, remen koyanda wu ro me un 'ya un jaab-o ut-men. Komo wu hoge 'e-mo m-haan wu hyenet me ke'o á.

¹⁷ Amba bo wu woone bo-o o-**Roma** à, wu hooburu me ba m-naas o-da, se da-o wu hyane me à.

¹⁸ Remen kaane, me us-kon Wan-Koyan kute wu 'won-de un wu un ka ho-de un piish ut-ma de! Wo un hi un du o nepse, da-o um ro un bo-o o-Apisu à, wu guug me.

Bor-us yoor

Ko-karma Yeso Kiristi, wu o-nip

¹ **Timoti**, wo untun wa re wu. O ma'as un nom un jaab-o ut-men be-de un yar-mo Shir, mo **Kiristi** Yeso ya'u wo à.

² O hogute me un yoose un hun-ne ma-ut **Kiristi**. Um yoosute hun-ne ka ma-to un co-o un ya-us-tor deen. Um conog o yoose hun-ne ye o-nip gon ka ma-to. Ye he m-hoks un yoose un ye ken hun-ne komo à.

³ Nom ur-joose un te ne, be-de un swo ur-koob, untun ko-karma-wu ur-bon, wu ma Yeso **Kiristi**.

⁴ Ko-karma ro'e be-de un senge-mo un wu. Wu ro m-rwo un hi un de un wu, n-me un rem-se ro se un karma-ne á. Amba con-mo un ko-karma mo, wu ru wan-co o un wu hoge rerem-mo un wu.

⁵ Ka ro tomso ne be-de ut-mur, yatt-wu a he m-aag o-keeg á, se wu dorute jor-se un ka mur-to.

⁶ Ka ro tomso ne ko-wa-o-kat wu nome senge-mo un wu bo a cone à. Wu depe wu be m-kum kwukwur-de un rem-se o-kat.

⁷ Nom us-barag un to ka ma-to um gendu wo à. Urege o nomog kaane, Wan-Koyan wua 'ye wo us-nap, un ka ma-to kap.

⁸ Baks un bo Yeso **Kiristi** ro à. Wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu rwuune un baag-o **Dawuda** à, ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, to me m-ko'ote un hun-ne à.

⁹ Remen me un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to, o hante um rotte un swo ur-koob. M-moka me ke'o untun wu nome **ur-ba'as** à. Amba yatt-wu he hoks m-gaag un Ma-to Shir á.

¹⁰ Remen kaane, um nomog ur-joose un swo ur-koob un ko yo ke rii-yo. Um ko'ote ka ma-to, remen hun-ne ye Shir daage à. Remen ye, un ce un ye, ye kumut gwu o a m-kum be-ur **Kiristi** Yeso à, komo ye cuw be-de un ka seps-mo un ba m-ta mo.

¹¹ Ka ma-to nip-o, to ro m-zee, Urege net marag un **Kiristi**,

wua nòm m-hoog un Yeso ne tomso ne.

12 Urege net nomog ur-joose un swo ur-koob rem Yeso, wua nòm ut-gwomo un Yeso ne.

Amba urege net nomog she-mo un nap un Yeso, Yeso a nòm she-mo un nap un ka net-wu.*

13 Urege net ko-wa-o-nip-wu be-ur Yeso á, Yeso ro m-barme á, wu ro ko-wa-o-nip. Remen Yeso a nòm she-mo un hi un de un wu á.

Ko-ya-m-senge-wu Shir ro m-hoge un rere-mo un wu à

14 O ma'as yan-dor m-bakse un ka ma-to um zee à, komo o nek ye ut-to remen Shir. Taase ma-to sunu ye, remen yo gom-ut ro m-zee à. Remen gon ka sun-mo ut-ma mo ro m-hante rem-se o-hwaa. Komo to ro un hante un naase-mo ut-men be-de un ye ro to m-hoge à.

15 Nòm bo un nòm-m ru, bo Shir hette m-ho'os o-wur un wo ne à. O warag ko-ya-m-senge, wu ro m-hoge 'e-mo un senge-mo un wu á. Komo o ma'as un yoos un gom-de o-nip hond hond.

16 O som nòm un ma-to o-hwaa to un ba ur-hi. Hun-ne ye ro un nòm un ma-to o-hwaa à, ro m-warag yan-koob-de o-dorotte o Shir.

17 Yoos-de un ye ro m-ha ko kene untun caari-o o-nat, o ro m-ti un ap-mo o-wur à. Himeniyus un Peretus ne, ye ro un gon ka yoos-de.

18 Ka nen yoor-ye, yagute sher-mo o-nip mo ye rotte à. Ye zee unze Shir be'este wu 'yonsute yan-dor ut-marimar. Remen kaane, ye ro un rwo un ye ken yan-dor ye yage m-sheer be-ur **Kiristi**.

19 Amba hun-ne ye Shir sa o zee shi'it-de ro m-nukte á ye ro. Be-de un ka shi'it-de Shir geneg: "Yawe nak hun-ne ye ro ye ma un wu à."† Komo Ma-to Shir zee, "Da-o wu ken, wu zee ye, 'Yawe wu ro Wan-hur re.' Ka net-wu, se wu yage nòm **ur-ba'as**."‡

20 N-me un den-o un ko-wan-hwor, sheend-ut ro kon to un ma-to o-zinariya, to ken sheend-to ro kon komo to ut-ba. Ka sheend-to o-zinariya to, hun-ne un ess-to remen senge-mo un ho-de o-biki. Ka to ut-ba to ne hun-ne un ess-to remen senge-mo un ho-de o-hwaa.

21 Kaane ro be-de un ko-yan-dor-wu wongse hi un de un wu be-de un ka rem-se o-hwaa se à, wua warag sa o zee sheend-to Shir esse remen ho-de o-biki à. Wu waragte ba m-kukop, Shir a hoks nòm m-senge un wu ne. Komo zongse wu ro remen wu nomot ko mo ke gon senge-mo ur-bon mo.

22 **Timoti** nòm ja, un nòm un rem-ús yo-se ne, se yan-campo-ne ro m-con m-nòm à. Ma'as un nòm un rii-yo ro so-yo à. Senge m-sheer be-de Shir, m-was ne, un she'et-de ba ut-ween ne. Nòm un gon ka rem-se, un myet ye ro us-kon be-ur Wan-Koyan un hur-ur gaan à.

23 Da-o hun-ne ro un sun-mo ut-ma to o-hwaa to rotte ur-hi á, o nòm ja un ye ne. Nòm ja remen wo un hi un du o nese gon ka ma-to ro m-hante ut-ween.

24 Taase wan-senge-m Wan-Koyan wu ma'as un moor-to ut-ween á. Amba wu gut kowan un gwugwer-mo ur-hi ne, komo wu hoks m-yoos yo Ma-to Shir zee à, un mo un hur-de un wu ne.

25 Ka da-de, n-me un gwugwer-mo ur-hi, wu kewes ye ro un yage-to un yoos-de un wu à. O ken da-o Shir a 'ye ye o-da, ye waktune be-de un wu, ye nep yo nip-o ro à.

* **Bqr-ús yoor:12 2:12** Hyen komo: Mati 10:33; Ruka 12:9. † **Bqr-ús yoor:19 2:19** Hyen komo: Qog 16:5.

‡ **Bqr-ús yoor:19 2:19** Hyen komo: Isha 52:11.

²⁶ Ka da-de, yēa mūun ʉn barag-se ʉn yē, yē kumut m-posse be-de ʉn ceeb-o ʉn **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot**. Wu ro shikke yē ʉn o à, remen yē nomot yo wu cone à.

Bq̄-ʉs tet

She'et-de ʉn hun-ne ʉn kom-de o-da

¹ **Timoti**, ʉm conog o nep ʉnze ʉn ho-to ʉr-kom, hun-ne a su ʉr-koob deen.

² Yo rwo'e ʉm zeet kaane à, remen:

Hun-ne yēa ma'as yan-con-to ʉn hi ʉn de ʉn yē temb.

Yēa ma'as yan-con-to ʉn hwor,

Ya-ʉs-sēs,

Yan-nu-mo ʉr-hi,

Ya-ʉt-reeb,

Yan-koob-de o-dorotte o ʉn yē mate yē à,

Yan-nu-se ʉn o-kiit,

Yan-koob-de ʉn gyēr-o Shir.

³ Yan-koob-de m-was ʉn hun-ne nē,

Ya-m-ees ʉn or re ʉn yē nē ʉr-hur,

Yan-we-to hun-ne,

Yan-koob-de ʉn garamse ʉn hi ʉn de ʉn yē,

Ya-m-zwom,

Ya-ʉr-shoob ʉn kap rii-yo ro so-yo à.

⁴ Ya-m-re o-ra,

Yē ro ʉn nom ʉn rii ba m-ceker ʉn yo he m-kor à,

Yē ro shiishe ʉn nu-mo ʉr-hi nē,

Yan-con-to ʉn hoge ʉn rerēm-mo ʉn hi ʉn de ʉn yē arge con-to Shir,

⁵ Yē ro m-nom sa o zee yē ʉn dorotte-o Shir. Amba yē m-con Shir ja'as rem-ʉs yo-se, se yē ro m-nom á.

Nom ja ʉn gon ka hun-ne yē nē.

⁶ Yo rwo'e ʉm zeet o nom ja ʉn gon ka hun-ne yē nē à, remen yē ken yē ro m-raks hun-ne remen yē tuwut hur-to ʉn yē. Yē m-nom ʉn kaane remen yē garamsuté ne'a-nē yē m-raag. Ka ne'a-nē yē **ba'as**-ʉt daag ʉn hi-to ʉn yē, komo con-to ʉn nom ʉn rem-ʉs yo-se garamsuté yē.

⁷ Koyanda a ro yē m-yoose, amba myet ʉn kaane nē, yē wo m-nap ʉn yoos-de o-nip á.

⁸ Yē ro untun Jenis ʉn Jambaras nē yē nomē **Mosa** ʉr-shoob n-ga n-ga à. Ka bo-se o, ka hun-ne yē ro ʉr-shoob ʉn rii-yo ro o-nip à. Barag-se ʉn yē rott ʉr-bon á, sherē-mo ʉn yē komo mo ʉt-bo mo.*

⁹ Amba yēa hoks raks ʉn hun-ne ʉn ya o-da hiin. Remen ba m-jimē deen, kowan he m-hyan ʉn rem-se o-hwaa se ʉn yē cas, untun bo korē ʉn Jenis nē ʉn Jambaras à.

Burus nak Timoti ʉt-to

¹⁰ Amba wo, **Timoti**, o nepse ʉr-bon nē, yo mē m-yoose ʉn hun-ne à. O nepse komo bo ʉm nomē she'et ʉn de à. O neps yo ʉm cone ʉm nom à. O nepse ʉm sherēg be-de Shir. O nepse mē ʉn 'mo ʉr-hur ʉn hun-ne nē, komo mē ʉn was ʉn hun-ne. Komo o nepse ʉm joosute ʉs-rem deen.

¹¹ O nak hun-ne ya'ag mē ʉr-koob. O nak komo rem-ʉs yo-se se kumu mē n-mē bo-to o-Antakiya, o-Ikoniya nē, o-Risiya nē. O nak hun-ne ya'ag mē ʉr-koob, amba ʉm joosute, Wan-Koyan Yeso guug mē be-de ʉn yē kap.†

* **Bq̄-ʉs tet:8 3:8** Hyen komo: Rwuu 7:11. † **Bq̄-ʉs tet:11 3:11** Hyen komo: Seng 13:14-52; Seng 14:1-7; Seng 14:8-20.

¹² Kap wu cone wu nom gon she'et-de Shir cone à, wu sher be-ur **Kiristi** Yeso, wua su ur-kooob be-de un hun-ne.

¹³ Amba yan-men-ut jaas-to, un ya-ut-raks ne, she'et-de un ye ur-yo-de a do m-ha n-co n-co. Ye ro un raks un hun-ne, un ce un ye, a ye ut-raks.

¹⁴ Amba wo, senge m-sher be-de o-nip o a yoose wo à. O sher hur un du un o ne deen, remen o nepse ka ye yoose wo à, woa hoks wos ur-be un ye ne.

¹⁵ O nak Ma-to Shir cin da-o o ro'e wa rek-wu à. Ma-to Shir a hoks wo m-'ya us-nap unze se o shereg ur-hur be-ur **Kiristi** Yeso, ka da-de ne wu he wo m-gwu.

¹⁶ Kap Ma-to Shir to ro gense à, to un rwuun be-de Shir. To ro un gwu ne be-ur na: Be-de un yoose un hun-ne,

un kwos un ye ba'ase ne à,

un ja'as un ye nome **ur-ba'as** à,

un yoose hun-ne bo ye he she'et-de ur-bon à.

¹⁷ Shir un ya'as na Ma-to un wu remen kap net-wu ro wu Shir à, wua ma'as zongse, wu nomot ko mo ke gon senge-mo ur-bon mo.

Bor-ús nass

¹ Um mossute wo un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne. Baks wu he piishe un yan-hoog un margan-ne ut-ma à. Komo baks wu roon wu nomot ut-gwomo to un hono o-dak.

² Me, Burus, ro wo m-zee o ko'ot Ma-to Shir. Zonge o ko'ot Ma-to Shir, da-o hun-ne cone m-hoge à, komo un da-o ye cone ye hoge á. O rure hun-ne ye ja'as, da-o ye nome yo depe á, o kwos ye. O do ye jaab-o ut-men, ye senge un nom un rii so-yo. Nom ka rem-se un 'mo ur-hur, komo o ma'as ye m-yoose un Ma-to Shir.

³ Me wo m-rure un ka ma-to remen da-o roon, o hun-ne a cun ye hoge yoos-de o-nip á. Amba yea nom rem-us yo-se se hur-de un ye cone à. Komo yea raks to-to un ye be-de yan-yoos-de ut-bo. Ka yoos-de ro ye m-rure yo to-to un ye cone m-hoge à.

⁴ Hun-ne a nom gop-de un hoge o-nip un Ma-to Shir á, amba yea ke to-to un ye be-de ut-zwom to o-hwaa.

⁵ Amba wo **Timoti**, o garamse hi un du koyanda. O 'mo ur-hur, da-o un swo ur-kooob. O nom senge-mo un ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**, to Shir. O nom senge-m ru ur-bon ne, mo Shir ya'asu wo, o nom à.

⁶ Hoog-m re, a ya'aste mo untun ur-seke de m-swo be-de Shir. Da-o um he m-yage un mo ka hoog-mo à, nomoste.

⁷ Um sha'ag kashi ut-mur, um komog senge-mo Yeso **Kiristi**, yase me um nom à. Komo, um ma'aste m-bop un **Ma-to m-Rerem** kom-ut yoor.

⁸ M-moka Shir essute me 'yons-ur kashi n-ton o-shir, remen um sengute m-sher be-de un wu. Wan-Koyan wan-piish ut-ma wu o-nip, wua ya'as me ur-'yons un ka ho-de un piish ut-ma de. Me wu cot Wan-Koyan he m-ya'as un ka 'yons-de un hon-de á. Amba Shir a 'ye hun-ne ka 'yons-de, komo myet un ye ro ur-gop ye hyenet muun-mo un wu à.

Burus conog Timoti gu wu

⁹ **Timoti**, koyan wo m-nom, o nom kyak, o haan be un de hor-m-hor.

¹⁰ Um conog o haan remen Dimas wongute un me ne. Wu wongute un me remen gop-de un rem-se un hono o-dak. Wu neketé bo-o o-Tasaronika. Komo Kirezens haag raag-o o-Garatiya. Titus komo wu haaru raag-o o-Darmatiya.*

¹¹ Ruka wu cot ro kane un hon-de un wu be un de. O hoob Markus, no haan no un wu ne remen wua hoks me m-gu deen, n-me un senge-m re kane.†

* **Bor-ús nass:10 4:10** Hyen komo: Koro 4:14; Pmøn 24; 2Kor 8:23; Gara 2:3; Titu 1:4. † **Bor-ús nass:11 4:11** Hyen komo: Koro 4:14; Pmøn 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmøn 24.

12 Um tomog Tikokos ha-mo un bo-o o-Apisu.‡

13 Da-o um she'ete un bo-o o-Toruwas à, um yagnute cop-o o-huw un kom-ut Karbus. Hakkure, da-de o he m-haan à, o deknũ me o. Komo o deknũ me takurda-ut re. Wo bopre ka to a nome un ka-to un gwoor á. §

14 Ka ko-ya-o-pyap-wu Arekanda nomotu me rem-us yo-se. Wan-Koyan a top wu bo un rem-us yo-se se wu nome à.*

15 Wo ma o nom ceen un wu ne, remen wu ro ut-yage un yoos-ur na ne deen.

16 Da-de a taknu me m-hante be-de un ko-wan-piish ut-ma kane un bo-o o-Roma à, um ruute hi un de be-de un ye ro me us-cetente à, yatt-wu su'e me á. Ye tukute me o-cin kap mo un ye. Um konog Shir sokse ye ka **ba'as-de**.

17 Myet un kaane ne, Wan-Koyan ro eso un me ne. Wu ya'ag me ur-beeb, har um hokste ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma Yeso **Kiristi**. Hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á ro kane ye hogute to. Komo Wan-Koyan guug me sa o zee wu posse m-mar un nu-o o-zur à.

18 Um nepste Wan-Koyan wua ruut me un ko yo ke rii yo-yo yo. Wua 'er me, wu woot me be-de un gwomo-to un wu to n-Ton o-shir. Yage a bumut Wan-Koyan, har da-o ba m-ta! **Amin**.

Gas-de ur-kom

19 Hakkure o gassu me Biskira, un campo un wu ne Akira.

O gassu me komo, yan-den-o Onesiporus ne.†

20 Erastus ro kon har m-moka n-me bo-o o-Korinti, komo um yagnute Taropimus n-me bo-o o-Miritus wu piishe á.‡

21 Koyan wo m-nom, o nom kyak, o haan be un de rii-yo huw-o woonte. Or na ne yan-dor kap, ro no ur-gas. Yuburus un Pudens ne, un Rayinus ne, un Karawudiya ne, ye ro no ur-gas komo.

22 Wan-Koyan ro un wo ne! Yar-mo Shir ro un no ne!

‡ **Bqr-qs nass:12 4:12** Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8. § **Bqr-qs nass:13 4:13** Hyen komo: Seng 20:6. * **Bqr-qs nass:14 4:14** Hyen komo: 1Tim 1:20; Bong 62:12; Roma 2:6. † **Bqr-qs nass:19 4:19** Hyen komo: Seng 18:2; 2Tim 1:16-17. ‡ **Bqr-qs nass:20 4:20** Hyen komo: Seng 19:22; Roma 16:23; Seng 20:4; 21:29.

Takurda-o Burus o wu gene Titus

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

Ya-ut-con un yan-dor Yeso 1:5-16

Senge-mo un buug-to un hun-ne un hon un hon n-me un yan-dor Yeso 2:1-15

Do ye un jaab-o ur-hur, ur-keweş ne 3:1-11

Ur-kom 3:12-15

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-mo Shir, me gendu wo ka takurda-o. Komo Yeso **Kiristi*** tomnu me um nomot senge-mo Shir. Yeso un tomon me bo sher-mo un hun-ne ye Shir daage à, he m-bo'ose m-'wons ne à. Komo yea nep yoos-ur Yeso ur-bon ne. Ye nepe yoos-ur Yeso ur-bon ne, yea she'et gon she'et-de Shir cone à.

² Ka da-de, yea kum sakto-o un hoog-o ba m-ta o Shir surte o-nu rii-yo wu nomot hono o-dak à. Remen Shir ro m-rwor ut-bo á, hun-ne ro m-sher un swo-ur o-nu o un wu.

³ Da-o Shir hyane nomog hond hond à, Shir rwo'og hun-ne ye nep Ma-to un wu, be-de un senge-m re mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Shir **Wan-Gwu** na ya'asu me ka senge-mo.

⁴ Titus, me wo m-gende un ka takurda-o. Wa re o ro remen myet-m na a shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Um konog Shir Tato na, un komo **Kiristi** Yeso ne, **Wan-Gwu** na. Me us-kon wu 'ye wo yar-mo un wu, komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur!†

Senge-m Titus o-Kirit

⁵ Da-o um yagnu wo n-me o-Kirit‡ à, me un yagnu wo remen o busute senge-mo a shie à. Komo yo depe o nom ur-takan à, yo ro: o deeg sek-ye ye he dorotte un yan-dor n-me un ko o ke bo-o, bo um ruru wo à.

⁶ Um russutu wo gon net-wu a he m-daag à. Ko-sek:

Udepe a kum rii-yo ur-reeb be-de un wu á.

Depute wu ese be-de un ne'a un wu cot à.

Yakar-ye un wu komo, **yan-dor Yeso** ye. (Ye rott jin-ur yo-de á, komo yan-dorotte-o un ye mate ye à).

⁷ Taase hun-ne kum rii-yo o-yo'og be-de un wu á. (Remen ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu ro m-rwo un yish be-de un senge-mo Shir.)

Taase wu nome or un wu ne us-ses,

Wu rotte hor-mo us-ryaab á,

Wu ro un yage swo-mo ho wu á.

Wu ro un hoob-o ut-ma á.

Wu ro o-suub remen hwor á.

⁸ Amba wu ma'as ko-wan-goks un hamat-ne ur-bon ne.

Wu ro un hoge un zak-o un nom un rii-yo ur-bon à.

Wan-barag-se ur-bon.

Wu ro un nom un kashi un rii-yo depe à.

Wan-ba-m-kukop un kukop-mo ur-hur.

Wan-hoks un garamse un hi un de un wu.

⁹ Wu shere ur-bon ne be-de un **Ma-to m-Rerem** to te yoose wu à, to ma Yeso **Kiristi**.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:4 1:4** Hyen komo: 2Kor 8:23; Gara 2:3; 2Tim 4:10. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** o-Kirit: dak-o n-tete o m-sa.

Ka da-de wua hoks m-wos ur-be unze ka ma-to nip-o komo yatt-wu he to m-kwus á. Wu nome kaane wua hoks m-gu un hun-ne ye nomot o-dorotte be-de un ka yoos-de o-nip de, de un **Ma-to m-Rerem**. Wua kute hun-ne ye yage m-sheer un yoos-de o-nip à, ye nep unze ye ba'asute.Š

Nak ut-to remen yan-yoos-de ut-bo

¹⁰ Me un zee kaane remen ye ken ye ro kon deen, ye ro m-'ya un sek-ye be-de un yan-dor m-sek á. Komo ye ro m-raks un ye ken un hun-to o-saa. Yan gon ka yoos-de ye ken ye un rwuun so un buug-de un hun-ne de ro m-zee: myet yan-dor se a **koog** ye bo jind-o un **Yahuda**-ne zee à.

¹¹ Taase no 'ye gon ka hun-ne ye ur-keer de ur-yoos á. Yan no ye, remen ye ro un yoos-de yo depe ye yoos á, ye ro naas un sher-mo un hur-to un hun-ne deen. Ye ro un ka yoos-de ut-bo to remen ye kumut hwor be-de un hun-ne.

¹² Wu ken net-wu ro kon wa-us-nap, wu ro she'ete n-ga n-ga un o-Kirit. Wu zee: "Hun-ne ye o-Kirit ro un rwor ut-bo koyanda. Ye peneg men-ut jaas-to, m-dum ne untun nem-ye o-kot. Ye peneg m-zar amba se o-suub be-de m-re deen."

¹³ Ka ma-to un ka wa-us-nap-wu rwore à, korog o-nip be-de un hun-ne ye un o-Kirit. Remen kaane um conog o kangse yan-dor ye ro un dore un yoos-de ut-bo à. Ruru ye bo ye he m-sheer be-de un yoos-de o-nip de ma Yeso à.

¹⁴ Komo taase ye do m-was un zwom-to un **Yahuda**-ne á, ko ne ye dore **karamsa**-to un hun-ne ye yage yoos-de o-nip de ma Yeso **Kiristi**.

¹⁵ Hun-ne ye hur-to un ye ro ut-pus to puu à, yatt-yo ro be-de un ye yo un ba ur-bon á. Amba yan-men-ut jaas-to un ye yage m-sheer be-ur Yeso à, koyan ye nome yoa nom ur-bon á. Ye ro un ma'as un barag-us yo-se, komo hur-de un ye kapste ye.

¹⁶ Gon ka yan-yoos-de ut-bo ye, ye ro un rure un hun-ne unze ye nepse Shir. Amba yo ye ro m-nom à yo ro na m-kute unze ye nap Shir á. She'et-de un ye de un rem-se o-hwaa de. Ye ro m-nome un Shir o-dorotte á. Komo yea hoks un nom un rii-yo ur-bon á, ko hiin.

Bor-us yoor

Bo yan-dor he she'et-de ur-bon un hun-ne ne à

¹ Amba Titus, wo senge yoose un yan-dor rem-se ro hond hond un yoos-de o-nip ne de ma Yeso **Kiristi**.

² Yoose mong-ne campo-ne ye hoks garamse hi un de un ye. Komo ye she'et she'et-de hun-ne hette ye 'ya m-sek à, ye senge nom un barag-se ur-bon. Ye ma'as m-sheer be-de Shir un hur-ur gaan, ye was un hun-ne ne, komo ko ya koru ye, ye ma'as un nom o-dorotte be-ur Yeso.

³ Un cen o yoose mong-ne ne'a-ne, ye she'et gon she'et-de he 'ya un Shir m-sek à, un ko yo ke rii-yo ye ro m-nom à. O ruru ye taase ye we net á, ko ne ye yage swo-mo ho ye á. Amba ruru ye, ye yoose ye ken ye nom un rem-se ur-bon.

⁴ Be-de un nom un kaane, yea yoose ne'a-ne rek-ye bo ye he she'et-de depe à. Ye yoose ye:

Bo ye he m-was un campo un ye ne, komo un yakar-ye un ye ne ur-bon ne à.

⁵ Bo ye he garamse hi un de un ye,

Bo ye he she'et-de un ba m-kukop à,

Bo ye he m-was un hur-to un ye ne,

Bo ye he m-hoge un 'won-de un hun-ne à,

Bo ye he nome un campo un ye ne o-dorotte à.

Ye nɔm kaane bɔ yatt-wʉ he yo'og ʉn Ma-tɔ Shir ya'asʉ na á.

⁶ ʉn cen ɔ rʉrɛ campo-ne beeb-ye, ye hoks garamse ʉn hi ʉn de ʉn ye

⁷ ʉn kɔ yo ke rii-yo. Wɔ ʉn hi ʉn du ma'as ʉn nome ʉn hun-ne rem-se ʉr-bon. Bɔ o he warag rii-yo m-sha be-de ʉn yan-campo-ne à. Wɔ ro ʉn yoose ʉn hun-ne Ma-tɔ Shir, o yoos ʉn hur-ʉr gaan komo ba m-se'er.

⁸ Yoos rii-yo rɔ o-nip à, yo yatt-wʉ he hoks m-yo'og á. Nɔm kaane bɔ yan-yage-ʉt ru he m-hoge m'e à, remen ye kum rii-yo ye hette wɔ m-yo'og á.

⁹ Yoose gwʉw-ne ye ma'as nome ʉn yan-hur-ɔ ʉn ye o-dɔrotte. O rʉrɛ gwʉw-ne, ye nom rem-se yan-hur-ɔ ʉn ye hette o-zak à. Komo o rʉrɛ ye taase ma-tɔ suune ye ʉn yan-hur-ɔ ʉn ye ne.

¹⁰ Taase ye hiw ʉr-hyow be-de ʉn yan-hur-ɔ ʉn ye. Amba ye kute yan-hur-ɔ ʉn ye ʉnze ye kashi ʉn hun-ne ye, komo ye hoks hwɔ ʉr-hur be-de ʉn ye. Ye nom kaane remen koyan ye rɔ m-nɔm ye rʉ hun-ne rakste ʉt-tɔ be-de ʉn yoos-de ʉn Ma-tɔ Shir **Wan-Gwʉ** na.

Yar-mɔ Shir, komo ʉn hoog pu-o ne

¹¹ Shir kututu na yar-mɔ ʉn wʉ, wʉ haante wʉ guut hun-ne kap ʉn bu-yo ye hette m-posse be-de **ʉr-ba'as** à.

¹² Remen yar-mɔ ʉn wʉ, Shir yoosutu na a yage gon she'et-de wʉ rɔ m-con á, a yage komo gop-de ʉn rem-se ʉn hono o-dak. Komo Shir yoosutu na bɔ a he she'et-de ʉr-bon ʉn kashi o-bu à, kɔ m-moka ʉn ka cow-yo a hette m-nap ʉnze a m-ya ʉn Shir m-sek.

¹³ A nom kaane, kɔ de a rɔ ʉn 'er-de ʉn saktɔ, ɔ he na m-rwɔ o-zak à. ʉn ka hɔ-de Yeso **Kiristi**, wʉ rɔ na caari-wʉ Shir, **Wan-Gwʉ** na, wʉ he m-muun ʉn ka dak-ɔ ʉn seps-mɔ ʉn wʉ ne.

¹⁴ Yeso ya'aste hi ʉn de ʉn wʉ har m-mar rem na. Wʉ ʉn nɔm kaane, remen wʉ rurut na be-de ʉn beeb-de **ʉr-ba'as**, komo remen wʉ sokste **ba'as**-ʉt na. Wʉ ʉn nɔm kaane bɔ a he m-warag kashi ʉn hun-ne ye ʉn Shir à, komo bɔ a he m-warag hun-ne yan-gop-de ʉn nɔm ʉn rem-se ʉr-bon be-de Shir.*

¹⁵ Remen kaane Titus, ʉm conog o yoose yan-dor ye ʉn o-Kirit ka rem-se ʉm ruru wɔ à. Do ye jaab-ɔ ʉt-men ye nɔm myet ka rem-se, o nek ye ʉt-tɔ, o baks ʉnze wɔ ʉr-beeb ne de ʉn nɔm ʉn kaane. Taase o yage wʉ ken wʉ muut ma-ʉt ru hwaa á.

Bɔr-ʉs tet

Nɔm ʉn rii-yo ʉn gwʉ

¹ Titus, senge bakse ʉn **yan-dor Yeso** ye nome ye rɔ ʉt-gwomo à ʉn sek-ye ne o-dɔrotte. O baksʉ ye komo, ye ma'as zongse remen ye nomote or ʉn ye ne rem-se ʉr-bon.

² Komo taase ye we net á, amba ye she'et ba ʉt-ween ʉn hun-ne ne, ye kutu ye gwugwer-mɔ ʉr-hi. Komo ʉn she'et-de ʉn ye, ye muut hi ʉn de ʉn ye hwaa be-de ʉn hun-ne myet.

³ A ro m-raag ne n-ga, sa o zee hun-ne ye yage m-sheer be-ʉr Yeso m-moka à. A ro ʉn koob-de o-dɔrotte, komo hun-ne ro rakstu na. Sa o zee gwʉw-ne a ro'e, ye gop-de ʉn nɔm ʉn rem-se ʉn men-ʉt jaas-tɔ garamse à, se ye rɔ m-hoge rerem-mɔ m-nɔm à. N-ga a ro shiishe ʉn men-ʉt jaas-tɔ, ʉr-shoob ne, ye kututu na ʉt-yage, na ʉn cen na, a rɔ ʉt-yage ʉn ye ne.

⁴ Amba da-o haanuru ɔ Shir **Wan-Gwʉ** na kutu na ʉnze wʉ rɔ ʉr-won ne, komo wʉ waste ʉn kowan ne.

* **Bɔr-ʉs yoor:14 2:14** Hyen komo: Bɔng 130:8; Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; 1Bit 2:9.

⁵ Wʉ rurug na be-de ʉn swɔ ʉr-koɔb de ʉn **ba'as**-ʉt na, wʉ ʉn nɔm kaane ba remen kashi ʉn rii-yo a nɔm ́. Amba remen 'wɔn-de ʉn wʉ. Shir ya'astʉ na hoog-m pu-mɔ. Wʉ sokstɛ **ba'as**-ʉt na, Wʉ kutu na bɔ a he she'et-ʉr pu-de à, ʉn beeb-de ʉn **Kukt-o Shir**, o wʉ ya'ʉ na à.

⁶ Shir tɔmɔntɛ Yɛso **Kiristi, Wan-Gwu** na, wʉ ye'et na Kukt-o ʉn wʉ.

⁷ Remen yar-mɔ Shir wʉ ak na kashi ʉn hun-nɛ, komo a wost ʉr-bɛ remen wʉ ɛsʉtʉ na hoog-m ba m-ta. Wʉ ʉn nɔm yo ka remen na m-mɔka yakar-yɛ ʉn wʉ yɛ.

⁸ Ka ma-tɔ, ma-tɔ o-nip tɔ. ʉm ɔnɔg wɔ o es eso, sɛ o hyanag hun-nɛ dɔrʉtɛ tɔ, bɔn kap wʉ shɛrɛ be-de Shir à, wʉa nep ʉnze wʉa ma'as ʉn nɔm rem-se ʉr-bon. Ka yoos-de rɔ ʉr-bon nɛ komo ʉn gwʉ nɛ remen kɔwan.

⁹ Amba nɔm ja be-de ʉn yan-ma-tɔ o-saa ʉn ma-tɔ ʉn ya-n-ga-yɛ nɛ, o nɔm ja ʉn sunɛ-mɔ ʉt-ma nɛ, ʉt-ween nɛ tɔ ma-tɔ ʉn **karamsa-o Mosa**. Gɔn ka sunʉ-mɔ ʉt-ma mɔ, ma-tɔ o-hwaa tɔ, tɔ rɔ ʉn gu ʉn nɛt ́.

¹⁰ ʉrege nɛt rɔ kɔn wʉ rɔ ʉn wɔngsɛ ʉn **yan-dor Yɛso** à, nak wʉ ʉt-tɔ, o rurʉ wʉ, wʉ yage m-nɔm kaane. Wʉ yage m-yage, o nek wʉ ʉt-tɔ ayoore-o. Ka da-de wʉ yage m-hoge, o nɔm ja ʉn ka nɛt-wʉ nɛ.

¹¹ Wɔa nep cas ʉnze ka nɛt-wʉ tukutɛ o-nip jim, komo remen wʉ ba'asʉtɛ, wʉ ʉn hi ʉn de ʉn wʉ nepstɛ **ba'as-tɔ** ʉn wʉ kapstɛ wʉ.

¹² Man tɔmbɛ Atanas kɔ Tikokɔs be ʉn du, wʉ dek sɛnge-m ru. Wʉ wobʉsɛ, hakkʉrɛ nom yo o he m-hoks à, o 'wɔstʉ mɛ ʉn bɔ-o o-Nikopori. Mɛ o-saktɔ man kom da-o o-hʉw káne.*

¹³ Nɔm bɔ ʉn nɔm-m ru o guut Zenas (Wan-nap-o ʉn piish ʉt-ma) ʉn Apɔrɔs nɛ ʉn hew-de ʉn yɛ. Gu yɛ, taase yɛ nom koɔb-de ʉn kɔ yo ke rii-yo.†

¹⁴ Yanze wɔ ʉn hɔn du o he m-nɔm kaane ́, amba ma'as yoose **yan-dor Yɛso** yɛ muut ʉr-hi be-de ʉn nɔm ʉn sɛnge-mɔ ʉr-bon be-de ʉn hun-nɛ yɛ rɔ ʉn hoob-o ʉn gwʉ à. Da-o yan-dor nomɛ kaane yɛa yage she'et-de o-hwaa.

¹⁵ Myet yan-dor yɛ rɔ káne à, rɔ wɔ m-gas. Tɛ wɔ m-zɛɛ o gas ɔr na nɛ yan-dor káne ʉn o-Kirit, yɛ wassɛ ʉn na nɛ à.

Yar-mɔ Shir rɔ ʉn nɔ nɛ kap!

* **Bɔr-ʉs tet:12 3:12** Hyen komo: Sɛng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8; 2Tim 4:12. † **Bɔr-ʉs tet:13 3:13** Hyen komo: Sɛng 18:24; 1Kor 16:12.

Takurda-o Burus o wu gene Pirimõn

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Bom un Pirimõn 4-7

Kone un Onesimus us-kon 8-22

Ur-kom 23-25

Ur-gas

¹ Ka takurda-o un rwuun be un de Burus, wu ro ke'o à, ha-mo un be-ur Pirimõn. A un ka me remen um rworog ma-ut **Kiristi*** Yeso to ur-bon. Me un **Timoti** ne or na ro wo m-gas.

Pirimõn wo ko-nay-wu, komo or te n-me un senge-m **Kiristi**.

² Te komo m-gas un **yan-dor Yeso**, ye ro m-morge un hur-o ru remen bongon-de Shir à. Tomso te m-gas un or na ne'a, jin-de un wu Apiya, un Arkibus ko-karma be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**.†

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso Kiristi, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Was-m Pirimõn m-sher ne

⁴ Or re Pirimõn, ko o ke da-o um kone, me wo m-tan um 'ye Shir re ur-bongon,

⁵ remen um hogute wo m-was un hun-ne ye Shir ne kap, m-sher ne mo wotte à, be-ur Wan-Koyan Yeso.

⁶ Kon-us re se ro, morog-ur no de ur-bon de un yan-dor o un **Kiristi**, de gu wo o nept rii-yo ur-bon, yo o yoose be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Wan-henem re, was-m ru ya'ag me o-zak un caari-o un jaab-o ut-men ne! Men-to un yan-dor nomog o-zak rem ru.

Us-kon rem Onesimus

⁸ Remen kaane, rem **Kiristi**, man nom jaab-o ut-men, um ruruu wo yo o he nom yo depe à untun wan-dor. Amba man gaktu wo á,

⁹ remen me wo m-was. Me, Burus, ko-mong kane ke'o, rem **Kiristi** Yeso, um jiiishte m-con um kon wo.

¹⁰ Me wo us-kon o nome Onesimus‡ rii-yo ur-bon, wu warge wa re bo um ro ke'o à.§

¹¹ N-ga wu ro hwaa be un du, amba m-moka ko-yan-gwu-wu be un du un me ne.

¹² Me wu m-muutbe be un du, amba hur un de ro be-de un wu.

¹³ Bo um ro ke'o kane à, remen rworu un Ma-ut m-Rerem à, um ro conog um yagu wu kane un me ne remen wu guut me un suge un du.

¹⁴ Kap un kaane ne, me con um ru wo nom un yo ken rii-yo ba wo un con á. Amba man cun o nom yo un con-m ru ba m-gakte.

¹⁵ O ken da-o, Onesimus ro wongute un wo ne un ya o-da hiin, remen o doot wu m-goks ba m-ta.

¹⁶ Wo goks wu untun ko-guw á, amba arge kaane, gwot wu untun or ru ko-yan-dor, wu o cone à. Me wu m-was deen. Depete o was un wu ne arge kaane, un es-de un wu ko-guw-wu Shir, un wu shere ne be-ur Wan-Koyan à.

¹⁷ Un kaane, urege wo us-barag, me or ru wu, goks Onesimus bo o he me m-goks à.

* **1:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **1:2 1:2** Hyen komo: Koro 4:17. ‡ **1:10 1:10** Jin-ur Onesimus de ro "Net so-wu."

§ **1:10 1:10** Hyen komo: Koro 4:9.

18 Ûrege Onesimus nomotu wõ **ur-ba'as**, sokse wu. Ûrege wõ wu m-dore ur-moog, muut ka moog-de un hi un de.

19 Me genbe un kom-ut re: Me, Burus, man topso wõ kap yo wõ Onesimus m-dore à. (Man nom ma-to un hoog pu-o, o o kume be un de á.)

20 Un kaane heno re, hakkure, um konog yo ka be un du, rwõ men-ut re nom m-gwugwu! Nom yo ka remen jin-ur Wan-Koyan na, na hen-ne ye be-ur **Kiristi**.

21 Um nepse dorotte-o ru, wõa nom har ma arge yo um kone wõ à.

22 Komo har m-moka, kum o-kuke rem re n-me un hur-o ru, remen me o-sakto, Shir a goks kon-us nõ kap wu muutbu me be-ur nõ.

Gas-de ur-kom

23 Epaparas, wu rõ ke'o un me ne à, remen wu rõ un dor **Kiristi** Yeso, tombutu wõ gas-de un wu.*

24 Kaane komo or re ne yan-senge-mõ un rwõru un ma-ut Yeso, Markus, un Aristarkus, un Dimas, un Ruka ne, or re ne n-me m-senge ye wõ ur-gas.†

25 Yar-mõ Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ma'as un wõ ne!

* **1:23 1:23** Hyen komo: Koro 1:7; 4:12. † **1:24 1:24** Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Koro 4:10,14; 2Tim 4:10-11.

Takurda-o a gene Ibra-ne à Yahuda-ne

Rem-se rɔ n-me à:

M-zante: Kiristi rɔ myet hyangan-mɔ Shir 1:1-3
 Gos-ut Kiristi arge yan-tom-ye Shir 1:4—2:18
 Gos-ut Kiristi arge Mosa un Josuwa 3:1—4:13
 Gos-ut Kiristi arge wan-Cow un kon-se Shir 4:14—7:28
 Gos-to un ess un ma-ut Kiristi 8:1—9:22
 Gos-ut seke-ut Kiristi 9:23—10:39
 Sher-mɔ jiishe à 11:1—12:29
 Nom un yo Shir cone à 13:1-19
 Kon-se ur-kom 13:20-21
 Ma-to ur-buste 13:22-25

Ma-to ka Shir tommonte

Wà un wu Yeso rem na

¹ N-ga N-ga, Shir nomog ut-ma un tat-ne na ne be-to un yan-Rwor un Ma-to Shir o-da ut-moor ne, us-cow ne un hon un hon.

² Amba m-moka un ka da-o ur-buste o, wu nomutu na ut-ma be-ur Wà un wu Yeso, wu Shir nome hono o-dak un bu-yo un wu à, da-o ur-kom tomso Yeso warguru wan-gwomo-to un ko yo ke rii-yo remen Shir daagne wu.

³ Wɔ gute **Wà-wu Shir**, o hyanuru seps-mɔ Shir. Wɔ hyene wu, ragaan-wu rɔ un Shir ne. Wu rɔ bok hono o-dak un ma-to un wu to ur-beeb. Bɔ wu sokutu na **ba'as-ut** na à, wu daaru n-Ton un shir, wu she'eturu un be-de ut-gwomo n-riib o un Shir Wa-ut-Hyat.

Wà-wu Shir jiishte yan-tom-ye Shir

⁴ **Wà-wu Shir** jiishte **yan-tom-ye Shir**. Shir ak wu Wà un wu. Kane wu jiishe ye be-de un ka jin-de.

⁵ Shir zeeru wu,

“Wɔ Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.”*

Komo Shir doog m-rwor un ma-to un wu un nu-o un wu ken wu, wu zee,

“Man warag Tato un wu,

Wua warag Wà re.”†

Amba wu tak m-zee un yan-tom-ye un wu kaane á.

⁶ Da-o Shir tomne Wà un wu, wu co, un hono o-dak à, wu zeeru,

“Yage **yan-tom-ye Shir** kap ye kwuktutu wu,

ye nomote wu ur-bongon.”‡§

⁷ Shir ruru na ma-to un yan-tom-ye un wu. Wu zeeru,

“Wu rɔ m-muut un yan-tom-ye un wu untun m-yo,

Gw-ne ye un wu untun rem-de o-ra.”*

⁸ Amba un ma-ut Wà un wu, wu zee,

“Wɔ Shir, gwomo-ut ru to m-ta to á.

Piish un ma-to o-nip,

to rɔ gwoob-yo un gwomo-ut ru.

* **Bɔr-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Bɔng 2:7. † **Bɔr-o gaan:5 1:5** Hyen komo: 2Sam 7:14; 1Nom 17:13. ‡ **Bɔr-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Bɔng 97:7. § **Bɔr-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Kara 32:43 (ut-Girik). * **Bɔr-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Bɔng 104:4 (ut-Girik).

- 9 O bok o-nip. Wɔ ɔn nɔm **ur-ba'as** á.†
 Remen kaane ɔ, me, Shir ru, ɔm dagantu wɔ,
 ɔm sagabuɔtu wɔ ut-gwɔmo arge ɔr ru ne o-zak ne.”‡
- 10 Wɔ zeeru wɔ komo,
 “Wan-Koyan ɔ, cin ur-takan,
 wɔ nome o-ton o-dak ne.
- 11 Komo toa tees. Wɔ ne, wɔa te á.
 O-dak o-ton ne toa tees untun bo o-gund ro m-ta à.§
- 12 Wɔa putum to untun ut-gund,
 Wɔa sugu to bo net ro m-suge matuku-ut ut à.
 Amba wɔ, wɔa barme á.
 Komo hak-ɔs ru se a te á.”*
- 13 Shir dooru m-zee ɔn Wà ɔn wɔ,
 “She'et ɔn ka be-de ut-gwɔmo de,
 har ɔm ru'ut yan-yage-ut ru waragte
 rii-yo o he m-yawag ɔn na-ɔs ru à.”†
- Shir tak m-zee yan-tom-ye ɔn wɔ kaane á.
- 14 Ye **yan-tom-ye Shir** guw-ne ye cot. Ye kukt-to to Shir tomne remen ye nomute
 hun-ne ye he kum ɔn gwɔ à, m-guw.

Bɔr-ɔs yoor

Raag no ut-to ɔn Ma-ut Yeso

- 1 To, bo a hyane **Wà-wɔ Shir** jiište **yan-tom-ye Shir** m-sek à, se a muut no ur-hi
 be-de ɔn ma-to ɔn wɔ to a hoge à. A jar a ho'os to, to possu na á.
- 2 Ma-to rwuune ɔn nu-se ɔn **yan-tom-ye Shir** à, a hyanag 'wɔns-mo ɔn to. Kap ye
 yage to m-dore à, ye swoog ur-koob hond hond ɔn **ba'as-to** ɔn ye ne.
- 3 A ru á, urege a yagute m-was ɔn ka caari-to ut-ma to ɔn gwɔ to ne. To rwuune
 ɔn nu-o ɔn **Wà-wɔ Shir** à. **Wà-wɔ Shir**, wɔ ro na Wan-Koyan à, Yeso ɔn hi ɔn de
 ɔn wɔ, wɔ ruru na to. Ká da-de ne, ye hoge to ɔn nu-o ɔn wɔ à, ye dooru na m-rure
 ɔn nip-o ɔn to.
- 4 Ye ro m-rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** o ro ye m-'ya m-yar ɔn hon n-hon, ko wɔ ke ɔn
 go ɔn mo ma ɔn wɔ yar-mo ne, bo Shir cone à. Komo Shir tosutu ye ɔn bu-se ɔn
 nom ɔn rem-se o-napa, ut-hyat, ɔn rem-se moor-to ut-made ne.

Yeso Wà-wɔ ɔn net

- 5 O-Ton, o-dak ne to roone à, to a ɔn ma-to ɔn to m-moka à, ba **yan-tom-ye Shir**
 ye a ya'e ur-beeb ye nomot gwɔmo-to ɔn to á.
- 6 Wɔ ken geneg ɔn de ken be-de ɔn Ma-to Shir, wɔ zeeru;
 “¿Ya rwo'e wotte m-was ɔn te ne hun-ne,
 har wotte net* m-hwo n-me ɔn barag-ɔs ru?
- 7 ɔn ya o-da hiin,
 o rwo'og net ɔn con-de wɔ de ɔn **yan-tom-ye Shir** á.
 Komo o sagbu wɔ m-sek mosse m-seps ne.
- 8 O ya'ag wɔ gwɔmo-to ɔn ko yo ke rii-yo, yo o nome à.”†
 Yatt-yo kuse ba wɔ ɔn ya'as wɔ á.
 Amba m-moka a ɔn go hyan net hokste bop ɔn ka rem-se kap se Shir ya'ase wɔ á.

† **Bɔr-o gaan:9 1:8-9** Hyen komo: Bɔng 45:6-7. ‡ **Bɔr-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Isha 61:1,3. § **Bɔr-o gaan:11 1:11** Hyen komo: Isha 51:6. * **Bɔr-o gaan:12 1:10-12** Hyen komo: Bɔng 102:25-27 (ut-Girik). † **Bɔr-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Bɔng 110:1. * **Bɔr-ɔs yoor:6 2:6** Wà-wɔ ɔn net. † **Bɔr-ɔs yoor:8 2:6-8** Hyen komo: Bɔng 8:4-6.

⁹ Wɔ a m-hyan à wɔ rɔ Yɛso, ɔn ya o-da hiin a muute wɔ, wɔ wɔɔ **yan-tɔm-ye Shir** á. Remen yar-mɔ Shir, Yɛso marag remen hun-ne kap. Komo m-mɔka bɔ wɔ sɔute ɔr-koɔb har wɔ meret à, a sagabutu wɔ m-seps, m-sek ne.

¹⁰ Shir nɔmɛ koyan, komo koyan remen seps-mɔ Shir mɔ. Shir nɔmog kashi ɔn rii bɔ wɔ muute Yɛso shiishe hond hond ɔn bu-yo ɔn swo ɔr-koɔb à, bɔ Yɛso kute yakar-ye Shir deen bu-yo ɔn gwɔ à, komo heeturu ye be-de ɔn seps-mɔ ɔn wɔ.

¹¹ Yɛso rɔ ɔn sokse ɔn hun-ne **ba'as-to** ɔn ye. Komo ɔn Yɛso ɔn ye a sokse **ba'as-to** ɔn ye à, myet Tato o-gaan ye rɔ. O rwo'e Yɛso rotte m-hoge m'e á, wɔ zeet ye hen-ne ye ɔn wɔ.

¹² Wɔ zeeru Tato ɔn wɔ,
 “Man bum jin ɔn du be-ɔr hen-ne re ne.
 N-me ɔn morog-de ɔn hun-ne ru,
 man hu sep-to ɔn bongon ɔn du.”‡

¹³ Komo wɔ zeeru hun-ne,
 “Man sher be-de Shir.”

Komo wɔ dooru m-zee,
 “Me ka kane ɔn yakar-ne ye Shir ya'u me à.”§

¹⁴ Cin da ka yakar-ye ye Shir ya'e Yɛso à, hun-ne ye, yanze o-Kukt á, wɔ, ɔn cen wɔ Yɛso, wɔ waragte net untun ye, remen wɔ meret, wɔ sabursute **ko-Gwomo-wɔ ɔn ya-ut-kot**, wɔ hante m-mar à.

¹⁵ Komo wɔ waragte net untun ye, remen wɔ usté ye, ye roa ma'as m-guw ɔn ho-to ɔn hoog-mɔ ɔn ye remen gyer-o m-mar à.

¹⁶ Net a hyen cas unze Yɛso ɔn haan remen wɔ guut **yan-tɔm-ye Shir** á, amba wɔ ɔn haan wɔ guut yakar-ye ɔn baag-o **Ibrahi**.*

¹⁷ Remen kaane yo ken bu-yo rɔ kon á, se Yɛso waragte untun hen-ne ye ɔn wɔ ne, remen wɔ waragte ko-wa-o-nip, ɔn wa-ur-'won ne be-de ko-Gwomo-wɔ ɔn kon-se Shir, be-de ɔn nɔmɛ Shir m-guw, remen wɔ he sokse ɔn hun-ne **ba'as-to** ɔn ye to ye nɔmɛ Shir à.

¹⁸ M-mɔka kaane, Yɛso swoog ɔr-koɔb komo bɔ a megerte wɔ à, wɔa rees gun kowan wɔ a ut-meger à.

Bɔr-ɔs tet

Yɛso jiishte Mosa

¹ Remen kaane, tu nɔ yish be-ɔr Yɛso, wɔ Shir tomne, wɔ waragte na ko-Gwomo-wɔ ɔn kon-se Shir ɔn ruru ɔn ye ken ye ne ɔn yo te sherte à.

² Yɛso nɔmog o-nip be-de Shir wɔ daage wɔ à, ɔn kɔ yo ke rii-yo, yo Shir zee wɔ nom à, bɔ **Mosa** nɔmɛ o-nip be-de ɔn senge-mɔ Shir à, be-de ɔn hur-o Shir.*

³ A 'woste sek-m Yɛso aragte mɔ ma **Mosa**, bɔ a rɔ ɔn bom ɔn ko-yan-mà-to o-hur, arge hur-o wɔ ma'e à.

⁴ Kɔ o ke hur-o, o rɔ ɔn wɔ ma o ne à. Amba Shir nɔmɛ kɔ yo ke rii-yo.

⁵ **Mosa** nɔmog o-nip ɔn guw-mɔ ɔn hur-o Shir kap, komo wɔ rɔ ɔn rure hun-ne rii-yo Shir he m-zee ɔ co à.

⁶ Amba **Kiristi**† nɔmog o-nip bɔ wɔ rɔ Wà ɔn hur-o Shir à. Shir rɔ m-sher ɔn wɔ ɔn gwomo-to ɔn hun-ne ye Shir. Komo a rɔ ká hun-ne ye, urege a rɔ ɔn jaab-o ut-men ne, komo a nom us-ses ɔn sakt-o na ne, ka o rɔ n-me **Kiristi**.

A nak yan-koɔb-de m-sher ut-to

‡ **Bɔr-ɔs yoor:12 2:12** Hyen komo: Bong 22:22.

* **Bɔr-ɔs yoor:16 2:16** Hyen komo: Isha 41:8-9.

Wɔ Shir daagne à.

§ **Bɔr-ɔs yoor:13 2:13** Hyen komo: Isha 8:17-18 (ɔt-Girik).

* **Bɔr-ɔs tet:2 3:2** Hyen komo: Qog 12:7. † **Bɔr-ɔs tet:6 3:6**

⁷ To, yo **Kukt-o Shir** zee à, yo rọ:

“Caane, urege nọ hogute cor-o Shir,

⁸ nọ jar-o jar nọ nom cikt-de ur-hur

bọ tat-ne nọ ne ine me zang,

da-de ye megre me o-dákár á.

⁹ Reeno o ya-n-ga-ye nọ megre me,

Ko de ye hyente senge-mo um nome à, mo ut-hyat

¹⁰ us-hak ur-kwooz ut-yoor [40].

O rwo'e um nomot us-ryaab un ká zaman-yo ne, um zee:

‘Koyanda ye este hur-de un ye ur-hew ne un me ne,

ye nap komo cow-qs re á.’

¹¹ O rwo'e um tondutu ye un ryaab-qs re.

‘Yea tuw be-de un wuwe un de á,

de um ro zongsutu ye, ye wuwute á.’ ”‡

¹² Nom nọ ceen, or re ne, taase ko wan-gaan be un nọ wu nom barag-qs 'yo-se un hur-de un wu, ko ne koob-de m-sher, wu tuke Shir o un hoog o-cin.

¹³ Sengu nọ do ye un or nọ ne jaab-o ut-men ko de ke ho-de, nọ senge m-nom kaane nọ kume ur-keer. Taase **ba'as-de** raks wu ken be un nọ, wu nom ur-cikt.

¹⁴ Remen a sengutu nọ m-sher gung gung be-de Shir bọ a ro m-nom ur-takan à, har ur-kom, bọ a he m-warag kang-o gaan un **Kiristi** ne à.

¹⁵ A geneg be-de un Ma-to Shir, a zee,

“Caane, urege nọ hogute cor-o Shir,

nọ jar-o jar nọ nom cikt-de ur-hur,

bọ tat-ne nọ ne ine me zang á.”§

¹⁶ Barag nọ ur-bon ne ne ma-to un ká hun-ne ye: Ka hun-ne ye hogute Ma-to Shir, ye hyanag rem-se ut-hyat da-o **Mosa** rwuntu ye dak-o o-**Masar** à, myet un kaane ne, ye tuku to o-cin.

¹⁷ Shir nomog us-ryaab un ye ne hak-ur kwooz-ut yoor [40], komo ye nomute wu koob-de o-dorotte ye maruru n-te o-dákár.

¹⁸ Ká hun-ne ye yage Ma-to Shir remen koob-de o-dorotte, Shir tondutu ye un ryaab-qs un wu. Yea tuw be-de un wuwe-de un wu á.*

¹⁹ Te nepste ká hun-ne ye kum m-cow be-de un ká wuwe-de á, remen koob-de un sher-mo un ye be-de Shir.

Bqr-qs nass

*Swor o-nu o ur-wuwe
remen hun-ne ye Shir*

¹ Har caane swor o-nu o Shir o m-cow ur-wuwe de Shir rọ kon. Se a nom nọ ceen, untaase wu ken wu be-ur nọ, wu taage m-cow un ká wuwe-de.

² A hogussute ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir bọ a ruru ye ka à. Amba ka hoge-mo ye hoge à, mo gu ye á, remen ye sher un ka ma-to ye hoge á.

³ Komo, na ye shere à cot, a he m-cow un ká wuwe-de. Untun bọ Shir zee à,

“Um tondutu ye un ryaab-qs re.

‘Yea tuw wuwe un de á.’ ”*

Shir un zee kaane ko de wu be'este wu komoste senge-mo un wu cin da-de wu nome koyan à.

‡ **Bqr-qs tet:11 3:7-11** Hyen komo: Bng 95:7-11 (ut-Girik).

§ **Bqr-qs tet:18 3:16-18** Hyen komo: Qog 14:1-35.

§ **Bqr-qs tet:15 3:15** Hyen komo: Bng 95:7-8

* **Bqr-qs nass:3 4:3** Hyen komo: Bng 95:11.

4 Ʋn de ken be-de de Ʋn Ma-to Shir, Shir nɔmog Ʋt-ma, ma-to Ʋn **Ho-de Ʋr-Wuwe**, wu zee, "Ho-Ʋr ata'yoore-de, Shir wuwe be-de Ʋn senge-mo Ʋn wu mo wu nɔme à kap."†

5 A karuntussute komo be-de wu zee kaane à,
"Yeà tuw wuwe Ʋn de á, de Ʋm ro zongsutu ye,
ye wuwute á."‡

6 Wuwe-de Shir ro kon remen hun-ne tuwut, amba ka ye takne m-hoge Ʋn **Ma-to m-Rerem** to Shir à, ye kum ka wuwe-de á remen koob-de o-dorotte Ʋn ma-to ye hoge à.

7 Shir este o ken da-o o m-cow be-de Ʋn wuwe-de Ʋn wu, komo ka da-o caane o. N-ga n-ga, wu rurute **Dawuda** wu do swor Ʋn ka nu-o, bo Ʋm ro zeege à,
"Caane, urege no hogute cor-o Shir,
no jar-o jar no nom cikt-de Ʋr-hur á."§

8 Urege Josuwa ro ya'ag hun-ne Ʋr-wuwe, Shir roa do m-tan Ʋn de ken **Ho-de Ʋr-Wuwe** de á.*†

9 Har m-moka de de ken wuwe-de kuste essesse de hun-ne ye Shir hette m-wuwe à, bo Shir wuwe ho-Ʋr ata'yoore-de à.

10 Kowan wu cowe Ʋn ka wuwe-de, wua wuwe be-de Ʋn senge-mo Ʋn wu, bo Shir wuwe da-o wu kome nom Ʋn hono o-dak à.‡

11 A sengu no a tuwut no Ʋn ka wuwe-de. Taase wu ken wu taage m-cow remen koob-de Ʋn dorotte-o Ʋn wu, bo ye ka taage m-cow à.

12 Remen Ma-to Shir to ro Ʋn hoog ne. To ro m-wons ne. To ro m-senge untun o-magay o m-rye jit-Ʋr-jit. Untun magay-o ro m-caat Ʋr-ap Ʋt-caar ne, o kutu na rii-yo ro n-me na à, ka bo-o Ma-to Shir ro m-cow Ʋn hur-de Ʋn net, to kutu na barag-Ʋs na se Ʋr-bon Ʋn se Ʋn ba Ʋr-bon ne.

13 Yatt-yo ro wukusse be-de Shir á. Ko yo ke rii-yo cas o yo ro be-de Ʋn wu, komo a ruru wu myet yo a nɔme à.

Yeso caari-wu Ʋn ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir

14 A Ʋn caari-wu Ʋn ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir, wu ha'e re n-Ton à, wu wu ro Yeso **Wa-wu Shir**. Remen kaane yage a bupt sher-m na Ʋt-kom Ʋt-voor to a rotte à.

15 Wu wu ro Ʋn hyan Ʋn 'won Ʋn na be-de Ʋn koob-de Ʋn beeb-Ʋr na. Remen yan á, da-de wu she'ete she'et-de Ʋn net hono o-dak à, a ro megerte Yeso Ʋn ko yo ke rii-yo bo a ro na Ʋt-meger à, amba wu nom **Ʋr-ba'as** á.

16 Yage a heet no sasa be-de Ʋn kwuur-de Ʋn yar-mo Shir, remen a kumut Ʋr-'won komo a kum yar-mo Shir mo he na m-gu da-o a ro m-swɔ Ʋr-koob à.

Bor-ɔs taan

Ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir

1 Ko wu ke ko-Gwomo-wu Ʋn kon-se Shir, a wu m-daag be-de Ʋn or Ʋn wu ne sek-ye. Wu sugute wan-heet m-yar, Ʋr-**seke** ne to Ʋn hun-ne be-de Shir remen **ba'as-to** Ʋn ye.

2 Komo Ʋn cen wu untu nɔme net-wu à, wua hoks Ʋr-she'et Ʋn hun-ne raag-ne ne Ʋn ya-Ʋt-**ba'as** ne Ʋn bu-yo gwugwer-mo Ʋr-hi mo Ʋn wu. Remen wu Ʋn cen wu, wua hoks m-he.

† **Bor-ɔs nass:4 4:4** Hyen komo: Taka 2:2. ‡ **Bor-ɔs nass:5 4:5** Hyen komo: Bɔng 95:11. § **Bor-ɔs nass:7 4:7** Hyen komo: Bɔng 95:7-8 (Ʋt-Girik). * **Bor-ɔs nass:8 4:8** Josuwa wu teke hun-ne ye o-Isra o-cow ha-mo Ʋn dak-o Shir swore ye o-nu à. Dawuda cepuru ka ma-to untun hak-Ʋs zungu-Ʋs nass [400] m-jim, bo Ʋn cow-mo ye Ʋn ka dak-o. † **Bor-ɔs nass:8 4:8** Hyen komo: Kara 31:7; Josu 22:4. ‡ **Bor-ɔs nass:10 4:10** Hyen komo: Taka 2:2.

³ Remen kaane, se wu nomoste ur-**seke** remen hun-ne, komo wu nomo hi un de un wu.*

⁴ Komo yatt-wu he m-dege un hi un de un wu m-sek wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir á. Se wu Shir aage à, bo wu aage **Haruna** n-ga wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à.†

⁵ Kaane o komo **Kiristi** wu dege hi un de un wu m-seps, remen wu waragte ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Shir daage wu. Shir zeeg wu, “Wo Wà re wu.

Caane um waragte Tato ru.”‡

⁶ Shir zeeru wu un de ken be-de komo,

“Wo ko-wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu un ba m-ta.

Wo ro untun **Markisadik**.”§

⁷ Da-de Yeso ro'e un hono o-dak à, wu konog us-kon deen har us-'won m-yish m-yish be-de Shir wan-gwomo-to un gwu be-de m-mar. Shir hoguru wu remen sek-mo Yeso ya'u wu à, komo wu nomote Shir o-dorotte.*

⁸ Ko de Yeso rotte **Wà-wu Shir** à, wu yooste nom o-dorotte be-de Shir be-de un koob-de wu swò à.

⁹ Swò ur-koob rwo'og Yeso wu shiig hond hond, komo m-moka wua hoks m-gu un myet ye nomu wu o-dorotte à, har da-o ba m-ta.

¹⁰ Shir un daag wu ko-Gwomo-wu un kon-se Shir untun **Markisadik**.

A nak yan-yage un dore un Yeso ut-to

¹¹ Te un rii ne deen yo te he m-zee mosse un ka ma-to ne à, amba to ro us-nu ne a rurute no bo to ro à remen nott hor-mo nap un rii á.

¹² Cin ya ca á, no un dor Yeso har m-moka, wooste no senge yoose un ye ken. Kap un kaane ne, no un conog wu he no m-yoose rem-se yan-dor pu-ye ro m-yoos be-de un Ma-to Shir à. No untun yan-yaar ye, ye ro m-swò m-yow à, yea hoks m-re ut-ga á.

¹³ O nepste wan-yaar shi á, remen de-de wu ro m-su cot. Wan-dor Yeso shi á urege wu nap nom un kashi rii á.†

¹⁴ Rii-yo m-re yo m-'hwò'ogon yo un ye bo'ose à yo. Kaane o komo yoos-de un rem-us gos-se se un **Kiristi**, se ma ye bo'ose be-de un **Kukt-o Shir** ye cot, ye ro m-senge mo un nap rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, komo ye nom kashi un rii.

Bɔr-ɔs cind

¹ To remen kaane, no ma'as bo un yoos-de a yoosu no da-de no waktune be-de Shir á. Dek no yoos-de no hette m-bo'ose à.

No yage muut un rem-se o-hwaa se ro un hante m-mar à,
Shɛr no be-de Shir.

² No nepste ma-to un:

Yo'os un net n-te m-ho ne, un
Hwò ut-kom ne un hi-de un net, un
Ine-mò margan-ne ne, un
Piish ut-ma ne to ba m-ta.

³ Yage a bo'osutu no, urege Shir zeeg.

⁴⁻⁶ Ka ye shere be-de Shir à, ka da-de ye 'yaruru yo Yeso nomu ye à n-ton o-**kan**, yea hoks m-waktune be-de Shir komo á, ra nome á.

Ka ye nape nip-o Shir à,

Ka ye rake yar-mò un Ton-o shir n-me un Ma-to un Shir à,

* **Bɔr-ɔs taan:3 5:3** Hyen komo: Rewi 9:7. † **Bɔr-ɔs taan:4 5:4** Hyen komo: Rwuu 28:1. ‡ **Bɔr-ɔs taan:5 5:5** Hyen komo: Bɔng 2:7. § **Bɔr-ɔs taan:6 5:6** Hyen komo: Bɔng 110:4. * **Bɔr-ɔs taan:7 5:7** Hyen komo: Mati 26:36-46; Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46. † **Bɔr-ɔs taan:13 5:12-13** Hyen komo: 1Kor 3:2.

Komo ye gokste wong-de un ye de **Kukt-o Shir**, un beeb-de a he ye m-'ya à, n-me un hoog-o roone à, ye hoks m-waktune be-de Shir komo á. Ye hoks m-waktune komo á, remen ye 'yarag Yeso ur-**seke** de un wu ne. Ye ro untun ká hun-ne, ye kame Yeso ton-o ce à. Ye ro untun ká hun-ne, ye yo'oge Yeso be-de hun-ne komo à.

⁷ Kem-o a m-he hond hond à, o ro m-muse o-dak, yan-tom gooru ur-go. Ye gwowuru tom, a kumuru rii-yo m-re be-de un wu gwowe o-kat à. Shir ro m-rwunte o-kwum un ka kat-o.

⁸ Amba urege dak-o ro m-pot un yokor un to-to un wo ne, yatt rii-yo o he m-kum be-de un o á. Shir ro un ma-to un huu ka kat-o nu-o yo-o. Ur-kom, komo tuks-mo a he o.*

⁹ Or re ne, ko te ruru no ut-ma untun to ka, te nepste no m-nom un ka rem-se ur-bon se hun-ne ro m-nom à da-o ye kume gwu-o Shir.

¹⁰ Taase no zee Shir ro m-was un senge-m no ne á. Wu ro m-was un mo ne. Wu top ko wu ke net-wu senge-mo un wu. No ye ro m-was un wu ne à, no ye kutu wu m-was be-de un yan-dor ye un wu à. Har m-moka no ro ye m-gu.

¹¹ Rii-yo te cone à, ko wu ke wan-gaan no wu, wu senge go un ká senge-mo har a woot ho-de Shir. A kum rii-yo a o-saktò à be-de wu.

¹² No nom m-zar á. Doru no bu-yo un ye bope Ma-to Shir à. Bo ye bope to à, ye mo'uru ur-hur be-de un wu, har wu shoosuru ye rii-yo wu zee ye à.

Shir a shoos yo wu zee à

¹³ Yatt-wu jiiše Shir á, un kaane wu swore o-nu un **Ibrahi**. Wu tonduru un jin-de un wu,

¹⁴ bo wu zee **Ibrahi**, "Me, Shir, jip man huu wo nu so-ye. Um 'ye wo yakar deen."†

¹⁵ Kaane o, bo **Ibrahi** mo'e hur-de un wu à, Shir ya'asuru wu yo wu swore o-nu wu kum à.

¹⁶ Urege wu ken conog wu hongse sune-mo ut-ma, ye ro m-tond un jin-de un wu jiiše ye à.

¹⁷ Ka ye roa goks yo wu swore o-nu à, Shir un con ye nept unze wu à kuse á, remen kaane wu dooru m-tond un ka sworu nu-o.

¹⁸ Shir ro m-rwor ut-bo á! Remen kaane tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne yatt-wu he to m-shakt á. A teere o-rek ha-mo be-de Shir **Wan-Gwu** à. M-moka tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne, a 'ye na jaab-o ut-men a bupt ka saktò-o, o ro be-ur na à.

¹⁹ Ka saktò-o ya o ro untun kashi o-hu, yo ur-beeb, komo o na m-cow n-me ur-hur. Saktò-o na caate ka gund-o sane depi-o Shir à, har o heet na n-me un be-de jiiše ba m-kukop à.‡

²⁰ Yeso be'estu na m-wo kane, komo wu un cow un suge-ur na. Wu ro komo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un ba m-ta untun **Markisadik**.§

Bor-us ta'voor

Wan-Cow un kon-se Shir

¹ **Markisadik** ko-Gwomo-wu un bo-o o-Sarem wu ro'e. Wu ro wan-**Cow un kon-se Shir** o jiiše à. Da-o **Ibrahi** ro'e m-jo'on so ur-gun à de a hote gwomo-ne à, **Markisadik** gontu **Ibrahi**, wu huuru **Ibrahi** nu-o ur-bon.

² **Ibrahi** ya'asuru wu ur-gwuug de un rem-se wu jo'onte so ur-gun à. Wu hussuru rii gaan be-de un op un ko yo ke rii-yo wu kumne à, wu ya'asuru wu. Jin-de un

* **Bor-us cind:8 6:8** Hyen komo: Taka 3:17-18. † **Bor-us cind:14 6:14** Hyen komo: Taka 22:16-17. ‡ **Bor-us cind:19 6:19** Hyen komo: Rewi 16:2. § **Bor-us cind:20 6:20** Hyen komo: Bong 110:4.

wu ɔr-takan de ro, “Ko-Gwomo Kashi,” tomso ne “Ko-Gwomo-wu o-Sarem,” de ro “Ko-Gwomo-wu un Gwugwu-mo ɔr-Hur.”*

³ Wutt o-tato á. Wutt o-inu á. A napu ne baag-o un wu á. A napu ne ho-de a mate wu á. Komo a nap ho-de wu mare á. Wu waragte untun Yeso **Wà-wu Shir**, wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

⁴ War no go un gos-to un wu, har tato na **Ibrahi** ya'aste wu o-gaan be-de un op un rem-se ɔr-gun!

⁵ Ye ka yan-kon-se Shir ye, yakar **Rewi**, **karamsa**-o **Mosa** zeeg yea ma'as un goks o-gaan be-de un op be-to un hun-ne, or un ye ne, ko de rotte kap mo un ye yakar **Ibrahi** ye à.†

⁶ Ko de, **Markisadik** ro baag-o gaan un **Rewi** ne á, amba wu gokste o-gaan be-de op be-ur **Ibrahi**, har **Markisadik** huuru **Ibrahi** nu-o so-o, **Ibrahi** wu Shir swore o-nu un wu ne à.

⁷ Kowan torusse nu unze net-wu hu'e wu ken nu-o so-o à, jishte ka wu a hu'e nu-o so-o à ɔt-gos.

⁸ Myet kowan kon-se Shir a mer, amba ye ro m-goks o-gaan be-de un op be-de un hun-ne, **Markisadik** wu cot gokse o-gaan be-de op komo wu ro un mar á. Komo Ma-to Shir yoosutu na wu ro un hoog ne.

⁹⁻¹⁰ Ko bo **Ibrahi** ya'aste **Markisadik** o-gaan be-de un op à, da-de wu jo'one ɔr-gun à, cin a ro makt **Rewi** á. Kap un kaane ne sa o zee **Rewi** a ya'ase ka gaan-yo be-de un op, wu wu yakar-ye un wu ro m-goks o-gaan be-de un op, myet un kaane ne, **Rewi** ro n-me un wur-o **Ibrahi** ko-ya-n-ga-ye-wu un wu da-o **Markisadik** gonte wu à.

Yeso untun Markisadik

¹¹ Ko de **karamsa**-o **Mosa** zette se un baag-o **Rewi** a he, kum un wan-**Cow un kon-se Shir** à, yea hoks muut un net kashi hond hond á. Remen kaane se a kumug wu ken wan-**Cow un kon-se Shir** wu untun **Markisadik**, otte wu ken wu so un baag-o **Haruna**.

¹² Urege a kumug sek-wu pu-wu wan-**Cow un kon-se Shir** pu-wu, ka da-o **karamsa**-o he m-barme.

¹³ Yeso wu a un ma-to un wu m-moka à, yatt-wu take nom un guw-mo un **seke**-de o-**hana** un baag-o un wu á.

¹⁴ Kowan nepste Wan-Koyan na un baag-o **Yahuda**-ne o a mate wu. Da-de **Mosa** ro'e m-rure un Ibra-ne ma-to un yan-**Cow un kon-se Shir** à, wu tan baag-o **Yahuda** á, remen a un daag un yan-**Cow un kon-se Shir** un ka baag-o á.

¹⁵ Myet to ka ma-to ro m-rwuun cas, da-o a dege wu ken wu untun **Markisadik**, wu waragte wan-**Cow un kon-se Shir**.

¹⁶ A sagab Yeso wan-**Cow un kon-se Shir** ba remen **karamsa**-o nomog ma-to un baag-o un wu á, amba Shir un sagab wu remen hoog-o un wu o m-ta o á.

¹⁷ Kaa a gene be-to un Ma-to Shir, a zee,

“Wo wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

Wo ro untun **Markisadik**.”‡

¹⁸ A esste ka **karamsa**-o n-ga o n-riib o ka, remen ot m-wons á, komo o waragte hwaa.

¹⁹ Ka **karamsa**-o hoksu ne muut un net kashi hond hond be-de Shir á. Remen kaane ne, Shir nomuru na cow-yo o-dish yo jishe ɔr-bon à, komo yo he na m-muut yow yow un Shir ne.

* **Bor-ɔs ta'yoor:2 7:1-2** Hyen komo: Taka 14:17-20. † **Bor-ɔs ta'yoor:5 7:5** Hyen komo: Qog 18:21. ‡ **Bor-ɔs ta'yoor:17 7:17** Hyen komo: Bong 110:4.

20-21 Shir ʉn hi-de ʉn wʉ tɔndte, da-o wʉ daage ʉso wan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** à. Amba wʉ tak m-tɔnd da-de a daage ye ken yan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** á. Ka ma-to wʉ tɔnde à tɔ ro:

“Me, Yawe, ʉm tɔndte,
man wakse ṅe ma-ʉt re á.

‘Wɔ wan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** wʉ ʉn ba m-ta wʉ.’ ”§

22 Remen tɔnd-o Shir tɔnde à, o rwo'e ʉso waragte esunte de ʉn shoos ʉn ká ma-to, tɔ jiishe ʉr-bon à.

23 Yan-**Cow ʉn kɔn-se Shir**, yakar **Rewi**, ye ro ʉt-moor ṅe remen mar-m weneḡ ye m-she'et deen be-de ʉn seneḡ-mo ʉn ye.

24 ʉso ro m-mar á. Remen kaane, seneḡ-mo ʉn wʉ mo ʉn wan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** mo ʉn ba m-ta.

25 Remen kaane, wʉa hoks ca ʉn ko de ke ho-de ṅe, gu ʉn ye ro m-hyokne yow yow be-de Shir ʉn raag-o ʉn wʉ à, remen wʉ ro ʉn hoog ṅe o ba m-ta, wʉ ro komo m-ha co be-de ʉn kɔn-se Shir remen ye.

26 Gɔn ka ko-Gwomo-wʉ ʉn kɔn-se Shir wʉ, wʉ a m-hoob, wʉ ro ba m-kukop à, ba ʉn rii-yo ʉt-reeb, ba **ʉr-ba'as**, Shir huṣte wʉ ʉn hon remen wʉt **ʉr-ba'as** á be-de ʉn **ya-ʉr-ba'as**. Shir ya'aste ʉso m-sek arge ko yo ke rii-yo n-Tɔn shir.

27 Wʉ ba ʉntun ka Gwomo-ṅe ye ʉn kɔn-se Shir ye, wʉ ro á. Ye ʉn hoob-o, ye ma'aste ʉn **seke ʉr-seke** ko de ke ho-de. Ye **seke** de ma ʉn ye **seke-de ʉr-ba'as** de, ka da-de ye **seketete** de ʉn **ba'as-to** ʉn hun-ṅe. Amba wʉ ʉn **seke** de ma ʉn wʉ **seke**-de o-gaan cot, da-o wʉ ya'ase hi ʉn de ʉn wʉ à.*

28 **Karamsa-o Mosa** zeeḡ, a deeg net be-to ʉn or ʉn wʉ ʉn hun-ṅe yan-koob-de ʉr-beeb remen ʉt-**ba'as**. A ya'as wʉ ko-Gwomo-wʉ ʉn kɔn-se Shir. Amba ʉn bu-yo ʉn ka tɔnd-o, o woone ʉn jim-de ʉn ka **karamsa-o** à, o zeeḡ a deeg **Wà-wʉ Shir**, wʉ Shir muute shiishe hond hond à, har da-o ba m-ta.

Bɔr-ʉs eer

*ʉso wʉ ro na ko-Gwomo
be-de ʉn kɔn-se Shir*

1 'Wʉp-de ʉn ma-ʉt na de ro a ro ʉn ko-Gwomo-wʉ ʉn kɔn-se Shir ṅe, wʉ ro tara ʉn be-de ʉt-gwomo n-riib o Shir Wa-ʉt-Hyat n-Tɔn shir à.*

2 Kane wʉ ro m-nom ʉn seneḡ-mo ʉn wʉ mo ʉn kɔn-se Shir ʉn depi-o o-nip o Wan-Koyan nome à, yanze ʉn depi-o hun-ṅe nome á.

3 Bɔ Shir cone ko wʉ ke ko-Gwomo-wʉ ʉn kɔn-se Shir, wʉ 'ye m-yar ʉt-**seke** ṅe à. Wʉ ma na ko-Gwomo-wʉ gos-wʉ ʉn cen wʉ se wʉ **seketete** yo ken rii-yo.

4 A ro zeeḡe ʉso ro ʉn kà hono o-dak o, wʉ roa warag wan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** á, ko hiin, remen yan-**Cow ʉn kɔn-se Shir** ro kɔn ye ro ʉn heet ʉn yar-mo ʉn hun-ṅe bɔ **karamsa-o Mosa** zeeḡ a nom à.

5 Seneḡ-mo ye rotte à horomte-o ʉn sha-mo ʉn rem-se ro n-tɔn à, o rwo'e Shir keweste **Mosa** da-o wʉ ro ʉn zonge-to wʉ meet depi-o ʉn kɔn-se Shir à. Ka da-o Shir kewsu wʉ, Shir zee, “Nom ceen, o nom koyan bɔ ʉm kutu wo n-tɔn ʉn ká haag-o à.”†

6 Amba m-moka ʉso caari-wʉ ʉn ko-wan-co be-de ʉn Gwomo-ṅe ye ʉn kɔn-se Shir na. Shir ya'aste wʉ seneḡ-mo jiishe ka mo ye nome m-guw be-de ʉn **karamsa-ʉt** ut à, remen wʉ hongsu na ʉn ess ʉt-ma ʉn Shir ṅe. Yo jiishe à ʉn bu-yo ʉn swooru o-nu, o jiishe à.

§ **Bɔr-ʉs ta'yoor:20-21 7:20-21** Hyen komo: Bɔḡ 110:4. * **Bɔr-ʉs ta'yoor:27 7:27** Hyen komo: Rewi 9:7.

* **Bɔr-ʉs eer:1 8:1** Hyen komo: Bɔḡ 110:1. † **Bɔr-ʉs eer:5 8:5** Hyen komo: Rwʉ 25:40; 26:30.

⁷ A ro zeeḡe a hyanag yo-mo ṅn ká ess ṅt-ma to ṅr-takan to á, a roa do ess ṅt-ma o-ayoore-o á.

⁸ Shir hyanuru m-yo mo ṅn hun-ṅe,
 “Yawe zee, ‘Da-o roon o ṅm hette ja’as
 ṅn ess ṅn ma-ṅt pu-to,
 ṅn hun-ṅe ye ṅn baag-to o-**Isra**-ṅe,‡
 ṅn hun-ṅe ye ṅn baag-to o-**Yahuda**-ṅe.§

⁹ Ba go ṅn ka ess ṅt-ma ṅt-ut to,
 to ṅm nome ṅn tat-ṅe ṅn ye ṅe,
 da-o ṅm nakne ye ṅn kom-ṅt re,
 ṅm rwuntutu ye ṅn dak-o o-**Masar** á.
 Bō ye wasse ṅn ká ess ṅt-ma to ṅe á,
 o hante ṅm tukutu ye o-cin.

Yawe zee,

¹⁰ amba m-moka ṅm rṅssute hun-ṅe ye o-**Isra**,
 To ká ro ess ṅn ma-ṅt re ṅt-pu to:

Yawe zeeḡ da-o roon,
 man ru **karamsa**-ṅt re n-me men-to ṅn ye.
 Man gen to komo ṅn hur-de ṅn ye.
 Man warag Shir o ṅn ye,
 ye komo yeá warag hun-ṅe re.

¹¹ Yatt-wu he yoose ṅn kowan á.
 Yatt-wu he zee ṅn or ṅn wu, “Nep Yawe” á.
 Remen ṅn yakar ṅn sek-ye ṅe,
 kowan wua nep me.

¹² Man hyen ‘won-de ṅn ye,
 ṅm sokse ye **ba’as-to** ṅn ye.

Man do m-baks ṅn to ṅe á.’ ”*

¹³ Da-o Shir cepe ma-to ṅn ess ṅt-ma ṅt-pu to à, wu muutte o ka o ṅr-takan o-wutum.
 Komo bō ṅn rii-yo ro untun yo n-ga à, yo ro komo m-wutme à, yoa tees ba m-jime.

Bōr-ṅs jero

Depi-de n-dak untun kuke-o Shir n-Ton

¹ Ma-to Shir esse ṅr-takan ṅn hun-ṅe ye o-**Isra**-ṅe à, to ro **karamsa**-to kute hun-ṅe bō ye he ṅr-kwukt be-de Shir à. ṅn depi-de a hette ṅr-kwukt be-de Shir kane o-dak à.

² Be-de a takne m-cow ṅn ka depi-de à, a de m-zee, “Be-de Shir, de ṅn ba m-kukop.” Komo a este ṅr-pitirra, o-teebur ne, ṅt-burodi ne to ye esse remen Shir à.*

³ A pyese o-gund, o a purugte ká depi-o à, kur-o ayoore-o, a de m-zee, “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à.”†

⁴ N-me ṅn ka kur-o rem-ṅs yoor ro kon: **hana**-o o-zinariya (o atte m-tuks ṅn now-mo m-shi’igin à), ka **ba-o ṅn ess ṅt-ma**, o a hokke ṅn zinariya à. Rem-ṅs tet ro kon n-me ṅn ká ba-o:

Yo ro tur-de o-zinariya (de ṅn ess ṅn rii-yo m-re, yo Shir ya’as ye n-ga o-kot à, yo a m-zee o-*Mana* à),
 ṅn ko-o **Haruna** ne (yo ro ṅn rwunte ṅt-mok à),

‡ **Bōr-ṅs eer:8 8:8** Baag-ṅt o-Isra ro baag-ṅt op husse baag-o Banyamin ṅn baag-o Yahuda ne. § **Bōr-ṅs eer:8 8:8** Baag-ṅt o-Yahuda ro baag-o Banyamin ṅn baag-o Yahuda ne. * **Bōr-ṅs eer:12 8:8-12** Hyen komo: Irmi 31:31-34 (ṅt-Girik). † **Bōr-ṅs jero:2 9:2** Hyen komo: Rwu 26:1-30; 25:31-40; 25:23-30. † **Bōr-ṅs jero:3 9:3** Hyen komo: Rwu 26:31-33.

Ut-ta'ar ṅe tō Shir genūte ye ka **karamsa**-tō à.‡

⁵ N-tōn un ka ba-o a maag sha-mō un **yan-tom-ye Shir** ye a m-zee *Cerebim* à. Ye ro m-seps un Shir à, ye ro un 'ya m-wuwur be-de un she'et-de ur-won. Amba m-mōka kaane a hoks cep ut-ma cas un kà ma-tō á.§

⁶ Bō ye komte seebse un ka rem-se à, yan-**Cow un kon-se Shir** ma'asuru m-cow ur-hō bi n-me un ka kur-o ur-takan o, ye nomot senge-mō un ye.*

⁷ Amba kur-o ayoore-o, yatt-wu ro m-cow un o á, se ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un hon-de un wu. Cow-mō un wu ṅe gaan-o cot un hak-o gaan. Da-o wu ine m-cow, ye panuru ur-gut, wu cowuru un hyó-mō un de ṅe, wu kapruru m-hyó, wu konuru Shir remen **ba'as-de** un hi un de un wu, un tō un hun-ṅe ṅe, tō ye nome Shir ba ye un nap á.†

⁸ **Kukt-o Shir** yoosutu na cas unze bu-yo m-cow n-me un “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à” a seneste de cin n-ga urege de ká depi-de ur-takan de ro'osuturu eso.

⁹ Myet ka depi-o, ya o ro untun sha-mō ut-ma be-ur na m-mōka, o kutu na unze yar-m na un **seke**-ur na ṅe tō a m-ya'as à, tō bo'os so'os un hur-de un yan-kwukte un Shir be-de **ur-ba'as** cas cas á.

¹⁰ Tō kà ma-tō m-re tō m-swō ṅe, un soso'os ṅe gos-us go, tō hun-ṅe 'wosse à. Ká rem-se komo jind-o o-wur o, o a senge m-nom cin ba a ro hantute jamas-ur pu-de à.

Hyó-m Kiristi

¹¹ Amba m-mōka **Kiristi**, regussute wu heesunte. Wu ro ko-Gwomo-wu jiishe à be-tō un yan-kon-se Shir, un rem-se ur-bon se haane à. Komo wu cowog be-de un ká depi-o jiishe à ba ur-reeb n-Ton, hun-ṅe nome o á, komo un kà dak-o a nome o á.

¹² **Kiristi** cowog so o-gaan cot “Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à,” komo wu rurug na be-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta. Wu un nom kaane bō wu ya'ase mō ma un wu hyó-mō à, otte hyó-mō un gwoor un mō un marikki-ṅe à.

¹³ Un **karamsa-o Mosa**, hyó-mō un gwoor un mō un gwon-ṅe ye un na un cow-mō un so-ṅe ye un na-ṅe mō a kapre hun-ṅe à, mōa hoks muut un hun-ṅe ya-m-kukop, ye warag yan-ba-m-kukop un wur-tō un ye.‡

¹⁴ Nom nō us-barag, hyó-m Yeso **Kiristi** argte hyó-mō ut-gut! Hyó-mō un wu mōa so'os ri'in-tō **ur-ba'as** un hur-ur na be-de un nom un rem-se o-hwaa se ro m-hante m-mar à. Wu un nom kaane remen a nomoté Shir o un hoog, m-guw. Yeso **seke** Shir hi un de un wu kashi ur-**seke** komo remen **ba'as**-ut na. Wu nom kaane un gwu-o un Kukt-o ba m-ta.

¹⁵ Remen kaane, Yeso ro wan-hongse un hun-ṅe un Shir ṅe be-de un ess ut-ma tō Shir swore o-nu un hun-ṅe ṅe o-pu o à. M-mōka ye ka ye Shir aage à, yea kum cim-yo ba m-ta, yo Shir nomu ye ut-ma à. Remen Yeso marag wu rurut ye be-de un swō ur-koob de un **ba'as-tō** ye nome un ess ut-ma tō ur-takan à.

¹⁶⁻¹⁷ Net-wu gene o-takurda à, wu ro m-rwō un jin-tō un hun-ṅe ye he m-re un cim-yo un wu à wu mere. Yea dek ka cim-yo cin wu ro un hoog ṅe á. Se wu marag, ye dekurū cim-yo un wu. Urege ka net-wu ro un hoog ṅe, ka takurda-o sa o zee hwaa o ro, amba wu mere a wassuru un o ṅe.

¹⁸ O rwo'e ess ut-ma tō ur-takan tō nomte ur-beeb á, se da-o a wuuse m-hyó à.

¹⁹ Bō **Mosa** russute hun-ṅe kap **karamsa**-tō Shir ya'ase ye à, wu ibinuru m-hō, wu weret hyó-mō un marikki un mō un gwoor ṅe. Bō wu werte m-hyó à, wu satnuru ya o-jet yo o-zoppa, wu mossuru un gwere-o o-jaas yo ṅe, wu kapruru ká takurda-o o-**karamsa** o, un hun-ṅe ṅe kap m-hyó m-hō ṅe.

‡ **Bor-us jero:4 9:4** Hyen komo: Rwuu 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Qog 17:8-10; Rwuu 25:16; Kara 10:3-5. § **Bor-us jero:5 9:5** Hyen komo: Rwuu 25:18-22. * **Bor-us jero:6 9:6** Hyen komo: Qog 18:2-6. † **Bor-us jero:7 9:7** Hyen komo: Rewi 16:2-34. ‡ **Bor-us jero:13 9:13** Hyen komo: Rewi 16:15-16; Qog 19:9,17-19.

²⁰ Bɔ wʉ kaparte m-hyó à, wʉ zeeru, “Hyó-mo kà mo ʉn este ʉt-ma ʉn no ne, to Shir ruru no, no dorute à.”§

²¹ Kaane o komo, wʉ kapruru ká depi-o o a shere à, ʉn saw-to ro n-me ne à, to ye ro m-mure be-de ʉn bongon-de Shir à.*

²² Nip-o, be-de ʉn **karamsa-o Mosa**, sa o zee ko yo ke rii-yo m-hyó a ro yo m-so'os, remen wʉus m-hyó rokne á, soks **ur-ba'as** ro kon á.†

Seke-ur Kiristi sokste ʉt-ba'as

²³ Ro ur-bon ne, a so'os rem-se ʉn hono o-dak ur-**seke** remen se sha-mo temb mo ʉn rem-se n-Ton shir, amba rem-se n-Ton shir ʉn hi ʉn de ʉn se, se a so'oste se ʉt-**seke**, to jiishe to n-ga à.

²⁴ Remen **Kiristi** wʉ cow be-de ʉn depi-o hun-ne ma'e ʉn kom-to ʉn ye, o ro sha-mo ʉn o n-Ton á. Amba wʉ haag n-Ton shir komo, m-moka wʉ ro be-de Shir remen wʉ guut na.

²⁵ Ko-Gwomo-wʉ ʉn kon-se Shir wʉ ʉn **Yahuda-ne** ro m-cow “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à” ko o ke hak-o m-hyó ne mo ur-gut. Amba Yeso wʉ cow n-Ton shir remen wʉ sekute hi ʉn de ʉn wʉ bim-m-bim á.

²⁶ Urege se a nomog kaane, wʉ roa senge m-mar bim-m-bim, cin da-o a nome hono o-dak à. Amba, ay, wʉ ʉn haan so o-gaan cot, bo ʉn ka da-o kom-de ka. Wʉ huste beeb-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta ʉn bu-yo ʉn **seke**-de ʉn hi-de ʉn wʉ har m-mar rem na.

²⁷ A hwoonte mar-mo ʉn net o-gaan cot. Komo ʉn ra-o m-mar se piish ʉt-ma.

²⁸ Kaane o komo Yeso **Kiristi** ya'ase hi ʉn de ʉn wʉ so o-gaan remen wʉ dekt **ba'as-to** ʉn hun-ne deen. Wʉa do m-muun, se de yanze remen wʉ doot dek ʉn **ba'as-to** ʉn hun-ne komo á, amba remen wʉ guut hun-ne ye ʉn wʉ ye ro ʉn 'er-de ʉn muun-mo ʉn wʉ à.‡

Bɔr-ʉs op

Seke-ur Kiristi, so o-gaan o cot

¹ **Karamsa-to** Shir ya'ase **Mosa** à, ya to ro untun horomte-o ʉn rem-se ur-bon se roone à. Ká horomte-o, o ro ka rem-se ur-bon se hi ʉn de ʉn se á. Yo hante kaane à, yo ro, remen o sokse hun-ne **ba'as-to** ʉn ye ʉn bu-yo ur-**seke** ho-ur bi ko o ke hak-o á. Ká **seke-to** to ro m-muut ʉn ya-ur-kwukt be-de Shir, ba **ur-ba'as** cas cas á.

² Ká **seke-to**, to rotte ur-beeb ne to so'oste hur-de ʉn net, a roa ma'as ʉt-**seke** ko o ke hak-o, remen ya-ʉt-**ba'as** á. Ba'as-to ʉn ye to roa do ye m-su'e á.

³⁻⁴ Amba myet ʉn kaane ne, hyó-mo ʉn yege-gwon-ne gwon-ne ye ʉn na, ʉn yege-gwoor ne a hoks so'os **ur-ba'as** á. Amba o ro ʉn bakse ʉn hun-ne **ba'as-to** ʉn ye ko o ke hak-o.

⁵ Remen kaane, da-o **Kiristi** haane ʉn hono o-dak à, wʉ zeeru Shir, “ʉt-**seke** m-yar ne mo o cone á,
Amba o ya'aste wur-o re.

⁶ Seke-de ʉn tuntuks ʉn **seke**-de ʉn so'os **ur-ba'as** ne,
Shir ro m-hoge ʉn rerem-mo ʉn to á.

⁷ Ka da-de **Kiristi** zeeru,
'Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à,
Bo to ro gensé ʉn Ma-to Shir à.' ”*

§ **Bɔr-ʉs jero:20 9:19-20** Hyen komo: Rwu 24:6-8. * **Bɔr-ʉs jero:21 9:21** Hyen komo: Rewi 8:15. † **Bɔr-ʉs jero:22 9:22** Hyen komo: Rewi 17:11. ‡ **Bɔr-ʉs jero:28 9:28** Hyen komo: Isha 53:12. * **Bɔr-ʉs op:7 10:5-7** Hyen komo: Bong 40:6-8 (ʉt-Girik).

⁸ **Kiristi** taknu m-zee, “Wò con **seke**-to üt-güt á, kò yar-mò un yege-hyo á, kò ne gut-to a tukse n-te o-**hana** á, kò mò ken yar-mò remen so'os üt-**ba'as** á. Shir rò m-hoge un rere-mò un ká senge-mò á.” (Kò de **karamsa**-o **Mosa** zette a nom ka rem-se à).

⁹ Ka da-de **Kiristi** dooru m-zee, “Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à.”† Yeso doste ka ma-to swor nu-o ur-takan o, remen wu este swor o-nu ayoore-o.

¹⁰ A waragte ba m-kukop remen Yeso **Kiristi** nomote Shir o-dorotte. Komo wu ya'aste wur-o un wu so o-gaan cot, remen **ba'as**-ut na.

¹¹ Kò de ke ho-de, kò wu ke wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu rò m-es wu nom senge-mò un wu; bim-m-bim komo ragaan-wu rò un **seke** un ka **seke**-de de un ba un hoks un soks **ur-ba'as** de.‡

¹² Amba da-o ka wan-Cow-wu un kon-se Shir na, wu **seke** hi un de un wu o-gaan cot remen **ba'as**-ut na à, ká **seke**-de a gu na har da-o ba m-ta. Ka da-de wu argu m-she'et un be-de üt-gwomo n-Ton shir.

¹³ Bò wu she'ette un be-de üt-gwomo à, wu rò un 'er-de un ho-de wu hette m-yawag un yan-yage-to un wu un na-se un wu à.§

¹⁴ Be-de un ya'as-mò wu ya'ase hi un de un wu so o-gaan cot **ur-seke** à, kaane o ka wu ya'e ye m-warag ba **ur-ba'as** cas cas, har da-o ba m-ta. Wu un nom yo ka remen ka ye a m-muut ba m-kukop à.

¹⁵ Ka senge-mò Yeso nome à, **Kukt-o Shir** rò na m-rure ka senge-mò nip-o. **Kukt-o Shir** zeeru,

¹⁶ “Yawe zee, ‘Da-o roon o, ma-to um he m-ess un ye ne à,
to ka,

man ess **karamsa**-o re n-me un hur-de un ye,
man gen o komo n-me men-to un ye.’ ”

¹⁷ Wu dooru m-zee komo,
“Man do m-baks un **ba'as-to** un ye ne,
un men-ut jaas-to to un ye ne á.”*

¹⁸ Da-o Shir soksusse üt-**ba'as**, **seke** ur-hor-de rò kon de a he m-nom, remen **ur-ba'as** á.

Do un jaab-o üt-men un nak üt-to ne

¹⁹ Or re ne, remen kaane a rò o-cow ne a tuwut “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à” hur-ur gaan remen hyó-m Yeso.

²⁰ Yeso tikshitu na cow-o pu-yo yo un hoog be-de un wur-o un wu o wu ya'ase à. Wur-o un wu o waragte untun gund-o a purugte ka depi-o n-me à, o yiishe à. Bò o yiishute à, hun-ne kumuru m-cow un ka be-de de a m-zee be-de un she'et-de Shir à.

²¹⁻²² M-moka bò a rò un caari-wu un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à, wu rò un gwomo-to un hun-ne ye Shir à. A he nò be-de Shir un hur-ur pus-de komo hur-ur rò sak. A sher be-de un wu komo, remen hur-ut na to a so'oste barag-ús na se m-kukop, un hyó-mò un wu à. Komo remen wur-ut na waragte ur-bon ne bò Shir cone à, a waragte hun-ne ye a zore un ho-mò ur-bon à.†

²³ A bup nò gung dish-o a zee o ma na o à, taase a ho'os á remen Shir wu swore o-nu un na ne à, wa-m-shoos wu.

²⁴ Nom nò bò un nom nò, nò doote **yan-dor Yeso** jaab-o üt-men, remen ye sengute con-to un hun-ne un senge-mò nom un rem-se ur-bon ne.

²⁵ Sengu nò m-morge un morog-de un **yan-dor Yeso**. Nò yage m-morge á, bò ye ken ye rò m-nom à. Amba nò do ye or nò ne jaab-o üt-men, bò nò nepshe ho-de un muun-m Yeso nomog yow yow à.

† **Bør-ús op:9 10:9** Hyen komo: Bong 40:8. ‡ **Bør-ús op:11 10:11** Hyen komo: Rwu 29:38. § **Bør-ús op:13 10:12-13** Hyen komo: Bong 110:1. * **Bør-ús op:17 10:16-17** Hyen komo: Irm 31:33-34. † **Bør-ús op:21-22 10:21-22** Hyen komo: Rewi 8:30; Izik 36:25.

²⁶ Urege na ye nepse o-nip à, komo a senguru nom **ur-ba'as** bunbarag. Yatt **seke**-de he soks un **ba'as**-ut na komo á.

²⁷ Se 'er-de un piish ut-ma de o-gyer o-ra ne o m-hoog o he tuks un ye yage Shir à.‡

²⁸ Kap bɔ un net-wu pase **karamsa-o Mosa** à, a wu m-ho, ba ur-won. Ye m-nom kaane, urege ya-us-tor ro kon ye yish-ye un ye hyane à, nen yoor ko tet.§

²⁹ Yagunte ma net:

Wu yo'oge **Wà-wu Shir** à,

Wu 'yarag ma-to un hyó-mo a este ut-ma un wu ne, ka mo so'osu wu à,

Komo wu yo'ogte Kukt-o m-Yar mo Shir!

Net-wu nome kaane à, Shir a 'ye wu ur-koob arge ka ye pase **karamsa-o Mosa** à.*

³⁰ Remen a nepste wu zeeg,

“Senge-m re mo, um topt.

Man top ko wu ke net-wu.”†

Ma-to Shir dooru m-zee komo,

“Yawe, wua piishe hun-ne ye un wu ut-ma.”‡

³¹ Rii-yo o-gyer yo a he'ebe be-de un kom-to Shir o un hoog.

³²⁻³³ To-ut to ka no caari-de ur-koob de no swo'e da-o no takne m-goks m-cecar á. O ken da-o hun-ne pyapartu no komo ye bu no be-to un hun-ne, de ken da-de no swoog ur-koob un or no ne.

³⁴ No hyanag 'won-de un ye a gage remen dor-o Shir à, no nom o-zak da-de a rumse kap saw-ut no à, remen no nepste no ro us-saw ne to jiishe to ka à, to a naase á, har da-o ba m-ta.

³⁵ Remen kaane, no jore campo-m no á, sher no hur-ur gaan be-ur un Wan-Koyan, myet yo koru no à, baks no caari-de ur-yons de no he m-kum à.

³⁶ Depete no joose, remen kaane no hette m-nom yo Shir cone à. No nome kaane komo no kumuru rii-yo Shir swore o-nu un yo à.

³⁷ Ma-to Shir zeeg:

“Kuks hiin, Shir haante. Wua nom m-it á.

³⁸ Kashi un net a nom hoog un cow-yo un sher o-nip.

Amba wu tuku me o-cin à,

man hoge rere-mo un wu á.”§

³⁹ Amba na, a untun ye wongse hi-de un ye n-me m-sher be-ur Yeso á. Ka ye Shir he m-jorbe n-me o-ra à. A ro ka ye shere har da-o a he kum un gwu à.

Bɔr-ɔs op o-gaan

Hun-ne ye shere be-de Shir à

¹ Sher-m ro na m-'ya ur-beeb unze a kum rii-yo a o-dish à. Komo a neps rii cin ba a un hyan yo un yish.

² Remen sher-mo un ya-n-ga-ye be-de Shir o rwo'e Shir hogute rere-mo un ye.

³ Remen sher-m na, o rwo'e a nept unze Shir un nom hono o-dak un cep ut-ma un nu-o un wu. A neps komo unze yo a m-hyan à, a un nom yo be-de un ka rii-yo a m-hyan á.*

⁴ Remen **Eber** shereg be-de Shir, o rwo'e wu ye'et Shir m-yar mo jiishe mo ma **Keen** ur-bon à. Shir hoguru rere-mo un wu un yar-mo un wu ne. Ko de, wu merte cin

‡ **Bɔr-ɔs op:27 10:27** Hyen komo: Isha 26:11 (ut-Girik). § **Bɔr-ɔs op:28 10:28** Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

* **Bɔr-ɔs op:29 10:29** Hyen komo: Rwuu 24:8. † **Bɔr-ɔs op:30 10:30** Hyen komo: Kara 32:35; Bong 135:14.

‡ **Bɔr-ɔs op:30 10:30** Hyen komo: Kara 32:36. § **Bɔr-ɔs op:38 10:37-38** Hyen komo: Haba 2:3-4 (ut-Girik).

* **Bɔr-ɔs op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: Taka 1:1; Bong 33:6,9; Yoha 1:3.

ya ca á, har m-moka a un kum un jaab-o ut-men o m-sher be-de Shir remen **Eber** shereg be-de Shir.†

⁵ Remen Enok shereg be-de Shir, wu hyan m-mar un yish-ye un wu á. Hun-ne nepste Shir hogute rerem-mo un wu. Ka da-de, wu dekurú wu n-Ton shir un hoog ne.‡ A do wu m-hyan o-dak komo á, remen Shir dekste wu n-Ton shir.

⁶ Komo un ba mosse m-sher ne á, yatt-wu Shir he hoge un rerem-mo un wu á. Kowan wu cone wu hyokne be-de Shir, se wu shereg ur-hur Shir ro kon. Se komo wu shereg Shir ro m-ya ur-yons be-de un ye ro wu m-hoob à.

⁷ Remen **Nuhu** shereg be-de Shir, Shir nakuru wu ut-to unze wua he kem-o he ho un hun-ne à. Ko de hun-ne tak m-hyan un go un ka kem-o á, **Nuhu** shereg hur-de un wu be-de Shir unze a hante ka kem-o. Wu nomote o-dorotte, wu nomuru o-hat remen wu guut hi un de un wu un ya-o-hur o un wu ne. Kaane wu kute hun-ne **ba'as-to** un ye, wu ne wu kumuru cim-yo un men-ut pus-to be-de Shir remen wu shereg be-de Shir.§

⁸ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wu nomote Shir o-dorotte da-o Shir aage wu à. Shir zeeru wu, "Ine, o neke dak-o um swore o-nu, man 'ye wo à." Wu yaguru dak-o un wu. Wu nomuru o-dorotte un ka ma-to ne. Wu inuru, ko de wu nepte dak-o wu he m-neke á.*

⁹ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, bo wu woote un ka dak-o o Shir zee wua ya'as wu à, wu she'eturu kané untun ko-hamat un dak-o un hun-ne. Wu she'eturu kané n-me ur-depi, komo kané **Ishaku** un **Yakubu** ne she'ete, ye Shir ya'ase go un ka sworu nu-o à.†

¹⁰ **Ibrahi** un nom o-dorotte remen wu ro un 'er-de bo-o Shir huke wu shi à, komo wu ma' o, bo-o ba m-ta.

¹¹ Remen **Saratu** shereg be-de Shir, wu nepste Shir a nom yo wu swore o-nu à. Shir zeeru wua kum o-mat, ko de wu mongute arge hak-se o-mat à. Komo wu messe wan-campo.‡

¹² Remen kaane Shir ya'uru **Ibrahi** wa be-ur ne'a un wu **Saratu**, ko de **Ibrahi** mongute, wu aragsute o-mat à. Be-de un ka wa-wu wu kumuru baag-o un yakar-ye un yakar-ye un wu ut-moor ne, untun moor-to un yege-regen, un hyereg-mo m-sa ne.§

¹³ Ye ka ye shere be-de Shir à, ye marag n-me m-sher mo un hur-de un ye be-de Shir. Ye goks ka rem-se Shir zee wua nomu ye á, amba ye hyambuete ka rem-se ur-hew ne, ye nomuru o-zak be-to un se. Komo ye rururu cas unze ye hamat-ne ye, ba ya-o-dak á, un hono o-dak.*

¹⁴ Hun-ne ye zee kaane à, kutute na unze ye ro un hoob-o un o ma un ye dak-o.

¹⁵ Ye ro waste un be-de ye rwuune ne à, ye roa kum o-da ye waragte. Amba ye was á.

¹⁶ Ye ro un hoob-o o-bo o jiiše o n-dak à, ka bo-o, o ro n-Ton shir. Remen kaane, Shir a hyen m-e a zee wu ro Shir o un ye á, remen wu nomsutu ye o-bo n-Ton.

¹⁷ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wu ya'aste wa un wu **Ishaku** ur-seke, da-o a ro wu m-meger à. **Ibrahi** gokste sworu nu-o Shir. Wu zongsute wu ya'aste wa un wu **Ishaku** wu ro wu wan-gaan à cot ur-seke.†

¹⁸ Shir zee **Ibrahi**, "So un raag-o wa ru **Ishaku**, baag-o ru he m-rwuun, bo um swore o-nu à."‡

† **Bor-us op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: Taka 4:3-10. ‡ **Bor-us op o-gaan:5 11:5** Hyen komo: Taka 5:21-24 (ut-Girik). § **Bor-us op o-gaan:7 11:7** Hyen komo: Taka 6:13-22. * **Bor-us op o-gaan:8 11:8** Hyen komo: Taka 12:1-5. † **Bor-us op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Taka 35:27. ‡ **Bor-us op o-gaan:11 11:11** Hyen komo: Taka 18:11-14; 21:2. § **Bor-us op o-gaan:12 11:12** Hyen komo: Taka 15:5; 22:17; 32:12. * **Bor-us op o-gaan:13 11:13** Hyen komo: Taka 23:4; 1Nom 29:15; Bong 39:12. † **Bor-us op o-gaan:17 11:17** Hyen komo: Taka 22:1-14. ‡ **Bor-us op o-gaan:18 11:18** Hyen komo: Taka 21:12.

19 **Ibrahi** shereg hur-de ʉn wʉ be-de Shir. Wʉ zee wʉ penɛ **Ishaku**, Shir a rees wʉ m-'yons be-de m-mar, wʉ ine ʉn hoog ne. To a hoks o ka m-zee wʉ ʉn goksune **Ishaku** be-de ʉn margan-ne.

20 Remen **Ishaku** shereg hur-de ʉn wʉ be-de Shir, ʉn cen wʉ, wʉ huuru **Yakubu** ne ʉn **Iso** nu-o ʉr-bon. Wʉ ruru ye, ma-to rem-se ʉr-bon se Shir he ye m-hante à. §

21 Remen **Yakubu** shereg be-de Shir, da-o wʉ ro ʉn he de m-mar à, wʉ nomog yo ka: Wʉ huuru yakar **Yusuhu** nu-o ʉr-bon, kap mo ʉn ye nen yoor. Wʉ ro tosse ʉn ko-yo ʉn wʉ, wʉ bomuru Shir.*

22 Remen **Yusuhu** shereg hur-de ʉn wʉ be-de Shir, wʉ nomog yo ka: Ko de ho-to ʉn mar-mo ʉn wʉ woosune yow yow à, wʉ nomog yo ka: Wʉ tanuru ine-mo ʉn **Isra**-ne ʉn dak-o o-**Masar**. Wʉ zeeru, “Da-de no ine o-**Masar**, no dek caar-ut re, no jiit to ʉn bo-o na.”†

23 Remen tato **Mosa** ʉn inu ʉn wʉ ye shereg be-de Shir, ye nomoru yo ka: Ye wukuru **Mosa** har reng-ʉs tet remen wʉ nomog ut-campo arge or ʉn wʉ ne yakar. Komo ye hoge gyer-o ʉn pas ʉn **karamsa**-o ko-Gwomo-wʉ ʉn dak-o o-**Masar** á.‡

24 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, o rwo'e da-de wʉ bo'ose à, wʉ yagute m-es a zee wʉ ko-hes ko-Gwomo-wʉ o-**Masar**. §

25 Wʉ jiishte m-con wʉ su ʉr-koob ʉn hun-ne ye Shir ne, otte wʉ senge hoge ʉn rere-mo **ʉr-ba'as** mo a jime m-ta á.

26 Wʉ jiishte m-con wʉ su o-yo'og rem **Kiristi**, otte hwor ʉn kwum-to ʉn dak-o o-**Masar**, remen wʉ hwoog ʉr-hur Shir a top wʉ senge-mo ʉr-bon mo wʉ nome à.

27 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wʉ yaguru dak-o o-**Masar**. Wʉ hoge gyer-o ʉn ryaab-se ʉn ko-Gwomo-wʉ o-**Masar** á. Wʉ mo'uru ʉr-hur, sa o zee wʉ ro ʉn hyan ʉn Shir wʉ hun-ne ro m-hoks m-hyan á.

28 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wʉ este m-nom **Biki-o m-Pas** o a rotte m-baks ʉn ho-de Shir ruute ye o-**Masar** à. **Mosa** zeeru **Isra**-ne ye hoom yege-ca, ye kapuru m-hyo ʉn ish-o o-hur. Wʉ zeeru taasʉ **wan-tom-wʉ Shir** wʉ m-mar wʉ hoom **Isra**-ne yakar-ye n-co.*

29 Remen **Isra**-ne shereg be-de Shir, ye pase Roog-o Jaas-o ʉn dak-o hwo'og-o. Amba bo **Masar**-ne nomte m-senge ye pest à, ho-m reeru ye kap.†

30 Remen **Isra**-ne shereg be-de Shir, o rwo'e ye riigte bo-o o-Jeriko ho-ut ta'oor komo gagan o o-Jeriko heeru n-dak kap.‡

31 Remen **Rahab** ko-kaar-wʉ shereg be-de Shir, o rwo'e wʉ merte, mosse ʉn yan-koob-de o-dorotte ne á, remen wʉ gokste ya-m-seger o-bo **Isra**-ne n-me ʉn hur-o ʉn wʉ, wʉ gokste ye untun nay-ne ye ʉn wʉ. §

32 Yatt-yo um he do m-zee komo á. Da-o kendutu me um rurutu no ma-ut: Gidiyan ne, ʉn Baraka ne, ʉn Shamsuna ne, ʉn Yaptaha ne, **Dawuda** wʉ, Sama'era wʉ, ʉn yan-rworu ʉn Ma-to Shir ne.*

33 Be-de m-she ʉr-hur be-de Shir o rwo'e ye reet gwomo-ne be-de ʉr-gun, ye piishte ut-ma o-nip ne, Shir ya'asuru ye ʉs-rem deen se wʉ swore o-nu wʉ ya'as ye á. Shir hokuru nu-se ʉn yege-zur remen she-mo ʉn ye.†

§ **Bɔr-ʉs op o-gaan:20 11:20** Hyen komo: Taka 27:27-29,39,40. * **Bɔr-ʉs op o-gaan:21 11:21** Hyen komo: Taka 48:1-20; 47:31 (ʉt-Girik). † **Bɔr-ʉs op o-gaan:22 11:22** Hyen komo: Taka 50:24-25; Rwu 13:19. ‡ **Bɔr-ʉs op**

o-gaan:23 11:23 Hyen komo: Rwu 2:2; Rwu 1:22. § **Bɔr-ʉs op o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Rwu 2:10-12.

* **Bɔr-ʉs op o-gaan:28 11:28** Hyen komo: Rwu 12:21-30. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:29 11:29** Hyen komo: Rwu

14:21-31. ‡ **Bɔr-ʉs op o-gaan:30 11:30** Hyen komo: Josu 6:12-21. § **Bɔr-ʉs op o-gaan:31 11:31** Hyen komo:

Josu 6:22-25; 2:1-21. * **Bɔr-ʉs op o-gaan:32 11:32** Hyen komo: Pii 6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7;

1Sam 16:1—1Gwm 2:11; 1Sam 1:1—25:1. † **Bɔr-ʉs op o-gaan:33 11:33** Hyen komo: Dane 6:1-27.

³⁴ A jorbutu ye o-ra, amba ra o tuks ye á. Ye posse mar-mo o-magay. Ko de ye rotte ba ur-beeb à, Shir dooru ye ur-beeb. Ye nomuru m-campo be-de ur-gun, ye yanuru buug-de un karma-ne ye un to ken dak-to.‡

³⁵ Ne'a-ne goksuru or un ye ne, ye m-was à, ye Shir 'yonse un hoog ne, ut-marimar à.

Amba ye ken ye shereg be-de Shir komo ye swoog ur-koob, har ye mer. Myet un kaane ne, ye jiishte m-con ye mer otte ye tuke Shir jim a ho'oste ye à. Ye hwoog ur-hur be-de Shir wua 'yons ye un hoog ne o jiishe ur-bon à.§

³⁶ Ye ken ye komo ye swoog ur-ar, us-sorog ne, m-ke'et ne. A jorburu ye n-me un kur-o m-ke'et.*

³⁷ Ye ken ye komo, a jirig ye ut-ta'ar. Ye ken ye, a kups ye be-ut yoor un wan-o un yin. Ye ken ye, a hoog ye ut-magay. Ye ken ye rott saw-to m-cop á se ka-to un ca un to un gwoor-ne. Ye ro un she'et-de ur-koob, komo yan-yage-to un ye reesute ye ur-koob, ye bu ye.†

³⁸ Ye tuwute ut-tuw n-te o-dakar ut-haag ne, ye wukute n-te pak-to ut-ta'ar, ut-wu ne o-dak. Hono o-dak o bo'os o es go un ka hun-ne ye á.

³⁹ Kap mo un ka hun-ne ye, ye a tane à, Shir hogute rerem-mo un ye remen sher-mo un ye. Myet un kaane ne, yatt-wu kume yo Shir swore o-nu wua ya'as ye á.

⁴⁰ Shir esutu na rii-yo jiishe ur-bon à. Con-mo un wu mo yea wo be-de ye he m-shi hond hond á, se mosse un na ne.

Bōr-us op us-voor

Sher un yish be-ur Yeso

¹ Kap ka hun-ne, ye shere be-de Shir à, ro m-moka ya-us-tor se un hoog-m na. Hoog-m na ya mo ro untun ya-teer-de us-rek ha-mo be-ur Yeso. Remen kaane, yage a jorogte ko yo ke rii-yo, ut-ba'as ne, to he na dagar us-na à. Yage a teerte us-rek ha-mo be-ur Yeso un jaab-o ut-men ne har a woot be-de un wu.

² A senge no tu un yish be-ur Yeso wu sher-m na ro be-de un wu à, cin ur-takan har da-o ur-kom. Wu nomog jaab-o ut-men n-ton o-kan be-de un yo'og o a nomu wu à, har wu meret remen wu nepste wua nom o-zak o-co. M-moka wu ro tara un kom-o ur-re de un Shir, be-de jiishe m-sek à n-ton.

³ Baks no myet jaab-o ut-men mo Yeso nome da-o hun-ne ya-ut-ba'as nome wu gon ka rem-us yo-se à, bo noa ruut ur-hur á.

⁴ Myet un kaane ne, mur-to no rotte ut-ba'as à, no un goshi wo be-de m-mar á.

⁵⁻⁶ Bo Ma-to Shir zee no yakar-ye un wu ye à, to-to ka no á. Wu zee, "Wà re, wo jar o gin sorog yo Yawe nomo wo da-o o ba'ase á.

Nom jaab-o ut-men, wu tepru wo.

Wo jar o ker á, remen wu Yawe cone à,

wu wu, Shir ro m-nome us-sorog da-o wu ba'ase.

Wu ro ye komo m-muut o-cow

ye wu aage yakar-ye un wu à."*

⁷ Mo no ur-hur da-o un swo ur-koob, no dek to untun us-sorog; Shir ro no m-hyan untun yakar-ye un wu. Ko wu ke tato wu ro m-muut un wà un wu o-cow da-o wà un wu ba'ase.

‡ **Bōr-us op o-gaan:34 11:34** Hyen komo: Dane 3:1-30. § **Bōr-us op o-gaan:35 11:35** Hyen komo: 1Gwm 17:17-24; 2Gwm 4:25-37. * **Bōr-us op o-gaan:36 11:36** Hyen komo: 1Gwm 22:26-27; 2Nom 18:25-26; Irm 20:2; 37:15; 38:6. † **Bōr-us op o-gaan:37 11:37** Hyen komo: 2Nom 24:21. * **Bōr-us op us-voor:5-6 12:5-6** Hyen komo: Ayub 5:17; Swoo 3:11-12 (ut-Girik).

8 Urege Shir ro nò m-nome us-sorog, bò wu rò un nome un myet yakar-ye un wu á, ashi nò rott o-tato á, ba yakar-ye o-hur á.

9 Tat na ne ye mate na à, ye rò na un nome us-sorog, komo a rò ye m'-ya m-sek. Ay, jiište komo a gòks kom-ut yoor sorog-yo Tato na Shir wu n-Ton, remen a nomot hoog.

10 Tat na ne ye rò na m-nome us-sorog un ya o-da hiin bò ye cone à, ká bò o Shir rò na nome us-sorog remen wu guut na, a waragte hun-ne ba m-kukop bò wu rò à.

11 Kò o ke da-o a nomo na us-sorog, rii-yo o-zak yo á, rii-yo un hoge m-hoog yo. Amba ka wu nome o-dorotte da-de a wu m-nome un ka sorog-se à, a komse wu m-nome us-sorog, wua warag kashi, wu she'et she'et-de ur-bon un or un wu ne ne.

12 Remen kaane, nò hyan gyer-o o-sorog á. Nom nò jaab-o ut-men, nò ho'os wur-o nò sak.†

13 Sengu nò un dore un cow-yo rò tete à, tasse na-se un ya-ut-ryam be-ur nò se taage m-'wons, amba un sugè-de un kaane se kum ur-beeb.‡

Nò jar-o jar nò yage Shir á

14 Nom nò bò un nom-m nò, nò nom kashi ur-she'et de un ba ut-ween un kò wu ke net-wu ne. Nò she'et ur-she'et untun wu ya'ase hi un de un wu myet be-de Shir à. Remen m-ba mosse un kaane ne á yatt-wu he hyan un Wan-Koyan á.

15 War nò, taase wu ken wu taage kum un yar-mò Shir mò wu he na m'-ya à. Taase nò yage wu shere be-de Shir á wu cowon be-ur nò wu naas ye ken ye deen.§

16 War nò, taase wu ken wu be-ur nò warag gò un ka hun-ne ye rò ur-she'et sa o zee yege-wò à, untun **Isa** wan-koob-de gyer-o Shir. Wu babe cim-yo un wu yo un mat-de co remen rii-yo m-re à.*

17 Nò nepste rii-yo takne à. Bò jimute à, wu hooburu dek un ka kwum-o un wu o, amba wu kum á, kò de wu hopte o us-'won us-'won à.†

18-20 Nò un goshi un haan be-de un Haag-o o-Sinay o a hoks m-ci á. Ka haag-o rò be-de ra-o rò m-tuk à, be-de o-comb rim-o cip, un kem ne m-yo ne. Da-o Shir ya'ase **Isra-ne karamsa**-to un wu à, Shir ruru ye, ye ci Haag-o o-Sinay á. Ye konuru Shir wu yage tep kaane, remen ye hogute kan-se o-kar ur-beeb ne, cor-o rò tep, m-'wons ne. Remen ye taagute yo m-nom un ka ma-to ne, to Shir ruru ye à. Remen Shir zeeg, "Kò gut-de ci ka haag-o, a jir-de ut-ta'ar, de mer."‡

21 **Mosa** un hi un de un wu gyer-o hoog wu remen hyan un ka rem-se har wu zeeru, "Me us-zap se o-wur rem o-gyer."§

22 Amba m-moka, nò woonte un Haag-o o-Urusharima,* be-de un bò-o Shir wu un hoog, unze o-Urusharima o n-Ton shir, be-de moor-to un **yan-tom-ye Shir** ye o-zak.

23 Nò hante be-de un yakar-ye co ye Shir, ye jin-to un ye rò gense n-Ton shir à. Nò woonte be-de Shir, Wu ka wu rò un piishe un hun-ne ut-ma à, un be-de un hun-ne ye Shir ne ye merme à, ka ye Shir muute shiishe hond hond à.

24 Nò woonte be-ur Yeso wan-hongse un hun-ne un Shir ne be-de un ess ut-ma pu-to, to wu gage un ye ne à. Nò woonte be-de ka hyó-mò un wu mò mò un ja'as ur-hur, mò rò na m-kute un rem-se ur-bon jiiše mò ma **Eber** à.

25 War nò, nò nome Shir o-dorotte, wu rò na m-nome ut-ma à. Urege hun-ne ye o-**Isra** ye posse á da-o ye yage m-hoge un ma-ut **Mosa** un hono o-dak à. Yagunte na ye hoge Ma-to Shir to rwuune n-Ton shir à. A posse á.

† **Bør-us op us-voor:12 12:12** Hyen komo: Isha 35:3 (ut-Girik). ‡ **Bør-us op us-voor:13 12:13** Hyen komo: Swoo 4:26 (ut-Girik). § **Bør-us op us-voor:15 12:15** Hyen komo: Kara 29:18 (ut-Girik). * **Bør-us op us-voor:16 12:16** Hyen komo: Taka 25:29-34. † **Bør-us op us-voor:17 12:17** Hyen komo: Taka 27:30-40. ‡ **Bør-us op us-voor:18-20 12:18-20** Hyen komo: Rwu 19:12-13,16-22; 20:18-21; Kara 4:11-12; 5:22-27. § **Bør-us op us-voor:21 12:21** Hyen komo: Kara 9:19. * **Bør-us op us-voor:22 12:22** ut-Girik: o-Sihiyona.

26 Ʋn ka da-de, ɔɔr-o ɔn wɔ nukturu hɔno o-dak, amba m-mɔka wɔ swɔrog o-nu, wɔ zɛeru,

“Har ca kuks sɔ o-gaan ɔot,

komo man nukt hɔno o-dak ɔn hɔn-de ɔn o á.

Har o-Tɔn shir ne ɔa nukte.”†

27 Tɔ ka ma-tɔ ɔnze, “Har ca kuks sɔ o-gaan ɔot,” tɔ kututu na de ken hɔ-de myet rem-se Shir nɔme à, a nuktusse a dos se komo. Rem-se ro m-nukte à, se se he m-kus.

28 A nɔm nɔ ɔr-bɔngɔn be-de Shir remen a kumug ɔt-gwɔmo tɔ a nukte á. A ma'asɔ nɔ Shir m-ya'as m-sɛk, a nomo nɔ wɔ o-dɔrotte bɔ depe à, bɔ wɔ he m-hoge ɔn rɛrem-m na à. Yage a ye'et wɔ m-sɛk a gɛr wɔ.

29 Nɔm nɔ kaane, remen Shir na ɔntun ra-o rɔ m-tuks ɔn koyan à wɔ rɔ.‡

Bɔr-ɔs op ɔs-tet

She'et-de depe yan-dor ye she'et à

1 Ma'as nɔ m-was ɔn ɔr nɔ ne yan-dor.

2 Barku nɔ hamat-ne ɔn hur-ɔt nɔ. Be-tɔ ɔn nɔm-mɔ ɔn kaane, ye ken ye barke **yan-tɔm-ye Shir** ɔn hur-tɔ ɔn ye ba ye ɔn nap.*

3 Baks nɔ ɔn ye a ka'e ne rem Yeso à, sa o zee nɔ a ka'e. Nɔ baks komo ɔn ye a rɔ ɔn ya-ɔr-koɔb ne à. Sa o zee nɔ ɔn hi ɔn nɔ ye rɔ m-swɔ ɔr-koɔb.

4 Kowan wɔ 'ye ɔt-ge m-sɛk, wɔ she'et ɔntun yege-wɔ á, remen Shir a piishe ya-ɔr-she'et ɔntun yege-wɔ ɔt-ma.

5 Nɔ muut hur-ɔt nɔ sɔ ɔn ɔn-tɔ ɔn hwɔr á. Gɔks nɔ rii-yo Shir ya'ɔ nɔ à, kom-ɔt yoor, remen Shir ɔn hi ɔn de ɔn wɔ zeste,

“Man m-ho'os wɔ á.

Man joru wɔ ne á.”†

6 Remen kaane a hoks nɔm m-ciiz a zee, “Yawe wɔ rɔ Wan-gwɔ re. Man hoge o-gɛr á.

Yatt-yo net he me m-nɔme á.”‡

7 War nɔ ɔn yan-ɔo nɔ ne ye n-ga ye yoosu nɔ Ma-tɔ Shir à. Nɔm nɔ ɔs-barag ɔn bɔ ye she'ete she'et-de ɔn ye à, nɔ yoos ɔn sher-mɔ ɔn ye be-de Shir.

8 Yeso **Kiristi** wɔ rɔ m-barme á. Bɔ wɔ ro'e n-ga n-ga à, kaa wɔ rɔ caane har da-o ɔn ba m-ta.

9 Nɔ yage a rakstu nɔ ɔn tɔ ken yoos-ɔt pu-tɔ ne, tɔ rɔ ɔt-tuw m-mɔka hɔno o-dak. Nɔ ho'os ɔw-yo ɔr-yoos de o-nip á. Jiishte net kum ɔr-beeb be-de ɔn yar-mɔ Shir, ba be-de ɔn jind-o ɔn ren rii-yo m-re á. O ka rott gwɔ be-de ɔn ye rɔ o m-nome o-dɔrotte á.

10 A o-**hana** ne o ɔr-**seke** n-Tɔn shir. Ye rɔ yan-kɔn-se Shir ye rɔ m-nɔm m-senge n-me ɔn depi-o Shir kane hɔno o-dak à, yett beeb-de ye reet rii-yo a **seke** ɔn ka **hana**-o á.

11 Ko-Gwɔmo-wɔ ɔn kɔn-se Shir wɔ kapru m-hyó ɔn “Be-de ɔn Shir de jiishe ba m-kukop à,” wɔ ruuru, wɔ dekurɔ wur-o ɔn gut-tɔ a pane à, wɔ ruuru ɔn tɔ ne n-jim de o-bɔ, wɔ tuksurɔ tɔ kane.§

12 Bɔ ko-Gwɔmo-wɔ ɔn kɔn-se Shir rɔ m-tuks ɔt-gut n-jim de o-bɔ à, tɔ a pane remen **ba'as-to** ɔn hun-ne à. Hyenge bɔ Yeso swɔ'e ɔr-koɔb à, komo a hog wɔ n-jim de o-bɔ remen wɔ soksuté hun-ne **ba'as-to** ɔn ye. Wɔ so'os hur-de ɔn ye ɔn hyó-mo ɔn wɔ.

† **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:26 12:26** Hyen komo: Haga 2:6 (ɔt-Girik). ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-ɔoor:29 12:29** Hyen komo: Kara 4:24. * **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:2 13:2** Hyen komo: Taka 18:1-8; 19:1-3. † **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:5 13:5** Hyen komo: Kara 31:6,8; Josu 1:5; Haga 2:6. ‡ **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:6 13:6** Hyen komo: Bɔng 118:6 (ɔt-Girik). § **Bɔr-ɔs op ɔs-tet:11 13:11** Hyen komo: Rewi 16:27.

¹³ Ʋntasɔ a hogɛ o-gyer a zeet na ye ma ɔn wɔ ne ye. A was ɔn bɔ hun-ne he na ɔt-yage á, remen ye yagute wɔ da-o ye kame wɔ n-jim de o-bɔ à.

¹⁴ Ʋntasɔ a was ɔt-yage ne, tɔ hun-ne ye hon dak he na m-yage á. Remen hono o-dak ɔa te'es. Amba a nɔ ɔn hoob-o ɔn bɔ-o Shir ɔ ra te á.

¹⁵ N-me beeb-ur Yeso, a ma'as nɔ ɔr-bongon be-de Shir, bongon ɔn na de warag sa o zee ɔr-**seke** de a ɔn **seke** ɔn Shir à. Ka **seke**-de ro ɔn rɔrɔ hun-ne wɔ rɔ Wan-Koyan.

¹⁶ Taase tɔ-tɔ ke nɔ ɔn gu ɔn ɔr nɔ ne ne, nɔ wɔng rem-se nɔ kume à. Ka senge-mo mɔ waragte ɔr-**seke** komo de Shir hogɛ rɛrɛm-mɔ ɔn de à.

¹⁷ Nomɔ nɔ ye rɔ m-yoose **yan-dor Yeso** Ma-tɔ Shir à o-dorotte, nɔ nom rii-yo ye zee nɔ à, remen ye rɔ m-was ɔn hog-m nɔ ne. Komo yea rure Shir bɔ ye nome senge-mo ɔn ye à. Remen kaane bɔ ye rɔ ɔn nom ɔn senge-mo ye à nɔ naas ye ɔt-men á. Nom nɔ bɔ ye he m-hogɛ o-zak à. Amba nɔ nome ye koob-de o-dorotte, ka ra gu nɔ á, kɔ hiin.

¹⁸ Sengu nɔ ɔn kon-se Shir rem te. Te nepste hur ɔn te de kaps te á. Con-m te mɔ te senge she'et ɔn kashi ɔr-she'et kɔ de ke da-de.

¹⁹ Duw-de ɔn con-m re de rɔ nɔ senge kon-se Shir rem re bɔ ɔm he kum ɔr-keer ɔm muubute be-ur nɔ hor-m-hor à.

Kon-se Shir

²⁰⁻²¹ Me ɔn kon-se Shir wɔ 'ye nɔ kɔ yo ke rii-yo ɔr-bon yo remen nɔ nomot rii-yo wɔ cone à. Komo wɔ senge m-nom rii-yo wɔ cone à, be-ur nɔ ɔn bu-yo Yeso **Kiristi**. Wɔ rɔ:

Shir wan-'ya ɔn gwugwu-mo ɔr-hur!

Wɔ 'yonse Yeso Wan-Koyan ɔt-marimar ɔn ka hyó-mo

ɔn ess ɔt-ma mo, tɔ a esse har da-o ba m-ta à!

Yeso wɔ rɔ kashi ɔn wan-gut-de ɔn ca!

A bɔm nɔ wɔ har da-o ba m-ta, **amin**.

Kom-de ɔt-ma

²² Or re ne, ɔm kewestu nɔ, nom nɔ ceen ɔn rii-yo ɔm genbu nɔ à. Yanze me genbu nɔ moor-tɔ ɔt-ma á.

²³ Ʋm conog nɔ nep a ho'osunte **Timoti**, ɔr na, wɔ ro ke'o à. Ʋrege wɔ haante be ɔn de, ɔn ga'ane tea habe, te hyenet nɔ.

²⁴ Gas nɔ myet ya-co nɔ ne, komo ɔn kap ɔ hun-ne ye Shir. Or na es-mo ɔn dak-o o-Itariya, ye nɔ rɔ m-gas.

²⁵ Yar-mo Shir mɔ ɔr-she'et be-ur nɔ kap!

Takurda-o Yakubu

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1

M-sher ɔn ɔs-weer nɛ 1:2-8

Ur-koob ɔn o-kwum nɛ 1:9-11

Ur-me'es ɔn ɔt-meger nɛ 1:12-18

M-hogɛ ɔn m-nom nɛ 1:19-27

Nak ɔt-tɔ be-de ɔn nom m-koos 2:1-13

M-sher ɔn m-senge nɛ 2:14-26

Ko-wan-dor ɔn rem-de ɔn wu nɛ 3:1-18

Ko-wan-dor ɔn hono o-dak nɛ 4:1—5:6

Karamsa-ɔt hor-tɔ 5:7-20

¹ Mɛ **Yakubu**, ko-guw-wu Shir ɔn Yeso nɛ Wan-Koyan **Kiristi**.^{*} Mɛ m-gas ɔn ka baag-ɔt op-ɔt yoor-tɔ, tɔ Shir tɔ cakrɛ ha-mɔ ɔn dak-ɔt hor-tɔ à.[†]

Nom o-zak da-o ɔt-meger

² Or re nɛ, muut nɔ kɔ tɔ ke meger-tɔ tɔ koru nɔ à, rii-yo o-zak deen.

³ Remen nɔ nak unze da-o a takse sher-m nɔ à, ka da-o joose-ur nɔ he kum ur-hek de m-bo'ose.

⁴ Joose nɔ har ur-ta, remen nɔ waragtɛ yo depe nɔ warag à ɔn kɔ yo ke cow-yo, taase nɔ taage ɔn rii-yo ur-bon.

⁵ Urege wu ken wu be-ur nɔ conog us-nap, wu kon Shir wu rɔ m-'ya ɔn kowan à, kɔ o ke da-o ɔn men-ɔt gaan, wua 'ye wu. Da-o wu kone, Shir a kangsu wu á.

⁶ Amba kon o sher be-de Shir ba das das á. Wu rɔ das das à, ya wu rɔ untun jok-ye m-sa, ye yo-m rɔ m-huk mɔ mus kɔ ke so-se à.

⁷ Gon ka net-wu rɔ ka bo à, ɔre o nɛ wu he goks ɔn rii be-ur Wan-Koyan?

⁸ Net-wu hur-de ɔn wu wonge ɔt-yoor à, wu rɔ m-es ur-hi be-ur gaan á.

O-kwum ur-koob nɛ

⁹ Ko-yan-dor-wu rotte rii á, se wu nom o-zak deen. Wu nep unze Shir sepe wu kaane.

¹⁰ Kaane ma, ko-ya-o-kwum-wu nom o-zak, da-o Shir hente wu dak dak à. Remen ko-ya-o-kwum wua tees untu ɔt-mok o-kot.

¹¹ Remen ho-ur rɔ rwuun nɛ n-ton, komo reeten-mɔ ɔn de rɔ m-bu ɔt-gwo tɔ kek, mok-tɔ ɔn tɔ rɔ m-zoose, komo bon-de ɔn tɔ naase. Kaane o ya-o-kwum rɔ m-ta, da-o ye rɔ m-senge ɔn kwum-o ɔn ye à.[‡]

Senge o re ur-ho da-o ɔt-meger

¹² Shir a huɔ nu-o ur-bon be-de ɔn net-wu joose n-mɛ ɔn re ur-koob de ɔn wu à, wua goks 'yons-de ɔn hoog-o ɔn ba m-ta o Shir swore o-nu wua 'ye ye wasse ɔn wu nɛ à.

¹³ Urege meger-ɔt kumug net har wu rɔ ɔn ma-tɔ ɔn nom ɔn rii-yo **ur-ba'as** taase wu zee, "Shir-o megre mɛ." Remen Shir rɔ ɔn meger ɔn net ɔn men ɔt-jaas tɔ á, komo a hoks meger ɔn Shir wu nomot rii-yo ba ur-bon á.

¹⁴ Meger-ɔt rɔ m-hees ɔn net da-o gop-de ur-hur de ɔn wu rakse wu à, ɔn ka be-de o meger-ɔt rɔ wu m-'wos.

^{*} **Bɔr-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. [†] **Bɔr-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3; Seng 15:13; Gara 1:19. [‡] **Bɔr-o gaan:11 1:10-11** Hyen komo: Isha 40:6-7 (ɔt-Girik).

¹⁵ Ka da-de gop-de ɔr-hur de nome ɔr-uub, de rɔ m-mat **ɔr-ba'as**, komo ka **ba'as-de** bɔ'ose, de rɔ wu m-hante m-mar.

¹⁶ Or re ne ye me m-was à, nɔ jar nɔ cuw o-kot á!

¹⁷ Myet bɔ ɔn rii-yo ɔr-bon ɔn yar-mo m-moka ne, mo ɔn rwuun es-mo n-ton, be-de Shir. Wu nome o-Ton m-cecar ne à, ka cecar-mo rɔ m-barme amba Shir rɔ m-barme á, komo comb-o rɔ kon be-de ɔn wu á.

¹⁸ ɔn con-mo ɔn wu o, wu hantutu na n-me ɔn gom-de o-nip, wu ye'et na hoog pu-o remen wu kumutu na be-de jiishe ɔr-bon à. Shir ɔn nom kaane remen be-de ɔn rii-yo wu nome à, a warag untun mat-de o-co ɔn kap rii-yo wu nome à.

M-hoge m-nom ne

¹⁹ Baks nɔ yo ka, or re ne yan-dor, Ko wu ke net-wu ma'as zongse wu hogute, amba taase wu nom hor-mo m-cep komo wu nom hor-mo us-ryaab á.

²⁰ Ryaab-se ɔn ko-hun se rɔ wu m-wen ɔn kum ɔn kashi ɔn rii-yo Shir cone à.

²¹ Ruut nɔ myet rii-yo rɔ m-hante **ɔr-ba'as** à, nɔ yage nome ɔn or nɔ ne men-ut jaas-to. Ka da-de ne ɔn gwugwer-mo ɔr-hi, nɔ goks ka gom-de a yoosu nɔ à. De rɔ ɔr-beeb ne de guut hoog-m nɔ, be-de ɔn swo ɔn koob-de **ɔr-ba'as**.

²² Nom yo Ma-to Shir zee à, hogu-mo cot, ba m-nom á. Wu rɔ m-hoge ut-to temb à, wu rɔ o ka m-raks ɔn hi ɔn de ɔn wu.

²³ Myet bɔ ɔn net-wu hoge Ma-to Shir à, wu yage m-nom ɔn yo to zee à, ya wu rɔ untun net-wu gwote co-o ɔn wu n-te ɔr-madipi à.

²⁴ Wu gusse wu hyenes bɔ wu rɔ à, bɔ wu komte gwot ɔn co-o ɔn wu à, wu ruuru n-do. Ujime deen á to-ut ka'uru wu bɔ wu rɔ à.

²⁵ Amba net-wu rɔ m-tuwe ɔn Ma-to Shir yish, wu rɔ kaane á. Ka ma-to rɔ ɔr-be ne, komo to rɔ na m-ruut be-de ɔn nom **ɔr-ba'as**, urege a m-senge ɔn nom us-barag ɔn to. Ba wu rɔ m-hoge to-ut ke wu á, amba wu rɔ m-nom ɔn yo to zee à. Shir a 'ye wu ɔr-ho remen rii-yo wu rɔ m-nom à.

Dor-o o-nip

²⁶ Urege net rɔ us-barag unze wu rɔ m-nom ɔn rii-yo Shir cone à, amba wu bop rem-de ɔn wu be-de ɔn ma-to hwaa á, wu rɔ ɔn raks ɔn hi ɔn de ɔn wu, dor-o ɔn wu hwaa o.

²⁷ Yo Shir o-Tato cone a nom, wu hogute m-rerem à, yo rɔ a gu yakar-ye rɔ ba ɔn tat-ne à, komo yo rɔ a reegte ne'a-ne ye campo-ne ye ɔn ye mare à, ye rɔ ɔn swo ɔr-koob à. Komo a dos ɔr-hi be-de ɔn she'et-de ɔn ba ɔr-bon de he na m-naas à.

Bor-us yoor

A nak ya-m-kute hun-ne m-koos ut-to

¹ Or re ne **yan-dor Yeso**, bɔ nɔ shere ɔn Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** wu rɔ wa-m-seps à, nɔ jar nɔ kute ye ken hun-ne ye m-koos á.

² A zee, ko-ya-o-kwum cok kwot-yo zinariya ɔn saw-to ɔr-bon ne, wu cownuru n-me ɔn morog-ur nɔ, komo ko-koob-wu ɔn saw-ut naase cownuru komo.

³ Urege noa jiish m-goks ɔn ka ko-ya-o-kwum-wu cone saw-to ɔr-bon à, nɔ zee wu, "Deeg-o ɔr-bon o ka, she'et." Amba nɔ zeeru ko-koob, "Es reeno," ko ne "She'et kane n-dak."

⁴ Nɔ nome kaane, koos-mo ka nɔ kute hi ɔn nɔ, komo nɔ sha'ag o ka yan-m-piish ut-ma ye ba ɔr-bon.

Shir-o ɔn deet ɔn koob-ne n-ton

⁵ Raag nɔ ut-to or re ne yan-dor, ye me m-was à, Shir ɔn daag ka hun-ne ye rɔ koob-ne à, ye rotte rii á ɔn hono o-dak, remen ye sheret be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan.

Nip-ɔ komo ye rɔ ya-o-kwum. Komo wu un daag ye remen ye reet ka gwomo-to wu swore ye cone wu a o-nu.

⁶ Amba no, no mus un koob-ne hwa. ¿Ya-o-kwum-ye ka rɔ no m-mo, ye rɔ no komo m-heet be-de un piish ut-ma?

⁷ Ye ye rɔ m-cep un ma-to o-yo'og un jin-de un **Kiristi**. De a neptu no un de a.

⁸ A nom ur-bon, urege o dorute **karamsa**-o Shir ko-Gwomo na, o rɔ gense be-de un Ma-to un wu a unze, "Was un wan-bor-o ru ne bo o wase hi un du ne a."* O nomog hond hond.

⁹ Amba no ro m-koos be-ur no, **ba'as-de** ka no m-nom be-de Shir, komo be-de o-**karamsa**, no yan-jet o-**karamsa** ye.

¹⁰ Bo un net-wu jete **karamsa**-o gaan a, wu rɔ un zonge to wu jetemte to o ka myet.

¹¹ Remen ka o zee, "Wo jar o-jar o-hoob ne'a-wu un net a,"† o zee komo, "Wo ho net a,"‡ Urege wo hoob ne'a-wu un net a, amba o hoog net, o jekt o ka **karamsa**-o Shir.

¹² Cep no ut-ma, no nom us-rem ur-'won ne be-de un hun-ne, remen a nepste Shir a kutu na 'won-de un wu rem **Kiristi**.

¹³ Remen da-o un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de un net-wu rotte ur-'won a. Amba 'won-ur a re ur-ho un ho-de un piish ut-ma.

M-sher ba m-senge hwa o

¹⁴ Or re ne, wu ken wu zee, wu rɔ m-sher ne be-ur Yeso **Kiristi**, amba wu rɔ m-nom un rii-yo Shir cone a. ¿Ya wu he m-kum? Ka sher-mo moa gu wu a.

¹⁵ A zee, or na ko-yan-dor campo ko ne ne'a, wu rott saw-to m-cop a, ko ne rii-yo m-re a.

¹⁶ Urege wan-gaan be-ur no zegg wu, "Shir 'ye wo o-kwum. Shir 'ye wo rii-yo m-re un yo m-cop ne," amba no 'ya wu yo wu cone a. Ay kaa o gu rii a.

¹⁷ Urege net shereg be-ur Yeso **Kiristi**, komo wu rɔ un nom un rii-yo ur-bon yo Shir cone a, sher-mo un wu, margan-mo m-sher mo.

Be-de m-nom atte m-nap m-sher

¹⁸ Komo wu ken wu wua zee, "Wo m-sher ne, me m-senge ne." Amba man shes wu, "Kutu me sher-m ru ba m-senge, man kutu wo sher-m re be-de un senge-m re."

¹⁹ O nepste Shir gaan ye, kaane rɔ ur-bon ne! Amba ko **ya-ut-kot** ye nak kaane, har ma ut-zap.

Yo a m-nom a kutute a m-sher ne be-de Shir

²⁰ Wo ko-raag! ¿Ko wo un con m-moka um ruru wo unze m-sher ba m-senge hwa o?

²¹ Gwot no **Ibrahi** tato na, remen senge-mo un wu, Shir hyente wu kashi un net, remen wu sekete wa un wu **Ishaku** be-de un **hana**-o ur-**seke**.§

²² To, o hyanag bo sher-m rɔ m-neke m-senge ne a, komo sher-mo un wu guug wu m-nom un yo wu nome a komo senge-mo un wu shooste sher-mo un wu.

²³ Kaane o a shoose Ma-to Shir to rɔ gense a unze, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, komo remen sher-mo un wu, Shir hwoog wu be-de un hun-ne kashi."* Remen kaane hun-ne zette **IbrahiKo-nay-wu Shir**.†

²⁴ No hyanag, ay, net a warag ko-yan-ba-**ur-ba'as** un co o Shir, remen senge-mo un wu, ba remen m-sher un hond un mo a.

* **Bor-ɔs yoor:8 2:8** Hyen komo: Rewi 19:18. † **Bor-ɔs yoor:11 2:11** Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18.

‡ **Bor-ɔs yoor:11 2:11** Hyen komo: Rwuu 20:13; Kara 5:17. § **Bor-ɔs yoor:21 2:21** Hyen komo: Taka 22:1-14.

* **Bor-ɔs yoor:23 2:23** Hyen komo: Taka 15:6. † **Bor-ɔs yoor:23 2:23** Hyen komo: 2Nom 20:7; Isha 41:8.

²⁵ Kaane o komo **Rahab**, ko-kaar. Remen un senge-mo un wu, wu waragte kashi. Remen wu wukute yan-seeg-o-bo, wu guug ye, ye ruug un yo ken cow-yo un hon.‡

²⁶ Remen kaane, bo wur-o un net-wu rotte o-kukt á margan o, kaane o komo m-sheer ba m-senge margan-mo.

Bor-ús tet

Garamse ur-rem

¹ Or re ne, ba myet-m no depe ye warag ya-ur-yoos á. Bo no nape à, te ya-ur-yoos, Shir a piishi te ut-ma us-nu ne arge ko wu ke net-wu.

² Myet-m na o-da deen a m-ba'ase. Amba urege net ro m-ba'ase un yo wu ro m-zee á, wu ro o ka hond hond, komo wu ro m-hoks un dorutte un hoog-mo un wu.

³ Gwot no o-jok. A cune jok-yo nomo na o-dorotte, a yo m-ru'e o-hu un nu-o un yo, komo a yo m-hoks m-rwo yo dore so a cone à.

⁴ Gwot no hat-to m-sa no hyen, ko de totte ut-caari à, yo-mo m'wons mo ro to m-nekette, myet un kaane ne un ko-o rek-yo atte-to m-nak, wa-m-nak o-hat wua hoks o m-mus komo ko ke co-se wu cone.

⁵ Kaane o rem-de un net ro, ur-rek-de de ro n-me un dok-to un wur-o un net, myet un kaane ne de ro m-rwunte caari-to ut-ma.

Gwot no bo ra o-rek o ro un hoks m-tuks un caari o-kot hwiki à!

⁶ Ai rem-de un net ra-o, shiishe de ro un rem-us yo-se! Ka rem-de ro un wur-o na, komo de ro un naas un net war war. Ur-rem tomso ne, de ro un saburse un net un myet cow-yo un hoog-mo un wu. Komo un den-o o-ra o ba m-ryomse a de m-puktune.

⁷ Ko-hun a hoks myet-mo ut-gut, un no-ne, un rii-ye ro ut-kurub, m-ja o-uub ne, un jan ne, ye nom yo wu cone ye nomo wu à.

⁸ Amba yatt net-wu he hoks un garamse rem-de un wu á. Ur-rem rii-de o-saa de rii-de ba ur-wuwe, komo de ro m-raab ne mo ur-ho.

⁹ Un rem-ur na atte un nome un Wan-Koyan, Tato na wu n-Ton ur-bongon. Komo un rem-ur na, atte un cep un gom-to un ba ur-bon, be-to un hun-ne ye Shir nome untun wu à.*

¹⁰ Un nu-o gaan atte ur-bongon un ka nu-o komo atte hun-ne ut-reeb. Or re ne yan-dor, yo ka rii-yo ur-bon yo á!

¹¹ Haw-ur gaan a hoks rwunte ho-mo m-rerem un mo ur-gaag ne á.

¹² Or re ne, 'yo-yo o-rum a hoks m-mat un yakar-ye ut-moore á, ko ne, 'yo-yo o-moore met yakar-ye o-rum á. Kaane komo du-de ro m'ya un ho-mo m-por à, dea rwunte ho-mo m-rerem á.

Nap-se o-nip

¹³ ¿Ko ko-ya-us-weer us-nap ne ro kon be-ur no? Se wu kutu na be-de un she'et-de un wu de ur-bon, komo un senge-mo ur-bon ne mo wu ro m-nom à, n-me un gwugwer-mo ur-hi, mo a m-kum be-de weer-se Shir à.

¹⁴ Amba urege un hur-ur no, no ur-shoob, ut-yage ne, komo un con-to ur-hi ne, to yagu no us-ses, no m-zee no us-weer ne. Taase no yage ma-to o-nip.

¹⁵ Gon ka nap-se ba se ro m-kergune es-mo n-Ton à se á, se un hono o-dak se. Komo se barag-se ma-hun se, amba se un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** se.

¹⁶ Remen ko kene no hyane ur-shoob, un con-to ur-hi ne, kane komo no he hyan m-dum, un gon ko se ke rem-us yo-se ne.

¹⁷ Amba nap-se ro m-rwuun es-mo un n-Ton à, un hon se ro. Net-wu ro un gon ka napse ne à, wu rott **ur-ba'as** un hoog-mo un wu á. Komo se ro m-hante she'et-de

‡ **Bor-ús yoor:25 2:25** Hyen komo: Josu 2:1-21.

* **Bor-ús tet:9 3:9** Hyen komo: Taka 1:26.

m-gwugwɔ, ɔn rɔs ɔr-hi ne, ɔn hi-de m-gwugwer ne ɔn hoge ɔr-'wɔn ne, m-yar-ne, koos-m rɔ kɔn á kɔ o-shepe.

¹⁸ Bɔ ɔn ye gɔ ɔr-go ɔn gwugwɔ-mɔ ɔr-hur be-de hun-ne à, ye ce men-ɔt pus-to be-de ɔn Shir.

Bɔr-ɔs nass

Cɔn-to ɔr-hi rɔ m-hante sɔne-mɔ ɔt-ma

¹ ¿Ya rɔ m-hante sɔne-mɔ ɔt-ma m-dum ne be ɔn nɔ? Cɔn-to ɔr-hi de rɔ be ɔn nɔ, de rɔ nɔ m-dum, de rɔ nɔ komo m-hante sɔne-mɔ ɔt-ma.

² Nɔ m-cɔn ɔn rii amba nɔ kum á, remen kaane nɔ hoɔru net. Nɔ ɔn hoɔb ɔn rii ja'ja, nɔ taage m-kum, nɔ senguru hoob-o m-dum ɔn sɔne-mɔ ɔt-ma ne. Ai, nɔ kum rii-yo nɔ o-hoob á remen nɔ rɔ m-kɔn be-de Shir á.

³ Tomso ne da-o nɔ kɔne Shir, nɔa kum á remen nɔ m-kɔn ɔn hur-de ɔn men-ɔt jaas-to ne. Nɔ m-cɔn nɔ hoge m-rerem ɔn hon nɔ.

⁴ Ya nɔ rɔ untun ne'a-ne ye rɔ m-she be-de ɔn campo ɔn ye ne á. Nɔ nap unze nɔ cune m-nɔm m-nay ɔn rem-se ɔn hono o-dak, nɔ ɔn yage-to Shir o ka à. Remen kap wɔ rɔ ɔn cɔn-to ɔn rem-se hono o-dak à, wɔ muutte hi ɔn de ɔn wɔ, wan-yage-to Shir.

⁵ Taase nɔ zee bɔ-to, Ma-to Shir to rɔ gense à unze, “**Kukt-o Shir** ya'e na à, o rɔ ɔr-shoob ne, o cɔnog a she'et ba m-kukop.”*

⁶ Amba Shir rɔ na m-do'e ɔn yar-mɔ ɔn wɔ deen. O rwo'e Ma-to ɔn wɔ zeet, “Shir rɔ m-yage ɔn yan-nɔ-mɔ ɔr-hi.

Amba wɔ rɔ m-deet ɔn yan-ba-nɔ-mɔ ɔr-hi n-ton.”†

⁷ Remen kaane, she'et nɔ ɔn kus-o Shir nɔ nome wɔ o-dorotte. Nɔ yage **ko-Gwomo-wɔ ɔn ya-ɔt-kot**, wɔ ne wɔa som nɔ.

⁸ Nɔm nɔ yow yow ɔn Shir ne. Wɔ ne wɔa nom yow yow ɔn nɔ ne. Nɔ ya-ɔt-ba'as, yagu nɔ nom ɔn rii yo-yo. Nɔ ya-o-shepe, jamas nɔ hur ɔn nɔ, nɔ muun be-de Shir.

⁹ Nɔm nɔ tuk-mɔ ɔt-men, nɔ rwunte m-yish. Nɔ nemes komo á, sengu nɔ ɔs-'wɔn. Zak-o nɔ komo o warag tuk-mɔ ɔt-men.

¹⁰ Gwerekusu nɔ ɔr-hi be-de ɔn Wan-Koyan, wɔ ne komo wɔa deet nɔ n-ton.

Wɔ dek ɔr ru ko-ya-ɔr-ba'as á

¹¹ Or re ne yan-dor, nɔ we ɔr nɔ ne á. Remen myet bɔ ɔn wɔ we ɔr ɔn wɔ ko-yan-dor à, kɔ ne wɔ sawse wɔ ɔr-ba'as, wɔ rɔ ɔn we ɔn **karamsa**-o Shir o ka. Wɔ rɔ m-zee o rott ɔr-bon á. Wɔ zee komo yo Shir zee à yo rott ɔr-bon á, wɔ kus o ka m-nɔm ɔn o-dorotte á. Komo o ba'asute be-de ɔn muut ɔn hi ɔn du ko-yan-piish o ɔt-ma.

¹² Shir ye cot rɔ ɔn rwo o-**karamsa**. Wɔ rɔ komo wan-piish ɔt-ma. Wɔ rɔ cot wan-Gwɔ, tomso ne wɔ rɔ ɔr-beeb ne wɔ hoot. Remen kaane, wɔ bo'os sawse ɔn ɔr ru **ɔr-ba'as** á.

Nɔ nom m-gwon ɔn buk ne á

¹³ Raag nɔ ɔt-to! Nɔ ye rɔ m-zee, “Ca kɔ m-buk ta neke ɔn o ka bɔ-o re, te nom hak-o gaan, te ɔt-baab te su m-ho.”

¹⁴ Nɔ kaane nɔ nap yo he m-kor m-buk á. ¿Ya-hoog-m nɔ dosse ne? Ya hoog nɔ rɔ sa o zee 'hye-de o-hund, de rɔ m-nom da-o gaan à, ujime se m-dosse.‡

¹⁵ Depete nɔ zee, “Urege Wan-Koyan cɔnog, urege komo te ɔn hoog ne, ta nom kaane ɔn kaane ne.”

* **Bɔr-ɔs nass:5 4:5** Hyen komo: Rwɔu 20:5; 34:14; Zeka 8:2. † **Bɔr-ɔs nass:6 4:6** Hyen komo: Swɔɔ 3:34 (ɔt-Girik). ‡ **Bɔr-ɔs nass:14 4:13-14** Hyen komo: Swɔɔ 27:1.

¹⁶ Amba nɔ m-zee kaane á. Nɔ m-hyan kɔ yo ke rii-yo un kom-ut nɔ yo rɔ, komo nomuru us-ses unze kaane yɔ rɔ. Ai, gon ka jaks ur-hi o rott ur-bon á.

¹⁷ Remen kaane, myet bɔ un wu nepse yo depe wu nom à, amba wu yage m-nom, wu ka **ba'as-de** wu rɔ m-nom un co-o Shir.

Bɔr-ɔs taan

A nak ya-o-kwum ut-to

¹ Raag nɔ ut-to nɔ ya-o-kwum, 'won nɔ remen swɔ un koob-de roonu nɔ à.

² Kwum-o nɔ deeste m-shebe, ɔa gu nɔ rii á. Komo ren un kuks ne reese matuku-ut nɔ.

³ Zinariya nɔ un azorpa nɔ ne ye nɔ wuke à ye deeste m-shebe. Ka shebe-mɔ ye da à, mɔ Shir he m-hyan wu naastu nɔ, mɔ he nɔ m-re untu o-ra. Remen nɔ wukute hwɔr, nɔ morogsute hi un nɔ o-kwum un ka da-o, ho-de piish ut-ma.*

⁴ Nɔ yagute m-top un ye nome nɔ m-senge o-kat. Nɔ reeg ra-o un ye. Raag nɔ ut-to, 'won-se un ye rɔ nɔ m-ce un kat-ut nɔ à, woog be-de Yawe wu jiishe ur-beeb à.†

⁵ Nɔ un hoge un rerem-mɔ un hoog-m nɔ kanɛ un hono o-dak. Nɔ re nɔ su yo hoog-m nɔ cone à. Nɔ rɔ m-nom un yo hur-ur nɔ cone à, amba nap nɔ unze Shir a 'ye yan-yage-to un wu ur-koob.

⁶ Nɔ piishite yan-ba-**ur-ba'as** ut-ma nɔ ho ye. Komo ba ye un wen nɔ.

Dungun nɔ komo nɔ kon Shir

⁷ Or re ne yan-dor, dungun nɔ har Wan-Koyan muunte komo. Yoos nɔ be-de un ya-tom. Ye rɔ m-dungune har da-o m-ce. Ye rɔ m-dungune deen un 'er-de un kem-o ur-go un o ur-buste ne da-o m-nen.

⁸ Nɔ ma she'et nɔ, nɔ dungune. Nɔ nom jaab-o ut-men, nɔ waase Wan-Koyan na, remen muun-mɔ un wu nomsunte yow yow.

⁹ Or re ne, yagu nɔ nome un or nɔ ne us-hwumug. Taase Wan-Koyan piishi nɔ ut-ma. Remen ko-yan-Piish ut-ma nomsunte yow yow m-muun ne, har wu rɔ ma un ish!

¹⁰ Or re ne, doru nɔ bu-yo yan-rwor un Ma-to Shir. Ye nome ut-ma un jin-ur Wan-Koyan à, ye swoog ur-koob remen de komo ye dungune. Nom nɔ untun ye.

¹¹ Remen a zee, ka ye dungune har ur-kom à, Shir ya'ag ye ur-ho. Nɔ hogussute de gon dungune-m Ayoba, nɔ nepse bɔ Wan-Koyan huw wu nu-o so-o ur-kom à. Remen Wan-Koyan ko-ya-m-it wu be-de un nom us-ryaab, ko-ya-ur-'won wu komo deen.‡

Nɔ jar nɔ tond á

¹² Arge koyan, or re ne yan-dor, nɔ jar o-jar nɔ tond á. Da-o nɔ m-swɔr o-nu à, nɔ jar nɔ tond n-Ton un shir á, kɔ un hono o-dak, kɔ un jin-de un yo ken rii-yo, nɔ tond un de á. Urege nɔ zee "Oho," ess nɔ "Oho." Urege nɔ zee "Ay," ess nɔ "Ay." Nɔ esse kaane, Shir a piishi nɔ ut-ma á.§

Bom nɔ Shir nɔ kon wu m-sher ne

¹³ Urege wu ken wu rɔ un swɔ ur-koob, to, yage wu konot Shir gu wu. Urege wu ken wu be-ur nɔ rɔ o-zak, to, yage wu sengute hu un sep-to ur-bongon.

¹⁴ Urege wu ken wu piishe be-ur nɔ á, to, wu hoob sek-ye yan-dor ye Shir, ye konot Shir. Da-o us-kon, ye taame wu m-now un jin-ur Wan-Koyan.*

¹⁵ Gon ka kon o m-sher o, ɔa taas gom-o un ka net-wu. Wan-Koyan a muut ka net-wu ba un gom, komo **ba'as-to** wu nome à, a sokse wu to.

* **Bɔr-ɔs taan:3 5:2-3** Hyen komo: Mati 6:19. † **Bɔr-ɔs taan:4 5:4** Hyen komo: Kara 24:14-15. ‡ **Bɔr-ɔs taan:11 5:11** Hyen komo: Ayub 1:21-22; 2:10; Bong 103:8. § **Bɔr-ɔs taan:12 5:12** Hyen komo: Mati 5:34-37.

* **Bɔr-ɔs taan:14 5:14** Hyen komo: Mark 6:13.

¹⁶ Remen kaane, sengu nɔ rwɔr ɔn **ba'as**-ɔt nɔ be-ɔr ɔr nɔ ne, nɔ ɔs-kɔn rem ɔr nɔ ne, remen a taasutú nɔ gɔm-ɔs nɔ. Da-ɔ kashi ɔn net kɔne, kɔn-se ɔn ko-yan-men-ɔt pus-to rɔ ɔr-beeb ne deen.

¹⁷ **Ereja** net-wu ɔntun na. O ken da-ɔ reeno, wu wu kɔne be-ɔr Shir, taase a he kem ɔn dak-ɔ **Isra**. Komo a he kem ɔn ka dak-ɔ á, har hak-ɔs tet ɔn reng-ɔs cind.†

¹⁸ Ka da-de komo wu kɔnuru be-ɔr Shir na a he kem. Komo a heeru kem, komo hono o-dak ya'uru rii-yo m-re.‡

¹⁹ Or re ne, urege wu ken wu be-ɔr nɔ yagute cow-yo Shir yo o-nip, komo wu ken wu be-ɔr nɔ muunturu wu ɔn cow,

²⁰ wua nept unze, ka wu muunte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir à, wu guug hoog-ɔ ɔn ka net-wu be-de m-mar. Komo Shir a soks moor-to ɔn **ba'as-to** ɔn ka net-wu.§

† **Bɔr-ɔs taan:17 5:17** Hyen komo: 1Gwm 17:1; 18:1. ‡ **Bɔr-ɔs taan:18 5:18** Hyen komo: 1Gwm 18:42-45.

§ **Bɔr-ɔs taan:20 5:20** Hyen komo: Swoo 10:12; 1Bit 4:8.

Takurda-o Bitrus aco

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Baks un gwu-o Shir 1:3-12

Ma-to un she'et-de un ba m-kuƙop 1:13—2:10

Yo yan-dor depe ye nom da-o ur-koob à 2:11—4:19

Gwugwer-mo ur-hi mo un yan-dor m-senge ne 5:1-11

Ur-buste 5:12-14

Ur-gas us-kon ne

¹ Me, Bitrus, ko-**yan-Tom YesoKiristi**,* genbe ka takurda-o,

Ha-mo un be-de un hun-ne ye Shir daage untun hamat-ne un hono o-dak ye cakre un dak-to o-Pantus, o-Garatiya ne, o-Kapadoki ne, o-Asiya ne komo o-Bitaniya ne à.

² Shir o-Tato, wu dagnu no hun-ne ye un wu, komo Kukt-o muutu no ba **ur-ba'as**. Wu un nom kaane remen no nomote Yeso **Kiristi** o-dorotte komo wu so'oste no un bu-yo un hyo-mo un wu. Um konog Shir 'ye no m-yar, komo wu sengu no m-ya un gwugwu-mo ur-hur deen.

Ur-bongon be-de Shir remen ka sakt-o o ya'asu na m-hoog à

³ Depete a ya'as Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ur-bongon remen 'won-de un wu ur-gos-de. Wu ya'ag na mat-o pu-o remen ka sakt-o o ya'asu na m-hoog à, bo wu 'yonse Yeso **Kiristi** be-de ut-marimar à.

⁴ Komo wu 'ye no cim-yo un ba m-sabre, yo a wum ko yo naase á, essusse n-Ton shir.

⁵ Remen sher-m no, Shir a 'er no un beeb-de un wu har no gokste ka gwu-o ro zongse o rwuunte ho-de ur-kom à.

⁶ Un yo ka nom no o-zak deen, ko de nomte, ya o-da hiin noa tuw un swo ur-koob de ut-meger go-us-go à.

⁷ Da-o no senge m-dore Yeso n-me ur-koob à, yo kute hun-ne unze no shereg Yeso gun gun. Hun-ne m-zwo un zinariya n-me o-ra remen ye rwuunte kar kar. Kang-o gaan, koob-ur no ro untun ka ra-o, amba noa rwun kar kar, komo sher-m no aragte zinariya. Da-o Yeso **Kiristi** muune à, Shir a m-seps no wu 'ye no m-sek deen remen no shereg be-de un wu.

⁸ Ko de nomte no wet Yeso m-hyan á, amba no wu m-was. Ko de notte wu m-hyan m-moka á, komo no shereg be-de un wu. Komo yatt gom-to he m-hoks m-rwor bo no ro o-zak, un zak-o rwuune be-de Shir á.

⁹ Noa ships ka zak-o remen no m-goks un yo no tuute yish un sher-m no à, gwu-o un kukt-o no.

¹⁰ Um conog m-ruru no ma-to ka gwu-o. Yan-rwor un Ma-to Shir ye rworog bo yar-m he m-haan be-ur no à, komo ye hoob ur-bon ne. Ye rwo'og yish komo ye tu yish, ye hyenet cas bo a he no m-gu à.

¹¹ Ye cituru Shir ma-to un ka da-o komo yo kore unze yo rwo'e **Kiristi** m-haan. Kukt-o **Kiristi** o ro n-me un ye, komo o rure ye bo **Kiristi** he m-swō ur-koob ka da-de ne a 'ye wu m-seps mo he m-dond à.

¹² Amba Shir kutute ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye unze, ye ro no m-nome m-guw ba hi un de un ye á. Ka rem-se ye rwore n-ga à mosse un **Kiristi** ne, m-moka ye ken

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à.

hun-ne ye rurutu nō **Ma-to m-Rerem** un bu-yo un **Kukt-o Shir**, o a tomne rwuun-mo n-Ton un shir à. Ka nip-o o mosse un bo Shir ruru na ne à, o yan-tom ye Shir cone m-byarag à.

M-she'et untun hun-ne ye Shir

¹³ Remen kaane, she'et nō zongse nō nomot rii-yo ur-bon, nō garamse hi un nō. Rwo nō saktō-o nō kap be-de un yar-mō a he nō m-'ya da-o Yeso **Kiristi** he m-rwuun à.

¹⁴ Nom nō untun yakar-ye o-dorotte. Nō yage hoog-m nō heet nō be-de un rem-us yo-se se nō rotte ba nō un nap á.

¹⁵ Amba bo ká wu agu nō rō ba m-kukop à, ma'as nō ba m-kukop n-me un koyan yo nō m-nom à.

¹⁶ Nom nō kaane remen **Mosa** geneg yo Shir zee à: "She'et nō ba m-kukop, remen kaane um rō ba m-kukop."†

¹⁷ Nom nō kaane bo nō un aag un Tato-o n-Ton wan-piishe un ko wu ke net-wu ut-ma hond hond un yo wu nome ne à. Dek nō hoog-m nō untun hamat-ne un kà hono o-dak o un sekemse-mō un wu un hoge un gye-o un wu ne.

¹⁸ Remen nō nepse unze Shir un rur nō remen wu guut nō be-de un she'et-de o-hwaa de tat-ne nō ye n-ga yoosu nō à. Wu un rur nō un bu-yo un top-o un zinariya kō azorpa á. Zinariya, azorpa ne, ye ba m-ta á.

¹⁹ Amba Shir un rur nō un hyó-m **Kiristi**, ka ca-yo un ba ur-dakka yo komo ka yo un ba ut-ri'in yo.

²⁰ Shir un dagan **Kiristi** cin ba a ro nomog hono o-dak. Amba Shir rwuunte wu á, se un ka ho-to ur-kom to rem nō.

²¹ Un bu-o Yeso nō m-she'et be-de Shir, o 'yonse wu be-de m-mar à, komo a ya'uru wu ut-gos un cow-yo m-sekemse. Yo rwo'e nō ru'ut she-m nō o-saktō ne be-de Shir.

²² M-mōka nō muste hi un nō ba ut-ri'in un dorotte-o o-nip remen nō kumut was-m or nō ne. Was nō or nō ne cin un hur-ur nō, komo un hur-ur pus-de ne.

²³ Remen Shir ja'astu nō mat-o pu-o komo, ba un go-ye rō m-sabre á, amba ye rō m-she'et har koyan nomot be-de un Ma-to Shir o un hoog à.

²⁴ Ma-to Shir zee,

"Hun-ne rō m-hwo untu ut-gwo,

komo seps-mō un ye rō m-ta untun mok-to o-kot.

Gwo-ut rō m-hwo kaw, komo mok-ut rō m-zoose.

²⁵ Amba ma-ut Wan-Koyan rō m-es har da-o ba m-ta."‡

Hun-ne kō'otutu nō ka **Ma-to m-Rerem** to.

Bor-us yoor

¹ Remen kaane, ru nō cow-yo ut-yage, nō yage raks un hun-ne, komo nō cir m-nom o-nip. Yagu nō ur-shoob kō nō rure ye ken myet-mō un kō to ke gon ma-ut yo-to to.

² Untun yan-yaar pu-ye, hoob nō yow-mō o-Kukt mō m-kyukyaw remen mō bo'ossute nō be-de un gwu nō.

³ Nō be'este nō nepste Wan-Koyan rō ur-bon ne.*

Kiristi rō ta'ar-de un hoog

⁴ Haan nō be-ur Yeso **Kiristi**. Wu rō ta'ar-de un hoog de hun-ne ginme à, amba Shir dak wu komo wu 'ye wu ut-gos deen.

† **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Rewi 11:44-45; 19:2; 20:7. ‡ **Bor-o gaan:25 1:24-25** Hyen komo: Isha 40:6-8 (ut-Girik). * **Bor-us yoor:3 2:3** Hyen komo: Bong 34:8.

⁵ Komo ya n̄o r̄o unt̄un ta'ar-t̄o ʉn hoog, t̄o a meete hur-o o-Kukt à. N̄o waragte buug-de ʉn yan-**Cow ʉn kon-se Shir** ye ʉn ba m-kukop, n̄o sekete **seke**-t̄o o-Kukt ʉn bu-o Yeso **Kiristi**. Shir r̄o m-goks gon ka **seke**-t̄o.

⁶ Ka t̄o r̄o b̄o Shir zee ʉn Ma-t̄o ʉn wu à:
“Gwot, ʉm shereg ta'ar-de ʉt-ma o-Urusharima†
de m-daage ʉn caari-m̄o m-seps à.

Kap b̄o ʉn wu shere ʉn de à
wua nom m-'e á.”‡

⁷ Be-ur n̄o, n̄o ye shere ʉn wu à n̄o nape go ʉn seps-m̄o Shir ya'u wu à. Amba ka ye gini wu à. Ma-t̄o Shir zeeg,

“Ka ta'ar-de ya-ʉt-ma jore à,
de waragte de jiish k̄o de ke ta'ar-de
ʉn be-de ʉt-ma.”§

⁸ Ma-t̄o Shir zeeg,

“Ka ta'ar-de r̄o m-rwo ur-pukse,
komo de r̄o ye m-hees remen cikt-de ʉn ye.”*

Ye r̄o m-pukse remen ye yagute o-dorotte ʉn Ma-t̄o Shir, o yette m-oos ʉn kwukwur-de Shir cooge remen ʉn go ʉn ye à.

⁹ Amba n̄o, Shir ʉn daag n̄o hun-ne kashi, buug-de yan-**Cow ʉn kon-se Shir**, hun-ne ye ba m-kukop, hun-ne ye Shir, remen n̄o nomote wu ur-bongon. Wu rwuntutu n̄o be-de o-comb, wu hantu n̄o be-de m-cucas.†

¹⁰ N-ga a ro hwoog n̄o be-de ʉn hun-ne ye Shir á, amba m-moka n̄o r̄o hun-ne ye Shir. N-ga Shir ro m-hoge ʉn 'won-ur n̄o á, amba m-moka Shir o hoge ʉn 'won-ur n̄o.‡

She'et n̄o unt̄un yan-guw-m̄o Shir

¹¹ N̄o yan-yen-de ne, me n̄o m-kyewes, unt̄un yan-dak-o hor-o, hamat-ne ʉn ka dak-o, gin n̄o ka rem-ʉs yo-se, se r̄o ur-gun ʉn hoog-m n̄o à.

¹² Nom n̄o ceen n̄o she'ette ur-bon ne n-me ʉn yan-bor-ʉs n̄o ye shere o-nip á. Komo k̄o ye gut n̄o gwot-o ʉn yan-nom ʉn rem-ʉs yo-se, yea hyenes she'et ʉn n̄o ur-so-de. Yea seps Shir da-o wu he piishe ʉn hono o-dak ʉt-ma à.

O-dorotte be-de ʉn gwomo-ne

¹³ Nom n̄o o-dorotte rem Wan-Koyan ʉn k̄o o ke **karamsa**-o a ya'ase remen hun-ne, o rwuune be-de ʉn gwomo-t̄o ʉn ko-gwomo à.

¹⁴ N̄o nome gwomo-ne o-dorotte, remen gwomo-de o-dak kap Shir o tomnu de, de ye'et yan-koob-de o-dorotte ur-koob komo de bum hun-ne ye nome rii-yo ur-bon à.

¹⁵ Remen kaane Shir cone n̄o nom rii-yo ur-bon. Da-o n̄o nome rii-yo ur-bon à, ká raag-ne ye, ye nape **Kiristi** á, yea hoks m-zee k̄o rii á. Yea hoks m-kum rem-se ur-geeg á.

¹⁶ She'et n̄o sasa, amba myet ʉn kaane ne, n̄o hyan n̄o r̄o sasa n̄o cuw nom ʉn rii yo-yo á. ʉn suge-de ʉn kaane ma, she'et n̄o unt̄un yan-guw-m̄o Shir.

¹⁷ 'Ya n̄o kowan m-sek. Komo n̄o kute hun-ne ye Shir kashi m-was. Gyer n̄o Shir, 'ya n̄o ko-gwomo ʉt-gos.

Sha-m̄o ʉn swo-ur koob-ur Kiristi

¹⁸ Guw-ne, se n̄o nome yan-hur-ʉt n̄o o-dorotte n̄o 'ye ye m-sek koyanda. Nom n̄o yo ka, ba be-de ʉn ye r̄o m-hoge ur-'won ʉn gwugwer-m̄o ur-hi ne cot á, amba kap ʉn yan-men-ʉt jaas-t̄o ne.

† **Bq̄r-ʉs yoor:6 2:6** ʉt-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bq̄r-ʉs yoor:6 2:6** Hyen komo: Isha 28:16 (ʉt-Girik). § **Bq̄r-ʉs yoor:7 2:7** Hyen komo: Bong 118:22. * **Bq̄r-ʉs yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 8:14-15. † **Bq̄r-ʉs yoor:9 2:9** Hyen komo: Rwu 19:5-6; Isha 43:20 (ʉt-Girik); Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; Titu 2:14; Isha 43:21; Isha 9:2. ‡ **Bq̄r-ʉs yoor:10 2:10** Hyen komo: Hose 2:23.

¹⁹ Shir rɔ gwugwʊ ʊn nɔ nɛ da-ɔ nɔ nɔmɛ rii-yo nɔ nape yo rɔ hond hond, komo nɔ geeg ʊt-mɛn ʊn 'mɔ ʊr-hur nɛ ʊn koob-de a nɔ m-'ya ba nɔ ʊn nɔm rii à.

²⁰ A 'ye nɔ ʊr-koob remen nɔ nɔmog rii-yo ba ʊr-bon, nɔ kum ɔ ka rii á. Amba Shir a 'ye nɔ ʊr-hɔ, ʊrege nɔ swoog ʊr-koob ʊn 'mɔ ʊr-hur nɛ remen nɔ nɔmog rii-yo ʊr-bon, remen kaane Shir cɔnɛ.

²¹ ʊn kaane, Shir agu nɔ remen **Kiristi** swoog ʊr-koob rem nɔ. Wʊ yaksʊtʊ nɔ m-sha, depete nɔ dɔre bʊ-yo ʊn wʊ.

²² “**Kiristi** nɔm **ʊr-ba'as** á,

Wʊ raks hun-nɛ á.”§

²³ Kɔ de nomte a pyapurtʊ wʊ à, wʊ muut ʊt-reeb á. Komo da-ɔ wʊ swɔ ʊr-koob à, wʊ waksʊ ye ʊt-ma á. ʊn sʊge-de ʊn kaane ma, wʊ shereg be-de Shir, wʊ nape piish ʊt-ma à.*

²⁴ **Kiristi** sawag nʊ-se ʊn **ba'as**-ʊt na ʊn wur-ɔ ʊn wʊ. A kamag wʊ o-kan remen a yagutɛ nɔm **ʊr-ba'as** komo a cirit kashi ʊr-she'et. Shir taasʊ ka hoog-mɔ mɔ ʊn **ba'as**-ʊt nɔ remen hoog-m Yɛso.

²⁵ Nɔ ro egussʊte ʊntʊn yege-ca, amba m-mɔka nɔ muunte be-de ʊn wan-Ruut-m nɔ ʊn wan-Gʊt-de ʊn hoog-m nɔ nɛ.†

Bɔr-ʊs tet

Campo-nɛ ʊn ne'a-nɛ nɛ

¹ Kaane komo ne'a-nɛ, nɔmɔ nɔ campo nɔ nɛ o-dɔrotte. Nɔm nɔ kaane komo ʊrege campo nɔ sher ʊn ma-ʊt **Kiristi** á. ʊrege campo nɔ nɛ hyanag bon-de ʊn ka bʊ-yo notte ʊr-she'et à, yeə gɔks **Kiristi**, ba nɔ ʊn nomo ye ʊt-ma.*

² Ka campo-nɛ yeə gɔks Yɛso da-ɔ ye hyene she'et-ʊr sɔ-de ʊn hoog-m nɔ komo nɔ 'ye ye ʊt-gos.

³ Taase nɔ muut ʊr-hi be-de ʊn ga-se ʊr-bon kɔ rii-se ʊn cɔr-se ʊr-bon kɔ gund-to ʊn hwɔr á.†

⁴ ʊn sʊge-de ʊn kaane ma, yo depe à, nɔm nɔ ayewe-to ʊr-hur ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi, komo m-tetemb nɛ. Gɔn ka ayewe-to rɔ m-gos, komo Shir rɔ tɔ m-hwɔ ʊn be-ʊr kashi.

⁵ ʊn gɔ ʊn kà cɔw-yo ne'a-nɛ sɔ-ye ye n-ga ye esse saktɔ-ɔ ʊn ye be-de Shir à, kume hi ʊn de ʊn ye ʊt-ayewe. Ye ya'ag campo ʊn ye nɛ ʊt-gos.

⁶ ʊntʊn **Saratu**, wʊ nomɛ **Ibrahi** o-dɔrotte komo wʊ eeg wʊ “Rwoog-o re” à. Nɔ ma yakar-ye ʊn wʊ ye, ʊrege nɔ rɔ m-nom yo depe à komo nɔ yage kɔ yo ke rii-yo 'ye nɔ o-gyer á.‡

⁷ Kaane ma campo-nɛ, se nɔ nom barag-se ʊr-bon remen ne'a nɔ nɛ. Hyen nɔ ye ʊt-gos nɛ, remen ye rott ʊr-beeb bɔ nɔ rɔ á. Baks nɔ, Shir ya'ag ne'a-nɛ yar-mɔ ʊn wʊ komo remen ye kumut hoog-m ba m-ta ʊn nɔ nɛ. Remen kaane, nɔmʊ nɔ ne'a nɔ nɛ bɔ depe à, taase yo ken yo tʊw nɔ yo wen kon-ʊs nɔ.§

Swɔr ʊr-koob remen nɔm ʊn rii kashi

⁸ ʊr-kom, kap she'et nɔ m-sok nɛ ʊn ɔr nɔ nɛ nɛ, kɔ wʊ ke wʊ hyen ɔr ʊn wʊ rii-yo m-was. Nɔ hyen ʊr-'wɔn ʊn gwugwer-mɔ ʊr-hi nɛ.

⁹ Nɔ top mɛn-ʊt jaas-to ʊn mɛn-ʊt jaas-to kɔ ʊr-reeb n-te ʊr-reeb á, se de nɔ kɔne gɔ ʊn ká net-wʊ o-kwum, remen káane ɔ Shir egte nɔ wʊ ye'et nɔ o-kwum.*

¹⁰ Ma-tɔ Shir zeeg,

§ **Bɔr-ʊs yoor:22 2:22** Hyen komo: Isha 53:9. * **Bɔr-ʊs yoor:23 2:23** Hyen komo: Isha 53:7. † **Bɔr-ʊs yoor:25 2:24-25** Hyen komo: Isha 53:5-6 (ʊt-Girik). * **Bɔr-ʊs tet:1 3:1** Hyen komo: Apis 5:22; Koro 3:18. † **Bɔr-ʊs tet:3 3:3** Hyen komo: 1Tim 2:9. ‡ **Bɔr-ʊs tet:6 3:6** Hyen komo: Taka 18:12. § **Bɔr-ʊs tet:7 3:7** Hyen komo: Apis 5:25; Koro 3:19. * **Bɔr-ʊs tet:9 3:9** Hyen komo: Mati 5:43-44.

“Bon net-wu cone m-hoog
 komo wu hyen ho-to ur-bon à,
 Se wu doste rem-de un wu be-de un tep u jaas-o
 komo wu dos nu-o un wu be-de ut-raks.

11 Wu ho'os cow-ús yo-se
 komo wu nom rii-yo ur-bon yo depe à.
 Wu hoob cow-yo un ba ut-ween wu dore yo.

12 Wan-Koyan ro un 'er-de un ye nome kashi un rii à,
 komo wu ro m-ke'e un kon-se un ye ut-to.

Amba wu ro m-tuke un
 yan-men-ut jaas-to o-cin.”†

13 Urege no m-senge no nomot rii-yo ur-bon, hun-ne deen a hogusse no m-hoog á.

14 Amba myet un kaane ne, urege no un swo ur-koob remen no m-nom un rii-yo ur-bon, Shir a 'ye no o-kwum. “Taase no hoge gyer-o un yo ye ro m-gyer à, ko komo no was un yo hun-ne zee yea nom ne á.”‡

15 Ya no **Kiristi** ur-be un hur-ur no komo wu warag Gos-wu wu un hoog-m no. She'et no zongse no shest da-o wu ken wu citu no ma-to un sakt-o no. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi un 'ya m-sek ne.§

16 Amba shas no ye un gwegwer-mo ur-hi, ut-gos ne. Nom no rem-se ur-bon bo hur-ut noa kaps no á. No jar o-jar no nom rii-yo ba ur-bon á, remen ka ye ro no m-tan o-yo yo à, ye hyenet m-'e remen no ye ma Kiristi ye.

17 A jiish ur-bon urege con-mo Shir mo no su ur-koob remen no nomog rii-yo depe à otte no su ur-koob remen nom un rii yo-yo à.

18 **Kiristi** marag o-gaan cot remen **ba'as**-ut na. Wan-ba-ur-ba'as marag remen ya-ut-ba'as. **Kiristi** nomog yo ka remen wu he no m-heet be-de Shir. A hoog wur-o un wu, amba a muuturu Kukt-o un wu un hoog ne.

19 Un bu-yo **Kukt-o ShirKiristi** Haag wu rworuru Ma-to Shir be-de un kukt-to a ka'e m-guw à.

20 Ye nomute Shir koob-de o-dorotte n-ga n-ga, amba Shir hakkurte un ye ne har un da-o **Nuhu** ro un shaab-o o-hat à, remen Shir a rees hono o-dak m-ho. Hun-ne eer a gu'e un ka hat-o, ye ruwe keez keez un ka ho-mo.*

21 Ka ho-mo napa-o un bo a yo'osu no m-ho mo gu no m-moka à. Komo ba dos ut-ri'in to o-wur cot á, amba un waktune ne mo Shir un hur-ur gaan. Shir guug no un bu-yo un ine-m Yeso **Kiristi**.

22 **Kiristi** ro m-moka n-Ton, so un re-de Shir. **Yan-tom-ye Shir**, ut-gwomo, komo m'wons ne kap ro un kom-to un wu.

Bor-ús nass

M-sher be-de Shir

1 Bo **Kiristi** swo ur-koob un wur-o un wu à, m-moka se no she'et zongse no suut ur-koob bo wu swo de à. Me un zee kaane remen bo un wu swo ur-koob un wur-o un wu rem **Kiristi** à, kutute na unze wu 'yarag ka **ba'as-de** wu nome n-ga à.

2 Komo kutute na unze ka net-wu waktunte wu yage yo wu ro m-con à, komo wu ro m-con wu nome Shir o-dorotte har un ta-de un hoog-mo un wu.

3 No regussute no naasute o-da deen n-ga, no un hoge un rerem-mo un go un she'et-de hun-ne ro m-she'et à ye nape Shir á. No un hoge un rerem-mo un saw-to m-'e, un

† **Bor-ús tet:12 3:10-12** Hyen komo: Bong 34:12-16 (ut-Girik). ‡ **Bor-ús tet:14 3:14** Hyen komo: Isha 8:12; Mati 5:10. § **Bor-ús tet:15 3:15** Hyen komo: Isha 8:13. * **Bor-ús tet:20 3:20** Hyen komo: Taka 6:1—7:24.

yish-ye ye o-voor ne, un susuur ne, un biki-to m-swɔ ne, un tuw-to o-ás ne, har un guw-mɔ ɔs-toog ne.

⁴ M-mɔka nay nɔ ne ye n-ga hyanag ut-hyat yo hante nɔ yagute gam-o ur-hi un ye ne be-de un nom un rem-ɔs yo-se à. Remen kaáne komo ye rɔ nɔ ut-reeb.

⁵ Amba yea shes Shir wu rɔ un piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma à.

⁶ Yo yo rwo'e a rurut **Ma-to m-Rerem** har be-de un ye rɔ margan-ne m-mɔka à. Kɔ de nomte à a piishitu ye ut-ma o-wur untun ko wu ke net-wu, amba m-mɔka ye ur-she'et un Shir ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

⁷ Ta-de un kɔ yo ke rii-yo nomoste yow yow. Remen kaane rwo nɔ ur-hur sak, nɔ garamse hi un nɔ remen nɔ hokste ɔs-kon.

⁸ Yo jiishe kap à, se nɔ kute or nɔ ne m-was deen, remen was-m rɔ un bite moor-to ut-**ba'as** to ye nome na à.*

⁹ Nɔ barke hun-ne un hur-ut nɔ ba ɔs-hwumug.

¹⁰ Shir ya'ag kɔ wu ke wan-dor wu m-yar, unze net-wu hoks m-nom yo ken rii-yo remen wu guut yan-dor. Shir ya'ag ká yar-mɔ, remen kaane a mure nɔ ká yar-mɔ un cow-yo depe à.

¹¹ Urege wu ken wu rɔ ut-ma, se wu nom untun wu rɔ m-rwor un Ma-to Shir à. Urege a ya'ag wu ken yar-mɔ un gu un hun-ne, se wu nom un beeb-de Shir ya'u wu à. Remen un kɔ yo ke rii-yo Shir a kum ur-bongon rem Yeso **Kiristi**. Me ɔs-kon hun-ne a 'ye Shir m-seps, ut-gwomo ne, ba m-ta. **Amin**.

Swɔ ur-koob remen dor Yeso

¹² Nɔ nay-ne re, taase nɔ hyen ut-hyat un koob-de nɔ m-swɔ à sa o zee rii pu-yo koru nɔ.

¹³ Amba nom nɔ o-zak, remen nɔ m-swɔ ur-koob bo **Kiristi** swɔ de à. Remen noa nom o-zak deen da-o wu he m-muun un seps-mɔ un wu ne à.

¹⁴ Urege a pyapurtu nɔ remen jin-ur **Kiristi**, nɔ ya-o-kwum-ye, remen Kukt-o m-seps, un o Shir ne rɔ be-ur nɔ.

¹⁵ Urege nɔ swoog ur-koob, taase de nom remen nɔ hoog net, kɔ ur-hyow, kɔ ne yo ken rii yo-yo, kɔ o-hebe gwuw.

¹⁶ Nɔ hoge 'e-mɔ un swɔ ur-koob remen nɔ **yan-dor Yeso** á. Un suge-de un kaane ma, bom nɔ Shir remen nɔ ye ma **Kiristi** ye.

¹⁷ Da-o nomoste o Shir hette piishe un hun-ne ye un wu ut-ma à. Komo urege piish un ma-to un wu takante be-ur na. ¿Ya he kor un ye yage nome un ma-to un wu o-dorotte **Ma-to m-Rerem** to Shir?

¹⁸ “Urege kashi un hun-ne possute un yish jaas-ye,

¿ya he m-kor un ye nape Shir ne á un **ya-ur-ba'as** ne?”†

¹⁹ Remen kaane, ka ye rɔ un swɔ ur-koob remen dorotte-o Shir à, ye senge nom un rii-yo depe à. Komo ye bup Shir kom-ut yoor, remen Shir kashi-wu, wu nome o-dak o-Ton ne.

Bor-ɔs taan

Sek-ye un beeb-ye ne

¹ Um conog m-do sek-ye nɔ jaab-o ut-men. Me abre ko-sek, me wu hyane bo **Kiristi** swɔ ur-koob à. Komo kane co a wong seps-mɔ un wu un me ne da-o a he na mɔ m-kute à.

* **Bor-ɔs nass:8 4:8** Hyen komo: Swɔo 10:12. † **Bor-ɔs nass:18 4:18** Hyen komo: Swɔo 11:31 (ut-Girik).

² Warag nɔ yan-gut-de ʉn kur-o Shir bɔbsʉ nɔ à. Nɔ nom m-guw ʉntʉn ya-ʉr-gut ba ye a gakte á, amba ʉn ɔn-mɔ ʉt-men, bɔ Shir ɔne nɔ warag à. Nom nɔ kaane ba remen gop-de ʉn hwɔr á amba ʉn ɔn-mɔ ʉt-men.*

³ Ka ye Shir bɔbsʉ nɔ à, nɔ sawsʉ ye ʉs-nʉ á, amba kute nɔ ye bu-yo ʉr-bon.

⁴ Amba da-o Yeso ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-Gut woone noa goks gond-o ʉn seps-mo ʉn wʉ, ɔa naase á.

⁵ Nɔ beeb-ye kap, nomo nɔ sek-ye o-dorotte. Kɔ wʉ ke wʉ gweregse ɔr ʉn wʉ ʉr-hi. Ma-to Shir zeeg,

“Shir rɔ m-'yar ʉn yan-nʉ-mɔ ʉr-hi,
 amba wʉ rɔ ʉn 'ya ʉr-hɔ
 be-de yan-gwegwer-mɔ ʉr-hi.”†

⁶ Gweregse nɔ hi ʉn nɔ ʉn kus-o ʉn caari-to ʉt-kom to ʉr-beeb to Shir, remen da-o wɔ wo'e wʉa 'ye nɔ m-sek ʉn co.‡

⁷ Shir ɔnog nɔ, remen kaane, heetu nɔ wʉ bɔ ʉn yo rangsʉ nɔ à.

⁸ Garamse hi ʉn nɔ, nɔ she'et zongse komo yish hoog-ye. Wan-yage-ʉt nɔ, **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kot**, wʉ rɔ ʉt-dwum ʉntʉn o-zur o-kot, yo rɔ ʉt-tuw ʉn hoob-o ʉn wʉ yo he m-hɔ à.

⁹ Kwangu nɔ wʉ, nɔ she'et ʉr-beeb ne ʉn sher-m nɔ. Nɔ nepste hono o-dak kap ɔr nɔ ne **yan-dor Yeso** rɔ m-swɔ ʉr-koob bɔ nɔ rɔ m-swɔ à.

¹⁰ Shir guug na ʉn kɔ yo ke bu-yo. Wʉ daagu na remen wʉ wongte seps-mo ʉn wʉ ʉn na ne. Ka seps-mo rɔ m-she'et ba m-ta. Wʉa wong-mo ʉn na ne remen a dorute Yeso **Kiristi**. Nɔ sʉ ʉr-koob m-moka, amba ʉjime o-da hiin, Shir a muut nɔ hond hond, wʉ sher nɔ komo wʉ tor nɔ ʉr-beeb ne.

¹¹ Me ʉs-kɔn ʉnze Shir a nom ʉt-gwomo ʉr-beeb ne har da-o ba m-ta. **Amin.**

Gas-de ʉr-kom

¹² ʉn beeb-ʉr Siras§ ɔr na ko-yan-ess ʉt-ma à, ʉm genbe nɔ ka takurda-o o-kotton remen ʉm ye'et nɔ beeb-de ʉs-rwun komo ʉm rurʉ nɔ, ʉnze yo ka yar-mo Shir mo. Remen kaane sher nɔ m-'wons ne be-de ʉn ká yar-mo.*

¹³ Yan-dor Wan-Koyan ʉn dak-o o-**Babira** ye a daage mosse ʉn nɔ ne à rɔ nɔ m-gas. Kaane ma wà re Markus n-me ʉn **Kiristi**, rɔ nɔ m-tombe ʉn gas-de ʉn wʉ.†

¹⁴ Gas nɔ ɔr na ne ʉn gamat-de m-was. Me ʉs-kɔn Shir 'ye ko wʉ ke wʉ rɔ be-ʉr nɔ à gwugwu-mo ʉr-hur, ye rɔ n-me ʉn **Kiristi** à.

* **Bɔr-ʉs taan:2 5:2** Hyen komo: Yoha 21:15-17. † **Bɔr-ʉs taan:5 5:5** Hyen komo: Swɔɔ 3:34 (ʉt-Girik).

‡ **Bɔr-ʉs taan:6 5:6** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11; 18:14. § **Bɔr-ʉs taan:12 5:12** ʉt-Girik: Sirabanus.

* **Bɔr-ʉs taan:12 5:12** Hyen komo: Seng 15:22,40. † **Bɔr-ʉs taan:13 5:13** Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmɔn 24.

Takurda-o Bitrus ayoore-o

Rem-se rɔ n-me à:

M-zantɛ 1:1-2

Eeg-o ɔn yan-dor 1:3-21

Yan-yoos-de ɔt-bɔ 2:1-22

Muun-m Kiristi de ɔr-bustɛ 3:1-18

Bitrus rɔ ɔr-gas

¹ Mɛ, Simɔn Bitrus, ko-guw komo ɔn **wan-Tɔm YesoKiristi** nɛ. Mɛ gɛnbɛ ka takurda-o ha-mɔ ɔn be-de ɔn yɛ gokse m-shɛr o-nip nɛ untun mɔ ma na. Nɔ ɔn nom kaanɛ ɔn bu-yo kashi-o Shir na ɔn Yeso **Kiristi** nɛ **Wan-Gwu**.

² Mɛ ɔs-kɔn Shir 'ye sengu nɔ m-'ya m-yar deen deen, ɔn gwugwu-mɔ ɔr-hur ɔn bu-yo nap-se Shir ɔn Yeso Wan-Koyan na nɛ.

M-bɔ'osse be-de ɔn nap ɔn Shir

³ Bɛɛb-de ɔn wu de n-Tɔn shir ya'ag na koyan yo a o-hoob remen hoog-m na ɔn sok-mɔ ɔn wu nɛ be-de ɔn nap-se a napu wu à. Wu agu na ɔn seps-mɔ ɔn bon-de ɔn wu nɛ.

⁴ Remen kaanɛ, wu essutɛ na kashi ɔn caari-to ɔn ma-to ɔn wu, remen nɔ waragtɛ kashi, bɔ Shir rɔ kashi à. Komo wu essutɛ na, nɔ possutɛ sabre-o rɔ n-me ɔn hono o-dak o dish-o yo-o hantɛ à.

⁵ Remen kaanɛ, nom nɔ bɔ ɔn nom-m nɔ, nɔ dootɛ shɛr-m nɔ ɔr-bon, ɔr-bon komo nɔ doo de ɔs-nap,

⁶ ɔs-nap komo nɔ doo se garamse ɔn hi ɔn nɔ, be-de ɔn garamse hi ɔn nɔ komo nɔ doo ɔn 'mɔ ɔr-hur, ɔn 'mɔ ɔr-hur komo nɔ doo nom ɔn o-shir.

⁷ ɔn nom ɔn yo rɔ o-shir à, nɔ doo gwugwer-mɔ ɔr-hur, ɔn gwugwer-mɔ ɔr-hur nɔ doo m-was nɛ.

⁸ Urege nɔ m-nom ɔn go ɔn kà rem-se, se a wen nɔ m-warag hwaa m-saare nɛ be-de ɔn nap-ɔs Wan-Koyan Yeso **Kiristi**.

⁹ Amba urege net bɔ'ose ɔn ka cow-yo á, ya wu rɔ untun net-wu rɔ m-hyan ɔr-bon nɛ á kɔ ko-po. To-ɔt ka'ag wu unze, Shir sokotɛ wu **ba'as-to** ɔn wu, to wu nome à cin ba wu ɔn shɛr be-ɔr Yeso **Kiristi**.

¹⁰ Remen kaanɛ ɔr re nɛ yan-dor, nom nɔ bɔ ɔn hoks-m nɔ, nɔ nom rii-yo ɔr-bon nɔ kututɛ hi ɔn nɔ ɔn yɛ ken yɛ nɛ unze Shir daagu nɔ komo nɛ wu eeg nɔ hun-nɛ yɛ ɔn wu. Urege nɔ nomog ka rem-se, nɔ hede m-hɛ á.

¹¹ ɔn kaanɛ, Shir a barku nɔ caari-de ɔr-barke ɔn be-ɔr Yeso **Kiristi** wu rɔ Wan-Koyan ɔn **Wan-Gwu** nɛ he gwomo-to ɔn wu to he m-she'et har da-o ba m-ta à.

Tu'e ɔn Ma-to Shir yish

¹² Kɔ de nomtɛ nɔ nepse ka rem-se à, komo nɔ bups ka yoos-de o-nip nɛ o nɔ nape à, amba man sengu nɔ m-bakse.

¹³ ɔm nomog ɔs-barag myet-mɔ ɔn ho-to ɔn hoog-m re, ɔm hyanag hond hond o, a sengu nɔ m-bakse ɔn kà rem-se koyanda.

¹⁴ ɔm nepse man meres ba m-jime. Remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** regusutɛ, wu russutɛ mɛ kaanɛ.

¹⁵ O rwo'e mette m-senge deen ɔm rurutu nɔ kà rem-se cin m-moka. Mɛ ɔn zɛɛ kaanɛ remen nɔ ma'astɛ se m-baks kɔ o ke da-o, da-o mɛ merse.

Yɛ he hyan ɔn seps-m Yeso Kiristi

16 Da-o tɛ ruru nɔ ɥnze, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**,* wua muun ɥt-gwomo nɛ, ba tɛ m-bim zwom-o wu ken wu rwore o ɥs-weer á. Amba ɥn yish tɛ, tɛ hyane nip-o ɥn seps-mo ɥn wu.

17 Remen Shir o-Tato ya'astu wu m-sek m-seps nɛ, da-o ká cɔr-o rwuune be-de ɥn seps-mo ɥt-gwomo o zet wu, "Wu ka wu ro Wà re, wu mɛ m-con o-zak m-sok nɛ à."

18 Tɛ ɥn hi ɥn tɛ, tɛ ro kon káne ɥn **Kiristi** nɛ ɥn Haag-o Shir, komo da-o Shir teprune zee-mo n-Ton shir à, tɛ hogusse yo wu zee à.†

19 Tɛ nepse komo ɥnze, ma-to **yan-Rwor ɥn Ma-to Shir** gene à nip-o. Raag nɔ ka Ma-to m-sok nɛ nɔ muut ɥr-hi káne, untun pitirra-de ro m-hante m-cecar be-to o-comb à, har ish peegete, Myar-yo n-Sot konte ɥn hur-ɥr nɔ.

20 Ro ɥr-bon nɛ nɔ nep ɥnze, ko wan-gaan be-to ɥn **yan-Rwor ɥn Ma-to Shir** da-o ye gene takurda-o Shir à, yatt-wu gene remen napse ɥn wu á.

21 Mɛ ɥn zee káne remen **yan-Rwor ɥn Ma-to Shir** ye boog gen ɥn ko rii gaan remen ye ɥn hi ɥn de ɥn ye á, ko wu ken wu ru ye m-gen á amba **Kukt-o Shir** o teke ye co.

Bɔr-ɥs yoor

Bitrus nak yan-dor ɥt-to

1 Cin n-ga be-de hun-nɛ ye o-**Isra**, yan-rwor ɥn Ma-to Shir ya-ɥt-bɔ ro kon. To, kaane ha, be ɥn nɔ a kum yan-yoos-de ɥt-bɔ. Yea hante yoos-de ɥt-bɔ mosse ɥn Shir nɛ. Amba yea 'ye ɥr-hek ko wan-gaan wu nept ɥnze bɔ-to á. Ka bɔ-to a naas hun-nɛ ye shere be-de ɥn to à. Ka yan-yoos-de ɥt-bɔ ye har yea yage **Kiristi**, Wan-Koyan wu ɥn ye wu ruru ye be-de ɥn **ba'as-de** ɥn ye à. Nom ɥn kaane a hante ye o-sabre ba ɥn rem.

2 Hun-nɛ deen a dore cow-se ɥn ye se m-ba m'e, ɥn kaane komo ye ken ye hette hyan ɥn cow-yo o-nip ba ɥr-bon.

3 Ya-o-suub ye ka ya-ɥr-yoos-ye. Yea raks nɔ be-de ɥn rure ɥn nɔ ɥt-zwom to ye cekre à, remen ye kumut rii ko hwor be ɥn nɔ. Amba re n-ga, Shir essusute wua piishe ye ɥt-ma. Komo Shir ro zongse wu nomot kaane. Komo wua saburse ye.

4 Nɔ nepse re n-ga da-o ye ken **yan-tom-ye Shir** ye nome ɥr-ba'as à, Shir sabursute ye. Wu gak ye gung, wu jorbe n-mɛ ɥn kuub-o o-comb o ɥn den-o o-ra, be-de wu ro m-ka ɥn yan-men-ɥt jaas-to à, se ɥn ho-de ɥn piish ɥt-ma.

5 Nɔ nepse ɥnze n-ga, ɥn da-o **Nuhu** da-o hun-nɛ tuke Shir o-cin à, Shir hoge 'won-de ɥn ye á. Wu hoomte ye n-te m-ho, mo re hono o-dak à, se **Nuhu** ɥn ye ken nen ta'yoor-ye nɛ ɥn den-o wu. **Nuhu** ko'oturu ɥnze hun-nɛ she'et kashi ɥr-she'et, ye nom yo Shir cone à. Shir guug wu ɥn ye ken hun-nɛ ye nɛ.*

6 Komo nɔ nepse n-ga, Shir piishite hun-nɛ ye ɥn bɔ-to o-**Sodom**, o-**Gomora** nɛ ɥt-ma. Remen ye nomog men-ɥt jaas-to, komo wu tukste ye ɥn bɔ-to ɥn ye nɛ o-ra, cow-mo kuse cot. Da-o wu nome kaane à, wu kute hun-nɛ ɥnze wua 'ye ka hun-nɛ ye tuke wu o-cin à ɥr-koob.†

7 Wu guug **Rot**, kashi ɥn net. Ka da-de wu tuksuru o-**Sodom**. **Rot** cowog o-regen deen remen rii-yo m'e yo ká hun-nɛ ye o-**Sodom**, o-**Gomora** nɛ nome à.‡

8 Wu she'ette mosse ɥn hun-nɛ yo-ye nɛ, ko de ke ho-de wu hyen rem-se ɥn ba ɥr-bon se ye nome à. Komo wu hoge men-ɥt jaas-to ye nome à. Kap yo ka naaste men-to ɥn wu deen, remen wu net kashi-wu.

* **Bɔr-o gaan:16 1:16** Wu Shir daagne à. † **Bɔr-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Mati 17:1-5; Mark 9:2-7; Ruka 9:28-35. * **Bɔr-ɥs yoor:5 2:5** Hyen komo: Taka 6:1—7:24. † **Bɔr-ɥs yoor:6 2:6** Hyen komo: Taka 19:24. ‡ **Bɔr-ɥs yoor:7 2:7** Hyen komo: Taka 19:1-16.

⁹ Ûrege har kááne o, Wan-Koyan nepste bō wū he gu un hun-ne ye Shir be-de ut-meger á. Komo wū neps bō wū he senge un 'ya un yan-men-ut jaas-to ur-koob à, har ho-de un piish ut-ma to ur-kom woonte.

¹⁰ To ka nip-to, yagunte ken ka ye ro m-dore un sabre-o un hur-de un ye de **ur-ba'as** à. Ye komo 'yar ut-gwomo. Remen uk o-cin m-nu ne ye hoote ur-hur un taase ye hoge gyer-o un yo'og un **yan-tom-ye Shir**.

¹¹ Kō **yan-tom-ye Shir** ye jiishe ka yan-yoos-de ut-bō ye ur-beeb à, ye ro m-yo'og un ka yan-yoos-de ut-bō ye á. Kō ye naas ye ut-men un n-co o un Wan-Koyan á.

¹² Amba ka yan-yoos-de ut-bō ye ro m-nom untun gut-to o-kot to rotte beeb-de o-ceker á, amba ye ro m-nom yo wur-to un ye cone ye nom à. An nom ka gut-to remen hun-ne shipt komo ye pen. Untu ut-gut ka yan-yoos-de ut-bō ye ro, remen kaane ye ro m-rwor un ma-ut yo-to be-de un rii-yo ye nape á.

¹³ Shir a sabursu ye bō ye rwo'e hun-ne swo ur-koob à. Ka yan-yoos-de ut-bō ye ro m-hoge rerem-mo ut-biki deen be-de ye ro m-re m-swo ne à, kō un non-ho cangam. Ye ro un hoge o-zak ye egussute nō kō da-o ye morge un nō ne be-de un karge de m-re. Remen kaane a nō m-gwot m-sek ne á komo ye hantu nō m'e.

¹⁴ Yish-ye un ye shiishte o-ás, gop-de un ye de **ur-ba'as** de tak m-ciig á. Ye m-nakan un hun-ne ye m-garamse un hi un de un ye á n-me **ur-ba'as**, a yoosussute ye o-suub m-sok ne. Shir ru'utu ye nu-o yo-o.

¹⁵ Ye yagute kashi o-cow, ye dorute cow-o Baram wà Beyor wan-con-to un hwor-ye un men-ut jaas-to.

¹⁶ Amba Shir weneg Baram nom un rii yo-yo da-o janka-yo un wū kangsu wū un cor-o un ko-hun à. §

¹⁷ Ka yan-yoos-de ut-bō ye hwaa ye ro untun yish-to m-ho to huse à, komo ya ye ro untun zaan-mo ke'ente-to ba un kem. Remen kááne Shir essute ye caari-o un kuub-o comb-o rim-o cip, o ro ye ur'er.

¹⁸ Be-de un ses-se un ye un hun-to o-hwaa ne, ye durumsute hun-ne m-dore un con-m rem-ús ma-hun. Ye ro m-senge ye nakanté ká ye posse un she'et-de **ur-ba'as** à, ye waragte m-nom **ur-ba'as** komo.

¹⁹ Ye ro m-zee un hun-ne, “Ûrege nō dorute yoos-ur te, Shir a ru nō dore un ka **karamsa**-o á. Nōa hoks m-nom un yo nō cone à.” Ûm zeege ye guw-ne remen urege net yagute rii hoks wū, ya wū ro untun ko-guw be-de un ka rii-yo. Wūa hoks yo m-yage á. Amba ka yan-yoos-de ut-bō ye un hi un de un ye, ye rott gwomo-to un nom un yo ye cone á. Guw-ne ye ya m-nom un rii-yo ba ur-bon yo, yo he ye m-sabarse à.

²⁰ Me un zee yo ka mosse un yan-yoos-de ut-bō ne remen ye rwunte be-de un rii-yo ba ur-bon yo un hono o-dak yo ro m-naas un hur-de un hun-ne à. Yo ka un nome remen ye nak Yeso **Kiristi** wū ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne. Amba m-moka ye yagute rii yo-yo hoks ye, ye ro yo komo m-nome o-dorotte. Remen kaane hoog-mo un ye ur-buste a jiish m-naase arge-mo n-ga, remen ye yagute **Kiristi**.

²¹ A jiish ye a ro zeege ye tak un nap un cow-o kashi á, otte nap-mo ye napu o amba ye tuke o o-cin o a ya'asu ye à.

²² Rii-yo ye nome à yo nomog hond hond un ka Swoog-to ut-Ma to ne unze, “Wō-o gwō'og ut-gwō yo warguru to m-rekem.”* Komo, “Arēde-yo a zore à yo waragte ut-byorke n-me o-rup.”

Bor-ús tet

Hō-de un Wan-Koyan roon

¹ Nay-ne re, ɔ ka ɔ rɔ takurda-o ayoore-o, ɔ ʉm genbu nɔ à. N-me ʉn ká takurda-to ʉt-yoor, ʉm sengute, ʉm dootu nɔ jaab-o ʉt-men, nɔ nomot barag-se ʉr-bon be-de ʉn bakse ʉn nɔ rii-yo nɔ rege nɔ nepse à.

² ʉm conog nɔ baks Ma-to Shir to **yan-Rwor ʉn Ma-to Shir** ye ʉn ba m-kukop rwore n-ga n-ga à, komo ʉn **karamsa-o Kiristi** ne Wan-Koyan na, **Wan-Gwu**, ká yo **yan-Tom Yeso** ruru nɔ à.

³ Yo jiishe à, depete nɔ nep ʉnze n-me ʉn ho-to ʉr-kom, ya-ur-ar roon, ye nemestu nɔ remen sakt-o yo-o garamsute hoog-mo ʉn ye.*

⁴ Yea zee, “¿Ashi wu ʉn zee nɔ ka wua muun à? To, ¿ke ne wu rɔ? Amba yatt-yo barme á bɔ ka ye ro sek-ye te ye ʉr-takan merse kap à. Koyan yo rɔ bɔ yo ro cin da-o Shir nome hono o-dak à!”

⁵ Bunbarag ye yage rii-yo ye nepse à. Remen n-ga reeno Shir ya'ag ma-to ʉn wu. Komo ʉn nom ʉn kaane, wu nome ʉt-ke'ente. ʉn ka cow-o gaan-yo, wu rwɔ'e dak-o rwuun n-me m-ho, wu rigimse ɔ m-ho.†

⁶ Komo wu sabarsute ka hono o-dak ɔ n-ga ɔ m-ho, da-o wu hante caari-o ʉn kem à.‡

⁷ ʉn ká gom-ur gaan-de, Shir este hono o-dak ɔ m-moka ɔ o-Ton ne remen to tukt o-ra, komo a ʉn yagu to se ho-de ʉn piish ʉt-ma ʉn sabarse ʉn hun-ne ne ye rotte Shir á.

⁸ Amba nɔ nay-ne re taase to-to ke nɔ kà rii gaan-yo á. Ho-ur gaan ʉn hak o-dugu ne ragaan ɔ be-ur Wan-Koyan.§

⁹ Wan-Koyan rott m-it be-de ʉn shoos ʉn ma-to ʉn wu á, bɔ ye ken ye deke ye zee it-mo à. Men-to wu rɔ m-gaag rem nɔ, remen wu con nɔ sabre á, amba kɔ wu ke wu waktune, wu yagne **ba'as-to** ʉn wu.

¹⁰ Amba ho-ur Wan-Koyan a haan untun ko-hyow. Ton-o a ege har ʉr-dwum ne, hon ʉs-rem se a tuk o-ra, o-dak ʉn hon ʉn rii-yo rɔ ne n-me ʉn ɔ à yoa warag m-zar.*

¹¹ Cin de kaane koyan he m-sabre à, ¿Yan go ʉn hun-ne ye depe nɔ she'et? Depete nɔ she'et ʉn hoog-m nɔ ba m-kukop bɔ Shir rɔ à.

¹² Bɔ nɔ ʉn gwot-o ʉn ho-de Shir woonte hor-m-hor à, ʉn ká ho-de Shir a tuks o-Ton o-ra, komo kɔ yo ke rii-yo n-Ton yoa yee ʉn hund-o o-ra.

¹³ Amba be-de ʉn dek ʉn ma-to wu esse à, a ʉn gwot-o ʉn haan-mo ʉn Ton-o pu-o ʉn dak-o pu-o ne, hur-o ʉn kashi ʉn hun-ne.†

¹⁴ Remen kaane nay-ne re, bɔ nɔ ʉn waase-de ʉn ka rem-se korot kap à, sengu nɔ. Nɔ nom rii-yo ʉr-bon remen Shir hyenet nɔ ba m-kukop. Bɔ wua zee nɔ nomog rii yo-yo á. Nɔ nom rii-yo ʉr-bon komo remen Shir hyenet nɔ ʉr-she'et n-me m-gwugwu mo ʉr-hur ʉn wu ne.

¹⁵ Nap nɔ ʉn hur-ur nɔ unze 'mo ʉn hur-ur Wan-Koyan na gwu-o, untun bɔ or na Burus genbe nɔ ʉn nap-se Shir ya'u wu à.

¹⁶ Ragaan-wu gene takurda-to ʉn wu mosse ʉn ká ma-ut gaan-to ne. Amba ges-o ʉn yo wu rwore n-me ʉn takurda-to ʉn wu à rɔ ʉn rem-o m-nap ne. Hun-ne ye rɔ kang-o gaan á, ʉn koob-de ʉn nap-se ʉn ye, ye piti ma-to ʉn wu, ye muutu to rii hor-yo n-hon, bɔ ye wete m-nom ʉn to ken be-to ʉn takurda-o Shir à. Be-de ʉn nom-mo ʉn kaane rɔ m-rwɔ Shir rotte ye m-sabarse.

Ma-ut Bitrus to ʉr-kom

¹⁷ Remen kaane nay-ne re, bɔ nɔ nepse ʉn kaane ne à, 'er nɔ hi ʉn nɔ taase ma-to ʉn hun-ne ye ʉn ba o-**karamsa** egusse nɔ nɔ taagute ʉn con-ut nɔ ʉt-soto.

* **Bor-ʉs tet:3 3:3** Hyen komo: Ydas 18. † **Bor-ʉs tet:5 3:5** Hyen komo: Taka 1:6-9. ‡ **Bor-ʉs tet:6 3:6** Hyen komo: Taka 7:11. § **Bor-ʉs tet:8 3:8** Hyen komo: Bong 90:4. * **Bor-ʉs tet:10 3:10** Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 1Tas 5:2; Hyan 16:15. † **Bor-ʉs tet:13 3:13** Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; Hyan 21:1.

¹⁸ Amba b̄o'os̄u n̄o n-me m-s̄ok ̄un nap-̄us Wan-Koyan na Ȳeso **KiristiWan-Gw̄u**.
W̄u a he m-sēkemsē cir-m̄o m-m̄oka har da-ō ba m-ta à. **Amin**.

Takurda-o Yohana aco

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-4

M-cɔcar ɔn o-comb nɛ 1:5—2:29

Yakar-yɛ Shir ɔn yakar-yɛ ko-Gwɔmo-wu ɔn ya-ut-kɔt nɛ 3:1-24

O-nip ɔn ɔr-ba'as nɛ 4:1-6

Yo was-m he m-nɔm à 4:7-21

Sher-mɔ rɛ ɔr-hɔ à 5:1-21

Gom-de ɔn hoog

¹ Tɛ genbutɛ nɔ ma-tɔ ɔn ká wu rɔkɛ cin ɔr-takan à, ká wu tɛ hogɛ ma-tɔ ɔn wu komo tɛ hyenes à. Tɛ hyenestɛ wu ɔn yish tɛ komo tɛ ci'is wu ɔn kom-ut tɛ. Wu gom-de ɔn hoog de.*

² Ká wu rɔ ɔn 'ya ɔn hoog à rwuuntɛ cas, tɛ hyenestɛ kor-mɔ ɔn tɔ, komo tɛ rɔ ya-us-tɔr ɔn yo tɛ hyanɛ à. M-mɔka tɛ nɔ m-rurɛ ka ma-tɔ ɔn hoog-mɔ ɔn ba m-ta mɔ, mɔ ro'e be-de Shir Tato na à, m-mɔka mɔ be-ur na.†

³ Yo tɛ hogɛ, ɔn yo tɛ hyanɛ nɛ à, yo tɛ nɔ m-rurɛ, remen nɔ ma'astɛ kang-o gaan ɔn tɛ nɛ. Bɔ tɛ kang-o gaan o-Tato nɛ ɔn Wà ɔn wu nɛ Yeso **Kiristi** à.‡

⁴ Tɛ nɔ m-genɛ ɔn kà rem-se remen tɛ shoostɛ zak-o tɛ.

Shir cecar-mɔ

⁵ Tom-o ká ɔ tɛ ɔ hogɛ be-ur Yeso à komo ɔ tɛ rurɔ nɔ, Shir cecar-mɔ, comb-o rɔ kɔn be-de ɔn wu á kɔ hiin.

⁶ Urege a m-zɛɛ a ɔr-she'et kang-o gaan ɔn Shir nɛ, amba a ɔr-she'et n-mɛ o-comb, bɔ-tɔ attɛ, komo a ɔn she'et-de o-nip á.

⁷ Amba urege a ɔr-she'et be-de m-cecar bɔ Shir rɔ à, a kang-o gaan ɔn ɔr na nɛ. Komo hyó-m Wà ɔn wu Yeso sokstɛ **ba'as**-ut na kap.

⁸ Urege a zɛɛg a rɔtt **ur-ba'as** á, raks-tɔ attɛ hi ɔn na, komo nip-o rɔ kɔn ɔn hur-ut na á.

⁹ Amba urege a rworog **ba'as**-ut na be-de Shir, wu kashi-wu, wan-shoos ut-ma wu, wu ho'osɔ **ba'as**-ut na, komo wu soks **ba'as**-ut na, wu so'osɔ na kɔ se ke rem-us yɔ-se se kap.

¹⁰ Urege a zɛɛg a nɔm **ur-ba'as** á, a muutɛ Shir wa-ut-bɔ, komo ma-tɔ ɔn wu rɔ kɔn ɔn hur-ut na á.

Bɔr-ɔs yoor

Ma-tɔ ɔn nap ɔn Shir

¹ Yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ nɔ m-gendɛ ɔn tɔ ka, taase nɔ nom **ur-ba'as** á. Amba urege nɛ wu ken nɔmog **ur-ba'as** be ɔn nɔ, a rɔ ɔn Wa-ut-Orom nɛ be-de Shir o-Tato, wu he kɔn ɔn Shir rem na à, Yeso **Kiristi**, wu rɔtt **ur-ba'as** á, kɔ hiin.

² Wu wu ya'asɛ hyó-mɔ ɔn wu ɔr-sakɛ a rurut na be-tɔ ɔn **ba'as**-ut na. Yanze nɛ tɔ ma na ɔn hon-de ɔn tɔ á, har ɔn tɔ ɔn hono o-dak nɛ kap.

³ Kaanɛ ɔ a he m-nap a nak Shir, urege a dorutɛ **karamsa**-o ɔn wu.

⁴ Kɔwan wu zɛɛ wu nak Shir, amba wu dorɛ **karamsa**-o ɔn wu á, ko-ya-ut-bɔ-wu. Nip-o rɔ kɔn ɔn hur-de ɔn ɔn wu á.

* **Bɔr-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Yoha 1:1. † **Bɔr-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Yoha 1:14. ‡ **Bɔr-o gaan:3 1:3** Wu Shir daagne à.

⁵ Amba kap wu nɔmɛ o-dorotɛ ʊn Ma-tɔ Shir à, ɔn-tɔ Shir shiig o-nip ʊn hur-de ʊn wu. Kaanɛ ɔ a m-nap ʊnze a kang-o gaan ʊn Shir nɛ.

⁶ Kap bɔn wu zɛɛ wu rɔ kang-o gaan ʊn Shir nɛ à, sɛ wu nɔmog bɔ Yeso nɔmɛ à.

Karamsa-o pu-o

⁷ Nay re nɛ, ba **karamsa**-o pu-o ɔ mɛ nɔ m-genɛ á amba ká ut-o ɔ, ká ɔ nɔ nape cin ʊr-takan à. Kà **karamsa**-o ut-o ɔ rɔ tɔm-o nɔ hoge à.*

⁸ Amba man hoks ɔ m-zɛɛ **karamsa**-o pu-o, a ʊn hyan ʊn nip-o ʊn ɔ be-de ʊn wu ʊn be-ʊr nɔ nɛ. Nɔa hyen comb-o rɔ m-dosse, cecar-mɔ o-nip rɔ m-dakan.

⁹ Kowan wu zee wu rɔ be-de m-cecar à, komo wu rɔ m-yage ʊn ɔr ʊn wu, har m-mɔka à n-mɛ o-comb wu rɔ.

¹⁰ Wu rɔ m-was ʊn ɔr ʊn wu à, n-mɛ m-cecar wu rɔ. Wu rɔ m-nɔm rii-yo he kaps ʊn wu ken á.

¹¹ Amba wan-yage-ʊt ɔr ʊn wu nɛ, n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ. Tomso nɛ n-mɛ o-comb ɔ wu rɔ m-neke. Wu nap be-de wu he m-hwo ʊn na-o ʊn wu á, remen comb-o pooste yish-yɛ ʊn wu.

¹² Nɔ yakar re, yɛ mɛ m-was à, mɛ ʊn genbu nɔ remen Shir ho'osutu nɔ **ba'as**-ʊt nɔ rem Yeso **Kiristi**.

¹³ Tat-nɛ ʊn in-nɛ nɛ, mɛ ʊn genbe nɔ remen nɔ nepstɛ wu, wu rɔ cin ba a ro nɔmog hɔno o-dak à.

Nɔ beeb-yɛ, mɛ ʊn genbu nɔ tɔ remen nɔ kapstɛ **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ʊt-kɔt**.

¹⁴ Yakar re, ʊm genbutɛ nɔ, remen nɔ nepstɛ o-Tato.

Tat-nɛ, ʊm genbutɛ nɔ remen nɔ nepstɛ ká wu rɔ cin ʊr-takan à.

Beeb-yɛ, ʊm genbutɛ nɔ remen nɔ m-'wɔns nɛ, komo ma-tɔ Shir rɔ kɔn n-mɛ ʊn nɔ, har nɔ mɔ'ogɛ ká yo-yo yo.

Taase nɔ cun kà hɔno o-dak ɔ

¹⁵ Taase nɔ cun hɔno o-dak, kɔ komo rem-se rɔ n-mɛ ʊn ɔ á. ʊrege wu ken wu ɔnɔg hɔno o-dak, ɔn-tɔ o-Tato rɔ kɔn ɔ ká be-de ʊn wu á

¹⁶ Remen kap rem-se rɔ ʊn hɔno o-dak à, ʊntun hoob-o ʊn hoge ʊn rɛrɛm-mɔ ʊn rii-yo wur-o ɔnɛ à, ʊn gɔp-de ʊn hyan-o ʊn yish nɛ, komo ʊn gwɔn-mɔ ʊn rii-yo a kumɛ nɛ à. Tɔ kà ba be-de o-Tato tɔ rwuɔnɛ á, amba be-de ʊn hɔno o-dak tɔ rwuɔnɛ.

¹⁷ Hɔno o-dak ʊn gɔp-de ʊn ɔ nɛ a tees, amba net-wu dorɛ ɔn-mɔ Shir à wu kum hoog-o ba m-ta.

Yan-yage-ʊt Yeso Kiristi

¹⁸ Yakar re, kɔm-de hɔno o-dak de ka. Bɔ nɔ hoge ʊnze wan-Ryaab-ʊs Yeso **Kiristi** rɔɔn da-o ʊr-kɔm à, kɔ m-mɔka yan-yage-ʊt Yeso **Kiristi** rusunte ʊt-moor nɛ. Remen kaanɛ a nepstɛ ʊnze a n-mɛ ʊn ka da-o.

¹⁹ Ká hun-nɛ yɛ ʊn rwuɔn be-ʊr na, myet ʊn kaanɛ nɛ yɛ kang-o gaan ʊn na nɛ á. Yɛ rotte kang-o gaan ʊn na nɛ, yɛ rɔa she'et be-ʊr gaan ʊn na nɛ. Amba koos-mɔ ʊn yɛ, mɔ a neptɛ yɛ ma na yɛ á, kɔ n-ga.

²⁰ Amba nɔ, Yeso **Kiristi** ya'ag nɔ **Kukt-o Shir**. Nɔ komo, kap, nɔ nepstɛ o-nip.

²¹ Mɛ m-gendɛ nɔ, yanze mɛ ʊnze nɔ nap o-nip á, sɛ dɛ remen nɔ nepstɛ ɔ. Amba nɔ nepstɛ yatt bɔ-tɔ he m-rwuɔn be-de o-nip á.

* **Bɔr-ʊs yoor:7 2:7** Hyen komo: Yoha 13:34.

22 ¿Wan wu rɔ ko-ya-ʉt-bo? Kap bon wu rɔ m-zee Yeso wu rɔ **Kiristi** á. Gon ka net-wu rɔ wan-Ryaab-ʉs Yeso **Kiristi**, wu yagute Shir, o-Tato ʉn Wà ne Yeso.

23 Yatt-wu he nom ʉn she-mo ʉn Wà, wu kumut o-Tato á, amba wu gokse Wà à, wu rɔ ká o-Tato ne.

24 No ne, rii-yo no hoge cin n-ga ne à, se no ess yo ʉn hur-ʉt no. Urege ne rii-yo no hoge à, no este yo ʉn hur-ʉt no, noa ma'as kang-o gaan o-Tato ne ʉn Wà ʉn wu ne, Yeso.

25 Yeso sworog o-nu, wua 'ye na hoog-o ʉn ba m-ta.

26 Me m-gende no ʉm nekt to-ʉt no remen go ʉn ká ye rɔ no ʉn con m-egusse à.

27 Amba no, Yeso ya'aste no **Kukt-o Shir**. M-moka ka Kukt-o rɔ be ʉn no. No ʉn dish-o wu ken wu yoosutu no komo á. Remen yan á, Kukt-o rɔ no m-yoose ʉn ko yo ke rii-yo. Yoos-de ʉn o-Kukt ne bo-to á, nip-o. Nom no o-dorotte ʉn ka yoos-de ne, she'et no be-ʉr Yeso **Kiristi**.

28 Yakar re, sengu no n-me ʉn **Kiristi**, remen da-o wu muune a ho'oste ʉr-hur, bo a hyen m'e ʉn her-o ʉn wu ho-de wu haan á.

29 Urege no nak **Kiristi**, ko-yan-men-ʉt pus-to wu, no nak o ka unze bon wu rɔ ʉn men-ʉt pus-to ne à, wà-wu Shir wu.

Bɔr-ʉs tet

Yakar-ye Shir ʉn yakar-ye ʉn ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot ne

1 Gwot no go ʉn was-mo Shir Tato na kutu na à, har wu zee na yakar-ye ʉn wu a rɔ. Ka boose a rɔ. Hun-ne ye ʉn hono o-dak ye nap na á, remen ye nap Tato na Shir á.*

2 Or re ne, ye me m-was à, m-moka yakar-ye Shir a rɔ. Amba har m-moka a kutu na yo a he m-warag á. A nepste da-de wu muune, a warag untun Yeso **Kiristi**, remen a hyen wu bo wu rɔ à.

3 Kap wu hwo ʉr-hur wu waragte untun wu à, se wu waragte ba m-kukop 'mo ʉr-hur bo Yeso rɔ à.

4 Net-wu senge she'et-de **ur-ba'as** à, wu paks o ka **karamsa-o** Shir. Remen nom **ur-ba'as** jet ʉn **karamsa-o** Shir o.

5 No nepste Yeso **Kiristi**, wu ʉn haan remen wu dek **ba'as-ʉt** na. Wu ne wu rott **ur-ba'as** á.†

6 Kowan wu she'ete kang-o gaan ʉn wu ne, wua senge nom **ur-ba'as** á. Amba kowan wu senge nom **ur-ba'as**, wu nap wu á.

7 Yakar re, taase wu ken wu raks no, wu rɔ ʉn nom ʉn kashi ʉn rii à, kashi-wu, bo **Kiristi** rɔ o-kashi à.

8 Bon net-wu rɔ m-ma'as ʉn nom ʉt-**ba'as** à, wu mà **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot** wu, remen cin n-ga ne **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot** wa-ʉt-**ba'as**-wu. Amba Yeso **Wà-wu Shir** haante remen wu saburté senge-mo ʉn **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot**.

9 Kap bon net-wu rɔ mat-de Shir à, wu m-senge ʉn nom **ur-ba'as** á, remen go-ye Shir rɔ kon ʉn hur-de ʉn wu. Tomso ne wua hoks m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen mat-de Shir de wu rɔ.

10 Kaane o a he m-nap ʉn yakar-ye Shir ʉn yakar-ye ʉn **ko-Gwomo-wu ʉn ya-ʉt-kot** ne. Kowan wu rɔ m-nom ʉn kashi rii á, komo wu rɔ ʉn was ʉn or ʉn wu á, wu mà Shir wu á.

Was ʉn or ru ne

11 Ma-to no hoge cin ʉr-takan à, to ka, a was no or na ne.‡

* **Bɔr-ʉs tet:1 3:1** Hyen komo: Yoha 1:12. † **Bɔr-ʉs tet:5 3:5** Hyen komo: Yoha 1:29. ‡ **Bɔr-ʉs tet:11 3:11** Hyen komo: Yoha 13:34.

¹² Taase a warag ʊntʊn **Keen**. **Keen** wʊ ro'e wà-wʊ ʊn **ko-Gwomo-wʊ ʊn ya-ʊt-kot** à, wʊ ho'e heno ʊn wʊ à. ¿Remen yan ɔ ne wʊ hootɛ heno ʊn wʊ? Remen rem-se wʊ rɔ m-nɔm à, yɔ-se se, se ma heno ʊn wʊ ne, rem-ʊs sɔ-se se. §

¹³ Yan-dor Yeso, taase nɔ bʊp o-nu ʊrege hun-ne yagutʊ nɔ ʊn hono o-dak.

¹⁴ Na ne, a nepstɛ a possutɛ m-mar, a woostɛ be-de ʊn hoog remen a m-was ʊn ɔr na ne ne. Net-wʊ rɔ m-was ʊn ɔr ʊn wʊ á, wʊ rɔ'osuturu ɔ ka ʊn she'et-de m-mar.*

¹⁵ Kowan wʊ ron yage-ʊt ɔr ʊn wʊ, wan-hɔ de ʊn net-wʊ ka. Nɔ nepstɛ ne wan-hɔ de ʊn net rɔ kon wʊ he m-she'et ʊn hoog ne ɔ Shir ɔ ʊn ba m-ta á.

¹⁶ Rii-yo hantɛ a nept m-was à, remen Yeso **Kiristi** ya'astɛ hoog-ɔ ʊn wʊ rem na. Na ne, deputɛ a ya'as hi ʊn na rem ɔr na ne.

¹⁷ Net-wʊ hyane wʊ rɔ ʊn rii-yo m-re ne à, wʊ hyanuru ɔr ru wʊ wʊ ka wʊ rott rii á, wʊ ne, wʊ 'ya wʊ á, ¿was-mɔ Shir rɔ ʊn hur-de ʊn wʊ ɔ ka?

¹⁸ Yakar re, nɔ nɔm was-mɔ o-nu temb á, amba yage a hyenet ʊn rem-se nɔ m-nɔm à o-nip ne.

A she'et nɔ sasa be-de Shir

¹⁹ Kaane ɔ a nape ʊnze na ya-o-nip-ye, a ho'os hur ʊn na sak da-ɔ a m-es ʊn her-ɔ Shir à.

²⁰ Kɔ hur-ʊr na kaps na, a nep ʊnze Shir aragte hur-ʊr na, komo wʊ neps koyan.

²¹ ɔr re ne, ye me m-was à, ʊrege hur-ʊt na hees na á, a she'et be-tɔ Shir sasa.

²² Aa kum kap rii-yo a kone be-de Shir à, remen a nomutʊ wʊ o-dorotte, tomso ne a rɔ m-nɔm ʊn rii-yo wʊ cone à.

²³ Yo Shir zee a nɔm à yo ka: A sher nɔ ʊn jin-ʊr Wà ʊn wʊ Yeso **Kiristi**, tomso ne a was ʊn ɔr na ne ne, bɔ Yeso **Kiristi** zee na à. †

²⁴ Ye rɔ o-dorotte ʊn **karamsa**-o Shir à ye rɔ n-me ʊn Shir, Shir rɔ komo n-me ʊn ye. Kaane a nape ʊnze wʊ rɔ n-me ʊn na: A ʊn nap tɔ kà remen Kukt-ɔ wʊ ya'ʊ na à.

Bɔr-ʊs nass

Kukt-o Shir ʊn ɔ ma ko-wa-ʊt-yage ne

¹ ɔr re ne, ye me m-was à, yan-ko'ot ʊn ma-tɔ ʊt-bɔ rusunte hono o-dak kɔ kene ʊnze yan-rwor ʊn Ma-tɔ Shir ye ka. Remen kaane, nɔ goks kowan wʊ zee wʊ rɔ ʊn **Kukt-ɔ Shir** ne á. Se nɔ me'este, nɔ gut, kɔ **Kukt-ɔ Shir** ɔ nip ɔ.

² Cow-yo nɔ hette nap ʊn ʊn **Kukt-ɔ Shir** à, yo ka. Kap net-wʊ deke Yeso **Kiristi**, wʊ heesunte ʊn wur-ɔ ʊn net à, ka net-wʊ rɔ ʊn **Kukt-ɔ Shir** ne.

³ Amba ka net-wʊ rwore kaane ʊn Yeso á, tɔ ka kukt-o wʊ rotte à ɔ Shir ɔ á. Ka kukt-ɔ rɔ ʊn wan-Ryaab-ʊs Yeso ne, ɔ nɔ hoge ɔ roon à, kɔ m-moka ma ɔ woosunte ʊn hono o-dak.

⁴ Yakar re, yakar-ye Shir ye nɔ rɔ. Tomso ne nɔ kapste ka ya-ʊt-bɔ-ye remen **Kukt-ɔ Shir** ɔ rɔ be-ʊr nɔ à, ɔ jiishte ɔ ʊn hono o-dak m-'wons.

⁵ Ka ya-ʊt-bɔ-ye, ya ʊn m-was ʊn ka dak-ɔ ye, remen kaane kap yo ye rwore à, yo ʊn ka dak-ɔ yo, hun-ne ye ʊn ka dak-ɔ rɔ ye m-ke'e ʊt-tɔ.

⁶ Na ne, hun-ne ye Shir-ye. Wʊ nape Shir à, wʊ rɔ ʊn raks ʊt-tɔ be ʊn na. Amba wʊ nape Shir á, net-wʊ Shir wʊ á, har wʊ rakste ʊt-tɔ be ʊn na á. Cow-yo a nepte ma-tɔ o-nip tɔ rwuune be-de Shir à, ʊn tɔ ʊt-bɔ ne à, yo ka.

Shir waste ʊn na ne, a was ʊn ɔr na ne

§ **Bɔr-ʊs tet:12 3:12** Hyen komo: Taka 4:8.

* **Bɔr-ʊs tet:14 3:14** Hyen komo: Yoha 5:24.

† **Bɔr-ʊs tet:23 3:23** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

⁷ Or re ne ye me m-was à, a was nɔ or na ne, remen m-was mɔ un rwuun be-de Shir. Wu rɔ m-was un or un wu à, wu rɔ un hoog-m pu-mɔ ne, komo mat-de Shir de, tomso ne wu nak Shir.

⁸ Shir was-mɔ, komo kowan wu yage was un or un wu à, wu nap Shir á.

⁹ Cow-yo Shir kututu na m-was à, yo ka, Shir tomonte Wà un wu wan-gaan cot un hono o-dak, remen wu a kumut hoog-o ba m-ta.

¹⁰ Was-mɔ o-nip mɔ rɔ was-mɔ a kute Shir á, amba was-mɔ Shir kutu na à. Shir tomonte Wà un wu remen wu ya'aste hyó-mɔ un wu ur-sake a rurut na be-to un **ba'as-ut** na.

¹¹ Or re ne, ye me m-was à, cin de nomte Shir wastu un na ne deen à, ai, depete, a was nɔ or na ne.

¹² Yatt-wu hyane Shir á. Amba urege a m-was un or na ne, Shir a she'et kang-o gaan be-ur na, komo was-mɔ un wu mɔ o-nip a ma'as un hur-ur na.*

¹³ Shir ya'aste Kukt-o un wu, un ka cow-yo a nepte a kang-o gaan un wu ne, bɔ wu rɔ kang-o gaan un na ne à.

¹⁴ Shir tomonte Wà un wu, **Wan-Gwu** be-de un hun-ne un hono o-dak. Te hyanag Wà un wu m-moka komo te un ko'ote un ye ken ma-to un wu.

¹⁵ Kowan wu gokse Yeso **Wà-wu Shir** wu, Shir a ma'as kang-o gaan un wu ne ho-ur bi.

¹⁶ A nak, tomso ne a shereg o-nip un was-mɔ Shir nome na à. Shir was-mɔ urege a sengute m-was un or na ne, a ma'as kang-o gaan un hur-ut na un Shir ne, komo Shir a ma'as kang-o gaan be-ur na.

¹⁷ Urege a wastu un or na ne o-nip, komo a nom bɔ **Kiristi** nome un ka dak-o à, a rangse hi un na un gyer-o un ho-de un piish ut-ma á.

¹⁸ Gyer-o rɔ kon be-de m-was á. Was-mɔ o-nip rɔ un dos o-gyer, remen baks mɔ un swɔ ur-koob rɔ un hante o-gyer. Wan-hoge o-gyeru ne, wu rott m-was deen á.

¹⁹ A m-was remen Shir ye taknu na m-was.

²⁰ Amba kowan wu zee wu rɔ un m-was un Shir, amba wu rɔ un yage-ut or un wu, ka net-wu wa-ut-bɔ-wu. Remen net-wu rɔ m-was un or un wu á, ¿re o un ya wu he m-was un Shir ne, ye wu take m-hyan?

²¹ **Karamsa-o** Shir ya'asu na à o rɔ, “Was nɔ un Shir ne komo nɔ was or nɔ ne.”

Bɔr-ɥs taan

Re ur-ho un hono o-dak

¹ Urege a shereg o-nip unze Yeso wu rɔ **Kiristi**, na yakar-ye Shir ye ka. Kowan wu rɔ m-was o-Tato à, wu wastu o ká un yakar-ye un wu ne.

² Yo a hette m-nap unze a m-was un yakar-ye Shir à yo kà: Be-de un was un Shir un hi un de un wu un dek un **karamsa-o** un wu ne.

³ A un kute un Shir was-m na un bu-yo o-dorotte un **karamsa-to** un wu, komo to hede na m-kwange á.*

⁴ Ko wu ke wà-wu Shir wu, a hoks re ur-ho un hono o-dak, komo sher-m na be-ur Yeso mɔ rɔ na m-'ya ur-ho.

⁵ ¿Wan wu he re ur-ho un hono o-dak á? Se wu shere unze Yeso wu rɔ **Wà-wu Shir** à.

Bɔ Yeso rɔ à

⁶ Yeso **Kiristi**, wu haane m-ho m-hyó ne. Wu haan m-ho ne un hond un mɔ á, amba m-ho m-hyó ne. Komo o-Kukt ne, remen o-Kukt o rɔ o-nip.

⁷ Nen tet rɔ kon yan-tor-se un to.

* **Bɔr-ɥs nass:12 4:12** Hyen komo: Yoha 1:18.

* **Bɔr-ɥs taan:3 5:3** Hyen komo: Yoha 14:15.

⁸ O-Kukt, m-ho ɥn m-hyó ne, komo myet tet mo ɥn ye ma-to ɥn ye ro kang-o gaan.

⁹ A m-dek ɥn rwor-mo ɥn hun-ne, amba rwor-mo Shir aragte m-wons remen rwor-mo Shir mo, mo wu ruru na ma-to ɥn Wà ɥn wu à.

¹⁰ Bo ɥn wu shere be-de ɥn **Wà-wu Shir** à, wu gokste o ka swo-se Shir ɥn hur-de ɥn wu. Amba bo ɥn wu yage goks swo-se ɥn wu mosse ɥn ma-to ɥn Wà ɥn wu ne á, wu musste Shir wa-ut-bo o ka. Remen wu ɥn swo-se Shir su'e Wà ɥn wu á.

¹¹ Rii-yo Shir kutu na be-to ɥn rwor-mo ɥn wu à, yo ka, wu ya'ag na hoog-o ba m-ta, o a kume be-ur Wà ɥn wu à.†

¹² Kap wu gokse Wà ɥn wu à, wu ro ɥn hoog ne o ba m-ta. Wu gokse ne Wà ɥn Shir á, wu rott hoog-o ba m-ta á.

Hoog-o Shir o ba m-ta

¹³ Me ɥn gende no, no ye shere ɥn jin-de ɥn **Wà-wu Shir** à, remen no nept unze no ro ɥn hoog ne o ba m-ta.

¹⁴ A nepste Shir a hoge kon-ɥs na, urege a konog hond hond ɥn con-mo ɥn wu ne.

¹⁵ Urege a nepse unze Shir ro na m-ke'e ut-to da-o a konu wu, a nepste o ka o-nip wu ya'ag na yo a kone à.

¹⁶ Kowa hyane or ɥn wu ro ɥn nom **ur-ba'as** de wo m-mar á, wu konu wu Shir. Remen ka wa-**ur-ba'as**-wu kumut hoog. Amba **ba'as**-ur ro kon de wo m-mar à, me ze no kon Shir remen go ɥn de á.

¹⁷ Kap nom ɥn rii-yo ba ur-bon **ba'as-de**. Amba ko de ke **ba'as-de** ro de m-mar á.

¹⁸ A nepste yakar-ye Shir ro m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen Yeso **Kiristi**, **Wà-wu Shir**, ro ɥn 'er-de ɥn ye, **ko-Gwomo-wu ɥn ya-ut-kot** a hoks ye m-ci á.

¹⁹ A nepse unze na yakar-ye Shir ye, komo myet-mo ɥn hono o-dak, **ko-Gwomo-wu ɥn ya-ut-kot** ro o ut-gwomo.

²⁰ A nepse unze **Wà-wu Shir** haante, komo wu ya'ag na us-nap a nept Shir-o o-nip. M-moka a n-me ɥn ka wa-o-nip-wu remen a she'ette ɥn gam-o ur-hi ɥn Wà ɥn wu ne, Yeso **Kiristi**. Wu ro Shir-o ba m-kukop o o-nip, komo wu ro Shir-o o-nip ɥn hoog-o ba m-ta ne.

²¹ Yakar re, som no be-de ɥn gir-mo ut-bo.

† **Bɔr-ɥs taan:11 5:11** Hyen komo: Yoha 3:36.

Takurda-o Yohana ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Beeb-de m-was 4-6

Nak ut-to be-de un yoos-de ut-bo 7-11

Ur-buste 12-13

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me un genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un ka ne'a-wu a daage à un yakar-ye un wu ne, ye um wasse un ye ne deen n-me o-nip à. Yanze ne me wu un hon-de á, amba har kap un ye nape o-nip ne à.

² Remen nip-o ro un hur-ut na à, o à senge n-me un na har da-o un ba m-ta.

³ Um konog unze Shir, Tato-o na un Wà un wu Yeso **Kiristi**, a 'ye no m-yar, ur-'won, un gwugwu-mo ur-hur ne. Bo a no ur-she'et un rem-se o-nip se Shir kutu na à, bo a he m-was un or na ne à.

O-nip m-was ne

⁴ Um nomog o-zak deen remen um 'woste ye ken yakar no ye ye ro un dore un cow-yo o-nip bo **karamsa-o** Shir rwo'e a nom à.

⁵ Wo ne'a wu me m-was à, yanze **karamsa-o** pu-o o me wo m-genbe á, amba ka o atte cin ur-takan à o o. Um zeeg a was or na ne.*

⁶ M-was mo ro nom o-dorotte un **karamsa-o** Shir. Untun bo no hoge cin ur-takan à, **karamsa-o** Shir o ro was no or no ne.

Ya-ut-bo

⁷ Ya-ut-bo rusunte deen hono o-dak. Ye ro m-zee a mat Yeso **Kiristi**, net untun wur-o na á. To, go un ka net-wu ko-ya-ut-bo-wu komo wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**.

⁸ Nom no ceen taase no ho'os rii-yo a nome m-senge a kumut yo à, amba inu no ge remen a 'yonstu no 'yons-ur shoosse.

⁹ Bon net-wu ruwe wu yage m-she'et n-me un yoos-ur **Kiristi** à wu rott Shir á, amba bon wu senge n-me un ka yoos-de, wu ro o-Tato ne kap un Wà ne.

¹⁰ Kowan wu haane be un no, un de ma un wu yoos-de ne n-hon husse de ma **Kiristi**, taase no barku wu un den-ut no har no gaste wu á.

¹¹ Remen bon net-wu barku wu à, ye mossute ut-hi o ka un wu ne un rem-us yo-se.

Kom-de ut-ma

¹² Ko de rotte me un rii-yo um he no m-rure ne deen à, amba me con um genbe no o-takurda á. Amba men con m-dorbe um gastu no a oromtut no yish-ye ka yish-ye remen zak-o na nomot deen.

¹³ Yakar heno ru, wu Shir daage tomso ne à, ye wo ur-gas.

* **Bo-ro gaan:5 1:5** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

Takurda-o Yohana atette-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-4

A bomog Gayas 5-8

A nasste Diyotupe 9-10

A bomog Dumituriyas 11-12

Ur-buste 13-15

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me wu genbe ka takurda-o, ha-mo un be-ur Gayas wan-yen de wu me m-was n-me o-nip à.*

² Or re, wu me m-was à, me o-sakto kap rem-us ru ro m-neke hond hond. Men kon-se Shir wur-o ru ro kerker bo kukt-o ru ro kerker à.

³ Um nomog zak-o ur-hur da-o ye ken yan-dor ye haane, ye ruru te unze wo m-dore un cow-yo o-nip hond hond à.

⁴ Yatt-yo nomu me o-zak arge bo m-hoge unze yakar re ro m-dore un cow-yo o-nip á.

Senge-mo un hur-ur gaan

⁵ Or re, wu me m-was à, rem-se ur-bon se bo wo m-nome un or ru ne à, ko de nomte hamat-ne à.

⁶ Ye ruru te **yan-dor Yeso** ye ro kane à ma-to un was-m ru. A nom ur-bon o bees ye un rii-yo ur-hew un cow, bo depe un cow-yo Shir à.

⁷ Ye un rwuun remen ye ko'otte jin-ur Yeso. Ye un goks un ko rii be-to un ye nape Shir á.

⁸ Remen kaane na yan-dor depute a gu ka hun-ne ye, a dek nu-se un ye remen a gem-ut ur-hi un ye ne be-to un senge-mo un ye mo o-nip.

Diyotupe wan-yage-to un hun-ne

⁹ Um genute yan-dor, amba wu Diyotupe, wu cone wu jiish kowan à, wu ro un ma-ut te á.

¹⁰ Remen kaane, me habe man hente ma-to un rii-yo wu ro m-nom à, wu ro te un naas ur-jin ut-we. To ka bo'os wu á, har wu ro ya-ur-hew un yage m-barke. Ye cone ye gokste yan-dor komo à, wu ro ye m-wen, har wu ro ye m-yan un **Pyo-o Shir**.

¹¹ Or re wu me m-was à, wo jar o-jar o dore bu-yo un rem-us yo-se á. Bon wu ro un nom un senge-mo ur-bon à, net-wu Shir wu ka. Wan-nom un senge-m yo-mo ne, wu nap Shir á, ko hiin.

¹² Kowan rworog ma-ut Dumituriyas net-wu ur-bon wu, har o-nip un hi un de man cep ma-to un wu. Na komo ne, a nak un wu ne net-wu ur-bon wu. O nepste ne ma-ut na rott ut-bo á.

Kom-de ut-ma

¹³ Um ro ut-ma ne deen to um cone wo m-rurbe à, amba m-moka me con um genbe wo to o-takurda á.

¹⁴ Me o-sakto, um robe be un du ujime hiin, remen a hyende a gassunte yish-ye ka yish-ye.

¹⁵ Shir a 'ye wo gwugwu-mo ur-hur. Or na ne myet kane ro wo ur-gas. Wo un ci ru, o gas or na ne ka so-se ne, ke'ke.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 19:29; Roma 16:23; 1Kor 1:14.

Takurda-o Yahudas

Rem-se rō n-me à:

M-zante 1-2

Ur-she'et, ur-yoos un kom-de un yan-yoos-de ut-bo ne 3-16

Eeg-o a ma'as m-sheer ne 17-23

Kon-se ur-buste 24-25

¹ Me, Yahudas, ko-guw Yeso **Kiristi**,* heno **Yakubu**. Me genbe ka takurda-o ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso**. Me un genbe kap ye Shir daage wu was à, ye Shir o-Tato un ye Yeso Wan-Koyan rō ur-'er ne à.†

² Um konog Shir, wu dootu nō ur-'won, gwugwu-mo ur-hur, m-was ne.

Yoos-de ut-bo rō m-hante ur-naas

³ Nō, ye me m-was un nō ne à, um nomog ur-gop um genbutu nō ma-to un ka gwu-o o mosse na à. Amba um hyanuru depete m-gen um dootu nō jaab-o ut-men, um gaktu nō 'er-de un m-sheer mo Shir bopse hun-ne ye un wu ye ba m-kukop, so o-gaan cot à. Depete a wen hun-ne baramse sheer-m na.

⁴ Me un rwor kaane remen ye ken hun-ne ye cowog be un nō wukusse. Yett gyer-o Shir á. Ye rō m-zee yar-mo Shir ya'ag na ur-keer a she'ette she'et-de ma saa. Kom-de un ka hun-ne rō cas cas remen ye sha'ag Wan-Nap-us na cot, Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. A nepste ka yo rō remen gense to rō n-me un Ma-to Shir cin n-ga.

⁵ Man baksu nō, komo nō nepse yo m-sok ne, kō de nomte Wan-Koyan ruute **Isra**-ne un dak-o o-**Masar** à, amba myet un kaane ne ha-mo ur-kom wu waragte wu hoomse ka ye yage m-sheer be-de un wu à.‡

⁶ Nō baks komo un ka **yan-tom-ye Shir** ye ne, ye yage m-she'et un con-de un ye de ut-gwomo de Shir sagbu ye à. Amba ye yaguru be-de con-de un ye. Shir ru'uste ye un kur-o m-ke'et o o-comb. Wu ka'ag ye un kwom-to m-ke'et har da-o ba m-ta. Ye rō un 'er-de un ho-ur caari-de un piish ut-ma.

⁷ Tot-to ka nō o-**Sodom** o-**Gomora** ne á, un bo-to rō rigimshe un to ne à, to daage cow-yo m-naase m-nom un go un rem-se o-ás ne à. O-ra o a sabarse ka bo-to. To waragte rii-yo ur-yoos mosse un o-ra o ba m-ta ne o he rangse un yan-men-ut jaas-to à.§

⁸ Ka yan-yoos-de ut-bo ye, ka ye rō m-gwon un bo-se un ye à, ye rō m-nom un rem-se m-rwuk un wur-to un ye. Ye 'yarag beeb-de un gwomo-ut Wan-Koyan na, ye rō un yo'og-o un seps-mo un **yan-tom-ye Shir**.

⁹ Kō Mikayer, sek-wu wu un **yan-tom-ye Shir** wu yo'og **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** á, (da-o ye rō us-ahone mosse ur-u **Mosa** ne à, wu ko-yan-tom-wu Shir wu nom hor-mo ut-reeb un nu-o jaas-o á). Amba wu zee, "Wan-Koyan-wu kangse wo!"*

¹⁰ Amba ka hun-ne ye rō un yo'og-o un rii-yo ye nape á, untu ut-gut ye rō to rō m-nom rii-yo to cone à, ba us-weer, gon ka rem-se he ye m-woot be-de o-sabre.

¹¹ Rii-yo ur-'won yo ye! Remen ye dorute cow-o **Keen**, wu ho heno-o un wu à. Ya ye rō untun ká net-wu Baram, ye rakste hun-ne remen ye kumut o-hwor. Komo untun ká net-wu Kora, ka ye he m-sabre remen zang-o un ye.†

* **1:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **1:1 1:1** Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3. ‡ **1:5 1:5** Hyen komo: Rwuu 12:51; Qog 14:29-30. § **1:7 1:7** Hyen komo: Taka 19:1-24. * **1:9 1:9** Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Hyan 12:7; Kara 34:6; Zeka 3:2. † **1:11 1:11** Hyen komo: Taka 4:3-8; Qog 22:1-35; Qog 16:1-35.

¹² Da-o ka hun-ne ye, she'ete n-me un morog-ur no de m-re m-was ne mo un Wan-Koyan, ya ye ro untun ut-ta'ar to ro un kus o m-ho à, to hat-o wo de'e se m-sabre à. Ye rott m-'e á. Hi un de un ye temb ye ro m-reegte. Ya ye ro untun zaan-mo un kem-o ba m-ho à, amba ba m-ho n-me. Ya-m-mor to ut-ma amba ba m-hoks un rwunte un rii. Ya ye ro untun 'yo-se ba ur-mat da-o depe à. Ba mar-mo kukt-o ye mare cot á, har ma ye hu'usse gaw remen a mu'ussute ye us-geer ne.

¹³ Ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom rem-se m-'e. Ya ye ro untun jok-ye m-sa, ye ro m-ine o-zungo à, ye ro m-rwunte un kop-to un hu remen koob-de m-'e mo un ye. Untun regen-ye ro ye ro ut-tuw ba ur-hi à, ye ro m-kaw o-comb o ba m-ta.

¹⁴ Enok, nomog caara-us ta'oor bo un mar-m **Adamu**, wu rworog ut-ma mosse un ka hun-ne ye ne unze, "Gwot no, Wan-Koyan roon un yan-tom-ye‡ un wu ne, us-dugu ba ur-me'et. §

¹⁵ Wu piishe hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Wu kute kap yan-yage un dor o Shir rii-yo ba ur-bon yo ye nome Shir à. Wu rwunte cas nu-o jaas-o, o **ya-ur-ba'as** yan-yage dor o Shir rwore mosse un wu ne à."

¹⁶ Ka hun-ne ye de, ya-us-hwuhwug-ye, koyanda ye ro m-hyan un **ba'as-de** un ye ken ye. Gop-ur yo-de de ro barag-se un ye temb. Ye un raks un hun-ne un nu-o m-rerem remen ye reet ur-ho be-de un ye.

Nak ut-to

¹⁷ Amba no ye me m-was un no ne à, baks no rii-yo **yan-Tom Yeso** ye un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rurū no à.

¹⁸ Ye rurute no unze, "Da-o ur-kom a nom ye ken hun-ne ye ya-ur-ar, ye ro m-con ye hoge rerem-mo un ye un ko yo ke cow-yo ba ur-bon yo à."*

¹⁹ Ye ka kane m-moka, ye ye komo ro no m-hante m-cakre, she'et-de un hi un de un ye ye rotte. Yett **Kukt-o Shir** á.

²⁰ Amba no, ye me m-was un ye ne à, ma'as no m-bo'ose un sher-m no mo un ba m-kukop. No senge us-kon bo **Kukt-o Shir** kutu no à.

²¹ She'et no un was-m Shir, ess no hi un no un was-mo Shir. She'et no kaane bo no un ur-'er de un 'won-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** de he no haante un hoog-o ba m-ta à.

²² No ma'as un kute un ye sher-mo un ye ro das das à ur-'won.

²³ No gu ye ken ye, no ruutu ye n-me o-ra o un piish ut-ma. Ye ken ye ro kon ye no he hoge 'won-de un ye à, amba nom no ceen bo yea naas no un **ba'as-to** un ye á.

Kon-se ur-bongon

²⁴ Ur-bongon be-de wu ro ur-beeb ne wu wenet no m-he à. Wu komo he no m-heet be-de un wu de jishe ur-bon à ba **ur-ba'as**, se o-zak.

²⁵ Be-de un wu komo m-seps, wu ro Shir un hon-de un wu **Wan-Gwu** na, ur-bongon un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. M-seps, ur-beeb, ut-gwomo ne, to warag-ut ma un wu cin takan-de o-da, m-moka, un da-o ba m-ta ne komo! **Amin**.

‡ **1:14 1:14** ut-Girik: ka ye ba m-kukop. § **1:14 1:14** Hyen komo: Taka 5:18,21-24. * **1:18 1:18** Hyen komo: 2Bit 3:3.

Rii-yo he m-kor n-co yo Yeso kute Yohana à Ūt-Hyangan

Rem-se rɔ n-me à:

M-zante 1:1-8

Tiks ūt-hyangan ūn takurda-to ūn yan-dor ūn bɔ-ūt ta'voor 1:9—3:22

Takurda-o pu'usse a rekese ɔ so-o ta'voor 4:1—8:1

Kar-ūt ta'voor 8:2—11:19

Caari-yo o-hwo ūn nem yoor ne 12:1—13:18

Ūt-hyangan ūn hɔn ūn hɔn 14:1—15:8

Kok-ūt ta'voor-to ūn ryaab-se Shir 16:1-21

Saburse ūn dak-o o-Babira, ūn re ūr-ho ne be-de ūn ka yan-rwor ūn ma-to Shir ye ūt-bɔ ye ūn ko-gwomo-wu ūn ya-ūt-kot ne 17:1—20:10

Piish ūt-ma to ūr-buste 20:11-15

Tɔn-o Shir pu-o, hɔno o-dak pu-o, Urusharima-o pu-o 21:1—22:5

Ūr-buste 22:6-21

Ramba to rɔ na m-kute ūn rii-yo Shir gene yo à kor à:

3 Nen tet n-me ūn wan-gaan ɔ rɔ ramba ɔ Shir — Tet ɔ rɔ ramba ɔ Shir, nen tet n-me wan-gaan ye rɔ o-Tato, Wà, ūn Kukt-o Shir ne

3 ½ Purug-de m-shiishe de rɔ hak-us tet ūr-purug = Ūt-ho o-dugu ūn zungu-us yoor ūn kwooz-ūt tet [1,260], reng-us kwooz-ūt yoor ūn yoor [42] = Hak-us tet ūn ūr-purug — Tet ūn ūr-purug rɔ purug-de ūn ta'voor ɔ rɔ ramba-de shiishe.

4 Ma-to ūn rem-se Shir hwoone à

6 Koob-de m-warag shiishe, koob-de ūn re ūr-ho, Koob-de ūn rii so-yo

7 Shiishe (3 + 4)

10 Shi-mo ūn ka hɔno dak-o

12 Yan-dor Yeso

24 Op ūn yoor mosse ūn op ūn yoor ne sha-mo ūn yakar Yakubu nen op ūn yoor yan-campo-ne ūn yan-Tom Yeso ne op ūn yoor

666 Koob-de m-warag shiishe ūr-bir, Koob-de ūn re ūr-ho + Koob-de ūn re ūr-ho + Koob-de ūn re ūr-ho ne

1000 Caari-mo m-hoob, Kashi m-hoob (10 × 10 × 10)

144,000 Yan-dor shiishe (12 × 12) + (10 × 10 × 10)

¹ Ka hyangan-to ūn rwuun be-ur Yeso **Kiristi**,* to Shir kute wu mosse ūn rem-se he m-kor ne ba m-jime à. Wu ūn tomon **wan-tom-wu Shir** be-de ūn ko-guw-wu ūn Shir **Yohana** remen wu rurute ye ken yan-guw-mo Shir ye ka hyangan-to.

² **Yohana** nomog swo-se ūn kap ɔ ūn rem-se wu hyane mosse ūn ma-to Shir ne à, ūn swo-us Yeso **Kiristi** ne komo.

³ Shir ya'ag wu ūr-ho ko wu ke wu karante ka hyangan-to à, komo Shir a 'ye ūr-ho ūn ye rɔ to m-hoge à komo ye ess ūr-hur ūn rii-yo a gene n-me ūn ka takurda-o à, remen da-o nomsunte yow yow.

Ūr-gas a woote hun-ne yan-dor buug-ūt ta'voor

⁴ Ka takurda-o ūn rwube be ūn de **Yohana**, ha-mo ūn **yan-dor Yeso** be-ūt ta'voor-ye rɔ ūn dak-o o-Asiya à:

* **Bɔr-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à.

Me us-kon m-yar un she'et-de ba ut-ween ne nom mosse un no ne mo rwuune be-de Shir à, wu ro m-moka à, wu ro cin n-ga à, komo wu roone à, komo rwuun-mo un be-de un ka wu ro un tomon un **Kukt-o Shir**† o n-co o un kwuur-o ut-gwomo à,‡

⁵ tomso ne rwuun-mo un be-ur Yeso **Kiristi** wu ro ko-yan-ess ut-ma wan-su'e un ka rem-se. Wu ro mat-de co, be-de un ye ine ut-marimar à. Wu ro ko-Gwomo-wu un kap Gwomo-ne ye un hono o-dak.§

M-seps kap be-de un wu, wu ro na m-was à. Wu sokse na **ba'as**-ut na un bu-yo un wuus un hyo-mo un wu rem na.

⁶ Wu un daag na remen a waragte hun-ne ye un gwomo-to un wu, komo yan-**Cow un kon-se Shir**. Wu un nom kaane remen a nomote Shir, Tato-o un wu m-guw. Yage a ya'aste m-seps kap ur-beeb ne be-de un wu ba m-ta! **Amin**.*

⁷ Gwot! Wu roon ut-ke'ente to n-Ton shir.

Ko wu ke net-wu a hyen wu,

myet un ka ye ho wu ne à.

Komo myet-mo un baag-to un hono o-dak

a nom tuk-mo ut-men remen wu.

Ee kaane to ro, **amin**.†

⁸ Wan-Koyan Shir wu zee, “Me ro ur-Takan, ur-Buste ne.‡ Me ro m-moka, me ro cin n-ga, komo wu roone à, Wa-ut-Gwomo kap.”§

Hyangan-to un Wa-wu un net

⁹ Me ro **Yohana**, komo or no be-de un swo ur-koob, ut-gwomo ne m-dungune ne mo ro mo ma na à un Yeso. A yanag me yan-se m-gakte ha-mo un dak-o un tete-de m-sa reeno o a m-zee o-Patmos à remen um ko'ote Ma-to Shir to o-nip un rwor un ma-ut Yeso ne.

¹⁰ Un ho-de o-Rahadi,***Kukt-o Shir** garamse me, um hoguru un jim un de o ken cor-o kayaya untun 'won-se o-kar.

¹¹ O zeeru, “Gen o-takurda bo un yo o hyane à. Komo o tome ye ka **yan-dor Yeso** ye be-ut ta'oor un bo-to o-Apisu, o-Semiruna ne, o-Pergamu ne, o-Tiyatira ne, o-Saradis ne, o-Pirapiya ne, o-Rawudikiya ne komo.”

¹² Da-o um byande um hyenet wu ro ut-ma un me ne à, Um hyanu pitirra-ut ta'oor-to un zinariya to a shere à.

¹³ Un tete-o un ka pitirra-to komo um hyanuru wu ken wu “untun **Wa-wu un net**.”† Wu ro cupu un cop-o pus-o ne o m-seeb, wu ro un hap-yo o-zinariya ne un be-de un wu.‡

¹⁴ Hi-de un wu un hi-se un wu ne nomoste puu untun gwere-ut pus-to, komo puu untun ta'ar-ye un kem. Komo yish-ye un wu untun rem-de o-ra.§

¹⁵ Na-se un wu ro o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse, be-de un zwo-o un ya-o-pyap à. Komo cor-o un wu ro ut-dwum untun zaaz-o un caari-mo m-ho mo ro m-ja à.*†

¹⁶ Wu ro bupu un regen-ne ta'oor un kom-o un wu o ur-re. Komo magay-o m-rye jit-ut-jit rwuunuru un nu-o un wu. Komo co-o un wu ro us-myakt untun es-mo ur-ho ur-hi.

† **Bqr-o gaan:4 1:4** ut-Girik: kukt-ut ut-ta'oor. ‡ **Bqr-o gaan:4 1:4** Hyen komo: Rwuu 3:14; Hyan 4:5. § **Bqr-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Isha 55:4; Bng 89:27. * **Bqr-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Rwuu 19:6; Hyan 5:10. † **Bqr-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Dane 7:13; Mati 24:30; Mark 13:26; Ruka 21:27; 1Tas 4:17; Zeka 12:10; Yoha 19:34,37; Zeka 12:10; Mati 24:30. ‡ **Bqr-o gaan:8 1:8** ut-Girik: “Me ro Arpa, Omega ne.” (Wata Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste to ut-Girik Abacada.) § **Bqr-o gaan:8 1:8** Hyen komo: Hyan 22:13; Rwuu 3:14. * **Bqr-o gaan:10 1:10** ut-Girik: Un ho-de un Wan-Koyan. † **Bqr-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bqr-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Dane 10:5. § **Bqr-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Dane 7:9. * **Bqr-o gaan:15 1:14-15** Hyen komo: Dane 10:6. † **Bqr-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Izik 1:24; 43:2.

¹⁷ Da-o um hyane wu à, um heeru un na-se un wu untun net margan. Amba wu sekuru me kom-o un wu o ur-re. Wu zee, “Wo hoge o-gyer á! Me wu ro ur-Takan ur-Buste ne.‡

¹⁸ Me un hoog ne! Um ro marag, gwot me un hoog ne o ba m-ta! Komo me bupu un rii-se un ups m-mar ne un be-de margan-ne ro m-she'et à.

¹⁹ “Se o gen bo un rii-yo wo m-hyan m-moka à, un rii-yo he m-kor ne n-jim de un yo ka à.

²⁰ Myot-se un ka pitirra-to ne ut-ta'voor komo un ka regen ta'voor-ye, ka ye o hyane un kom-o un re un de à. Ka myot-se se ka: Ka regen ta'voor-ye ro hek-o un ka **yan-tom-ye Shir** ye ha-mo un hun-ne yan-dor kur-ut ta'voor. Komo ka pitirra-to un zinariya-ut ta'voor-to, to ro hek-o un ka kur-ut ta'voor-to to un **yan-dor Yeso**.

Bɔr-ɔs yoor

*Tom ha-mo un yan-dor ye
un bo-o o-Apisu*

¹ “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Apisu unze:

Tom-o ka rwuun-mo un be un de, wu ro bupu un ka regen ta'voor-ye ne un kom-o un wu o ur-re à, ka wu ro m-neke n-me un ka pitirra-ut ta'voor-to o-zinariya to a shere à.

² Um nepste ka rem-se no nome à. Um hyeneste komo senge-m no, komo un 'mo ur-hur un no ne. Um nepste noa hoks 'mo ur-hur un hun-ne yo-ye ne á. No megerte ye ro m-zee un hi un de un ye **yan-Tom Yeso** à, amba ba kaane ye ro á. No 'wostu ye komo ya-ut-bo.

³ No mo'og ur-hur un swo ur-koob rem re komo no pu á.

⁴ Amba yo um rotte mosse un no ne à yo ka: No was un me ne ko or no ne untun ur-takan á.

⁵ Remen kaane, um rurute no no baks bo no ro me m-was un kowan ne à, no nep unze no kus te m-was untun n-ga á! Waktu un no be un de komo no nom yo no ro nom ur-takan à. Urege no waktune, no yagne rem-us no se **ur-ba'as** á, man habe um piishi no ut-ma. Remen kaane man ru buug-de un hun-ne no m-ru n-me un morog-de **yan-dor Yeso**.

⁶ Amba no reeg ur-ho un yo ka rii-yo: bo no ginme senge-m Nikorata-ne* untun bo um ginme-mo à.

⁷ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu cow-yo un re un ka 'yo-yo un hoog yo ro n-tete o un n-Ton o shir à.†

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Semiruna*

⁸ “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Semiruna unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu ro ur-Takan ur-Buste ne à; Me wu mare, um ine m-hoog ne komo à.‡

⁹ Um nepste range-o no un koob un no ne. Amba no ya-o-kwum-ye n-me un rem-se Shir hyane ur-bon ne à. Um nepste komo yo'og-yo ka hun-ne ye ro no m-nome à. Ye ro m-zee ye ro **Yahuda-ne**, amba ne ba kaane o á, remen morog-de un ye de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** de.

‡ **Bɔr-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Isha 44:6; 48:12. * **Bɔr-ɔs yoor:6 2:6** Ye Nikorata-ne ro m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. † **Bɔr-ɔs yoor:7 2:7** Hyen komo: Taka 2:9; Hyan 22:2; Izik 28:13; 31:8 (ut-Girik). ‡ **Bɔr-ɔs yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 22:13.

10 Nq̄ hq̄ge gyer-o un koob-de nq̄ un ma-to m-swq̄ m-moka á. Um rurutu nq̄, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wua ru a jorbe ye ken ye be un nq̄ n-me un kuke-o m-ke'et remen a megerté nq̄. Noa su o-jaas yo har ho-ut op. Amba sher nq̄, ko un ma-to m-mar, man 'ye nq̄ gond-o un hoog.

11 Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hq̄ge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, mar-m ayoo-re-mo a kor wu á. §

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Pergamu*

12 “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Pergamu unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu ro bupu o-magay ne o m-rye deen jit-ut-jit à.

13 Um nepste nq̄ ro ur-she'et n-me un bo-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro ut-gwomo à. Myet un kaane ne, nq̄ nomote me o-dorotte. Me un zee kaane remen um bakste da-o Antipas, wu swoog ur-koob be-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro ut-gwomo à har a ho wu, remen wu ko-yan-esse ma-ut re wu. Myet un kap o un yo kore ne à, wu she me á.

14 Amba to ken **ba'as-to** to ka to nq̄ nomse à: Nq̄ ro un hun-ne ne kaane ye bope yoos-ur Baram à, wu yoose Barak wu ru'ut **Isra-ne nom ur-ba'as**, be-de un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, komo ye nom o-ás.*

15 Ka bu-o o-gaan yo komo nq̄ un hun-ne ne ye ro un dore un yoos-ur Nikorata-ne à. †

16 Waktun nq̄, nq̄ yage **ba'as-ut** nq̄! Un ya kaane á, man habé ba un naas o-da un gunut ur-gun un ye ne un magay-o nu-o re.

17 Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hq̄ge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu ga-to **o-Mana** to a wuke n-Ton shir à. Man ya'as ko wu ke ta'ar-ur pus-de un ka ta'ar-de a gene jin-ur pu-de n-ton un de, jin-de ko wan-gaan-wu ro kon, wu nape de á, se ka wu gokse ka ta'ar-de à. ‡

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Tiyatira*

18 “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Tiyatira unze:

Me wu ro **Wa-wu Shir**, wu yish-ye un wu ro untun rem-de o-ra à! Na-us re tomso o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse à.

19 Um nepste kap rem-se nq̄ m-nom à. Um nepste senge-m nq̄, un was-m nq̄ ne, un sher-m nq̄ ne, un guw-m nq̄ ne, un 'mo un hur un nq̄ ne. Komo me m-hyan bo nq̄ m-ha co un senge-m nq̄ arge-mo n-ga à.

20 Amba um 'wostu nq̄ **ur-ba'as** ne, nq̄ un 'mo ur-hur un ka ne'a-wu ne Jezeben, wu ro m-zee un hi un de un wu 'ko-wan-Rwor un Ma-to Shir' wu ro. Be-de un yoos-de un wu, wu ro un raks un guw-ne re. Wu ro ye m-sho'ogse ye nomot o-ás, un nome m-gir m-senge ne, un bu-yo un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à. §

21 Um ya'ag wu o-da remen wu waktunte wu yagne rem-se o-ás, amba wu yagute.

22 Remen kaane man jorbe wu un kwuur-o un gom, komo man ru ka ye nome o-ás un wu ne à ye su ur-koob deen, se de urege ye waktunte ye yagne cow-se un wu.

§ **Bq̄-us yoor:11 2:11** Hyen komo: Hyan 20:14; 21:8. * **Bq̄-us yoor:14 2:14** Hyen komo: Qog 22:5,7; 31:16; Kara 23:4; Qog 25:1-3. † **Bq̄-us yoor:15 2:15** Ye Nikorata-ne ro m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. ‡ **Bq̄-us yoor:17 2:17** Hyen komo: Rwu 16:14-15; 16:33-34; Yoha 6:48-50; Isha 62:2; 65:15.

§ **Bq̄-us yoor:20 2:20** Hyen komo: 1Gwm 16:31; 2Gwm 9:22,30.

23 Man hoom yakar-ye ʉn wʉ. Komo myet-mo ʉn hun-ne **yan-dor Yeso** a nep unze, me wʉ ro m-byarag ʉn barag-se ʉn net ʉn men-to ʉn wʉ ne. Komo man tope ko wʉ ke yo wʉ nome à.*

24 Amba me ʉn tomne be-ur no ye kusse à o-Tiyatira no ye dore ka yoos-ur yo-de de á. No nom yo yan-neke-mo ʉn wʉ ro m-zee á, n-me ʉn bum-o ʉn **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kōt** o ur-duw á. Me no m-zee, man sawsu no se ken nu-se á.

25 Se de no bup sher-m no kek har um m-mubute.

26 Be-de ʉn kowan wʉ re ur-ho de ʉn **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kōt** à, ye nomo me o-dorotte har ur-kom à, man 'ye ye gwomo-to ʉn hun-ne n-me ʉn ko o ke dak-o.

27 'Ye a nom gwomo-to ʉt-dak ʉn ko-yo o-kwom;

ye yawag ye untun tur-to ʉt-ba.†

A 'ye ye gon gwomo-to Tato re ya'u me à.

28 Komo man 'ye wʉ Myar-yo n-Sot!

29 Kap wʉ ro ʉt-to ne to m-hoge à, wʉ hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro ʉn rure ʉn hun-ne **yan-dor Yeso** à!

Bq̄-ʉs tet

Tom ha-mo ʉn yan-dor ye ʉn bo-o o-Saradis

1 "Gene wan-co-wʉ ʉn yan-dor ye ʉn bo-o o-Saradis:

Tom-o o ka o rwuune be ʉn de, wʉ ro ʉn gwomo-to ʉn regen ta'yoor ʉn **Kukt-o Shir** ne o um tome à. Um nepste yo no m-nom à. Ko de nomte à hun-ne no m-hyan sa o zee no ʉn hog ne, amba no mereste.

2 Zute no! M-moka no dowe yo kusu no à ur-beeb, yo ro ʉn ma-to m-mar à. Me ʉn zee kaane remen me hyan senge-m no shiig ʉn yish-ye Shir re á.

3 Baks yo no yoose ʉn yo no hoge ne à n-ga. No nomo yo o-dorotte no waktune be ʉn de. Urege ne no yagute m-zute, man habe da-o no hwo o-sakto á, untun bo ko-hyow ro m-nom à.*

4 Amba de har m-moka, hun-ne ro kon hiin ʉn bo-o o-Saradis ye she'ete she'et-de ba m-kukop à. Yea hewe ur-hew ʉn me ne cupse ʉn matuku-ʉt pus-to ne, remen Shir wʉ woote ye kane.

5 Be-de ʉn kowan wʉ re ur-ho de ʉn **ko-Gwomo-wʉ ʉn ya-ʉt-kōt** à, yea cup saw-ʉt pus-to. Man soks jin-to ʉn ye ʉn takurda-o ʉn hog á. Tomso ne man rure Tato re ʉn yan-tom-ye ʉn wʉ ne unze ye ro yan-dor re.†

6 Kap wʉ ro ʉt-to ne to m-hoge à, wʉ hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro ʉn rure ʉn hun-ne **yan-dor Yeso** à!

Tom ha-mo ʉn yan-dor ye ʉn bo-o o-Pirapiya

7 "Gene wan-co-wʉ ʉn yan-dor ye ʉn bo-o o-Pirapiya unze:

Me wʉ ro wan-gaan wʉ ba m-kukop o-nip ne. Me o-mabudi ne, yo ro yo ma ko-Gwomo **Dawuda** à. Da-o um tikshe ish à, wa-m-tige ro kon á. Da-o me tige ish tomso ne wa-m-tiks ro kon á.‡

8 Um nepste koyan yo no nome à. Nap unze um tikshitu no ish, yatt-wʉ he o m-hoks m-tige á. Um nepste beeb ʉn no hiin o, amba myet ʉn kaane ne no nomog o-dorotte ʉn ma-ʉt re, no nom she-mo ʉn nap-o re á.

* **Bq̄-ʉs yoor:23 2:23** Hyen komo: Bq̄ng 7:9; Irmí 17:10; Bq̄ng 62:12. † **Bq̄-ʉs yoor:27 2:26-27** Hyen komo: Bq̄ng 2:8-9 (ʉt-Girik). * **Bq̄-ʉs tet:3 3:3** Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 16:15. † **Bq̄-ʉs tet:5 3:5** Hyen komo: Rwu 32:32-33; Bq̄ng 69:28; Hyan 20:12; Mati 10:32; Ruka 12:8. ‡ **Bq̄-ʉs tet:7 3:7** Hyen komo: Isha 22:22; Ayub 12:14.

⁹ M-moka noa hyen yo um he m-nom un ka hun-ne ye ne ye ro ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à. Ye ro m-zee ye **Yahuda**-ne ye, amba ye ya-ut-bo-ye. Me un ru ye m-haan ye kwukt n-dak un na-us no. Ka da-o ye he m-nap unze, um waste un no ne.*

¹⁰ N-me un 'mo ur-hur, no nomog o-dorotte un ma-ut re. Remen kaane, man 'er no un ka da-o o um he m-rwo meger-to hebe hun-ne ya o-zang un hono o-dak a su ur-koob. Me un nom kaane, remen um nept ko yea waktune es-mo un **ba'as-to** un ye ko yea waktune a.

¹¹ Um robe kusse. Bop sher-m no deen, remen taase wu ken wu rumus no ur-yons.

¹² Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man muut wu o-daab n-me un Pyo-o Tato re. Ka net-wu a tek yage un ka be-de a. N-ton un wur-o un wu um he m-gen:

Jin-de Shir re, un

Jin-de un bo-o Shir ne (wata Urusharima-o pu-o, o he m-kergune es-mo n-Ton shir a), un

Jin un de ne ur-pu de.†

¹³ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!

Tom ha-mo un yan-dor ye un bo-o o-Rawudikiya

¹⁴ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Rawudikiya unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu a m-zee '**Amin**' a. Me ko-yan-ess ut-ma wu, o-nip ne, ko-Gwomo-wu un rii-yo Shir hwoone kap a.‡

¹⁵ Um nepste kap rem-se no m-nom a, no nom m-she unze no m-she ko ne no m-was un me ne a. Ya no ro untun m-ho mo rotte o-ra ko m-gwugwu a. Um ro conog a zee no rii gaan, o-ra ko m-gwugwu!

¹⁶ Amba remen no n-tete, no m-gwugwu a no ne o-ra a, man cops no un nu-o re!

¹⁷ No m-zee, 'Me o-kwum ne, me un rii-yo um cone ne a, kap. Yatt rii-yo um taage a!' ¿Ashi no nap a? No ya-us-kon ye, rii-yo ur-'won a, no kobi-ne ye, no ur-kor, po-ne tomso.

¹⁸ Remen kaane me no un ya-ut-ma no o o-zinariya be un de, yo a zwo'e o-ra a. Ka da-de noa warag ya-o-kwum n-me un rem-se o-Kukt. Komo no o matuku-ut pus-to be un de, no cupute hi un no remen no bitite 'e-mo un she'et-de un kor un no. Komo no o baat-se un yish no be un de remen no hyenet m-sok ne.

¹⁹ Me m-kangse, um pure wu um m-wasse un wu ne a. Remen kaane, rwo ur-hur, no waktune, no yage **ba'as-ut** no.§

²⁰ Raks no! Um ro eso me un ko'ot un ish-o un hur un no. Urege no hogute cor re no tiks o-ish, man cowbe a re be-ur gaan untun nay-ne.

²¹ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, man ru wu wu she'et un me ne un kwuur-o re, untun bo um re ur-ho, um she'ete un Tato re ne un kwuur-o un wu a.

²² Kap wu ro ut-to ne to m-hoge a, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** a!"

§ **Bor-us tet:9 3:9** ut-Girik: kuke-o un yoos un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. * **Bor-us tet:9 3:9** Hyen komo: Isha 49:23; 60:14; 43:4. † **Bor-us tet:12 3:12** Hyen komo: Hyan 21:2; Isha 62:2; 65:15. ‡ **Bor-us tet:14 3:14** Hyen komo: Swoo 8:22. § **Bor-us tet:19 3:19** Hyen komo: Swoo 3:12; Yahu 12:6.

B̄or-̄us nass

O-kwuur n-Ton o shir

¹ B̄on kan̄e, ̄um dooru hyan ̄un t̄o ken hyangan-t̄o, ̄um hyang o ken ish-o tikshisse n-Ton shir. ̄Um dooru m-hoge ̄un ká cor-o ̄um hoge n-ga à. O tepsutu me ̄untun o-kar o zeeru me, “Daan kan̄e, man kutu w̄o rii-yo he m-k̄or ̄un jim-de ̄un yo ka à.”

² Kan̄e ba m-jime, **Kukt-o Shir** garamsuru me, ̄um hyanburu komo o ken kwuur-o n-me n-Ton shir komo wu ken wu ro tara ̄un o.

³ Ka wu ro tara ̄un ka kwuur-o à wu r̄o ̄us-myakt ̄untun ta'ar-ye ̄un hw̄or-ye ̄un ho-mo ̄ut-wa ̄un zen jaas-o ne. Wata, gwanga-o rigimshe ka kwuur-o. Ka gwanga-yo ro ̄us-myakt ̄untun ta'ar-de ̄un hw̄or de r̄o ̄untun ho-mo ̄ut-wa à.*

⁴ Rigimshe ̄un ka kwuur-o ne komo t̄o ken kwuur-t̄o r̄o kon ̄ur-kwooz ̄ut-nass [24], komo sek-ye ̄ur-kwooz ̄un nen nass [24] r̄o tara ̄un t̄o. Ye r̄o tupu ̄un saw-ut pus-t̄o ne ̄ut-matuku ̄un gond-t̄o ̄un zinariya ne ̄un hi-t̄o ̄un ye.

⁵ Myakt-se a senge m-hyan se r̄o m-rwuun be-de ̄un ka kwuur-o o-zaaz ne o ̄ut-dàk̄ar. ̄Un co-o ̄un ka kwuur-o ne, pitirra-ut ta'oor r̄o kon t̄o r̄o m-re o-ra ruwruw shero shero, t̄o r̄o hek-o ̄un **Kukt-o Shir**, t̄o Shir r̄o m-tom à.†

⁶ ̄Un co-o ̄un ka kwuur-o, ka be-de ro kyarkyar ̄untun mo ken sa-mo mo a nome ̄untun ̄ur-madipi à. Komo rigimshe ̄un ka kwuur-o ne, n-tete ne rii-ye ̄un hoog ro kon nass ̄un yish ne k̄o ke so, co ̄un jim ne.‡

⁷ Yo ̄ur-takan ya yo r̄o ̄untun o-zur, ayoore-yo ̄untun gw̄on o-na, atette-yo r̄o ̄un co-o ̄un ko-hun ne, anasse-yo ̄untun o-gwom yo ̄ut-hukse.§*

⁸ K̄o yo ke rii-yo ̄un hoog-yo r̄o ̄ut-kukun ne ̄ut-cind, ká kukun-t̄o tomso ne r̄o ̄un yish ne ̄ur-me n-do ne. M-tet, m-how ne, ye m-yage hu ̄us-sep á:

“Ba m-kukop, ba m-kukop, ba m-kukop
wu r̄o Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap.

Wu ro'e n-ga à, Wa-m-moka, wu r̄o, komo wu he m-haan à.”†

⁹ Ka rii-ye ̄un hoog-ye ̄un ya'as m-seps, ya ̄ut-gos, ̄ur-bongon ne be-de ̄un ka wu ro tara ̄un ká kwuur-o à, wu r̄o ̄un hoog ne har da-o ba m-ta à. Da-o ye cire nom kaane à,

¹⁰ da-o gaan ka sek-ye ye ̄ur-kwooz ̄un nass [24] kwukturu n-dak ̄un co-o ̄un ká wu ro tara ̄un ká kwuur-o à. Ye r̄o ̄un bongon-de ̄un wu r̄o ba m-ta à. Ye essuru gond-t̄o ̄un ye n-dak ̄un co-o ̄un ka wu ro tara ̄un ka kwuur-o à, ye r̄o m-zee:

¹¹ “W̄o b̄o'ose, Wan-Koyan Shir,

remen o dekt m-seps, ̄ut-gos, ̄ur-beeb ne.

Remen w̄o nome koyan,

tomso ne ̄un con-m ru o a nome koyan

komo remen ru, se rotte m-hoog ne.”

B̄or-̄us taan

Takurda-o pu'usse

un Ya o-Rwuug o-Ca ne

¹ ̄Um hyanuru o-takurda pu'usse ̄un kom-o ̄ur-re o ̄un ka wu r̄o ̄ur-she'et ̄un kwuur-o ̄ut-gwomo à. Ka takurda-o pu'usse o shiishte m-gen k̄o o ke riib-o, n-me n-do ne, o tigishshite kugup a rekese o so-o ta'oor.*

* **B̄or-̄us nass:3 4:2-3** Hyen komo: Izik 1:26-28; 10:1. † **B̄or-̄us nass:5 4:5** Hyen komo: Rwuug 19:16; Hyan 8:5; 11:19; 16:18; Izik 1:13; Hyan 1:4; Zeka 4:2. ‡ **B̄or-̄us nass:6 4:6** Hyen komo: Izik 1:22. § **B̄or-̄us nass:7 4:6-7**

Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. * **B̄or-̄us nass:7 4:7** Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. † **B̄or-̄us nass:8 4:8** Hyen

komo: Izik 1:18; 10:12; Isha 6:2-3. * **B̄or-̄us taan:1 5:1** Hyen komo: Izik 2:9-10; Isha 29:11.

² Um hyanuru ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir**, wu ro o-ko'ot un caari-o o-cor wu ro m-zee, “¿Wan wu ne depe wu ke'es ka reke-to wu upste ka takurda-o?”

³ Yatt net-wu he m-hoks ko n-Ton shir, ko n-dak, ko un kus-o n-dak wu bo'ose ups un ka takurda-o, har wu karantute á.

⁴ Um 'wonuru 'won-se m-yo remen a kum net-wu wo ups un ka takurda-o har wu karantutu o á.

⁵ Amba wan-gaan be-de un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] zeeru me, “Wo 'won á! Gwot! Ka zur-yo, un baag-o **Yahuda**, un den-o ko-Gwomo **Dawuda** yo reeste ur-ho. Yo ro ur-beeb ne yo ke'este ka reke-ut ta'voor-to komo yo ups ka takurda-o.”†

⁶ Um gwotururu um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca sa o zee a un ho yo. Amba m-moka yo ro eso n-tete o un ka kwuur-o ut-gwomo o un ka rii-ye un hoog-ye ne nass. Yo ro komo n-tete o un ka sek-ye ne ur-kwooz un nass [24]. Wu ro us-kar ne us-ta'voor un yish ne ta'voor, to ro hek-o un **Kukt-o Shir**, o Shir ro m-tom un myet hono o-dak à.‡

⁷ Wu haaru co wu goksuru ka takurda-o un kom-o ur-re o un ka wu ro ur-she'et un ka kwuur-o á.

⁸ Bo wu gokste ka takurda-o ro m-gen ne à, ka rii-ye un hoog nass-ye un sek-ye ne ur-kwooz un nass [24] ye heeru un her-o un Ya o-Rwuug o-Ca. Ko wu ke be-de un ye ro o-moro ne un tur-de o-zinariya ne shiishe un rii-yo m-shi'igin, to ka to un esente-de un kon-se un hun-ne ye Shir se ye kone à.§

⁹ Ye huru sep-o pu-o, ye ro m-zee:
“Wo wu bo'ose goks un ka takurda-o pu'usse-o
komo o ke'es reke-to un o o ups o.

Remen n-ga a ro hoostu wo,
komo un mar-m ru mo ur-seke
o rundute Shir hun-ne n-me
un ko o ke baag-o, ut-rem ne,
un buug-to un hun-ne ne ut-dak ne.*

¹⁰ O muutu ye, ye waragte yan-**Cow un kon-se Shir**,
ye nomote Shir m-senge,
komo ya nom ut-gwomo be-de un hun-ne
ye un hono o-dak.”†

¹¹ Ka da-de um dooru m-gwot komo, um hoguru cor-se ut-sep se un **yan-tom-ye Shir** ye arge dugu-us op so-o dugu-us op [100,000,000] à. Ye ro eso eso ye rigumsuru ka kwuur-o, un ka rii-ye un hoog-ye nass-ye ne, komo un ka sek-ye ye ne.‡

¹² Ye ro un hu un ka sep-o ye ro m-muut:
“Ya o-Rwuug o-Ca yo a hoe à,
yo bo'oste goks ur-beeb, o-kwum ne, us-nap ne, m-wons ne,
ut-gos ne, m-seps ne, ur-bongon ne!”

¹³ Komo um hoguru hon un bo un rii-yo Shir hwoone n-Ton shir n-dak ne à, komo un kus-o n-dak ne, n-me m-sa ne. Kap o un rem-se un hoog se ro un hu un ka sep-o:
“Depete se ya'as ur-bongon,

ut-gos ne, m-seps ne, ur-beeb ne,
be-de un ka wu ro ur-she'et un ka kwuur-o ut-gwomo o à,
komo un ka Rwuug-o o-Ca yo ne,

o-da har da-o ba m-ta!”

¹⁴ Ka rii-ye un hoog nass-ye shasuru, “**Amin!**” Komo ka sek-ye ye heeru, ye nomuru Shir ur-bongon un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne.

† **Bor-us taan:5 5:5** Hyen komo: Taka 49:9; Isha 11:1,10. ‡ **Bor-us taan:6 5:6** Hyen komo: Isha 53:7; Zeka 4:10.

§ **Bor-us taan:8 5:8** Hyen komo: Bong 141:2. * **Bor-us taan:9 5:9** Hyen komo: Bong 33:3; 98:1; Isha 42:10.

† **Bor-us taan:10 5:10** Hyen komo: Wu 19:6; Hyan 1:6. ‡ **Bor-us taan:11 5:11** Hyen komo: Dane 7:10.

Bor-us cind

*Ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este
ka reke-ut cind-to ur-takan to*

¹ Me gut, um hyanuru ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-de ur-takan be-de ut-ta'voor to un ka takurda-o. Ka da-de um hoguru o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye yo 'yonste o ken cor-o untun dwum-de o-dakar, "Haan!"

² Um gwotururu, um hyanuru jok-o pus-yo ree. Wan-da-mo un yo ro o-ta ne ut-kom, o-gond ne yerese un hi-de un wu. Komo wu ruuru untun net-wu re ur-ho a remen wu doot re ur-ho.*

³ Bo ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-ur ayoore-de a, um hoguru rii-yo un hoog o-ayoore-yo zee, "Haan!"

⁴ Yo ken jok-yo rwuunuru o-jaas yo zaa. A ya'u wan-da-mo un yo caari-o o-magay ur-beeb ne wu doste she'et-de m-gwugwu un hono o-dak, a inuru ur-gun un hoom-de un hun-ne ne ko kene.†

⁵ Bo ka Ca-yo ke'este reke-ur atette-de a, um hoguru rii-yo un hoog o-atette-yo zee, "Haan!" Um gwotururu n-ton, um hyanuru jok-o rim-yo. Wan-da-mo un yo ro un rii-yo ur-me ne un kom-to un wu.‡

⁶ Komo um hoguru o ken cor-o rwuunte be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye o ro m-zee, "Kok-de un yege-hyos hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Kok-ut tet-to un yege-nat* hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Amba taase o sabarse m-now un m-modi ne a."

⁷ Da-o ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur anasse-de a, um hoguru ka rii-yo un hoog anasse-yo zee, "Haan!"

⁸ Um gwotururu kanu un co re. Um hyanuru yo ken jok-yo kukurse. Jin-de un wan-da-mo un yo komo de ro "m-Mar," komo yo ro wu m-dorbe a "Saag-se." A ya'u ye ur-beeb un buug-ur gaan be-de un buug-ut nass-to un yan-she'et-de un hono o-dak, remen ye hoomte ye ut-magay, un mer ne, us-gom ne, komo un nem-ye ut-kot ne.†

⁹ Da-o ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur ataane-de a, um hyanuru be-de un 'wun-de o-hana hoog-mo un ka ye a hoomu remen ye kototte Ma-to Shir hur-ur gaan m-she ne, komo un rure un hun-ne ne ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu a.

¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zee, "Wan-Koyan, Wa-ur-Beeb kap, Wa-o-nip komo So-wu, isse de ke ho-de o he piishe un hun-ne ye un ka hono o-dak o ut-ma? ¿Komo yan da-o o he ye m-rangse remen ye hoog te? ¿De ke ho-de o he te m-muse?"

¹¹ Kap mo un ye ko wu ke a ya'suru wu matuku-ur seeb-de ur-pus-de. Komo a ruru ye unze ye wuwe ya o-da hiin, se a shooste bo a cone a, un or un ye ne campo-ne un ne'a-ne ne ye a he m-ho **yan-dor Yeso** bo a ho ye a.

¹² Ka da-o um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca ke'este reke-ur acinde-de. A nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo. Ho-ur warguru ur-rim-de untun gwodo-o rim-o, o-reng komo da-o gaan-yo warguru o-jaas yo zaa untun m-hyo.‡

¹³ Ka da-o yege-regen komo ye hyemenuru n-dak untun bo mat-de o-rum yo ba m-nen ro m-hyemene yo-mo m-wons bu'u yo a.§

¹⁴ A pussuru o-ke'ente bo a m-pus un rii-o ur-rut a, komo a dossuru ko o ke haag-o un ko o ke dak-o n-tete de m-ho o ne un be-to un to.*

* **Bor-us cind:2 6:2** Hyen komo: ZeKa 1:8; 6:3,6. † **Bor-us cind:4 6:4** Hyen komo: ZeKa 1:8; 6:2. ‡ **Bor-us cind:5 6:5** Hyen komo: ZeKa 6:2,6. § **Bor-us cind:6 6:6** ut-Girik: arkama. * **Bor-us cind:6 6:6** ut-Girik: barari. † **Bor-us cind:8 6:8** Hyen komo: Izik 14:21. ‡ **Bor-us cind:12 6:12** Hyen komo: Hyan 11:13; 16:18; Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Mati 24:29; Mark 13:24-25; Ruka 21:25. § **Bor-us cind:13 6:13** Hyen komo: Isha 34:4. * **Bor-us cind:14 6:14** Hyen komo: Hyan 16:20.

¹⁵ Ka da-o gwomo-ne ye o-dak, ya-ut-con un gos-ye ne, ye un karma-ne, un ya-okwum ne, un ya-ur-beeb ne, guw-ne un yan-ba-m-guw ne ne kap, ye argu m-wuken-me ut-wu, un pak-to ut-haag ne.†

¹⁶ Ye zeeru eeg-se ut-haag ut-ta'ar ne, ye zeeru to, "He'en no be un te no mo'og te untaase te hyen co-o un ka wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo à, komo taase ryaab-se un ka Ya o-Rwuug o-Ca yo kum te.‡

¹⁷ Remen caari-de ur-ho de un ryaab-se un ye woosunte, ¿wan wu he hoks m-es?"§

Bor-ús ta'yoor

*Hun-ne dugu-ús zungu un
kwooz-ut yoor us-nass [144,000]*

¹ Ka da-de um hyanuru **yan-tom-ye Shir** nass eso eso un pa'aso-ut nass-to un hono o-dak. Ye wenu ru m-yo mo un ko de ke kwuss-de m-hund n-ton o-dak. Ye bopuru yo-mo un kwuss-ut nass taase mo hund o-dak ko n-ton m-sa ko un yo ken 'yo-yo.*

² Komo um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro m-rwuun so ur-horan. Wu ro un reke-de Shir ne wan-hoog. Komo wu kangsuru ka **yan-tom-ye Shir** ye nass ka ye a ya'e gwomo-to ye hogusse o-dak m-sa ne m-hoog à.

³ Wu zeeru ye, "Wasu no! No hogusse o-dak ko m-sa us-'yo ne m-hoog a se a kemeste ka reke-de Shir de un zwon-to un yan-guw-mo un wu."†

⁴ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** un or un wu ne yan-tom ye Shir, kemete myet-mo guw-ne ye Shir. Um hoguru moor-to hun-ne ye ka yan-tom ye keme o-napa remen ye ro guw-ne ye Shir à dugu-ús zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] ka ye a keme ka napa-de à ye es mo baag-to un **Isra**-ne kap.

⁵ Ka yan-tom ye keme o-napa:

So un baag-o **Yahuda** dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o Ruben dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o Gad dugu-ús op us-yoor [12,000],

⁶ So un baag-o Asher dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o Napari dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o Manase dugu-ús op us-yoor [12,000],

⁷ So un baag-o Simon dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Rewi** dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o Issakar dugu-ús op us-yoor [12,000],

⁸ So un baag-o Zeburun dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Yusuhu** dugu-ús op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Banyamin** dugu-ús op us-yoor [12,000].

⁹ Bo to ka aragte à, um gwotururu um 'wos de ken caari-de ur-morog de un yan-ba-m-kukop ut-moor ne ye arge m-oog à. Ye rwuunte so un ko to ke dak-to, un ko to ke baag-to ne, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne. Ye ro eso eso her-o un ka kwuur-o un co-o un ka Ca-yo. Ye cupste matuku-ut seeb-to ut-pus to, ye bups jet-se o-dobino un kom-to un ye.

¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zeeru,
"Gwu rwuunte be-de un Shir na,
wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo à,
un ka Ca-yo ne!"

† **Bor-ús cind:15 6:15** Hyen komo: Isha 2:19,21. ‡ **Bor-ús cind:16 6:16** Hyen komo: Hose 10:8; Ruka 23:30.

§ **Bor-ús cind:17 6:17** Hyen komo: Jowe 2:11; Mara 3:2. * **Bor-ús ta'yoor:1 7:1** Hyen komo: Irmu 49:36; Dane 7:2; ZeKa 6:5. † **Bor-ús ta'yoor:3 7:3** Hyen komo: Izik 9:4,6.

11 Kap o un yan-tɔm-ye un Shir komo ye rigumsuru ká kwuur-o eso eso, un ka sek-ye ne, komo un ká rii-ye un hoog nass-ye ne. Ye kwukturu un her-o un ká kwuur-o, o-co n-dak ye nomoru Shir ur-bongon.

12 Ye senguru m-zee,

“**Amin!** Ur-bongon, m-seps ne, ʉs-nap ne,

un 'ya m-yar ne, ʉt-gos ne,

ʉt-gwomo ne, m-'wons ne kap ro be-de Shir na

ba m-ta har ya nomot! **Amin!**”

13 Ka da-o wan-gaan be-de un ká sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] citu me, wu zee, “¿Wan ne ye ya un matuku-ʉt seeb-to ʉt-pus to? ¿Komo ke so-o ye rwuune?”

14 Um zeeru wu, “Gos-wu, o nepste.”

Ka da-de wu zeeru me, “Ye ka ye ro hun-ne ye possune be-de un re ur-koob ur-gos-de à. Ye un so'os matuku-ʉt seeb-to to un ye un hyó-mo un ká Ca-yo, ye mustu to ʉt-pus to.‡

15 “O hante ye est un her-o

un kwuur-o ʉt-gwomo to Shir,

komo ye un nom m-senge

m-tet, m-how ne n-me un Pyo-o un wu.

Komo ka wu ro tara un ka kwuur-o ʉt-gwomo à

wua she'et be-ur gaan un ye ne komo wu 'er ye.

16 Yea do hoge m-mer á, yea do hoge o-**swoot** á,

yea do hyan n-noonho-o ur-ho á ko o ken hund-o á. §

17 To ka a kor remen ká Ca-yo ro un tete-de

un ka kwuur-o à yo he ye m-'er.

Komo yo a dorutte ye ha-mo un yish-to

un ho-mo un hoog.

Komo Shir a pe'eg yish-mo un ye kap.”*

Bɔr-ʉs eer

Reke-ur ata'yoore-de

1 Da-o Ya o-Rwuug o-Ca ke'ese reke-ur ata'yoore-de à, a reesu ceen n-Ton shir har rii-yo woɔ purug-de un kwom-o gaan à.

2 Ka da-o um hyanuru **yan-tɔm-ye Shir** nen ta'yoor eso eso un co-o Shir, komo a ya'asuru ye kar-ʉt ta'yoor-to m-hur.

3 Ka da-o wu ken **wan-tɔm-wu Shir** wu un sheend-de o-zinariya ne ʉt-kom de un rii-yo m-shi'igin, wu woɔnuru wu esuru yow yow o-**hana** ne. A ya'asu wu rii-yo m-shi'igin deen remen wu mossute un kon-se un hun-ne ye Shir ne, n-ton o-**hana** o-zinariya o ro un her-o o-kwuur à.*

4 Hyé-de un ka rii-yo m-shi'igin mo mosse un kon-se un hun-ne ye Shir ne, daaru n-ton be-de Shir cir-mo un be-de o-**hana**, be-de **wan-tɔm-wu Shir** kapru yo à.

5 Ka da-de **wan-tɔm-wu Shir** shoosuru ka sheend-de m-tuks de wu shoosuru o-ra rwuun-mo un ká **hana**-o, wu jonduru de un hono o-dak. A nomoru o-dákàr, o-zaaz ne, ʉs-myakt ne, komo dak-o nukuru. †

Kar-to m-hur ʉt-nass to ur-takan

‡ **Bɔr-ʉs ta'yoor:14 7:14** Hyen komo: Dane 12:1; Mati 24:21; Mark 13:19. § **Bɔr-ʉs ta'yoor:16 7:16** Hyen komo: Isha 49:10. * **Bɔr-ʉs ta'yoor:17 7:17** Hyen komo: Bong 23:1; Izik 34:23; Bong 23:2; Isha 49:10; Isha 25:8.

* **Bɔr-ʉs eer:3 8:3** Hyen komo: Emos 9:1; Rwu 30:1,3. † **Bɔr-ʉs eer:5 8:5** Hyen komo: Rewi 16:12; Izik 10:2; Rwu 19:16; Hyan 11:19; 16:18.

⁶ Ka da-de ká **yan-tom-ye Shir** ye ta'voor ut-kar ne ut-ta'voor ye zonguru ye hurut to.

⁷ **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan hururu kar-o un wu. A hyanuru ta'ar-ye un kem o-ra ne, mosse m-hyo ne a duusunduru un hono o-dak. Ka ra-o tuksuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hono o-dak, ka ra-o tuksuru komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to us-'yo un po-ut yar-to ne.‡

⁸ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu hururu kar-o un wu, a jorburu o ken Haag-o o-ra o-ruw ruw n-me m-sa. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to m-sa wakturu m-hyo,

⁹ Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ka sa-mo a maruru. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hat-to m-sa saburu.

¹⁰ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** atette-wu hururu kar-o un wu. Yo ken caari-yo o-rege yo he'enuru zee-mo n-ton yo ro un re o-ra untun us-myak rwuun-mo n-ton. Yo he'eburu un buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ut-roog komo un yish-to m-ho ne.‡

¹¹ Jin-de un ka rege-yo komo "Gaag-de." Yo muuturu buug-ur gaan-de m-ho kap be-de un buug-ut tet-to un ka ho-mo warguru ur-gaag. Hun-ne ut-moor ne ye swo ka ho-mo a ye maruru, remen gaag-de un mo.*

¹² Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu hururu kar-o un wu. A wosuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ur-ho, buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to o-reng, komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un yege-rege warguru o-comb. Buug-ur gaan-de m-how ba m-cecar, kaane komo buug-ur gaan-de m-tet.†

¹³ Ka da-o um gwoturu, um hoguru yo ken gwom-yo yo ro us-kan bo yo ro m-hukse n-ton m-yo a. Yo ro m-zee, "Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won, be-de un kap o un hun-ne ye un hono o-dak remen rem-se he m-kor da-o **yan-tom-ye Shir** nen tet ye hure kar-to un ye!"

Bor-us jero

Kar-o ataane-o

¹ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu huru kar-o un wu. Um hyanuru rege-yo he'ene rwuun-mo n-ton shir haan-mo n-dak a, komo a ya'asuru wu rii-yo un tiks un 'wugupte-o un ka kuub-o ur-duw o.

² Da-o wu tikshe ka kuub-o a, de ken hye-de rwuunuru sa o zee hye-de un caari-o o-ra, har ka hye-de wo'u ur-ho un kus-o n-ton ne nom o-comb.*

³ Yege-'e rwuunuru n-me un ka hye-de, ye ciruru un hono o-dak, a ya'u ye gwomo-to us-tot untun yege-tot.†

⁴ A kewsu ye komo un taase ye sabarse po-to n-dak, ko ut-ran, ko us-'yo, se de hun-ne ye rotte napa-o Shir un zwon-to un ye a.‡

⁵ A 'ya ye gwomo-to un ho un net a, se de ye rangse hun-ne har reng-us taan. Ye ya'ag hun-ne m-reeten untun reeten-mo un totonte-o o-tot.

⁶ N-me un ka ho-to hun-ne a hoob m-mar, amba yea kum a. Yea dishe m-mar amba moa yage m-haan.§

⁷ Ka 'e-ye sha'ag jok-ye a zongse remen ur-gun a. Hi-to un ye ro yeresse untun gond-to o-zinariya, co-se un ye komo sha-mo un co-se un hun-ne.*

⁸ Hi-se un ye untun hi-se un ne'a, yin-ye un ye untun yin-ye o-zur.†

‡ **Bor-us eer:7 8:7** Hyen komo: Rwu 9:23-25; Izik 38:22. § **Bor-us eer:10 8:10** Hyen komo: Isha 14:12.

* **Bor-us eer:11 8:11** Hyen komo: Irm 9:15. † **Bor-us eer:12 8:12** Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:10,31; 3:15. * **Bor-us jero:2 9:2** Hyen komo: Taka 19:28. † **Bor-us jero:3 9:3** Hyen komo: Rwu 10:12-15.

‡ **Bor-us jero:4 9:4** Hyen komo: Izik 9:4. § **Bor-us jero:6 9:6** Hyen komo: Ayub 3:21; Irm 8:3. * **Bor-us jero:7 9:7** Hyen komo: Jowe 2:4. † **Bor-us jero:8 9:8** Hyen komo: Jowe 1:6.

⁹ Ye copuru matuku-to ɔt-kwom n-te ɔn be-to ɔn ye, go ɔn to hun-ne ro m-cop remen ɔr-gun à, zááz-o ɔn kukun-to ɔn ye m-shas untun zááz-o ɔn jok-ye ɔr-gun.‡

¹⁰ Ye ro ɔs-tur ne, se ɔn tot ɔn hun-ne untun yege-tot. Tur-se ɔn ye rangsute hun-ne har reng-ɔs taan.

¹¹ Ye ro ɔn ko-Gwomo ne, wu ye ro ɔn kus-o ɔn wu à, wu ro ká **wan-tom-wu Shir** wu a ya'ase gwomo-to ɔn ká kuub-o ɔr-duw o à. Jin-de ɔn wu ɔn rem-de **ɔt-Ibra** "Abaddon" wu, ɔt-Girik komo, "Aporiyon" Wata "Wan-hom ɔn hun-ne."

¹² Rii-yo ɔr-'won de ɔr-takan aragte, kuks ɔt-voor to roone à.

Kar-o acinde-o

¹³ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** acinde-wu huru kar-o ɔn wu, ɔm hoguru o ken cor-o ro m-rwuun be-de ɔn ka kar-ɔt nass-to ɔn **hana-o** ɔn zinariya o ro ɔn her-o Shir à. §

¹⁴ Ka cor-o zeeru **wan-tom-wu Shir** acinde-wu, ka wu ro o-kar ne ɔt-kom à, "Ho'osune ka yan-tom ye Shir nen nass-ye ye ro ke'o ɔn roog-o o-Yupireti à!"

¹⁵ Ka **yan-tom-ye Shir** nen nass-ye, a ɔn ho'osundu ye remen ye hoot buug-ur gaan be-de ɔn buug-ɔt tet-to ɔn hun-ne ye ɔn hono o-dak. Shir ess ka yan-tom ye remen ká da-o ɔn ká ho-de, ɔn ká reng-yo ɔn ká hak-o ne.

¹⁶ ɔm hoguru moor-to ɔn ka karma-ne ye n-ton ɔn jok woose miriyon zungu-ɔs voor [200,000,000].

¹⁷ Da-o ɔm hyane ka jok-ye ɔn yan-da-se ɔn ye ne à, ye ro untun kaane: matuku-to ɔn ye to ɔt-kwom ɔt-jaas to záà untun o-ra, ɔn to ken ne untun sha-mo o-comb ɔn ho-mo ɔt-wa ne ɔn mo ɔt-ru ne. Ko yo ke jok-yo komo hi-de ɔn yo ro untun de o-zur, komo ta'ar-to ɔn caari-o o-ra m-rwuun ɔn nu-o ɔn ye ɔr-'hye ne.

¹⁸ A hoguru buug-ur gaan be-de ɔn buug-ɔt tet-to ɔn hun-ne ɔn ká ta'ar-to ɔn caari-o o-ra to, ɔr-'hye m-tukne de rwuune ɔn nu-se ɔn ye à.

¹⁹ 'Wons-mo ɔn ka jok-ye ro ɔn nu-se ɔn ye, ɔn tur-se ɔn ye ne komo. Tur-se ɔn ye komo ro ɔt-hi ne untun to ɔn hwo ɔn gwomo-to ɔn hogusse ɔn hun-ne m-hoog ne.

²⁰ Amba ka hun-ne ye mare ɔn ka rangse-o á, ye kwangute m-waktune be-de Shir. Ye senguru ɔn kwukte ɔn **ya-ɔt-kot** m-gir ne ɔn saw-to a nome ɔt-kom à ɔn zinariya, ko azorpa à, ko ɔn kwom-ɔt jaas-to, ko ɔr-ta'ar, ko ɔs-'yo, toa hoks m-hyan á, toa hoge á, toa hoks m-arag á.*

²¹ Komo ye kon a soksu ye **ba'as-to** ɔn hun-ne ye ye hoome á, ko hyat-to ye nome ɔn bu-yo ɔn mor, o-ás, ko hyow-de ɔn ye á.

Bɔr-ɔs op

Wan-tom-wu Shir ɔn ya o-takurda o-rek yo ne

¹ Ka da-de ne, ɔm dooru m-hyan ɔn ko-caari-wu ɔn ko-beeb-wu ɔn **wan-tom-wu Shir** ro m-kegune zee-mo ɔn n-Ton shir. Ke'ente-ɔt hokkussute wu, o-gwanga ne ɔn hi-de wu. Co-o ɔn wu ɔs-myakt untun ɔr-ho, na-se ɔn wu untun ser-to o-ra.

² Wu ro ɔn ya o-takurda o-rek yo ne upsusse ɔn kom-to ɔn wu. Wu essuru na-o ɔn wu o ɔr-re n-me m-sa, na-o ɔr-kwanta komo o-dak.

³ Wu rwunturu cor-o o-zaaz untun o-zur. Bo wu 'yonste cor à, dàkàr-ɔt ta'voor shasuru ɔn caari-o o-zaaz.

⁴ Bo ka dàkàr-ɔt ta'voor-to teperte à, ɔm zonguru ɔm genet. Amba ɔm hoguru o ken cor-o cepente ɔt-ma rwuun-mo n-Ton o ro m-zee, "Rii-yo ka dàkàr-ɔt ta'voor-to rwore à, wo jar o gen á ma-to m-rwuunte to á!"

‡ **Bɔr-ɔs jero:9 9:9** Hyen komo: Jowe 2:5. § **Bɔr-ɔs jero:13 9:13** Hyen komo: Rwu 30:1-3. * **Bɔr-ɔs jero:20 9:20** Hyen komo: Bong 115:4-7; 135:15-17; Dane 5:23.

⁵ Ka da-de, ka **wan-tom-wu Shir** wu um m-hyane eso na-o gaan n-me m-sa na-o gaan o-dak à, wu jaksuru kom-o un wu o ur-re n-Ton shir.

⁶ Wu tonduru un jin-de wan-hoog-mo un ba m-ta har ya nomot, wu nome Ton-o shir un kap o un rem-se ro ne n-me un o à, komo o-dak un rem-se ro n-me un o à, m-sa un kap rem-se ro n-me un mo à! **Wan-tom-wu Shir** zeeru, “Naas o da-o kus á!

⁷ Da-o **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hure kar-o un wu à, ka da-o Shir he m-shoos un senge-mo un wu. Toa kor untun bo wu rure guw-ne ye un wu ye ro un rwor un ma-to un wu à.”*

⁸ Ka da-de um dooru hoge un ka cor-o n-Ton shir o dooru me zee komo, “Neke o goks ka ya o-takurda o-rek yo yo, yo ro upsusse un kom-to un **wan-tom-wu Shir** wu ro eso na-o gaan o-dak o-gaan n-me m-sa à.”

⁹ Um nekuru be-de **wan-tom-wu Shir** um zeeru wu ya'as me ka ya o-takurda yo. Wu zeeru me, “Goks yo o ti. Yo a nom m-rerem un nu-o ru untun so. Amba wo corusse ya-yo a nom ur-gaag n-me ut-men.”

¹⁰ Ka da-de um goksuru ka ya o-takurda yo un kom-to un **wan-tom-wu Shir**. Um ti'iru yo. Yo nomuru m-rerem untun so un nu-o re, amba bo um komte m-ti à, men-ut re wargu ur-gaag.†

¹¹ Ka da-o a dooru me m-rure unze, “Se o rur rii-yo he m-kor kané un co komo à be-de un buug-to un hun-ne, hon ut-dak, ko de ke rem-de, un gwomo-ne ne.”

Bor-us op o-gaan

Yan-su'e un Shir nen yoor

¹ Ka da-o a ya'asu me o-ko yo ur-me'es, komo a zeeru me, “Neke o me'es **Pyo-o Shir o-hana** ne. O oog ye ro ur-bongon n-me un o à.*

² Amba taase o me'es 'woog-o n-do, remen a ya'assute ye ro **Yahuda**-ne á. Yea yawag bo-o ba m-kukop har us-reng kwooz-ut yoor us-yoor [42].‡

³ Man 'ye yan-swog-us re nen yoor ur-beeb. Yea cup matuku-to un tuk-mo ut-men, yea rur Ma-to Shir har ut-ho o-dugu un zungu-us yoor un ho-ut kwooz-ut tet [1,260].”

⁴ Ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nen yoor-ye ro 'yo-se o-zetun us-yoor un ka pitirra-ut yoor-to ne to ro shero shero un her-o Wan-Koyan wu un hono o-dak à.§

⁵ Urege wu ken wu ro m-senge wu hogussute ye m-hoog, ra-o a rwuun un nu-se un ye o tuks yan-yage-to un ye. Un kaane, kap o un yan-yage-to un ye he m-merme.

⁶ Ye ro ur-beeb ne ye tigité kus-o n-ton remen taase a hye kem un ka ho-to yette un ko'ot-o un ma-ut re à. Ye ro ur-beeb ne be-de un ruw-se m-ho, ye mustu se m-hyo; komo ye ur-beeb ne ye hantute hono o-dak ko mo ke go un rew-m yo-mo mo un kap da-o ye cone à.*

⁷ Da-o ye komse rwor un tom-o un ye à, ka da-de ka nem-yo o-ko yo rwuune n-me un kuub-o ur-duw à he ye m-kup yo jiish ye ur-beeb komo yoa re ur-ho un ye, komo yo hoom ye.†

⁸ Komo a rus u-to un ye un cow-yo un ka caari-o o-bo o o a kemte Wan-Koyan-wu un ye à. A un hongse jin-de un ka bo-o o-**Sodom** ne, o-**Masar** ne.

⁹ Komo ho-ut tet ur-purug buug-to un hun-ne, ko o ke baag-o, ko de ke rem-de un ko to ke dak-to ne, yea morge ye gut ka u-to, komo ye wen a duk to.

* **Bor-us op:7 10:5-7** Hyen komo: Rwu 20:11; Kara 32:40; Dane 12:7; Emos 3:7. † **Bor-us op:10 10:10** Hyen komo: Izik 2:8—3:3. * **Bor-us op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Izik 40:3; ZeKa 2:1-2. † **Bor-us op o-gaan:2 11:2** Hak-us tet ur-purug. ‡ **Bor-us op o-gaan:2 11:2** Hyen komo: Ruka 21:24. § **Bor-us op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: ZeKa 4:3,11-14. * **Bor-us op o-gaan:6 11:6** Hyen komo: 1Gwm 17:1; Rwu 7:17-19; 1Sam 4:8. † **Bor-us op o-gaan:7 11:7** Hyen komo: Dane 7:7,21; Hyan 13:5-7; 17:8.

¹⁰ Hun-ne ye un hono o-dak a nom o-zak remen mar-mo un ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye voor. Yea nom o-biki, ye tomte or un ye ne m-yar remen ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** voor-ye ye hante ka hun-ne ye un hono o-dak ye o-range à.

¹¹ Amba bo ka ho-ut tet-to ur-purug aragte à, shik-mo un hoog rwuunu be-de Shir mo cowuru be-de un ye. Ye inu eso eso un na-se un ye. Gyer-o reeru bo un ka ye hyanu ye à.‡

¹² Ka da-de ye hoguru caari-o o-cor rwuun-mo n-Ton shir o ro ye m-zee, “Daan no kane!” Ye argu m-da n-Ton shir n-me ut-ke'ente, yan-yage-to un ye ro gut.§

¹³ A kane un ka da-o, a nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo, buug-ur gaan be-de un buug-ut op to un ka bo-o wurmuru. O hooru hun-ne dugu-us ta'voor [7,000]. Hun-ne ye kuse à ye hoguru o-gyer deen, ye sekemuru Shir-wu n-Ton.*

¹⁴ Rii-yo ur-'won ayoore-yo aragte, komo rii-yo ur-'won atette-yo ka roone m-moka.

Kar-o ata'yoore-o

¹⁵ **Wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hururu kar-o un wu, a hoguru us-cor se m-'wons n-Ton shir se ro m-zee,

“Shir rwo'og gwomo-to un hono o-dak
m-warag gwomo-ut Wan-Koyan na
un **Kiristi** wu ma un wu ne.

Komo wua nom ut-gwomo ba m-ta har ya nomot!”†

¹⁶ Ka sek-ye ur-kwooz un nen nass-ye [24], ye ro tara tara un kwuur-to un ye n-her o Shir, ye kwukturu co-se un ye ro un gwot o-dak, ye nomoru Shir ur-bongon.

¹⁷ Komo ye ro m-zee,

“Te bomog wo, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap,
wo wu ro m-moka à, komo wo wu ro n-ga à,
remen o dekse beeb un du,
komo o takante gwomo-ut ru.

¹⁸ Dak-ut shiiste us-ryaab, remen da-o un ryaab-us ru woosunte.

Da-o woosunte o a hette piishe un margan-ne ut-ma à,
woa ya'as **yan-Rwor un ma-to Shir** ur-'yons
ye ro guw-ne ru à.

Komo un yan-ba-m-kukop ne
un kap o un hun-ne ne ye ya'u wo m-sek à,
es-mo un caari-ne ha-mo un rek-ye.

Komo woa saburse kap o un ye hante o sabre o-dak à!”‡

¹⁹ Ka da-de a tikshuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. Ka da-o a hyanuru ka ba-o un wu o un ess ut-ma o n-me un Pyo-o un wu. A nomoru o ken myakt-o, o-zaaz ne, o-dakar ne, un nukte-mo o-dak ne, un caari-ye un ta'ar-ye un kem ne.§

Bor-us op us-voor

Wu ken ne'a-wu un caari-yo o-hwo ne

¹ Ka da-de um hyanuru to ken caari-to ut-hyat to n-Ton o-shir. Um hyanuru wu ken ne'a-wu a hokke ur-ho à, o-reng komo yo ro un kus-o un na-se wu, un hi-de un wu komo wu ro ut-gond ne to un regen op un voor [12].

² Wu ro ur-uub ne, komo wu dakuru kan remen hoog-mo un dwum-to o-mat.

‡ **Bor-us op o-gaan:11 11:11** Hyen komo: Izik 37:10. § **Bor-us op o-gaan:12 11:12** Hyen komo: 2Gwm 2:11.

* **Bor-us op o-gaan:13 11:13** Hyen komo: Hyan 6:12; 16:18. † **Bor-us op o-gaan:15 11:15** Hyen komo: Rwu 15:18; Dane 2:44; 7:14,27. ‡ **Bor-us op o-gaan:18 11:18** Hyen komo: Bong 2:5; 110:5; 115:13. § **Bor-us op o-gaan:19 11:19** Hyen komo: Hyan 8:5; 16:18; 16:21.

³ Ka da-de um hyanuru komo o ken napa-o ut-hyat o n-Ton shir. Um hyanuru yo ken caari-yo o-hwo o o-jaas yo yo, ut-hi ne ut-ta'voor us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-ta'voor un hi-to un yo.*

⁴ Tur-de un yo wishuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un regen n-ton, komo yo jondu ye n-dak. Ka da-de yo esuru 'ge un her-o un ka ne'a-wu, bo wu ro un ma-to mat a, zongse yo corute wa un ka ne'a-wu.†

⁵ Komo wu maturu wa un wu wan-campo, wu he nom un gwomo-to un hun-ne kap un ko-yo o-kwom a. Amba Shir rumsuru ka wa-wu wu deturu wu n-Ton o-shir be-de un kwuur-o un wu.‡

⁶ Ka ne'a-wu komo wu somuru so o-kot. Wu nekuru be-de Shir ja'ase remen wu a, be-de a he wu m-gwot har ut-ho o-dugu un zungu us-voor un ho-ut kwooz-ut tet a [1,260].

⁷ Gun-ur argu m-ine n-Ton. Mikayer un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye dumuru un ka hwo-yo ne, ka hwo-yo komo un yan-tom ye un yo ne ye sengu ur-gun.§

⁸ Amba gun-ur reeru ka hwo-yo, a yanu yan-tom ye un yo, komo a wenu ye she'et-de n-Ton shir bo un ka da-o.

⁹ Ka caari-yo un ko-mong-yo hwo-yo, komo yo a m-aag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a, ka wu ro un egusse kap o un hun-ne ye o-dak a. A jorbu yo n-dak mosse un yan-tom ye un yo ne.*

¹⁰ Ka da-de, um hoguru o ken caari-o un cor-o n-Ton shir o ro m-zee,

“M-moka gwu, ur-beeb ne, ut-gwomo ne to un Shir na,

komo un beeb-ur **Kiristi** ne rwuunte.

Remen a jorbussute wan-yage-ut or na ne n-dak,

ka wu ro un ce'e un or na ne

ut-ma un her o Shir m-tet, m-how ne a.†

¹¹ Ye reeg ur-ho

un bu-yo un hyo-mo un Ya o-Rwuug o-Ca

Komo ye reeg ur-ho un bu-yo ye rurute hun-ne ne

ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu a.

Komo ye reeg ur-ho remen ye was un hoog-mo un ye ne a

har gyer-o m-mar reet ye a.

¹² Remen kaane, nom no o-zak myet no

ye ro ur-she'et n-Ton shir a!

Amba hono o-dak m-sa ne toa warag rii-yo ur-'won!

Remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**

wu he'ebute be un no!

Wu shiishe us-ryaab,

remen wu nepse da-o un wu teeste.”

¹³ Bo ka hwo-yo nepte a jorbute yo n-dak a, yo ciru rangse un ka ne'a-wu mate wan-campo a.

¹⁴ Amba a ya'uru ka ne'a-wu kukun-ut yoor-to un caari-yo o-gwom remen wu huksute n-ton ha-mo o-dakar be-de a jamsu wu a remen kane a he wu m-gwot a 'er wu be-de un ka hwo-yo har hak-us tet ur-purug.‡

¹⁵ Ka hwo-yo rwunturu m-ho un nu-o un yo untun o-roog, unze remen ho-mo reet wu.

* **Bor-us op us-voor:3 12:3** Hyen komo: Dane 7:7. † **Bor-us op us-voor:4 12:4** Hyen komo: Dane 8:10.

‡ **Bor-us op us-voor:5 12:5** Hyen komo: Isha 66:7; Bong 2:9. § **Bor-us op us-voor:7 12:7** Hyen komo: Dane

10:13,21; 12:1; Ydas 1:9. * **Bor-us op us-voor:9 12:9** Hyen komo: Taka 3:1; Ruka 10:18. † **Bor-us op us-voor:10**

12:10 Hyen komo: Ayub 1:9-11; Zeka 3:1. ‡ **Bor-us op us-voor:14 12:14** Hyen komo: Dane 7:25; 12:7.

16 Amba dak-o guuru ka ne'a-wu, be-de un ups o-nu, o coruru ka ho-mo rwuune un nu-o o-hwo à.

17 Ka hwo-yo hogu ryaab-se un ka ne'a-wu deen. Yo 'yonsunduru ur-gun un baag-o un ka ne'a-wu ne, un ka ye ro o-dorotte un **karamsa**-to Shir ne à, ye eks komo un o Shir unze ye ma Yeso ye ro.

18 Ka hwo-yo esuru n-te m-hyereg mo n-riib m-sa.

Bor-us op us-tet

Nem-yo o-kot

1 Komo um hyanuru yo ken nem-yo o-kot yo m-rwuun n-me m-sa. Yo ro ut-hi ne ut-ta'voor, us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-op un kar-se un yo. Komo un ko de ke hi-de, jin-ut ro kon to un yo'og-o Shir.*

2 Ka nem-yo um hyane à yo sha'ag o-gu, amba na-se un yo nomuru ut-gos us-can ne deen un kanku-to m-seeb ne untun kanku-to un yo ken nem-yo, yo a m-aag *o-beyar* à. Nu-o un yo nomuru untun o o-zur! Ka hwo-yo ya'asu ka nem-yo beeb-de un yo, un kwuur-o un gwomo-to un yo ne, komo un beeb-de un yo ne de ut-gos.†

3 Um hyanuru hi-ur gaan be-de un hi-to un ka nem-yo, sa o zee a un hogussu de m-hoog mo he yo m-ho à, amba ka nat-o caari-o teeste. Barag-se un hun-ne un hono o-dak kap wargu be-de un ka nem-yo, ye sengu yo m-dore.

4 Hun-ne kwukuru ka hwo-yo remen yo ya'ag ka nem-yo ur-beeb. Ye kwukuru ka nem-yo komo, ye ro m-cit, "¿Wan wu ro untun ka nem-yo? Komo ¿wan wu ne he ur-gun un yo ne?"

5 Ka da-de a ya'uru ka nem-yo rwor un ma-to o-hwaa to un yo'og-o Shir, komo a ya'u yo ut-gwomo, yo nom bo yo cone à har us-reng kwooz-ut voor us-voor [42].

6 Ka nem-yo haku nu-o un yo, yo ciru yo'og-o Shir un reeb-to un jin-de un wu ne, un be-de wu ro ur-she'et ne à, kap komo un ye ro ur-she'et n-Ton shir ne à.‡

7 A ya'uru ka nem-yo ut-gwomo remen yo nomot ur-gun un hun-ne ye Shir ne komo remen yo reet ye. A ya'u yo ut-gwomo to un ko o ke baag-o, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne, un ko o ke dak-o ne.§

8 Kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à ye kwukuru ka nem-yo. Ye ro ka ye a gene jin-to un ye n-me un ka takurda-o á. Ka takurda-o ro takurda-o un hogu o un ka Ya o-Rwuug o-Ca a pane à. Cin ba a un nom hono o-dak, ka Ca-yo gene jin-to un ka hun-ne ye, ye he m-she'et ba m-ta à.*

9 Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, yage wu hogeté!

10 Bon wu a esse be-de un nom m-guw à,
be-de m-guw a he wu m-es.

Komo bo un wu a esse a ho o-magay à,
o-magay a he wu m-ho.

Un gon to ka se hun-ne ye Shir joosute ye 'mo ur-hur be-de un dor-o Shir.†

Nem-yo rwuune n-dak à

11 Ka da-de um hyanuru yo ken nem-o hor-yo yo komo, yo ro m-rwuun n-dak à. Yo ro us-kar ne us-voor untun se o-ca, komo yo cepuru ut-ma, yo rakste hun-ne untun bo ka hwo-yo ro m-nom à.

* **Bor-us op us-tet:1 13:1** Hyen komo: Dane 7:3; Hyan 17:3,7-12. † **Bor-us op us-tet:2 13:2** Hyen komo: Dane 7:4-6. ‡ **Bor-us op us-tet:6 13:5-6** Hyen komo: Dane 7:8,25; 11:36. § **Bor-us op us-tet:7 13:7** Hyen komo: Dane 7:21. * **Bor-us op us-tet:8 13:8** Hyen komo: Bong 69:28. † **Bor-us op us-tet:10 13:10** Hyen komo: Irmí 15:2; 43:11.

¹² Yo kuusuru kap gwomo-to un ka nem-yo ur-takan yo. Yo rwo'uru hono o-dak un hun-ne ne ye ro ur-she'et n-me un o à, ye kwukte ka nem-yo ur-takan yo, yo hoog-mo m-mar mo a hogusse yo teese à.

¹³ Yo nomuru rem-se ut-gos se ut-hyat, har yo rwo'uru o-ra m-rwuun n-Ton shir har n-dak un yish-ye un kowan.

¹⁴ Yo raksuru kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à un saw-to ut-hyat to a ya'u yo m-nom à un yish-ye un ka nem-yo ur-takan yo. Ka nem-yo zeeru hun-ne ye un hono o-dak ye me toog, o sha'e ka nem-yo ur-takan yo yo a hogusse m-hoog mo m-mar o-magay à, amba myet un kaane ne yo nom hoog à.

¹⁵ A ya'u yo ut-gwomo yo ye'et ka rii-yo sha'e ka nem-yo a maa à hoog, remen yo teperte. Ka da-de ka nem-yo a maa à zeeru hun-ne hoom kap o un wu yage kwukte un ka toog-o ro sha-mo un ka nem-yo à.

¹⁶ Ka nem-yo gakte ko wu ke remen wu kumut o-napa be-de un kom-o ur-re ko ur-zwon. Ko wu ke: rek-wu, ko gos-wu, ko-ya-o-kwum, ko ko-koob, mat-de o-sasa un ko-guw ne.

¹⁷ Ye nomog kaane remen yatt-wu hoksé m-o ko m-baab á se wu ro un ka napa-o ne, wata jin-de un ka nem-yo ko ramba-de un jin-de un yo.

¹⁸ Ka rii-yo depete net ceke ur-bon ne remen wu nept ma-to un ka napa-o. Um zeeg kaane remen ka oog-de de ro oog-de ma-hun. Ka oog-de un ka nem-yo de ro zungu-us cind un kwooz-ut tet us-cind [666].

Bor-us op us-nass

Sep-o un ye kume gwu à

¹ Ka da-o um gwotururu, um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca yo ro eso n-ton un Haag-o o-Urusharima* mosse un wu ne hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000], ye a gene jin-de un wu un de un Tato un wu ne à un zwon-to un ye.†

² Komo um hoguru ras rwuun-mo n-Ton shir untun dwum-de un ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dakar. Ka ras-o um hoge à ya o ro untun ras-o un yan-bu ut-moro to un ye.

³ Ka caari-de un buug-de un ya-ut-sep ye huru sep-o pu-o n-co o un kwuur-o ut-gwomo to Shir, n-co o un ka rem-se un hoog-us nass-se, komo un co o un un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24]. Yatt-wu he hoks un yoos un ka sep-o à se hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] cot, ye kume gwu un hono o-dak à.

⁴ Ye ka hun-ne ye, ye naase hi un de un ye m-rwuk be-de un rew-mo un ne'a-ne á, remen ye she'ette she'et-de ba m-kukop. Ye doruru ka Ca-yo ko ke so-yo cowe. Shir ooste ye n-me un ges-o un hun-ne komo a ya'asu ye untun **seke**-de un mat-de us-'yo de ur-takan be-de Shir o-Ca ne.

⁵ Ye tak un nom ut-bo, hun-ne hoks ye m-yo'og á.‡

Yan-tom-ye Shir nen tet

⁶ Komo um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro us-ryoog un kus-o n-ton. Wu ro bupu un ma-to ba m-ta ne, wu us-ryoog un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** ne be-de un hun-ne ye un hono o-dak, un ko o ke dak-o, un ko o ke baag-o, un ko de ke rem-de ne, n-me un ko ye ke hun-ne ye.

⁷ Wu 'yonsuru cor deen, wu zee, "Gyer no Shir, komo no bum jin-de un wu de ut-gos. Remen da-o kewrunsite m-moka o wu hette piishe un kap o un hun-ne ut-ma à. Kwuktu no wu, wu wu nome o-Ton, o-dak ne, m-sa ne, komo un yish-to m-ho ne!"

* **Bor-us op us-nass:1 14:1** ut-Girik: o-Sihiyona. † **Bor-us op us-nass:1 14:1** Hyen komo: Izik 9:4; Hyan 7:3.

‡ **Bor-us op us-nass:5 14:5** Hyen komo: Zepa 3:13.

⁸ Wɔ ken **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu doruru wu ut-ke'ente o-zaaz, wu rɔ m-zee, “**Babira**-o hyeeste, Shir tok ká caari-o o-bo o **ba'as-to** un hun-ne ye un o, o hyeeste! Hun-ne o-**Babira** ye nakante myet o ut-dak remen ye joroté Shir. Ye m-nom kááne untun ko-kaar-wu a ya'e m-ke be-de un campo-ne a nomot o-ás un wu ne à.”§

⁹ Komo **wan-tom-wu Shir** atette-wu dorburu ye, wu dakuru cor-o ur-beeb ne, “Shir a tops myet bon net-wu kwukte ka nem-yo un sha-mo un yo ne à. Komo bon wu gokse napa-o un yo un zwon-de un wu à, ko komo un kom-to un wu à,

¹⁰ Yea su ibitte-de un ryaab-se Shir, Shir a pure ye deen remen wu rɔ us-ryaab un ye ne. Shir a popor ye un ta'ar-to un caari-o o-ra n-her o un yan-tom ye un wu komo n-her o un Ya o-Rwuug o-Ca.*

¹¹ Hye-de un ka ra-o atte ye un ya-ur-koob à, de sengu m-da n-ton ba m-ta har ya nomot. Wuwe-ur rɔ kon á m-tet, m-how ne, remen ye kwuktute ka nem-yo o-kot yo un sha-mo un yo ne, komo ye gokste napa-o un jin-de un yo.”†

¹² Remen kaane, hun-ne ye Shir, ká ye rɔ m-dore un **karamsa**-to Shir komo ye sher un Yeso à, se ye senge o-dorotte m-sher ne be-de un wu.

¹³ Um dooru hoge un o ken cor-o n-Ton shir o rɔ m-zee, “Gen to ka: Ya-o-kwum-ye, ye rɔ m-mar n-me un guw-m Wan-Koyan à cir-mo m-moka!”

Kukt-o zee, “Nip-o! Ya-o-kwum-ye jip remen yea wuwe swo ur-koob de un ye, remen 'yons-de un senge-mo un ye mo ur-bon rɔ ye m-dore!”

Yer-mo un hono o-dak

¹⁴ Um gwoturu, komo reeno un co-o re um hyanuru ke'ente-o pus-o, tara un ka ke'ente-o wu ken wu “untun **Wà-wu un Net**”‡ o-gond ne o o-zinariya un hi-de un wu, komo wu rɔ o-riji ne yo m-rye deen un kom-o un wu.

¹⁵ Wɔ ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** wu aaguru eeg un caari-o o-cor un ka wu rɔ ur-she'et n-ton ur-ke'ente à. Wɔ rɔ m-zee “Tabbe riji-o ru, o shi m-yer, remen da-o m-yer wooste. Rem-se un hono o-dak neneste m-sok ne.”§

¹⁶ Ka wu ro tara n-ton ur-ke'ente à, wu tabbu riji-yo un wu un hono o-dak komo a yeruru rem-se un hono o-dak.

¹⁷ Bo un kaane wu ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** n-Ton shir, wu ma wu ro o-riji ne yo m-rye deen.

¹⁸ Ka da-de wu ken **wan-tom-wu Shir**, wu rɔ ur-beeb de m-sabarse ne o-ra, o rwuune o-hana à. Wu kanguru ká **wan-tom-wu Shir** wu wa-o-riji yo m-rye. Wu zeeru wu, “Tabbe riji-o ru, o yend ut-anab un kat-o ut-anab o un hono o-dak, remen yakar-ye un to neneste.”

¹⁹ **Wan-tom-wu Shir** tabbu riji-yo un wu un hono o-dak, wu kamsuru yakar-ye ut-anab. Wu jorburu ye un caari-o o-kuub o un pot un yakar-ye un anab un ryaab-se Shir.

²⁰ A potu ka yakar-ye un anab-ye n-jim de o-bo n-me un ka kuub-o. Hyó-m sengu m-rwuun un ka kuub-o, mo wooste hew-de ut-mer kwooz-ut jero [180]*† komo duw-de un mo wooste untun mita-o gaan ur-purug.‡§

§ **Bor-us op us-nass:8 14:8** Hyen komo: Isha 21:9; Irmí 51:8; Hyan 18:2. * **Bor-us op us-nass:10 14:10** Hyen komo: Isha 51:17; Taka 19:24; Izik 38:22. † **Bor-us op us-nass:11 14:11** Hyen komo: Isha 34:10. ‡ **Bor-us op us-nass:14 14:14** Hyen komo: Dane 7:13. § **Bor-us op us-nass:15 14:15** Hyen komo: Jowe 3:13. * **Bor-us op us-nass:20 14:20** Kiromita zungu-us tet [300]. † **Bor-us op us-nass:20 14:20** ut-Girik: “stadia” dugu-o gaan un zungu-us cind [1,600]. ‡ **Bor-us op us-nass:20 14:20** Na-us nass ur-purug. § **Bor-us op us-nass:20 14:20** Hyen komo: Isha 63:3; Bomo 1:15; Hyan 19:15.

Bor-us op us-taan

*Yan-tom-ye Shir ta'oor
un swo ur-koob ne o-ta'oor*

¹ Um hyanuru o ken napa-o n-Ton un Shir, o-caari, o ut-hyat komo: **Yan-tom-ye Shir** nen ta'oor un swo ur-koob ne so-o ta'oor, komo to to ro ur-kom, remen be-de un to a hette rwunte un ryaab-se Shir se ur-kom.

² Um hyanuru o ken rii-o untun m-sa por por untun o-madipi, wuugse o-ra ne. Komo um hyanuru ka ye re ur-ho un ka nem-yo ne un sha-mo un yo ne un ramba-de un jin-de un yo ne a. Ye ro eso eso ut-moro ne ut-kom bupu to Shir ya'asu ye a

³ Ye ro un hu un sep-o **Mosa**, ko-guw-wu Shir, komo un sep-o un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne, ye ro m-zee,

“Senge-m ru kutute hun-ne unze wo ro gos-wu
komo Wa-ut-Hyat, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Cow-us ru se un men-ut pus-to se, se o-nip komo,
wo ko-Gwomo-wu ut-dak!*

⁴ ¿Wan wu ne a gyer Wan-Koyan,
wu seps jin un du a?

Wo wu cot ro ba m-kukop.

Myet o un hun-ne yea haan,
ye kwuktu wo

remen un piish un ma-ut ru to un men-ut pus-to.

Komo hun-ne hoks m-hyan senge-m ru
m-kashi cas cas.”†

⁵ Ka da-de um gwotururu um hyanuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. A upsussete ish-o un ka depi-o, o ro be-de un **karamsa-to** Shir a.‡

⁶ **Yan-tom-ye Shir** nen ta'oor rwuunuru un **Pyo-o Shir** un ryaab-us ta'oor ne. Ye cupste gund-ut so-to m-cucas ne, komo un hap-se un zinariya ne un be-to un ye.

⁷ Se o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye ya'asu ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'oor-ye sheend-to o-zinariya ut-ta'oor shiishe un ryaab-se Shir, wu ro wan-hoog ba m-ta har ya nomot a.

⁸ **Pyo-o Shir** shiiru ur-hye de ro m-rwuun be-de un seps-mo Shir un beeb-de un wu ne a. Yatt komo wu hokse m-cow n-me un ka **Pyo-o Shir** o a se da-o ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'oor-ye kome uksbe un ka swo ur-koob o-ta'oor o a, wata sheend-ut ta'oor-to un ryaab-se Shir.§

Bor-us op us-cind

Sheend-ut ta'oor-to un ryaab-se Shir

¹ Ka da-de um hoguru o ken cor-o o ur-beeb o ro m-rwuun n-me un **Pyo-o Shir**, ka cor-o ro un rure un **yan-tom-ye Shir** ta'oor. O zee, “Habe no, no duusbe hono o-dak ka sheend-ut ta'oor-to, to un ryaab-se Shir.”

² **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan, wu haaru wu duusburu hono o-dak rii-yo ro un sheend-o un wu a. To ken nat-to rwuunuru to m-yo m-hoog ne deen un wur-to un ka hun-ne ye ro un napa-o un ka nem-yo ne a, komo un ye kwukte sha-mo un yo ne a.*

* **Bor-us op us-taan:3 15:3** Hyen komo: Rwu 15:1. † **Bor-us op us-taan:4 15:4** Hyen komo: Irimi 10:7; Bong 86:9. ‡ **Bor-us op us-taan:5 15:5** Hyen komo: Rwu 38:21. § **Bor-us op us-taan:8 15:8** Hyen komo: Rwu 40:34; 1Gwm 8:10-11; 2Nom 5:13-14; Isha 6:4. * **Bor-us op us-cind:2 16:2** Hyen komo: Rwu 9:10.

³ **Wan-tom-wu Shir** ayoore-wu duusburu rii-yo ro n-me un sheend-o un wu à n-me m-sa. Ho-m barmuru, mo warguru untun hyo-mo un net-wu mare à, kap o un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ka sa-mo à ye maruru.

⁴ **Wan-tom-wu Shir** atette-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ut-roog un yish-to m-ho ne, to argu m-warag m-hyo.†

⁵ Um hoguru **wan-tom-wu Shir** gos-wu wu m-ho zeeg Shir,
“Wo ko-yan-men-ut pus-to wu
be-de un ma-ut ru to wo m-piish à.

Wo ro **Wu ba m-Kukop**,

wo ro m-moka, n-ga ne komo.

Remen kaane wo m-piish ut-ma hond hond.

⁶ Remen ye wuuste hyo-mo un hun-ne ru:

yan-ba-m-kukop un yan-rwor un Ma-to Shir ne.

O ya'uru ye m-hyo ye su. Top-o un ye o ka!”

⁷ Um hoguru cor n-te o-**hana** o ro m-zee.

“Ee, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Piish un ma-ut ru hond hond to ro,

wo komo ko-yan-men-ut pus-to wu.”

⁸ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ur-ho. Komo a ya'ag de de tuks hun-ne un hund-o ra.

⁹ Hund-o un ka o-ra o tuksu hun-ne, har ye pyapu jin-de Shir, wu ro Wa-ur-Beeb be-de un ka re ur-koob o à. Amba ye waktune ye sekemse jin-de un wu á.

¹⁰ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-te un kwuur-o un gwomo-to un ka nem-yo. Comb-o argu hok un gwomo-to un ka nem-yo, komo hun-ne ye un wu hewruru rem-to un ye remen m-reeten.‡

¹¹ Ye agu Shir o n-ton un jin-ur yo-de remen m-reeten mo ut-nat mo ye m-swò à. Amba ye waktune be-de un **ba'as-de** un ye á.

Wan-tom-wu Shir acinde-wu

¹² **Wan-tom-wu Shir** acinde-wu duusuru ryaab-se Shir se ro un sheend-o un wu à n-me un roog-o o-Yupireti. Ho-mo un o hwo'uru kap. Un kaane, gwomo-ne ye un dak-to ur-horan a hoks m-pas ha-mo ur-horim un karma-ne ye un ye ne.§

¹³ Ka da-de um hyambu yan-dak-ye rim-ye nen tet untun yege-ku. Ye rwunte un nu-o un ka hwo-yo, un nu-o un ka nem-yo ne, un nu-o un ka wan-rwor un Ma-to Shir to, to ut-bo.

¹⁴ Ye **ya-ut-kot** ye, yan-nom ut-hyat, ye haag be-de un gwomo-ne ye un hono o-dak kap, ye kargunsu ye be-ur gaan remen a gun-ut ur-gun un Wan-Koyan ne un ho-ur gos-de de un piish ut-ma to Shir Wa-ut-Gwomo kap.

¹⁵ Um hogute Yeso m-zee, “War no: um robe ba un hwo o-da untun ko-hyow! Shir ya'ag ye ur-ho ye ro ero à, ye esse matuku-to un ye zongse à, taase ye neke ur-kor, ye hoge m'e n-me un hun-ne!”*

¹⁶ Ka yan-dak-ye rim-ye ye kargunsu gwomo-ne un karma-ne ne un ye ne be-ur gaan, un de ken be-de a m-zee *Armagedon* à un rem-de **ut-Ibra**.†

¹⁷ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à un yo-mo un kus-o un n-ton. O ken cor-o ur-beeb o rwunuru be-de un ka kwuur-o n-me un **Pyo-o Shir**, o ro m-zee, “A komog!”

† **Bor-us op us-cind:4 16:4** Hyen komo: Rwu 7:17-21; Bong 78:44. ‡ **Bor-us op us-cind:10 16:10** Hyen komo: Rwu 10:21. § **Bor-us op us-cind:12 16:12** Hyen komo: Isha 11:15. * **Bor-us op us-cind:15 16:15** Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 3:3. † **Bor-us op us-cind:16 16:16** Hyen komo: 2Gwm 23:29; Zeka 12:11.

18 A nomu o-myakt, o-zaaz ne deen, ut-dàkàr ne, un mo ken nukte-mo o-dak mo ne mo un ba ur-bon mo a take m-nom á cin da-o a nome net à. Ka caari-mo un nukte-mo o-dak mo komo deen mo nome.‡

19 Ka caari-o o-bo o **Babira** o purgu be-ut tet, bo-to un hon ut-dak kap to heeru. Shir baksu **ba'as-de** o-**Babira** wu rwo'u o swo un ka ibitte-de de un ryaab-se un wu se m-yo.‡

20 Ko o ke dak-o o ro n-tete de m-sa à o eguru, myet-o un caari-to ut-haag komo a do to m-hyan á.*

21 Caari-to un ta'ar-to un kem, nu-se un to me'es-de o-kirw kwooz-ut yoor [40], to he'emenuru n-ton hun-ne rwuun-mo n-Ton shir. Har hun-ne pyep Shir remen rii-yo koru ye un ka ta'ar-ye un kem ye à, nong deen!†

Bor-us op us-ta'yoor

Ko-kaar o-nem ne

1 Wan-gaan be-de un ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoore ye, wu duusbe sheend-o ata'yoore-o, haanuru be un de, wu zee, "A neke cen na, komo man kutu wo bo a he piishe un ka caari-wu un ko-kaar-wu ut-ma à. Ka ko-kaar-wu ro o-bo o a ma n-tete o ut-roog deen à.*

2 Gwomo-ne ye un hono o-dak nomog o-ás un wu ne, komo hun-ne ye un hono o-dak swoog ke-mo un ás-o un wu har mo ho ye untun ho-de m-ke."†

3 Ka **wan-tom-wu Shir** wu heetu me o-dákàr un bu-yo **Kukt-o Shir**. Reeno o ka, um hyane wu ken ne'a-wu tara n-ton un yo ken nem-o jaas-yo yo. Ka nem-yo komo yo ro un jin-to un reeb-to Shir ne to a gene un wur-o un yo à, hi-to un yo komo ut-ta'yoor us-kar ne us-op.‡

4 Ka ne'a-wu saw-to wu cope à jaas-to to untun ho-mo o-garura, wu hogussute ut-duk m-hoog un saw-to un zinariya, un ka ta'ar-ye o-mok ye ne ye ur-bon ye ne un rwuumb-us un hwor ne. Wu ro ur-kok ne ut-kom de o-zinariya shiishe un rem-se un hu-se un ás-o un wu.‡

5 Un zwon-de un wu komo a geneg ur-jin ut-ma ne:

Rii-yo wukusse

Babira-o gos-o,

Ko-gwomo-wu un kaar-ne,

Inu-o un rem-se o-ás komo un hono o-dak.

6 Um hyanuru komo ka ne'a-wu m-nom sa o zee ke-m hooste wu. Wu suuste hyo-mo un **yan-dor Yeso**. Wu hoog ye remen ye ro un tor-se un ma-ut Yeso.

Da-o um hyane wu à, um bopu o-nu.

7 Amba **wan-tom-wu Shir** citu me. Wu zee, "¿Ya o bupte nu? Man rwuntu wo ut-orum mosse un bo ka ne'a-wu ro ne, komo un ka nem-yo ne yo wu da à, ka nem-yo un hi-ut ta'yoor yo us-kar ne us-op.

8 Ka nem-yo o hyane à, yo weste un nom un hoog n-ga, amba m-moka yo kus un hoog ne á. Amba har un kaane ne, yoa rwuun n-do un ka kuub-o ur-duw o ha-mo un be-de a he yo m-ho à. Hun-ne ye ro ur-she'et un ka hono o-dak o à, ye ro cin ba a un hwoon rii à a gen jin-to un ye n-me un takurda-o yan-hoog á, kap yea bup nu un hyan-o un ka nem-yo, remen n-ga yo ro un hoog ne amba m-moka yo mereste.*

‡ **Bor-us op us-cind:18 16:18** Hyen komo: Hyan 8:5; 11:13,19. § **Bor-us op us-cind:19 16:19** Hyen komo: Isha 51:17. * **Bor-us op us-cind:20 16:20** Hyen komo: Hyan 6:14. † **Bor-us op us-cind:21 16:21** Hyen komo:

Rwu 9:23; Hyan 11:19. * **Bor-us op us-ta'yoor:1 17:1** Hyen komo: Irm 51:13. † **Bor-us op us-ta'yoor:2**

17:2 Hyen komo: Isha 23:17; Irm 51:7. ‡ **Bor-us op us-ta'yoor:3 17:3** Hyen komo: Hyan 13:1. § **Bor-us op**

us-ta'yoor:4 17:4 Hyen komo: Irm 51:7. * **Bor-us op us-ta'yoor:8 17:8** Hyen komo: Dane 7:7; Hyan 11:7; Bong 69:28.

⁹ “Tò ka rem-se rò ùn hoob-ò hur-de rò ùs-nap ne à. Ka hi-ùt ta'voor-tò Haag-ùt ta'voor-tò, tò ka ne'a-wù rotte ùr-she'et n-tòn à. Ka hi-ùt ta'voor-tò komo gwòmo-ne ta'voor-ye,

¹⁰ nen taan be-de ùn ye mereste, acinde-wù rò ùt-gwòmo. Wan-gaan rò kon, ata'voore-wù ùn gò wòn á. Da-ò wù wòne, komo wù she'et ya o-da hiin.

¹¹ Ka nem-yo wete ùn nom ùn hoog n-ga à, m-mòka komo yo ùn hoog á, yo rò aeere-yo. Komo be-de ùn ka ta'voor-ye yo rwuune, komo yo rò m-neke be-de yo he m-mar à.

¹² “Ka kar-ùs op-se o hyane á, ye rò ka gwòmo-ne op-ye ye ùn goshi gòkse beeb-de ùt-gwòmo á. Ijime, yea kum ùt-gwòmo. Amba yea nom ùt-gwòmo mosse ùn ka nem-yo ne awa o-gaan.†

¹³ Ka gwòmo-ne op-ye ma-tò ùn ye kang-o gaan tò rò, komo ye ya'aste ka nem-yo beeb-de ùn ye ùn gwòmo-tò ùn ye ne.

¹⁴ Yea gun ùr-gun ùn Ya o-Rwuug o-Ca ne. Amba ka Rwuug-o Ca-yo yoa re ùr-ho be-de ùn ka gwòmo-ne ye remen wù rò Wan-Koyan wù ùn yan-koyan-ne, komo ko-Gwòmo-wù ùn gwòmo-ne. Wù she'et ùn ka hun-ne ye ye wù banè, ùn ye wù daagne ne à, ùn ye rò m-dore hur-ùr gaan ne à.”

¹⁵ Ka da-de **wan-tòm-wù Shir** zeeru me, “Ka roog-tò o hyane à, be-de ka ko-kaar-wù rò ùr-she'et à, de rò hun-ne, moor-tò ùn hun-ne go-ùs-go, ùt-dak, ùt-rem ne.

¹⁶ Ka nem-yo ùn ka kar-ùs op ne se o hyane a, yea kute ka ko-kaar-wù ùt-yage. Yea rumus kap o ùn rii-yo wù rotte à ye yagu wù ùr-kor. Har yea ti ap-mò ùn wur-ò ùn wù. Komo ye tuks wù o-ra.

¹⁷ Yea nom kaane, remen Shir ru'usse ùn hur-de ùn ye, zonge-tò ye hette nom ùn rii-yo wù cone à. Yea ya'as ka nem-yo beeb-de ùn ye remen yo reet ùt-gwòmo har se Ma-tò Shir shiig o-nip.

¹⁸ Ka ne'a-wù wù o hyane ùn hyangan-ùt ru à, wù rò hek-ò ùn ka caari-ò o-bò o, o rò ùt-gwòmo ùn hon ùn gwòmo-ne ye ùn hono o-dak à.”

Bor-us op us-eer

He-de ùn bò-ò o-Babira

¹ Bò ùn arag-mò ùn tò ka, ùm hyanuru wù ken **wan-tòm-wù Shir** wù m-kegune rwuun-mò n-Tòn shir. Wù rò ùt-gwòmo ne ùt-gos ne, komo mòk-ò ùn wù caragsuru hono o-dak.

² Wù aaguru ùn cor-o gos-ò, wù zee,
“**Babira**-o hyeeste!

Shir tòk ka caari-ò o-bò o **ba'as-tò** ùn o!
O waragte be-de ùr-she'et de **ya-ùt-kot**
ùn hon ùn yan-dak-ye rim-ye ne
ùn gò ùn kò yo ke no-yo ùn hu yo ne.*

³ Remen kap hun-ne ye ùt-dak ye swoog m-ke
mò ùn ka bò-ò mò o-ás.

Gwòmo-ne ye ùn hono o-dak nomog o-ás ùn o ne.
Remen hun-ne conog she'et-de ùn hoge m-rerem,
ya-m-ò, ùt-baab ne
ye ùn hono o-dak kumug o-kwum.”†

⁴ ùm hoguru o ken cor-ò rwuun-mò n-Tòn o shir o zeeg,
“Hun-ne re o, rwuun nò n-me ùn o!

† **Bor-us op us-ta'voor:12 17:12** Hyen komo: Dane 7:24. * **Bor-us op us-eer:2 18:2** Hyen komo: Isha 21:9; Iirmi 51:8; Hyan 14:8; Isha 13:21; Iirmi 50:39. † **Bor-us op us-eer:3 18:3** Hyen komo: Isha 23:17; Iirmi 51:7.

- Urege nō m-nōm **ur-ba'as** bō ye m-nōm à,
 Man 'ye nō ur-koob bō um he ye m-'ya à.‡
- 5 Remen a morogsute **ba'as-to** un o be-ur gaan,
 to nomog m-seeb to woog Ton-o shir.
 Komo Shir bakste men-ut jaas-to to un o.§
- 6 Nomu nō ka bō-o hond hond bō o nomu nō à,
 kap bō un rem-se o nomu nō à muutu nō o o-voor.
 Kok-de o burutu nō hō-mō m-ke à
 buru nō o un de o-voor.*
- 7 O she'ette she'et-de m-seps o-zak ne,
 remen kaane nomu nō o m-zom ryaab-us us-ryaab.
 O rō us-ses m-zee,
 'Me, ko-saraki-wu, un deeg un de um rō tara!
 Me ne'a-wu campo un wu mare à wu wu á.
 Komo a wos me un tuk-mō ut-men á!'
- 8 Remen kaane, hō-ur gaan a he wu m-hante
 un tuk-mō ut-men, m-mar, un mer ne.
 Komo a tuks wu o-ra.
 Remen Wan-Koyan Shir wu rō Wa-ur-Beeb,
 komo wu he wu piishe ut-ma.†
- 9 "N-ga, gwomo-ne ye un hono o-dak ye nomog o-ás un wu ne komo ye hogute m-
 rerem un saw-to un hwor to un wu. Amba da-o ye hyane hye-de o-ra de un tuk-mō
 un wu à, yea 'un-us-'won un us-kan ne deen remen wu.
- 10 Yea es ur-hew ne remen ye un hoge o-gyer o un swō ur-koob de wu rō m-swō à.
 Yea senge m-zee,
 " 'Wō rii-yo ur-'won yo! Wō rii-yo ur-'won yo,
 caari-o o-bō o o-**Babira**, bō-o ur-'won!
 Shir piishitu wō ut-ma da-o gaan!‡
- 11 "Ya-ut-baab m-o ne ye un hono o-dak yea 'un un tuk-mō ut-men, remen yatt-ye
 kuse m-o un saw-to un ye komo á.§
- 12 Wu oog ut-saw deen to un zinariya un to un azorpa ne, un ta'ar-ye o-mok ne, us-
 rwuumb se un hwor ne, komo un gund-to un ye ne to ur-bon, ut-gund ne to m-deker,
 un gund-ut jaas-to ne, us-'yo ne se un wus m-shi'igin go-us us-go, un saw-to un yin-ye
 un rwoog-ne, un kap o un saw-to un hwor ne to a shabe us-'yo à, un rem-se a zwō ne
 un kwom-ut jaas-to à, un rem-se ut-kwom ne, m-ta'ar ne.
- 13 Komo wu oog saw-to un rem-se us-co, un rii-yo m-shi'igin ne, un now-mō m-
 shi'igin ne, un o-mur, un rii-yo m-shi'igin ne to a m-aag o-**parakanse** à, m-ke ne, un
 now-mō o-**zetun** ne, un hyò-mō un arkama-ne, un suw-ye un arkama-ne, un na-ne,
 un ca-ne, un jok-ne, un keke-to un jok-ne, komo un hun-ne ne remen wu muute ye
 guw-ne.*
- 14 "Ya-ut-baab zeeru ka ne'a-wu, 'Kap o un ka rem-se ur-bon se o shere yish à se
 egussute komo kap o un kwum-o ru un saw-ut ru ne to m-cop to egussute. Woa do to
 m-kum komo á!'
- 15 Ya-ut-baab ye kume o-kwum un saw-to ye rō wu m-bebe à, yea esen ur-hew ne,
 remen ye o-gyer o un ká zom-mō a m-nome un ka ne'a-wu à. Ye us-kan, ye un tuk-mō
 ut-men.†

‡ **Bqr-qs op us-eer:4 18:4** Hyen komo: Isha 48:20; Irmu 50:8; 51:6,45. § **Bqr-qs op us-eer:5 18:5** Hyen komo: Taka 18:20-21; Irmu 51:9. * **Bqr-qs op us-eer:6 18:6** Hyen komo: Bong 137:8; Irmu 50:29. † **Bqr-qs op us-eer:8 18:7-8** Hyen komo: Isha 47:7-9. ‡ **Bqr-qs op us-eer:10 18:9-10** Hyen komo: Izik 26:16-17. § **Bqr-qs op us-eer:11 18:11** Hyen komo: Izik 27:31,36. * **Bqr-qs op us-eer:13 18:12-13** Hyen komo: Izik 27:12-13,22. † **Bqr-qs op us-eer:15 18:15** Hyen komo: Izik 27:31,36.

16 Ye m-zee,
 “ Rii-yo ɔr-'wɔn!
 Rii-yo ɔr-'wɔn yo ka caari-ɔ o-bɔ ɔ!
 ɔ ro n-ga un cɔp un gund-tɔ ɔr-bon tɔ m-gwugwer à,
 ɔr-matuku ne de un hɔ-mɔ un o-garura,
 komo ɔr-matuku ne de un hɔ-m jaas-mɔ zàá,
 komo ɔ ro un nɔm ɔt-duk un saw-tɔ un zinariya,
 un ta'ar ne ye un hwɔr komo
 un rwuumb-se un hwɔr ne!

17 Amba da-o gaan kap ɔ un kwum-ɔ un ɔ tae!
 “Myet-ɔ un yan-hat-tɔ m-hɔ un yan-da-mɔ un tɔ ne, un ya-m-nak ne komo un kap
 ɔ un bɔ un ye rɔ m-kum un ya-m-ɔ ɔt-baab ne be-de m-sa à, yeà es ɔr-hew ne.‡

18 Yeà 'un, da-ɔ ye ro m-hyan un hye-de un ka ra-ɔ rɔ m-da n-ton à. Yeà zee, ‘A tak
 un m-hyan o-bɔ untun ɔ ka á!’§

19 Yeà 'un ye zɔr m-hu a nept tuk-mɔ ɔt-men hooɔ ye. Komo yeà zee,
 “ Rii-yo ɔr-'wɔn, rii-yo ɔr-'wɔn, kà bɔ-o caari-ɔ!
 Remen ká bɔ-ɔ, yan-hat-ɔ m-hɔ
 ye kamaste hwɔr deen un bu-yo baab-tɔ
 un rem-se hun-ne ye un ká bɔ-ɔ m-nɔm à.

Amba da-o gaan koyan sabre!*

20 Nɔm nɔ o-zak, nɔ ye rɔ ɔr-she'et n-Tɔn shir à,
 nɔm nɔ o-zak nɔ yan-ba-m-kukop, **yan-Tɔm Yeso**,
 un **yan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** ne.

Ur-kom Shir piishite o-**Babira** ɔt-ma
 remen rii-yo ɔ nɔm nɔ à!’ †

21 Ka da-de wu ken ko-beeb-wu un **wan-tɔm-wu Shir** wu kepsu ɔ ken ta'ar-ɔ o-gos
 ɔ ɔ woose ta'ar-de un ɔr-na à. Wu jorbɔ ɔ n-me m-sa, wu zeeru,
 “O-nip kaane

a jorbɔ o-**Babira** caari-ɔ o-bɔ,
 ɔ m-'wɔns, bɔ um jorbɔ ka ta'ar-ɔ à,
 komo a do o-**Babira** m-hyan á.‡

22 Hun-ne a do m-hoge n-me o-**Babira** ras-ɔ o-moro,
 un ya-ɔt-sep ne, un yan-hwuhwurug ne,
 un yan-hur us-sherewa ne n-me un o-**Babira** á.

Komo a do hyan un wan-ce
 kanɛ kɔ wan-gaan á.

Komo a do hoge un ras-ɔ ɔr-na n-me o-**Babira** á.§

23 Hun-ne do hyan ra-ɔ ɔr-pitirra n-me o-**Babira** á.
 Komo cɔr-se o-zak un yan-rew-tɔ un ge-ɔt pu-tɔ ne
 a do se m-hoge un ka bɔ-ɔ á.

Ya-ɔt-baab ye o-**Babira** ye ro caari-ne,
 ye ro jiishte ya-ɔt-baab ye un hono o-dak kap à,
 komo un myot-us ru ɔ o egusse myet-ɔ ɔt-dak!*

24 Un cɔw-se un ka bɔ-ɔ kanɛ a wuuse hyó-mɔ
 un **yan-Rwɔr un Ma-tɔ Shir** ye ɔr-takan

‡ **Bɔr-us op us-eer:17 18:17** Hyen komo: Isha 23:14; Izik 27:26-30. § **Bɔr-us op us-eer:18 18:18** Hyen komo: Izik 27:32. * **Bɔr-us op us-eer:19 18:19** Hyen komo: Izik 27:30-34. † **Bɔr-us op us-eer:20 18:20** Hyen komo: Kara 32:43; Irimi 51:48. ‡ **Bɔr-us op us-eer:21 18:21** Hyen komo: Irimi 51:63,64; Izik 26:21. § **Bɔr-us op us-eer:22 18:22** Hyen komo: Izik 26:13; Isha 24:8. * **Bɔr-us op us-eer:23 18:22-23** Hyen komo: Irimi 7:34; 25:10.

un yan-ba-m-kukop ne.
Kane komo a ho hun-ne un hono o-dak.”†

Bor-us op us-jero

Bongon-de Shir n-Ton

¹ Bo to ka aragte à, um hoguru o-zaaz untun cor-se un morog-de ut-moor n-Ton o Shir se ro m-zee,

“Bom no Yawe!”*

Gwu, m-seps ne, ur-beeb ne ro be-de Shir na!

² Remen piish un ma-ut un wu hond hond to ro,

wu komo ko-yan-men-ut pus-to wu,

Wu sabursute o-**Babira** ka caari-wu un ko-kaar-wu,

Babira-o rakste hun-ne ye un hono o-dak

un bu-yo un as-o un o.

Shir musute hun-ne ye un wu† ye ka ne'a-wu hoome à.”‡

³ Komo cor-se un ye zeeru,

“Bom no Yawe!§

Hye-de un tuk-mo un ka bo-o daaru har da-o ba m-ta.”*

⁴ Sek-ye ur-kwooz un nass [24] un rii-ye un hoog ne nass kwukturu ye bomuru Shir, wu ro tara o-kwuur à. Ye 'yonsuru us-cor ye zeeru,

“**Amin!**† Bom no Yawe!”

⁵ A hoguru o-cor rwuun-mo un ka kwuur-o ro m-zee,

“Bom no Shir na,

no guw-ne ye un wu kap,

Caari un rek-wu ne,

kap ye ro wu m-gyer à.”‡

Ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca

⁶ Ka da-de um hogu komo o-zaaz sa o zee o un morog-de ut-moor, untun zaaz-o un ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dakar. Um hoguru ye m-zee,

“Bom no Yawe!§

Remen Wan-Koyan na wu ro ut-gwomo,

wu ro Shir Wa-ut-Gwomo kap!”*

⁷ A nom no o-zak un yuyaw-mo ut-men ne,

a seps no wu!

Remen da-o woog o un ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca,

komo ko-'ew zongsute.

⁸ A ya'ag ka ko-'ew-wu, wu cup gund-o m-rwon o-pus o.”

(Ka gund-o m-rwon o o-pus o ro un hek-o un rem-us so-se se yan-ba-m-kukop nome à.)

⁹ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** zeeru me. “Gen to ka: ‘Shir ya'ag ye ur-ho ye a bane ha-mo un ka ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca de à.’ ” Wu dooru komo m-zee, “To ka to ro Ma-to Shir to o-nip.”†

† **Bor-us op us-eer:24 18:24** Hyen komo: Irimi 51:49. * **Bor-us op us-jero:1 19:1** ut-Girik: Harrerruja.

† **Bor-us op us-jero:2 19:2** ut-Girik: guw-ne ye un wu. ‡ **Bor-us op us-jero:2 19:2** Hyen komo: Kara 32:43;

2Gwm 9:7. § **Bor-us op us-jero:3 19:3** ut-Girik: Harrerruja. * **Bor-us op us-jero:3 19:3** Hyen komo: Isha

34:10. † **Bor-us op us-jero:4 19:4** Wata: Yage to nomote kaane! ‡ **Bor-us op us-jero:5 19:5** Hyen komo: Bong

115:13. § **Bor-us op us-jero:6 19:6** ut-Girik: Harrerruja. * **Bor-us op us-jero:6 19:6** Hyen komo: Izik 1:24;

Bong 93:1; 97:1; 99:1. † **Bor-us op us-jero:9 19:9** Hyen komo: Mati 22:2-3.

10 Ka da-de ʉm heeru ʉn na-se ʉn wʉ ʉm bumʉt wʉ. Amba wʉ zeeru, “Ay, wɔ nom kaane á! Me ko-guw-wʉ Shir wʉ, ʉntʉn wɔ ʉn ɔr ru ne ne, nɔ ye su'e Yeso à. Kwʉktʉ nɔ Shir! Me ʉn zee kaane remen bɔ ʉn ye ko'ote ma-ʉt Yeso à, ye rɔ m-rwor yo **Kʉkt-o Shir** zee ye rur à.”

Wʉ ken wʉ n-ton ʉn jɔk-o pus-yo

11 Ka da-de ʉm hyanuru Tɔn-o shir tikshite, komo jɔk-o pus-yo rɔ eso kaane. Ka wʉ daa ká jɔk-yo à, jin-de ʉn wʉ *Ko-yan-Ess ʉt-Ma komo Wa-o-Nip*. ʉn men-ʉt pus-to wʉ rɔ ʉn piish ʉt-ma komo ʉr-gʉn ne.‡

12 Yish-ye ʉn wʉ ʉntʉn rem-de o-ra, komo ʉn hi-de ʉn wʉ rɔ ʉt-gond ne deen. Komo wʉ rɔ ʉn de ken jin-de ne gense. Ka jin-de yatt-wʉ napu de á se wʉ.§

13 Wʉ cupste ʉr-matuku de a mususse m-hyó à. Jin-de ʉn ká con-de komo *Ma-to Shir*.

14 Buug-de ʉn karma-ne ye n-Tɔn shir rɔ wʉ m-dore n-ton ʉn jɔk ʉn ɔp-to ʉt-gund ne pus-to puu.

15 O ken magay-o m-rye o rwuunuru ʉn nu-o ʉn wʉ. ʉn ka magay-o wʉ reete ʉt-dak. Komo, “Wʉa nom gwɔmo-to ʉn ye ʉn ko-yo o-kwɔm.”* Komo wʉa rwuute caari-se ʉn ryaab-se Shir Wa-ʉt-Gwɔmo Kap be-de ʉn hun-ne ʉntʉn net-wʉ rɔ 'mɔ ʉn yakar-ye ʉs-'yo be-de a ʉn pɔt ʉt-us à.†

16 ʉn matuku-de ʉn wʉ, komo ʉn kut-o ʉn wʉ ne, a gene ka jin-de:

Ko-Gwɔmo-wʉ ʉn gwɔmo-ne, komo wʉ jiishe m-sek be-de ʉn sek-ye à.

17 Komo ʉm hyanuru **wan-tɔm-wʉ Shir** rɔ eso n-me ʉr-hɔ. Wʉ aaguru eeg ʉn caari-o o-ɔɔr wʉ agnuru kap o ʉn no-ye rɔ ʉt-hukse ʉn kus-o n-Tɔn shir à. Wʉ zee, “Haan nɔ, nɔ karge be-de ʉn ka caari-o o-biki o Shir o.

18 Haan nɔ nɔ ti ap-mɔ ʉn gwɔmo-ne, ʉn mɔ ʉn caari-ye ʉn karma-ne ne, ʉn mɔ ʉn ya-ʉr-gʉn ne, ʉn mɔ ʉn jɔk-ne, ʉn mɔ ʉn ye rɔ ye m-da ne à, ʉn ap-mɔ hun-ne kap, guw-ne ʉn ye rɔ guw-ne á, caari ʉn rek-ye ne!”‡

19 Ka da-de ʉm hyanuru ka nem-yo mɔrɔgsute gwɔmo-ne ye ʉn hono o-dak ʉn karma-ne ye ʉn ye ne, remen ye teet ʉr-gʉn ʉn ka wʉ rɔ n-ton o-jɔk à, ʉn karma-ne ye ʉn wʉ ne.

20 Amba a shipk ka nem-yo, mosse ʉn ka wan-rwor ʉn ma-to shir wʉ ʉt-bɔ wʉ ne wʉ nome saw-to o-made ʉn ka nem-yo à. Be-de ʉn ka saw-to o-made to wʉ durumse ye gokse napa-o ʉn ká nem-yo, komo ʉn ye kwʉkte zwɔ-o ʉn wur-o ʉn yo ne à. Kap yoor-mɔ ʉn ye a jorbʉ ye n-me ʉn mar-o ʉn ta'ar-to ʉn caari-o o-ra ʉn hoog ne.§

21 A hooru karma-ne ye ʉn ye o-magay o rwuune ʉn nu-o ʉn ká wʉ rɔ tara n-ton ʉn jɔk-o o-pus yo à. Hon ʉn no-ye n-ton myet ye reeru ap-mɔ ʉn ká u-to bɔ ye ɔne à.

Bɔr ʉr-kwooz

ʉs-hak dugu-o gaan [1,000]

1 Ka da-o ʉm hyanuru wʉ ken **wan-tɔm-wʉ Shir** wʉ rɔ m-kegunɔ rwuun-mɔ n-Tɔn shir. Wʉ rɔ ʉn rii-yo ʉn tiks-mɔ ʉn ka kuub-o ʉr-duw o ne ʉt-kom, ʉn caari-to ʉt-kwɔm ne to m-ke'et.

2 Wʉ shipu ka hwɔ-yo, ka ko-mɔng-yo o-hwɔ yo, yo rɔ **ko-Gwɔmo-wʉ ʉn ya-ʉt-kɔt** à, wʉ ka'ʉ yo n-te ʉn ká kwɔm-to har ʉs-hak dugu-o gaan [1,000].*

‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:11 19:11** Hyen komo: Izik 1:1; Bɔng 96:13; Isha 11:4. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:12 19:12** Hyen komo: Dane 10:6. * **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:15 19:15** Hyen komo: Bɔng 2:9. † **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:15 19:15** Hyen komo: Isha 63:3; Jowe 3:13; Hyan 14:20. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:18 19:17-18** Hyen komo: Izik 39:17-20. § **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:20 19:20** Hyen komo: Hyan 13:1-18. * **Bɔr ʉr-kwooz:2 20:2** Hyen komo: Taka 3:1.

³ Ka **wan-tom-wu Shir** wu jorbu yo un ka kuub-o ur-duw o, wu tigurū yo wu rekerū taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu do durumse un hun-ne komo, se ka hak-se dugu-o gaan [1,000] aragte. Ka hak-se arge a hosu wu ya o-da hiin.

⁴ Ka da-o um hyanu ut-kwuur. Komo um hyanu ka hun-ne ye ro tara tara un ka kwuur-to à, a ya'ag ye gwomo-to un piish ut-ma. Um hyanuru komo hoog-mo un ye a kupre ut-hi remen tor-us Yeso à, komo un rwor un Ma-to Shir ne. Ye ro ka ye kwukte ka nem-yo á, ko sha-mo un yo á. Komo ye goks napa-o un yo un zwon-to un ye ko ne un kom-to un ye á. Ye munuru un hoog ne komo, ye reeru ut-gwomo be-ur gaan un **Kiristi** ne har us-hak dugu-o gaan [1,000].†

⁵ (Margan-ne ye kusse à, ye ine un hoog ne á, se da-o ka hak-se dugu-o gaan se arge à.) O ka o ro ine-mo un margan-ne mo takan.

⁶ Ya-o-zak-ye, yan-ba-m-kukop, ye ro ur-kwukur ne be-de un ka ine-mo ur-takan mo. Mar-m ayoore-mo rott ur-beeb be-de un ye á, amba yea warag yan-**Cow un kon-se Shir** un **Kiristi**, komo yea re ut-gwomo un wu ne har us-hak dugu-o gaan [1,000].

Re ur-ho n-te un Gwomo-de ya-ut-kot

⁷ Da-o ka hak-se dugu-o gaan [1,000] arge, a hosune **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** be-de a ka'u wu à.

⁸ Komo wua rwuun, wu durumsute hun-ne ye a cakarse hono o-dak à. Ye a m-aag, *Goog un Magoog*. **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a karagsu ye ye teet ur-gun, komo moor-to un ye untun moor-to m-hyereg mo n-riib o m-sa.‡

⁹ Ye semuru hono o-dak, ye rigumsuru hun-ne ye Shir un ka bo-o Shir ro m-was ne à. Amba ra-o kergunuru rwuun-mo n-Ton shir o reeru ye.

¹⁰ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu durumse ye à, a jorbu wu n-me un mar-o o-ra o ro m-re un ta'ar-to un caari-o o-ra guwguw à, be-de a jorbe ka nem-yo à be-ur gaan un ka wan-rwor un ma-to shir wu ut-bo wu ne. Reeno ye he swo ur-koob m-tet, m-how ne, har da-o ba m-ta.

Piish un ma-to ur-kom

¹¹ Ka da-o um hyanu caari-o o-kwuur o ut-gwomo o-pus o. Um hyanuru wu ro tara n-ton o à. O-dak n-Ton o shir ne argu m-ege un co-o un wu komo a do to ne m-hyan á.

¹² Um hyanuru margan-ne, caari un rek-ye ne, ye eso eso n-her o un ka kwuur-o ut-gwomo o. A upsu ut-takurda, komo a upsuru ka takurda-o un hoog-o. A piishu margan-ne ut-ma un bo un rii-yo ye nome à, bo to ro gense n-me un ka takurda-to à.§

¹³ Sa-m rwunturu ye mare un mo à. M-mar un be-de ur-she'et de un marimar-ne ne to ma to rwunturu margan-ne ye un to. A piishi kowan ut-ma un gon rii-yo wu nome à.

¹⁴ Ka da-o a jorbu m-mar un be-de un she'et-de un margan-ne ne n-me un mar-o o-ra. Ka mar-o o-ra o ro mar-m ayoore-mo.

¹⁵ Kap bon wu jin-de un wu rwuune gense n-me un ka takurda-o un hoog-o á, a jorbu wu n-me un ka mar-o o-ra o.

Bor ur-kwooz o-gaan

Ton-o shir-o pu-o un dak-o pu-o ne

¹ Ka da-o um hyanu Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne. Remen Ton-o n-ga un dak-o n-ga ne kap egussute, komo sa-m ro kon á.*

† **Bor ur-kwooz:4 20:4** Hyen komo: Dane 7:9,22.
 ‡ **Bor ur-kwooz:12 20:11-12** Hyen komo: Dane 7:9-10.
 § **Bor ur-kwooz:12 20:11-12** Hyen komo: Dane 7:9-10.

‡ **Bor ur-kwooz:8 20:8** Hyen komo: Izik 7:2; 38:2,9,15.
 * **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; 2Bit 3:13.

2 Ʋm hyanuru komo ka bɔ-o ba m-kukop o, Urusharima-o pu-o, o ro m-kegune rwuun-mo n-Ton be-de Shir. A gegursute o ut-duk bɔ ko-'ew ro m-geger remen campo un wu à.†

3 Komo um hoguru caari-o cor-o ro un cep ut-ma rwuun-mo un kwuur-o ut-gwomo o ro m-zee, “Gwot hur-o Shir un hun-ne ne n-me! Wu she'et be-ur gaan un ye ne. Komo ye warag hun-ne ye un wu. Shir komo un hi un de un wu wu she'et un ye ne, komo wu warag Shir-o un ye.‡

4 Wu pe'egu ye m-yish kap un yish-ye un ye. Mar-m mo kus komo á, ko tuk-mo ut-men, ko us-'won, ko m-hoog á, remen rem-us ut se ro na m-rwo un tuk-mo ut-men à, se aragsute.”§

5 Ka wu ro tara un ká kwuur-o ut-gwomo à zeeru, “M-moka me m-nom un koyan pu-yo!” Komo wu zeeru me, “Gen yo ka, remen to ka ma-to um ruru wo à nip-o, komo hun-ne a hoks m-sheer un to.”

6 Komo wu zeeru, “A komog! Me ro Arpa, un Omega ne.* Me ro ur-Takan ur-Buste ne. Kap ye ro un hoge o-**swoot** à, man 'ye ye yish-to ho-mo un hoog m-yar.†

7 Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, ye kum ur-hes de o-kwum be un de. Man warag Shir o un ye, komo ye warag yakar re.‡

8 Amba ya-o-gyer, un yan-koob-de m-sheer ne, un ye ho hun-ne à, ya-o-ás, un ye ro m-yoos un saw-to made ne à, un kwukte m-gir ne komo kap ya-ut-bo, myet-o un ye gwuug-de un ye ka mar-mo o-ra o, o ro m-tuks un ta'ar-to un caari-o o-ra à. Mo ka ro mar-m ayoore-mo.”

Urusharima-o pu-o

9 Wan-gaan be-de un ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'voor-ye yan-sheend-to a shoose to un re ur-koob ut-ta'voor à, to ur-kom wu haanuru be un de. Wu zeeru me, “Haan, man kutu wo ko-'ew, ne'a-wu un Ya o-Rwuug o-Ca.”

10 Ka **wan-tom-wu Shir** wu deku me un bu-yo **Kukt-o Shir** wu deetu me n-ton un o ken haag-o caari-o o m-pipir deen. Wu kutbu me o-Urusharima, bɔ-o ba m-kukop o ro m-kegune rwuun-mo n-Ton be-de Shir.§

11 Ka bɔ-o komo a shoostu o un seps-mo Shir m-cucas ne cucas-mo un o nomog untun ta'ar-de un hwor, o-jaspa de ro us-myakt untun ur-madipi.

12 A rigimshite o ut-ma to m-nu pirpir, us-ish ne op us-voor, un **yan-tom-ye Shir** ne op un nen voor yan-'er-de un ka ish-se. A genu jin-to un baag-ut op-ut voor-to un hun-ne ye o-**Isra** un ka ish-se.

13 Komo ko yo ke riib-yo ish-us tet-se, ish-us tet ur-horan, ish-us tet ur-horim, ish-us tet o-baar, ish-us tet o-ye'er.*

14 Komo wur-o un ka bɔ-o a un ma o n-ton un shi'it-ut op un voor-to ut-ta'ar. Komo n-ton un to kane a gene jin-to un **yan-Tom Yeso** op un voor-ye un ka Ya o-Rwuug o-Ca yo.

15 Ka **wan-tom-wu Shir** wu nome ut-ma un me ne à, wu ro un ko-yo ur-me'es ne yo o-zinariya yo wu hette me'es un ka bɔ-o à, ish-se un o, un wur-se un o ne.†

† **Bor ur-kwooz o-gaan:2 21:2** Hyen komo: Isha 52:1; Hyan 3:12; Isha 61:10. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3 21:3** Hyen komo: Izik 37:27; Rewi 26:11-12. § **Bor ur-kwooz o-gaan:4 21:4** Hyen komo: Isha 25:8; Isha 35:10; 65:19.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:6 21:6** Arpa, Omega: wata n-me Abacada ut-Girik. Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste. † **Bor ur-kwooz o-gaan:6 21:6** Hyen komo: Isha 55:1. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:7 21:7** Hyen komo: 2Sam 7:14; Bong 89:26-27. § **Bor ur-kwooz o-gaan:10 21:10** Hyen komo: Izik 40:2. * **Bor ur-kwooz o-gaan:13 21:12-13** Hyen komo: Izik 48:30-35. † **Bor ur-kwooz o-gaan:15 21:15** Hyen komo: Izik 40:3.

16 Da-ɔ wʊ me'ese ɔ à, wʊ 'wos kɔ yo ke riib-yo hond hond yo rɔ ʊn ɔr rii-yo ne. Seeb-mɔ ʊn ɔ ʊn hoob-mɔ ʊn ɔ ne, ʊn pipir-mɔ ʊn ɔ ne kɔ ɔ ke raag-ɔ hond hond stadi dugu-ʊs ɔp ʊs-voor [12,000]‡ ɔ.

17 **Wan-tom-wʊ Shir** me'esuru wur-se ʊn ɔ komo ɔ rwunturu nu-mɔ ɔ na-ʊs zungu ʊn kwooz-ʊt voor ʊs-nass [144],§ (ʊn gon rii-yo hun-ne rotte ʊn me'es ʊn kashi ʊr-me'es à.)

18 A ʊn ma wur-se ʊn ɔ ʊn tɔ ken ta'ar-tɔ a m-aag ʊt-jaspa à tɔ ʊn hwɔr. Komo ka bɔ-ɔ ne a maaru ɔ ʊn zinariya zak zak, komo ɔ ma'asu ʊs-myakt untun ʊr-madipi.

19 Komo a nomo shi'it-de ʊn ka wur-o ʊn ka bɔ-ɔ ʊt-duk ʊn gon kɔ de ke ta'ar-de ʊn hwɔr de. O-jaspa de rɔ ʊr-takan ʊn shi'it-de ʊt-ma. ʊr-ayoore-de komo ʊr-sappaya, ʊr-atette-de ʊr-agat, ʊr-anasse-de ʊr-zumurudu,

20 ʊr-ataane-de ʊr-onis, ʊr-acinde-de ʊr-karneriyan, ʊr-ata'yoore-de ʊr-kirisorat, ʊr-aere-de ʊr-berir, ʊr-ajerone-de ʊr-topas, ʊr-aope-de ʊr-kirisopuras, ɔp-ʊr gaan jasin, ɔp-ʊr ayoore-de ʊr-ametis.

21 Ka ish-ʊs ɔp ʊs-voor se a nom se ʊn rwuumb-se ʊn hwɔr ɔp ʊs-voor, kɔ ɔ ke ish-ɔ ʊn rwuumb-ɔ ʊn hwɔr gaan a nomu ɔ. Caari-yo ʊn cow-yo ʊn ka bɔ-ɔ, ʊn zinariya a ma yo zak zak, komo yo rɔ ʊs-myakt untun ʊr-madipi.*

22 Me hyan **Pyo-ɔ Shir** ʊn ka bɔ-ɔ á, remen Wan-Koyan Shir Wa-ʊt-Gwomo kap ʊn Ya o-Rwuug o-Ca ne ye ye rɔ **Pyo-ɔ Shir** ɔ ʊn ka bɔ-ɔ.

23 Ka bɔ-ɔ rɔ ʊn hoob-ɔ ʊr-hɔ kɔ o-reng á, remen seps-mɔ Shir mɔ rɔ ɔ m-caragse, ka Ya o-Rwuug o-Ca yo komo yo rɔ pitirra-de ʊn ɔ.†

24 Hun-ne ye ʊn hono o-dak a hewe ʊr-hew m-mok ɔ ʊn ka bɔ-ɔ. Gwomo-ne ye ʊn hono o-dak komo yea hante ɔ seps-mɔ ʊn ye n-me ʊn ka bɔ-ɔ.‡

25 An tige ʊn ish-se ʊn ka bɔ-ɔ ʊn ta-mɔ ʊr-hɔ á remen tet-mɔ m-rew kane á.

26 Komo a hante myet ɔ ʊn m-seps ʊn gos-to ʊn hun-ne ye ʊn hono o-dak ne ʊn ka bɔ-ɔ.§

27 Amba rii-yo m-kukop a kum m-cow n-me ʊn ka bɔ-ɔ á, kɔ komo koyan nom ʊn rem-se ʊn hu, kɔ wa-ʊt-bɔ, se de ye a gene jin-to ʊn ye n-me ʊn ka takurda-ɔ ʊn hoog-ɔ ʊn ka Ya o-Rwuug o-Ca yo à.*

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-voor

Roog-ɔ ʊn ho-mɔ ʊn hoog

1 Ka da-de **wan-tom-wʊ Shir** kutu me roog-ɔ ʊn ho-mɔ ʊn hoog, mɔ ʊs-myakt untun ʊr-madipi mɔ rwuunte be-de ʊn kwuur-ɔ ʊt-gwomo tɔ Shir ʊn tɔ ʊn Ya o-Rwuug o-Ca ne.*

2 Mɔ m-ja n-tete de ʊn caari-yo ʊn cow-yo ʊn ka bɔ-ɔ. ʊn kɔ yo ke riib-yo ká roog-ɔ 'yo-o rɔ kon yo ʊn hoog, yo rɔ ʊn mat ʊr-mat so-o ɔp ʊn voor hak gaan. Kɔ yo ke reng-yo yo rɔ m-mat so-o gaan. A ʊn nom ʊs-baat ʊn wá-to ʊn ka 'yo-yo remen taasté ʊn gom-se ʊn hun-ne ye ʊt-dak kap.†

3 ʊn ká bɔ-ɔ, a kum rii-yo Shir hu ye nu-o yo-ɔ á, remen kwuur-ɔ ʊt-gwomo ɔ Shir ʊn Ya o-Rwuug o-Ca ne ɔ rɔ kane. Guw-ne ye ʊn wʊ komo yea kwuktʊ wʊ.‡

4 Yea hyen co-ɔ ʊn wʊ, komo a gen jin-de ʊn wʊ ʊn zwon-to ʊn ye.

‡ **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:16 21:16** Mer-ʊt dugu-o gaan ʊn zungu-ʊs nass [1,400] kɔ kiromita dugu-ʊt voor ʊn zungu-ʊs voor [2,200]. § **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:17 21:17** Kaane a nom ʊr-hond ʊs-na ne zungu ʊs-voor ʊn ɔp-ʊs cind [216]. * **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:21 21:18-21** Hyen komo: Isha 54:11-12. † **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:23 21:23** Hyen komo: Isha 60:19-20. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:24 21:24** Hyen komo: Isha 60:3. § **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:26 21:25-26** Hyen komo: Isha 60:11. * **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:27 21:27** Hyen komo: Isha 52:1; Izik 44:9.

* **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-voor:1 22:1** Hyen komo: Izik 47:1; Zeka 14:8. † **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-voor:2 22:2** Hyen komo: Taka 2:9. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-voor:3 22:3** Hyen komo: Zeka 14:11; Taka 3:17.

5 Tet-m mo kus kaane á. Yatt-yo nusu ye un ma-to ʊr-pitirra ko cucas-mo ʊr-ho á, remen Wan-Koyan Shir wu he m-warag cucas-mo un ye. Komo yea re ʊt-gwomo har da-o ba m-ta. §

6 **Wan-tom-wu Shir** zeeru me, “Ka yo o hoge à nip-o, komo to wooste a sher un to. Wan-Koyan Shir ya'ag yan-Rwor un ma-to un wu jaab-o ʊt-men un bu-yo Kukt-o un wu. Wu tomonte wan-tom o un wu, remen wu kutute ká guw-ne ye un wu ye rii-yo he m-kor ba m-jime à.”

Yeso roon

7 “Gwot me ka komo robe, ba un naas o-da! Shir ya'ag ye ʊr-ho bo un ye ro o-dorotte un ma-to un hyan-o co to un ka takurda-o à.”

8 Me wu **Yohana**, me hyane um hoge, kap ka rem-se. Da-o um hoge komo um hyen se à, um heeru un na-se un **wan-tom-wu Shir**, wu kutu me ka rem-se à.

9 Amba wu zeeru me, “Taase o kwuktu me á! Me ko-guw-wu Shir wu, untun wo un or ru ne un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, har ma kap un ye nome dorotte-o un yo ro gene ne un ka takurda-o à. Kwuktu no Shir cot!”

10 Ká da-de wu zeeru me, “Taase o wuke ka ma-to un hyan-o co-o to gene à, remen da-o nomoste yow yow.

11 Myet ko-yan-men-ut jaas-to wu senge men-ut jaas-to to un wu, wu ro yo-wu à, wu senge nom un rii yo-yo. Wan-nom un rii-yo ʊr-bon, wu senge nom un rii-yo ʊr-bon, komo wu ro ba m-kukop á, wu senge she'et-de un wu ba m-kukop.”*

12 “Gwot, me ka robe ba un naas o-da! Komo 'yons un de ro be un de, man tope kowan gon rii-yo wu nome à. †

13 Me ro Arpa, un Omega ne. ‡ Me ro ʊr-Takan ʊr-Buste ne, ʊr-Shi'it ʊr-Kom ne. §

14 “Shir 'ye ye ʊr-ho ká ye so'ose matuku-ut seeb-to to un ye à. A 'ye ye keer-de m-cow un ish-se un ká bo-o caari-o remen ye reet mat-de un 'yo-yo un hogg.*

15 Amba ká ye muute hi-de un ye ya-m-kukop à, ye ro n-do un ka bo-o:

Ka ye yoose weer-se o-made,

Ya-o-ás,

Ye hoome hun-ne à,

Yan-kwukte m-gir, un

Ya-ut-bo ne.

16 “Me, Yeso, um tombute **wan-tom-wu Shir** re wu heetbu no ká tom-o remen **yan-dor Yeso**. Me un rwuun so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** komo me ro wan-re un cim-yo un gwomo-ut **Dawuda**. Me ro *Myar-yo m-cucar yo n-Sot.* †

17 **Kukt-o Shir** un ko'ew ne ro m-zee, “Haan!” Yage komo bo un wu hoge to ka à, wu ma wu zee, “Haan!” Yage bo un wu ro m-hoge un **swoot-o** m-ho à wu haan: kap wu cone wu su à, wu su m-yar be-de un ho-mo un hogg. ‡

Ma-to ʊr-buste

18 Me, **Yohana**, me un nak un to-to un kap wu hoge ma-to un rii-yo he m-kor un co à to un ká takurda-o à unze: Urege wu doog yo ken rii-yo n-ton un to, Shir a doo wu swo ʊr-koob de a gene un ka takurda-o à.

§ **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:5 22:5** Hyen komo: Isha 60:19; Dane 7:18. * **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:11 22:11** Hyen komo: Dane 12:10. † **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:12 22:12** Hyen komo: Isha 40:10; 62:11; Bong 28:4; Isha 40:10; Irm 17:10. ‡ **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:13 22:13** Arpa, Omega: wata n-me Abacada ʊt-Girik: Arpa ro ʊr-takan komo Omega ro ʊr-buste. § **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:13 22:13** Hyen komo: Hyan 1:8; Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 2:8.

* **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:14 22:14** Hyen komo: Taka 2:9; 3:22. † **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:16 22:16** Hyen komo: Qog 24:17; Isha 11:1,10; 2Bit 1:19; Hyan 2:28. ‡ **Bor ʊr-kwɔɔz ʊs-yoor:17 22:17** Hyen komo: Isha 55:1.

¹⁹ Komo bɔ ʊn wʊ haabɛ yo ken rii-yo rɔ ʊn kà takurda-ɔ à, Shir a dos gwʊug-de ʊn wʊ de ʊn mat-de ʊn 'yo-yo ʊn hoog. Komo Shir a dos gwʊug-de ʊn wʊ de ʊn ká bɔ-ɔ ɔ ʊn ba m-kukop ɔ. ʊm genestɛ ka rem-ʊs yoor-se n-mɛ ʊn kà takurda-ɔ. §

²⁰ Ká wʊ kɔ'otɛ ʊnze ka rem-se kap nip-ɔ à, wʊ zɛeg, “Eba, ʊm robɛ hor-m-hor!”

Amin. Haan, Wan-Koyan Yeso!

²¹ Yar-m Yeso Wan-Koyan rɔ ʊn nɔ nɛ kap! **Amin!**